ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
2
MARDI
2 DECEMBRE
1980

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

LE NUMERO 2 F.

56րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.788 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 56e ANNÉE — No 14.788

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱԿԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

ՁԱԽԸ ԿԸ ՅԱՂԹԷ

—o—

ԺԻՍՔԱՐԻ ՄԵԾԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆԸ ԱՄԷՆ ՏԵՂ ԿԸ ՆԱՀԱՆՋԷ

Եօթը երեսփոխան կ'ընտրուէին Կիրակի օր եւ այս ընտրութիւնը կը նկատուէր «փորձ» մը նախագահական ընտրութենէն 6 ամիս առաջ։ Եթէ այդ է, դասը ծանր է Ժիսքարի համար, քանի եօթը աթոռի վրայ, ընկերվարականները չորս աթոռ կը շահին, ձախ-արմատականները՝ մէկ եւ Հ.Հ.Հ.-ն՝ երկու։ Առաջին եզրակացութիւնն այն է, որ մեծ յաղթականն է Ընկերվարական կուսակցութիւնը, որու թեկնածուները ընտրուեցան էն նահանգին մէջ, Քանթալի, Տորտոնեի, Ժիռոնտի, ինչ որ կը նշանակէ նաեւ թէ առաջին շրջանի համայնավար ձայները կեդրոնացան ձախ թեկնածուին վրայ, Բ. շրջանին։ Ավէյրոնի մէջ, հարկ էր փոխարինել Ռ. Ֆապրը, որ միջնորդի պաշտօն ստացած ըլլալով, աթոռը պարապ էր։ Հոս ալ արմատական մը գրաւեց արմատականին տեղը եւ անիկա հակառակ Մառշէի, քանի որ համայնավար կուսակցութեան դաշնակցային (շրջանի) հրահանգն էր ձեռնպահ մնալ։ Բայց արդիւնքը ցոյց կու տայ որ համայնավար քուէարկողը մտիկ չէ ըրած, արդարեւ արմատական Ռիկալ չէր կրնար ընտրուիլ առանց համայնավար ձայներու։

Բայց եթէ ընկերվարական մեծ յաղթանակ մը կայ, աւելի մեծ է Ժիսքարի պարտութիւնը եւ Լիպերասիոն կը խորագրէ «կրկնակ ապտակը» (մէկը՝ Ժիսքարին, միւսը՝ Մառշէին)։

«ԱՐԱՐԱՏ»

Մարսէյլ ժամանեց

—o—

25 ՀՈԳԻՆՈՑ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԳԼԽԱՒՈՐԷ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐ՝ ԱՍԱՏՐԵԱՆ

Նոյ. 28-ին, Մոսկուայէն Մառսէյլ-Մարինեանի օդակայանը ժամանեց Երեւանի «Արարատ»ը, որ մրցաշարք մը կը կատարէ Ֆրանսա, զանազան խումբերու հետ։

Նոյ. 29-ին, Շաբաթ օր, ընդունելութիւն մը տեղի ունեցաւ իրեն ի պատիւ Մարթիկի քաղաքապետարանին կողմէ։ Կիրակի, Նոյ. 30-ին, ճաշ մը տրուեցաւ իրեն ի պատիւ Մարսէյլի Հ.Մ.Ը.Մ. Արծիւի եւ Ժ. Էս. - Ա. Սէնթ Անթուանի կողմէ։

Երեքշաբթի, Դեկտ. 2, փութպոլի իր առաջին հանդիպումը կ'ունենայ Օլէմփիք Լիոնէի դէմ Լիոնի մէջ։ Չորեքշաբթի օր, հանդիպում Մոնփըլիէի մէջ, տեղւոյն խումբին դէմ։ Հինգշաբթի՝ պտոյտ Փրովանսի շրջանը, Ուրբաթ՝ ազատ, Շաբաթ ընդունելութիւն Վիթրոլի Ղազարեան հաստատութեան կողմէ։ Երկուշաբթի Դեկտ. 8, հանդիպում Մարթիկի փութպոլ-քլէօպին հետ, որու սկիզբը Հ.Մ.Ը.Մ.-Արծիւը կը մրցի Ժ. Էս - Ա. Սէնթ՝ Անթուանի դէմ։

Դեկտ. 10, Չորեքշամթի Երեւանի «Արարատ»ը կը ժամանէ Փարիզ։

«ԱՍԿԷ ԵՏՔ՝ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ՊԻՂԱՏՈՍԸ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՄ»

Կ'ԸՍԷ ԱԶՆԱՒՈՒՐ

Ֆիկառօ - Մակազին կը հաղորդէր Շաբաթ օր, որ Ազնաւուր միջնորդի դեր պիտի չխաղայ Թուրքերու եւ Հայերու միջեւ, ինչպէս առաջարկած էր. «Հայ ահաբեկիչները, այս շաբթու հեռաձայնած են Լօզանի բարեկամներուս եւ ըսած են թէ պէտք չունին իմ միջնորդութեանս։ Նախ, հայ իսկ չեմ։ Ճիշդ է, որ խորապէս Ֆրանսացի կը զգամ, բայց ի վերջոյ իրաւունքն ունիմ ծագումս ստանձնելու։ Փորձեցի տիպոկի մը կարելիութիւնը ստեղծել։ Կը հրաժարիմ, բայց՝ ազատ։ Ասկէ ետք, Հայերուն Պիղատոսը կ'ըլլամ»...։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՊԱՐՈՅՐ ՀԱՅՐԻԿԵԱՆ

ՆՈՐ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒՄԻ ՄԸ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔԻՆ ՏԱԿ

—o—

Լիպերասիոն օրաթերթը Պազիլ Կարլինսկիի ստորագրութեան տակ, յօդուած մը հրատարակած էր Նոյ. 28-ին, խորագրուած «Հայկ. ազգայնականութիւնը եւ Ք.Կ.Պ.»ն ուր կարգ մը տեղեկութիւններ կը հաղորդէր Պարոյր Հայրիկեանի մասին։ Սկզբունքով, Հայրիկեան Փետրուար 2-ին կը վերջացնէ եօթը տարուան արգելափակման պատիժը եւ կը մնայ չորս տարուան «աքսորը»։ Բայց, Հոկտեմբերին, Պերմի շրջանի թիւ 35 արգելափակման կայանին բանտը փոխադրուած է, ուր իրեն դէմ հարցաքննութիւն մը սկսած է։ Նոր ամբաստանութիւնն այն է, որ կաշառք կերցուցած է աշխատանոցի պետին, որ կ'օգտագործէր թիւ 35 կայանին դատապարտեալները։ Ըստ ամբաստանութեան, այդ պետը, որ ձերբակալուած է, վարձատրութեան փոխարէն, ծրար եւ նամակ կը յանձնէր Հայրիկեանի եւ ընկերներուն։ Ծանրակշիռ պարագայ՝ Հայրիկեան ուտեստեղէնի իր ծրարները կը բաժնէր ընկերներուն հետ։ «Հելսինքի խումբ»ը կը գրէ թէ կաշառակերութեան ամբաստանութիւնը ծիծաղելի է, Հայրիկեանի պարագային, որ թիւ 35 կայանին մէջ շատ խիստ պայմաններու ենթարկուած էր։ Ոչ դրամ, ոչ ալ որեւէ առարկայ կը ձգուի բանտարկեալին քով։ Հայրիկեանի նշանածը՝ Էլէնա Սիրոտենկօ քանիցս հարցապնդուած է Մոսկուա թէ Պերմ, որպէսզի հաստատէ նշանածին դէմ եղած ամբաստանութիւնը, հակառակ պարագային ինք ալ ամբաստանութեան տակ կ'առնուի։

×

Լիպերասիոն կը գրէ թէ Հայրիկեանի դէմ յարձակողականը, կը թուի թէ մաս կը կազմէ շատ աւելի լայնածաւալ ծրագրի մը, որու նպատակն է ճզմել որեւէ ընդդիմութիւն Հայաստանի մէջ։ Եւ երբեմնի «Հելսինքի խումբ»ի բոլոր անդամները արդէն բանտն են ինչպէս նաեւ Հայկ. Ազգ. Միացեալ Կուսակցութեան։ Հարցապնդում մըն ալ բացուած է այդ կազմակերպութեան հաւանական համակիրներուն դէմ. - Սարատիկեան եղբայրները, Ա. Մուրատեան, որ Զատիկեանի (գնդակահարուած 79, Փետրուարին) զարմիկն է։ Մուրատեան կ'ամբաստանուի որ տունը պայթուցիկ պահած է։

..... OBJECTIF - SUBJECTIF = ... OBJECTIF - SUBJECTIF

Les Arméniens et La Suisse ou l'histoire d'une longue amitié

Վերոյիշեալ գլուխին եւ խորագրին տակ, Նոյ. 27-ի Թրիպիւն տը Ժընեւը էջ մը նուիրած է հայ եւ զուիցերական բարեկամութեան, նկարներով ճոխացած։

Յօդուածը կը սկսի Զուիցերիոյ Հայ գաղութի մէկ ծանօթ անդամին վկայութեամբ, ապա կը յիշուի Զուիցերացիներու հոգատարութիւնը, Հայերու հանդէպ, 1896-էն իսկ.-

—×—

TOUT A COMMENCE PAR UNE PETITION

L'histoire de l'amitié helvético — arménienne commence en 1896 par une pétition que signent 433.080 Suisses. Un nombre considérable car, à l'époque, la Confédération ne comptait qu'environ 3 millions 300.000 habitants.

Cette pétition interpellait ainsi le Conseil fédéral: «Le peuple suisse est consterné de voir l'Europe assister inactive au meurtre et à l'outrage de milliers et de milliers d'êtres humains, alors qu'en d'autres temps les grandes puissances se sont constituées les protectrices des chrétiens d'Orient, se sont engagées par des traités solennels, à leur procurer un gouvernement équitable. (...) Vous êtes le gouvernement du pays et nous vous prions d'agir. Nous vous prions de demander, au nom du peuple suisse, aux gouvernements des grands Etats de l'Europe qu'ils s'entendent enfin pour faire cesser le massacres d'Orient».

Donc, à l'époque déjà, maintes voix s'élevaient dans notre pays pour flétrir l'indifférence de l'Occident devant les massacres perpétrés en Arménie. Cette indifférence ne s'est, hélas, jamais démentie. Mais elle n'était pas le fait des Suisses.

×

LES ORPHELINS D'ARMENIE

Pour quelle raison, les Confédérés se sont-ils intéressés à cette nation lointaine?

«*Depuis le milieu du siècle dernier, les riches Arméniens envoyaient souvent leurs enfants s'instruire en Suisse, dont les instituts étaient déjà fort réputés. Des échanges se sont donc tissés entre jeunes gens des deux communautés et ils expliquent l'émotion qui a saisi une grande partie de l'opinion suisse, lors des nombreux massacres perpétrés en Arménie*», souligne notre interlocuteur.

Les «Arménophiles» ne restent pas inactifs: le 15 Septembre 1896, ils fondent la «Conférence des Comités suisses de secours aux Arméniens», dont le siège central se trouve à Neuchâtel. En dix-huit mois, plus de 700.000 francs, de l'époque, sont récoltés en Suisse et répartis en Turquie par les missions américaines.

Les efforts financiers prodigués par les Helvètes sont plus particulièrement concentrés sur les orphelinats. Ainsi, 500 orphelins sont réunis à Sivas et éduqués par des missionnaires suisses. Pendant une vingtaine d'années, jusqu'en 1914, les comités d'aide issus de notre pays ont élevé quelque 2000 petits Arméniens, sur territoire turc.

×

LA «SAINT BARTHELEMY» DES ARMENIENS

Le 24 Avril 1915, les autorités ottomanes arrêtent plus des 600 intellectuels et notables Arméniens qui formaient une partie importante de l'élite, les déplacent en Anatolie et les tuent. Cette «saint Barthélemy» préludera à un long massacre qui causera la mort d'un million et demi d'hommes, femmes et enfants.

Dans les années 20, l'Arménie est dépecée par le nouveau régime turc de Kemal Atatürk et l'URSS. Celle-ci absorbe une petite partie de l'ancienne nation, qui deviendra la République soviétique d'Arménie.

«Pendant quelques mois, en 1920-1921, nous avons cru, que notre pays allait retrouver sa souveraineté de jadis», explique le représentant des Arméniens de Genève.

«Le gouvernement helvétique a donc fait venir 46 orphelins d'Arménie afin de leur prodiguer l'éducation nécessaire à la reconstruction de la future république indépendante. Mais cette espérance fut rapidement déçue. Ces enfants sont donc restés en Suisse, dont ils devinrent les citoyens quelques années plus tard.

«En Turquie le génocide continue jusqu'en 1925 environ, et les réfugiés ne cessent d'affluer dans différents pays du Proche-Orient, de l'Amérique et de l'Europe. Genève compte alors 250 Arméniens, jeunes pour la plupart».

—×—

Այս տողերէն ետք, կը յիշուի պատուելի Քրաֆթ - Պոնարի գործունէութիւնը, ապա՝ Քինցլէրի փրկած 8000 հայ որբերը Սվազէն։

×

Եզրակացութիւնը - համակերպած ըսփիւռքահայու եզրակացութիւն մըն է, զոր կու տայ Ժընեւի Հայոց բանբերը, որու համար՝ «կարելի չէ վերահաստատել անկախ մեծ Հայաստանը, ներկայիս։ Ոչ Խորհ. Միութիւնը, ոչ Միացեալ-Նահանգները կ'ընդունին նման վերահաստատում եւ առանց իրենց համաձայնութեան, ոչինչ կարելի է։ Հայկ. իսկական պայքարը, ուրեմն կը կայանայ մեր ինքնութիւնը պահելու մէջ մեզի ապաստան տուող բոլոր երկիրներուն մէջ։ Այս գործը աւելի արդիւնաւոր է քան ռումբ զետեղելը...»։

Նոյն էջին վրայ կայ Զուիցերիոյ Հայոց եկեղեցիին եւ դիմացը բարձրացած Ապրիլեան յուշարձանին նկարները։ Քիչ վարն ալ Դաւիթ Անյաղթը։

×

Մեր ընթերցողներու հետաքրքրութեան գոհացում տալու համար, ճշդենք թէ «Յառաջ»ի մէջ Նոյ. 25, Թրիպիւն տը Ժընեւէն մասամբ արտատպուած յօդուածին հեղինակը՝ Ռօլան Կոտէլ, 24-ամեայ զաւակն է Վահէ Կոտէլի։

Fonds A.R.A.M

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

(Բ. և Վերջին Մաս)

Խորհ. Միութեան բնակչութեան աճը խաթարուեցաւ Բ. Աշխարհամարտի տարիները: Խորհ. Միութեան բոլոր ժողովուրդներու հետ միասին պատերազմի արհաւիրքներ եւ ծանր օրեր ապրեցաւ նաեւ Հայաստանը, որուն բնակչութեան յաւելումի թափը շատ իջաւ երիտասարդութեան ռազմաճակատ մեկնելուն պատճառով: Հետեւանքը այն եղաւ, որ պակսեցան նաեւ ամուսնութիւնները, նուազեցաւ ծնող երախաներու թիւը, աւելցաւ մինչեւ մէկ տարեկան երախաներու մահացութիւնը:

Հայաստանի բնակչութիւնը իր աճի համեմատաբար բարձր թափը պահպանեց նաեւ յետ-պատերազմեան տարիները: Անկէ ի վեր, Հայաստանի բնակչութեան վերարտադրութեան մէջ կը սահմանագծուի գլխաւորաբար չորս շրջաններ:

Առաջին շրջանը կ'ընդգրկէ յետ-պատերազմեան տասնամեակը, երբ բնակչութեան բարձր աճը կ'ուղեկցէր արտասահմանէն կատարուող ներգաղթին:

Յետ-պատերազմեան առաջին տարիները բնակչութեան բնական աճը պայմանաւորուած էր ծնող երախաներու բացարձակ թիւի յաւելումով: Ասիկա կը բացատրուէր, նախ, զօրքի ցրումով: Հազարաւոր նոր ամուսնացած կամ տակաւին չամուսնացած երիտասարդներ մեկնած էին ռազմաճակատ: Անոնցմէ մաս մը բախտը ունեցաւ վերադառնալու եւ բարձրացաւ ամուսնութիւններու եւ ծնունդներու թիւը: Պատերազմէն ետք ծնող երախաներու թիւը աւելցաւ նաեւ քիչ երախաներ ունեցող ընտանիքներու մէջ: Նոյն առեն, պատերազմէն անմիջապէս ետք, երկու տարուան ընթացքին (1946 – 1947) Հայաստանը ընդունեցաւ արտասահմանի զանազան երկիրներէ հայրենիք վերադարձած աւելի քան 86 հազար Հայեր:

Երկրորդ շրջանը՝ 1950-ական թուականներու կէսերէն մինչեւ 1960-ական թուականներու առաջին տարիներն են: Շատ մը ազգային հանրապետութիւններու մէջ յետ-պատերազմեան շրջանին արտայայտուեցան կարգ մը ընդհանուր ձգտումներ, որոնք յանգեցան ծնող երախաներու բացարձակ թիւի անընդհատ յաւելումին: Հայաստանի մէջ ծնող երախաներու թիւը 1960-ին հասաւ իր ամէնէն բարձր մակարդակին: Այդ տարին Հայաստանի մէջ ծնաւ մօտ 75 հազար երախայ: 1950-ական թուականներու վերջերը եւ 1960-ական թուականներու բնակչութեան աճին նպաստող մեծ գործօն հանդիսացաւ մահացութեան կրճատումը: 1955-ի նկատմամբ մահացութեան կրճատման շնորհիւ 1965-ի բնակչութեան բնական աճը աւելցած է 3 անգամ:

Երրորդ շրջանը կ'ընդգրկէ 1960-ական թուականներու կէսերէն մինչեւ 1970-ական թուականներու կէսերը: Այդ ընթացքին բնակչութեան բնական աճի կայուն մակարդակի պահպանումը հետեւանքն է ծնունդի եւ մահացութեան նուազումի: Մահացութիւնը կ'իջնէ առաւելաբար մանուկներու մահացութեան շնորհիւ: Իսկ ընդհանուր մահացութիւնը մինչեւ 1971 կ'արտայայտէր աննշան իջնելու եւ ապա՝ դանդաղ բարձրանալու ձգտում մը:

1970-ական թուականներու կէսերուն, երբ ամուսնութեան տարիքը կը թեւակոխեն 1950-ական թուականներու վերջերը եւ 1960-ական թուականներու սկիզբները ծնածները, հետզհետէ կը սկսի աւելնալ ծնող երախաներու թիւը: Ասով կը սկսի Հայաստանի բնակչութեան վերարտադրութեան չորրորդ շրջանը: Պատերազմներու հասցուցած տնտեսական վնասները կը յաղթահարուին աւելի կարճ ժամանակամիջոցի մէջ, քան ժողովրդագրութեան հասած վնասները: Պատերազմը բնակչութեան թիւի նուազման եւ յատկապէս անոր տարիքի (ինչպէս նաեւ սեռի) կազմին վրայ կ'ազդէ ոչ միայն այդ պահուն, այլեւ պարբերաբար եւ տեւական կերպով:

1960-ական թուականներու առաջին կէսերուն ամուսնութեան տարիքը կը թեւակոխեն պատերազմի տարիներուն ծնածները: Այդ պատճառով ինկած էր ամուսնութեան թափը եւ կրճատուած՝ ծնածներու թիւը: Կը բաւէ ըսել, որ 1970-ին 21 – 29 տարեկան բնակչութիւնը, 1959-ի նկատմամբ պակսած էր 17 տոկոսով: Այդ կարգին՝ 25 – 29 տարեկանները պակսած էին 24 տոկոսով, իսկ գիւղական շրջանները՝ 50 տոկոսով:

Բնակչութեան վերարտադրութեան մակարդակը պայմանաւորուած է ընկերային – տնտեսական, աշխարհագրական, կրօնական, կենսաբանական բնոյթի եւ ժողովրդագրական ցուցանիշներու վրայ իրենց կնիքը ձգող այլ գործօններով:

Յստակ տարբերութիւն գոյութիւն ունի Խորհ. Միութեան զանազան տնտեսական շրջաններու եւ առանձին ազգութիւններու կանանց ծննդաբերութեան մակարդակներու միջեւ: Ծանօթ է, որ ասիկա կը բացատրուի տնտեսական շրջանի պատմական ու ընկերային – տնտեսական պայմաններով, բնակչութեան զարգացման ժողովրդագրական օրինաչափութիւններով, ազգային եւ կրօնական յատկանիշներով, որոնք տակաւին գոյութիւն ունին զանազան ժողովուրդներու մէջ:

Հայաստանի մէջ երախաներու թիւի նուազումին նպաստող այլ ազդակ մըն է, արտադրողական ուժերու զարգացման հետ, ճարտարարուեստական զարգացման շնորհիւ քաղաքային բնակչութեան մեծ աճը: Ներկայիս քաղաքներու մէջ կ'ապրի Հայաստանի բնակչութեան 67 տոկոսը: Այդ ցուցանիշներով Հայաստան Խորհ. Միութեան չորրորդ հանրապետութիւնն է: Հայաստանի մէջ ծնունդի յատուկ գործակիցներու նուազումը կը բացատրուի նաեւ բժշկական սպասարկման եւ ընդհանրապէս ապրուստի եւ այլ պայմաններու բարելաւումով: Ասիկա այլ գործօններու հետ միասին կը յանգեցնէ մահացութեան կրճատումին:

Յետ-պատերազմեան շրջանին Հայաստանի բնակչութիւնը նախկինին պէս պահպանեց իր աճի համեմատաբար բարձր թափը: 1950 – 1979 թուականներու սկիզբները Հայաստանի բնակչութիւնը աւելցաւ 225 տոկոսով, իսկ Խորհ. Միութեան մէջ ան միջին հաշուով կազմեց 147 տոկոս: Բնակչութեան աճի նման մեծ տարբերութիւն մը կը բացատրուի անով, որ Խորհ. Միութեան եւրոպական մասի հանրապետութիւններու մէջ՝ Ուրալ, Սիպերիա, Հեռաւոր Արեւելք, բնակչութեան բնական աճի չափերը նուազեցան: Բնակչութեան բարձր աճի շնորհիւ 1979 Յունուարի մարդահամարի տուեալներով Հայաստանի բնակչութիւնը կազմեց 3 միլիոն 31 հազար հոգի:

Ներկայիս Հայաստանի բնակչութեան վերարտադրութիւնը կը թեւակոխէ այն հանգրուանը, երբ բնակչութեան, յատկապէս պտղաբերութեան տարիքը թեւակոխողներու յաւելումին շնորհիւ կը բարձրանայ ծնունդի ընդհանուր գործակիցը, ուստի նաեւ կ'աւելնայ ծնող երախաներու բացարձակ թիւը:

Հայաստանի խորհրդայնացումէն ետք, անցնող 60 տարուան ընթացքին, մեր երկրի բնակչութիւնը 4,3 անգամ աւելցած է: Ներկայիս Հայաստանի մէջ կ'ապրին 3 միլիոն 100 հազար հոգի, որոնց 67 տոկոսը՝ քաղաքներու մէջ: Կ'ենթադրուի, որ 1990-ին, Հայաստանի բնակչութեան թիւը հասնի 3 միլիոն 950 հազարի, իսկ 2000-ին՝ աւելի քան 4 միլիոն 650 հազարի:

Վ. Ե. ԽՈՋԱԲԷԿԵԱՆ

ԻՐԱՔ – ԻՐԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

ՊԱՐՍԻԿ - ԱՐԱԲ ՀԱԿԱԿՐՈՒԹԻՒՆ

Ի՛նչ ալ ըլլայ պատերազմին արդիւնքը, ի՛նչ անուն ալ կրէ յաղթականը կամ պարտեալը, մէկ կէտ յստակ կը մնայ. – դարերէ ի վեր գոյատեւող հակակրութիւնը Պարսիկներուն եւ Արաբներուն միջեւ՝ վերարծարծուելով կը շարունակուի: Ասիկա պատմական հակամարտութեան մը մէկ երեսը կը պարզէ:

Իրանի իշխանութիւնը ձեռք ձգելէ ետք, Այաթոլլաները վճռական պայքար կը մղեն Իրանի ազգայնական տրամադրութիւններուն դէմ (Շահին տասնամեակներու նպատակակէտը): Կ'ընդգծեն Պարսկաստանի մահմետական դիմագիծը եւ անոր կապը Արաբ մահմետական ժողովուրդին միջեւ՝ «վեր – իսլամացնելով» եւ «ապա – պարսկացնելով» Իրանը:

Կրօնաւորներուն ձգտումն կ'ըլլայ, եթէ ոչ ջնջել, առնուազն շուքի մէջ ձգել Իրանի նախա – մահմետական անցեալը եւ մերձեցում մը հաստատել, հնարաւորութեան սահմաններուն մէջ, շրջանին մահմետական զանգուածներուն հետ: Այաթոլլա Խոմէյնիի ընթացիկ լեզուն գրեթէ արաբական տարազներ կը ներկայացնէ՝ անծանօթ մնացած Իրանցիներուն, Շահին անկումէն առաջ:

Իրանի նախկին զինանշանը՝ առիւծն եւ արեւը, կը փոխարինուի արաբական մահիկով, Իմամին իսկ հրահանգով: Եւ պարսկական անուններուն մատնանշումը նորածիններուն վրայ՝ կ'արգիլուի: Որով, ներկայիս, միայն արաբ – մահմետական անուններ նկատի կ'առնուին:

Արաբ – մահմետական աշխարհին մերձենալու ճիգին մէջ, եւրոպական լեզուներով դասաւանդուող կրթարանները կը փոխարինուին արաբ – մահմետական դաստիարակութիւնը ապահովող վարժարաններով:

Անդին, հազարաւորներ, փութով կը սկսին Սայիտ մակդիրը զետեղել իրենց անուններուն կողքին՝ ցոյց տալով իրենց հպարտութիւնը եւ կապը անցեալին հետ: Իրենց նախնիքներուն հետ:

Իրաքի յարձակումը Իրանի վրայ պատճառ կը դառնայ հիմնական յեղաշրջումին: Վարչական քարոզչական մեքենան շրջադարձ կատարելով կրօնականին տեղ ազգայինին շեշտաւորումը կ'ընդգծէ: Բանակին սահմանուած կոչերուն մէջ տեղ կը գտնեն պարսկական հին քերթուածներ, կը մէջբերուին անցեալի յիշատակութիւններ, բոլորն ալ նուաստացուցիչ Արաբներուն համար:

Այսպէս, Արաբները կը ներկայացուին այլանդակ երեսներով, ժողովուրդ մը, որ «ուղտի կաթ կը խմէ եւ տիտեռի, կոկորդիլոսի միս կը կլլէ անյագ կերպով»: Այս բացայայտ քարոզչութեան դէմ նոյնքան ցեղապաշտ լեզու կը գործածեն Արաբները: Սէուտական Արաբիոյ թագաւորը Խալետ «բարբարոս, կրակապաշտ» կ'որակէ Պարսիկները, Յորդանանի Հիւսէյն թագաւորին համար Իրանցիները «անբան Պարսիկներ»ն են:

Իրանցի ծանօթ բանաստեղծ Շահրեար

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԾԱԼՔԵՐԷՆ.–

ԴԱՐԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԻՆ
ԹՐՔԱՑԱԾ ՀԱՅԵՐ, ՔՐՏԱՑԱԾ ՀԱՅԵՐ

Գրեց՝ Գ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Սովորական երեւոյթ է եղել սարսափի կամ ջարդի սպառնալիքի տակ քրիստոնեաներին անհատաբար կամ հաւաքական կերպով բռնի կրօնափոխ անելը, յատկապէս 16 – 17-րդ դարերում: Եւ այս քաջալերուած է եղել սուլթանների եւ պետական ղեկավարների կողմից:

Կապադովկիայի մէջ էլ յարաբերաբար տեղի էին ունեցել մանկաժողովներ եւ աղջկաժողովներ, երբ քրիստոնեայ տղաները բռնի խլւում էին իրենց ծնողներից եւ իսլամական կրօնով դաստիարակւում, ենիչէրի զինուոր դառնում: Նոյն ձեւով քրիստոնեայ աղջիկները խլւում էին եւ լցւում էին սուլթանների կամ փաշաների կանանոցները:

Անատոլիայի մի ծայրից միւսը բազմաթիւ գիւղեր կային, որոնք հայկական անուններ էին կրում եւ հայատիպ բնակչութիւն ունէին, որոնք իսլամացել էին: Բայց շատերը գիտէին աւանդաբար իրենց ծագումը (Ալպօյաճեան):

Այս կերպով է, որ Կեսարիոյ, Կարամանի, Թոմարզայի եւ ուրիշ վայրերի Հայերի մի մասը բռնութեան տակ իսլամացել է: Այդ ժամանակներում էր, որ Կեսարիայում մի հայկական եւ մի յունական եկեղեցի մզկիթի է վերածուել: Անհատական իսլամացման դէպքերը շարունակուել են մինչեւ մեր օրերը: Կապադովկիայի քրիստոնեաների բռնի իսլամացումը կատարուել է աւելի վաղ շրջանում, քան Փոքր Հայքի եւ արեւմտեան Հայաստանի միւս գաւառների Հայերի տաճկացումը: Այս կերպով է, որ արդէն 18-րդ դարում այդ կողմերի բնակչութեան մեծամասնութիւնը դարձել է Թուրք իսլամ:

37. ՇԱՊԻՆ ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ ԻՍԼԱՄԱՑՈՒՄԸ

Շապին Գարահիսար, Փոքր Հայքի հիւսիսային մասում հին պատմական հայաշատ քաղաք է եղել, խառն բնակչութեամբ (Հայեր, Թուրքեր, Յոյներ): Հիմնուել է հռովմայեցի Պոմպէոս զօրավարի կողմից եւ նախկինում կոչուել է Նիկօպոլիս: Դարերի ընթացքում զանազան տիրապետութիւնների է ենթարկուել, բայց միշտ պահել է իր հայկական դիմագիծը եւ երկար ժամանակ ունեցել է հայ մեծամասնութեամբ բնակչութիւն:

Անցեալում, ինչպէս շատ ուրիշ քաղաքներ, Լէնկթիմուրի կողմից (1400 թ.) աւերուել է եւ պատահել են քրիստոնեաների բռնի իսլամացումներ: Ժամանակին Գարահիսարի շրջանում մեծ թւով հայ գիւղեր են եղել, բայց 1650 – 1700 թուերին շատերը բռնութեան տակ իսլամացել են (Ս. Տէօվլէթեան): Նոյն ժամանակներում Գարահիսարի շրջանի Աշճար Օվա (Աշխարհապաշտ) կոչուող գաւառակի բնակչութեան 75 տոկոսը քրիստոնեաներ են եղել (Հ. Ղ. Ինճիճեան), բայց յետագայում բռնի կրօնափոխութիւնների հետեւանքով 75 առ հարիւրը Թուրքեր էին դարձել եւ միայն 25 առ հարիւրը քրիստոնեաներ:

Գարահիսարի Սուշէհիր (Շուշար) գաւառակի հարիւրից աւելի գիւղերի Թուրքերից մի մասը Հայութիւնից դարձել էին, բայց պահել էին իրենց հայկական դիմագծերը (Հ. Ղ. Ինճիճեան): Իսլամացած գիւղերից շատերը դեռ պահել էին իրենց հայկական անունները աղաւաղուած ձեւով, ինչպէս Ջէօքար (Ջուլ – քար), Դոնդուր, Նոխուտ բերդ (Նորաբերդ) եւայլն (Ս. Տէօվլէթեան): Գարահիսարն ունէր 77 գիւղեր, որոնցից 8ը եւ մի աւանը զուտ հայաբնակ էին: Մընացեալ թրքաբնակ գիւղերի մի մասը բռնութեան տակ տաճկացած Հայերէ էին: Աշքար գիւղի բնիկները գզլբաշներ էին, որոնք հայութիւնից դարձել էին (Ս. Տէօվլէթեան):

Գարահիսարն ունէր մի քանի գիւղախմբեր, որոնց բնակչութեան մեծամասնութիւնը Թուրքեր էին, բայց նըրանց մի մասը Հայութիւնից տաճկացողներ էին: Գոլուհիսար (Գօլօնիա) իր 2 գիւղախմբերով ունէր 65 գիւղեր, որոնք ժամանակին Յոյներ են եղել եւ իսլամացուել են:

Ըստ ուրիշ հեղինակների, Գարահիսարն ունէր 28 հայաբնակ գիւղեր, ոմանք խառն բնակչութեամբ, ուրիշները զուտ հայ, հայանուն, ինչպէս Անդրէաս, Աղուանիս, Արծպտեր, Բուրգ, Գոմշտուն եւայլն: Գարահիսարն ունէր 4 – 5 վանքեր եւ շատ աւերակ ուխտատեղիներ, որը եւ վկայում է, որ ժամանակին գաւառը հայաշատ է եղել: Թուրքերի դիմագծերը աւելի հայատիպ էին, քան թըթարական: Շատ Թուրքեր պահել էին հայկական որոշ սովորութիւններ (աւերակ ուխտատեղիներ ուխտի գնալ, խըմորի վրայ խաչ քաշել եւայլն) (Ս. Տէօվլէթեան):

(Շար. 39)

Fonds A.R.A.M

կ'ախտայ Շահփուր Ա.ի բացակայութեան համար։ Այսինքն Սասանեան տոհմին այն արքային համար, որ Արաբական Թերակղզին գրաւելով 15 դար առաջ կը ջարդէ հազարաւոր արաբ ցեղախումբեր։

Պաշտօն կոչ կ'ուղղէ իր ուժերուն կրկնելու Քատիսիայի յաղթանակը։ Ան, Թեհրան վրէժը լուծելու հրաւէր կը կարդայ իր զինուորներուն։ Ճակատամարտը, ինչպէս կ'արձանագրէ պատմութիւնը, տեղի կ'ունենայ 637-ին եւ Իրանի բանակը կը պարտուի։ Ասով, Տիգրոնի գրաւումով, Արաբ-մահմետական տիրապետութիւնը կը հաստատուի ամբողջ Իրանի վրայ։

Իրաքեան յարձակումէն ետք, պաղեստինեան յեղափոխական երգերն ու փաստանկարները, որոնք հեռասփռումի կայաններու յայտագիրները կը կազմէին Իսլամական Հանրապետութեան ձայնապատկերասփիւռին, մէկ օրէն միւսը կ'անհետանան։ Անոնց տեղը կը գրաւեն նախկին վարչակարգէն ժառանգ մնացած ազգասիրական երգերն ու պատմական ժապաւէնները։

Պարսիկ պատմաբան Սայիտ Թեհրանի կ'ըսէ. — Արաբները՝ Իրաքցիներուն միջոցաւ, գրեթէ անգիտակից մտայնութեամբ կ'առաջնորդուին։ Փոխանակ մեզի օգնելու, որպէսզի առանց դժուարութեան իրագործուի յեղափոխութիւնը, կը նախընտրեն մեր կռնակէն մեզ դաշունահարել։

Այս ամբաստանութիւնը՝ «կռնակէն դաշունահարել», այժմ գլխաւոր նշանախօսքը կը կազմէ Թեհրանի քարոզչական մեքենային։ Զուգահեռ գիծով կը պատկերացուի Իրաքի ներկայ արշաւը Իրանի դէմ՝ Արաբներուն դիմած միջոցին հետ, Համաշխարհային Ա. Պատերազմին։

— Լօրանս «դաշունահարեց» Թուրքիան կռնակէն։ Ան գաղթատէր պետութիւններուն քաղաքականութիւնը գործադրեց մահմետական պետութեան մը դէմ։ Արաբ երկիրները, որ զօրավիգ կը կենան Իրաքի, վերջին հաշուով պէտք է յիշեն պատմութեան, մօտաւոր անցեալին այս դասը։

Թ. Ա. Թ.

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
«ՅԱՌԱՋ»Ը
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

ՓՐՈՖ. ՍԷՆ ԱՐԵՒՇԱՏԵԱՆԻ
ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ՝ ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԷՋ

Փարիզի Արեւելեան Լեզուներու եւ քաղաքակրթութեանց Ազգային Հիմնարկի կազմակերպութեամբ, Ուրբաթ, Նոյ. 21-ի երեկոյեան, Սորպոնի Համալսարանի փոքր ամփիթատրոնին մէջ, շուրջ 150 հոգիի ներկայութեամբ տեղի ունեցաւ դասախօսութիւն մը, նուիրուած հայ միջնադարեան փիլիսոփայ Դաւիթ Անյաղթի ծննդեան 1500-ամեակին։ Այս առթիւ հրաւիրուած էր Երեւանի Մատենադարանի հետազօտութեանց տնօրէն Փրոֆ. Սէն Արեւշատեան։

Հայագիտական ամպիոնի դասախօս Ժան - Փիէռ Մահէ յիշելէ ետք միայն Փրոֆ. Սէն Արեւշատեանի պաշտօնը եւ աշխատութիւններու անունը, գրաւոր երկար ելոյթով մը անդրադարձաւ Երեւանի Մատենադարանի հիմնադրութեան, հոն տարուող հետազօտական աշխատանքներուն, հայ փիլիսոփայութեան պատմութեան եւ հայ գրականութեան՝ Ոսկեդարու եւ Արծաթէ դարու վրայ շեշտը դնելով։ 40 վայրկեանի բացման խօսք մը, զոր կարելի էր համառօտել եւ գոհանալ միայն օրուան դասախօսը ներկայացնելով։

Փրոֆ. Սէն Արեւշատեան հայերէն երկու խօսքով նշեց, թէ Դաւիթ Անյաղթի երկերը նիւթ ծառայած են հայ գրականութեան, մինչեւ ԺԹ. դար։ Վերջին տասնամեակներուն Հայաստանի մէջ տարուած հետազօտական աշխատանքներու շնորհիւ Դաւիթ Անյաղթի հռչակը տարածուած է Խորհ. Միութեան մէջ, ուր բազմաթիւ ուսումնասիրութիւններ հրատարակուած են հայերէն եւ ռուսերէն։

Ապա կարդացուեցաւ փրոֆէսէօրին պատրաստած դասախօսութեան ֆրանսերէն թարգմանութիւնը (դասախօսութիւնը լոյս տեսած էր «Պատմա - Բանասիրական Հանդէս»ի այս տարուան առաջին թիւին մէջ), որմէ կը պարզուի, որ հետազօտողներու մեծ մասը Դաւիթ Անյաղթի երկերու բանասիրական վերլուծումի եւ կենսագրական հազուագիւտ տուեալներու հիման վրայ մօտաւորապէս կը նախատեսէ անոր ծննդեան ու մահուան ժամանակը՝ Ե. դարու 70-ական - Զ. դարու 50 - 60-ական թուականները։ Ըստ պահպանուած տեղեկութիւններու, Դաւիթ Անյաղթ ծնած է Տարօնի Ներգին գիւղը։ Փիլիսոփայական իր կրթութիւնը ստացած է Աղեքսանդրիա, աշակերտելով Ողիմպիոդորոս Կրտսերի։ Դաւիթ Անյաղթ մեծ դեր խաղացած է արեւմտեան աշխարհի մշակութային կեդրոններու փիլիսոփայական կեանքին մէջ, Տարիներ փիլիսոփայութիւն դասաւանդած է Աղեքսանդրիա։ Եղած է Աթէնք եւ Կ. Պոլիս, ուր բիւզանդական փիլիսոփաներու հետ մասնակցած է հրապարակային վէճերու, բազմաթիւ յաղթանակներ տարած է եւ ստացած Անյաղթ մականունը։

Համաձայն կատարուած ուսումնասիրութիւններու արդիւնքին՝ Դաւիթ Անյաղթի կը վերագրուին «Սահմանք Իմաստասիրութեան» (կամ «Գիրք Սահմանաց»), «Վերլուծութիւն Ներածութեանն Պորփիւրի», «Մեկնութիւն ի Վերլուծականն Արիստոտէլի» եւ «Մեկնութիւն Ստորոգութեանցն Արիստոտէլի» աշխատութիւնները եւ այլ գործեր։ Սէն Արեւշատեանի զեկուցումին մէջ, ներկայացուած էին Դաւիթ Անյաղթի փիլիսոփայական աշխարհահայեացքը եւ տեսութիւնները իր աշխատութիւններու ընդմէջէն, վերլուծելով իւրաքանչիւր երկ եւ շեշտելով անոր գլխաւոր գաղափարները։ Բացի «Մեկնութիւն ի Վերլուծականն Արիստոտէլի» գործէն, Դաւիթ Անյաղթի երկերը պահպանուած են երկու լեզուով՝ հայերէն եւ յունարէն։ Բնագիրներու բաղդատական վերլուծումը ցոյց տուած է, որ հեղինակը սկիզբէն իր գործերը գրած է յունարէն։ Հայերէն բնագիրը թարգմանուած է յունարէնէն նոյն եղանակով ու ոճով, ինչպէս կատարուած են Արիստոտէլի եւ Պորփիւրի երկերը։ Ըստ հին հայկական աղբիւրներու, Դաւիթ Անյաղթ ծերութեան տարիքին վերադարձած է Հայաստան եւ բեղուն գործունէութիւն ունեցած հայ հասարակութեան ուսեալ խաւերու շրջանակին մէջ, իր փիլիսոփայական գիտութեան տարածման ուղղութեամբ, ինչ որ դժգոհութիւն յառաջացուցած է եկեղեցական դասուն մօտ։

Յիշատակութեան արժանի է Դաւիթ Անյաղթի բնորոշումը փիլիսոփայութեան նպատակի մասին։ Ըստ իրեն, փիլիսոփայութիւնը կ'օգնէ մարդուն Աստուծոյ կողմէ ստեղծուած բնութիւնը ճանչնալով՝ մօտենալ եւ ըմբռնել նաեւ անոր արարիչը, տեսանելիի ճանաչումին միջոցով ըմբռնել անտեսանելին եւ գերզգայականը, որովհետեւ այդպէս է մեր բանականութեան բնոյթը եւ կարողութիւնը։ Անոր համար Դաւիթ Անյաղթ տեսական փիլիսոփայութիւնը կը բաժնէ բնագիտութեան, ուսողագիտութեան եւ աստուածաբանութեան։ Նախ հետազօտելով բնութիւնը, այնուհետեւ վերացական մտածողութեան, ուսողագիտութեան միջոցով միայն իմաստասէրը կրնայ կամուրջ ստեղծել զգայականի եւ գերզգայականի միջեւ եւ անցնիլ աստուածաբանութեան։

Զեկուցումը վերջ կը գտնէր շեշտելով Դաւիթ Անյաղթի ունեցած դերը հայ հին փիլիսոփայութեան կազմաւորման մէջ, ինչպէս նաեւ անոր ազդեցութիւնը յետագայ դարերու հայ եւ օտար փիլիսոփայական մտքի պատմութեան վրայ։

Դասախօսութեան աւարտին եղան հարցումներ, որոնց պատասխանեց Փրոֆ. Սէն Արեւշատեան, կարելիութեան սահմաններուն մէջ։

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

ԼՐԱՏՈՒ

VOIX DE L'ARMÊNIE?

Վերոյիշեալ խորագրին տակ շահեկան գրութիւն մը ստորագրած է Պաթի Շեթանեան, Թքամերս եռամսեայ պարբերականի բացառիկ թիւին մէջ (Նոյ. 1980, թիւ 20)։ Սփիւռքեան հայ երիտասարդի ապրումներ, տրուած գրական գիծերով։

Պարբերականը, կը հրատարակէ Ժորժ Փոմփիտու մշակոյթի կեդրոնին ճարտարապետական ստեղծագործութեան կեդրոնը եւ կը ցրուէ էտիսիօն տը Մինիւի (9, ռիւ Պերնար Փալիսի, 75006 Փարիզ)։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՍԻՐՈՂ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐՆԵՐՈՒ ՓԱՌԱՏՕՆ

Հայաստանի սիրող շարժանկարներու փառատօնի Ա. մրցանակը տրուած է «Զանգեզուրեան մտորումներ» ժապաւէնին, որ պատրաստուած է Ղափանի ժողովրդական արուեստանոցին մէջ։ Պարգեւատրուած է նաեւ Երեւանի եւ Կիրովականի սիրողներու պատրաստած «Դարբինը», «Երգ Կիրովականի մասին» եւ «Խաղաղութիւն եմ ուզում» շարժանկարները։

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՐՈՒԵՍՏԸ ՄԱՏԱԿԱՍԳԱՐԻ ՄԷՋ

Թանանարիվի (Մատակասգար) Խորհրդային Մշակութային Կեդրոնին մէջ բացուած է Հայաստանի մասնակցութեամբ «Խորհ. Միութեան Օրեր»ը։ Հանդիսաւոր բացումին ներկայ եղած են Մատակասգարի կառավարութեան անդամներ, օտար դեսպաններ եւ զանազան ներկայացուցիչներ։ Ցուցահանդէսին ներկայացուած են ազգային զարդանախշերով խեցեղէն, հնամեայ կահ-կարասի, ժողովրդական վարպետներու գործեր, ջնարակուած զարդեղէն եւ փայտի փորագրութիւններ։ Բացման, Խորհրդարանի նախագահ Լ. Անդրիանարախինձակայի բարի գալուստի խօսքերուն պատասխանած է Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէի քարտուղար Վլադիմիր Ղալումեան, որ գլխաւորած է «Խորհ. Միութեան Օրեր»ուն մասնակցող Խորհրդային պատուիրակութիւնը։ Հայաստանի ճաշի արուեստագէտները եւ Մատակասգարի սիրող խումբերը միասին համերգ մը տուած են։ Տեղական ձայն-հեռատեսիլը եւ մամուլը լայն արձագանգ տուած են խորհրդային պատուիրակութեան ղեկավար Վլադիմիր Ղալումեանի մամլոյ ասուլիսին, որու ընթացքին ան խօսած է Հայաստանի պատմութեան եւ ձեռք ձգած նուաճումներու մասին։

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ
= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՖԷՏԱՅԻՆԵՐԸ

Այդ ներողամտութիւնը Խէչոյի մէջ բնական էր, ինչպէս ծաղիկի գոյնը։ Ան մտացի ու մեծ տան շառաւիղներէն էր։ Իր պապերու պապը շինած էր Բարձրահայեաց վանքը։ Իր հօրեղբայրներէն մին եօթը գոյն մելանով Աստուածաշունչ ընդօրինակող ու Աստուածամայր նաշխող վարդապետ եղած էր։ Հայրը ուշիմ մեքենագէտ էր։ Ան գիտէր գերանը ծակել ու ճնշումով գետնէն ջուր բարձրացնել։ Խաղող քամելու համար գեղին մէջ շինած էր ճնշիչ մեքենայ մը։ Առաջին անգամ ան գիւղ բերած էր յարդը ցորենէն զատող մեքենան։ Խէչօն իր ճահիլ տարիքին մէջ հօր հետ հիւսնութիւն ըրած էր։

Օր մը իր գիւղէն աղջիկ մը հարս կը տանին ուրիշ գիւղ։ Հարսնիքը ճամբան սատղկայ կը մնայ։ Անոնք ուրախ էին։ Գիշեր ժամանակ դհոլի ու զուռնի ձայնը պարզկայ կապոյտին կը զարնուէր ու լուսնկի լոյսը արծաթի ձայն կուտար կարծես։ Հարսնեւոր Խէչօն, դհոլին ու զուռնին առջեւ կը պարէր արտին մէջ երկնցող սուսերներու թեթեւ ու հսկայ շարժումներով։

Երբ կամուրջին կը մօտենան, կը տեսնեն որ շրջանի աշիրէթապետը իր գոլամներով կեցած է կամուրջին վրայ։ Զուռնի ու դհոլի ձայնը կը կտրուի յանկարծ։ Հարսնեւորները կը շփոթին, եւ կիներու մէջ կ'իյնայ կանչ մը։

Այդ շփոթին մէջ վրայ կը հասնի Խէչօն ու ձեռքի թուրը կը նետէ հարսին մօտեցող ձիաւորի մը այնքա՛ն ուժեղ, որ կուրծքը կը ճեղքէ՝ երկրաշարժէ ճեղքուած գետնի մը պէս։ Հարսնեւորները սիրտ կ'առնեն ու կը սկսին կռիւ մը, ուր Խէչօն կը վիրաւորուի, եւ քիւրտերն հարսն առած կը տանին։

Այդ հարսնիքի կռիւէն յետոյ Խէչօն վիրաւոր գայլի մը պէս կը սպասէ իր վէրքին աղէկնալուն։ Յաջորդ ամառ ճամբուն վրայ կը սպաննէ աշիրաթապետը եւ կառավարութեան խիստ հետապնդումներէն ազատելու համար՝ ինքզինք կը ձգէ Բաղու։

Կառավարութիւնը բանտ կը նետէ Խէչոյի հայրն ու հօրեղբայրները։ Դատին մէջ հայրը կը կորսնցնէ իր բոլոր ունեցածը. փեթակի մեղուները կը հեռանան խոպան. տան պատերուն վրայ կը սկսին խոտեր բուսնիլ. տունը ինքն իր վրայ կը սկսի քայքայուիլ. կռնակին վրայ ինկած խոշոր դոնէ մը երբեմն չագգալներ ներս կը մտնեն։ Տան մէջ կը մնայ միայն հօրեղբօր տղան, միշտ լուռ, եւ տան ետեւի բանջարանոցը կը մշակէ։ Ան կը մշակէ սոխ, կաղամբ ու կը մտածէ Աստուծոյ, հոգիի անմահութեան ու կրիայի ծանր ու խորհրդաւոր ձեւերուն մասին։

Բաղուի սրճարաններուն մէջ Խէչօն յաճախ կը լսէր հայ աշուղները, մանաւանդ կը սիրէր լսել աշուղ Սահակը, որ գիտէր երգել նշանաւոր «Եօթ զգալի կռուին» դիւցազներգութիւնը։ Ինքն ալ լաւ ձայն ունէր։ «Խէչոյի երգը» կ'ըսէին ընկերները, երբ ան կ'երգէր այդ դիւցազներգութիւնը. —

Քիւրտերն ձիով մտան դարդան,
Կերան ճաճրդ, սխտոր ու թան,
Բարով եկան հայի դորդան,
Բարով կերան սխտոր ու թան։
Հեղ մըլ տեսնեմ, ա՛յ իմ Վարդան,
Եօթը դգալ առեր առեր կ'երթան։

Վարդան հասաւ,
Հաւար տուաւ.
– Ափսոս հացին,
Մեր ճամուսին,
Ափսոս հացար,
Քիւրտերն հիմա հասան էն սար։

Է՛ր կեցեր էք,
Ձէնք կապեցէք,
Ձի թամբեցէք.

Ափսոս հացար Մելիքենց տան,
Եօթը դգալ առեր կ'երթան։

(Շար. 208)

Fonds A.R.A.M

Օր. Ազատուհի Տէր - Գրիգորեան, Տէր եւ Տիկին Ռընէ Թարտիէօ, զաւակներն ու թոռները, Օր. Ռոզէթ Տէր - Գրիգորեան, Տէր եւ Տիկին Ժոզէֆ Պապիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ղազար Տէր - Գրիգորեան, զաւակներն ու թոռները, ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր, մեծ - հօր՝

ՄԵՍՐՈՊ ՏԷՐ -ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ
(Պիթլիսցի)

մահը, որ պատահեցաւ Նոյ. 28ին, 92 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երեքշաբթի, Դեկտ. 2, ժամը 10.30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. - Մկրտիչ Եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Անիէռի հին գերեզմանատունը, Ռիւ տը Մենիլ:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի՝ ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ».— Մեր ցաւակցութիւնները ողբացեալին զաւակներուն:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Լուսիա Շմաւոնեանի մահուան առթիւ՝ Տիկին Ռոզա Խրտըրշահ 200 Ֆ. կը նուիրէ Սամուէլ—Մուրատեան Վարժ.ի նորոգութեան (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 50 Ֆ. «Յառաջ»ին: Նոյն առթիւ՝ Տիկին Հայկանոյշ Մարտիրոսեան 50 Ֆ. Սամուէլ - Մուրատեան Վարժ.ի (ստանալ «Յառաջ»էն):

RENCONTRE EXCEPTIONELLE

Samedi, 13 Décembre, à 15 h.

PARC MUNICIPAL DES SPORTS — ISSY-LES-MOULINEAUX

ARARAT - d'Erevan

Champion d'URSS 1973

contre

A.S. Arménienne

13 h. Lever de Rideau (Juniors)
U.S. ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
contre
A. S. ARMENIENNE

Sous la présidence d'honneur de
M. SANTINI (Maire d'Issy)

Billets en vente:
Issy - les - Moulineaux:
VAROU , 40, Ave. Victor Cresson
TABAC Le Balto: 50, Rue de l'Egalité
Boucherie MINASSIAN: 65, Bd. Rodin
Clamart:
ALTA, 10, Ave. Jean Jaures
Télé CONDORCET: 175, Ave. Jean Jaures
PARIS:
Librairie PALOUYAN: 9, Rue de Trévise, 75009
Restaurant EREVAN: 26, Rue Bergère 75009

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՄԻԼԱՆՕ.— Պ. Միշէլ Մինասեան 600 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար:

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԲԱԺԱԿԻ ՊԱՀ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆՑԻՆԵՐՈՒ

Աւանդական «Բաժակի Օր»ը այս տարի տեղի կ'ունենայ՝ Կիրակի, Դեկտ. 14, ժամը 13ին, Բարեգործականի Ալէք Մանուկեան Մշակութային Կեդրոնը՝

ԲԱԺԱԿԻ ՊԱՀ 13.30

Ճաշագին՝ 75 Ֆ.

Անպայման ապահովել սեղանները, մինչեւ Դեկտ. 10, հեռաձայնելով՝

ՃԷՋՎէՃԵԱՆ (Պէրլիւք) - 236. 54. 48
ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ - 985. 36. 53
ՓԱՆՈՍԵԱՆ - 233. 77. 90

Կը հրաւիրուին բոլոր Կեդրոնականցիները եւ համակիրները հաւաքաբար բաժակ բարձրացնել իրենց սիրելի Վարժարանին եւ սաներուն կենաց եւ յարգել յիշատակը մեզմէ անդարձ բաժնուող կեդրոնականի հիմնադիրներուն, ուսուցիչներուն եւ սաներուն:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ Դեկտ. 4, ժամը 20ին:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՍԵՐՈՎԲԷ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ
«ՄՈՒՍԱԼԵՐԴԻ ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏԸ»

Դրուագ մը՝ Ուշտունիքի ինքնապաշտպանութեան կռիւներէն:

Հետաքրքրուողները կրնան դիմել՝
Mr. Assadourian Vertanés,
23, Rue Pixéricourt, 75020 - Paris — Tél. 636. 79. 56

Imprimé Sur Les Presses Du Journal «HARATCH»-83, Rue D'Hauteville-75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

Տ Ա Ր Ե Կ Ա Ն
ՄԵԾ ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի Դեկտեմբեր 7, ժամը 17-էն կէս գիշեր -
Dans les Salons de l'Hôtel George V
Ave. George V, 75008 — Paris.

BERNARD DEDEDJIAN ET SON ENSEMBLE

Մուտք 50 ֆրանք, ուսանողներու կէս գին:
Սեղաններ ապահովել՝ . հեռաձայնելով 763.38 - 54

UGAB - JEUNES OUVERTURES

DINER — DEBAT

Jeudi, 4 Décembre, à 20 h.
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, Rue de Courcelles, Paris 17e
Sur le thème:
« LA MALADIE ARMENIENNE »
animé par le Dr. M. DERVICHIAN
Président de l'U. M. A. F.
Participation aux frais.
Inscription au Bureau de l'UGAB
11, Sq. Alboni, Paris 75016
Tel. 520. 03. 18

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ - ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑ

կազմակերպուած՝ Ֆրանսահայ Մշակութային Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին եւ Ժ. Ա. Ֆ.ի կողմէ:

կը խօսի՝ Փրոֆ. ՍԷՆ ԱՐԵՒՇԱՏԵԱՆ
Մատենադարանի
հնտագօտութեան բաժնի վարիչ

նիւթ ունենալով՝ Մատենադարանը

Հարցազրոյցը կը վարէ փրոֆ.Ժ.Փ.ՄԱՀԷ մասնակցութեամբ՝ Արտաւազդ Պէրպէրեանի եւ Վաղարշ Պասմաճեանի:

Հինգշաբթի, Դեկտ. 4, ժամը 20.45ին
Հայ Մշակոյթի եւ Արուեստի Կեդրոնը
6, Cité Wauxhall — 75010 PARIS
Métro: République.

sevan voyages-lyon
saberatours - paris

VOUS PROPOSENT

voyage en Arménie

DU 26 DÉCEMBRE AU 8 JANVIER

PRIX: 3370 F.

DEPARTS PAR AVION DE LYON -- MARSEILLE -- PARIS

Renseignements et Inscriptions :

A LYON	A PARIS
sevan voyages	**saberatours**
SARKISSIAN Varoujan	BAGHDASSARIAN Levon
50, cours de la Liberté	3, rue de l'Arrivée
69003 LYON	Imm. CIT 7e étage
Tél. (78) 60 13 66	75015 PARIS
	Tél. 538 67 47

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE DE MARSEILLE
12 - 14 Rue St. Bazile, Marseille 1er

Conférence - Débat

Thème:
ETUDIER L'ARMENIEN EN 1980
POURQUOI?
Conférencier: J.P. MAHE
Vendredi, 5 Décembre, à 21 h.

Վիճաբանական Ասուլիս
Նիւթ՝
«ՍԵՐՏԵԼ ՀԱՅԵՐԷՆԸ 1980ԻՆ. ԻՆՉՈ՞Ւ»

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Վիէնի մասնաճիւղի Վարչութիւնը՝ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, գաւաթ մը թէյի շուրջ, Դեկտ. 7, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Գասպար Իփէկեան սրահը՝

Rue Victor Faugier.

SECTION CULTURELLE
U. G. A. B.
33, Cours Pierre-Puget, 13006 - Marseille
Le Samedi, 6 Décembre, à 21 h.
CONFERENCE — PROJECTION
des Docteurs:
JEAN MICHEL et NICOLE THIERRY
Thème:
La Soirée sera présentée par:
Le Prof. GERARD DEDEYAN
«MONUMENTS DE LA PROVINCE DE CHIRAK ET D'ANI LA VILLE AUX MILLE ET UNE EGLISES»
(Une Architecture frontalière)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Սէն - Ժէռոմի մասնաճիւղին ընկերուհիները խորապէս կ'ողբան կորուստը իրենց շատ սիրելի ընկերուհի՝ Նազենի Կիրակոսեանի եւ ցաւակցութիւն կը յայտնեն Կիրակոսեան, Խօրտէքեան, Քինաճեան, Տըսիմօն եւ Յակոբեան ընտանիքներուն եւ այս տըխուր առթիւ փ.ծ.ի կը նուիրեն.— Կապոյտ Խաչի Կայանին, Սէն - Ժէռոմի դպրոցին եւ Մարսէյլի Մշակոյթի Տան 100-ական Ֆ.,

Մասնաճիւղս, շնորհակալութեամբ ըստացած է նաեւ ողբ. Նազենի Կիրակոսեանի մահուան առթիւ. - ողբ. Նազենի Կիրակոսեանի զաւակները 500, Այրի Տիկին Խօրտէքեան, Տէր եւ Տիկին Գալուստեան, Տէր եւ Տիկին Կ. Յարութիւնեան, Տէր եւ Տիկին Պ. Կարապետեան, Տէր եւ Տիկին Շառլ Դաւիթեան, Պ. Մասիս Զիչէքեան, Տէր եւ Տիկին Մ. Պուլկուրեան, Այրի Տիկին Վահրամ Մանուկեան, Տէր եւ Տիկին Մ. Կօտուէն 50-ական, Տէր եւ Տիկին Զ. Սիմզալեան, Տէր եւ Տիկին Ռ. Խաչատուրեան, Տիկին Նօպլան, Տէր եւ Տիկին Վ. Խոզեան 30-ական, Գարատիլեան ընտ., Տէր եւ Տիկին Հ. Զուքուրեան, Տէր եւ Տիկին Յ. Սաճեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Պաղտասարեան 50-ական, Տէր եւ Տիկին Ս. Ենովքեան 40, Տիկին Մանուշ Շահմիրեան, Տէր եւ Տիկին Զ. Սուքիասեան, Տիկին Նուարդ Պասմաճեան 100-ական Ֆ.:

×

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը, շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Պ. Խաչիկեան, Տէր եւ Տիկին Խանոյեան, Տէր եւ Տիկին Դանիէլեան, Տիկին Մակարեան, Տէր եւ Տիկին Տէրիկլեան, Պ. Սարգիսեան, Տիկին Մարսէլ Ֆրան 100-ական, Տէր եւ Տիկին Վէմեան, Պ. Ս. Միլտոնեան, Պ. Գ. Պօյաճեան, Տէր եւ Տիկին Տօղումեան, Սահակեան ընտ., Տիկին Խառոյեան, Պ. Ա. Գասպարեան, Պ. Զամանթեան, Տէր եւ Տիկին Մարտիրոսեան, Տէր եւ Տիկին Պարոնեան, Տիկին Մ. Եկկուլեան 50-ական, Այրի Տիկին Օքալեան 30, Պ. Հ. Դարբինեան 25, Պ. Պալիքեան, Ոմն 20-ական Ֆ.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի Խընամակալութիւնը, շնորհակալութեամբ ստացած է. - Լեւոն Զորմխեանի մահուան առթիւ՝ Ֆրանսահայ Գրողներու Միութենէն 200, Տիկին Մարթա Ոսկանեանի մահուան առթիւ, փ.ծ.ի Ռէնոյի - Վիլմօմպլի իր բարեկամներէն 400, Տէր Տիկին Կ. Սարեանէ, Տիկին Ս. Քէշիշեանէ, Տէր եւ Տիկին Ժ. Թէլֆէեանէ 100-ական:

Fonds A.R.A.M

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
3
MERCREDI
3 DECEMBRE
1980

LE NUMERO 2 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.789 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 56e ANNÉE — No 14.789

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Ներքին նախարարութիւնը հաղորդեց. թէ պետական զինուորական հարուածէն ի վեր 5850 հոգի ձերբակալուած են «անիշխանական գործունէու – թեան» պատճառով, 3412 զէնք ալ գրաւուած է: Առանց ամբաստանութեան, Թուրքիոյ մէջ արգելափակման առաւե – լագոյն շրջանը՝ 90 օր է:

ՍՈՒՐԻՈՅ ԵՒ ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ միջեւ լարուածութիւնը չի մեղմանար, թէեւ Քիւէյթ Թագաւորն ալ յայտարարեց թէ «պատերազմ մը՝ ողբերգութիւն կ'ըլլայ արաբական աշխարհին համար»: «Մահ – մետական եղբայրներու» պատճառով է, որ յանկարծ լարուածութիւնը սաստկացաւ: Դամասկոս կը մեղադրէ Յորդա – նանը, որ զօրավիգ կը կենայ անոնց եւ ապաստան կուտայ անոնց ահաբեկիչնե – րուն: Դեռ աւելին՝ կ'ամբաստանէ Թա – գաւորը որ Պաղտատէն միլիոնաւոր տո – լար առած է օգնելու համար մահմետա – կան Եղբայրներուն, որ զարկ տան ամե – րիկեան պատերազմին, զոր Իրաք կը մղէ Իրանի դէմ: Երկու երկիրներն ալ զօրք կը համախմբեն սահմանագլուխնե – րը մինչ Ուաշինկթըն կը զգուշացնէ Սուրիան, չէշտելով թէ «Յորդանանը՝ բարեկամ երկիր մըկը նկատէ»: Ուրա – խացող մը կայ սակայն, Իսրայէլն է, ըստ որուն երկու երկիրներու զինեալ բախումը կը նպաստէ Իսրայէլի:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ մէջ, կուսակցութեան Ա. քարտուղարը՝ Կանիա, ազդարարութիւն մը ըրաւ «հակընկերվերական» ուժերուն, որոնք Սոլիտառնըթէ սենտիքայի պիտա – կին տակ կ'ուզեն տապալել Լեհաստանի ընկերվարական վարչակարգը: Շեշտած է նաեւ. – «կուսակցութիւնը եւ կառավա – րութիւնը վճռական կերպով կ'ընդդիմա – նան անոնց, որոնք կ'ուզեն անիշխանու – թիւն սերմանել երկրին մէջ»: Միւս կող – մէ, Երեքշաբթի օր, կը հաղորդուէր որ սահմանագլուխը փակուած է Արեւելեան Գերմանիոյ հետ եւ շրջանը՝ զինուորա – կան գօտի հռչակուած:

ՊԱՊԸ ահազանգ կը հնչեցնէ իր Բ. հով – ուական Թուղթով «Տիվէս ին Միզեռի – քորտիա» (Հարուստ Ողորմութեան մէջ): Ո՞ւր կ'երթայ աշխարհ, հարց կուտայ Յովհաննէս – Պօղոս Բ., որ կը վախնայ թէ մարդը զոհ երթայ իր իսկ մէջտեղ հանած յառաջդիմութեան: Միամիտ Պը – րոմեթէոս, արդի մարդը զոհը կը դառ – նայ այն պատրանքներուն զորս սնուցած է:

ՀԱՐԱՒ. ԻՏԱԼԻՈՅ աղէտեալ շրջանը միշտ ողբերգական պատկեր մը կը պար – զէ մինչ ցնցումները չեն դադրիր: Հարց մըն ալ ծագած է, տրուած ըլլալով, որ անապաստան 200 հազար հոգիները կը մերժեն այլ տեղ երթալ, ծեր կին մը կ'առարկէ «արմատներս հո՛ս են»: Դեռ կայ ուրիշ ողբերգութիւն մը, որ ցոյց կուտայ մարդ արարածին ցածութիւնը, այն է շահագործումը, զոր ոմանք կ'ը – նեն ի տես ուրիշներու թշուառութեան: Առուծախ դագաղի՝ 5000 Ֆրանքէն ըս – կըսեալ, հանքային ջուրի, յետոյ գողու – թիւն աւերակներու մէջ...:

ՍԵՆԵԿԱԼԻ Նախագահը՝ Լէոփոլտ Սէ – տար Սենկոր յայտարարեց թէ որոշած է հրաժարիլ իր պաշտօնէն մինչեւ տար – ւոյն վերջ եւ զայն յանձնել վարչապե – տին՝ Ապտու Տիուֆի:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՆՈՅ. 21 – 24)

ԲՈԳԴԱՆ ՎԵՐԴԵԱՆԻ ՎԷՊԸ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ ՄՈՍԿՈՒԱ

Մոսկուայի «Սովետսկի Պիսատել» («Սովետական Գրող») հրատարակչակա – նը լոյս ընծայած է Բոգդան Վերդեանի «Հրեղէն Ալիքներ» վէպը, որուն մէջ հե – ղինակը կը ներկայացնէ դարուս սկիզբը Միացեալ Նահանգներ գաղթած Հայերու եւ անոնց սերունդի կեանքը:

×

ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ ԵՒ ԳԻՐՔԻ ՍԷՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Այս տարի Հայաստանի մէջ լոյս տե – սած են 920 գիրքեր, աւելի քան վեցու – կէս միլիոն տպաքանակով: Երեւանի, Լենինականի, Կիրովականի եւ այլ քա – ղաքներու ու շրջաններու մէջ կը բանին շուրջ 70 տպարաններ, որոնք կը հրա – տարակեն բանաստեղծութիւններու եւ արձակ երկերու հաւաքածոներ, Խորհ. Միութեան եւ այլ ժողովուրդներու լե – զուներէ կատարուած թարգմանութիւն – ներ, գիտական կամ քաղաքական գրա – կանութիւն: Վերջին տարիները, յատ – կապէս, հրատարակուած են մեծ ժողո – վրրդականութիւն վայելող արտասահ – մանի հեղինակներու պատկառելի գոր – ծեր: Հայերէն թարգմանուած են Պեր – թոլտ Պրեխտի, Անրի Թրուայայի, Լորտ Պայրընի եւ այլ ծանօթ գրողներու թա – տերախաղերը:

Վիճակագրութիւնը ցոյց կուտայ, որ իւրաքանչիւր ընտանիք տարեկան ձեռք կը ձգէ մինչեւ տասը եւ աւելի գիրք: Հայաստանի բնակչութեան մէկ քառոր – դը կ'օգտուի գրադարաններէ: Գրադա – րաններ կան նաեւ արդիւնաբերական ձեռնարկութիւններու եւ գիւղական տըն – տեսութիւններու մէջ: Ըստ վիճակագը – րական տուեալներու, Հայաստանի բը – նակչութիւնը հաւասար հետաքրքրութիւն ցոյց կուտայ արձակ եւ չափածոյ երկե – րու հանդէպ: Վերջին տարիները մեծ տպաքանակով լոյս տեսաւ Աւետիք Իսա – հակեանի արձակը, որ արագ կերպով սպառեցաւ: Յովհաննէս Շիրազի բանաս – տեղծութիւններու հաւաքածոն, որ լոյս տեսած էր 50 հազար տպաքանակով, վաճառքի առաջին իսկ օրէն հազուա – գիւտ գիրք դարձած է:

×

ԵՐԵՒԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Երեւանի Պատմութեան Թանգարանին մէջ բացուած է ցուցահանդէս մը, նը – ւիրուած մայրաքաղաքի անցեալին ու ներկային: Ցուցադրուած են բազմաթիւ հազուագիւտ փաստաթուղթեր, զանազան առարկաներ, որոնց մէջ հին արհեստա – ւորներու գործածած գործիքներ, գոր – գոր, մանեակներ, դրոշմաքանդակներ:

×

ՀԱՅ ՄԻՋՆԱԴԱՐԵԱՆ ՀԱՆԵԼՈՒԿՆԵՐ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակա – դեմիայի եւ Մատենադարանի հրատա – րակութեամբ լոյս տեսած է պատմաբան Ասատուր Մնացականեանի «Հայ Միջնա – դարեան Հանելուկներ» գիրքը, ուր տեղ գտած են Ե. – ԺԸ. դարերու զանազան հեղինակներու գրած հանելուկները: Հե – ղինակը, ուսումնասիրելով Մատենադա – րանի բազմաթիւ ձեռագիրներ, գտած է զանոնք, գիտականօրէն սառւգած եւ ժամանակագրօրէն դասաւորած ու ներ – կայացուցած է ընթերցողին: Ինչպէս նը – շած է հեղինակը, հետազօտական բնոյ – թի իր աշխատանքներուն մէջ հանդիպած է դժուարութիւններու, քանի որ գրքին մէջ ներկայացուած նիւթը իր ամբող – ջութեամբ կը բաժնուի մէկ կողմէ՝ շուրջ 1500 տարիներու, իսկ միւս կող – մէ՝ 40–է աւելի ծանօթ ու անծանօթ հե – ղինակներու: Մինչ ժողովրդական հանե – լուկները ծնած են շատ հին ժամանակ – ները, անհատականներու ծնունդը կապ – ուած է Ե. դարու սկիզբներու հետ, երբ կը հիմնաւորուէր Հայոց դպրութիւնը: Ժողովրդական հանելուկները գրի չեն առնուած մինչեւ ԺԹ. – Ի. դարերը, մինչդեռ անհատականները ձեւաւորուած են թուղթի ու մագաղաթի վրայ, աշ – խարհ գալով իբրեւ գրաւոր ստեղծագոր – ծութիւններ, այդ պատճառով ալ վեր – ջինները քիչ կորուստներ ունեցած են: Ժողովրդական հանելուկներով գրաղած են բանահաւաքները, իսկ անհատական – ներով՝ բանասէր – ձեռագրագէտները: Մինչ ժողովրդական հանելուկները սկը – սած են հրատարակուիլ միայն ԺԹ. – Ի. դարերուն, անհատականները աւելի բախ – տաւոր եղած են: Տակաւին 1513–ին Յա – կոբ Մեղապարտ իր հրատարակած հա – յերէն անդրանիկ «Տաղարան»ին մէջ ա – ռաջին անգամ դրած է Ներսէս Շնորհա – լիի հանելուկներէն ընդարձակ շարք մը՝ «Տեառն Ներսէսի Հայոց Կաթողիկոսի ասացեալ է հանելուկս վասն ուրախու – թեան մարդկան» խորագրով: Հայոց հա – նելուկներու յաջորդ տպագրութիւնը կա – տարուած է 1642–ին՝ Նոր Ջուղա, իսկ 1724–ին Կ. Պոլսոյ մէջ հրատարակուած է Ներսէս Շնորհալիի հանելուկներէն ու – րիշ շարք մը՝ 145 հատ: Կարճ ժամա – նակ ետք հանելուկները սկսած են երեւ – նալ հայ պարբերական մամուլի մէջ:

Ասատուր Մնացականեան ոչ միայն ըն – թերցողին ներկայացուցած է շուրջ 200 միջնադարեան հանելուկներ, այլեւ ըն – դարձակ ուսումնասիրութեամբ շօշափած է կարեւոր հարցեր, ինչպէս միջնադար – եան հանելուկներու սկզբնաւորումը, ա – նոնց հրատարակութեան պատմութիւ – նը, եւ կազմած է բառարան եւ յատուկ անուններու ցանկ: Գրքին մէջ տեղ գը – տած են Դաւիթ Քերթողի, Անանիա Շի – րակացիի, Ներսէս Շնորհալիի, Յովհան – նէս Ծործորեցիի, Տիրատուր Վարդապե – տի, Կաղ Ալեւորի, Գրիգոր Խլաթեցիի, Գէորգ Երզնկացիի, Մովսէս Գառնեցիի, Ստեփանոս Դաշտեցիի, Նահապետ Քու – չակի հանելուկները:

ՈՉ ԵՒՍ Է ԶԱՐԵՀ ՈՐԲՈՒՆԻ

Խոր ցաւով կը հաղորդենք մեր սիրելի Որբունիի մահը, որ պատահեցաւ Եր – կուշաբթի առտու, Դեկտ. 1–ին:

Վերջին ներկայացուցիչներէն երեսու – նական թուականներու ֆրանսահայ գը – րականութեան, Զարեհ Որբունի, մօտ երկու տարի է յաճախակի տագնապներ կ'ունենար բայց ամէն անգամ կը յաջո – ղէր յաղթահարել մահուան եւ ի վեր – ջոյ համոզուած էինք թէ այդպէս ալ պի – տի շարունակուի, միշտ՝ «պիտի վերա – դառնայ»: Ու յանկարծ կը մեռնի, ա – ռանց տագնապի, քունին մէջ, ինչ ա – նոյշ մահ:

×

Զարեհ Խօքխւզեան ծնած էր Օրտու 1902–ին եւ յաճախած տեղւոյն Մովսէս – եան վարժարանը մինչեւ Առաջին Աշխար – համարտ: Հայրը զոհ կ'երթայ Եղեռնին մինչ մայրը չորս զաւակներով, կը յա – ջողի Ռուսաստան մեկնիլ ու տարի մը կը մնայ Սեւաստոպոլ: 1919–ին կ'անցնի Պոլիս եւ մինչեւ 1922 կը յաճախէ Պէր – պէրեան վարժարանը: Նոյն թուականին կը փոխադրուի վերջնապէս Ֆրանսա:

Գրական առաջին փորձերը սկսած է Պէրպէրեանի գրասեղաններուն վրայ: Վարժարանը ունէր իր խմբատիպ թեր – թը, Որբունին ալ կ'ունենայ իրը՝ «Կան – թեղ»: Առաջին քերթուածը «Փառնուկս» լոյս կը տեսնէ Վ. Թէքէեանի խմբագը – րած «Ժողովուրդի Ձայնը»ին մէջ: 1924– ին Պետրոս Զարոյեանի հետ կը հրատա – րակէ «Նոր Հաւատք» հանդէսը, միայն մէկ թիւ: Աշխատակցած է Սիրունիի «Նաւասարդ»ին, «Անահիտ»ին, «Նոր Կիր»ին, «Ապագայ»ին», «Կեանք եւ Ար – ուեստ»ին, «Անդաստան»ին, «Աշխարհ»ին եւ վերջին շրջանին՝ «Յառաջ»ի: Արդէն «Յառաջ Միտք եւ Արուեստ»ի Հոկտեմ – բերի թիւին մէջ լոյս տեսած է իր վեր – ջին գրութիւնը՝ «Երկու կաթիլ ար – ցունք»:

Առանձին հատորով լոյս տեսած իր գործերն են. – Փորձը (1929), Վարձու Սենեակ (1946), Դէպի Երկիր (1948), Անճրկուտ Օրեր (1958), Եւ Եղեւ Մարդ (1964), Թեկնածուն (1967), Ասֆալտ (1972), Սովորական օր մը (1974):

Զարեհ Որբունիի մահով, ֆրանսահայ գրական ամբողջ շրջան մըն է, զոր կը թաղենք այսօր, վերջալոյսի սերունդ մը, որմէ դեռ հազիւ մէկ – երկու վերապ – րողներ կը մնան:

Պոլսէն Փարիզ, անոնք որ մկրտուե – ցան «Փարիզի տղաք»ը, նոր շունչ մը բերին մեր գրականութեան, ստեղծելով նոյնիսկ սփիւռքեան գրականութիւն մը, որ Շուշանեանի, Սարաֆեանի, Շահնուրի, Զարդարեանի եւ Որ – բունիի հետ, իր եզակի տեղը պիտի գը – րաւէր եւ նորահաս սերունդներ խանդա – վառէր:

×

Որբունիի գլխաւոր գործն է՝ «Հալածուածները», որու առաջին հատորը կը կազմէ «Փորձը», նոյն շարքին կը պատ – կանին. – Թեկնածուն, Ասֆալտը եւ Սո – վորական օր մը: Փրուսթեան շունչով գրուած, ինչպէս կը սիրէր որակել Որ – բունի իր իսկ գործը, այս վիպաշարքը կը կազմէ հեղինակին արտադրութեան հիմնականը:

Դժուար է այս քանի մը հակիրճ տո – ղերուն մէջ բնորոշել Որբունիի յիսնամ – եայ գրական վաստակը: Ան կը կարօտի աւելի խոր վերլուծումի եւ անշուշտ դեռ առիթը կ'ըլլայ անոր անդրադառնալու, աւելի ձեռնհասօրէն:

Այսօր, իր մահուան լուրը տալով, գը – րեթէ գրական սերունդի մը «մահազդ»ն է, զոր կուտանք: «Մահազդ» էր նաեւ վերնագիրը իր մէկ գրութեան, գրուած անցեալ տարի իր կնոջ յիշատակին եւ որ լոյս կը տեսնէ, ի մօտոյ, Մարք Նշան – եանի Պէյրութ հրատարակած պարբերա – կանին մէջ:

×

Չորեքշաբթի օր, իր աղջկանը բնակա – րանին մէջ, ուր կը մնար իր հիւանդու – թենէն ի վեր, ամէնօրեայ գուրգուրանքի ենթակայ, հայ քահանային՝ «Տան Կար – գ»էն ետք, Որբունիի մարմինը կը փո – խադրուի Տանժէ, թաղուելու համար իր կնոջ մօտ:

×

Երկուշաբթի օր իսկ, «Յառաջ» հետեւ – եալ հեռագիրը ղրկեց Երեւան, Գրողնե – րու Միութեան նախագահին. – «Կ'ող – բանք կրտսեր Որբունիի մահը, որ պա – տահեցաւ Դեկտ. 1–ին»:

Fonds A.R.A.M

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ՆՍՏԱՇՐՋԱՆԸ

«Հայկական ՍՍՀ տասներորդ գումարման Գերագոյն Սովետի երկրորդ նստաշրջանը» գումարուած է Նոյեմբեր 12 – 13–ին, Հանրապետութեան Գերագոյն Խորհուրդի նիստերու դահլիճին մէջ։

Օրակարգը բաղկացած է չորս կէտերէ։ Առաջին՝ տնտեսութեան յառաջիկայ տարուան ծրագիրը եւ ընթացիկ տարուան իրագործումներուն ընթացքը։ Երկրորդ՝ նախանցեալ տարուան, 1979–ի պիւտճէին իրագործումը եւ յառաջիկայ տարուան պիւտճէն։ Երրորդ՝ փաստաբաններու աշխատանքը բնութագրող, ճշդող կանոնագրութեան նախագիծը։ Չորրորդ՝ Գերագոյն Խորհուրդի Նախագահութեան «հրամանագիրներ»ուն հաստատումը։

Օրակարգի առաջին հարցին զեկուցաբերը եղած է վարչապետին տեղակալներէն, Պետպլանի նախագահ Հրանտ Սագոյեան։

Զեկուցաբերը ճշդած է առաջադրուած նպատակը, այն է՝ նկատի առնել տնտեսութեան աղբիւրները, ընձեռած կարելիութիւնները եւ զանոնք լրիւ օգտագործել։ Բարձրացնել աշխատանքին արտադրողականութիւնը, ինչպէս նաեւ արտադրութեան դրուած ապրանքներուն որակը։ Մասնաւորաբար ժամանակակից մեքենաներ եւ նիւթական առաւել միջոցներ տրամադրել տնտեսութեան այսպէս նկատուած հիմնական ճիւղերուն։ Գտնել լրացուցիչ միջոցներ, աղբիւրներ ժողովուրդին ընթացիկ սպառումին ծառայող ապրանքները աւելցնելու համար։ Տնտեսութեան մէջ արմատացնել գիտութեան եւ մասնագիտութեան նուաճումները, կատարելագործել տնտեսութեան ծրագիրներուն մշակումը եւ տնտեսութեան ղեկավարումը։

Կ. Դեմիրճեան, Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի վերջին լիակատար նիստին, Նոյեմբեր 11–ին, խօսելով 11–րդ հնգամեայի առաջին տարուան ծրագրին մասին, յստակ ըսած էր, թէ «հաշուի է առնուել տնտեսական մեխանիզմի կատարելագործման սկսուած պրոցեսը։ Դրա լայն եւ կոմպլեքսային իրականացումը թոյլ կը տայ աւելի լրիւ օգտագործել արտադրութեան աճի ինտենսիվ գործօնները եւ հասնել ժողովրդա – տնտեսական վերջնական բարձր արդիւնքների»։

1981–ին համար սահմանուած ծրագրին հիմնական կէտերը, քաղուած Հ. Սագոյեանի տեղեկագիրէն.

Արդիւնաբերութեան արտադրութեան աճ, ներկայ տարուան համեմատութեամբ, 3,3 տոկոս։ Ասոր մէջ Ա. ճիւղինը, այսինքն՝ ծանր ճարտարարուեստը, 2,4, իսկ Բ. ճիւղինը՝ 4,9 տոկոս։

Գիւղատնտեսութեան համախառն արտադրութիւն՝ աճ 2,6 տոկոս։ Աշխատանքի արտադրողականութիւն՝ 2,7 արդիւնաբերութեան մէջ 1,7, գիւղատնտեսութեան մէջ 4,5, շինարարութեան մէջ 2 տոկոս։

Ելեկտրուժ՝ 5,3 տոկոս, որով ելեկտրուժին տարողութիւնը կը հասնի 14 միլիառէն աւելի քիլովաթ – ժամի։ Դրական երեւն այն է, որ այս տարողութեան աւելի քան մէկ երրորդը կ'ապահովէ Հայաստանի հիւլէական կայանը։

Այլ կարեւոր որոշում մը՝ գունաւոր մետաղագործութեան ճիւղին մէջ, հանքանիւթը մշակելու ժամանակ ապահովել հում նիւթին արդիւնաւէտ օգտագործումը, մետաղներուն եւ ծծումբին կորուստներուն նուազումը։ Բնութեան անաղարտ պահպանումին համար, գլխաւորաբար Ալավերդի քաղաքին մերձ, կարդ մը արտադրութիւններուն ծաւալը կըրճատել, ինչպէս սեւ եւ մշակուած պղինձը, ծծմբաթթուն։

Հարկ է արձանագրել, թէ ծրագիրին մէջ կարեւոր տեղ գրաւած է բնութեան ապականութեան դէմ կատարուող պայքարը։ Ջտարաններու, փոշի – կազ կլանող կայաններու կառուցում եւայլն։

Մեծ ուշադրութիւն դարձուած է շինարարական աշխատանքներուն։ Հիմնական նպատակը եղած է ցայսօր վերջ չգտած գործատուներու եւ այլ շինութիւններու աւարտումը, հիներուն վերանորոգումը։ Առաւել՝ բնակչութեան տրամադրել 1.158.000 մեթր ընդհ. մակերեսով բնակելի շէնքեր, աշակերտութեան՝ 6000էն աւելի տեղով մանկապարտէզ – մանկամսուր, 17.000 նստարանով նախակրթարաններ եւայլն։

Մեքենաշինութեան ճիւղին համար՝ աճ 8,3 տոկոս, նախապատուութիւնը տրըւած է ռատիօ – ելեկտրական արդիւնաբերութեան զարգացումին, սարքերու շինարարութեան ընդլայնումին, հաշուական մեքենաներուն, բեռնատար կառքերուն եւայլն։ Զեկուցաբերին յայտարարութեամբ՝ զարգացնել «առաւել յառաջադիմական ճիւղերը»։

Աշխատավարձք։ 1,8 տոկոսի յաւելումով, բանուորներուն եւ պաշտօնեաներուն միջին ամսականը 165,1 ռուբլիի, իսկ կոլտնտեսականներունը՝ 6,3 տոկոսի յաւելումով 133,9 ռուբլիի բարձրացընել։ Անձ գլուխ հաշուով ռեալ եկամուտները աւելցնել 3 տոկոսի համեմատութեամբ։

Գլխաւոր գիծերու մէջ պատկերացնելէ ետք 1981–ի տնտեսութեան ծրագիրը, անհրաժեշտ է արձանագրել, թէ յառաջիկայ տարուան առաջադրութիւնները, բաղդատմամբ այս տարուան, ընդհանուր կէտերով, նուազում կրած են։ Քանի մը օրինակներ կը հաստատեն իրողութիւնը։

Այսպէս՝ արդիւնաբերութեան արտադրութեան աճին տոկոսը ներկայ տարեշըրջանին համար 6,2 սահմանուած էր. յառաջիկայ տարուանը գրեթէ կիսով նըւազ է՝ 3,3 տոկոս։ Ելեկտրուժ ներկայ տարուան 9,8–ին փոխարէն 5,3։ Գիւղատնտեսութեան համախառն արտադրութիւն՝ նոյն համեմատութեամբ 4,1 եւ 2,6։ Աշխատավարձքերու յաւելումներն ալ նուազած են։ Մինչ 4,5 տոկոս յաւելում սահմանուած էր 1980–ի համար բանուորներուն եւ պաշտօնեաներուն, 1,8 է միայն 1981–ին համար։ Նոյնպէս անձ գլուխ հաշուով ռեալ եկամուտը՝ 4,7–ի տեղ 3։

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԲՆԱԿԱՆ ԿԱԶ

ԱՐԵՒՄՏ. ԵՒՐՈՊԱ – ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Արեւմտ. Եւրոպա, որ ներկայիս տարեկան 25 միլիառ խորանարդ մեթր բնական կազ կը ներածէ Խորհ. Միութենէն, արդէն իսկ կը մտածէ մօտակայ տարիներուն համար, 1986–էն սկսեալ, այդ տարողութիւնը կրկնապատկել, նոյնիսկ աւելիով։ Այս ուղղութեամբ բանակցութիւններ կը կատարուին Խորհ. Միութեան եւ եւրոպական բազմաթիւ Պետութիւններու միջեւ, որոնց շարքին Դաշնակցային Գերմանիա, Ֆրանսա, Իտալիա, Պելժիա։

Բնական կազի աղբիւր նկատի կ'առնուի Արեւմտ. Սիպերիոյ Եամալ Թերակղզին, – Օբի գետաբերանը, – քարիւղահանքը։ Ըստ նախատեսուած ծրագրին, այս կազը Արեւմտ. Եւրոպայի կազուղիներու ցանցին կը հասնի նոր կառուցելիք կազուղիով մը՝ հինգ հազար քիլոմեթր երկարութեամբ։

Բանակցութեանց հիմնական կէտերը կը մնան հետեւեալները.– Ա.– Խորհ. Միութիւն սահմանուած քանակութեամբ կազ կը մատակարարէ։ Բ. – Արեւմտ. ընկերութիւններ կ'ապահովեն քարիւղահանքերուն օգտագործումին եւ կազուղիին հաստատումին անհրաժեշտ իրերն ու սարքերը, ինչպէս, օրինակ, խողովակներ, ճնշիչ կայաններ եւայլն։ Գ. – Արեւմտեան դրամատուներ վարկեր կը յատկացնեն, հնարաւորութեան պարագային մինչեւ հարիւր առ հարիւր համեմատութեամբ գնման ծաւալին։

Գինը դեռ կը մնայ ճշդելի։

Խորհրդային աղբիւրներուն համաձայն, բնական կազը 1978–ին կ'ապահովէր 23 տոկոսը երկրին վառելանիւթին, սակայն, աստիճանական յաւելումով այդ տոկոսը պիտի հասնի 31–ի մինչեւ 1990, եւ 33–էն 35–ի՝ դարավերջին։ Միւս կողմէ, պիտի նուազի քարիւղին գրաւած դիրքը վառելանիւթին մէջ, 43–էն 27–ի եւ, նոյնիսկ, 25 առ հարիւրի իջնելով այդ թուականին։

Վառելանիւթին մէջ բնական կազը միակ ճիւղը կը կազմէ, որ ընդհանուր ձեւով կ'ապահովէ տասներորդ հնգամեակին, այսինքն՝ 1976 – 80ի ծրագիրը։ Արտադրութեան քանակը, ըստ հաւաստիացումներուն, այս տարի կը հասնի 440 միլիառ խորանարդ մեթրի, ուրեմն՝ 146 միլիառի յաւելում մը հինգ տարուան ընթացքին։

Միշտ խորհրդային ծրագրով, 600–էն 700 միլիառ խորանարդ մեթր պիտի ներկայացնէ կազին արտադրութիւնը 1990ին եւ 850–էն մինչեւ հազար միլիառ 2000–ին։

Որոշ հաշիւներով եւ նախատեսութիւններով կը կարծուի, թէ խորհրդային ընդերքը կը բովանդակէ 200.000 միլիառ խորանարդ մեթր տարողութեամբ բնական կազի պաշարներ։ Ցայսօր յայտնաբերուածը կը պարզէ 30–էն 40 հազար միլիառ։

Վերջին երեք տարիներուն, 120 նոր կազահանքեր օգտագործուեցան։ 1976–էն 1979, բնական կազին արտադրութիւնը գրեթէ 50 առ հարիւրի համեմատութեամբ աւելցաւ, ինչ որ մրցանիշ մը կրնայ նկատուիլ խորհրդային տնտեսութեան համար։

Յառաջիկայ տարիներուն, բնական կազին, ինչպէս նաեւ քարիւղին, արտադրութեան աճին հիմնական շրջանները պիտի հանդիսանան Կոմի Ինքնավար Հանրապետութիւնը, Տիումէն եւ Օրէնբուրգ մարզերը, Արեւմտ. Սիպերիա։

Այս տարեշրջանին, Արեւմտ. Սիպերիա կ'ապահովէ 37 տոկոսը բնական կազի արտադրութեան, այսինքն՝ 103 միլիառ խորանարդ մեթր։

Ծանօթ է, որ դժուարութիւնները մեծ են։ Ամէնէն հարուստ հանքերը կը գըտնուին Ուրալէն այն կողմ, մինչդեռ կազը օգտագործող ճարտարարուեստի կեդրոնները մեծ մասամբ կը գտնուին Խորհ. Միութեան եւրոպական մասին վրայ։ Այսպէս, բնական կազին սպառումին 80 տոկոսը կ'արձանագրէ այս գօտին։

Կազին հոսքը ապահովելու համար, Խորհ. Միութիւն, ներկայիս, ունի 125.000 քիլոմեթր երկարութեամբ կազուղի։

Այս առընչութեամբ արձանագրենք, որ Սիպերիա եւ ծայրագոյն Արեւելք, բընական հարստութիւններու լայնարձակ շտեմարան մը կը ներկայացնեն։ Հայպետհրատի կողմէ, Երեւան, հրատարակուած գրքոյկի մը մէջ, այս իրողութեան հաստատումը կը կատարուի հետեւեալ տողերով. – Բաւական է ասել, որ Սիբիրն ու Հեռաւոր Արեւելքը տալիս են Ռուսաստանեան Ֆեդերացիայում արտադրուող քարածխի երեք հինգերորդը, ելեկտրաէներգիայի՝ մէկ երրորդը, փայտանիւթի՝ մէկ երրորդը, ցեմենտի՝ մէկ չորրորդը, անասնախուղի՝ մէկ չորրորդը, մսի՝ մէկ հինգերորդը։

Պարզ է, որ ասոնց կշիռը տարուէ տարի կ'աւելնայ՝ մեծ չափերով։

Թ. Ա. Թ.

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԾԱԼՔԵՐԷՆ.–

ԴԱՐԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԻՆ ԹՐՔԱՑԱԾ ՀԱՅԵՐ, ՔՐՏԱՑԱԾ ՀԱՅԵՐ

Գրեց՝ Գ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Բռնութեան ահաւոր տարիներին Գարահիսարում էլ մանկաժողովներ են տեղի ունեցել եւ շատ քրիստոնեայ մանուկներ խլուելով իրենց ծնողներից եկեղեցի կամ նրանց զինուոր են դարձել։

×

38. ՄԱՐԱՇԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՆԵՐԻ ՀԱՅԵՐԻ ԻՍԼԱՄԱՑՈՒՄԸ

Մարաշը Կիլիկիայի արեւելակողմը գտնուող պատմական կարեւոր քաղաք է եղել։ Դարերի ընթացքում գտնուել է զանազան տիրապետութիւնների տակ։ ԺԱ. դարում կարճ ժամանակով Փիլարտոս հայ զօրավարի նստատեղին է եղել։ Ռուբինեան իշխանութեանն էլ է ենթակայ եղել։ Յետագայում, զանազան իսլամ իշխանութիւնների եւ Խաչակիրների տիրապետութեան տակ է գտնուել։ ԺԶ. դարում Օսմանցի Թուրքեր տիրել են Մարաշի եւ շրջակաների։ Երկար տարիներ Մարաշն իր գաւառակներով ունեցել է հոծ հայութիւն։ Թուրքմէն, Թուրք տիրապետութիւնների շրջանում է, որ իսլամ տարրը սկսել է աստիճանաբար բազմանալ։ Մեր օրերում ունէր խառն բնակչութիւն, Թուրք մեծամասնութեամբ։

15 – 16–րդ դարերում Մարաշի եւ շըրջակաների հայ բնակչութեան մի մասը բռնի իսլամացուել է (Գ. Գալուստեան)։ Առաջներում Մարաշի եգիպտական գրաւման ժամանակ էլ բռնի իսլամացումներ են կատարուել։ Ինչպէս ամբողջ Կիլիկիայում, Մարաշում էլ երբեմն եղել են մասնակի, իսկ երբեմն էլ խըմբական իսլամացումներ, որի հետեւանքով է, որ նոր ժամանակներում Թուրքերը մեծամասնութիւն են կազմել։

Մարաշի ենթակայ էին մի քանի գաւառակներ, որտեղ նոյնպէս անցեալում հոծ հայութիւն է եղել։ Պէրթէքի գիւղախմբերը ժամանակին ունեցել են հոծ հայութիւն եւ հայանուն գիւղեր, ինչպէս Ընկուզիկ (Ընկուզիկ), Բերդուս (Բերդ) եւայլն, որոնք յետագայում բռնի իսլամացուել են։ Բերդուն եղել է հայաբընակ, ունեցել է վանքեր։ Բերդուի շըրջակայ գիւղերն էլ յետոյ տաճկացել են (Գ. Գալստեան)։ Ֆէնք (Վանք) եւ Անապատ գիւղերը, այժմ Թուրք, ժամանակին հայաբնակ գիւղեր են եղել, որ ունեցել են մենաստաններ։ Բերդուն մինչեւ անգամ եղել է կաթողիկոսանիստ (Գ. Գալստեան)։ Տէօնիւլէ գիւղը, որը նոյնպէս Թրքացած է, իրենց նախնիները 2 դար առաջ քրիստոնեայ են եղել։ Սրանց կանայք պահել էին դեռ հայկական որոշ սովորութիւններ (խմորի վրայ խաչանիշ դրոշմել)։ Հովտու Թրքաբնակ գիւղը ժամանակին հայաբընակ է եղել, որը յետոյ տաճկացել է (Գ. Գալստեան), մօտն ունէր վանքի աւերակներ։

Մարաշի շրջակայ Կոկիսոն, Ալպիստոն, Եփեսոս աւաններն ունէին շատ գիւղեր, որոնք Ռուբինեան շրջանում զուտ հայաբընակ էին, յետագայում մեծ մասամբ Թրքաբնակ եղած, տաճկացել էին։ Պայէմլի եւ Գարամանլը գիւղերը նոյնպէս ժամանակին հայաբնակ են եղել, որոնք բռնի իսլամացուել են (Գ. Գալստեան)։

Մարաշի իսլամացած հայ գիւղերում կային եկեղեցիների եւ ուխտատեղիների աւերակներ։ Մարաշի Թուրքերի դիմագըծերը աւելի հայկականի էին մօտ, քան Թաթարականի։ Մարաշում էլ ժամանակին մի եկեղեցի մզկիթի է վերածուել։

×

39. ԱՅՆԹԱՊԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՆԵՐԻ ՀԱՅԵՐԻ ԻՍԼԱՄԱՑՈՒՄԸ

Այնթապը հայկական Կիլիկիայի արեւելեան կողմերում, խառն բնակչութեամբ մի կարեւոր քաղաք է։ Ռուբինեան իշխանութեան ժամանակ (1080 – 1375) Այնթապն իր շրջականերով եւ յետոյ էլ դարերով ունեցել է հայ մեծամասնութեամբ բնակչութիւն։ Թուրքերի այդ շրջանները գրաւելուց յետոյ է, որ (ԺԱ. դար) աստիճանաբար Հայերի թիւը նուազել եւ իսլամներինը աւելացել է եւ մեծամասնութիւն են կազմել։ Բազմաթիւ քրիստոնեաներ բռնութեան տակ իսլամանալով, տաճկացել են։ Այս իրողութիւնը հաստատող շատ վկայութիւններ կան։

(Շար. 40)

Fonds A.R.A.M

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ.-Ի
ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ
ՍԱՆ ՖՐԱՆՍԻՍՔՕ

Նոյ. 21-ի մեր թիւով անդրադարձած էինք Գարեգին Բ. Աթոռակից Կաթողիկոսի հովուապետական այցելութեան Լոս-Անճըլըս, տալով մանրամասնութիւններ Հոկտ. 30-էն Նոյ. 2 տեղի ունեցած ձեռնարկներու մասին: Գարեգին Բ., Նոյ. 5-ին, այցելած է Մոնթեպելլոյի Մեսրոպեան Վարժարանը, ընկերակցութեամբ Միացեալ - Նահանգներու Արեւմտեան եւ Արեւելեան Թեմերու առաջնորդներուն: Վարժարանի մուտքին, հայկական տարազով խումբ մը աշակերտ - աշակերտուհիներ աղ ու հացով դիմաւորած են Հայրապետը: Բակին մէջ հաւաքուած աշակերտութեան եւ ծնողներու ներկայութեան գործադրուած է յայտագիր մը, բաղկացած երգերէ եւ արտասանութիւններէ: Բարի գալուստի խօսք արտասանած է վարժարանին տնօրէնը՝ Տոքթ. Օննիկ Քէշիշեան, նոյն ատեն ներկայացնելով Հայրապետը օտար բարձրաստիճան անձնաւորութեանց: Գարեգին Բ., իր խօսքը ուղղելով երկրորդական բաժնի աշակերտութեան, ըսած է. «Ձեր բարձրագոյն ուսումը շարունակելով հանդերձ համալսարաններու մէջ՝ չմոռնաք «Մեսրոպեան»ը, հաւատարիմ մնացէք հայ դպրոցին, եւ մանաւանդ՝ մի՛ մոռնաք հայ լեզուն»: Ապա շեշտելէ ետք հայ ուսուցիչին կենսական դերը սերունդի դաստիարակութեան մէջ, Գարեգին Բ. խօսքը ուղղած է ծնողքներուն. «Ամէն մարդ իր խաչը ունի, - ըսած է Հայրապետը, - առանց խաչի մարդ ըլլալ կը դադրինք. ուրեմն Հայութեան խաչը կրելու քաղցր պարտականութիւնը զգացէք ձեր ուսերուն եւ ձեր զոհողութեամբ կանգուն պահեցէք այս սուրբ հաստատութիւնները: Ունեցէք ձեր սեփական հարստութիւնը, բայց այդ հարստութիւնը թող լո՛յս փոխանցէ նոր սերունդի ուղեղներուն մէջ»: «Կիլիկիա» երգի միահամուռ մեկնաբանութեամբ վերջ գտած է հանդիսութիւնը, որմէ ետք Հայրապետը եւ հիւրերը հիւրասիրուած են վարժարանի Ծնողա - Ուսուցչական Միութեան Վարչութեան կողմէ:

×

Նոյ. 6-ի կէսօրուան ազգային առաջնորդարանի դահլիճին մէջ, Նահանգապետ Ճէրի Պրաուն ճաշ մը տուած է ի պատիւ Գարեգին Բ.ին: Ներկայ եղած են քաղաքական անձնաւորութիւններ եւ հայկական կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներ: Ցարգանքի արտայայտութիւններ ունեցած են նահանգապետն ու քաղաքապետը, որոնց պատասխանելով Հայրապետը անոնց մասնաւոր ուշադրութեան յանձնած է հայ ժողովուրդի անժամանցելի Դատին լուծումը:

Նոյ. 8 - 11, Գարեգին Բ. այցելած է Սան Ֆրանսիսքոյի հայկ. գաղութը: Օդակայանէն ոստիկաններու առաջնորդութեամբ Հայրապետը ուղղուած է Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցի, ուր, կանոնական աղօթքէ ետք, տեղւոյն հոգեւոր հովիւը՝ Տաթեւ քհնյ. Գալուստեան բարի գալուստ մաղթած է Հայրապետին: Գարեգին Բ. օրհնութեան իր խօսքին մէջ թելադրած է ամուր պահել հայրենական աւանդները, ջերմօրէն փարիլ նախնիքներու հաւատքին ու հաւատարիմ մնալ անոնց ժառանգին, որպէսզի կարելի դառնայ իբրեւ ազգ միակամ մնալ:

Նոյն օրը, երեկոյեան, ի պատիւ Հայրապետին, Նորակառոյց Հայ Կեդրոնի «Սարոյեան» սրահին մէջ տեղի ունեցած է ճաշ մը, մասնակցութեամբ 300 հոգիի: Սեղանը վարած է Նուպար Տէմիրճեան: Բարի գալուստի խօսք արտասանած են Ազգ. «Գրուզեան - Զաքարեան» վարժարանի հոգաբարձութեան կողմէ Ռէյ Քուպաթեան եւ Գրիգոր Գրուզեան: Գարեգին Բ. թելադրելէ ետք ոչ միայն պահել ու պահպանել դպրոցն ու սրահը, այլեւ շէնցնել ու զարգացնել, դարձնելով ամբողջ շրջանի հայ մշակութային օճախը, դիտել տուած է, թէ հայ ժողովուրդը շատոնց դուրս ելած է նպաստընկալի վիճակէն ու դարձած է ոչ միայն ինքնաբաւ, այլեւ ուրիշ ազգերու չքաւորներուն օգնող հաւաքականութիւն:

Նոյ. 9-ին, Գարեգին Բ. պատարագած եւ քարոզած է Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ: Ներկայ եղած են աւելի քան հազար հաւատացեալներ:

Նոյ. 10-ի առաւօտեան, Հայրապետը մամլոյ ասուլիս մը տուած է, որուն ներկայ եղած են մամուլի եւ հեռատեսիլի բազմաթիւ թղթակիցներ: Ապա այցելած է քաղաքապետարան, ուր ջերմ ընդունելութեան արժանացած է սիրալիր խօսակցութիւններ ունեցած քաղաքապետ Տիկ. Տայան Ֆայնշթայնի եւ քաղաքապետական խորհուրդի անդամներուն հետ: Նոյն օրը, կէսօրէ ետք Գարեգին Բ. այցելած է նոր բացուած ազգային «Գրուզեան Զաքարեան» ամէնօրեայ վարժարան: Երեկոյեան Հայրապետը դասախօսութիւն մը տուած է, նիւթ ունենալով «Հայ Մշակոյթը»:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
«ՅԱՌԱՋ»Ը
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲՆՈՒԹԵԱՆ ՕՐԱՑՈՅՑ

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

Դեկտեմբերին (լատիներէն «տեցեմ» - «տասը» բառէն) կը տեսնուին տարուան ամէնէն երկար գիշերները: Անտոլոր վերպով ուշ կը լուսնայ, խրխուան դէմ անըսպասելի արագութեամբ վրայ կը հասնի մթնշաղը:

Դեկտեմբեր 18 - 25 կը դիտուին ամէնէն կարճ ցերեկները՝ 9 ժամ 20 վայրկեան տեւողութեամբ: Մինչեւ ամսուան վերջին օրը Դեկտեմբեր 31, ցերեկուան տեւողութիւնը «կ'երկարի» ընդամէնը ... 3 վայրկեան՝ կազմելով 9 ժամ 23 վայրկեան:

Ցածրադիր, հովտներու գօտիին մէջ ամսուան առաջին հնգօրեակին կը մերկանան այն ծառերը որոնց տերեւները ուշ կը թափին (սօսիներ, կաղնիներ, յուղայածառ, կիպրոս մակլիւրա եւ այլն): Անոնք, առաւելաբար հարաւային ծագում ունեցող բոյսեր են: Երբեմն վաղ աշնանային ուժեղ ցրտահարութիւններու պարագային այդ բոյսերու տերեւները նախքան տերեւաթափը կը ցրտահարին և ամբողջ ձմեռուան ընթացքին մինչեւ գարուն կը մնան ծառերու եւ թուփերու վրայ: Երկրորդ տասնօրեակին փեթակները ձմերանոց կը փոխադրուին: Օդի միջին ջերմաստիճանը հաստատուն կերպով կ'իջնէ 0-էն վար: Դեկտեմբերի վերջին տասնօրեակին օդի միջին ջերմաստիճանը նուազ 5-էն վար կ'իջնէ եւ կը սկսի խիստ ձմեռը:

Ձմեռը քուն չմտնող բոլոր կենդանիները կը փոխեն իրենց մազերն ու բուրդը: Գայլը, աղուէսը, կզաքիսը «կը պճնազարդուին» նոր, տաք մուշտակով, որ կենդանիները կը պաշտպանէ ձմեռուան սառնամանիքներէ: Անտառի գեղցկուհիները՝ Կովկասեան եղջերուն եւ Հայաստանի անտառներու նորեկը՝ ուսուրական բծաւոր եղջերուն, կ'ունենան իրենց ծանր եղջիւրները: Կովկասեան եղջերուն Դեկտեմբերին կը սնանի ուռիներու, կաղամախիի եւ այլ ծառերու եւ թուփերու բաւական հաստ ճիւղերու կեղեւներով:

Հակառակ աննպաստ եղանակներու, թռչունները դիւրութեամբ կը գտնեն ծորենիի, թխենիի, սզնիի, տանձենիի, խնձորենիի եւ այլ հիւթալի ու համեղ պտուղները:

Դեկտեմբեր 31-էն կ'արգիլուի ջուրի մէջ լողացող թռչուններու՝ բադերու, սեւ փարփարներու, ինչպէս նաեւ գիշատիչ գազաններու՝ գայլ, շնագայլ, վայրի կատու, որսը: Դեկտեմբեր 8 - 31 կ'արտօնուի միայն աղուէսի որսը:

Ամսուան ամէնէն նշանակալից դէպքը ձմեռնային արեւադարձն է, երբ եռեւ կը մնան անընդհատ երկարող ձմեռուան գիշերները:

Այդ ուրախալի փոփոխութիւնը ամէնէն առաջ կ'ողջունեն թռչունները՝ երաշտահաւերը, դրախտապանները, կաչաղակները: Ձիւնին վրայ աւելի ու աւելի կը շատնան կենդանիներու հետքերը: Տարբեր ուղղութիւններով ձիւնը կ'ակօսեն կզաքիսները, աքիսները, անտառային կատուները, նապաստակները, աղուէսները, գայլերը: Անտառային հովիտներու մէջ կ'երեւան վարազի հետքեր:

Ձմեռը, յատկապէս ձիւնի առատ տեղումներէ ետք, խումբերով պէտք է շրջիլ դաշտերու եւ անտառներու մէջ՝ աղէտի ենթարկուած կենդանիներուն անմիջական օգնութիւն ցոյց տալու համար:

Երբ առատ ձիւն տեղայ, փշատերեւ ծառերը եւ յատկապէս կենսածառերը՝ գիհիները, սոճիները շատ կը ծանրաբեռնուին ձիւնի կոյտերով եւ երբեմն լուրջ վնասներ կը կրեն: Նման պարագաներուն խորհուրդ կը տրուի ձիւնը թափ տալ ծառերու եւ թուփերու վրայէն: Բրգաձեւ ու սիւնաձեւ սաղարթ ունեցող բոյսերը ձիւնի չերտի ազդեցութեան տակ կը կորսնցնեն իրենց սաղարթի գեղեցիկ ձեւը: Կը թելադրուի այդպիսի երիտասարդ բոյսերու սաղարթը քանի մը տեղէ կապել վուշի ամուր թելով՝ վաղ գարնան արձակելու պայմանով:

ԼԵՒՈՆ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

ՀՈՂՎՐՏԻՔ

ԹԱԴԷՈՍ ԿԱՆԱՁԵԱՆ

Նիսի մերձ՝ Սքլոզ տը Քոնթի մէջ, իր մահկանացուն կնքեց Թադէոս Կանաչեան: Ծնած 1896 Մայիս 27-ին, Սլիվէն, Պուլկարիա, 1901-ին ընտանեօք կը հաստատուի Ռուսթօ: Ապա կը վերադառնայ Վառնա, ուր իր երկրորդական ուսումը կ'ապահովէ, միաժամանակ ի յայտ բերելով իր նախասիրութիւնները կերպընկալ արուեստին հանդէպ:

1915-ին կը զինուորագրուի պուլկար բանակին: Պատերազմի աւարտին կը վերադառնայ Վառնա, ուր կը նուիրուի նկարչութեան: Սոֆիայի մէջ, Բորիս Գ. թագաւորին հովանաւորութեամբ կու տայ իր անդրանիկ ցուցահանդէսը: Ապա կ'անցնի Վիէննա, ուր կը կատարելագործէ իր արուեստը Ակադեմիաներու մէջ: 1925-ին կը հաստատուի Ֆրանսա: Զանազան դժուարութեանց հանդիպելէ ետք, կը նուիրուի բրուտագործութեան՝ հիմնելով իր արուեստանոցը:

Այս քանի մը տողերը ի յարգանս իր յիշատակին:

Թ. ՂԱՐԻՊԵԱՆ

Մոնաքօ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ
= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՖԷՏԱՅԻՆԵՐԸ

Աշուղ Սահակէն Խեչօ լսեց նաեւ հէքեաթի պատմութիւններ Հայաստանի լեռներու վրայէն հսկայ ուրուականներու պէս անցնող ֆէտայիներու մասին: Երկար ատեն Խէչոյի երեւակայութիւնը Հայոց աշխարհի լեռներու մութով բորբոքեցաւ: Անոր այնպէս կը թուէր, որ լեռները՝ այդ վեղարաւոր հսկաները խաչով խաչվառով գիշերները անդադրում կը կատարեն: Այնտեղ տօն կար: Օր մըն ալ Տոքթ. Նայիրեանի անունը իմացաւ: Այն օրերուն Բաղու էր: Խէչօ տեսաւ Տոքթ. Նայիրեանն ու խօսեցաւ անոր հետ:

Մէկ ամիս յետոյ Խէչօն Սալմաստի վրայով անցած էր Հայաստանի լեռները: Այն խումբին մէջ էր, որ Թրքաց հողին վրայ առաջին անգամ ըլլալով կռուի բռնուած էրաւազակախումբի մը հետ: Այդ կռուին մէջ ձիէն վար ձգած էին բերդակցի Մաթօն, որ յետոյ դարձաւ ուժեղ ֆէտայի: Անոնք մի քանի օր յետոյ, իմացեր էին որ կռիւը Հաճի Մուսայի աւազակախումբին հետ եղած էր: Երկու կողմերն ալ կռուած էին առանց իրար ճանչնալու:

Լեռներուն մէջ Խէչօ առած էր լեռներու կապոյտ ազնուականութիւն մը: Մարդոց կը հաւատար, թէեւ Քիւրտերու ու Թուրքերու նենգ դաւերէն մի քանի անգամ հազիւ ազատած էր՝ շնորհիւ իր յանդգնութեան:

×

- Վարդան ճանս, էդ մեր ծերունի մարգարէին բան մը չպատահի՞ քաղաքին մէջ, - ըսաւ տարեց Մարգարը Տոքթ. Նայիրեանին ակնարկելով:

Մարգարին համար վերն Աստուած կար իսկ վարը՝ Տոքթ. Նայիրեանը:

- էն մեր հայոց աշխարհն է, - Մարգար կ'ըսէր յաճախ՝ ականջներուն կապած կարմիր թաշկինակը ժրեցնելով:

Մարգար Ֆէտայու երկար կեանքին մէջ հազար զրկանքներէ, հազար վտանգներէ անցած էր: Հայոց լեռներու բուքին մէջ մի քանի անգամ սառելու վտանգին ենթարկուած էր, այդ իսկ պատճառով կորսնցուցած էր իր ոտքի մատները ու առած էր ականջներու ցաւ: Մարգարի ականջները միշտ կապուած էին ամառ թէ ձմեռ: Կապած թաշկինակին, թաղիքէ գլխարկին ու ծոպաւոր փուշիին մէջ անոր խոշոր քիթը ուժ կուտար կարծես պղինձէ շինուած դէմքին: Հակառակ անոր փոթ դիմագծին՝ ծնօտը պինդ էր: Ունէր ծանր ձեռքեր ու լայն եղունգներ: Հասակը զանգակատան մը պէս տոկուն էր: Թուրքին կը նայէր այնպէս, ինչպէս աշխատաւոր մշակ մը ցորեններու արմատները կրծող մուկին: Յաճախ կը բարկանար Խէչոյի ներողամտութեան վրայ, նոյնիսկ մի քանի անգամ ժողովներու հարց ըրած էր, որ Խէչօն սպաննած չէր ժանտարմը ու թոյլ տուած էր, որ բժշկուի անոր վէրքը:

- Ո՞վ է լսեր, որ վէրք առած օձին մահլեմ տան ու սաղացնեն: Խէչօ, Խէչօ, էդ բանը ոչ Քրիստոսի քով կայ, ոչ էլ Աւետրնի մէջ: Հայի քով ըլլալը յանցանք է, յանցանք:

Խէչօն ինքզինք վիրաւորուած կը զգար մանաւանդ, երբ Մարգար կ'աւելցնէր.

- Չէ, Խէչօ, էդ պիշիմ ֆէտայի հասկընալ խելքի բան չէ:

Խէչօ իր կարգին կը բարկանար, թէեւ մեծաւորի յարգանք ունէր Մարգարի հանդէպ:

- Խէչօ, ճանս, է՞ր կը բարկանաս: Թուրքի ոսկորը թոյն է թոյն: Վաղը հայ ընէճպէրը Թուրքի ոսկոր պիտի փնտռէ՝ դաշտի մուկերը սպաննելու համար:

Մարգար իրաւունք ունէր: Անոր համար Թրքաց թագաւորութիւնը մամութի շրջաններէն մնացած խեցեպատ դլուխով, փոքրիկ ուղեղով, խոշոր մարմնով հրէշ մըն էր, որ տակաւին կը պահէր իր այլանդակ գոյութիւնը: Մարգար երեսուն տարեկանին տեսած էր կուպրի կանանչ բոցերով դժոխք մը: Աֆրիկեան անտառներու մթութենէն դուրս ելող է՛ն զարհուրելի գազանն անգամ իր կուրծքը քարերուն վրայ պիտի ջարդէր՝ չտեսնելու համար մարդկային այդ ահաւոր պատկերը:

(Շար. 209)

Fonds A.R.A.M

Տէր եւ Տիկին Ռընէ Շոմոն – Լաքըր–ուա, Կիյոմ եւ Աննա Ֆրէման, Տէր եւ Տիկին Լօրան Եօքսիւզեան եւ աղջիկը, Պ. Սերժ Ղազարեան եւ զաւակը՝ Տիգրան, Տէր եւ Տիկին Միշէլ Կէօթէռ եւ զաւակները, Ժորժ Օհաննէսեան, Տէր եւ Տիկին Փ. Ժիլլի, խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր, մեծ – հօր, եղբօր, հօրեղբօր եւ զարմիկին՝

ԶԱՐԵՀ Մ. ՈՐԲՈՒՆԻԻ
(Եօքսիւզեան)

մահը, որ պատահեցաւ Դեկտ. 1ին, իր բնակարանը:

Թաղումը կը կատարուի Չորեքշաբթի, Դեկ. 3, Տանժէի գերեզմանատունը (Եօռ–Է–Լուառ) եւ մարմինը կ՚ամփոփուի ըն–տանեկան դամբարանը, մաերիմ շրջանակի մէջ:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի՝ ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՎԻԷՆ.– Տիկին Մարիամ Իւզէլ եւ զաւակները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՄԻՆԱՍ ԻՒՋԷԼԻ

մահը, որ պատահեցաւ Դեկտ. 1ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Չորեքշաբթի, Դեկտ. 3, ժամը 15.30ին, Վիէնի Սէն – Մարթէն Եկեղեցին:

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՁԵՌՆԱՐԿ

կազմակերպուած՝ Իսի – լէ – Մուլինոյի Եկ. Հոգաբարձութեան կողմէ:

– Դեկտ. 11, Հինգշաբթի օր, Փրոֆ. Մահէ կը դասախօսէ՝ «Հայոց Պատմութեան Աղբիւրները» նիւթին շուրջ (Ֆր.):

– Դեկտ. 18, Հինգշաբթի օր, Մայր Հայրենիքի մէջ պատրաստուած ժապաւէնի ցուցադրութիւն.– «ԲԱՐԵՒ, ԱՅԴ ԵՍ ԵՄ»:

Հասցէ.– Իսիի Հայ Եկեղեցւոյ Ն. Ֆրընկեան Մշակութային Սրահ

6, *Ave. Bourgain, Issy - les - Moulineaux*

ACTIVITES CULTURELLES
organisées par
L'EPHORIE DE L'EGLISE
APOSTOLIQUE ARMENIENNE
D'ISSY - LES - MOULINEAUX

PROGRAMME

— *Jeudi, 11 Décembre:*
Conférence du Prof. J. P. MAHE
«Aux sources de l'Histoire Arménienne»

— *Jeudi, 18 Décembre:*
Projection du Film Arménien
«ԲԱՐԵՒ, ԱՅԴ ԵՍ ԵՄ»
dans La Salle Culturelle N. Fringhian
Eglise Arménienne,
6, *Ave. Bourgain, Issy - les - -Moulineaux*
Métro: Mairie d'Issy

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է ընկերուհի Արշալոյս Մաղաքեանէ 200 Ֆ. իր ամուսնոյն՝ Աւետիս Մաղաքեանի մահուան առթիւ. 50 Ֆ. Պ. Բենիամին Ճիհանշահեանէ՝ նոյն առթիւ, փ.ծ.ի:

×

Հայ Ուսանողաց Օգնութեան Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 200 Ֆ. Տէր եւ Տիկին Հրաչ Գըրմըզեանէ՝ Աղնիւ Մուրատեանի մահուան առթիւ. ինչպէս նաեւ հետեւեալ նուէրները՝ 1980 – 1981 տարեշրջանի առթիւ.– Պ. Հ. Թօփաքեան 500, Տէր եւ Տիկին Գ. Համբարձումեան, Պ. Ս. Սանճեան (Լիոն) 250–ական, Տէր եւ Տիկին Պ. Վարդանեան, Տիկին Տ. Սէրէնկիւլեան 200–ական, Պ. Ջըրբաշեան 100, Պ. Ժ. Փէշտիմալճեան 50:

×

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը, շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները, փ.ծ.ի կամ հոգեհանգստեան առթիւ.– Պ. Պէգիրճեանի Թաղման առթիւ՝ Պ. Արզումանեան 50, Տիկին Իսկուհի Մէսաքեանի Թաղման՝ Տէր եւ Տիկին Միլտոնեան Շանթ 50, Աւետիս Մակարեանի հոգեհանգստեան՝ Պ. Արզումանեան 20, Արաքսի Քիւփէլեանի հոգեհանգստեան՝ Տէր եւ Տիկին Թ. Քիւփէլեան 20, Պ. Թիւթէլեանի Թաղման՝ Տիկին Թիւթէլեան 100, Տիկին Պէգիրճեանի հոգեհանգստեան՝ Տիկին Թիրիքեան 100, Արշալոյս Ներսէսեանի հոգեհանգստեան՝ Պ. Տ. Ներսէսեան, Տէր եւ Տիկին Գ. Սահակեան եւ զաւակները 100–ական, Տիկին Թօփգալեան 50, Տիկին Փ. Անդրէասեան 100:

RENCONTRE EXCEPTIONELLE

Samedi, 13 Décembre, à 15 h.

PARC MUNICIPAL DES SPORTS — ISSY-LES-MOULINEAUX

ARARAT - d'Erevan

Champion d'URSS 1973

contre

A.S. Arménienne

13 h. Lever de Rideau (Juniors)
U.S. ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
contre
A. S. ARMENIENNE

Sous la présidence d'honneur de
M. SANTINI (Maire d'Issy)

Billets en vente:

Issy - les - Moulineaux:
VAROU , 40, Ave. Victor Cresson
TABAC Le Balto: 50, Rue de l'Egalité
Boucherie MINASSIAN: 65, Bd. Rodin

Clamart:
ALTA, 10, Ave. Jean Jaures
Télé CONDORCET: 175, Ave. Jean Jaures

PARIS:
Librairie PALOUYAN: 9, Rue de Trévise, 75009
Restaurant EREVAN: 26, Rue Bergère 75009

UGAB - JEUNES OUVERTURES

DINER — DEBAT
Jeudi, 4 Décembre, à 20 h.
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, Rue de Courcelles, Paris 17e
Sur le thème:
« LA MALADIE ARMENIENNE »
animé par le Dr. M. DERVICHIAN
Président de l'U. M. A. F.
Participation aux frais.
Inscription au Bureau de l'UGAB
11, Sq. Alboni, Paris 75016
Tel. 520. 03. 18

BEYROUTH

ALLER ET RETOUR PAR AVION

2100 F.

Avec des Conditions Spéciales

SABERATOURS

3, Rue de l'Arrivée
Imm. CIT. 7e étage — 75015 Paris
Tél. 538.67.47

La Cappadoce

MENUS DE REVEILLON

NOEL
A 300 F. (T.T.C.)

* *SAUMON FUME*
* *CAVIAR*
* *CREVETTES Mayonnaise*
* *MOULES à la Broche*
* *Sauce TARATOR*
* *Agneau de lait au four. (aux Cèpes à la Crème)*
* *SALADE GRECQUE (au Fromage Blanc de Brebis)*
* *BUCHE DE NOEL au Cointreau*
* *VIN à volonté*
* *CHAMPAGNE*

ST. SYLVESTRE
A 350 F. (T.T.C.)

* *SAUMON FUME*
* *CAVIAR*
* *Demi Langouse Mayonnaise*
* *Moules Farcies*
* *Agneau de lait au four. (aux Cèpes à la Crème)*
* *SALADE GRECQUE (au Fromage Blanc de Brébis).*
* *VIN à volonté*
* *Gateau Forêt Noire.*
* *CHAMPAGNE*

OCHESTRE GREC: HARRIS LASKARIS, Bouzouki PARASKEVAS
2 CHANTEUSES GRECQUES
ORCHESTRE CAPPAODCE
YORGANTZ
MINAS
Danseuse ZAHIRA
et Les Ballets Folkloriques de Grèce

67 bis, QUAI BLANQUI, 94140 — ALFORTVILLE
TEL. 375. 05. 30

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ

ՄԵԾ ՑԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի Դեկտեմբեր 7, ժամը 17–էն կէս գիշեր –
Dans les Salons de l'Hôtel George V
Ave. George V, 75008 — Paris.

BERNARD DEDEDJIAN ET SON ENSEMBLE

Մուտք 50 ֆրանք, ուսանողներու կէս գին:
Սեղաններ ապահովել՝ հեռաձայնելով 763.38 – 54

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՆԻՍ.– Տէր եւ Տիկին Յակոբ Գարբիէլեան, փոխան ծաղկեպսակի 200 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման, Արշաւիր Գաբրիէլեանի մահուան առթիւ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE DE MARSEILLE
12 - 14 Rue St. Bazile, Marseille 1er

Conférence - Débat

Thème:
ETUDIER L'ARMENIEN EN 1980 POURQUOI?
Conférencier: J.P. MAHE
Vendredi, 5 Décembre, à 21 h.
Վիճաբանական Ասուլիս
Նիւթ՝
«ՍԵՐՏԵԼ ՀԱՅԵՐԷՆԸ 1980ԻՆ. ԻՆՉՈ՞Ւ»

POUR LES FETES:
UN LIVRE ARMENIEN
POUR VOS ENFANTS

La Maison de la Culture Arménienne d'Alfortville organise avec la M. J. C., la Bibliothèque Municipale et la Municipalité
UNE EXPOSITION — VENTE
DU LIVRE POUR ENFANTS
dans les salons de la Mairie, jusqu'au 8 Décembre, de 16 à 19 h., les Samedis de 15 à 19 h, et le Dimanche 10 à 12 h.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղը բոլոր ընկերուհիները կը հրաւիրէ ընդհանուր ժողովի, Շաբաթ, Դեկտ. 6, ժամը 15ին, Ազգային Տան սրահը:

Կարեւոր օրակարգ. կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ճշդապահ ըլլալ:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Վիէնի մասնաճիւղի Վարչութիւնը՝ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, գաւաթ մը թէյի շուրջ, Դեկտ. 7, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Գասպար Իփէկեան սրահը՝

Rue Victor Faugier.

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ Դեկտ. 4, ժամը 20ին:

SECTION CULTURELLE
U. G. A. B.
33, *Cours Pierre-Puget*, 13006 - *Marseille*
Le Samedi, 6 Décembre, à 21 h.
CONFERENCE — PROJECTION
des Docteurs:
JEAN MICHEL et NICOLE THIERRY
Thème:
La Soirée sera présentée par:
Le Prof. GERARD DEDEYAN
«MONUMENTS DE LA PROVINCE DE CHIRAK ET D'ANI LA VILLE AUX MILLE ET UNE EGLISES»
(Une Architecture frontalière)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը, շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.–

Մանուկեան եւ Մելեան ընտանիքներ, Այրի Տիկին Թէլլէր 1000–ական, Այրի Տիկին Ջրբաշեան, Պ. Ղազարեան, Օր. Արմաւ Թէլլէր 500–ական, Տէր եւ Տիկին Մելքոնեան, Պ. Գուրտիկեան, Տէր եւ Տիկին Զաքար 300–ական, Պ. Աթոյեան, Տէր եւ Տիկին Աթէմեան, Փաղաքեան ընտ., Տէր եւ Տիկին Ի. Դարբինեան, Տէր եւ Տիկին Գարակէօզեան 200–ական, Տէր եւ Տիկին Արշամ Պապայեան, Պ. Յ. Յակոբեան, Պ. Էքսէրճեան 150–ական, Քափլանեան եղբայրներ, Տէր եւ Տիկին Քասքասեան, Մահիկեան ընտ., Պ. Ս. Քէօշլեան, Պ. Փաթրիկ Քէօշլեան, Գրիգոր եւ Պաղտասար Նաճարեան, Տէր եւ Տիկին Տէմիրճեան 100–ական, Պ. Ջաւուշեան, Պ. Գազանճեան, Պ. Ներսէսեան, Տէր եւ Տիկին Մ. Տէր–Ղազարեան, Տէր եւ Տիկին Պապոյեան, Պ. Ժ. Գէորգեան, Պ. Ճինճեան, Պ. Քուլեան, Տէր եւ Տիկին Մարտիրոսեան, Տէր եւ Տիկին Քէսքէսեան 50–ական, Պ. Յ. Օհանեան 30, Պ. Եուսուֆեան 20, Տիկին Տիրատուրեան եւ Սարգիսեան 10 Ֆ.:

Imprimé Sur Les Presses
Du Journal «HARATCH»
Commission Paritaire: N° 55935
83, Rue D'Hauteville — 75010 - Paris

Fonds A.R.A.M

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
4
JEUDI
4 DECEMBRE
1980

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.790 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 56e ANNÉE — No 14.790

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌՈՄԷՆ ԿԱՌԻ, ծանօթ գրագէտը, անձնասպան եղաւ Երեքշաբթի իրիկուն Փարիզի իր բնակարանին մէջ, ատրճանակի մէկ գնդակ պարպելով գլուխը: 66 տարեկան, շատ ազդուած էր իր նախկին կնոջ՝ Ճին Սէպէրկի անձնասպանութենէն, 14 ամիս առաջ: Ծնած Լիթուանիա, ծագումով Հրեայ, Ռեմոն Կառի հեղինակ է շուրջ 20 գիրքերու: 1956-ին Կոնքուռ մրցանակը ստացած էր: Մասնակցած է նաեւ Բ. Աշխարհամարտին, ֆրանսական ազատ ուժերու մէջ, կը սիրէր ըսել՝. – Մէկ կաթիլ Ֆրանսական արիւն չի հոսիր երակներուս մէջ, բայց ամբողջ Ֆրանսան կը հոսի մէջս»:

ԹՈՒՐՔԻԱ կ'ուզէ միշտ բարելաւել իր յարաբերութիւնները արաբական երկիրներու հետ եւ այդ առընչութեամբ, որոշած է ետ կանչել Իսրայէլի իր բոլոր դիւանագէտները բացի երկրորդական մէկ քարտուղարէ «խորհրդանշական մակարդակի» վրայ պահելու համար դիւանագիտական կապերը: Ճումհուրիյէթ կը գրէ թէ նոր կարեւոր հանգրուան մըն է, Թուրքիոյ միջին – արեւելեան քաղաքականութեան մէջ: Ցարդ Թուրքիա միակ երկիրն էր, իսլամական ժողովի անդամ եւ մահմետական, (բացի Եգիպտոսէն) որ դիւանագիտական յարաբերութիւն ունէր Իսրայէլի հետ:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ նախկին թիւ մէկը՝ Կիռէք, որ սրտի տագնապով հիւանդանոց փոխադրուած էր, Վարշաւայի սուր տագնապի օրերուն, բոլորովին շնորհազուրկ եղաւ, արտաքսուելով Կեդր. Կոմիտէէն ալ: Տասը տարի վարած էր երկրին քաղաքականութիւնը: Միւս կողմէ զօրքի համախմբում կայ սահմանին վրայ եւ Լիւքսանպուրկ հաւաքուած Եւրոպացիները ազդարարութիւն մը ըրին Մոսկուայի, զգուշացնելով որեւէ քայլ առնելէ, որ «դէմ է Հելսինքիի համաձայնագրերուն», կը հրաւիրեն Խորհ. Միութիւնը որ յարգէ այդ համաձայնագրերը, հակառակ պարագային հետեւանքները «շատ ծանրակշիռ կ'ըլլան»: Տեղւոյն վրայ սակայն Կանիա կը շարունակէ դատապարտել «պահպանողականութիւնը եւ անիշխանութիւնը»:

ԷՄՆԸՍԹԻ ԻՆԹԵՐՆԷՇԸՆԸԼԻ համաձայն չարչարանքի կ'ենթարկուին Սպանիոյ քաղաքական բանտարկեալները:

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ ձերբակալութիւններ կատարուած են ահաբեկչական շրջանակներու մէջ, իբրեւ հետեւանք Հռոմի մէկ բանտին առողջապահական բաժնի տնօրէնին սպանութեան: Դեռ կայ նոր ըսպառնալիք մը, «կարմիր ջոկատները» յայտարարած են որ իրենց յաջորդ զոհը պիտի ըլլայ ընկերվարական կուսակցութեան ներկայ քարտուղարը՝ Գրաքսի:

ՍԱՎՈՒԱՅԻ եւ Բարձր – Սավուայի շրջանը թեթեւ ցնցումներ զգացուած են առջի օր, ինչ որ ամէն տարի կը պատահի բայց այս տարի Իտալիոյ երկրաշարժը պատճառ եղած է, որ խուճապ ըստեղծուի: Գալով Իտալիոյ կողոպուտ եւ աւազակութիւն կը շարունակուին եւ իշխանութիւնները մեծ դժուարութիւններու կը բախին հակառակ անոր, որ պատիժները շատ խիստ պիտի ըլլան:

ՖՈՒԹՊՈԼ

«ԱՐԱՐԱՏ» ՅԱՂԹԵՑ ԼԻՈՆԻ «ՕԼԷՆՓԻՔ»ԻՆ 2-0

—o—

Երեքշաբթի կէսօրէ ետք, Լիոնի աղշտին վրայ «Արարատ» յաղթեց Օլէնփիք – Լիոնէի Օի դէմ 2 կէտով, զորս նշանակեց Պօղոսեան 7-րդ եւ 80-րդ վայրկեաններուն:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՆՈՅ. 25 – 28)

ԿԵՆՍԱԲԱՆ ԿԱՐԷՆ ՊՕՂՈՍԵԱՆ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Կենսաբան Կարէն Պօղոսեան իր «Խաղողի վազի ցրտադիմացկունութեան ֆիզիոլոգիական առանձնայատկութիւնները» մենագրութեան համար արժանացած է Կլիմենտ Տիմիրեազեւ ոսկէ մետալի: Խորհ. Միութեան գիւղատնտեսական գիտութիւններու համամիութենական ակադեմիան այդ պարգեւը երեք տարին անգամ մը կը շնորհէ գիտական կարեւոր աշխատութեան եւ յայտնաբերման համար: Մոսկուայի պետական համալսարանը աւարտելէ ետք Կարէն Պօղոսեան պաշտօնավարած է Հայաստանի խաղողագործութեան, գինեգործութեան եւ պտղաբուծութեան գիտա – հետազօտական հիմնարկին մէջ, ուր ներկայիս կը ղեկավարէ բոյսերու բնախօսութեան եւ կենսաբանութեան բաժինը: Մրցանակի արժանացած 48-ամեայ գիտնականին աշխատութիւնը 20 տարուան հետազօտութեանց արգասիքն է:

×

ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷԹՐՈՅԻ ԱՌԱՋԻՆ ԳԻԾԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

Նոյ. 24-ին Երեւանի մէջ տեղի ունեցած է մէթրոյի բացումը, առաջին գիծի կառախումբի փորձառական երթով: Կառախումբին մէջ տեղ գտած են կուսակցութեան Ա. քարտուղար Կարէն Դեմիրճեան, նախագահ Բաբկէն Սարկիսով, վարչապետ Ֆադէյ Սարգսեան, կուսակցական եւ պետական ղեկավար դէմքեր, մէթրօն կառուցանողներ եւ շինարարութեան հետ առնչուող կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներ: Առաջին գիծը, որ ունի 7,5 քիլոմեթր երկարութիւն, կը սկսի «Սասունցի Դաւիթ» կայարանէն եւ ճամբուն վրայ կը տեսնուին «Հոկտեմբերեան», «Լենին հրապարակ», «Երիտասարդական» կայաններ:

×

ԶՈՒԱՐԹՆՈՑԻ ՏԱՃԱՐԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԳԻՏԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՄԷՋ

Զուարթնոցի տաճարը, որ կառուցուած է Ներսէս Գ. Տայեցի Կաթողիկոսի կողմէ 641 – 661 թուականներուն, ոչ միայն հայկական, այլեւ համաշխարհային ճարտարապետութեան աչքի զարնող յուշարձաններէն է ու զգալի ազդեցութիւն ունեցած է Հայաստանի եւ անոր սահմաններէն դուրս: Ժ. դարուն տաճարը վերածուած է աւերակի: Ի դարու սկիզբը տաճարի աւերակները ծածկուած էին հաստ հողաշերտերով եւ 1901 – 1907 թուականներուն Էջմիածնի միաբան Խաչիկ վրդ. Դադեանի նախաձեռնութեամբ ու ճարտարապետ Թորոս Թորամանեանի մասնակցութեամբ կատարուած պեղումներու շնորհիւ Զուարթնոցը յայտնաբերուեցաւ, մեծ հետաքրքրութիւն յառաջացնելով գիտական շրջանակներու մէջ: 1960-ական թուականներու սկիզբը Զուարթնոցի մէջ մեծ աշխատանք տարուած է նպատակ ունենալով պատերու մնացորդներու պահպանումը: Պեղուած աւերակներէն յայտնաբերուած նիւթերը կը ցուցադրուին տեղւոյն վրայ բացուած թանգարանին մէջ: Ճարտարապետական բարձրարուեստ կոթող Զուարթնոցը այսօր աւերակ վիճակի մէջ ալ չէ դադրած հմայելէ իր այցելուները եւ մեծ պատկառանք կը ներշնչէ այն հանճարեղ կառուցողներու յիշատակին հանդէպ, որոնք աւելի քան 1300 տարի առաջ բարձրացուցած են իր տեսակին մէջ եզակի յուշարձանը՝ իբրեւ հայկական ճարտարապետական արուեստի նշանակալից նըւաճումներու փայլուն վկայական:

Զուարթնոցի պեղումներու 80-ամեակին նուիրուած գիտական ժողով մը գումարուած է Էջմիածնի մէջ, կազմակերպութեամբ Հայաստանի Նախարարաց Խորհուրդին առընթեր պատմութեան եւ մշակոյթի յուշարձաններու պահպանման հայկական ընկերութեան, Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի հնագիտութեան եւ ազգագրութեան հիմնարկի եւ շրջանի քաղաքապետութեան: Ժողովին կարդացուած են զեկուցումներ Զըւարթնոցի պեղումներու պատմութեան, անոր պատմա – հնագիտական նշանակութեան, վերահաստատման նախագիծ կազմելու նախնական հանգրուաններու եւ հայկական ճարտարապետութեան վըրայ տաճարին ունեցած ազդեցութեան մասին: Զեկուցումներով հանդէս եկած են Զուարթնոցի թանգարանի տնօրէն Վ. Յարութիւնեան, հնագիտութեան եւ ազգագրութեան հիմնարկի տնօրէն ակադ. Բաբկէն Առաքելեան եւ Փրոֆ. Վարազդատ Յարութիւնեան:

×

ԱԼ. ՄԵԱՍՆԻԿԵԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱՓՈԽԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Երեւանի Ալ. Մեասնիկեան Գրադարանը միջազգային գրափոխանակութեան միջոցով ձեռք ձգած է «Գիրք Սաղմոսաց Դաւթի» (Կ. Պոլիս, 1864) աշխատութիւնը: Գրադարանը կանոնաւոր կապ կը պահէ արտասահմանի 34 երկիրներու 88 հաստատութիւններու եւ անհատներու հետ: Միջազգային գրափոխանակութեան բաժինը, որ ունի 22 հազար գիրք, յարաբերութիւններ ունի Միացեալ Նահանգներու Քոնկրէսի, Նիւ Եորքի, Օքսֆորտի համալսարաններու, Անգլիոյ, Ֆրանսայի Ազգային, Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան, Արեւելեան Գերմանիոյ պետական գրադարաններու հետ: Ամէն տարի գրադարանը կը փոխանակէ մօտ հազար գիրք, 750 ամսագիր եւ այլ տըպագիր նիւթեր: Այս տարի կարելի եղած է ձեռք ձգել «Դիւան Մեսրոպ Թաղիադեանի» (Նոր Ջուղա, 1979), «Պատմագիրք Կիւրինի» (Պէյրութ, 1979) գիրքերը, ինչպէս նաեւ Յովհաննէս Ջուղայեցիի «Համառօտ քերականութիւն եւ տըրամաբանութիւն» (Ամսթերտամ, 1711) գիրքի լուսապատճէնը:

ԱՆՏՐԷ ՏԷՐ - ՕՀԱՆԵԱՆ (ԱՄՈՒՐԵԱՆ)

Թեհրանի մեր պաշտօնակից «Ալիք»ի Նոյ. 24-ի թիւէն ցաւով կ'իմանանք թէ Նոյ. 23-ին, իր մահկանացուն կնքած է Անտրէ Տէր – Օհանեան, աւելի ծանօթ՝ Անտրէ Ամուրեան անունով:

Մեր ողբացեալ ընկերը ծնած էր 1892-ին և մաս կազմելէ ետք այն ուսանողներուն, որոնք Փրակա ղրկուած են (ուր հետեւած է իրաւաբանութեան), Անտրէ Ամուրեան Փարիզ կուգար 20-ական թըւականներուն: Այդ միջոցին, շրջած է Ֆրանսայի գաւառները՝ իբրեւ բանախօս մեր հանդէսներուն: Պարսկաստան վերադարձի ճամբուն վրայ, Հայաստանի մէջ ձերբակալուած է եւ բանտարկըւած Չեկայի կողմէ բայց իր պարսկահպատակութիւնը պատճառ եղած է որ ազատ արձակուի եւ Պարսկաստան անցնի, ուր նուիրուած է հանրային գործունէութեան: Տարիներով վարած է Ալիքի խմբագրութիւնը: Իրանէն զատ, Ա. Ամուրեան բեղուն աշխատանք կատարած է նաեւ ամերիկահայ գաղութին մէջ եւ երկար տարիներ «Ասպարէզ» եռօրեան խմբագրած Ֆրէզնոյի մէջ: Իր գործօն մասնակցութիւնը բերած է շրջանի ազգային – կուսակցական աշխատանքներուն: Քալիֆորնիա ապրած օրերուն, Հուվըր հիմնարկութեան մէջ մանրակրկիտ քննութեան ենթարկած է ցարական Օխրանայի վաւերագրերը: Անոնք կը գտնուէին Կէրէնսկիի կառավարութեան Փարիզի դեսպան Մաքլաքովի մօտ: Խորհրդայնացումէն տարիներ ետք, երբ Ֆրանսական կառավարութիւնը պաշտօնապէս ճանչցաւ Բոլշեւիկեան իշխանութիւնը Մաքլաքով դարձաւ Ռուս գաղթականներու Գրասենեակին (ՕՖԻՍ) նախագահ: Մաքլաքովի մահէն ետք, իր դիւանը փոխադրուած է Քալիֆորնիա: Ամուրեան այդ վաւերագրերուն մէջ բազմաթիւ կարեւոր նիւթեր գտած էր, զանազան քաղաքական կազմակերպութեանց, ծանօթ դէմքերու արտասահմանեան գործունէութեան, ի մէջ այլոց Ստալինի եւ այլ մարդոց լրտեսական գործունէութեան մասին: Ամուրեան իր հաւաքած փաստացի վկայութիւնները մանաւորաբար Հ. Յ. Դաշնակցութեան մասին ռուսերէնէ թարգմանելով հրատարակեց «Ազդակ – Շաբաթօրեակ»ի մէջ: 1963-ին, Անտրէ Ամուրեան մասնակցած է Հ. Յ. Դ. ԺԸ. Ընդհ. Ժողովին, որպէս պատգամաւոր Քալիֆորնիոյ Կեդր. Կոմիտէութեան: Թեհրան վերադառնալէն ետք Անտրէ Ամուրեան շրջան մը կրկին վարեց «Ալիք»ի խմբագրութիւնը, միաժամանակ պաշտօնավարելով իբրեւ հայերէնի ուսուցիչ Թեհրանի համալսարանը:

Բացի օրաթերթերու (ի շարս որոնց «Յառաջ») եւ պարբերականներու բերած իր մնայուն աշխատակցութենէն, Ա. Ամուրեան առանձին հատորներով լոյս ընծայած է. – Հ. Յ. Դաշնակցությունը Պարսկաստանում՝ 1890 – 1918 (Թեհրան 1950), Գրական էջեր (Թեհրան 1971), Յեղափոխական Եփրեմի Ոդիսականը (Թեհրան 1972), Ատրպատականի հայութեան վիճակը թրքական բանակների ներխուժման օրերին (Թեհրան 1979):

1976, Մայիս 23-ին, Թեհրանի մէջ կը տօնուէր իր 55-ամեայ գործունէութեան յոբելեանը, նախագահութեամբ Թեհրանի առաջնորդ՝ Արտակ Արք. Մանուկեանի: «Յառաջ»ի մէջ, նոյն օրը Հրանտ – Սամուէլ իր խմբագրականը կը նուիրէր Անտրէ Ամուրեանի:

×

Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Հինգ. Նոյ. 27-ին Ս. Աստուածածին եկեղեցին եւ մարմինը փոխադրուած է Բուրաստան գերեզմանատունը:

Fonds A.R.A.M

ՄՇՈՅ ԱՇԽԱՐՀ

ՀՐԱԺԵՇՏ ՏԱՐՕՆԻՆ

1914-ի Սեպտեմբերին՝ Մուշէն ճամբայ ելանք դէպի Պոլիս: Աղի արցունքով հրաժեշտ առինք մեր ամբողջ գերդաստանէն, սիրելիներէն եւ բարեկամներէն, որոնք քաղաքէն դուրս մինչեւ Զախթալ ճամբան, մեզ ճամբու դնելու եկած էին...:

Մեր բաժանումը եղաւ սրտաճմլիկ...

Կարծէք մեր հարազատները կը նախզգային որ այլեւս երբեք զիրար պիտի չտեսնէինք: Դարձած էին յուղարկաւորներ ... անկարելի էր ազատիլ անոնց գիրկընդխառնումէն, կարօտակէզ համբոյրներէն, լացէն ու կոծէն...: Կարծէք մեր ոտքերն ալ փակած ըլլային հայրենի հողին..: Չէինք կրնար յառաջանալ ու միանալ ճամբուն վրայ մեզի սպասող կարաւանին...:

Վերջապէ՛ս, հեծանք մեր ձիերը: Հեծկլտուքներու ախուվախերու, մնաք բարով ու երթաք – բարովներու սրտակեղէք կանչերու մէջէն կարաւանը սկսաւ շարժիլ...:

Ընդ միշտ մեր ետին ձգած Մուշն ու հարազատները, կամաց, կամաց, ուղղուեցանք դէպի Խնուս:

Աշնան գեղեցիկ օրերէն մէկն էր...: Վերջին անգամ կ'անցնէինք Մշոյ դաշտէն, ուր, տեղ – տեղ գիւղերը յատկանշող կանանչ ուռիներու եւ բարտիներու մէջէն կ'երեւային կալերն ու ցորենի ոսկի դէզերը: Փոշեթաթախ ճամբաներէն կը տեսնէինք անցնող նախիրն ու մանուկ հոտաղները, որոնք արախճին իրենց գլխին, վարոցը իրենց ձեռքին. ապշած ու միամիտ կը դիտէին անցքը, մեր կարաւանին:

Իսկ գիւղամէջի հիւրընկալ ու ամօթխած աղջիկներն ու հարսները, եազման քաշած մինչեւ իրենց աչքերը, հողէ կոտիկներով. Տարօնի անմահական թանջուրը կը հրամցնէին ու բարի ճանապարհ կը մաղթէին մեզի...:

Քիչ վերջ երեւցաւ անուանի Սուլուխ գիւղը եւ իր հոյակապ ու կամարակապ կամուրջը, որուն տակէն, հանդա՛րտ կը սահէր հայրենի գետն Արածանին...:

Առաջին գիշերը, մեր կարաւանը կանգ առաւ Մշոյ դաշտի մէջ Ծխաու գիւղը, ուր, հիւրասիրուեցանք ծանօթ Ռէս Յարութի չէն տունը: Յաջորդ օր, շարունակեցինք մեր ճանապարհը, կ'անցնէինք Խնուսի գեղեցիկ դաշտ ու դուրանէն: Իրիկուան, վերջալոյսի շողերուն հետ հասանք Խնուսի աւանը, հեռո՛ւն, բարձունքի մը վրայ, կ'երեւային քաղքին բերդն ու Զավուրման, ուր առաջնորդուեցանք եւ գիշերեցինք մօրս քեռիներէն, Տէր Մուշեղի տունը:

Առաւօտ արշալոյսին, անցնելով պատմական Խամուր բերդի ստորոտէն, մեր ետին ձգած Խնուսի ծաղկոտ սարերն ու ձորերը, միանգամընդմիշտ կը բաժնուէինք դիւցազնական եւ Սրբազան Տարօն Աշխարհէն, որ, աւա՛ղ, տարի մը վերջ պիտի բնաջնջուէր աննախընթաց վայրագութեամբ, համաձայն արիւնարբու Իթթիհատական վարիչներու գիւային ծրագրին, եւ, ղեկավարութեամբ հրէշածին Մշոյ Թուրք երեսփոխան Հոճա Իլիասի և նենգամիտ կուսակալ Սէրվէթի:

Հետեւեալ օրը, մեր կարաւանը մեծ դժուարութեամբ եւ անվտանգ անցաւ նշանաւոր Փալանթէօքեանի կիրճէն ու լեռնէն, ուր, տարին տասներկու ամիս բուք բորանը կը սպառնայ խեղդամահ ընել ճամբորդները:

Կը յիշեմ այդ սառնամանիք անցքը...: Ձորիներու վրայ զետեղուած, փայտէ սնտուկներու մէջ ծալապատիկ նստած ու ծրարուած երախաները, ցուրտէն կը ճըւային. իսկ ես, նստած ձիու մը քամակին, ոտքերէս մինչեւ գլուխս, բուրդէ թանձր ծածկոցի մը մէջ փաթթուած կը սրսփայի ու կուլայի. սառնաշունչ քամին կ'ռռնար եւ հաստ ծածկոցին մէջէն թափանցելով կը լափէր այտերս:

Կտրելով անդնդախոր ձորեր, անհամար ջրվէժներ, հետզհետէ անցնելով պատմական դրախտավայրէն, չքնա՛ղ Բիւրակնեան լեռներէն եւ Բարձր Հայքի սրբավայրերէն, Հոկտեմբերի սկիզբը, մեր կարաւանը հասաւ Կարին, ուր, իջանք մեր ընտանեկան հին բարեկամներու, պատուական Մեսրիկեան եղբայրներու տունը: Մեսրիկեան չորս եղբայրները, Ստեփան, Արամ, Տիգրան եւ Մուշեղ, ժամանակին իրենց հօր Մխիթար էֆէնտիի հետ, իրենց ծննդավայր Մուշէն գաղթած էին Կարին: Յայտնի առեւտրականներ էին, թէ Կարնոյ եւ թէ Պոլսոյ հրապարակին վրայ: Մեծ եղբայրը Ստեփան էֆէնտի Մեսրիկեան, կը վարէր Պոլսոյ իրենց առեւտրական տունը, մինչ կրտսեր եղբայրները կը մնային Կարին: (*)

Կը պատրաստուէինք մեկնելու Պոլիս, երբ պայթեցաւ Համաշխարհային Ա. պատերազմը. Տրապիզոնի ծովային ճանապարհը գոցուեցաւ...:

Ստիպուեցանք ամբողջ ձմեռը մնալ Կարին: Մէկ ամիս Մեսրիկեաններու տունը հիւրասիրուելէ յետոյ, Մուշէն մեզ ընկերացող հայրենակցուհիի մը, Տիկին Դարբինեանի հետ, Կարնոյ Թաղերէն մէկուն, Քաւաք Մահլէսիի մէջ, պզտիկ մօտիկ չէնք մը վարձեցինք, ուր բնակեցանք միասին, սպասելով պատերազմի ելքին: Տիկին Փամփօ Դարբինեան, որմէ ունիմ քա՛ղցր յիշատակներ, շատ համակրելի, բնիկ Մշեցի, Հայ Կաթողիկէ համայնքէն, Տարօնի վառվռուն եւ ճարպիկ կնոջ տիպարն էր: Ժամանակին գաղթած եւ ամուսնացած էր Պոլիս: 1913-ին, վերադարձած էր հայրենիք, հոն մնացած էր աղջիկը, Շարաֆեաններու հարս Երանիկը եւ Նորածին Թոռը, փոխադրելու մայրաքաղաք: Այդ դժբախտ երախան, հազիւ 7-8 ամսու մեռաւ Կարնոյ մէջ, արկածի մը հետեւանքով: Գաւառի մէջ, սովորութիւն կար, մասնաւոր կարմիր եւ տաքցած հողով, փաթթել երախաներուն խանձարուրը, որպէսզի, երախան միզած պարագային, հողը ծծէր եւ զերծ մնար խոնաւութենէ: Ըստ մեր մամիկներուն, շատ առողջարար էր այդ հողը եւ կը զօրացնէր անդամները...: Գաւառի մէջ ծնած բոլոր երախաները, իրենց յետոյքին վրայ կրած են այդ հողին պզուկները, որ դժբախտաբար, եթէ չափէն աւելի տաքցած ըլլար, երախային մորթը ամբողջութեամբ կ'այրէր եւ յաճախ, սոսկալի տանջանքներով երախան կը մեռնէր: Ահա, այսպիսի պարագայի մը տակ մեռաւ Տիկ. Փոմփոյի Թոռը, Երանիկի շատ սիրուն աղջիկը, զոր փրկելու համար ջանք չխնայեցին ծնողքը Կարնոյ մէջ:

Կը յիշատակեմ նաեւ գաւառի մէկ ուրիշ սովորութիւնը, դարձեալ նորածին երախաներու վերաբերեալ: «Լիւլէ» կոչուած փայտէ ողորկ եւ երկար խողովակ մը կը դնէին երախային ձիւերուն մէջ. այս գործիքը աւելի կը յարմարէր մանչերուն, որոնց միզանդամը կը մտցնէին խողովակին մէջ եւ ամուր կը կապէին խանձարուրը. մէզը ուղղակի անցնելով խողովակէն, կ'երթար կը թափէր վարի ծակէն, մասնաւոր ամանի մը մէջ եւ երեխային չորերը կը մնային չոր:

Պատերազմի արհաւիրքը հետզհետէ կը ծանրանար: Բծաւոր ժանտատենդը մեծ աւերներ կը գործէր ժողովուրդին մէջ:

Կարնոյ մէջ, ականատես եղանք հարիւրաւոր զարիպ հայ զինուորներու հոգեվարքի ու մահուան: Այս դժբախտ խլեակները, վարակուած բծաւոր ժանտատենդէ, կը հրջէին հայարնակ թաղերը, կը զարնէին դռները եւ «ա՛խ, քոյրիկ կը վառիմ, կաթիլ մը ջո՛ւր, գաւաթ մը թուա՛չ» կը խնդրէին ողբաձայն եւ հազիւ գթառատ հայ կիներու երկարած գաւաթը տարած իրենց պապակած շրթներուն, կիսամեռ կ'իյնային դրան առջեւ, ձիւնի կոյտերու վրայ եւ «ա՛խ, մայրի՛կ» կոչելով, կ'աւանդէին իրենց հոգին...:

Որքա՛ն տեղին եւ սրտառուչ էր այդ օրերուն. «Զինուորին Երգ»ը, զոր կ'երգէին Տարօնի եւ Ներքին գաւառներու ժողովուրդը, պատերազմի ճակատ գացող իրենց սիրելիներուն բերնէն...:

«Կ'երթա՛մ, մայրի՛կ, կ'երթամ...
«Զինուոր եմ կ'երթամ
«Դուն ու դրկիցներս
«Հետս կը լացնեմ
Մայրի՛կ, մայրի՛կ, սիրակա՛ն քոյրիկ...
«Մայրիկ Աստուած սիրե՛ս
«Նկարս պահես.
«Նշանածս մէկիկ է՛.
«Խաթըրը շահես...
«Եարս, եարս, վառաւ ջիկարս...:

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆ

(Շար.)

(*) ԾԱՆՕԹ.— Մեսրիկեան գերդաստանէն, ազատած է միայն, Արամ Մեսրիկեանի զաւակը Վահագն Մեսրիկեան:

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ.-Ի ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ՝ ՖՐԷԶՆՕ

Նոյ. 16-ին, Գարեգին Բ. գացած է Ֆրեզնօ, ուր օդակայանին մէջ դիմաւորուած է տեղւոյն քաղաքապետին կողմէ, ապա առաջնորդուած է Ս. Երրորդութիւն Մայր Եկեղեցի եւ պատարագած: Իր քարոզին մէջ Հայրապետը շեշտը դրած է կեանքը ծառայութեան ընդմէջէն արժեւորելու եւ արդիւնաւորելու անհրաժեշտութեան վրայ, օրինակներ տալով մեր անցեալէն: Ապա բացատրելէ ետք ծայրագոյն վարդապետի աստիճանին իմաստն ու արժէքը մեր եկեղեցւոյ մէջ, Հայրապետը այդ աստիճանը շնորհած է տեղւոյն հոգեւոր հովիւ Եղիշէ Վրդ. Մանճիկեանի:

Ժամը 15-ին, ի պատիւ Հայրապետին ճաշ տրուած է Ֆրեզնոյի «Տէլուէպ» պանդոկին մէջ, 600 հոգիի մասնակցութեամբ: Սեղանը վարած է Եդուարդ Մկրտիչեան: Խօսք առած են Հոգաբարձութեան ատենապետ Ժաք Գահուճեան, Եղիշէ Ծ. Վրդ. Մանճիկեան, Ազգ. Կեդր. Վարչութեան ատենապետ Արմանտ Քէօսեան, Ֆրեզնոյի քաղաքապետ Տանիէլ Ուայթհըրսթ եւ թեմին առաջնորդ՝ Եփրեմ Եպիսկ. Թաբագեան: Գարեգին Բ. իր խօսքին մէջ նշած է, թէ երեք հանգրուաններու առջեւ կը գտնէ ինքզինք: «Առաջին՝ երէց սերունդը, որ Հայու գոհաբերութեան ոգիով ոչինչէն տեղ հասած է: Երկրորդ՝ միջին սերունդը, որ ձեւով մը վկան է այդ բոլոր զոհողութեանց, կը վայելէ անոր բարիքները, բայց պէտք չէ ինքնամփոփ կեանք մը ունենայ, այլ՝ պէտք է գործօն մասնակցութիւն բերէ, զոհողութեամբ արդիւնաւորէ այս գաղութին ազգային ու եկեղեցական կեանքը: Երրորդ՝ մեր ն ո ր հասնող սերունդը, որ տեսակ մը առատութեան, շռայլանքի ժամանակաշրջան մը կ'ապրի. պէտք է դաստիարակել զանոնք մեր անցեալի սրսկումներով եւ զսպանակել զիրենք ազգային արժէքներու գնահատման ոգիով»:

Նոյ. 17-ի առաւօտեան տեղական մամուլի եւ հեռատեսիլի կայաններու թղթակիցները տեսակցութիւն մը ունեցած են Գարեգին Բ.ի հետ, հայ ժողովուրդի եւ հայ եկեղեցւոյ դիրքին շուրջ ամբողջ աշխարհի մէջ, մասնաւորաբար Միացեալ Նահանգներու եւ Ֆրեզնոյի համայնքներէն ներս: Նոյն օրը Հայրապետը ընդունած է շրջանի հայ թէ օտար յարանուանութեանց ներկայացուցիչները, այցելած Ֆրեզնոյի Հայ Ծերանոցը եւ երեկոյեան հանդիպում մը ունեցած է ազգային մարմիններու ներկայացուցիչներուն հետ:

Նոյ. 18-ի առաւօտեան Հայրապետը այցելած է քաղաքապետարան եւ բացումը կատարած անոնց ժողովին: Ապա այցելած է Ֆրեզնոյի ամէնօրեայ հայկական վարժարանը, որմէ ետք՝ Համալսարանի մէջ դասախօսութիւն մը տուած է «Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդը եւ Հայ Եկեղեցին» նիւթին շուրջ աւելի քան 500 ուսանողներու ներկայութեան:

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԾԱԼՔԵՐԷՆ.—

ԴԱՐԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԻՆ
ԹՐՔԱՑԱԾ ՀԱՅԵՐ, ՔՐՏԱՑԱԾ ՀԱՅԵՐ

Գրեց՝ Գ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Բաբգէն Կաթողիկոս Կիւլէսէրեան գրում է. «Այնթապ, իր շրջակայքով հայ էր գլխաւորապէս: Իր հիմնական 300 գիւղերով հայ քրիստոնեայ էր ժամանակին: Հետզհետէ սակայն արաբ եւ մանաւանդ Թուրք իսլամութեան յարատեւ հարստահարութիւնների եւ ճնշումների տակ, այդ քրիստոնեայ ժողովուրդը իսլամացել է, կամ ինչպէս ասում են սովորական կերպով, տաճիկ է եղել»: Ապա շարունակելով աւելացնում է. «Մինչեւ այսօր Այնթապի Թուրքերէնի մէջ բազմաթիւ հայերէն բառեր կան, որոնք Հայերն ու Թուրքերը հաւասարապէս գործածում են, առանց կռահելու, որ դրանք հայերէն են»: Բռնի տաճկացող Հայերն իրենց հետ տարին իրենց հայերէն բառերն ու բացատրութիւնները ու հայկական սովորութիւնները: Այնթապի այսօրուայ տաճիկները պահել են իրենց նախնեաց հայ քրիստոնէական սովորութիւններն ու աւանդոյթները: Այնթապի տաճիկները, ինչպէս ուրիշ տեղերի տաճիկներն էլ, կապուած են իրենց մայրենի (հայ) հաւատքին եւ սովորութիւններին: Օրինակ, ամէն Ուրբաթ օր տաճիկ կանայք խումբ – խումբ հայկական եկեղեցին էին գնում, աւետարան կարդալ տալիս իրենց գլխին: Ամէն Աւագ Ուրբաթ երեկոյեան տաճիկ կանայք, երբեմն էլ այրեր, նուէրներով գալիս էին իրենց նախնեաց եկեղեցին, տեսնելու թաղման կարգը: Գրեթէ ամէն Կիրակի, Այնթապի եկեղեցու առեանից եղած ծանուցումների ընթացքին կը լսէինք «Պիր այլազգի Ս. Գէորգն բարեխօս թութմուշ օլտու – ղունտան» այս կամ այնչափ նուէր ղրկած է, Տէր ողորմեա ըսէք: Այնթապի տաճիկ տներում մեծ մամիկներ կային, որոնք պահել էին իրենց Քրիստոնէութիւնը, ամէն Ծնունդի եւ Զատիկի տօներին քահանան կը գնար նրանց խոստովանանքն ընդունելու եւ Ս. հաղորդութիւն տալու (Սուրիահայ Տարեցոյց): Այս վկայութիւնը մի հեղինակաւոր Այնթապցի բանասէրի կողմից շատ պերճախօս է: Շատ ուրիշ գաւառների մէջ էլ մօտաւորապէս նոյնն է տեղի ունեցել: Այնպէս որ, կարելի է անվարան կերպով յայտարարել, որ Այնթապի Թուրքերի մի մասը եղել են նախկին Հայեր, որոնք բռնութեան տակ տաճկացել են: Նոյն միտքն են յայտնում Ս. Ծոցիկեանը եւ Ա. Նազարը:

×

ԱՅՆԹԱՊԻ ՇՐՋԱՆԻ «ԿԷՍ – ԿԷՍ» ԿՈՉՈՒՈՂ ԿԱՄ ԻՍԼԱՄԱՑԱԾ ՀԱՅԵՐ

Այնթապի շրջանի մէջ է գտնւում Հռոմկլայ (Ռոմկալէ) աւանը, որ մի ժամանակ Կիլիկիայի կաթողիկոսութեան աթոռանիստ է եղել: Ժամանակին ունեցել է հոծ հայութիւն (1147 – 1294 թ.): Այս կողմերում դեռ կան շատ եկեղեցիների եւ վանքերի աւերակներ, բայց շատ քիչ թուով Հայեր միայն, իսկ խիստ շատ իսլամացած գիւղեր, որոնց բնակիչները ժամանակին բռնութեան տակ իսլամացել են:

Հռոմկլայի արեւելքում կային 3 հայ գիւղեր՝ Արահ, Հայնի եւ Քէչէչիկ, որոնք «կէս – կէս» էին (կէս հայ, կէս իսլամ), որոնք ժամանակին բռնութեան տակ իսլամացել էին (12-րդ դար), բայց դեռ պահել էին քրիստոնէական ծէսեր (կէս – կէս) (Հ. Ղ. Ինճիճեան): Դրանք հագնում էին տաճիկի պէս, բայց խօսում էին գրաբարախառն հայերէն: Կանայք Թուրքերէն չգիտէին եւ խօսում էին հայերէն: Խորշում էին տաճիկ բնակիչներից: Առ ահի իրենց որդիներին մկրտել էին տալիս եւ դնում էին մարգարէների անուններ, բայց ոչ տաճկական անուններ: Երբ տղան 8 տարեկան էր դառնում, թլփատել էին տալիս: Գիշերով էին գնում եկեղեցի՝ քահանայով պսակուելու համար: Յետոյ գնում էին Ուրֆա՝ Թուրք օրէնքով ամուսնանալու համար. խստութեամբ պահում էին հին հայկական ծէսերն ու պասը, մանաւանդ մեծ պասը եւ առաջաւորացը եւ 3 օր ծոմ էին պահում: Պաս չէին պահում երբ քաղաքում էն, ուր տաճիկներ կան: Կիրակի օրերը գնում էին հայ մերձակայ գիւղերը, ուր կային եկեղեցիներ, պատարագին խաչակնքում էն եւ ծնրադիր աղօթում, տղոց վրայ աւետարան կարդալ տալիս: Աւագ Երեքշաբթի խոստովանութիւն եւ հաղորդութիւն կ'առնէին: Մզկիթ չէին գնում, իսկ գնում էին երբ քաղաքում էին (Հ. Ղ. Ինճիճեան): Այս կէս – կէս Հայերը վերջերում երբ Թուրքերը Հայերին բնաջնջեցին 1915 թուին, բոլորովին տաճկացան:

(Շար. 41)

Fonds A.R.A.M

ԱՐՁԱՆԱԳՈՐԾՈՒՀԻ ԵՒԳԻՆԷ

ՓԱՐԻԶ ԿԸ ՀԱՍՏԱՏՈՒԻ

Ուրախութեամբ տեղեկացանք որ արձանագործուհի եւ ջրանկարչուհի Եւգինէ Եփրեմեան Տը Կրէֆ մօտ տասը տարուան բացակայութենէ մը յետոյ վերադարձած է Փարիզ եւ բացած է իր աշխատանոցը:

×

Ծագումով Լիբանանահայ Եւգինէի արուեստը ծանօթ է արդէն Փարիզի արուեստասէր հասարակութեան, տրուած ըլլալով որ 1964 – 1971 տարիներուն բազմաթիւ անգամներ իր գործերը ցուցադրած է ան քաղաքիս մէջ:

Պէյրութի Գեղարուեստից վարժարանի նախկին աշակերտուհին, Եւգինէ, 1962–ին է որ Փարիզ կը հասնի եւ 1962 – 1967 իր ուսումը կը կատարելագործէ Փարիզի Գեղարուեստից Ակադեմիայի մէջ, աշակերտելով հռչակաւոր արձանագործներ Քութիւրիէի եւ Քօլամարինիի:

1966–ին իր երկու քանդակները տեղ կը գրաւեն Երեւանի Պետական Պատկերասրահին մէջ:

1967–ին իր մասնակցութիւնը կը բերէ Գերանկարիչներու ցուցահանդէսին՝ քաղաքիս Արդիական Արուեստի Թանգարանին մէջ: Իսկ 1968–ին կը մասնակցի քանդակագործութեան երկրորդ պիէնալին՝ Ռոտէն Թանգարանը:

1968 – 1972 տարիներուն շարք մը ցուցահանդէսներ իրարու կը յաջորդեն Ֆրանսայի եւ Պէյրութի մէջ, որոնց ամենակարեւորն է, անկասկած, Փարիզի իր անհատական ցուցահանդէսը 1971–ին, որ ուշադրութիւնը կը գրաւէ ֆրանսական գեղարուեստական շրջանակներու: Այս ցուցահանդէսին Եւգինէի գործերը կը յայտնաբերեն այլեւս հասուն արուեստագիտուհին որ իր ըսելիքը ունի արուեստի կալուածին մէջ: Իր քանդակները կը ներկայացնեն ներդաշնակ միացութիւն մը ձեւի եւ կշռոյթի: Շարժում եւ կշռոյթ՝ բռնուած, սառեցուած տեւողութեան մէջ ու տարածութեան: Կշռոյթ, շարժում, ուժականութիւն, թեթեւութիւն, նրբութիւն եւ արտայայտչականութիւն կը կազմեն բաղադրիչները իր ոճին, որ կը յիշեցնէ մեծ քանդակագործ Մոլբինը, երբ կամաւոր բարար բաղեղի նման կ'ոլորէ, կ'երկարէ, կը նրբացնէ մարմիններն ու անդամները իր կերպարներուն, ձեռք ձգելու համար ուզուած արտայայտութիւնն ու ճկունութիւնը: Իսկ Եւգինէի ջրանկարները ճշգրտութեան, պարզութեան եւ լոյսի համադրութիւններ են: Ինքնավստահ ձեռքի մը կողմէ սպիտակ խորքի վրայ դրուած ձեւեր, եթերային գոյներ, երանգներ, լոյսի – մութի խաղեր կ'արտացոլան բնութիւնը՝ դիտուած արուեստագիտուհիին ակնոցով:

1972–էն սկսած նոր շրջան մը կը սկսի իրեն համար՝ Ափրիկեան երկիրներու մէջ: Նոր կլիմայ, նոր շրջապատ, նոր բարքեր, որոնք կ'ազդեն Եւգինէի արուեստին: Այսպէս, Քամըրուն եւ Նիժեր իր բնակութեան տարիներուն, ներշնչուելով ափրիկեան բարքերէն ու սովորութիւններէն կ'օգտագործէ տեղական հին արուեստի մեթոտները, ինչպէս պրոնզի թէքնիքը, նաեւ՝ կաւը, փայտը, մարմարը եւ կը պատրաստէ ափրիկեցի յայտնի անձնաւորութիւններու դիմաքանդակները, արձանագրելով մեծ յաջողութիւն:

1978–ին կ'անցնի Անթիլեան կղզիներ, գլխաւորաբար՝ Կուատըլուփ, ուր կալըրի Նէնսութայի մէջ բացուած իր ցուցահանդէսը բացառիկ յաջողութեամբ կը պսակուի: Թերթերը շատ մեծ գովասանքով կ'արտայայտուին այս օտար արուեստագիտուհիին մասին, որ իր քանդակներուն թէ ջրանկարներուն ընդմէջէն այնքան ճարտարօրէն կ'արտացոլայ ափրիկեան բարքերու տեսարաններ: Տեղական ձայնասփիւռն ալ իրեն հետ հարցազրոյց մը կ'ունենայ, որուն ընթացքին արուեստի իր ըմբռնումը բացատրելու առնթեր Եւգինէ կը խօսի նաեւ հայ ազգի եւ մշակոյթի մասին, հայկական երաժշտութեան ընկերակցութեամբ:

Ժողովուրդին մօտ իր գտած մեծ ընդունելութենէն քաջալերուած, Կուատըլուփի մէջ կը բանայ իր անձնական դպրոց – աշխատանոցը, ջանալով իր աշակերտներուն փոխանցել իր թէքնիքը: Եւ կարելի է ըսել թէ ուսուցչական ասպարէզի մէջ եւս կը յաջողի Եւգինէ, քանի որ տարուան մը կարճ ժամանակամիջոցի ընթացքին իր աշակերտները կը յաջողին հաւաքական ցուցահանդէսով մը ներկայանալ հանրութեան:

Այս բոլոր յաջողութիւններէն յետոյ Եւգինէ վերադարձած է ներկայիս Փարիզ, բացած է իր անձնական աշխատանոցը, ուր կը յուսայ հանդիպումներ ունենալ Փարիզի հայ գեղարուեստասէրներու հետ: Կը մտադրէ պատրաստել հայ ծանօթ անձնաւորութիւններու դիմաքանդակները, նաեւ՝ մօտ ապագային արուեստասէր հասարակութեան ներկայանալ անհատական ցուցահանդէսով մը:

ՀԻԼՏԱ ԳԱԼՖԱՅԵԱՆ – ՓԱՆՈՍԵԱՆ

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ԼՈՍ ԱՆՃԸԼԸՍԻ «Ուիլշըր Իպէլ» թատերասրահին մէջ, Նոյ. 13–ին, տեղի ունեցած է Դպրեվանքի եւ Ճեմարանի յիսնամեակներու հանդիսութիւնը, հովանաւորութեամբ Գարեգին Բ. Աթոռակից Կաթողիկոսի եւ նախագահութեամբ թեմակալ առաջնորդ Եփրեմ Եպիսկ. Թապագեանի: Բացումը կատարած է հանդիսավար Բագգէն Սասունի, որ Դպրեվանքի եւ Ճեմարանի պատրաստած հոյլ մը մտաւորականներու գործունէութեան անդրադառնալով շեշտած է այն՝ որ անոնք ամբողջական նուիրումով լծուեցան մեր հոգեմտաւոր հայրենիքի պահպանման, զարգացման եւ ուռճացման: Դպրեվանքի մասին խօսած է Զարեհ Զարգուն, իսկ Ճեմարանի մասին՝ Քրիստափոր Բագրատունի: Օրուան գլխաւոր բանախօսը՝ Գարեգին Բ., խօսած է Հայ Մշակոյթի մասին,, գոյդ հաստատութիւններու յիսնամեակին առթիւ կարգ մը խորհրդածութիւններ ընելով: Անդրադառնալով ներկայի մեր դերին՝ Գարեգին Բ. ըսած է. «Ապագայի տեսիլքով ապրած էին Դպրեվանքի սաները: Այսօր, պայքար ունինք: Դուրսը չէ մեր թշնամին այնքան, որքան մեր ներսը: Պահն է վերարթննալու, վերակենդանացնելու, ազգայնացնելու մեր ունեցած արժէքները: Այն ժողովուրդը, որ անցեալին կը յարէ իր աչքերը, օր մը անոր ճամբան կ'ըլլայ դամբարան: Բայց այն ազգը որ երբեմն միայն ետ կը նայի, այս տեսակ պահերուն, ու նոր հորիզոններ կը փնտռէ, այդ ազգը անմահ է: Որքան ատեն որ Դպրեվանքի եւ Ճեմարանի մէջ շունչ կայ, այդ շունչը միայն մէկ ճամբով պիտի քալէ, դէպի պարտականութեան դիմաց կենալու քաջութեան եւ պարտականութեան մէջ մնալու արիութեան: Աշխարհ յոգնեցաւ խօսքէն: Գործ է անհրաժեշտ»: Գեղարուեստական յայտագրին մասնակցած են սամունքող Խաչիկ Արարատեան, երգչուհի Արփինէ Փեհլիվանեան եւ Համազգայինի Լոս Անճըլըսի մասնաճիւղի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Արա Մանուչի:

ՄՈՆԹԵՊԵԼԼՕՅԻ Հայ Նահատակաց Յուշարձանին մօտ, Նոյ. 15–ին հաւաքոյթ մը տեղի ունեցած է: Ներկայ եղած են Գարեգին Բ. Աթոռակից Կաթողիկոս, թեմին առաջնորդ Եփրեմ Եպիսկ. Թապագեան եւ 700–ի հասնող բազմութիւն մը: Բացումը կատարելով Արմանտ Քէօսեան շեշտած է, որ Հայութիւնը միշտ վառ կը պահէ մէկուկէս միլիոն հայ նահատակներու յիշատակը իր հոգւոյն մէջ, բայց ուխտած է նաեւ, իր ամէնօրեայ կեանքին մէջ հետապնդել այն Դատը, որուն համար զոհ գացին մեր նահատակները: Մոնթեպելլոյի քաղաքապետը քաղաքի բանալին յանձնած է Հայրապետին: Գարեգին Բ. իր խօսքին մէջ բացատրած է «Մարտիրոս» բառին իմաստը, նշելով որ Մարտիրոս կը կոչուի այն անձն, որ ունի իր անձէն դուրս տեսլական մը, որուն իրականացման համար յանձն կ'առնէ ամէն տեսակ զոհաբերութիւն: «1915–ին զոհուած մեր մէկուկէս միլիոն նահատակները մարտիրոս դարձան, քանզի անոնք չնահատակուեցան անձնական նպատակներու հետապնդման ճամբուն, այլ համամարդկային եւ համազգային իտէալներու իրականացման համար»: Արժանի զաւակները ըլլալու համար հայ ժողովուրդին եւ հայ նահատակներուն, Հայրապետը թելադրած է ըլլալ ողջ մարտիրոսներ եւ ամէնօրեայ պայքար տանիլ մեր հողերուն եւ իրաւունքներուն տիրանալու համար: «Չկայ ճակատագիր, – ըսած է Գարեգին Բ., – մարդ անհատի եւ ազգերու ճակատագիրը իրենցմէ կախում ունի: Պէտք է փաստենք աշխարհին, որ կրնանք մեր ուժերով տիրանալ մեր ազգային իրաւունքներուն»: Ապա, Հայրապետը շրջապատուած իրեն ընկերացող հոգեւորականներով, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարած է մեր նահատակներու յիշատակին:

ՕՐԷՆՃ ՔԱՈՒՆԹԻԻ (Քալիֆորնիա) «Պուէնա Փարք» պանդոկին մէջ, Նոյ. 6–ի երեկոյեան, շրջանի եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան կազմակերպութեամբ ճաշ մը տեղի ունեցած է ի պատիւ Գարեգին Բ.ի: Ներկայ եղած են աւելի քան 300 հոգի: Սեղանը վարած է Տոքթ. Ցովսէփ Ֆիտանեան: Խօսք առած են Աշոտ քհնյ. Գոչեան եւ թեմին առաջնորդը՝ Եփրեմ Եպիսկ. Թապագեան, որ ներկայացուցած է Հայրապետը: Գարեգին Բ. իր խօսքին մէջ ըսած է. «Պատանեկութեանս, իբրեւ ուսանող Օրէնճ Քաունթիի մը ծանօթացած էի, որ կը կոչուի Անթիլիաս: Ներկայիս թէեւ նարնջենիներէ մերկացած է, սակայն նարինջներուն բոյրը տակաւին կը մնայ իր Դպրեվանքով ու Կիլիկեան դարաւոր Ս. Աթոռով: Լոս Անճըլըսէն մինչեւ հոս ճամբորդութիւնս անցաւ մութի մէջ: Նարընջենիներ չտեսայ, սակայն այս սրահին մէջ ձեր ներկայութեամբ զգացի, թէ իսկապէս նարնջաստանի մէջ եմ: Անթիլիաս, իբրեւ նարնջենիներու հողամաս, իր Ս. Աթոռով եւ Դպրեվանքով հանդիսացաւ բոյրի եւ լոյսի կեդրոն: Կը մաղթեմ, որ Օրէնճ Քաունթին նաեւ կարելի փութով հանդիսանայ լոյսի ու բոյրի համայնական շրջան՝ իր դպրոցով եւ եկեղեցիով»:

ԿԼԷՆՏԷՅԼԻ Ուիլըըն ճիւնըր Հայ Սքուլի թատերասրահին մէջ, Նոյ. 16ին, Սան Ֆրանսիսքոյի Համազգայինի թատերախումբը ներկայացուցած է Ռոժէ Ֆերտինանի «Երեք մանչ, մէկ աղջիկ» թատերախաղը, բեմադրութեամբ Սաքօ Մարտիկեանի:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՖԷՏԱՅԻՆԵՐԸ

Այն օրերուն երկու եղբայրներ՝ Մարգար ու Աստուր դաշտի աշխատանք կ'ընէին: Անոնք խումաշի պէս կը պահէին իրենց տան եզները, որոնց ճակատէն յուլունքներ, վզերէն զանգակներ կը կապէին ու ամէն իրիկնամուտին իրենց եզներով ու գոմէշներով չայի առուէն գիւղ կը մտնէին:

Երկու եղբայրները արտերուն ու հովերուն հսկաներն էին:

Առաւօտ մըն ալ Աստուրի «հորովելին» ձայնը կոչնակի ձայնին պէս անոյշ արեւի առաջին ցոլքերուն հետ կը մաղուէր եւ մաղաշ արեւի գոյները գոմէշներու սեւ կռնակներուն վրայ կը փոզփողէին: Ութ եզներ սարին կողը կը ճեղքէին Արարատը, սքեմի պէս ծանր իր շուքը հայ գիւղերու վրայէն վերցուցած, գըլուխը մշուշի մէջ պսակի կեցած էր խաժհարսին՝ երկնքին հետ: Գիւղէն քիչ հեռու գիւղին հին եկեղեցին էր, երկնքէն ինկած կտորի մը պէս կապտորակ գորշութիւնով մը բռնուած, որուն վրայէն կ'անցնէր արագիլը իր լայն ու սպիտակ թեւերով ու ջրտուք ընողի մը մօտ կը ծալէր իր թեւերը:

Մարգար ու Աստուր 8 եզներով, 4 – 4 լծած, սարի կողի արտը կը վարէին: Թեթեւ հով մը վարի բարտիներուն գլուխները կը ծռէր, ու եզները Աստուրի երգած «հորովելի» ծանր չափերով երկաթէ խոփերը կը քաշէին: Մարգար երգել չգիտէր ու պահ պահ ձայն կուտար եզներուն:

Երկու եղբայրներն ալ նկատեցին, որ հեռուէն մէկը՝ իր ճամբան կորսնցուցած՝ վարուած արտերու ակօսներուն մէջէն կ'անցնէր: Անցորդը կարծես ուժեղ փոթորիկէ մը քշուած, այդ կողմերը եկած էր ու յետոյ բարձրէն թռչող վիրաւոր, լայն թեւերով խոշոր թռչունի մը պէս ինկած էր յանկարծ:

Մարգար ու Աստուր նկատեցին, որ կրկներեւոյթի մը պէս անցորդը կորսուած էր, ու նորէն ոտքի ելած ու ինկած էր:

Երկու եղբայրները եզները ձգեցին սարի կողին, մասերը ձեռքերուն վազեցին չորս արտ ու գտան հայ անցորդը՝ ջրտ առուին մէջ ինկած: Անոր ոսկորի չափ կարծր կօշիկներուն վրայ արիւն կար: Արիւն կար եւ անոր հագուստներուն վրայ: Հայ անցորդն ինկած էր երեսը գետնին ու կը հեւար ծանր: Երբ շրջեցին, տեսան թիկունքին վրայ վէրք մը՝ գօտիով ու տերեւներով փաթթուած: Անցորդի աչքերուն մէջ մոխրացած բան մը կար, կոպերը թուլցած էին ու աչքերու կէսին վրայ ինկած:

Երկու եղբայրները ջուր զարկին անոր ճակատին, բերանը թրջեցին, ու անծանօթը սկսաւ ծանր կերպով իր կոպերը վեր առնել:

– Ի՞նչ է եղեր, ապրեր ճան, էս ո՞վ ըրաւ:

Անծանօթը դժուարութեամբ կը խօսէր: Ամբողջ օր մը քալած էր ճախիններէն, անտառներէն ու արտերուն մէջէն, կարծես դեւեր կը հալածէին զինք: Ամբողջ օրը արիւնը գացած էր վէրքէն, ինկած քարերուն, խոտերուն վրայ եւ ինքզինքը ձգած էր հոն, ուր այլեւս ոտքերը կը մերժէին քալել ու աչքերուն առջեւ տանիքը փռուած լաթերու պէս բան մը կը գոցուէր:

Անծանօթը հազիւ ըսաւ, որ թրքաց զօրքերը կռուով մտած էին Այգեստան գիւղը, ջարդած էին գիւղի բնակիչները եւ կռուողները դէպի լեռները քշած:

Մարգար ու Աստուր շալկեցին այգեստանցին, քակեցին եզներն ու իջան գիւղ:

Լուրը տարածուեցաւ գիւղին մէջ. – Այգեստանը այրած են, բնակիչները ջարդած են ու թրքաց զօրքերը՝ լեռներն ապաստանող բուռ մը կռուողներու վրայ ինկած են:

Գիւղի ճահիլները զէնք վերցուցին: Այդ գիշեր ճամբայ պիտի իյնային Այգեստանի կռուողներուն օգնութեան հասնելու համար:

(Շար. 210)

Fonds A.R.A.M

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Եղիշէ Մերանկիւլեան, Տէր եւ Տիկին Ֆրէյվիւս, Տէր եւ Տիկին Կարօ Սարեան, կը ծանուցանեն թէ, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Դեկտ. 7, Փարիզի Ս. Յովհ. — Մկրտիչ Եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն, մօրեղբօր եւ ազգականին՝

ԵՂԻՇԷ ՄԵՐԱՆԿԻՒԼԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին, ինչպէս նաեւ՝

Տիկին ՑԱՍՄԻԿ ԻՆՃԷԵԱՆԻ

մահուան Բ. տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն՝ ողբացեալներուն յի — շատակը յարգողներուն:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՎԱԼԱՆՍ.— Տէր եւ Տիկին Կօշկակարեան, իրենց սիրեցեալ քրոջ եւ քենիին՝ Գոհարիկ Հէօշքէրեանի մահուան քառասունքին առթիւ եւ իրենց սիրելի բարեկամ՝ Նշան Ճերանեանի (մահացած Հոկտ. 31ին) յիշատակին՝ 200-ական Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը, շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Պարոյր Վարդանեանէ 200 Ֆ., փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Ազնիւ Մուրատեանի մահուան առթիւ:

UGAB - JEUNES OUVERTURES

DINER — DEBAT

Jeudi, 4 Décembre, à 20 h.
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, Rue de Courcelles, Paris 17e
Sur le thème:
« LA MALADIE ARMENIENNE »
animé par le Dr. M. DERVICHIAN
Président de l'U. M. A. F.
Participation aux frais.
Inscription au Bureau de l'UGAB
11, *Sq. Alboni, Paris* 75016
Tel. 520. 03. 18

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ Կրթարանը, շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Նուպար Փափազեանէ (Մարսէյլ) 1000 Ֆ., փ.ծ.ի, իր սանուհին՝ Տիկին Սրբուհի Գոճապաշեանի մահուան տխուր առթիւ: Նոյն առիթով, 500 Ֆ. կը նուիրէ Ալ — Ֆորվիլի Ս. Պօղոս — Պետրոս Եկեղեցւոյ պայծառութեան եւ 200 Ֆ. «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

× Շնորհակալութեամբ ստացած է նաեւ 200 Ֆ. փ.ծ.ի Այրի Տիկին Եղիշէ Փափազեանէն (Լիոն), իր հօրեղբօր կնոջ՝ Տիկին Սրբուհի Գոճապաշեանի մահուան առիթով: Նմանապէս, Տէր եւ Տիկին Նուպար Գոճապաշեան 100 Ֆ. նուիրած են փ.ծ.ի, Ս. Պօղոս — Պետրոս Եկեղեցւոյ պայծառութեան, իրենց սիրեցեալ մօր մահուան առթիւ:

RENCONTRE EXCEPTIONELLE

Samedi, 13 Décembre, à 15 h.

PARC MUNICIPAL DES SPORTS — ISSY-LES-MOULINEAUX

ARARAT - d'Erevan

Champion d'URSS 1973

contre

A.S. Arménienne

13 h. Lever de Rideau (Juniors)
U.S. ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
contre
A. S. ARMENIENNE
Sous la présidence d'honneur de
M. SANTINI (Maire d'Issy)

Billets en vente:

Issy - les - Moulineaux:
VAROU, 40, Ave. Victor Cresson — *TABAC Le Balto: 50, Rue de l'Egalité*
Boucherie MINASSIAN: 65, Bd. Rodin

Clamart:
ALTA, 10, Ave. Jean Jaures — *Télé CONDORCET: 175, Av. Jean Jaures*

PARIS:
Librairie PALOUYAN: 9, Rue de Trévise, 75009
Restaurant EREVAN: 26, Rue Bergère 75009

REPAS

A 20 H. AU THEATRE MUNICIPAL D'ISSY
animé par BERNARD DEDEDJIAN

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

Տ Ա Ր Ե Կ Ա Ն

ՄԵԾ ՑԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի Դեկտեմբեր 7, ժամը 17-էն կէս գիշեր —
Dans les Salons de l'Hôtel George V
Ave. George V, 75008 — Paris.

BERNARD DEDEDJIAN ET SON ENSEMBLE

Մուտք 50 ֆրանք, ուսանողներու կէս գին:
Սեղաններ ապահովել՝. հեռաձայնելով 763·38 — 54

POUR LES FETES:
UN LIVRE ARMENIEN
POUR VOS ENFANTS

La Maison de la Culture Arménienne d'Alfortville organise avec la M. J. C., la Bibliothèque Municipale et la Municipalité

UNE EXPOSITION — VENTE DU LIVRE POUR ENFANTS
dans les salons de la Mairie, jusqu'au 8 Décembre, de 16 à 19 h., les Samedis de 15 à 19 h, et le Dimanche 10 à 12 h.

Imprimé Sur Les Presses
Du Journal «HARATCH»
Commission Paritaire: N° 55935
83, Rue D'Hauteville — 75010 - Paris

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղը բոլոր ընկերուհիները կը հրաւիրէ ընդհանուր ժողովի, Շաբաթ, Դեկտ. 6, ժամը 15ին, Ազգային Տան սրահը:

Կարեւոր օրակարգ. կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ճշդապահ ըլլալ:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Վիէնի մասնաճիւղի Վարչութիւնը՝ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, գաւաթ մը թէյի շուրջ, Դեկտ. 7, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Գասպար Իփէկեան սրահը՝

Rue Victor Faugier.

ՇԱԲԱԹ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 6

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

DINER - DANSANT

Dans les Salons de l'HOTEL TERMINUS PERRACHE

Կազմակերպութեամբ՝
ԼԻՈՆԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
Մասնակցութեամբ՝
Յատկապէս Փարիզէն հրաւիրուած
ԿԱՅԾԱԿ Նուագախումբին
Հայկ. ջերմ մթնոլորտ
երեկոյեան ժամը 8էն սկսեալ
Աճապարեցէ՛ք ապահովել ձեր տեղերը

×

Միութիւնը, նոյն առթիւ կը տեղեկացնէ Լիոնաբնակ տարեց սերունդին, որ Երեքշաբթի, Յունուար 6, Ս. Ծննդի պատարագէն յետոյ, ըստ սովորութեան Տիկնանց Միութիւնը կազմակերպած է կէսօրուան ճաշ մը: Լիոնի եւ շրջակայքի բոլոր տարեցները սիրով հրաւիրուած են: Կը խնդրուի, արձանագրուիլ միայն Տիկնանց Միութեան անդամուհիներուն մօտ, անկարգապահութեան տեղի չտալու համար: Կը յիշեցնէ թէ, նախորդ տարուան թիւը՝ 200-ի մօտ էր:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի մասնաճիւղին,

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 11

MARSEILLE

Championnat de Football
Promotion d'Honneur A
HOMENETMEN — ARDZIV
contre
PORT — AUTONOME
SAMEDI, 6 DECEMBRE
à 15 h.
Stade Sénefrica

SECTION CULTURELLE
U. G. A. B.
33, Cours Pierre-Puget, 13006 - Marseille
Le Samedi, 6 Décembre, à 21 h.
CONFERENCE — PROJECTION
des Docteurs:
JEAN MICHEL et NICOLE THIERRY
Thème:
La Soirée sera présentée par:
Le Prof. GERARD DEDEYAN
«MONUMENTS DE LA PROVINCE DE CHIRAK ET D'ANI LA VILLE AUX MILLE ET UNE EGLISES»
(Une Architecture frontalière)

RESTAURANT ARMENIEN

CHEZ HAGOP

×

9, RUE DU NIL, 75002 — PARIS
TEL. 296.37.41

×

SPECIALITES ARMENIENNES

DINER MUSICAL

Vendredi, 21 Novembre: SOIREE RUSSE
avec les Guitaristes Russes SERGE et PIERRE CAMP'S

★ COMMUNIONS ★ MARIAGES ★ BANQUETS ★

×

FERME Le DIMANCHE et LUNDI SOIR
Fermé exceptionnellement le mercredi soir 24 décembre

sevan voyages-lyon

saberatours - paris

VOUS PROPOSENT

voyage en Arménie

DU 26 DÉCEMBRE AU 8 JANVIER

PRIX: 3370 F.

×

DEPARTS PAR AVION DE LYON -- MARSEILLE -- PARIS

Renseignements et Inscriptions :

A LYON	A PARIS
sevan voyages	**saberatours**
SARKISSIAN Varoujar	BAGHDASSARIAN Levon
50, cours de la Liberté	3, rue de l'Arrivée
69003 LYON	Imm. CIT 7e étage
Tél. (78) 60 13 66	75015 PARIS
	Tél. 538 67 47

Fonds A.R.A.M

ՈՒՐԲԱԹ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
5
VENDREDI
5 DECEMBRE
1980

LE NUMERO 2 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.791

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

56e ANNÉE — No 14.791

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԸՆԴՀ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ (ՍԷ – ԺԷ – ԹԷ) համազգային կոմիտէն ի վերջոյ վաւերացուց բանաձեւ մը, ըստ որուն սենատրքան պիտի քուէարկէ ծրագրի մը համար եւ ոչ՝ մարդու մը, նախագահական ընտրութեան առթիւ: Անշուշտ «գլխաւոր»ը այն է որ Մառշէի ծրագիրը, թէեւ անունը չի տրուիր, յարմար կը նկատուի: ՍԷ – ԺԷ – ԹԷի ընկերվարական անդամները բնաւ համաձայն չեն:

ՍՄԻՔԸ, աճումի միջարհեստական նըւազագոյն աշխատավարձք 3,5 առ հարիւր յաւելում կը կրէ Դեկտ. 1-էն իսկ, ինչ որ ամսականը կը հասցնէ 2.563 Ֆր. 55-ի շաբաթական քառասուն ժամ աշխատանքի համար: Գործատիրութիւնը՝ շատ կը գտնէ, աշխատողը՝ քիչ:

ՓԱՐԻԶԻ մէջ, ոստիկանական նոր թիրխմացութեան մը հետեւանքով, գաղտնի ոստիկան մը սպաննուած է ուրիշ մըն ալ վիրաւորուած: 14-րդ թաղամասին մէջ ոստիկանական 2 տարբեր ըսպասարկութիւններ կը պատրաստուէին ձերբակալել վտանգաւոր աւազակներ երբ ոստիկաններէն մէկուն արկածով բացած կրակը, մահացու կերպով վիրաւորեց ոստիկան մը եւ աւելի թեթեւօրէն ուրիշ մը:

ԻՐԱՆԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ՝ Պանի Սատր մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին յայտարարեց թէ «Իրան յաղթեց Իրաք»ի: Ընդունելով հանդերձ թէ յարձակման սկիզբը իրանեան ուժերը լաւ պատրաստուած չէին, Պանի Սատր կ'աւելցնէ «այսօր, կրնանք հաստատել ապահով կերպով, որ մեր գործողութեանց Բ. շըրջանը սկսած է: Այդ միջոցին մեր նպատակն է երկրէն քշել թշնամի ուժերը:

ՌՈՄԷՆ ԿԱՌԻ կարճ նամակ մը ձգած է բացատրելու համար իր անձնասպանութիւնը եւ զայն յանձնած Կալիմառ հրատարակչականին: Այդ քանի մը տողերուն մէջ, հեղինակը կ'ըսէ թէ իր անձնասպանութիւնը ոչ մէկ կապ ունի Ճին Սիպէրկի հետ եւ թէ պատասխանը պէտք է փնտռել իր ինքնակենսագրական գործին մէջ «Գիշերը հանդարտ պիտի ըլլայ» եւ իր վերջին վէպին՝ վերջին խօսքերուն:

ԱՇՈՏ ՄԱԼԱՔԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՅՑԵԼԵՑ

Նոյեմբերի սկիզբը Հայաստան այցելած է, առաջին անգամ ըլլալով, Անրի Վէռնէօյ (Աշոտ Մալաքեան): Ան տասը օր շրջած է Հայաստանի զանազան վայրերը, երբեւ հիւր: Այս առթիւ, «Հայրենիքի Ձայն» շաբաթաթերթի թղթակիցը հարցազրոյց մը ունեցած է բեմադիրին հետ, որ ըսած է ի մէջ այլոց.–

– «Թէեւ առաջին անգամ ըլլալով կը գտնուիմ Հայաստան, սակայն շատ մօտէն հետեւած եմ այստեղ կատարուած նորութիւններուն: Այսուհանդերձ, ինչ որ տեսայ զարմանք եւ հրճուանք պատճառեց ինծի: Կը մեկնիմ աչքերս լեցուն, հոգիս եւ սիրտս լեցուն: Կը մեկնիմ, բայց հոն, Փարիզի մէջ աչքերուս առջեւ շարժանկարի նման պիտի տողանցեն Մատենադարանն ու մեր միւս յուշարձանները, Եղեռնի Յուշարձանը, Սասուն Դաւիթը, իմ բոլոր հայրենակիցներուն դէմքերը, որոնք հայրենիքը աւելի գեղեցկացնելու մղումը ունէին եւ այդ ուղղութեամբ անձնուիրաբար կ'աշխատէին»:

ՖՈՒԹՊՈԼ

«ԱՐԱՐԱՏ» Կ'ըլլայ Յաղթական Montpellier-ի La Paillade-ին դէմ՝ 2 – 0

Չորեքշաբթի օր ալ, «Արարատ» Օի դէմ 2 կէտով յաղթեց Մոնփըլիէի Լա Փայատին, առաջին կիսախաղին իսկ նշանակելով երկու կէտեր: Արդիւնքը անփոփոխ պիտի մնար ամբողջ խաղի ընթացքին:

×

ՆԱԽՈՐԴ ՄՐՑՈՒՄԸ

Մեր երէկուան թիւով տուած էինք արդիւնքը՝ «Արարատ» – Օլէմփիք Լիոնէ մրցումին, որ տեղի ունեցաւ Երեքշաբթի օր: Ստորեւ, կարգ մը մանրամասնութիւններ.–

Մրցումը տեղի ունեցաւ Օէն վար 8 աստիճան ցուրտով եւ ձիւնածածկ դաշտի մը վրայ: Ռոն – Ալփի շրջանէն մեծ թիւով Հայեր փութացած էին, առանձին օթոքառ մը եկած էր նաեւ Կրընոպլէն:

Երեւանի խաղացողները՝ շատ լաւ տըպաւորութիւն գործած են իրենց անհատական թէ հաւաքական թեքնիքով եւ իսկական դաս մը տուած են Փութպոլի եւ իրատեսութեան Լիոնի արհեստաւորներուն, որոնք, ամբողջ մրցումին ընթացքին տիրապետութեան ներքեւ եղած են «Արարատ»ի: Երեւանցի բերդապահը՝ աշխատանք իսկ չէ ունեցած կատարելիք: Օլէմփիք Լիոնէն, իր ամբողջ անուանի խաղողներով հանդերձ 7-րդ վայրկեանին իսկ կերաւ առաջին կոլը, Պօղոսեանէ: Բ. կիսախաղին փոփոխութիւններ կատարուեցան եւ 82-րդ վայրկեանին, դարձեալ Պօղոսեան նշանակեց 2րդ կէտը: Եթէ Հայերը աւելի ճարտար ըլլային, արդիւնքը շատ աւելի ծանր կ'ըլլար:

«ԻՒՄԱՆԻԹԷ»Ի ՅՕԴՈՒԱԾԸ

«ԲՈԼՈՐ ՀԱՅՈՑ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ»

Հինգշաբթի օր, համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթը՝ Իւմանիթէ վերոյիշեալ խորագրին տակ, էջ մը նըւիրած էր Խորհ. Հայաստանի (60-ամեակին առթիւ) երկու նկարներով ճոխացած: Ժան Ժորժ տեսակցութիւններ ալ ունեցած է, մէկը՝ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին հետ: Յօդուածին վերջաւորութեան, թերթին թղթակիցը կ'անդրադառնայ թէ իր հոն եղած ատենը, քսան տարբեր երկիրներու Հայեր Երեւան հաւաքուած էին եւ տեղի կ'ունենար «Աշխարհի Հայերուն Ժողովը»...:

Թղթակիցը, յօդուածը սկսած է շատ յատկանշական ձեւով: Մոսկուայի մէջ, ճաշարակի նախկին ախոյեան Տիգրան Պետրոսեան կը բացատրէ իրեն թէ ինչո՞ւ կ'երթայ Երեւան տօնելու համար տարեդարձը: «Տուն կը վերադառնամ ազգ. հպարտութեան պատճառով»: Ու կը հասնին Երեւան, Ծիծեռնակաբերդը կը տըպաւորէ. – «Յուշարձանը 1915-ի մէկուկէս միլիոն զոհերուն նուիրուած: Կը լսուի Խաչատրեանի, Կոմիտասի գործերը: Գիշերը կ'իջնէր սուգի եւ յոյսի այս երաժշտութեան վրայ:

– «Ո՞ւր է Թուրքիան հարցուցի դուրս ելած պահուն»: «Հո՛ն ուր լոյսերը կը դադրին» ըսաւ ինծի, իբրեւ պատասխան:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՆՈՅ. 25 – 28)

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ

ԽՄԲ. – «Յառաջ»ի Հոկտ. 14 եւ Նոյ. 21-ի թիւերով, արձագանգելով Երեւանի հեռատիպին յաջորդական երկու լուրերուն, այս «պատմական» ժողովին մասին, հակիրճ կերպով տուած էինք նաեւ մեր կարծիքը: Ստորեւ նոյն հեռատիպին տեղեկատուութիւնը, արտասանուած ճառերը եւլն. եւլն.: Ի հարկէ (բայց, հաւանաբար հարկ չմնայ) քանի մը խօսք եւս կ'ըսենք վերջաւորութեան, թէեւ ընթերցողը պիտի տեսնէ արդէն թէ Երեւան ինչ կը հասկնայ «սփիւռքահայութեան ներկայացուցիչներու» ժողովով:

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի նիստերու դահլիճին մէջ, Նոյ. 24-ին բացուած է «Սփիւռքահայութեան Ներկայացուցիչներու Ժողով»ը, քննարկելու համար Հայաստանի շուրջ Սփիւռքի Հայերը համախմբելու եւ հայրենիքի յաջողութիւնները Սփիւռքի իւրաքանչիւր Հայու հասցնելու հարցերը: Բացումը կատարելով Ակադ. Վիկտոր Համբարձումեան, ըսած է. «Այսօր մենք մասնակցում ենք մի կարեւոր եւ յուզումնալից իրադարձութեան: Հայաստանի մայրաքաղաքում բացւում է բախտի դաժան բերումով աշխարհով մէկ ցրուած, հայ ժողովրդի անբաժան հատուածը կազմող, սփիւռքահայ աշխարհի մեր տարագիր եղբայրների ներկայացուցիչների անդրանիկ ժողովը հայրենիքում՝ Հայաստանի հասարակայնութեան ներկայացուցիչների մասնակցութեամբ: Այս կարեւոր իրադարձութիւնը տեղի է ունենում հայ ժողովրդի մեծ տօնի օրերին, երբ Հայաստանի աշխատաւորները, Սովետների երկիրը, առաջադէմ սփիւռքահայութիւնը նշում են սովետական Հայաստանի եւ Հայաստանի կոմունիստական կուսակցութեան 60-ամեակը»: Ապա, Վիկտոր Համբարձումեան յետադարձ ակնարկ մը նետելով անցեալի վրայ, ըսած է. «1915 թուականի աղէտից արիւնաքամ եղած, միջազգային իմպերիալիզմի եւ նրա հայ կամակատարների քաղաքականութեան հետեւանքով արցունքի եւ որբերի երկիր դարձած Հայաստանը ծանրագոյն օրեր էր ապրում: Արեւմուտքում գտնուեցին «մարգարէներ», որոնք հայ ժողովրդի մօտալուտ վախճանն էին գուշակում»: Անդրադառնալով հայրենիքի եւ սփիւռքի կապերուն գիտնականը շեշտած է. «Մայր Հայրենիքի եւ Սփիւռքի Հայութեան կապերը օր – օրի լայնանում եւ ամրապնդւում են: Ուժեղանում է նրանց փոխադարձութիւնը: Այսօր բացուող ժողովը դրա վառ արտայայտութիւններից եւ երաշխիքներից մէկն է: ... Հայ մարդը շատ է տուժել իմպերիալիզմի քաղաքականութիւնից, իմպերիալիստական դիւանագիտութեան մութ խաղերից: Նա լաւ գիտի այդ խաղերի իմաստն ու գինը: Նման խաղերը անցեալում շատ թանկ են նստել հայ ժողովրդի վրայ: Սակայն Հայի պատմական բախտի արմատական փոփոխութիւններից մէկն էլ այն է, որ այսօրուայ հայ մարդը վստահ է իր վաղուայ նկատմամբ, որովհետեւ նա անցեալի պէս մեն – մենակ չէ կանգնած այդ խաղը վարող ուժերի հանդէպ, որովհետեւ նա այսօր քաղաքացին է աշխարհի ամենահզօր պետութեան, որովհետեւ նա ապաւինում է սովետական բոլոր ժողովուրդների հաւաքական ուժին եւ Սովետ. Միութեան հետեւողական խաղաղասիրական քաղաքականութեան»:

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՈՂՋՈՅՆԻ ԽՕՍՔԸ

Ակադ. Վիկտոր Համբարձումեանի բացման ճառէն ետք կարդացուած է Հայաստանի պրեզիտիումի նախագահ Բաբկէն Սարգիսովի ողջոյնի գիրը ուղղուած «Սփիւռքահայութեան ներկայացուցիչների ժողով»ին: Հայաստանի նախագահը ըսած է. «Այս հանդիսաւոր օրերին, երբ հայ ժողովուրդը պատրաստւում է մեծ շուքով նշելու իր սոցիալիստական պետականութեան, ազգային վերածնութեան եւ Հայաստանի կոմունիստական կուսակցութեան 60ամեակը, անչափ ուրախալի է, որ դուք Սովետական Հայաստանի մայրաքաղաք Երեւանում հաւաքուել էք ժողովի, քննարկելու վերածնուած մայր հայրենիքի եւ Սփիւռքի մշակութային կապերի հետ առնչուող հարցերը, խաղաղութեան ու առաջադիմութեան խնդիրները: Մեծախորհուրդ է ձեր ժողովը, որ հայրենիքի եւ սփիւռքի պատմութեան մէջ առաջինն է: Մեծախորհուրդ է, որովհետեւ նրա մէջ յըստակօրէն արտացոլւում են այս 60 տարիների ընթացքում հայրենիքի ձեռք բերած վիթխարի նուաճումները, որոնցով նա կարողացաւ ոչ միայն հասնել տընտեսական ու մշակութային աննախընթաց վերելքի, այլեւ զօրավիգ դառնալ բախտի դաժան ճակատագրով աշխարհով մէկ սփռուած իր տարագիր զաւակներին: Այս ժողովը, որին դուք հաւաքուել էք այսպէս սիրով ու պատրաստակամութեամբ, միաժամանակ արտացոլումն է այն նուիրական զգացմունքների, այն երախտագիտութեան, որ սփիւռքահայութիւնը տածում է վերածնուած հայրենիքի նկատմամբ, նրա մէջ տեսնելով իր գոյատեւութեան առհաւատչեան: Սփիւռքահայութեան հօծ զանգուածները համոզուած են, որ Սովետական Հայաստանն է համայն Հայութեան հայրենիքը, որ այստեղ են անցեալի նըւիրական աւանդներով նորոգւում ու իմաստաւորւում նրա ներկան ու գալիքը: Սփիւռքահայութեան հօծ զանգուածները քաջ գիտեն, որ հայ ժողովուրդը իր այս հրաշալի վերածնունդն ապրեց ռուս մեծ ժողովրդի անշահախնդիր օգնութեամբ, սովետական բոլոր ժողովուրդների եղբայրական դաշինքով, Սովետական Միութեան վարած խաղաղասիրական հետեւողական ու աննկուն քաղաքականութեամբ: Այդ համոզմով է, որ սփիւռքահայերը, աշխարհի ո՛ր վայրում էլ գտնուելիս լինեն, իրենց ձայնն են բարձրանում յանուն խաղաղութեան, յանուն ժողովուրդների բարեկամութեան ու համագործակցութեան, որի համար վիթխարի ջանքեր է գործադրում խաղաղութեան պայքարի աննկուն մարտիկ, սովետական պետութեան ղեկավար Լէոնիդ Իլիչ Բրեժնեւը: Սրտանց ողջունելով ձեր ժողովը, ամենայն յաջողութիւն եմ մաղթում նրա աշխատանքներին, ցանկանում եմ, որ այն անցնի գործարար մթնոլորտում եւ մեծապէս նպաստի մայր հայրենիքի եւ սփիւռքի մշակութային կապերի յետագայ ամրապնդմանը, խաղաղութեանն ու առաջադիմութեանը: Ցանկանում եմ, որ հայրենիքում գտնուելու օրերին դուք աւելի սերտօրէն առնչուէք մեր նուիրական հողին, նրա պատմական սրբազան յիշատակներին, նրա նորոգ կեանքի գեղեցիկ երեւոյթներին եւ այդ ամէնից ոգի առած վերադառնալով շարունակէք ձեր հայրենասիրական վսեմ գործը»:

(Շար.)

Fonds A.R.A.M

ՄՇՈՅ ԱՇԽԱՐՀ

ՀՐԱԺԵՇՏ ՏԱՐՕՆԷՆ

(Բ. եւ Վերջ)

Կը յիշեմ, Երզրումի եկեղեցիին բակը շարուած, անօթի ու ցուրտի հայ զինուորներուն կիսամեռ դիակները, որոնք այն աշխատանքի փոսերը, որ փորած էին քաղաքին շուրջ, անթիւ անհամար մեռելները լեցնելու համար...: Կ'ըսէին թէ գերեզմանները տեղ չէ մնացած:

1914-ի աշնան, պատերազմի այդ մը-խուր օրերուն Կարնոյ մէջ գրեթէ բոլոր հայ երիտասարդները կը գտնուէին ճա-կատ: Կը յիշեմ սակայն, Պօղոս անունով միականի պատանի մը, որ շրջելով փո-ղոցները, սազը ձեռքին, խանդավառ կ'եր-գէր ծանօթ ժողովրդական երգ մը, որ հաւանաբար, Կովկասէն գաղթած էր Կա-րին:

«Աղջի Հոռո՛մ, Հոռոմէլա եարս···
«Վարդը ձեռին, թոռոմելա եարս···

«Հոռո՛մ, Հոռո՛մ, բաղնիքես գնացել,
«Սապոն չունի՛ս, կեղտոտ ես մնացել·

«Աղջի Հոռոմ կայնել ես կարմնջին
«Փաթթուելես, չէկ եարոջ եափնին:

Ժամատանդէ չվարակուելու համար, չեմ գիտեր Թրքակա՞ն կառավարութեան թէ Կարնոյ հայ բժիշկներու խորհրդով, աղբիւրներուն ջուրը կը հականեխէինք կուպրով, ապակիէ ջուրի ամաններու յա-տակը կը դնէինք կուպրը եւ ջուրը վրան կը լեցնէինք ու քանի մը ժամ վերջ կը խմէինք: Իսկ մեր ճամբորդութեան ըն-թացքին, երբ զօրաւոր հականեխիչ, մեր զրպանները լեցուած էին սխտորի պճեղ-ներով:

Հակառակ կուպրին ու սխտորին, մենք ալ վարակուեցանք ժանտատենդէ Կարնոյ մէջ, սակայն, շնորհիւ անձնուէր հայ բժիշկներու խնամքին, փրկուեցանք: Պատերազմը երթալով կը սաստկանար: Ճամբաները գոցուած, հաղորդակցու-թիւնները խզուած էին. ոչ մէկ լուր ու-նէինք Մուշէն եւ մեր բազմանդամ ըն-տանիքէն: Մատնուած էինք ծայրայեղ յուսահատութեան եւ անել կացու-թեան:

1914-ի Նոյեմբերին հեռագիր մը ըս-տացանք Պոլսէն, որ մեծ ուրախութիւն պատճառեց մեզի: Հայրս կ'իմացնէր իր ողջ-առողջ Պոլիս գտնուիլը: Իբրեւ Օսմ. երեսփոխան, իր Թուրք ընկերոջ, Հօճա Իլիասի հետ Մուշէն մեկնած էր Պոլիս, ցամաքային ճանապարհով:

Երզրումի մէջ անցուցինք ահաւոր ձը-մեռ մը: Գարնան, հազա՛ր դժուարու-թիւններով, եւրոպացի ընտանիքի մը պաշտպանութեամբ եւ Տիկին Փամպոյի ու կառապան փուրգունեի Կարոյի (*) հնարքներու շնորհիւ, Երզրումէն ճամ-բայ ելանք դէպի Պոլիս, Երզնկա, Սե-բաստիա, Գոնիա ցամաքային գծով:

Մեր մեկնելէն երկու շաբաթ վերջ, տեղի ունեցաւ Երզրումի հայ ժողովուր-դին տեղահանութիւնը: Շնորհիւ եւրո-պացի ընտանիքին, մազապուրծ ազատո-ւեցանք Երզնկայի ջարդարար Թուրքերու ձեռքէն...:

Երբ հասանք Սեբաստիոյ շրջանը, ա-կանատես եղանք հայ գիւղերու երկի-զածութեան: Անմահ հերոս, Մուրատ, դեռ նոր փախած էր: Կառավարութիւնը զայն կը փնտռէր եւ կատաղօրէն վրէժ կը լուծէր հայ գիւղերէն...:

Սեբաստիոյ մէջ, մնացինք 15 օր, տեղ-ւոյն երեւելիներէն Տօքթ. Քոզմոսի տու-նը: Առաջնորդ Գալեմքերեան սրբա-զան եւ քաղաքին ազգայինները, իրար անցած էին: Պարզելով տիրող ծանր կա-ցութիւնը կարգ մը յանձնարարութիւն-ներ տուին մայրիկիս, հաղորդելու հա-մար պատրիարքարան:

Շուտով ճամբայ ելանք: Երբ Կեսա-րիա հասանք, գացինք Թալաս, մօտա-կայ հայ արուարձանը տեսնելու անգու-գական յեղափոխական Վանի Գարմէնը եւ իր կինը Տիկին Իսկուհին, որոնք քա-նի մը ամիս առաջ, Մուշէն եկած էին, ստանձնելու համար տեղւոյն վարժարա-նի տեսչութիւնը: Մէկ գիշեր մնացինք իրենց մօտ: Շատ ծա՛նր էր կացութիւնը Կեսարիոյ շրջանին մէջ...: Քանի մը օր առաջ, Թուրքերը սպաննած էին Կեսա-րիոյ առաջնորդը մօտակայ ձորի մը մէջ:

Բոլորը կը նախզգային հայութեան սպառնացող վտանգը, սակայն փրկու-թեան ոչ մէկ հնարաւորութիւն ունէին: Գաւառի առաջնորդարաններու հաղոր-դակցութիւնները խզուած էին Պոլսոյ պատրիարքարանին հետ:

Հոս ալ, մայրս յանձնարարութիւններ ստացաւ տիրող կացութեան մասին տե-ղեկութիւններ հաղորդելու Պատրիար-քարանին: Յուզումով կը յիշեմ մեր մեկ-նումի ժամը Թալասէն: Երբեք չեմ կըր-նար մոռնալ քաղաքին բարձունքէն Գար-մէնի պարթեւ հասակը, լայն ճակատը մազերը ցրիւ տուած հովին, գրկած իր գեղեցիկ եւ սիրասուն զաւակը Վա-հագնը, բարի ճանապարհ կը մաղթէր մեզի: Ափսո՛ս, յետագային աքսորի ճամբուն վրայ ան կորսնցուց իր աչքի լոյս Վահագնը, ինքն ալ Հալէպի մէջ ճանչցուելով Մշեցի արիւնարբու Թուր-քերէն՝ ձերբակալուեցաւ եւ զինուորա-կան ատեանի անցնելով, սպաննուեցաւ Ուրֆայի մօտերը...:

Կը պատմեն թէ, դատարանին մէջ խռնուած Թուրք խուժանը եւ դատաւոր-ները ափ ի բերան մտիկ կ'ընէին հռետոր Գառմէնի պաշտպանողականը, ան՝ ըր-ման երկու ժամ քաջաբար կը խօսի, կը փաստէ հայ ժողովուրդի անմեղութիւ-նը, հաւատարմութիւնը, զոհաբերու-թիւնները, գիտնալով հանդերձ, որ դա-հիճները զինք պիտի խողխողեն...

Կեսարիայէն շարունակեցինք մեր ճա-նապարհը եւ հասանք Գոնիա: Հոս, Ա-ռաջնորդ Գարեգին Վարդապետ Խաչա-տուրեանէն (յետագային Պատրիարք) իմացանք Պոլսոյ հայ մտաւորականնե-րու ձերբակալութիւնները...: Քանի մը անգամ հեռագրեցինք Պոլիս, հայրիկիս, իմանալու համար Պոլիս գտնուիլը. ոչ մէկ պատասխան ստացանք: Գոնիայի Ա-ռաջնորդին խորհրդով, անմիջապէս ճամ-բայ ելանք: Երբ հասանք Հայտար փա-շա, մեր բարեկամ եւ հայրենակից Մը-կրտիչ Էֆէնտի Տիրացուեան դիմաւո-րեց մեզ, իմէ իմացանք որ հայրս ծան-րապէս հիւանդ անկողին է...:

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆ

(*) Ֆուրգունեի Կարօն, ազատելով ջարդէն հաստատուած է Կ. Պոլիս, ուր մահացած է քանի մը տարի առաջ: Իր որդին, Տէր Կարապետ քահանան որուն հանդիպեցայ 1969-ին, արժանաւոր հո-վիւն է Սկիւտարի Սուրբ Կարապետ եկե-ղեցւոյն:

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

ՍԱՆԱՀԻՆ

ՍԱՆԱՀԻՆ. — Հայ ճարտարապետու-թեան Վաւերագրեր, Գ. Թիւ, Բ. Հրա-տարակութիւն, յօդուածները Ադրիանօ Ալփակոյ – Նովելլոյ եւ Օ. Խ. Խալ-փախչեան, պատմական համառօտ ակ-նարկ՝ Արմէն Զարեան. չափ 27· 27 սմ., էջ 72, 17 գունաւոր եւ սեւ եւ ճերմակ լուսանկարներ, 10 էջ վանքի չափագ-րութիւնները, բնագիրները իտալերէն, անգլիերէն եւ հայերէն թարգմանութիւն-ներով: Արժէք 8·000 իտալական լիրէթ կամ 9·50 ամերիկեան տոլար:

EDIZIONI ARES
Via Stradivari, N° 7
20131, *MILANO — ITALIA*

Սանահինի վանքի յատկացուած գիրքը մաս կը կազմէ եւ Գ. թիւն է Հայ ճար-տարապետութեան վաւերագրեր մատե-նաշարին՝ որ հիմնուեցաւ Միլանօ 1968-ին համագործակցութեամբ Երեւանի ար-ուեստի ինստիտուտի (համադրող Արմէն Զարեան) եւ Միլանոյի Փոլիթեքնիքի մի-ջեւ (Հայ ճարտարապետութեան ուսում-նասիրութեան կեդրոն) ղեկավար Ադ-րիանօ Ալփակօ Նովելլօ): Այս մատենա-շարը հասած է թիւ 10 պրակին ղեկավա-րութեամբ Յակոբիկ եւ Արմէն Մանուկ-եանի եւ Հերման Վահրամեանի քարտու-ղարութեամբ:

Այսօր լոյս տեսած են Հաղբատ (երեք տպագրութիւններ, 8424 ընդհանուր տպա-քանակով), Խաչքար (երեք վերհրա-տարակութիւններ, 8815 տպաքանակով), Սանահին (երկու վերհրատարակու-թիւններ 10·284 տպաքանակով), Ս. Թա-դէի Վանք (երկու վերհրատարակու-թիւններ, 7·588 տպաքանակով), Ամբերդ (երկու վերհրատարակութիւններ 6·365 տպաքանակով), Գեղարդ (երկու վեր-հրատարակութիւններ, 6458 տպաքա-նակով), Գոշավանք (մէկ տպագրութիւն 3370 տպաքանակով), Աղթամար (մէկ տպագրութիւն 6632 տպաքանակով), Ե-րերուք (մէկ տպագրութիւն 4100 տպա-քանակով), Ս. Ստեփանոս (մէկ տպա-գրութիւն 4666 տպաքանակով), ընդհա-նուր տպաքանակ 66·589, ծախուած, նը-ւիրուած եւ հեղինակային օրինակներու ընդհանուր գումար՝ 42·180:

Այս գիրքերու մեծամասնութիւնը կը ծախուի հերթականութեամբ՝ Իտալիա, Գերմանիա, Եւրոպական երկիրներ, Ա-մերիկա, Պէյրութ, Միջին Արեւելք եւ Պարսկաստան: Գնորդներն են ընդհան-րապէս ոչ հայ ընթերցողներ, մանաւանդ թէ ամէնէն հաւատարիմ յաճախորդները կապ չունին հայութեան, իսկ հայաշատ գաղութներու մէջ այս գիրքերուն ցրումն ու տարածումն դեռ համեմատաբար շատ քիչ է եւ գրեթէ զանցառելի:

Հայկական հաստատութիւններէն ե-ղած ցրումն եւ տարածումի նպաստը գրեթէ չնչին է բացառութիւն կը կազ-մէ Կիւլպէնկեան հիմնարկութիւնը, որ ամէն ջանք կը թափէ տարածելու այս գիրքերը:

Մատենաշարը (մեկենասութեամբ Օն-նիկ Մանուկեանի) պէտք է նիւթապէս ինքնաբաւ ըլլար. բայց առայժմ կարելի չեղաւ հետեւեալ պատճառներով՝

ա. — Նախնական պատրաստութեան աշխատանքներու սղութիւնը, որովհե-տեւ հայկական իրականութեան մէջ ամէն ինչ ծայրէն պէտք է սկսիլ եւ առիկա կը սղէ տպագրութեան եւ հրատարակման ծախքերը:

բ. — Տպաքանակի սակաւութիւնը: Թէ-պէտ յիշեալ տպաքանակները հայ իրա-կանութեան համար աննախընթաց են, սակայն հանդերձ պէտք է ունենալ աւելի բարձր տպաքանակներ գործին տնտեսա-կան տեսանկիւնէն անվնաս ելլելու հա-մար:

գ. — Հայ յաճախորդներու վճարումի անճշտապահութիւնը եւ անփութութիւ-նը, որ պատճառ կը դառնայ խոշոր դը-րամական կորուստներու:

Ծրագիրը կը պարունակէ հրատարա-կութիւնը յաւելեան 10 հատորներու. Կեչառիս, Տաթեւ, Սեւանի վանքերը, Ա-նի,, Օձուն, Հախփսիմէ, Հաղարծին, Սաղմոսավանք – Յովհաննավանք, Գան-ձասար եւ Երկիր:

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԾԱԼՔԵՐԷՆ.–

ԴԱՐԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԻՆ

ԹՐՔԱՑԱԾ ՀԱՅԵՐ, ՔՐՏԱՑԱԾ ՀԱՅԵՐ

Գրեց՝ Գ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Այնթապի շրջանը մեծամասնութեամբ հայաբնակ է եղել, ինչպէս նշուեց, Թուր-քերի տիրապետութիւնից առաջ: Շատ գիւղերի անուններ դեռ հայկական են կամ աղաւաղուած: Քրդական գիւղեր եւս կային, որոնք կրում էին աղաւաղուած հայերէն անուններ, ինչպէս Կամնոց, Մերկանոց, Գրքուկ, Խաչվառ եւայլն (Հ. Ղ. Ինճիճեան):

Այնթապի շրջականերում գիւղերի եւ տեղերի անուններ կային, որոնք հայ-կական էին, բայց Թրքաբնակ էին, ինչ որ վկայում է որ առենօք հայ են ե-ղել:

Այնթապի հին Հայերը բռնութեան տակ հաւատափոխ են եղել եւ այսօրուայ իս-լամների զոնէ մի մասը նրանց սերուն-դից է (Ա. Նազար): Այնթապի Թուր-քերի լեզւում դեռ մնացել են որոշ բա-ռեր՝ որթուտ (որթատունկի կորուած ճիւղ), հատիկ (խաշած ցորեն):

Հռոմկլայի շրջանում կային քրդական հայանուն աղաւաղուած գիւղեր, ինչպէս Ֆէնք (Վանք), Ըսմօուն (Ս. Սիմոն) (Ա. Նազար):

Այնթապի հայկական մականունների մէջ կային Կիւճիւէլեան, Շէհմէլեան եւ-այլն, բայց Կըճըլէ, Շէհմէչ գիւղերում Հայեր չկային՝ Թրքաբնակ էին (նշանա-կում է, որ յետոյ են տաճկացել) (Ա. Նազար): Կային քրդաբնակ գիւղեր էլ աղաւաղուած հայկական անունով, ինչ-պէս Գահտէ (Գահտուն), որն ունէր մի հայկական արձանագրութիւն 1175 թը-ւակիր, եղել է կիլիկեան ապետների ա-մարանոց:

Գիժտու (Գիժտուն) քրդաբնակ գիւղն ունէր մի աւերակ վանք:

Սուփրկիչ (Ս. Փրկիչ) քրդաբնակ գիւղն ունեցել է մի եկեղեցի, որը Թուր-քերը մզկիթի են վերածել (Ա. Նա-զար):

Հռովմկլայի եւ շրջակաների գիւղերի մէջ կային շատ հայանուն գիւղեր Թըր-քաբնակ (Հայեր, որոնք յետոյ իսլամա-ցել են) (Հ. Ղ. Ինճիճեան): Այնթապի Հայերը ենիչէրիների բռնութեան ժամա-նակներում, բռնութեան տակ Թրքախօս են դարձել: Այնթապում էլ Հայերի բռնի իսլամացման ժամանակ մի եկեղեցի մըզ-կիթի է վերածուել (Հ. Ղ. Ինճիճեան):

Այնթապի, Մարաշի եւ Հռոմկլայի մի-ջեւ գտնուող լեռնագաւառները ժամանա-կին բնակուած էին քրիստոնեաներով, ո-րոնք բռնի իսլամացուել են (Գ. Գա-լուստեան):

×

40 ԱՏԱՆԱՅԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՆԵՐԻ ՀԱՅԵՐԻ ԻՍԼԱՄԱՑՈՒՄԸ

Ատանա Սիհուն գետի եզերքում, դաշ-տային Կիլիկիայի գլխաւոր քաղաքն է: Ունէր խառն բնակչութիւն, Հայեր, Թուրքեր, Ասորիներ, Ֆէլլահներ եւայլն: Ռուբինեան իշխանութեան ժամանակ ունեցել է հայ մեծամասնութիւնով բնակ-չութիւն: Ռուբինեան իշխանութեան ան-կումից յետոյ (1375), հազարաւոր Հա-յեր հեռացել են Կիլիկիայից եւ Թուրք֊մէն աշիրէթները գալով սկսել են բնակ-ուել Հայերի լքած վայրերում: Յետա-գայում գնալով Թուրքմէնների թիւն ա-ւելացել է քրիստոնեաների մասնակի եւ խմբական իսլամացումների հետեւան-քով:

Օսմանցի Թուրքերը Կիլիկիոյ տիրել են 1481-ին, բայց երկիրը կառավարել են եղել կիսաբարբարոս Թուրքմէն տէ-րէպէյիներ (ձորապետ): Այդ շրջանում բռնութեան եւ կեղեքումների պատճա-ռով շատ Հայեր գիւղական վայրերում ստիպուել են կրօնափոխ լինել, կարո-ղանալու համար մի քիչ հանգիստ ապրել (Մ. Քէլէշեան.:

Ենիչէրիների իշխանութեան ժամանակ (յետագայում), ինչպէս շատ վայրերում, նոյնպէս էլ Ատանայում մանկաժողով-ներ են եղել եւ քրիստոնեայ մանուկնե-րը խլուելով իրենց ծնողներից իսլամա-ցուել են: Նոյն ժամանակներում Ատա-նայում մի հայկական եկեղեցի մզկիթի է վերածուել: Ատանայում եւ շրջակա-ներում, յետագայ դարերում եւս շա-րունակուել են Հայերի մասնակի բռնի իսլամացումներ, որով իսլամ տարրը նոր ժամանակներում մեծամասնութիւն էր կազմում:

Կիլիկիայի Աւշար կոչուող Թուրքերը իրենք իրենց հայութիւնից դարձած էին համարում, Հայերի աւելի մօտ էին: Նը-րանցից ոմանք մաղաղաթէ աւետարան-ներ էին պահում եւ հաւատում էին ա-ւետարանի զօրութեանը:

(Շար. 42)

Fonds A.R.A.M

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԱՇԽԱՐՀԻ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ

Փիչեր ցերեկ, առանց դադարի, մարդկային ուրուականներ շարքեր կազմած կը քալեն անապատներու եւ անտառներու մէջ, կը մագլցին ժայռոտ բարձունքներու վրայ, աննկատելի արահետներ կ'ընտրեն, կը կառչին նաւակներու, գաղտնի տեղ կը գրաւեն փոխադրակառքերու, բեռնակառքերու, երկաթուղիներու, նաւերու մէջ:

Ուրուականներու շարքին կը գտնուին կմախք դարձած եւ մահուան սեմին հասած երախաներ, հիւծած կիներ, դողդղացող ծերեր: Կան նաեւ ամրակազմ պատերազմիկներ, արձակազէններ: Ասոնց կողքին նոյնպէս մեղկ կեանքի վարժ առեւտրականներ, փաստաբաններ, բժիշկներ եւ ուրիշներ: Նաեւ ոճրագործներ, մոլի հիւանդներ:

Բոլորին համար ալ մէկ սահմանում գոյութիւն ունի. – Գաղթական: Այսինքն ան, որ փախուստ կուտայ իր բնակավայրէն տնտեսական, քաղաքական եւ կամ այլ պատճառներով եւ կը փորձէ ապաստան մը գտնել այլ հորիզոններու տակ:

Մօտաւոր հաշուով, միայն ներկայ ընթացիկ տարուան գաղթականներուն թիւը կը հասնի երկու միլիոնի: Ասոնք՝ բարդելով նախկիններուն վրայ, կ'ունենանք սահմռկեցուցիչ թիւ մը՝ 17 միլիոնի:

Գաղթականներուն մեծամասնութիւնը, դժբախտաբար, ոչ մէկ յոյս ունի եա՝ իր երկիրը վերադառնալու: Յոյս չունի նաեւ մնայուն կերպով կայք հաստատելու իր նոր հորիզոնին տակ: Եւ այդպիսիներուն շարքերը օրէ օր կը ստուարանան:

Անդին, երեւոյթ մը ցայտուն կը դառնայ: Ասիկա գաղթական չընդունելու ձգտումն է, որ երեւան կուգայ թ'է հարուստ, թ'է թերաճ երկիրներուն մէջ: Տնտեսական մտահոգութիւնները, բնականաբար, իրենց դերը կը կատարեն: Բայց կան նաեւ քաղաքական նկատառումներ: Իրաց այս վիճակին մէջ, բարեսիրական տրամադրութիւնները կը չքանան թ'է պետութիւններուն, թ'է ժողովուրդներուն մօտ:

Երկու օրինակ՝ պատկերը պարզ պարզելու համար: Յունիսին, Պենկլատեշէն Հնդկաստանի Թրիփուրա նահանգը ապաստանած հազարէ աւելի գաղթական կը ջարդուի տեղացիներուն կողմէ, 200.000 գաղթական ալ անպատսպար վիճակի կը դատապարտուի: Ամիս մը ետք, Յուլիսին, գերման իշխանութիւնները Ֆրանքֆորթի մէջ կը մերժեն ապաստան ընծայել 113 Աֆղաններու եւ 71 Էրիթրէացիներու:

Մտայլ է Ափրիկէի պատկերը, քանի առնուազն հինգ միլիոն կը հաշուեն ցամաքամասին գաղթականներուն թիւը: Սովը առաջին պատճառը կը նկատուի Սոմալիէն Ուկանտա եւ մինչեւ Մոզամպիք: Ապա կան Օկատենի, – կռուախնձոր դարձած գօտին՝ անապատը, Եթովպիոյ եւ Սոմալիի միջեւ, – գաղթականները, ամէնէն խեղճերը: Պաշտօնապէս, Սոմալիի բնակչութիւնը կը ներկայացնէ 3,5 միլիոն հոգի: Սակայն, կռիւներուն հետեւանքով հարիւր – հազարներ փախուստ տալով տուեալ շրջանէն կը հաստատուին Սոմալի: Սեպտեմբերին, երկրին 26 գաղթակայանները կը բովանդակէին 840.000 փախստական: Այդքան մըն ալ կը պարզէին տեղ – տեղ թափառողները: Այսքանը միայն ըսենք, թէ այս յետամնաց, աղքատ երկրին երեք բնակիչներէն մէկը գաղթական է:

Գաղթակայանի մը մէջ, ուր 45.000 հոգի մնայուն կերպով կը տուայտի, միայն մէկ բժիշկ կայ եւ ան ալ պէտք է խնամէ նոյնիսկ բորոտներն ու թոքախտաւորները: Կայաններ կան, ուր հազարաւոր երախաներ կը մեռնին շաբթէ շաբաթ: Եւ, առաւել ողբերգականն այն է, որ այս դժբախտները յոյսի որեւէ նշոյլ չեն տեսներ: Ո՛չ կրնան վերադառնալ իրենց ծննդավայրը, ո՛չ իսկ մնայուն բնակիչները դառնալ այս նոր հայրենիքին: Միջազգային ծաւալի օժանդակութեան, օգնութեան ծրագիր չկայ հրապարակի վրայ:

Այս տարեշրջանին, աւելի քան 20.000 Հայիթցիներ՝ խոյս տալով թշուառութենէն եւ Տիւվալիէի բռնատիրական վարչակարգէն, Միացեալ Նահանգներ ապաստանեցան: Աւելի քան 120.000 Քուպացիներ, հազար ու մէկ դժուարութիւններ աչք առնելով, Քուպայէն Միացեալ Նահանգներ անցան, ստուարացնելով շարքերը արդէն հոն հաստատուած իրենց 800.000 ազգակիցներուն:

Վերջին տասնամեակներու պատմութիւնը ցոյց կուտայ, թէ պատերազմները գաղթականական հոսանքներ կը ստեղծեն: Այսօր, 1.800.000 կը հաշուեն Յորդանան, Կազայի գօտին, Լիբանան, Սուրիա եւ Այսրյորդանան գտնուող Պաղեստինցիները: Հնդկաստան – Փաքիստան բախումը, 1971–էն, 10 միլիոն գաղթական հաշուեց: Միլիոններ տեղահան եղան Պիաֆրայի, Ուկանտայի եւ Անկոլայի պատերազմներուն հետեւանքով: Արմատախիլ Լիբանանցիներու թիւը կէս միլիոնի հասաւ: Կիպրոսի ծանօթ իրադարձութիւնները 200.000 գաղթական արձանագրեցին եւայլն:

Յատկապէս Երրորդ Աշխարհին համար, գաղթականութեան հարցը կրնայ նորանոր տագնապներ ստեղծել, միջազգային գետնի վրայ: Քուպա, Հայիթի, Ժամայիք, իրենց ներքին անտեսական խնդիրներով եւ վարչակարգերով մտահոգութիւն կը պատճառեն: Գաղթականական հոսանքներ կրնան ծայր տալ կամ ալ աւելնալ նախկիններուն վրայ: Պաղեստինցի գաղթականներուն խնդիրը անելի մէջ է Կազայի եւ, յատկապէս, Այսրյորդանանի անլոյծ գոյավիճակին հետեւանքով: Իրաք – Իրան պատերազմը, իր կարգին, տեղահանութեանց երեւոյթը կրնայ հաստատել: Եւ դեռ կայ Քամպոճի ժողովուրդին՝ Խմերներուն պարագան: Միլիոններ մեռան սովէն, պատերազմներէն: Տասնեակ հազարներ արմատախիլ մարդոց կեանքը կը վարեն:

Վիճակագրութիւնները փոխանակ նոսրացած թիւեր ներկայացնելու, օր աւուր խտացած, ուռճացած թիւեր կը պարզեն:

Գաղթականութեան հարցը, գաղթականներուն խնդիրը կարելի չէ անտեսել մարդկութեան բարօր ապագային համար: Կը մնայ գիտնալ, թէ այդ նոյն մարդկութիւնը ի վիճակի՞ է, մանաւանդ տրամադի՞ր է լուծելու իր սիրտին վրայ գոյացած, զարգացող վէրքը:

Ահա հիմնական հարցումը, որ, դժբախտաբար, ցայսօր անպատասխան կը մնայ, իբրեւ ամբողջական լուծում:

Թ. Ա. Թ.

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ԱՄՄԱՆԻ Հ. Մ. Ը. Մ.–ի ակումբին մէջ, Նոյ. 2–ին, տեղի ունեցած է մեծարանքի երեկոյթ մը ի պատիւ Եղիշէ Պատրիարքին: Ներկայ եղած են Երուսաղէմի Ս. Աթոռի դիւանապետ Շահէ Արք. Աճէմեան, գաղութին հոգեւոր հովիւը՝ Վահան վրդ. Թօփալեան, եւ հայ կաթողիկէ համայնքի հոգեւոր հովիւ Հ. Սահակ վրդ. Պարըչեան: Յանուն Հ. Մ. Ը. Մ.–ի վարչութեան բացումը կատարած է եղբ. Աւետիք Դարբինեան: Խօսք առնելով Շահէ Արք. անդրադարձած է գաղութի անցեալին, յիշած է դժուարին պայմանները, երբ գաղութը ոչ սեփական եկեղեցի, ոչ ալ դպրոց ու ակումբներ ունէր, մինչ ներկայիս գոյութիւն ունին երեքն ալ: Այդ գծով ան շեշտած է Եղիշէ Պատրիարքին տարած աշխատանքը, ընդգծելով որ Ամմանի հայ գաղութը եղած է Պատրիարքին ուշադրութեան առարկան, քանի որ Երուսաղէմի Ժառանգաւորաց վարժարանը, Ս. Յարութեան տաճարը եւ Վարդապետաց թաղը վերանորոգելէ ու շինելէ առաջ, իր պատրիարքութեան առաջին տարիէն իսկ Եղիշէ Արք. շինեց՝ Ամմանի դպրոցն ու եկեղեցին: Եղիշէ Պատրիարք խօսած է նախ «Ակումբ» բառի ծագման մասին, որ կը նշանակէ Վահանի փոր, որ կը ծառայէ թշնամի նիզակներէն իր անձը պաշտպանելու: Հետեւաբար, հայ երիտասարդութիւնը ակումբ յաճախելով, ակումբի դաստիարակութեամբ կրնայ դիմագրել իր գոյութեան սպառնացող վտանգներուն: Եղիշէ Պատրիարք իր գոհունակութիւնը արտայայտելու համար 1000 յորդանանեան տինար նուիրած է Ակումբի երրորդ յարկի շինութեան ֆոնտին: Ներկաներ հետեւելով Պատրիարքին, նուէրներ ըրած են գոյացնելով 4650 տինարի գումար մը:

×

ՀՈԼԻՎՈՒՏԻ «Կարապետեան» սրահին մէջ, Նոյ. 7–ին, տեղի ունեցած է ճաշ մը ի պատիւ Գարեգին Բ.ի, կազմակերպութեամբ Ս. Կարապետ Մայր Եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան: Բացումը կատարած է հոգաբարձութեան ատենապետը՝ Վահէ Կարապետեան: Սեղանը վարած է Արմէն Տօնոյեան: «Ռոզ եւ Ալէք Փիլիպոս» վարժարանի տնօրէն Յակոբ Յակոբեան ակնարկ մը նետելէ ետք Հայոց պատմութեան վրայ շեշտած է մշակոյթի անհրաժեշտութիւնը: Հայ Կրթական Հիմնարկութեան վարիչ – քարտուղար Բիւզանդ Կռանեան խօսած է հայ եկեղեցւոյ եւ Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան առաքելութեան մասին, շեշտը դնելով Գարեգին Բ.ի մտաւորական եւ կազմակերպչական արժանիքներուն վրայ: Հայրապետը խօսած է ազգային կեանքին մասնակցելու անհրաժեշտութեան մասին: «Պէտք է դուրս ելլենք ներքին բանտէն, որ սահմանուած է անձնականութեան ներամփոփումով եւ մեր անանձնական ուրախութենէն բաժին հանենք հաւաքականութեան», եզրակացուցած է Գարեգին Բ.:

×

ՍՈՖԻԱՅԻ մէջ, Նոյ. 17–ին, մեռած է Բենիամին Սերովբէ Թիւֆէքճեան: Ծընած էր 1901–ին՝ Պիլէճիք (Թուրքիա): 1925–ին գաղթած է Պուլկարիա, ուր տարի մը ետք սկսած է պաշտօնավարել Փլովտիւի եւ Փազարճիքի հայկական վարժարաններու մէջ: Բենիամին Թիւփէնքճեան եղած է պուլկարահայ «Երեւան» Կազմակերպութեան հիմնադիրներէն մէկը, ինչպէս նաեւ «Երեւան» թերթի խմբագրապետ՝ 1945 – 1973 թուականներուն: Թաղումը կատարուած է Նոյ. 18–ին, Սոֆիայի գերեզմանատունը, ուր դամբանականներ խօսած են «Երեւան» Կազմակերպութեան նախագահ Տիրան Բաբիքեան եւ «Երեւան» թերթի խմբագրապետ Կարօ Հայրապետեան:

×

ԼԱ ՎԸՐՆԻ Ամերիկահայ Միջազգային Գոլէժը այցելած է Գարեգին Բ. (Նոյ. 4–ին) եւ պաշտօնական բացումը կատարած Գոլէժի գրադարանին: Ապա, «Լա Ֆեթրա» սրահին մէջ, Համալսարանի եւ Գոլէժի ուսանողներուն եւ ուսուցչական կազմին դասախօսութիւն մը տուած է Գարեգին Բ. գնահատելով հայ ժողովուրդի մշակութասիրութիւնը եւ խօսելով հաւատքի, յոյսի եւ սիրոյ մասին:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՖԷՏԱՅԻՆԵՐԸ

Մարգար ու Աստուր իրենց մօր մօտ դացին:

– Մամէ ճան, մամէ, Այգեստանը կրակի մէջ է: Գիւղի ճահիլները էս գիշեր ճամբայ պիտի ելլեն: Հրաման տուր, երթանք: Լուսաբաց չեղած՝ կը հասնինք էնտեղ:

– Ձեզ մատաղ, զաւակներս, որ երթաք՝ ես կը մնամ մինուճար: Տահա 2 տարի առաջ էր հայրերնիդ մեռաւ: Որ երթաք՝ ո՞վ պիտի նայի Թարլին Թումբին, կալին կուտին, հունձքին սերմին ու տան ծուխին:

Մարգարը թէ՝

– Թող Աստուրը տունը մնայ: Ան թող նայի Թարլին Թումբին, կալին կուտին, հունձքին սերմին ու տան ծուխին:

Աստուրը թէ՝

– Չէ, թո՛ղ Մարգարը էստեղ մնայ:

– Ես չեմ մնայ,

– Թող էն մնայ:

Մարգար ու Աստուր չէին կրնար որոշել, թէ իրենցմէ ո՞րը տան մէջ պիտի մնայ ու նայի Թարլին Թումբին, կալին կուտին ու տան ծուխին:

Մայրը ի՞նչ կրնար ընել: Երկու եղբայրներուն մէջ քիչ էր մնացեր կռիւ մը փրթէր, եթէ դրացի ծերուկ Օհանը վրայ չհասնէր:

Ծերուկ Օհան լաւ ու նեղ օրեր տեսած իմաստուն մըն էր: Երբ լսեց երկու եղբայրներու վէճը, խնդաց իր մաշած ծընօտով եւ լայն բթամատով ծխամորճի փոշին սեղմեց ու ըսաւ.

– Աղջի Շուշիկ, Աստուծոյ աչքը երկու ճահիլ զաւակներուդ վրայ ըլլայ: Երկու ճահիլ զաւակներուդ համար երկու ճրագ բեր էստեղ:

Շուշիկը թէ՝

– Դուն էս խենթերուն խօսք մը հասկըցուր, Օհան աղբեր: Թէ երկուքն ալ կռուի երթան՝ ո՞վ պիտի նայի կալին կուտին, Թարլին Թումբին ու տան ծուխին:

– Երկու ճրագ բեր էստեղ:

– Վառուա՞ծ ճրագ:

– Հէլպէթ, Շուշիկ, է՛խ, է՛խ, է՛խ, վառուած ճրագ: Քիթը առնել չմոռնաս:

Շուշիկ երկու ձեռքով ձիթէ երկու ճըրագ բռնած՝ ծեր Օհանին մօտեցաւ:

Մայրն ու զաւակները չգիտէին, թէ ծերուկ Օհան երկու ճրագներով ճահիլներուն ի՞նչ խօսք ունէր ըսելիք:

– Աղջի Շուշիկ, երկու ճրագն երկու զաւկիդ դէմ բռնէ ... Հիմա Մարգար ու Աստուր, ինձ մոտիկ ըրէք, – ըսաւ ծերուկ Օհան՝ դէմքին վրայ խիստ գծեր առնելով: Մատերնիդ կը բռնէք ճրագի բոցին վրայ. ով ուշ ետ քաշեց իր մատը, էն կռուին կ'երթայ. ով շուտ քաշեց, չդիմացաւ՝ էն կը մնայ տուն ու կը նայի Թարլին Թումբին, կալին կուտին ու տան ծուխին:

– Էդ լաւ է, լաւ, – պոռացին Մարգարն ու Աստուրը, երկուքը մէկանց ու մատերնին երկուքը մէկանց բոցերուն վըրայ բռնեցին:

Այդ պահուն ծերունի Օհան աչքերը բացաւ ու դէմքը երկաթէ կարծրութիւն մը առած՝ ճահիլներու դէմքերը դիտեց:

–Աղջի, Շուշիկ, ճրագները ետ չքաշես, էս խաղը չաւրես, – ըսաւ Օհան, երբ տեսաւ, որ մայրը՝ Շուշիկ չէր դիմանար:

– Ապրիք, ապրիք, – կը պոռար ծերունի Օհան, երբ կը տեսնէր մատերը բոցի մէջ եւ դէմքերուն վրայ ոչ մէկ մըկան կը շարժէր:

Օհանի դէմքը յանկարծ կակուղցաւ ու լայն գիծ մը առաւ, երբ նկատեց, որ փոքր եղբայրը՝ Աստուրը ակռաները կը սեղմէր, յօնքերը վար կը պրկէր:

– Ապրիք, ապրիք, – միշտ ձայն կուտար ծերուկ Օհան՝ փէհլիվաններու կըռիւը դիտող ծեր ըմբիշի մը պէս:

Աստուրը իր շրթները խածաւ, կուրծքը պրկեց ու ցաւի տանջանքէն մատը ետ քաշեց:

– Էխ, է՛խ, է՛խ, – խնդաց ծերունի Օհան: – Մարգարը շահեցաւ: Ան կ'երթայ կռուի: Աստուրը տունը կը մնայ ու կը նայի Թարլին Թումբին, կալին կուտին ու տան ծուխին:

(Շար. 211)

Fonds A.R.A.M

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ
ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ Վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ, Կիրակի, Դեկտեմբեր 14ին, Ս. Յակոբայ տօնին եւ եկեղեցւոյս անուանակոչութեան առթիւ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
(Հայր. Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց)
Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Մատաղօրհնութիւն:
Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ եկեղեցւոյս ԿՈՄԻՏԱՍ Երգչախումբը:
Ժամը 12.30ին, Ազգ. Տան սրահին մէջ տեղի կ'ունենայ ժողովրդական ՃԱՇ, ի պատիւ Սերովբէ Արք.ի եւ Կոմիտաս Երգչախումբի անդամներուն: Անոնք որոնք կը փափաքին մասնակցիլ ճաշին, կրնան արձանագրուիլ եկեղեցւոյս Դիւանատունը: Ճաշագինն է 60 Ֆ.:

ՆՈՒԷՐ

Ուխտի մը առթիւ, Տիկին Կիւլեան 100 Ֆ. կը նուիրէ Փարիզի Ս. Յովհ.-Մկրտիչ Եկեղեցիին եւ 50 Ֆ. ալ նոյն նպատակին, իր աղջիկ Թոռնիկին ծնընդեան առթիւ (ստանալ «Յառաջ»էն), ինչպէս նաեւ՝ 20 Ֆ. «Յառաջ»ին:

MARSEILLE MARSEILLE

INAUGURATION
Av. du 24 Avril 1915
(GÉNOCIDE ARMENIEN)

Le Comité de Liaison des Associations arméniennes de Marseille, invite tous les membres de la CommunautéArménienne et leurs amis, à assister à l'Inauguration par:

GASTON DEFFERRE
Député — Maire de Marseille
de l'«AVENUE DU 24 AVRIL, 1915»
Rassemblement: Le SAMEDI 13 DECEMRE, à 10.h. 30
Angle RUE CHARLES KADDOUZ et AVE. DE ST. JULIEN
Cette cérémonie symbolise l'hommage que Marseille rend aux 1.500.000 *victimes* du 1er *GENOCIDE DU SIECLE*

ՄԱՐՍԷՅԼ ՄԱՐՍԷՅԼ

Բ Ա Ց Ո Ւ Մ
1915, ԱՊՐԻԼ 24 ՓՈՂՈՑ-Ի
[ՀԱՅԿ. ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ]
ձեռամբ՝
ԿԱՍԹՈՆ ՏԸՖԷՌԻ
Երեսփոխան – Քաղաքապետ Մարսէյլի
Շաբաթ, Դեկտեմբեր 13, ժամը 10.30ին հաւաքոյթ՝
Ռիւ Շառլ Քատուզի եւ Ավընիւ Սէն Ժուլիէնի անկիւնը:

ՇԱԲԱԹ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 6
ՏԱՐԵԿԱՆ
ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ
DINER - DANSANT
Dans les Salons de l'HOTEL TERMINUS PERRACHE
Կազմակերպութեամբ՝
ԼԻՈՆԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
Մասնակցութեամբ՝
Յատկապէս Փարիզէն հրաւիրուած
ԿԱՅԾԱԿ Նուագախումբին
Հայկ. ջերմ մթնոլորտ
երեկոյեան ժամը 8էն սկսեալ
Աճապարեցէ՛ք ապահովել ձեր տեղերը

×

Միութիւնը, նոյն առթիւ կը տեղեկացնէ Լիոնաբնակ տարեց սերունդին, որ Երեքշաբթի, Յունուար 6, Ս. Ծննդեան պատարագէն յետոյ, ըստ սովորութեան Տիկնանց Միութիւնը կազմակերպած է կէսօրուան ճաշ մը: Լիոնի եւ շրջակայքի բոլոր տարեցները սիրով հրաւիրուած են: Կը խնդրուի, արձանագրուիլ միայն Տիկնանց Միութեան անդամուհիներուն մօտ, անկարգապահութեան տեղի չտալու համար: Կը յիշեցնէ թէ, նախորդ տարուան թիւը՝ 200-ի մօտ էր:

récital
PAUL BAGDADLIAN
From U. S. A.
LUNDI, 26 JANVIER, A 21 h.
Participation de l'Orchestre GAIDZAGS

Réservation:
PALOUYAN (Paris) 523. 24. 97
TELE-CONDORET (Clamart) 642. 56. 17
JANTEX, (Rue des Petits Carreaux-Paris)
LA CAPPADOCE (Alfortville) 375.05.30
Théatre de la ville d'Issy-les-Moulineaux
PRIX: 50, 70, 90 F.

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ
ՄԵԾ ՑԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Կիրակի Դեկտեմբեր 7, ժամը 17-էն կէս գիշեր –
Dans les Salons de l'Hôtel George V
Ave. George V, 75008 — Paris.
BERNARD DEDEDJIAN ET SON ENSEMBLE
Մուտք 50 ֆրանք, ուսանողներու կէս գին:
Տեղանները ապահովել՝ հեռաձայնելով 763.38 – 54

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի մասնաճիւղին,
ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 11

×

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
նախաձեռնութեամբ՝
Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութեան
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 18ԻՆ
Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղը բոլոր ընկերուհիները կը հրաւիրէ ընդհանուր ժողովի, Շաբաթ, Դեկտ. 6, ժամը 15ին, Ազգային Տան սրահը:
Կարեւոր օրակարգ. կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ճշդապահ ըլլալ:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Վիէնի մասնաճիւղի Վարչութիւնը՝ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, գաւաթ մը թէյի շուրջ, Դեկտ. 7, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Գասպար Իփէկեան սրահը՝
Rue Victor Faugier.

RENCONTRE EXCEPTIONELLE
Samedi, 13 Décembre, à 15 h.
PARC MUNICIPAL DES SPORTS — ISSY-LES-MOULINEAUX
ARARAT - d'Erevan
Champion d'URSS 1973
contre
A.S. Arménienne
13 h. Lever de Rideau (Juniors)
U.S. ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
contre
A. S. ARMENIENNE
Sous la présidence d'honneur de
M. SANTINI (Maire d'Issy)
Billets en vente:
Issy - les - Moulineaux:
VAROU , 40, Ave. Victor Cresson *TABAC Le Balto: 50, Rue de l'Egalité*
Boucherie MINASSIAN: 65, Bd. Rodin
Clamart:
ALTA, 10, Ave. Jean Jaures *Télé CONDORCET: 175, Av. Jean Jaures*
PARIS:
Librairie PALOUYAN: 9, Rue de Trévise, 75009
Restaurant EREVAN: 26, Rue Bergère 75009
REPAS
A 20 H. AU THEATRE MUNICIPAL D'ISSY
animé par BERNARD DEDEDJIAN

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
ՍԵՐՈՎԲԷ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ
«ՄՈՒՍԱԲԵՐԴԻ ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏԸ»
Դրուագ մը՝ Ուշտունիքի ինքնապաշտպանութեան կռիւներէն:
Հետաքրքրուողները կրնան դիմել՝
Mr. Assadourian Vertanés,
23, Rue Pixéricourt, 75020 - Paris — Tél. 636. 79. 56

ՆՈՒԷՐՆԵՐ
ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻՆ Ի ՆՊԱՍՏ
(Դ. եւ վերջին մաս)

Օր. Հերմինէ Գալուստեան, Հայկ Մըսըրլեան, Լեւոն Գանարեան, Օննիկ Սարեան, Տէր եւ Տիկին Սահակ Խաչատուրեան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Նիկողոսեան, Տիկին Աստղիկ Ճանիկեան, Տիգրան Պալեան, Պարէտ Բամպուքճեան, Տոքթ. Գազանճեան, Ոմն, Մ. Պ., Տիկին Վարդենի Գումրուեան, Օհանիկ Ակոբջան, Տիկին Արեգնազ Քէպէլեան, Տիկին Ուստուլիկեան, բարեպաշտ հայ տիկին մը 100-ական, Տիկին Սիրվարդ Պալեան, Տիկին Սրբուհի Մըսըրլը, Տիկին Լիւսի Էկէր, Սերովբէ Գալֆայեան, Ռընէ Մէօնիէ, Տիկին Շամիրամ Խաչիկեան 50-ական Ֆ.:
Նուիրատուներ՝ որոնց անունները անծանօթ են.— 5.800 Ֆ.
ԸՆԴՀ. ԳՈՒՄԱՐ...... 142.280 Ֆ.

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԿՐԹ. ԿԵԴՐՈՆ
ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ
Շաբաթ 13 եւ կիրակի 14 Դեկտ.

Ժամանակացոյց.—
Ա.— Համազգային Կրթական Կեդրոնի Մանկապարտէզի դռները կը բացուին հանրութեան առջեւ, Շաբաթ 13 եւ Կիրակի 14 Դեկտեմբերին, առաւօտեան ժամը 9.30էն մինչեւ երեկոյեան ժամը 18: Այցելուները կրնան տեսնել դասարանները եւ հանդիպումներ ունենալ Միութեան պատասխանատուներուն եւ Ուսուցչական կազմին հետ:
Բ.— Կիրակի Դեկտ. 14, կէսօրին կը կատարուի պաշտօնական բացման հանդիսութիւն: Ժամը 12.30ին խօսք կ'առնեն ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ եւ Համազգային Կրթական Կեդրոնի ներկայացուցիչներ:
Բացման երկօրեայ հանդիսութիւններուն եւ հանդիպումներուն հրաւիրուած է համայն հայ գաղութը:

ECOLE PRIVEE HAMAZKAINE
Centre d'Enseignement — France
185, Boulevard de la Cabane,
13012 — Marseille
Tél. 16 (91) 93. 75. 25

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հայ Ուսանողաց Օգն. Միութիւնը, շնորհակալութեամբ ստացած է Օր. Էլմօնէ Ճիվէլէկեանէ 100 Ֆ., ողբ. Աղնիւ Մուրատեանի մահուան առթիւ: Նաեւ, հետեւեալ նուէրները՝ 1980 – 1981 տարեշրջանին համար.— Պ. Ժիրայր Մանասեան 2000, Պ. Հ. Զոլաքեան 500, Պ. Ժ. Մարգարեան 100 Ֆ.:

×

Կապոյտ Խաչի Սէն – Մօրիսի Վարչութիւնը, շնորհակալութեամբ ստացած է ի նպաստ դպրոցին, հետեւեալ նուէրները.— Տիկին Լուսին Գեւենեանէ 50, Տիկին Վ. Արմուտեանէ 50 զաւկին ապաքինման առթիւ, Տիկին Ս. Պէչիկճաւըլեանէ 50 ամուսնոյն ապաքինման առթիւ, Տիկին Ս[illegible] Ֆ.:

Imprimé Sur Les Presses Du Journal «HARATCH»-83, Rue D'Hauteville-75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

Fonds A.R.A.M

ՇԱԲԱԹ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
6
SAMEDI
6 DECEMBRE
1980

LE NUMERO 2 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.792 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 56e ANNÉE — No 14.792

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՆՈՅ. 25 – 28)

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ
Բ.

ՎԱՐԴԳԷՍ ՀԱՄԱԶԱՍՊԵԱՆԻ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄԸ

Նախագահ Բաբկէն Սարկիսովի ողջոյնի խօսքէն ետք զեկուցումով մը հանդէս եկած է Սփիւռքահայութեան հետ մշակութային կապի կոմիտէի նախագահ Վարդգէս Համազասպեան, նիւթ ունենալով՝ «Վերածնուած Հայրենիքը եւ Սփիւռքը. պայքար յանուն խաղաղութեան եւ առաջադիմութեան»: Կուտանք հիմնական մասերը յիշեալ զեկուցման:

«Ներկայ ժողովը, որը գումարւում է Հայաստանում սովետական կարգերի հաստատման յոբելենական այս մեծաշուք օրերին, մեծ խորհուրդ ունի: Այն մէկ անգամ եւս փաստում է մեր ժողովրդի միասնութիւնը, օր–օրի զարգացող ու ընդլայնուող հայրենիք–սփիւռք կապերի ամրացումը, աշխարհի բոլոր ծագերում դեգերող մեր հարազատների, քոյրերի ու եղբայրների, մեր հայրենակիցների նուիրուածութիւնը մայր հայրենիքին՝ Սովետական Հայաստանին: Սովետական կարգերի հաստատումը Հայաստանում բախտորոշ նշանակութիւն ունեցաւ հայ ժողովրդի համար: Հայ մեծանուն բանաստեղծ Յովհաննէս Թումանեանը, ողջունելով Սովետների մուտքը Հայաստան, գրել է. «Ահա մի իշխանութիւն, որի դերբին տեսնում ենք ոչ թէ զանազան գազաններ ու զէնքեր, այլ մուրճ ու մանգաղ, բանուորի ու գիւղացու աշխատանքի սիմւոլը, միատեղ ու միասին, մի իշխանութիւն, որ գալիս է իր հետ բերելով հաշտ ու խաղաղ կեանք ու արդար աշխատանք, եւ ոչ թէ կռիւ ու կոտորած»:

«Որքան անցնում են տարիները, այնքան աւելի ակնառու է դառնում այն դերը, որ խաղացել է սովետական իշխանութիւնը հայ ժողովրդի վերածնութեան, պահպանման, բոլոր Հայերի համախմբման, նոր տիպի հայրենիքի կերտման գործում: Եթէ 1920 թուականին Հայաստանի ներկայ տերիտորիայում ապրում էր 720 հազար բնակչութիւն, որի մի զգալի մասը գաղթականութիւնն էր, ապա 1980 թուականին Հայաստանի տերիտորիայում ապրում է 3 միլիոն 100 հազար բնակչութիւն: Հայ ժողովրդի վերջին դարերի պատմութեան ընթացքում առաջին անգամ ստեղծուեցին բարենպաստ պայմաններ հայրենի հողում ազգահաւաքման, միատեղման, ազգային պետականութեան, մշակոյթի զարգացման ու ծաղկման»:

Այնուհետեւ, անդրադառնալէ ետք Ի. դարու սկիզբի Հայաստանի աղքատ, սովահար եւ խաւար վիճակին, Վարդգէս Համազասպեան ըսած է. «Մեր հանրապետութիւնը երբեք չէր կարող յարաճուն վերելք ապրել, թօթափել յետամնացութիւնն ու աղքատութիւնը, չէր կարող առաջաւոր երկրի վերածուել, եթէ ռուս ժողովուրդը օգնութեան չգար Հայաստանի, սովետական եղբայրական ժողովուրդները մեծագոյն գիտակցութիւն չցուցաբերէին, ձեռք չմեկնէին միմեանց եւ հաւատարմութեան դաշինք չկնքէին»:

«Սփիւռքահայութեանը ճիշդ կողմնորոշուելուն մեծ չափով նպաստեցին արտասահմանեան հայ դեմոկրատական, հայրենասիրական թերթերը, հայ նշանաւոր գրողների ելոյթները, նամակները, յօդուածները: Հայրենասիրական մեծ խանդավառութեամբ ու հայրենիքի ուժի նկատմամբ ունեցած մեծ հաւատով պէտք է բացատրել, որ Սովետական Միութեան հայրենական մեծ պատերազմի աւարտեց անմիջապէս յետոյ տասնեակ հազարաւոր Հայեր Միացեալ Նահանգներում, Ֆրանսիայում, Եգիպտոսում, Լիբանանում, Սուրիայում, Յունաստանում մեծ ցանկութիւն յայտնեցին հայրենիք ներգաղթել, թէեւ գիտէին, որ պատերազմը մեծ հարուածներ է հասցրել երկրի տնտեսութեանը: Ընդառաջելով Սփիւռքահայութեան խնդրանքներին, Սովետական Միութիւնը, Հայաստանի կառավարութիւնը ստեղծեցին բոլոր պայմանները այդ տարիների ներգաղթի յաջող կազմակերպման համար: Աւելի քան հարիւր հազար Հայեր այդ տարիներին վերադարձան Սովետական Հայաստան եւ դարձան հայրենիքի ակտիւ կառուցողներ:

«1964 թուականին Սփիւռքահայութեան հետ մշակութային կապերի զարգացման եւ ընդլայնման համար նոր հաստատութիւն ստեղծուեց, որին շնորհուեց ըՍփիւռքահայութեան հետ մշակութային կապի կոմիտէի անունը: Այդ կազմակերպութեան ստեղծումը լայն արձագանգ գտաւ Հայաստանում եւ նրա սահմաններից դուրս ապրող, օտար ափերում դեգերող հայկական բոլոր խաւերի շրջաններում:

«Սփիւռքահայ մտաւորականութեան մեծ բանակը, որը այսօր ճնշող մեծամասնութեամբ կանգնած է հայրենիքի կողքին եւ բարձր է գնահատում Սովետական Միութեան, նոր կարգերի, Ռուսաստանի դերը մեր ազատութեան, անկախութեան, ապահովութեան, առաջընթացի գործում, նման չէ անցեալի մտաւորականութեան այն տատանուող, անհամարձակ վերապահ մտաւորականների փոքրաթիւ խմբին, որոնք իրենց սէրը եւ համակրանքը կարողանում էին արտայայտել միայն Լէոյի, Շիրվանզադէի հայրենիքից ուղարկած հիացական, Կոստան Զարեանի՝ ականատեսի հարցազրոյցների տպագրութեամբ:

«Աշխարհի տարբեր երկրներում, օտար ափերում ապրող Հայերը, մեր հայրենակիցները որդիական մեծ սիրոյ եւ շնորհակալութեան զգացումով իրենց հայեացքը ուղղել են Սովետական Միութեան՝ աշխարհի բոլոր խաղաղասէր ժողովուրդների պատուարին ու դրօշակակիրին, այն հզօր ուժին, որը ազատութիւնը, ինքնուրոյնութիւնը կորցրած հայ ժողովրդին եւ Հայաստանը դարձրեց սովետական լայնածաւալ պետութեան իրաւահաւասար հանրապետութիւններից մէկը»:

×

ՎԱԶԳԷՆ Ա.Ի ԽՕՍՔԸ

«Սփիւռքահայութեան Ներկայացուցիչների Ժողով»ին խօսք առած է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա., որ յիշելէ ետք Գէորգ Ե. Կաթողիկոսի 1920 Հոկտ. 4-ի կոնդակով հնչեցուած մեր ժողովուրդի գոյութեան սպառնացող ահազանգը, ըսած է. «1918-ի Սարդարապատի յաղթանակով փրկուած երկիրը Հայոց, 1920-ի աշնան նոր ճգնաժամի առաջ էր կանգնած եւ Ալեքսանդրապոլի սեւ դաշնակով, Արեւելահայաստանի կեանքի հորիզոնի վրայ ուրուագծւում էր ստոյգ վտանգը մի երկրորդ եղեռնի: Եթէ այդ յաջողուէր նոյն մեր թշնամուն, Հայոց հայրենիքը մնալու էր այլեւս անցեալի յուշ եւ թանգարանի առարկայ: Մի պահ թւում էր, թէ հայ ժողովուրդը պիտի ընդմիշտ կորցնէր այն՝ ինչ շահել էր Սարդարապատի հերոսների արիւնով: Նախախնամութիւնը սակայն այլ կերպ էր սահմանել մեր ճակատագիրը: Եւ Հայաստանի մթագնած երկնակամարի վրայ նորից փայլատակեց լուսաւոր աստղը հիւսիսի: Մեր դարաւոր թշնամու դէմ, վերստին ծառացաւ մեր դարաւոր հզօր բարեկամը՝ ռուս ժողովուրդը իր կարմիր բանակով, որ պատռեց սեւ դաշնագիրը Ալեքսանդրապոլի եւ հեռու շպրտեց հայ արեան ծարաւի զօրքը Գարաբէքիր Փաշայի:

«Այսպէս ահա փրկուեց անդունդի եզրին հասած մեր ժողովուրդը: Մարմին հոգի առաւ նոր հայրենիքը ամենայն Հայոց խաղաղութեան, ընկերային արդարութեան եւ ազգային ազատութեան շեփորումով: Այսպէս ահա ստեղծուեց նոր Պետութիւնը հայկական, իբրեւ լիիրաւ ազգային Հանրապետութիւն՝ սովետական եղբայրացած ժողովուրդների մեծ միութեան մէջ: Այսօր Սովետական Հայաստանում հայ մարդը ապահովուած է՝ խաղաղ ու անվտանգ ապրելու իրաւունքով, աշխատանքի իրաւունքով, իր հայրենիքը անդադրում կերպով կառուցելու իրաւունքով, ուսում եւ կրթութիւն ստանալու իրաւունքով, կրօնական պաշտամունքի անկաշկանդ իրաւունքով, իր ազգային մշակոյթը ազատօրէն զարգացնելու իրաւունքով, իր մայրենի լեզուն պետական լեզու հռչակած իր ազգային դրօշի ներքոյ: Արդի Հայաստանը միակ յոյսն ու իրական երաշխիքն է մեր ազգային բոլոր արդար իղձերի կենսագործման: Ահաւասիկ այսօրուայ մեր ուրախութիւնը, մեր մխիթարութիւնը, մեր արդար հպարտութիւնը: Այսպէս է, որ այսօր Հայրապետը ձեր մէջ է գտնւում, ոչ թէ հայրենիքին սպառնացող վտանգը ահազանգելու, այլ Ս. Էջմիածնից բերելու ձեզ բոլորիդ մեծ աւետիսը հայ հայրենիքի եւ ժողովրդի վերածնութեան:

«Կիլիկեան մեր թագաւորութեան անկումից վեց հարիւր տարիներ յետոյ առաջին անգամն է, որ Հայոց մի Հայրապետ անսահման մխիթարութիւնը ունի նման աւետիս բերելու իր ժողովրդին՝ որ ի Հայաստան եւ որ ի սփիւռս աշխարհի: Այս աւետիսով մենք ողջունում ենք ձեզ բոլորիդ, ի մասնաւորի ձեզ, հարազատ զաւակներ մեր ժողովրդի, որ եկել էք հեռու երկրներից, ձեր Հայաստանցի քոյրերի ու եղբայրների հետ միատեղ տօնախմբելու 60 տարիներ հասակ նետած նոր Հայաստանում: Այս աւետիսով կոչ ենք անում ձեզ ամէնքիդ եւ ձեր միջոցով հիւրընկալ տարբեր երկրներում ապրող մեր բոլոր զաւակներին, որ իրենց հոգիների հայեացքը միշտ սեւեռած պահեն դէպի սուրբգրական Արարատը Ամենայն Հայոց, դէպի լոյսերը նոր Երեւանի, դէպի լուսաւորչեան անմար կանթեղը, Ս. Էջմիածնից ճառագայթող: Ս. Էջմիածնից ճառագայթող օրհնութիւնը եւ լոյսերը նոր Երեւանի, ահա ամուր պատուանդանները Սփիւռքի Հայութեան գոյատեւման, ահա հիմքերը մայր երկրում եւ արտասահմանում բնակուող Հայերի ազգային միասնութեան, ահա մղիչ ուժերը՝ Հայութեան հոգու անաղարտ պահպանման: Համազգային ցնծութեան այս օրերին, երբ նոր յոյսերի, նոր սպասումների հորիզոններ են բացւում մեր բոլորիս գիտակցութեանց մէջ, մեր իղձն ու հրաւէրն է, որ դուք, Հայաստանցի մշակութային գործիչներ, եւ դուք, արտասահմանի հայ համայնքների ներկայացուցիչներ՝ նոր ուղիներ որոնէք, աւելի եւ աւելի ամրապնդելու համար հոգեւոր, մշակութային կապերը եւ եղբայրական գործակցութիւնը հայ հայրենիքի եւ Սփիւռքի միջեւ»:

(Շար.)

ՀԱՆԳԻՍՏ

ԿՈՄԻՏԱՍ ԱՐՔ. ՏԷՐ – ՍՏԵՓԱՆԵԱՆԻ

Էջմիածինէն կը հաղորդեն որ՝ Արարատեան Թեմի առաջնորդական փոխանորդ՝ Կոմիտաս Արք. Տէր – Ստեփանեան հանգաւ ի տէր: Թաղման կարգը կատարուած է Դեկտ. 5-ին, Գայեանէ վանքը:

Վախճանեալ հոգեւորականը ծնած էր Դամասկոս, 1925-ին եւ ուսումը կատարած Երուսաղէմի Դպրեվանքը: 1947-ին փոխադրուած է Հայաստան եւ յաճախած Էջմիածնայ Ճեմարանը: Վարդապետ ձեռնադրուած է 1951-ին եւ Եպիսկոպոս՝ 1957-ին: Նախքան իր ներկայ պաշտօնը, եղած է առաջնորդ Վրաստանի Թեմին:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻԶՊՈՆԻ օդակայանէն հազիւ բարձրացած, պայթած է այն փոքրիկ օդանաւը, ուր կը գտնուէր Փորթուկալի վարչապետը՝ Ֆրանչեսքօ Սա Քարնէյրօ, կինը եւ Պաշտպանութեան նախարարը, եւ ճզմուած փողոցի մը մէջ: Ռահվիրաններէն իսկ աջ – կեդրոն – դեմոկրատ գինակցութեան, 46 տարեկան, Քարնէյրօ քաղաքական գլխաւոր դէմքերէն էր երկրին Սալազարի վարչակարգէն ետք, որ կը յաջողէր որոշ կայունութիւն մը ապահովել: Իր մահը, նախագահական ընտրութեան նախօրեակին, ծանր հարուած մըն է, որ որոշ անորոշութիւն մը կը ստեղծէ:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ վիճակը ծանր է այն չափով, որ սպառնալիքը այլեւս ծածկուած իսկ չէ: Արդարեւ, Մամուլի պատասխանատուն յայտարարած է առջի օր, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին որ եթէ այսպէս շարունակուի՝. – «Կը ստիպուինք դիմել Խորհ. Միութեան, որ իր զինուորական օժանդակութիւնը բերէ եւ բնականոն վիճակ ստեղծէ»: Արդէն 30 խորհրդային զօրաբաժիններ կը սպասեն սահմանագլուխը, ի հարկին Լեհաստանի ալ «բնականոնացման քաղաքականութիւն մը» կիրարկելու համար: Փորձառութիւնը կայ Հունգարիայէն, Չեխոսլովաքիայէն եւ վերջինն ալ՝ Աֆղանիստանէն...:

ՍՈՒՐԻԱ խոստացած է մաս մաս քաշել իր զօրքը յորդանանեան սահմանագլուխէն, Սաուտի Արաբիոյ Բ. փոխվարչապետ՝ իշխան Ապտիւլլազիզին, զոր Խալէտ Դամասկոս ղրկած էր, միջնորդի դեր խաղալու համար Սուրիոյ եւ Յորդանանի միջեւ:

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Ինչպէս ամէն ամսուան առաջին Կիրակին, վաղը լոյս կը տեսնէ «Յառաջ Միտք եւ Արուեստ»ի Դեկտեմբերի թիւը, որու աշխատակցած են. –
DANIEL LEUWERS
ՍԱՐԳԻՍ ՃԵՎԱՀԻՐՃԻԵԱՆ
ԶԱՐԵՀ ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ

Fonds A.R.A.M

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿՈՒՄԱՅՐԻԻՆ ԿԱՌՈՒՑՈՒՄԸ

ԽՄԲ. — Լենինականի հին թաղամասը՝ կարգ մը շրջաններով եւ յարակից յուշարձաններով, պետական պահպանութեան ենթակայ գօտիի վերածուեցաւ Հայաստանի կառավարութեան որոշումով:

Նախագիծը՝ պատրաստուած քաղաքին գլխաւոր ճարտարապետ Ս. Քալաշեանի եւ Հայաստանի պետական նախագիծի հիմնարկութեան 4-րդ՝ արուեստանոցին տնօրէն Ա. Միրիջանեանի կողմէ, անցեալ տարի վաւերացուեցաւ Լենինականի պատկան մարմիններուն կողմէ (տես Ս. Քալաշեանի յօդուածը, «Յառաջ», 1979 Նոյ. 28): Ստորեւ բացատրական մեկնաբանական բնոյթի գրութիւն մը այս մասին.—

Կումայրի — Գիւմրի — Ալեքսանդրապոլ — Լենինական. միեւնոյն բնակավայրին տրուած այս անուններէն իւրաքանչիւրը իւրայատուկ ժամանակաշրջանով մը կը ներկայանայ՝ քաղաքական անցուդարձեր, տնտեսական — մշակութային կեանք, հոգեւոր արժէքներ: Կումայրին իր պատմութիւնը սկսած է երրորդ հազարամեակէն: Այդ օրերէն ի վեր կեանքը այս տարածքին վրայ յարատեւած է, իր մակընթացութիւններով եւ տեղատուութիւններով, ասոնց հետքերը ձգելով բանաւոր ասքերուն, մատեաններուն, հողին, քարին վրայ: Այս հոգեւոր ժառանգութիւնը, որուն վրայ խարսխած է ժողովուրդին պատմական յիշողութիւնը, տեսանելի կերպով կը վկայէ ժամանակներուն կապը, սերունդներուն արենակցութիւնը, աւանդութիւններուն հարազատութիւնը բնաշխարհին դիմագիծին հետ: Իսկ հայկական աշխարհը ամէնէն աւելի իր ճարտարապետութեամբ է, որ ամբողջական նկարագիրով պատկերացուցած է: Այդ ճարտարապետութեան կոթողները այսօր կը ներկայանան իբրեւ արտայայտութիւնը ժողովուրդին տոկունութեան, անվերջանալի համբերութեան, պարզ եւ զուսպ գեղեցկութեան խտճալին եւ, մանաւանդ զուարթ, երբեք չմթագնող կենսասիրութեան:

Ժողովուրդին պատմական յուշարձանները կը պատկանին ոչ այնքան պատմութեան, որքան ներկային եւ ապագային: Ասոնցմով կ'իրականացուի հոգեւոր կեանքին շարունակականութիւնը, աւանդներուն ժառանգութիւնը եւ ասոր հիման վրայ՝ նորին բնականոն զարգացումը:

Ծիրը այս մտահոգութիւններուն արդիւնքն է «Կումայրի» պատմա — ճարտարապետական «արգելոց — թանգարանին» հաստատումը, որ իր մէջ կ'ընդունի քաղաքին պատմական միջուկը՝ հին Գիւմրին, Ալեքսանդրապոլի Մեծ եւ Փոքր բերդերը, «Կազաչի պոստ», «Սեվերսկի», «Պոլիգոն», պատմական զօրանոցները, Ախուրեան գետին կիրճին հնագիտական եւ ճարտարապետական յուշարձանները, Ալեքսանդրապոլի եկեղեցիները, քաղաքին հին գերեզմանատունը, ԺԹ. դարուն կառուցուած երկաթուղիին կայարանը, փողոցներուն ցանցը եւ ներքնուղիները:

Այս ծրագիրը կ'ենթարկուի Պետութեան հսկողութեան՝ իրականացնելով վերակառուցման ծաւալուն աշխատանքներ, որոնց հիմնակէտը պէտք է ըլլայ գոյութիւն ունեցող ճարտարապետական — քաղաքաշինական աւանդներուն եւ գունագեղութեան պահպանութիւնը, պատմական — ճարտարապետական արժէք չունեցող եւ միջավայրին հետ ներդաշնակ ամբողջութիւն չներկայացնող շէնքերուն քանդումը, թանգարանին տարածութենէն արդիւնաբերական ձեռնարկութիւններուն վերացումը, փոխադրութեան միջոցներուն նուազումը եւայլն:

Պատմական Գիւմրին, որ ներկայիս ունի ժողովրդական տուներու սքանչելի հաւաքածոյ մը, անհամեմատ կերպով քիչ տուժած է պիւլտոզէրներուն յաղթարշաւէն. բան մը, որ ժամանակ մը, մինչգամ ընդմիշտ քար ու քանդ ըրաւ Երեւանի, Կիրովականի, Էջմիածնի եւ այլ քաղաքներու պատմական շէրտերը:

Լենինականի մէջ իր ուերը գործած է «հնարամիտ ճարտարապետութիւնը» որ տարիներու ընթացքին, քաղաքին իշխանութիւններուն թոյլտուութեամբ, ծաղկած — ծաւալած է՝ անճանաչելի կերպով փոխելով դասական կառոյցին նախնական տեսքը, օգտապաշտ նկատումներով կոհ դարձնելով քանդակազարդ շքամուտքեր, կամարներ, խոյակներ, իսկ յաճախ ամբողջ կառուցումին ճարտարապետական դիմագիծը: Զլանալով ելեկտրական լարերուն համար փայտէ սիւներ հաստատելէ, մարդիկ ընտրած են ամէնէն դիւրին ճամբան. քանդած են տունին ճակատը երիզող քանդակազարդ կամարը, երկաթեայ գամերը ամրացուցած են քարերուն մէջ: Քարի մշակումին արուեստով, տարածութիւններուն համաչափութեամբ, գեղազարդ միջոցներով եւ շինութեան ներդաշնակութեամբ շլացուցիչ տունին առջեւի մասին մէջ աւելցուցած են... հանոց: Առաւել աչքառու են ատոտնակներուն (կառուժ) կցումները. նուազ անհեթեթ պատկեր չեն պարզեր փայտէ սանդուխները՝ ալիւմինիումէ բազրիքներով:

Պատմական ժառանգութեան նկատմամբ անհոգածու վերաբերումին հետեւանքով Գիւմրիի հռչակաւոր սալայատակը թաղուած է կուպրի բազմաթիւ շերտերուն տակ. այսօր, մարդիկ ստիպուած են մաքրել զանոնք, որպէսզի ի յայտ գան ստորերկրեայ ճարտարապետական կառոյցները՝ քիւվրիզներ, ջրհորներ, նկուղներ, թաքստոցներ: Կուպրին շերտերը, անվերջ բարդուելով իրարու վրայ, անթոյլատրելի չափերով բարձրացուցած են մայթերը, փակած են ջրատար ուղիները եւ անձրեւին ամբողջ հոսանքը ուղղած են տուներուն նկուղները: Այժմ, յուշարձանի արժէք ներկայացնող տուներուն մեծ մասը կը տառապի խոնաւութեամբ եւ տեւական ջանքեր կը պահանջեն զանոնք խնամելու համար:

Միայն հին Գիւմրին կը հաշուէ 1.600 յուշարձան, որուն զգալի մասը կը կազմեն բնակութեան տուները: Տարբեր ճակատագիրներ կը սպասեն այդ տուներուն Գիւմրիին վերակառուցումին ժամանակ. ասոնց կէսէն աւելին պիտանի է բնակութեան համար, եթէ միայն ըստեղծուին այսօրուան մարդուն կենցաղին պահանջները գոհացնող միջոցները: Անհրաժեշտ է վերահաստատել յուշարձաններուն նախկին համաչափութիւնները, ասոնց տարածութենէն դուրս հանել յաւելուած շինութիւնները, նուազեցնել գերխիտ բնակութիւն ունեցող վայրերը, մէկ խօսքով՝ յուշարձանները ցուցադրել, այդ մակարդակին հասցնել:

Իսկ հին Գիւմրին կրնայ հպարտանալ ոչ միայն ճարտարապետութեամբ: Չէ՞ որ հոն ապրած եւ ստեղծագործած են մեր մշակոյթին երախտաւորներէն Ա. Իսահակեան, Ա. Տիգրանեան, Աշուղ Շերամ, Ջիւանի եւ ուրիշներ, որոնց տուն — թանգարանները կը դառնան մշակոյթի գործօն օճախներ:

Այսօր դժուար է ամբողջական ճշգրտութեամբ ըսել, թէ Կումայրի արգելոցին մէջ ինչ դեր կը ստանձնէ իւրաքանչիւր յուշարձան: Բայց պարզ է ամէնէն գլխաւորը. հոն պէտք է շարունակէ արդիական քաղաքին կենդանի կեանքը, եւ այդ քաղաքին մէջ պատշաճ յարգանք կը մատուցանուի ժողովուրդին պատմական ժառանգութեան, օգտակարին հետ տեղ կ'ունենայ նաեւ գեղեցիկը:

Կարելի է, որ վերահաստատուող արհեստաւորական շարքերուն մէջ իրենց վերածնունդը արձանագրեն նաեւ ժողովրդական արհեստները: Չէ՞ որ Կումայրին շատ գրոսաշրջիկներ պիտի ունենայ եւ ասոնք պիտի փափաքին յուշանուէրներ տանիլ այդ ինքնատիպ բնակավայրէն: Իսկ ինչո՞վ յարմար չեն ճարտարապետական այդ գլուխ — գործոցները պատկերասրահի, գրադարանի, ձայնադարանի եւ մշակոյթի այլ անհրաժեշտութիւններուն համար: Անկասկած, Կումայրիի ամբողջ տարածութեան վրայ, վերանորոգութեան աշխատանքներուն առընթեր, տեղի կ'ունենան հնագիտական եւ հետազօտական աշխատանքներ: Գտնուած բոլոր իրերը կ'ամփոփուին Շիրակի ազգագրական թանգարանը:

... Կ'անցնին տարիներ եւ այսօրուան Լենինականը հպարտօրէն կը ներկայանայ ոչ միայն արդիական շինութիւններով, այլեւ իր բազմաշերտ պատմութեամբ, այդ պատմութեան հանդէպ ակնածալից եւ գուրգուրոտ վերաբերումով:

Ա. ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

(Յապաւումներով)

ՇՈՒԷՏ :-

Ցեղային Խտրականութիւն

Բացառիկ լուր կամ երեւոյթ չըլլալուն համար է, ապահովաբար, որ Շուէտի մեծագոյն օրաթերթը Էքսփրէսըն, պարզ լուսանկարով եւ մեկնաբանական կարճ տողերով անդրադարձած է դէպքի մը: Լուսանկարը ցոյց կուտայ ճամբու եզրին կեցած փոքր ինքնաշարժ մը: Ներսը՝ թուխ դիմագիծով երկու երիտասարդներ գրեթէ սառած վիճակի մէջ կծկտած կը քնանան: Երիտասարդները Թուրք են եւ աշխատանք գտնելու համար Նիքոքինկ ժամանած են: Ասոնք ի զուր փորձած են պանդոկ մը ճարել կամ վարձու յարկաբաժին մը ապահովել: Չեն յաջողած:

Ինչո՞ւ: Էքսփրէսընի լրագրողին այս հարցումին, հետեւեալ բացատրութիւնը տուած է տուներու աւուծախով զբաղող գրասենեակի մը պաշտօնեան. — Պանդոկապետներն ու տանտէրերը կը մերժեն ընդունիլ, ըսելով թէ նախ ասոնց լեզուն չեն հասկնար, ապա կ'առարկեն, թէ կը խմեն, կը կռուին եւ կը գողնան: Որով կը նախընտրեն Շուէտացիներ ունենալ: Շուէտի առօրեային մէկ շատ ընական երեսը դարձած է ստուար թիւ պարզող օտարականներուն ներկայութիւնը: Երկրին 8.5 միլիոն բնակչութեան մէջ, օտար աշխատաւորները, իրենց ընտանիքներով միասին 1.250.000 կը ներկայացնեն:

— Մէկ սերունդի մը ժամանակամիջոցին, հիմնական փոփոխութիւն արձանագրուած է: Կրնայ անբաղձալի կացութիւն ստեղծուիլ, եթէ անհրաժեշտ կարգադրութիւնները չկատարուին, դիտել տուած է վերջերս խորհրդարանին պետական յանձնախումբին նախագահը: Ապա պարզած է պատկերը ըսելով. — Երբ տնտեսութեան արագ թափին հետեւանքով հարկադրուեցանք օտար աշխատողներ հրաւիրել՝ Ֆինլանտացիները առաջինները եղան. շուտով կէս առ կէսի համեմատութիւնը ներկայացուցին օտարներուն մէջ. միւս կէսը ժամանեց Հարաւային Եւրոպայի երկիրներէն: Երբ տնտեսական զարգացումը դանդաղեցաւ, ժամանողները մրցակցութիւն հաստատեցին տրամադրելի աշխատանքներուն համար: Օտար աշխատաւորները ներկայիս շուրջ 5 տոկոսը կը ներկայացնեն երկրին ընդհանուր աշխատաւորութեան եւ, մօտաւորապէս, 10 տոկոսը անգործներուն:

Անկասկած ճիշդ է նաեւ այն, որ օտար քաղաքացիները տեղացիներէն առաւել քրէական յանցանքներ կը գործեն: Շատ շատերու մօտ կը տիրէ նաեւ այն համոզումը, թէ անգործութեան տագնապին գլխաւոր պատասխանատուն օտար աշխատաւորներն են: Տարհամոզումի որեւէ փորձ խիստ դժուար է:

Երեւոյթը սորնդացուցիչ է բազմա-

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԾԱԼՔԵՐԷՆ.—

ԴԱՐԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԻՆ ԹՐՔԱՑԱԾ ՀԱՅԵՐ, ՔՐՏԱՑԱԾ ՀԱՅԵՐ

Գրեց՝ Գ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Տարսոն Ատանայի եւ Մերսինի միջեւ հին պատմական քաղաք՝ դաշտային Կիլիկիայում: Ռուբինեան իշխանութեան ժամանակ ունեցել է հայ մեծամասնութեամբ բնակչութիւն: Յետագայում երբ Թուրքմէն աշիրէթները տիրել են շրջանին, մի մաս Հայերի բռնի կրօնափոխ անելով՝ տաճկացել են: Տարսոնում էլ մի եկեղեցի Թուրքերը մզկիթի են վերածել: Աւելի մօտ ժամանակներում Տարսոնի շրջանում Լամբրոն բերդի շրջակայ գիւղերի Հայերին բռնի իսլամացրել են (Հ. Ղ. Ինճիճեան): Նրանց դիմագծերը աւելի հայատիպ էին, քան թաթարական:

Մսիս, պատմական հին Մամեստիան է, որը ժամանակին ունեցել է հայ մեծամասնութեամբ բնակչութիւն: Յետագայում Թուրքմէն աշիրէթների տիրապետութեան դարերում Հայերին ստիպել են կրօնափոխ լինել, որի հետեւանքով իսլամ տարրը սկսել է մեծամասնութիւն կազմել:

Կարս Բազար աւանն ունէր 50 գիւղեր, որոնցից 3-ը հայաբնակ էին, մնացեալները Թուրք: Վերջինների մի մասը բռնութեան հետեւանքով կրօնափոխ էին եղել: Տաճկացած շատ գիւղերում կային հայկական ուխտատեղիների աւերակներ: Թուրքերի դիմագծերը հայկականի աւելի մօտ էին, քան թաթարականի:

Ըստ Հ. Ղ. Ինճիճեանի, Կիլիկիայի Թուրքմէններից շատերը հայութիւնից դարձել էին, «յորոց բազում գտանին դարձեալ ի կրօնս տաճկաց»: Կիլիկիայում սովորական երեւոյթ էին Հայերի կրօնափոխութիւնները եւ մասնակի կոտորածները: Անցեալում հայկական իշխանութեան շրջանում, Հայերն ունեցել են 60ի չափ վանքեր, որոնք Թուրքմէն աշիրէթների իշխանութեան ժամանակ աւերուել են եւ ժողովրդի մի մասն էլ հաւատափոխ են եղել (Մ. Քէլէշեան):

41. ՍԻՍԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՆԵՐԻ ՀԱՅԵՐԻ ԻՍԼԱՄԱՑՈՒՄԸ

Սիս Կիլիկիոյ Ռուբինեան իշխանութեան մայրաքաղաքն է եղել երկար ժամանակ. միաժամանակ Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան աթոռանիստը: Գտնւում է դաշտային եւ լեռնային Կիլիկիոյ սահմանին վրայ: Հայկական իշխանութեան շրջանին Սիսը եւ շրջակաները ունեցել են հայ մեծամասնութեամբ բնակչութիւն: Երբ 1375 թուին եգիպտացիք կը գրաւեն քաղաքը եւ վերջ կը տան հայկական իշխանութեան, մաս մը Հայեր կը սկսին ցրուել զանազան կողմեր: Յետոյ Սիս կ'իյնայ Թուրքմէն ձորապետների իշխանութեան տակ, որոնք մեծ աւերներ կը գործեն: Այդ ժամանակ տեղի կ'ունենան մաս մը Հայերի բռնի իսլամացումներ եւ մաս մըն ալ երկիրը լքելով կը հեռանայ: Տեղի կ'ունենան նաեւ Հայերի մասնակի կոտորածներ: Այսպիսով, Սիս շրջականերով յետագայում կ'ունենայ իսլամ մեծամասնութիւն, ինչպէս Կիլիկիոյ միւս շրջանները:

Սիս ունէր 100-ի չափ գիւղեր, մեծ մասամբ թրքաբնակ, եւ աննշան թուով հայ գիւղեր: Սիսի հայ գիւղերը առենօք շատ տառապել են ձորապետների (տէրէպէյի) բռնութիւններից եւ ոմանք բռնի կրօնափոխ են եղել, ուրիշներ հեռացել են (Մ. Քէլէշեան): Սիսի շրջանում՝ Պէլէն Քէօյ թրքաբնակ գիւղը առենօք կոչուել է Պալեան գիւղ եւ եղել է հայաբնակ, որ բռնի իսլամացել է: Գօզան Օղլու ձորապետների իշխանութեան շրջանին շատ Հայերի ստիպել են, որպէսզի կրօնափոխ լինեն (Մ. Քէլէշեան): Կարա Քէօյի Թուրքերը, որոնք երբեմն հայերէն բառեր կը խառնեն իրենց խօսակցութեան մէջ, նոյնպէս իսլամացել են ժամանակին: Նոյնպէս Թափան գիւղի Հայերը չդիմանալով թրքական հալածանքներին, իսլամացել են:

1407 թուին Ջիոր Գասր թուրքմէն ձորապետներ Սիսը կը գրաւեն, Բանլըքի եւ Քէօթինի Հայերի մեծ մասը կրօնափոխ կը լինեն, որ չկոտորուեն (Մ. Քէլէշեան): Սոյն շրջանի Թուրք գիւղերում կային շատ եկեղեցիների եւ վանքերի աւերակներ, ինչ որ վկայում է, ժամանակին հայաբնակ են եղել: Սոյն շրջակայքի լեռնային գիւղերի բնակիչները գրեթէ բոլորը ժամանակին տաճկացեր են կոտորածից ազատուելու եւ իրենց գոյութիւնը կարենալ պահելու համար:

Սոյն Թուրք երեւելիների մէջ շատեր կային, որոնք հայկական ծագում ունէին, որոնք երբեմն օգնել են Հայերին (Մ. Քէլէշեան):

(Շար. 43)

Fonds A.R.A.M

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼԸ

ՀՆԴԿԱԿԱՆ ԱՆԷԾՔԸ

Միացեալ Նահանգներու այն նախագահները, որ զէրօ վերջացող տարեթիւի մը ընտրուած են, իրենց պաշտօնավարութեան ժամանակաշրջանը չաւարտած մեռած են: Այս մատնանշումը կատարած է Տրուդ, խորհրդային արհեստակցականներու միութեան պաշտօնաթերթը:

Այս «հնդկական անէծքին» առաջին զոհը եղած է Ուիլլըմ Հարրիսըն, մեռած 1840–ին, իր պաշտօնը ստանձնելէն մէկ ամիս ետք: Համաձայն աւանդութեան՝ անիծուած էր կարմրամորթ հնդիկ վհուկի մը կողմէ: Անէծքը գոյատեւած է դարերէ ի վեր: Ապրահամ Լինքըլն՝ ընտրուած 1860–ին, սպաննուած է հինգ տարի ետք, Ճօն Կարտֆիլտ՝ ընտրուած 1880–ին, նոյն ճակատագիրը ունեցած է ընտրութենէն մէկ տարի ետք, նոյնը Ուիլլըմ Մք. Քինլէի համար, որ սպաննուած է իր ընտրութենէն մէկ տարի ետք 1901–ին: Մեռած 1923–ին, Ուարըն Հարտինկ ընտրուած էր 1920–ին: Ռուզվելթ, վերջին անգամ նախագահական պաշտօնին կոչուած է 1940–ին, մեռած է 1945–ին եւ վերջապէս, Ճօն Քենըտի, ընտրուած 1960–ին, մահափորձի զոհ գացած է 1963–ին:

×

ՎԱԳՐ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ...

Նոր – Տելհիի հնդկական Տիք Թրիպիւն օրաթերթը կը հաղորդէ, թէ երկրին կենդանաբանական պարտէզները դժուարութիւններու կը մատնուին վայրի անասուններ եւ, յատկապէս, վագրեր գտնելու համար: Եւ, այս, հակառակ անոր, որ վագրերուն քանակը յաւելում կ'արձանագրէ վերջին տարիներուն ընթացքին: Այսպէս, 1977–ին անոնց թիւը 2·278 էր, իսկ անցեալ տարի բարձրացած էր 3·015–ի: Միւս կողմէ, սակայն, 1972–ին տրուած որոշումով բոլորովին արգիլուած է վայրի անասուններուն որսը: Ուրեմն՝ կենդանիներու ապահովութիւն:

Ծագնաւը այնքան սուր բնոյթ ստացած է, կը գրէ թերթը, որ Լուքնոյի կենդանաբանական պարտէզը անցեալ տարի հարկադրաբար Աւստրալիայէն աբու վագր մը ներածած է, որպէսզի կենակցի տեղւոյն էգին հետ: Մօտակայ Շանտիկարգի կենդանաբանական պարտէզն ալ մայրաքաղաքին համապատասխան պարտէզին տրամադրած է էգ մը, իբրեւ արուին կողակից: Երեք ձագ ծնելէ ետք, եա՛ իր տեղը դրկուած է:

×

ՀՌՈՄ: ԱՇԽԱՏԱՆՔԻՆ ԿՇՌՈՅԹԸ

Պետական նախարարութիւններուն պաշտօնեաները, Հռոմ, միջին հաշուով օրը 2 ժամ կ'աշխատին եւ, 56 առ հարիւրը անոնց կը վստահեցնէ, թէ «երբեմն որեւէ աշխատանք չի կատարեր»: Իլ Մեսսաճեռօ օրաթերթն է, որ այս տեղեկութիւնները կը հաղորդէ հիմնուելով տընտեսական եւ ընկերային ուսումնասիրութիւններուն կեդրոնին հայթայթած տուեալներուն վրայ: Պաշտօնէութեան միայն 34 տոկոսը «բան մը կ'ունենայ ընելիք» օրուան ընթացքին: 10 տոկոսը՝ ոչինչ:

Պաշտօնեաները իրենց ժամանակը «կը շահին» աշխատաժամին սկիզբը եւ վերջը: Ուշացողները եւ կանուխ մեկնողները օրական մինչեւ 2 ժամ բացակայութիւն կ'ապահովեն: Մնացեալ ժամերը, անշուշտ խօսքը կորսուածին մասին է, հետեւեալ բաժանումը կը կրեն. – Գըրքոյկի կամ թերթի ընթերցում (հարցաքննուածներուն 52 տոկոսը), հեռաձայնի խօսակցութիւն (28 տոկոս), չաղակրատութիւն (27 տոկոս), պաշտօնատուներէն դուրս ելլելու պատրուակներ՝ գնում եւայլն (20 տոկոս) եւ ... հիւսելով ժամանակը վատնել (9,9 տոկոս):

×

ԻՆՔՆԱՏԻՊ ՊԱՏԻԺ

Լիպերիա, Ափրիկեան Պետութիւն, նոր օրէնք մը մշակեց. – Մարիխուանա կամ որեւէ այլ «վտանգաւոր թմրեցուցիչ» փոխադրող, ծախող մաքսանենգը պարտի տեղւոյն վրայ սպառել (խմա՝ ծըխել) իր մօտ գտնուած թմրեցուցիչին ամբողջ պաշարը: Պատիժը յղացած է հազարապետ Սամուէլ Փիըրսըն, Լիպերիոյ պաշտպանութեան նախարարը:

Պարզ խօսքով՝ թմրեցուցիչի մաքսանենգը թմրեցուցիչով պէտք է մեռնի:

թիւ Շուէտացիներու համար, որովհետեւ երկար ժամանակ խիստ քննադատութիւններ կը կատարուէին Միացեալ Նահանգներու, Ռոտեզիոյ, Հարաւային Ափրիկէ հանրապետութեան ցեղային խտրականութեան արտայայտութիւններուն դէմ: Դիւրին էր մեզի համար քննադատել ուրիշները, ցորչափ չէինք կրնար պատկերացնել, թէ ի՛նչ կրնար պատահիլ, երբ կը խախտուէր ընկերութեան մը միատարր դիմագիծը»:

Խտրականութեան դէմ պայքարող պետական յանձնախումբի նախագահին կարծիքով թոյլ են հսկողութեան միջոցները: 1974–էն ցայսօր հազիւ հարիւր բողոքներ արձանագրուած են ոստիկանութեան կողմէ: Եւ միայն եօթը թղթածրար ներկայացուած է դատարան: Եօթը պարագաներուն ալ յանցաւոր նկատուած են պանդոկապետներ կամ ճաշարանապետներ, քանի մերժած են ընդունիլ սեւամորթներ: Սակայն անոնց պարտադրուած տուգանքը՝ 120 ֆրանք, այնքան աննշան է, որեւէ մէկուն համար ձեռնտու կը դառնայ խտրականութեան կիրարկումը իր հաստատութենէն ներս:

Թ. Ա. Թ.

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Հայ Կեդրոնի «Աւետիս Ահարոնեան» սրահին մէջ, Նոյ. 9–ին, դասախօսութիւն մը տուած է ընկ. Սարգիս Զէյթլեան (Պէյրութէն), նիւթ ունենալով՝ «Հայ Դատը այսօր»: Դասախօսը արագ ակնարկով մը անդրադառնալէ ետք Հ. Յ. Դաշնակցութեան հիմնադրութենէն ի վեր Հայ Դատի բանաձեւումի կրած հոլովոյթին, ներկայացուցած է Հայ Դատի ներկայ ըմբռնումը՝ ազատ, անկախ եւ միացեալ Հայաստանի կերտում: Ս. Զէյթլեան հաստատած է, որ թէեւ Հայ Դատի այս տարազումը ունի համազգային բնոյթ, սակայն, միայն Դաշնակցութիւնն է, որ ներկայիս, իբր ազգային անկախ կուսակցութիւն՝ կը պայքարի այդ ուղղութեամբ: Ներկայացնելու համար Հայ Դատի հետապնդման ճամբուն վրայ հայ ժողովուրդին ունեցած միջոցները, դասախօսը հայ յեղափոխական շարժման ու անոր վախճանին կարճ պատմականը ըրած է, 1918–ին հիմնուած հայկական պետութիւնը նկատելով Հայ Դատի հետապնդման աշխատանքներու կոլիզը: Ընկ. Զէյթլեան թուած է Հայաստանի վերջին երեսուն տարուան նուաճումները ազգային, մշակութային, գիտական եւ տնտեսական մարզերու մէջ, հաստատելով թէ «Հայոց պատմութեան վերջին հազարամեակի ընթացքին, չէ եղած շրջան մը ուր Հայութիւնը հիմնական պէս համախումբ ապրած ըլլայ, ակնարկը Հայաստանի ու անոր անմիջական շրջապատին մէջ ապրող շուրջ 4 միլիոն Հայութեան մասին է»: Դասախօսը ներկայացնելէ ետք Թուրքիոյ եւ Միջին Արեւելքի տնտեսական եւ քաղաքական անկայուն վիճակը, շեշտած է շրջանին մէջ ազատագրութեան պայքար մղող ժողովուրդներու հետ գործակցութեան կարեւորութիւնը եւ Արեւելքէն ու Արեւմուտքէն բոլորովին անկախ ըլլալու քաղաքականութեան գործնականացման անհրաժեշտութիւնը:

×

ԹՕՓՔԱՓՈՒԻ (Պոլիս) Ս. Նիկողայոս եկեղեցւոյ տօնը նշուած է Նոյ. 23–ին, հանդիսութեամբ մը՝ նախագահութեամբ Շնորհք Պատրիարքին: Պատարագած է Շնորհք Ծ. Վրդ. Գասպարեան: Յաւարտ մատաղօրհնութեան եւ հոգեհանգստեան պաշտօնի, եկեղեցւոյ Իլքքան սրահին մէջ սարքուած է սիրոյ սեղան մը, որուն բացումը կատարած է Տիգրան Գէորգեան, ներկայացնելով եկեղեցւոյ եւ Լեւոն Վարդուհեան վարժարանի մատակարարման պատկերը: Խօսք առած են Թաղական Խորհուրդի ներկայացուցիչները եւ Յակոբ Սվասլեան: Փակման իր խօսքին մէջ Շնորհք Պատրիարք ըսած է. «Հանրապետական շրջանին ապացոյց տուած ենք, լաւ հպատակելով երկրին օրէնքներուն եւ այս սահմանին մէջ մեր Վաղըֆները խղճմտութեամբ մատակարարած ու յառաջ տարած ենք: Սուլթան Ֆաթիհէն ի վեր մենք այս երկիրը մեր տան պէս զգացեր ենք եւ ունեցեր ենք մեր եկեղեցիները, մեր կրթական ու բարեսիրական հաստատութիւնները: Միշտ կրցեր ենք ոտքի պահել այդ հաստատութիւնները, բայց պիտի ուզենք որ մեր Պետութիւնն ալ այդ մարզին մէջ մեզի զօրավիգ ըլլար: Ներկայիս սղութիւնը գլուխը առած կ'երթայ, կեանքի ու ապրուստի պայմանները օրէ օր կը դժուարանան: Մենք իբրեւ համայնք շատ մը կարելիութիւններ ունինք, եթէ արտօնուինք շինութիւններ ու նորոգութիւններ կատարել կրնանք հասոյթի առաւելութիւններ ունենալ եւ այն ատեն պէտք չի մնար նման սեղաններու, որոնց նպատակն է նուէր հաւաքել ժողովուրդէն»: Պատրիարքը յիշած է նաեւ Պոլսոյ Կուսակալին հետ ունեցած տեսակցութիւնը, որուն ընթացքին Վալին յայտնած էր որ իբրեւ Վաղըֆներ, համայնական հաստատութիւնները արտօնուած են իրենց կեդրոններուն մէջ ստանալ ժողովրդային նուէրներ:

×

ԲԻՐԷԱՅԻ (Աթէնք) Քաղաքապետարանի սրահին մէջ, Նոյ. 23–ին, նշուած է Հ. Յ. Դ.ի 90–ամեակը: Բացումը կատարած է օրուան նախագահ ընկ. Վարուժան Գնունի, որմէ ետք Համազգայինի երգչախումբը մեկնաբանած է հայրենասիրական քանի մը երգեր եւ Երիտասարդականի կողմէ ընկերուհի Ազատնի Գարապաճաքեան ուղերձ մը կարդացած է: Յայտագրի երկրորդ բաժինին բանախօսած է ընկ. Կարօ Յովհաննէսեան (Պէյրութէն), որ բնութագրելէ ետք Դաշնակցութեան հիմնադիր երրորդութիւնը, իր խօսքը կեդրոնացնելով Հայութեան կեանքի բախտորոշ հանգրուաններուն վրայ, ըսած է. «Ձենք մարգարէանար երբ ըսենք, թէ անցնող 90 տարիներէն աւելի դժուար եւ աւելի դաժան պիտի ըլլան գալիք տասնամեակները, որոնք կը սպառնան ամբողջ մարդկութեան, որով նաեւ՝ Հայութեան: Այս իմաստով, նոր ու դժուար պարտաւորութիւն մը կ'իյնայ Հ. Յ. Դաշնակցութեան վրայ: Այս բոլորով հանդերձ, բոլոր պայմաններու մէջ, Դաշնակցութիւնը որեւէ զիջում պիտի չկատարէ իր սկզբունքներէն եւ իր նպատակները հետապնդելէն, այլ ոգի ի բոլն պիտի աշխատի իրագործել զանոնք»: Փակման խօսքը արտասանած է օրուան նախագահը:

×

Գոքինիոյ մէջ Նոյ. 22–ին եւ Ֆիքսի մէջ Նոյ. 23–ին խրախճանքներ տեղի ունեցած են հայկական նուագախումբերու մասնակցութեամբ:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՖԷՏԱՅԻՆԵՐԸ

Մարգարը գնաց կռուի՝ գիւղի ճահիլներուն հետ: Անոնք Այգեստանի լեռներուն մէջ կռուեցան վեց օր: Եօթներորդ օրը ուժեղ յարձակողականով մը թըրքաց զօրքերու վրայ ինկան ու ջարդ տըւին: Երբ գիւղ մտան, Մարգար իր աչքերով տեսաւ գիւղի պատուաներու խանձուած գլուխները, կտրուած ծիծերով ճահիլ աղջիկներու մերկ դիակները՝ փողոցներուն մէջ ձգուած:

Մարգար տեսաւ տանիքներէն վար ինկած ճահիլներու դիակները, քարերով սպաննուած պառաւ կին մը կամուրջին մօտ: Փոքրիկ երախաներու գտաւ թեւեր ու ոտքեր: Կտրուած գլխով մերկ հարսի մը դիակը՝ Ջրաղացքի անիւին վրայ ձգուած: Արիւն կար փողոցներուն մէջ, արիւն ցատքած էր դռներուն վրայ:

Մարգար տեսաւ հրդեհուած եկեղեցիի մէջ ածխացած ոսկորներ ու ծերերու, ճահիլներու կտրուած գլուխներ, հրապարակի սանտ քարին վրայ շարուած: Օ՜հ, ծերերու գլուխները, անոնց սպիտակ մազերու վրայ արիւնը չորցած: Գլուխներ ծանր ու չարչարանքով մը ձիթհանքէ սեւցած սիւնի մը վրայ խաչած էին գիւղի քահանան, պատռած սքեմով, ծանր ու պատկառելի գլուխը քուրջի մը պէս կախուած:

Մարգար իր ճահիլ տարիքին մէջ տեսաւ այդ բոլորը եւ այն օրէն ի վեր լեռներէն վար չիջաւ: Անոր դէմքի ժպիտը ցամքեցաւ: Անոր ոսկորները աւելի խոշորցան ու լեռներուն մէջ այդպէս ալ ծերացաւ: Հսկայ ու ահաւոր ուրուականի մը պէս քալեց լեռներուն մէջէն: Մենաւոր վանքի մը պէս բուքի մէջ մընաց:

Մարգար դաշտերուն մէջ, ճամբաներուն վրայ, երկաթէ թեւերով սարսափն էր՝ քիւրտին, ժանտարմին ու զինուորին: Անոր մտածումները գանէ մը դուրս հրմշտկուելով դուրս ելլող սոկրուտ արջառներու պէս էին, մանաւանդ երբ կռուի մէջ ըլլար: Կռուին մէջ աւելի լաւ կը մտածէր ու աւելի լաւ կը տեսնէր: Լեռներու վրայ այնքան երկար ապրած էր, որ ինքզինք երկինքին աւելի մօտ կը զգար քան մարդոց:

Մարգար միակ կակուղութիւն մը ունէր, ան ալ գուրգուրանքն էր իր ընկերներուն հանդէպ: Ու ընկերները կը յարգէին այդ վայրի ու խիստ ապետը, որուն աչքերուն մէջ կար Հայոց աշխարհը, ինչպէս արծիւի մը աչքերուն մէջ երկինքն է:

– Շրջաններէն ի՞նչ լուր, Վարդան, – աւելցուց Մարգար՝ ապառաժի մը կռթնած, հրացանը միշտ անութին տակ դըրկած:

×

Ոտքի վրայ, թեթեւ փայլը աչքերուն մէջ, միջակ հասակով, լայն կուրծքով, շրջաններէն եկած նամակները ձեռքին՝ Վարդանն էր:

Վարդան անհասկնալի մարդն էր, ինքն իր համար իսկ անծանօթ: Թշնամիին հանդէպ խորամանկ էր: Եւ որովհետեւ համալսարանական եղած էր, երբեմն պարզ բաներուն մէջ կը շփոթէր: Այդ էր պատճառը, որ Մարգար Վարդանի լրացուցիչ եւ կարեւոր մաս դարձած էր: Վարդանի հրամանները խիստ էին եւ ռումբի պէս պայթող: Վարդան պաշարման վիճակի մէջ մի քանի անգամ կըտրած էր զօրքերու շղթան ու խումբը ապատ սահմանները ձգած էր:

Հայոց աշխարհի ձմեռը սպիտակափառ Աստուծոյ դէմքին պէս խիստ էր ու զարհուրելի: Սարդիկ, մ'նդրամուկ շինուած ուրուականներու պէս, կը քշուէին փոթորիկի մէջ ու լեռներուն վրայ կը տարածուէր անդնդային ձայն մը: Լեռներուն մէջ շինուած մենաւոր վանքերու զանգակատուները փոթորիկներուն մէջ կորսուած բարտիներու պէս կը ծռէին:

Գիւղային տաք ախոռներէն՝ եզներուն ու գոմէշներուն հետ կը դիտէր, կը լսէր այդ ահաւոր ձմեռը ու կը հաւատար, որ փոթորկոտ ձիւնին մէջ վերերկրային էակներու, խեցեպատ պոչով վիշապներու պայքարը կար: Գիւղային գիտէր, որ այդ օրերուն Վարդան լեռները վիշապներուն ձգած է ու խումբով իջած է հայ գիւղերը:

(Շար. 212)

Fonds A.R.A.M

Տէր եւ Տիկին Սահակ Քանթար, Տիկին Մելինէ Փինթօ եւ զաւակը, սրտի անհուն կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց քրոջ եւ հօրաքրոջ՝

Տիկին ՀԵՐՄԻՆԷ ՔԱՆԹԱՐԻ

մահը, որ պատահեցաւ Չորեքշաբթի, Դեկտ. 3ին, Մոնմորանսիի Հանգստեան Տունը, 86 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երկուշաբթի, Դեկտ. 8, ժամը 10.30ին, Փարիզի Ս. Յովհ.– Մկրտիչ Եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փան – թէն Փարիզիէնի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի՝ ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ETS. G. HAGOPIAN

10, RUE DU CAIRE, 75002 - PARIS

TEL. 236. 05. 50

Lignes Groupées

FABRIQUE DE TOUS TISSUS A MAILLE POUR PRET - A - PORTER

Jersey — Bord — Cote — Metal

STOCK IMPORTANT

STE. TERMINAL

MATERIEL ET FOURNITURES DE BUREAU

20, Rue de l'Eglise, 75015 - Paris

RECHERCHE

CHAUFFEUR — LIVREUR

Ecrire ou Téléphoner:

577. 13. 11

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԿՐԹ. ԿԵԴՐՈՆ

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

Շաբաթ 13 եւ Կիրակի 14 Դեկտ.

Ժամանակացոյց.–

Ա.– Համազգային Կրթական Կեդրոնի Մանկապարտէզի դռները կը բացուին հանրութեան առջեւ, Շաբաթ13 եւ Կիրակի 14 Դեկտեմբերին, առաւօտեան ժամը 9.30էն մինչեւ երեկոյեան ժամը 18: Այցելուները կրնան տեսնել դասարանները եւ հանդիպումներ ունենալ Միութեանս պատասխանատուներուն եւ Ուսուցչական կազմին հետ:

Բ.– Կիրակի Դեկտ. 14, կէսօրին կը կատարուի պաշտօնական բացման հանդիսութիւն: Ժամը 12.30ին խօսք կ'առնեն ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ եւ Համազգային Կրթական Կեդրոնի ներկայացուցիչներ:

Բացման երկօրեայ հանդիսութիւններուն եւ հանդիպումներուն հրաւիրուած է համայն հայ գաղութը:

ECOLE PRIVEE HAMAZKAINE

Centre d'Enseignement — France

185, Boulevard de la Cabane,

13012 — Marseille

Tél. 16 (91) 93. 75. 25

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Սուրբ Մեսրոպ կրթարանի Յանձնախումբը իր դպրոցին համար, շնորհակալութեամբ ստացած է Արմէն Ուզունեանէ 500 Ֆր. Տէր եւ Տիկին Մ. Բապուճեանէ 500 Ֆր., Տիկին Եղիսաբէթ Գումրուեանէ 100 Ֆր., Տիկին Ալիս Մանուկեանէ 100 Ֆր. իր ամուսնոյն յիշատակին:

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԲԱԺԱԿԻ ՊԱՀ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆՑԻՆԵՐՈՒ

Աւանդական «Բաժակի Օր»ը այս տարի տեղի կ'ունենայ՝ Կիրակի, Դեկտ. 14, ժամը 13ին, Բարեգործականի Ալէք Մանուկեան Մշակութային Կեդրոնը՝

ԲԱԺԱԿԻ ՊԱՀ 13.30

Ճաշագին՝ 75 Ֆ.

Անպայման ապահովել սեղանները, մինչեւ Դեկտ. 10, հեռաձայնելով՝

ՃԷՋՎԷՃԵԱՆ (Պէրլիւք) – 236. 54. 48

ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ – 985. 36. 53

ՓԱՆՈՍԵԱՆ – 233. 77. 90

Կը հրաւիրուին բոլոր Կեդրոնականցի – ները եւ համակիրները հաւաքաբար բաժակ բարձրացնել իրենց սիրելի Վարժարանին եւ սաներուն կենաց եւ յարգել յիշատակը մեզմէ անդարձ բաժնուող Կեդ – րոնականի հիմնադիրներուն, ուսուցիչ – ներուն եւ սաներուն:

CAMPAGNE DE SOUTIEN A

MAX HRAIR KILNDJIAN

CARTES DE SOUTIEN

Les 16 modeles de Cartes de Soutien peuvent être obtenus par simple demande au Comité de Soutien, accompagnée d'une participation financière (frais d'édition et frais d'expedition).

Comité de Soutien à

MAX HRAIR KILNDJIAN

68, *Rue Sainte* — 13001 *Marseille*

FRANCE

Ի ՆՊԱՍՏ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

– Րաֆֆի Փափազեանի թաղման առթիւ՝ Շալճեան ընտ. Ջաւէն Միլտոնեան 100–ական Ֆր., Ալիքսան Պապայեան, Յակոբ Աւտոյեան, Սիմոն Աւտոյեան50–Յակոբ Աւտոյեան, Սիմոն Աւտոյեան 50–ական Ֆր., Գնարիկ Շալճեան, Մարսէյլ քաղաքի Կապոյտ Խաչ, Սէն Ժերոմի Կապոյտ Խաչ 100–ական Ֆր., Յակոբ Մարգարեան 20 Ֆր., Գառնիկ Կարսեան (Քանէն) 100 Ֆր.:

Imprimé Sur Les Presses

Du Journal «HARATCH»

Commission Paritaire: N° 55935

83, Rue D'Hauteville — 75010 - Paris

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ Վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ, Կիրակի, Դեկտեմբեր 14ին, Ս. Յակոբայ տօնին եւ եկեղեցւոյս անուանակոչութեան առթիւ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

(Հայր. Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց)

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Մատաղօրհնութիւն:

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կա – տարէ եկեղեցւոյս ԿՈՄԻՏԱՍ Երգչա – խումբը:

Ժամը 12.30ին, Ազգ. Տան սրահին մէջ տեղի կ'ունենայ ժողովրդական ՃԱՇ, ի պատիւ Սերովբէ Արք.ի եւ Կոմիտաս Երգչախումբի անդամներուն: Անոնք որոնք կը փափաքին մասնակցիլ ճաշին, կրնան արձանագրուիլ եկեղեցւոյս Դիւանատունը: Ճաշագինն է 60 Ֆ.:

ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԵՐ

ԱՆՏԻՅԻԻ, ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ԵՒ ՍԷՆ-ՌԱՖԱԵԼԻ մէջ

Երրորդ Տարիքի Անձերու Համար

Հանգստաւէտ պայմաններու մէջ, Ընտանեկան հարազատ մթնոլորտ, Բժշկական տեւական հսկողութիւն եւ խնամք, քաղաքներու ժխորէն եւ ապականած օդէն հեռու՝ բնութեան ծոցին մէջ, Հաճելի եւ մաքուր միջավայր:

———×———

Association Arménienne d'Aide Sociale

Maisons de Retraite

à Andilly, Montmorency et St. Raphaël

Pour les Personnes du Troisième Age

— Confort moderne, Ambiance familiale, Surveillance et soins médicaux permanents, Cadre paisible dans la nature, loin de la pollution et des bruits de la ville.

S'adresser: A.A.A.S.

77, *Rue La Fayette* .. 75009 *Paris*

Tél. 878.02.99 *et* 281.17.80

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԲԱՑՈՒՄ

———o———

ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 7

ԺԱՄԸ 15.30–ԻՆ

Պաշտօնական բացում Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տան Գրադարանին եւ Հայկ. Ուսումնասիրութեան, Վաւերագրութեան եւ Տեղեկութեան Կեդրոնին:

Հովանաւորութեամբ՝ Պ. Բ. Մութէնի

(Տէսինի քաղաքապետ)

Մասնակցութեամբ ԱՆԻ Նուագա – խումբին: Բացումէն վերջ՝ գինեձօն. կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԵԱՆ, ՎԱՒԵՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՏԵՂԵԿՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐՈՆԸ

– Իր Մատենադարանը:–

4500 հայերէն, ֆրանսերէն, անգլե – րէն, գերմաներէն, քիւրտերէն եւ ռու – սերէն հատորներով. – պատմութիւն, վէպեր, քաղաքական, ընկերային եւ ընդհանուր բնոյթ ունեցող գիրքեր:

– Իր 12.000 փաստաթուղթերը:

Գրաւոր եւ լսատեսական. – արձանա – գրուած երիզներ, լուսանկարներ, լու – սարձակներ, շարժանկարներ, մասնայատուկ թղթածրարներ, եւլն...:

– Իր մամուլի թղթածրարները:

40 օրաթերթեր, շաբաթաթերթեր, ամսագրեր, հայերէնով, ֆրանսերէնով, անգլերէնով ... կը քննարկուին եւ կը դասաւորուին 100 զանազան նիւթերու յատուկ թղթածրարներու մէջ:

Անձնակազմը

– 1 Վաւերագրագէտ

– 1 Օգնական վաւերագրագէտ:

– 1 Քարտուղար:

Եւ 50 անձերէ բաղկացած օգնական մարմին մը:

Կոչ կ'ուղղենք բոլոր այն անձերուն եւ կազմակերպութիւններուն, որոնք կը փափաքին իրենց գիրքերը եւ փաստա – թուղթերը մեր տրամադրութեան տակ դնել, որ կապ պահեն մեզի հետ. –

CEDIA

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE

15, *Rue du* 24 *Avril,* 1915

69150, *DECINES* — *Tél.* (7) 849.42.97

Chez Hagop

9, *RUE DU NIL*, 75002 — *PARIS*

TEL. 296. 37. 41

POUR LE REVEILLON DE LA ST. SYLVESTRE

LE MERCREDI, 31 DECEMBRE

une nuit à Léningrad

avec

SERGE et PIERRE CAMPS

MENU.........

* *l'Apéritif d'HAGOP*
* *l'Assiette de la Caspienne à la Vodka*
* *La Brochette de coquilles St. Jacques à l'Orientale.*
* *La Gigue de Chevreuil (façon Maître Queue «HAGOP»).*
* *Les delices de l'escargot aux noix.*
* *Les Fromages «Belle Fermière».*

l'Ananas givré (pour 2).

* *Les Gourmandises d'Orient.*
* *Le Café Arménien.*

1 Bouteille de:

Bordeaux Chateau La Terrasse — 1978

1/2 Bouteille de Champagne Brut.

«PIPER HEIDSIECK» par personne.

AU PRIX DE 460 T.T.C.

(VIN et SERVICE COMPRIS)

LE LUNDI SOIR, 5 JANVIER

Noël Arménien

320 T.T.C. Service Compris

* *Les 3 Caviars avec Vodka.*
* *Grillade de Maquereau (façon HAGOP)*
* *Brochettes mixtes, grillées au Pilav.*
* *Pissenlits aux Lardons.*
* *Les Fromages de la Ferme.*
* *Le Bouchon de Champagne Glacé.*
* *Les Sucreries d'Orient.*
* *Le Café Arménien.*

Saint Amour 1979, à volonté

1/2 Bouteille de Champagne Brut.

«PIPER HEIDSIECK» par personne.

———×———

SOIRÉE ARMÉNIENNE

Animée par

MELKON et SERGE et PIERRE CAMPS

Au Piano: JEAN MARTIN

RESERVEZ VOS TABLES!.. TEL. 296.37.41

OPTIMA Tours

ARMÉNIE 1980

A PARTIR DE 2850 FR. (tout compris)

DU 26 DECEMBRE AU 4 JANVIER

Cette année plusieurs départs par mois et TOUTE L'ANNEE de 12, 14 et 16 jours.

demander notre brochure détaillée

RENSEIGNEMENTS - INSCRIPTIONS :

Sonia Coumryantz

OPTIMA Tours

75003 PARIS

67-69 rue Quincampoix (angle rue Rambuteau) — Tél. 274-27-20

Métro : Rambuteau ou Etienne Marcel

Lic. A 946 (Agence agrée INTOURIST)

Telex : 211 324 F.

Fonds A.R.A.M

ԿԻՐԱԿԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
7
DIMANCHE
7 DECEMBRE
1980

ՅԱՌԱՋ
ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ
ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

LE NUMERO 2 F.

56րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.793 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 56e ANNÉE — No 14.793

Pierre-Jean JOUVE

un grand poète français méconnu

par
Daniel LEUWERS

Pierre Jean Jouve, qui est né à Arras en 1887 et qui s'est éteint à Paris en Janvier 1976, est un des très grands poètes de langue française du XXème siècle, à l'égal de Saint-John Perse, son exact contemporain.

Son œuvre poétique, difficile et souvent hautaine, est beaucoup moins connue que son œuvre romanesque d'où émerge surtout *Paulina* 1880 transposé — maladroitement, il faut l'avouer — au cinéma, par Jean - Louis Bertucelli, il y a quelques années.

L'œuvre de Jouve a en tout cas énormément souffert de l'exceptionnel acte de reniement que l'auteur lui a fait subir en 1928. A 41 ans, Jouve a en effet décidé de renier officiellement toute sa production littéraire de jeunesse — soit plus de vingt ouvrages — avec une fureur et une fidélité qui sont restées largement incomprises. Le caractère ombrageux du poète a ainsi mal - heureusement porté ombrage à son œuvre elle - même. Il convenait donc de resituer l'œuvre de Jouve dans son contexte et dans sa vérité. Et, pour ce faire, il était urgent de faire connaître à la fois le contenu de l'œuvre reniée de Jouve et les raisons de son reniement. C'est ce que je me suis efforcé de faire dans une thèse de doctorat d'Etat (780 pages!..) récemment soutenue en Sorbonne (*). Dans ce travail dont je ne livre ici, bien sûr, que le résumé, j'ai voulu montrer que l'intérêt de l'œuvre reniée de Pierre Jean Jouve réside certes dans ses richesses propres,mais également dans le fait qu'elle annonce maintes orientations de l'œuvre ultérieure. J'ai tenu ainsi à réconcilier le fleuve avec sa source.

Pour retracer l'itinéraire affectif, intellectuel et artistique de Jouve pendant les années capitales qui mènent l'auteur d'une première naissance poétique à une «seconde naissance» placée sous le signe régénérateur du sacrifice, j'ai eu recours à de très nombreuses sources inédites: correspondances en textes.

Mon travail s'est organisé chronologiquement autour de trois grandes périodes:

1) *L'œuvre de Jeunesse* (1906 — 1914)

Le futur poète, qui vit son enfance à Arras sous le joug d'un père brutal, est très vite la proie d'obsessions morbides et d'un érotisme coupable que son dandysme s'efforce de masquer. L'enfant est requis par la musique, mais l'adolescent découvre la poésie à travers Mallarmé et compose ses premiers vers, de facture symboliste.

En 1906, aidé par Paul Castiaux et la famille Charpentier (dont il épousera en 1910, la fille), Jouve lance une petite revue, *Les Bandeaux d'Or*, qui, avec des hauts et des bas, se maintiendra jusqu'en 1913. Jouve y accueille d'abord les poètes symbolistes qu'il admire (tandis qu'il publie, en 1909, sa première plaquette, *Artificiel*, de tonalité mallarméenne), avant de se tourner vers les membres de l'Abbaye de Créteil et l'unanimisme de Jules Romains.

Mais, entre - temps, le poète, qui a subi l'influence éphémère de Moréas et de Signoret, fait la rencontre troublante d'une jeune fille, Lisbé, inspiratrice du roman *La Rencontre dans le Carrefour* (1911) auquel le récit *Dans les Années Profondes* apportera , trente - trois ans plus tard, une réponse differée.

Jouve, que sa quête esthétique tâtonnante ne satisfait guère, s'est, dès 1911, tourné vers le modèle unanimiste et lié d'amitié avec Jules Romains. Ses deux recueils, *Les Ordres qui changent* et *Les Aéroplanes* (1911), sont des marques d'allégeance à l'unanimisme. En 1912, *Présences* véhicule toujours des thèmes unanimistes, mais s'assortit d'un intimisme assez proche de Duhamel dont les *Propos critiques* sont devenus pour Jouve un livre de référence.

En 1913, le poète se démarque de plus en plus de Jules Romains et trouve en Jean - Richard Bloch un nouvel ami qui édite d'abord sa pièce *Les Deux Forces* (célébration des «forces» du désir), et qui l'incite ensuite à persévérer dans le registre théâtral, sans grand succès. Le recueil *Parler* (1913) est une œuvre de transition où les thèmes chers à l'unanimisme — étiquette que désormais Jouve refuse — sont subvertis. Jouve est fortement requis par l'«art social» que prône son ami Bloch, lorsque survient la première guerre mondiale.

2) *L'Idéal Pacifiste* (1914 — 1920)

Les années de guerre vont voir l'éclosion d'une amitié exceptionnelle entre Jouve et Romain Rolland.

Décontenancé par le départ enthousiaste de Bloch au combat, le poète, qui connaît la mauvaise conscience de l'exempté, devient infirmier volontaire à l'Hôtel - Dieu de Poitiers. Il trouve quelque réconfort dans la lecture de Tolstoï et adresse bientôt une première lettre à Romain Rolland, en réponse à l'appel de *Au-dessus de la mêlée*.

Jouve demande à Romain Rolland d'être son guide spirituel et décide de le rejoindre en Suisse en Octobre 1915. L'amitié entre les deux hommes ne cesse de croître, et le poète — qui a donné, en 1915, *Vous êtes des hommes* et, en 1916, *Poème contre le grand crime* — s'arrange pour vivre les six mois de l'hiver 1916-1917 à Sierre, auprès de Romain Rolland dont il devient le confident privilégié.

En Mars 1917, soudain séparé de Romain Rolland, Jouve rejoint la colonie pacifiste de Genève, collabore à ses revues et journaux (*Les Tablettes*, *La Feuille*, *La Nation*) et participe à l'enthousiasme interrogatif que suscitent les soubressauts révolutionnaires de Russie.

Pourtant le poète, qui a lyriquement denoncé les responsables de la guerre dans *Danse des morts* (1917), commence à se lasser de l'engagement pacifiste. Désireux de faire témoigner l'art contre la guerre, il écrit *Hôtel - Dieu*, «récits d'hôpital en 1915». L'approche de l'armistice ne lui inspire que déception et l'incite à se défendre préventivement contre la dangereuse accusation de «défaitisme».

L'immédiat après - guerre conduit Jouve à se lancer dans une quête poétique novatrice que Romain Rolland ne semble guère apprécier. Cette relative incompréhension irrite Jouve qui a entamé la rédaction d'une très importante étude sur Romain Rolland, prévue depuis des années. Commencé en Suisse et achevé en Italie, l'ouvrage *Romain Rolland vivant* (1920) est une vaste fresque de la pensée et de l'action de Rolland pendant la guerre. Pourtant, si Jouve salue en Romain Rolland l'homme de pensée, c'est pour s'attaquer ensuite insidieusement à son art. Une secrète lézarde commence dès lors à fissurer le solide édifice de l'amitié.

3) *Le Reniement* (1920 — 1928)

Après la publication du *Romain Rolland vivant*, Jouve oscille, à l'égard de son vieil ami, entre la fidèle dépendance et l'abrupte sécession. Le poète se sent à la croisée des chemins. S'il est un moment tenté de poursuivre l'évocation de son passé pacifiste, il lui préfère néanmoins l'aimantation de l'avenir qui va bientôt prendre le visage de la psychanalyste Blanche Reverchon dont le séjour, au printemps 1921, à la Villa Galileo — où Jouve habite, en surplomb de Florence — éveille chez le poète des sentiments passionnels que reflètent les vers de *La Villa Giaconda*, en totale rupture avec les poèmes d'*Elégies* inspirés par l'après - guerre.

Le voyage que le poète effectue en Août 1921 à Salzbourg, en compagnie de Blanche Reverchon, marque le début d'un grave dilemme sentimental dont Romain Rolland, sollicité par Jouve, se refuse à être le témoin et l'arbitre. Le poète tente quelque temps de trouver un dérivatif dans le journalisme, mais la crise sentimentale résurgit, plus forte encore et aiguisée par l'écriture des poèmes de *Voyage sentimental*. Un nouveau voyage avec Blanche Reverchon, au cours de l'été 1922, va d'ailleurs conduire Jouve à rompre son premier mariage.

Le poète connaît alors, entre 1923 et 1924, une longue traversée du désert. Nombre de ses amis, hostiles au *Voyage sentimental*, s'éloignent de lui. Dans le recueil *Prière* (1924), Jouve fait pourtant de la répudiation de son passé un allié bénéfique, sous le signe conjugué du sacrifice et du mysticisme. Pour donner le change à certaine culpabilité, il se livre à maintes activités: le lancement de la collection «Poésie du temps», plusieurs traductions poétiques (Tagore, Kipling) et théâtrales (Hamsun, Tchekhov, Shakespeare). La lecture des mystiques et la découverte de Freud (grâce à Blanche Reverchon qu'il va épouser) l'incitent à mêler poétiquement dans son œuvre érotisme et spiritualité, comme il le fera dans le recueil *Les Noces*.

En 1925, le poète inaugure sa «vita nuova». Il compose un roman, *Paulina* 1880, qui, au-delà des «mémoires d'Italie» qu'il ressuscite, exprime le désir d'une «seconde naissance» que l'héroïne partage avec l'auteur. Cette œuvre, d'une écriture novatrice, assure la notoriété de Jouve dont le recueil *Nouvelles Noces* permet la transition avec un autre roman, *Le Monde désert*. Jouve y évoque La Suisse des années de guerre, brosse, à travers Luc Pascal, le portrait d'un écrivain que les ruptures dynamisent, et opère un «gommage» prémonitoire de Romain Rolland.

C'est peu après la publication du *Monde désert*, en 1927, que Jouve rompt spectaculairement avec Romain Rolland en brûlant les 300 lettres qu'il a réçues de lui, et s'achemine vers la décision de renier toute son œuvre antérieure à 1925. Mais le ton péremptoire de la *Postface de Noces*, en Février 1928, cache mal certains tiraillements intérieurs, et il faudra attendre l'année 1933 pour que le reniement soit pleinement assumé, sous le triple signe de l'inconscient, de la spiritualité et de la catastrophe, et conjointement avec une révolution formelle.

L'œuvre de Jouve écrite après 1925 demande à être explorée et éclairée. Elle est en tout cas disponible aux éditions du Mercure de France ou dans deux collections de poche: dans la collection «Poésie / Gallimard», on peut lire *Les Noces* et *Sueur de sang* — deux de ses principaux recueils poétiques — ainsi que *Diadème* et *Mélodrame;* quant à la collection «Folio», elle offre deux beaux romans: *Paulina* 1880 et *Hécate*.

Daniel Leuwers

Trois courts poèmes de Jouve, extraits des *Noces:*

«Déserts, déserts soyez ouverts
Beaux pays soyez effacés!
Franchis franchis à pas muets
Le globe matinal de l'âme».

×

«MA NATURE ET LE FEU

Est - ce vrai est - ce bien vrai
La chose est consumée
Tes yeux à l'intérieur sont rétournés
Une seconde vue vers le ciel les habite».

×

LE CIEL DANS LA TERRE

Resplendissant doux jardin de couvent
Il n'y a rien de plus reluisant que ta folle plante
Rien de plus amoureux que le jour à ton sein
Rien de plus chaste que ta sueur claire
De silence de méditations et d'oiseaux verts.

() Le titre exact de cette thèse est «Pierre Jean Jouve. — La naissance d'un poète (1906 — 1928)». L'ouvrage sera publié sous sa forme intégrale à Lille et de manière fragmentaire aux éditions Albin Michel.*

Fonds A.R.A.M

ՎԱՍԻԼ Ա. ՄԱԿԵԴՈՆԱՑԻ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

Գրեց՝
Ս. ՃԵՎԱՀԻՐՃԵԱՆ

Վարդ Մամիկոնեան Կեսարին դէմ, իր քրոջը՝ Թէոդորա մայր – կայսրուհիին սարքած դաւադրութիւնը անյաջող անցնելէ վերջ, Միքայէլ Գ. Կայսրը պար – տադրեց իր մօրը, ձգել կայսերական պալատը եւ իր աղջիկներուն հետ՝ «Գա – րիա»ի վանքը քաշուիլ, որպէս կրօնա – ւորուհի՝ իրենց մազերը խուզելէ վերջ (858): Բայց՝ Միքայէլ՝ միշտ իր մօրը հանդէպ որդիական զգացումներով լե – ցուն՝ թոյլատրեց որ մայրը եւ քոյրերը երբ փափաքին, Ս. Մամասի պալատը երթան զբօսնելու համար:

Ս. Մամասի պալատը, քաղաքին շըր–ջապատէն դուրս կը գտնուէր, Ոսկեղ – ջիւրի միւս եզերքին՝ այսօրուան «Կա – լաթա» կոչուած վայրը, ուր՝ այդ թը–ւականին դեռ ձէնովացիք՝ հոն չէին հաստատուած: Կայսրն ա՛լ յաճախ հոն կ՚երթար, ուր՝ մասնաւոր ձիարշաւարան մը ունէր, որովհետեւ երիտասարդ Մի–քայէլը շատ կը սիրէր ձիարշաւները, ո–րոնց անձնապէս ա՛լ կը մասնակցէր:

Սեպտեմբեր 25, 867ին, Թէոդորա մայր – կայսրուհին՝ Ս. Մամասի պալատը ճաշի հրաւիրած էր իր որդին՝ Միքայէլ կայսրը: Միքայէլ՝ իր հանդերձապահը՝ Ռէնտակը ղրկած էր, մայր – կայս–րուհիին տալիք ընթրիքին համար երէ բերելու եւ ինքն ալ, օր մը առաջ, Սեպ–տեմբեր 24ին՝ Ս. Մամասի պալատը գա–ցած էր, հրաւէրէն օգտուելով՝ ձիար – շաւի մը մասնակցելու համար:

Սեպտ. 24, 867ի գիշերը՝ Միքայէլ Ս. Մամաս պիտի գիշերէր: Եւ, իրի – կունը ընթրիքի հրաւիրած էր գահակից կայսրը՝ Վասիլը եւ անոր կինը՝ Եւ – դոկիան: Վասիլ՝ նախքան գահակից կայսր ըլլալը, Միքայէլի ախոռապետն էր, բարձր պաշտօն մը՝ բիւզանդական արքունիքին մէջ:

Միքայէլ կը սիրէր չափէն աւելի խը–մել եւ բոլորովին գինովցած՝ Վասիլի թ ե ւ ի ն յենած՝ ուղղուեցաւ իր ննջասենեակը: Վասիլ՝ կայսեր ձեռքը համբուրեց եւ մեկնեցաւ ննջասենեակէն, մինչ, սենեկապաններէն՝ Իգնատիոսի օգնութեամբ՝ ան անկողին կը մտնէր եւ շուտով խոր քունի մէջ կը թաղուէր: Պահ մը վերջ, յանկարծ՝ կայսերական ննջասենեակը խուժեց՝ մեծ աղմուկով՝ Վասիլ, իր ընկերներուն հետ:

Վասիլի կ՚ընկերանային՝ Պետրոս Պուլ–կարը, Յովհաննէս Խալդը, Յակոբիկ պարսիկ ապէլատը, Վասիլի երկու եղ – բայրները՝ Մարիան եւ Սմբատ, Վա – սիլի եղբօրորդին՝ Ասիլան, մի ոմն՝ Վարդ եւ Կոստանդին Տոքսարը:

Սենեկապան՝ Իգնատիոս, որուն սիրտը կասկած մը մտած էր՝ կը մնար կայ–սեր մօտ, անոր վրայ հսկելու, ուզեց ընդդիմանալ ննջասենեակը խուժողնե – րուն. թէեւ յաջողեցաւ դաւադիրներէն՝ Պետրոս Պուլկարին արգիլել կայսեր մօ–տենալու, բայց ուրիշ դաւադիր մը՝ Յովհաննէս Խալդ՝ յաջողեցաւ հասնիլ մինչեւ կայսրը եւ իր սուրովը կտրեց կայսեր ձեռքերը: Միքայէլ՝ ընդոստ ար–թընցած, ձեռքերը կտրուած՝ կ՚աղաչէր, որ խղճան իր վրայ եւ ողորմին իրեն: Այդ միջոցին, Վասիլի եղբօրորդին՝ Ա–սիլան յարձակեցաւ կայսեր վրայ եւ սու–րի հարուածով մը Միքայէլի փորը ճեղ–քեց: Այլեւս՝ կայսրը մեռած էր եւ դա–ւադիրները շտապեցին Ոսկեղջիւրը նաւով մը անցնելու, եւ Պուքօլէօնի նաւահան–գիստը հասնելով՝ կայսերական պալատը վազեցին: Հոն՝ օտար գունդի պետ՝ Ար–տաւազդի ըսին թէ Միքայէլ սուսերա – հար եղած էր եւ պէտք էր որ, ան դուռ–ները բանար՝ նոր կայսրը ընդունելու համար: Արտաւազդ շտապեց դուռները բանալու եւ Վասիլ ներս մտաւ յաղթա–կան: Ան՝ անմիջապէս մարդ ղրկեց Ս. Մամասի պալատը, իր կինը՝ Եւդոկիան մեծ պատիւներով պալատ բերելու: Մինչ Թէոդորա իր աղջիկներուն հետ կ՚ողբար իր կայսր զաւկին սպանութիւնը եւ կը մտաբերէր այն խօսքերը զորս տեղեկին ըսած էր Միքայէլի, երբ առաջին ան–գամ տեսած էր Վասիլը. «որդիս, իցիւ թէ տեսած չըլլայի այս մարդը: Ան պի–տի քանդէ մեր տունը՝ ինչպէս որ հայրդ նախագուշակած էր»:

Բիւզանդական արքունիքին մէջ, վը – րէթէ սովորական եղած էր կայսրերու սպանութիւնը, փառամոլ եւ անհամբեր՝ կայսերական գահի թեկնածուներուն տեղ բանալու համար: Այսպէս էր որ, Լեւոն Ե. Հայր, կայսր Բիւզանդիոնի, կը բը–ցանուէր 820ին Ծնունդի գիշերը, Պլա–խէռնի պալատին մատուռին մէջ, երբ ան կը մասնակցէր արարողութեանց: Դաւադիրները՝ անոր թաւ ձայնէն զինք ճանչցած էին, մատուռին մթնշաղին մէ–ջէն եւ իր վրայ յարձակելով սպաննած էին, գահի ճամբան Միքայէլ Թուլատին առաջ բանալով: Վասիլի սպաննած Մի–քայէլ Գ.ը՝ այս Միքայէլ Թուլատի թոռն էր:

Ո՞վ էր ուրեմն այս Վասիլը, որ արեան ճապաղիքներու մէջէն՝ Բիւզանդիոնի կայսերական գահը կը բարձրանար՝ Վասիլ Ա. Մակեդոնացի անունին տակ, 867 թ. Յ.Ք., եւ որուն օրով՝ Բիւզան–դական կայսրութիւնը հասաւ՝ անգամ մը եւս իր զօրութեան եւ փառքի գա–գաթնակէտին:

Վասիլ Ա. Մակեդոնացի կայսրը՝ Հա–յոց համար շատ հետաքրքրական դէմք մըն է, որովհետեւ, անոր օրով, պատ–մութեան մէջ, առաջին եւ վերջին ան–գամ կ՚ըլլար, որ՝ բիւզանդական կայսր մը թագադրուիլ ուզէր հայ թագա – ւորէ մը, որովհետեւ՝ ան Բագրատունի մըն էր եւ իր կարգին՝ թագ կը ղըր – կէր այդ Բագրատունիին: Քաղաքական այս եղելութենէն զատ՝ Վասիլ ունեցաւ ուրիշ ելոյթ մը, մշակոյթի գետնին վը–րայ՝ ի նպաստ Հայոց: Ան ներմուծեց բիւզանդական ճարտարապետութեան մէջ հայկական եկեղեցիներու կերպարը: Ինչ որ շատ կարեւոր ձեռնարկ մը եղաւ, մանաւանդ, երբ գիտենք թէ՝ բիւզան – դական եկեղեցին որքան պահպանողական էր ծիսական խնդիրներու մէջ: Եւ, յե–տոյ՝ հայկ. ճարտարապետական ոճին տարածուելուն տեսակէտէն:

Վասիլի մասին բազմաթիւ գրութիւն – ներ կան, որոնց մէջ կարեւորագոյն – ներն են. Վասիլի թոռան՝ Կոստանդին Ծիրանածին (Porphyrogénéte) կայսեր «Վարք՝ Վասիլի» երկը, Սիմէոն Մա – գիստրոս Լոկօթէթի, Գէորգ Կրօնաւորի, Կեդրենիոսի, Գլիյկաս Պատմիչի, Փոտ (Photius) Պատրիարքի գրութիւնները:

Կոստանդին Ծիրանածինի վկայութիւ–նը՝ որ հնագոյնն է, կ՚ըսէ. «Ինքնակալ Վասիլ ծնած էր Մակեդոնացւոց երկի – րը, իսկ ազգութեամբ՝ Հայ Արշակուն–եաց ցեղէն»: Զարմանալի է, որ Կոս – տանդին չըսեր թէ Մակեդոնիոյ ո՞ր վայրը ծնած է եւ թէ ի՞նչ էր Վասիլի հօրը անունը:

Բիւզանդական պատմութեան մէջ՝ պահ մը եղած է, մասնաւորաբար Ը. դարէն մինչեւ Ժ. դար, ուր «Հայ» ըլլալը՝ Բիւ–զանդիոնի մէջ՝ պատիւ մը կը նկատուէր եւ Կոստանդին Ծիրանածին՝ չուզեր ըը–կել իր մեծ – հայրը այդ պատիւէն, շեշ–տելով անոր հայկ. ծագումը: Այդ դա–րերու ընթացքին, Բիւզանդիոնի մէջ՝ Հայերն էին որ Պետութեան գլուխը կը գտնուէին, որպէս՝ կայսր, կայսրուհի, պատրիարք, սպարապետ, դիւանադէտ, համալսարանի վերատեսուչ, եւայլն:

Միայն, կը յիշուի թէ՝ երբ Վասիլ նո–րածին էր, Ադրիանուպոլսոյ մէջ, իր ծը–նողքին հետ՝ գերի տարուած էր Պուլ – կարիա: Արդ, Ադրիանուպոլիսը՝ Թրա – կիոյ մէջ է եւ ոչ՝ Մակեդոնիոյ: Ուրիշ հեղինակներ ալ կ՚ըսեն թէ ան ծնած էր՝ Մակեդոնիոյ «Նիկիա» քաղաքը, եւ, ա–ւելի վերջ, եղած է՝ Մակեդոնիոյ «Փի–լիպպիոն» քաղաքը: Հաւանաբար, իր ծը–նողքին Ադրիանուպոլիս գտնուած մէկ պահուն է պատահած Պուլկարներու ար–շաւանքը եւ քաղաքին տասը հազար բը–նակիչներուն հետ գերի տարուած է՝ Պուլկարիա:

Ա. Ա. Վասիլիէվ, իր՝ «Պատմութիւն Բիւզանդական Կայսրութեան» երկհատոր գիրքին մէջ (Tome I., p. 399 - A.Piccard Paris, 1932) կ՚ըսէ թէ, մեզի ժամանա–կակից գիտուններ՝ Ա. Փափատոփուլոս – Քէրամէոս եւ Ն. Ա. Պիս (Bees), կը կար–ծեն, յաջողած ըլլալ ճշդելու՝ Վասիլի ծննդավայրը, որն է, կ՚ըսեն՝ Մակե – դոնիոյ «Խարիուպոլիս» քաղաքը:

Վասիլի ծննդաբանութեան վերաբերող զրոյցները կապուած են մեծ մասով՝ Փոտ Պատրիարքի անունին:

Փոտ, սա նշանաւոր պատրիարքն է Բիւ–զանդիոնի, որ՝ Հռոմի Պապին հետ խզեց եւ հաստատեց՝ յոյն – օրթոտոքս եկե–ղեցին: Ան, Արշաւիր Պատրիկի քրոջ՝ Ի–րինէի որդին էր: Արշաւիր Պատրիկն ալ, Վարդ Մամիկոնեան կեսարի քրոջ՝ Քալօ – Մարիայի ամուսինն էր: Ուրեմն, Փոտ ալ Հա՛յ մըն էր, մեծցած՝ Յովհաննէս Քերականագէտի եւ անոր եղբօրորդի՝ Լեւոն Թուաբան – Փիլիսոփայի շուքին տակ: Ասոնք՝ բոլո՛րն ալ Հայեր են, զորս Հայաստանի Հայերը կը կոչէին՝ «Հայ – Հոռոմ», ինչպէս այսօր կ՚ըսեն՝ «Սփիւռքի Հայեր», «Ֆրանսա – Հայեր» եւայլն:

Վասիլ մեծ համակրանք ունէր Փոտի հանդէպ, թէեւ պահ մը ստիպուած եղաւ անկէ բաժնուիլ Հռոմի հետ վարած իր քաղաքականութեան պատճառով: Բայց, երբ Իգնատիոս Պատրիարքը մեռաւ 877ին Վասիլ նորէն պատրիարքութեան կան – չեց Փոտը:

Կոստանդին Ծիրանածին՝ Միքայէլ Գ. կայսրէն խօսելուն, զայն կը ներկայա – ցընէ գէշ գոյներով, որպէսզի արդարա–ցընէ Վասիլի գործած ոճիրը: Եւ կը պատմէ թէ՝ Միքայէլ յաճախ կ՚ըսէր՝ կրօնաւէր մայր – կայսրուհի Թէոդո – րան դայթակղեցնելու նպատակով, թէ՝ «Հիմէրիոսը՝ իր պատրիարքն է, Փոտը՝ կեսար Վարդի եւ Իգնատիոսը՝ քրիս – տոնեաներուն»:

Փոտ՝ պատրիարքութենէն իյնալուն՝ քաշուեցաւ Սկէպի վանքը եւ իր ժամա–նակը յատկացուց Վասիլ կայսեր ծը – նընդաբանութիւնը գրելու: Ոմանք ալ կ՚ըսեն թէ, Փոտ՝ պատրիարքութենէն հեռանալուն, մնաց Վասիլի մօտ, պալա–տին մէջ:

Վասիլի ծննդաբանութեան մէջ, Փոտ կը տանի անոր ծագումը՝ մինչեւ Ար–շակունի Տրդատ Թագաւորը, որ քրիս – տոնէութիւնը հաստատեց Հայաստանի մէջ եւ կ՚ըսէ թէ, ան՝ Տրդատ Թագա–ւորէն սերած է:

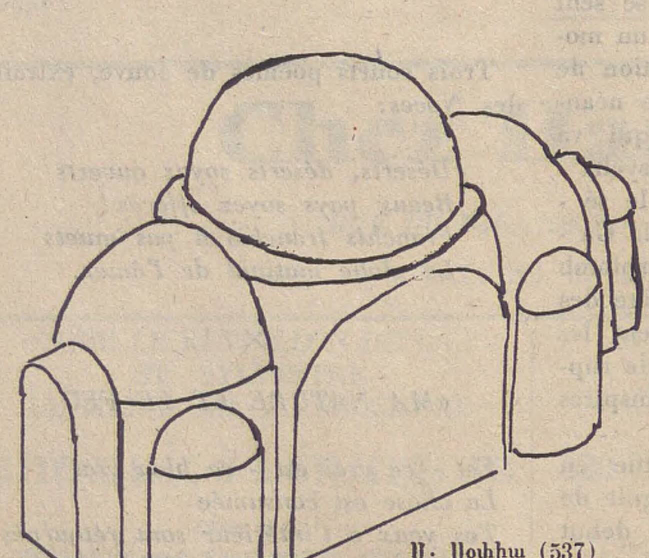
Փոտի նման գիտնական պատրիարք մը, Վասիլի ծագումը լուսաբանելու ջան–քը՝ ինքնին արժէք մը կը ներկայացնէ: Ան՝ ոչ միայն որպէս գիտուն մարդ, այլ նաեւ հայորդի ըլլալու իր հանգաման – քով, որպէս Արշաւիր Կամսարականի քը–րոջը որդի եւ այդ պատճառով ալ կայ–սերական տունէն, քանի որ իր մօրեղ – բայրը՝ Թէոդորա Մամիկոնեան կայսրու–հիին քրոջը ամուսինն էր, մօտէն ծանօթ էր հայկական շրջանակին եւ ի վիճակի էր ստուգելու եւ պարզելու Վասիլի ծը–նընդաբանութիւնը:

Վասիլի բոլոր պատմագիրները նոյն կարծիքէն են թէ՝ Վասիլ՝ Արշակունի տոհմէն էր:

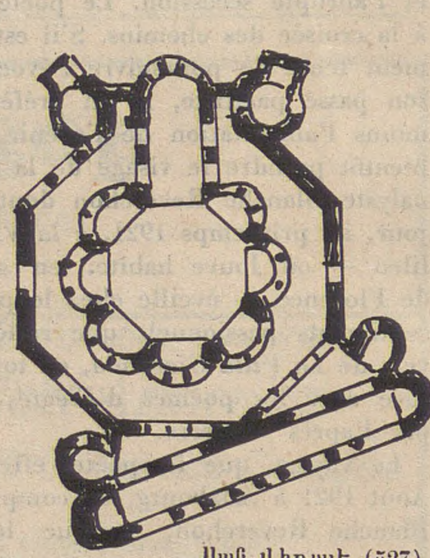
Գինէսիոս կը վկայէ թէ Վասիլ կը սե–րէր՝ Պարթեւներու Արշակ եւ անոր շա–ռաւիղ՝ Տրդատ Թագաւորի տոհմէն: Ան կը գրէ. «Վասիլ ծնած էր Մակեդոննե–րու երկիրը, իսկ ցեղով՝ Հայ Արշա – կունիներէն էր: Առաջին Արշակը՝ որ թագաւորեց Պարթեւներու վրայ՝ օրէնք սահմանած էր, ըստ որուն՝ ոչ ոք կըր–նար իշխել Պարթեւներու, Հայոց եւ Մա–րաց վրայ, եթէ՝ Արշակունի ծագում չունէր: Այս օրէնքին համաձայն՝ Ար – շակի սերունդը իշխեց երկար ժամանակ յիշեալ ժողովուրդներուն վրայ: Երբ Հա–յոց թագաւորը մեռաւ, ժառանգական խնդիրներ մէջտեղ ելան: Արտաւան եւ կեան–կլիէն ղրկուեցա[illegible]

Յուստինիանոսի Դարաշրջան

Դ. դարէն մինչեւ Թ. դար.

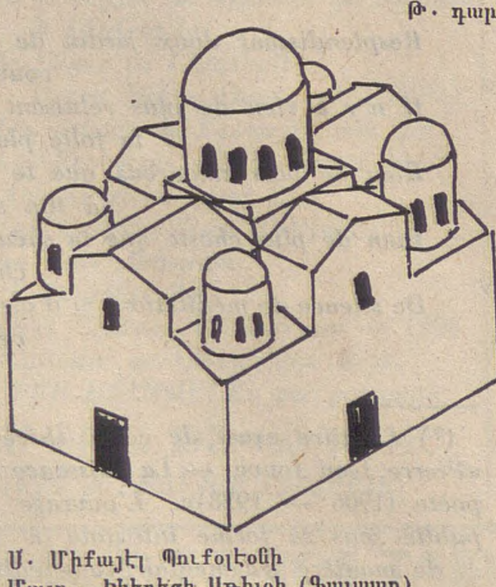
Ս. Սոֆիա (537)

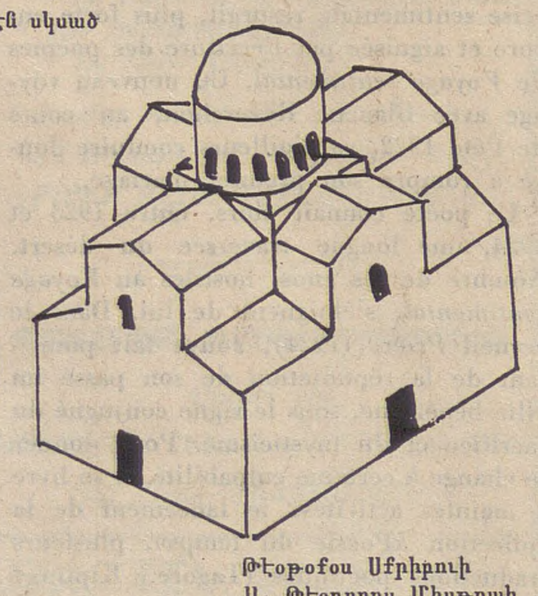
Սան Վիթալէ (527)
Ռավէննայի

Վասիլեան Դարաշրջան

Թ. դարէն սկսած

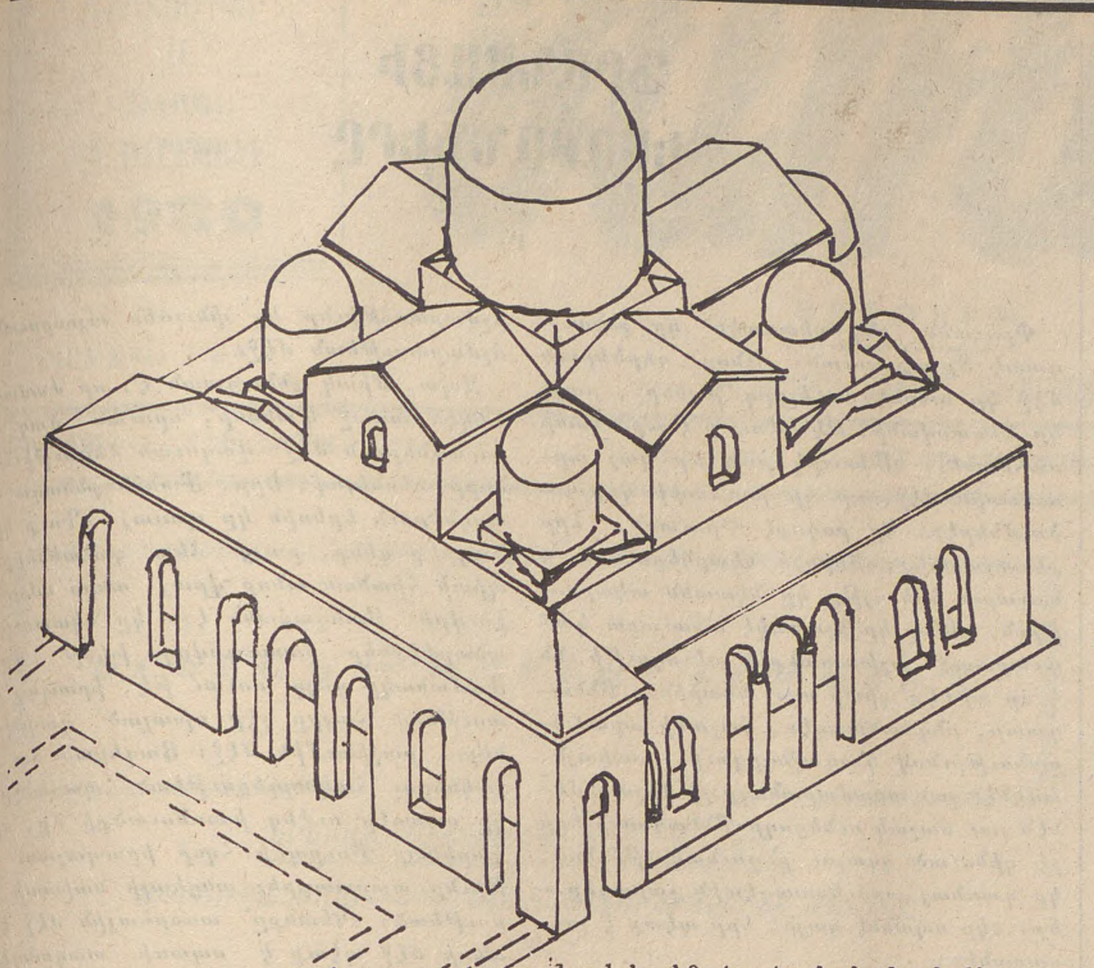

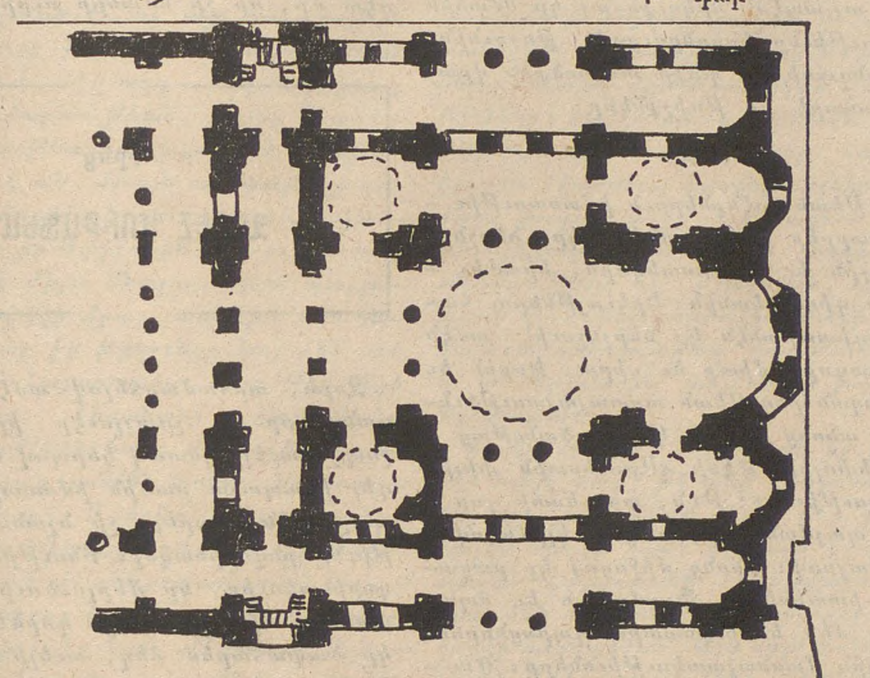
Ս. Միքայէլ Պաւլօվենի
Մայր – եկեղեցի Սքիլօի (Գալապր)
Ս. Բանթէլէյմօն Ներէզիի

Թէօթօքօս Սքրիփուի
Ս. Թէօդորոս Միսթրայի
Տաֆնի Աթէնքի

Fonds A.R.A.M

Վասիլի շինած, Հայկական ոճով՝ Ս. Միքայէլ Հրեշտակապետ եկեղեցիին վերակազմութիւնը եւ յատակագիծը. Թ. դար.

րոգումն Հայոց Թագաւորութեանս ի ձեռըն Աշոտոյ Բագրատունւոյ, որ եղեւ յաւուրս Վասլի՝ Յունաց Թագաւորին եւ կամակցութեամբ նորին՝ ի 336 Թուին Հայոց:

Իսկ՝ Վարդան Պատմիչը կը գրէ.

«Դարձեալ ի նոյն կայսերէ՝ Վասիլէ եկն ներքինի մի Նիկիտ կոչեցեալ յերեք հարիւր քսան եւ հինգ թուին, խնդրեալ ի յԱշոտոյ թագ՝ բերեալ շատ պարգեւս. քանզի վահան ումն եպիսկոպոս Տարօնոյ ասէր նմա՝ թէ Արշակունի իցէ, զի մայրըն Հայ է, եւ կատարել թուէր տեսլեանն Սրբոյն Սահակայ՝ նստիլ թագաւոր Արշակունի, եւ կամէր պսակիլ ի Բագրատունւոյն: Զոր կատարէ Աշոտ, ընդ նըմին առաքէ եւ տասն հազար արծաթ՝ ընծայ նորաշէն եկեղեցւոյն, որպէս Մամիկոնեանքն հինգ գրիւ արծաթոյ ասեն գնել զդուռն արեւմտեան սրբոյն Սոփիայի ի Յուստինիանոսէ, յիշատակ Հայոց...»:

Վասիլի հայասէր զգացումներուն փայլուն ապացոյցն է անոր շինած մեծ եկեղեցին (Նէա Մէկալի Էքլէսիա) աւելի ծանօթ «Նէա» անունով, ձօնուած՝ Ս. Միքայէլ Հրեշտակապետին (archistratigos): Վարդան Պատմիչի մօտ տեսանք թէ մեր Աշոտ Թագաւորը կը նուիրէ 10 հազար արծաթ նորաշէն եկեղեցիին համար: Ասիկա կը նշանակէ թէ ներքինի Նիկիտ՝ խօսած էր Աշոտի, Վասիլի շինելիք եկեղեցիին մասին: Եւ, անտարակոյս՝ խնդրած է հայ ճարտարապետներու խորհուրդները: Որովհետեւ՝ Վասիլի շինած «Նէա»ն՝ հայկական ոճով է, ինչպէս կը վկայէ նաեւ պատմագիր՝ Վասիլիէվ (Histoire de l'Empire Byzantin. Paris, 1935. Piccard. T. I. p. 490).

Մինչեւ Թ. դար, բիւզանդական ճարտարապետութիւնը՝ Յուստինիանոսի դարաշրջանի ճարտարապետական ոճը կը կիրարկէր: Այս ոճը՝ առաւելապէս՝ «Սիրիաք» ոճին զարգացած մէկ ձեւն էր: Ըլլայ Ս. Սոփիայի վրայ, որ կը նուիրականացնէ անոր կերպարը, ըլլայ՝ Ռաւէննայի Սան Վիթալէի եւ կամ Բիւզանդիոնի Ս. Սէրկիոս եւ Պաքոս՝ ութանկիւն ճառագայթող յատակագծներուն վրայ՝ Սիրեաք ոճին դրոշմը կը տեսնուի:

Արեւելքի Հռոմէական կայսրութիւնը, որ կը կոչենք Բիւզանդական կայսրութիւն, մէկ ժողովուրդի մը, մէկ ցեղի մը գործը չէ: Եւ, որովհետեւ կայսրութիւն մըն է, ան իր մականին տակ կը հաւաքէ բազմաթիւ, զանազան ժողովուրդներ: Այդ ժողովուրդները՝ արդէն գոյութիւն ունէին կայսրութեան հողային տարածութեան վրայ, նախքան Բիւզանդական կայսրութեան կազմուիլը եւ իր ինքնութեան գիտակցիլը: Այս ժողովուրդները կը կազմէին արդէն՝ քաղաքակրթութիւններու կեդրոններ: Անոնք էին որ լայնօրէն մասնակցեցան հելլենական քաղաքակրթութեան փթթումին: Բիւթանեացիներ, Լիւտիացիներ, Փրիժէցիներ, Բամֆիլլիցիներ, Կապաթովկիացիներ, Սուրիացիներ եւ Հայերը, բոլորն ալ՝ հին քաղաքակրթութիւններ ունեցող ժողովուրդներ էին: Այս ժողովուրդները բերին իրենց քաղաքակրթութեանց բաժինները՝ Բիւզանդական կայսրութեան եւ անոր քաղաքակրթութեան ձեւաւորումին մէջ:

Երբ, Մեծն Կոստանդիանոս, Նոյ. 4, 326 Թուին կը դնէր առաջին քարը իր նոր մայրաքաղաքին եւ զայն կ'ընէր կայսրութեան եւ քաղաքակրթութեան մը նշանաւոր կեդրոնը, արդէն՝ Արեւելքի մէջ գիտէին թէ՝ ինչպէ՛ս սիւները կը կապեն աղեղներով՝ հելլենական գովթարի (architrave) տեղ, թէ ինչպէ՛ս կը ծածկեն շէնք մը՝ կամարներով եւ գմբէթներով, թէ ինչպէ՛ս որմերը գունաւոր մարմարէ տախտակներով կը ծածկեն եւ արդէն հնարած էին ողնոյցի (pendantif) դրութիւնը, գմբէթը կառուցանելու համար: Բիւզանդիոնի միակ արժանիքը եղաւ այս բոլորը իրարու համադրելով յառաջ բերել գեղարուեստական յուզիչ արտայայտութիւն մը, որ կոչուեցաւ բիւզանդական ոճ:

Բիւզանդական ճարտարապետութիւնը՝ կայսրութեան կազմութեան կը նմանի: Ան կազմուած է՝ կայսրութիւնը բաղկացնող իւրաքանչիւր ժողովուրդի բերած՝ ճարտարապետական

քերնին վտանգուած տեսնելով՝ Հայաստանը ձգեցին եւ Բիւզանդիոն ապաստանեցան: Հոն՝ գահին վրայ էր Լեւոն կայսրը (457 – 479), որ գիրենք սիրով ընդունեցաւ եւ անոնց ապահովութեան համար, զիրենք հաստատեց Մակեդոնիոյ «Նիկէ» քաղաքը»: Այսպէս էր որ Արշակունիները հաստատուեցան Բիւզանդական կայսրութեան մէջ:

Բայց՝ Գինէսիոսի այս պատմութիւնը չըսեր թէ ինչպէս Վասիլ ծնաւ Ադրիանուպոլսոյ մէջ, այսինքն՝ Թրակիա եւ կոչուեցաւ՝ Մակեդոնացի:

Իրականութիւնը՝ հաւանաբար տարբեր ըլլայ: Արդարեւ՝ Թրակիոյ մէջ հայկ. զօրաւոր գաղութ մը կար: Զ. դարուն վերջերը, Մորիկ կայսրը՝ Հայաստանէն գաղթականութիւն տարաւ եւ զանոնք հաստատեց Թրակիոյ մէջ, հայ իշխաններու վարչութեան տակ: Ը. դարուն, Կոստանդին կայսրը (741 – 775), Կարինէն վերցուց ուրիշ գաղթականութիւն մը եւ նորէն՝ զանոնք Թրակիա հաստատեց: Այս գաղթականութիւններու ներկայութիւնը հաւանաբար շփոթութիւն յառաջ բերած է միտքերու մէջ, Մակեդոնացի Արշակունիները՝ Թրակիոյ մէջ տեսնելով:

Շատ կանուխէն՝ Հայերը արդէն եկած էին Բիւզանդիոն: Գիտենք թէ՝ Յուստինիանոս կայսեր օրով՝ Արտաւան Արշակունի՝ Յովհաննէս Արշակունի Թագաւորի որդին՝ Բիւզանդիոն էր, ուր շատ կարեւոր անձնաւորութիւն մը եղաւ եւ նոյնիսկ փորձեց կայսերական գահին տիրանալ: Յուստինիանոս՝ մահուամբ պատժեց դաւադիրները, բացի Արտաւանէն, որուն, նոյնիսկ ատեն մը վերջ՝ բարձր պաշտօններ յանձնեց: Է. դարուն կը յիշուի նաեւ ուրիշ Արշակունի մը՝ Վաղենտիանոս պատրիկը, որ ըմբոստացաւ Հերակլի թոռան՝ Կոստանդի դէմ, բայց ձախողեցաւ եւ զոհուեցաւ: Այս Վաղենտիանոսի Հայ – Արշակունի ըլլալը՝ Սէբէոս մեզի կ'իմացնէ. «Կարգէ ի վերայ գաւառաց իւրոց զաւրավարս զՎաղենտիանոսն, որ կոչուէր՝ Արշակունի»:

Ինչ որ ալ ըլլայ, անհաւանական բան մը չէ որ Վասիլ սերած ըլլայ Արշակունիներէն: Ինչ որ կարեւոր է, այն է թէ՝ Բիւզանդացի պատմիչներէն եւ անոնց հետեւող եւրոպացի հեղինակներէն՝ ոչ ոք ժխտած է Վասիլի Հայ եւ Արշակունի տոհմէն ըլլալը:

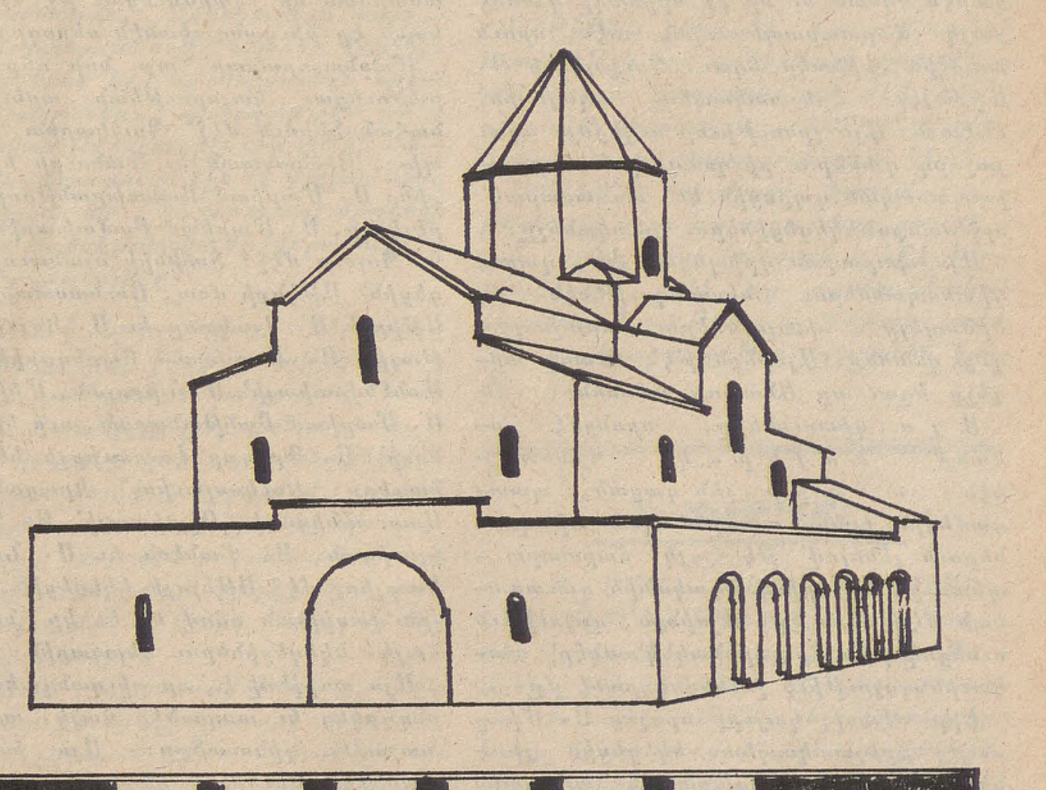
Մակեդոնիոյ մէջ բազմաթիւ Հայեր եւ Սլաւներ կը բնակէին: Վասիլիէվ, կ'ենթադրէ թէ, Վասիլ ըլլայ՝ կիսով Հայ եւ կիսով՝ Սլաւ: Իր ընտանիքը՝ կ'ըսէ Վասիլիէվ (Histoire de l'Empire Byzantin, T. I. p. 398. Ed. Piccard, Paris 1932) ծագումով Հայ էր, բայց, դարերու ընթացքին, 457 Թուականէն մինչեւ 867 Թուականը, չորս հարիւր տարուան ընթացքին, հաւանաբար՝ խնամիացած է Սլաւներու: Բայց, Վասիլիէվ նկատի չառներ թէ, կէս – Սլաւ Վասիլը՝ Սլաւ Պուլկարները դերի պիտի չտանէին: Թերեւս ալ, այս սլաւական խնամութեան համար ըլլայ, որ Ծիրանածինը չի խօսիր Վասիլի հօրմէն:

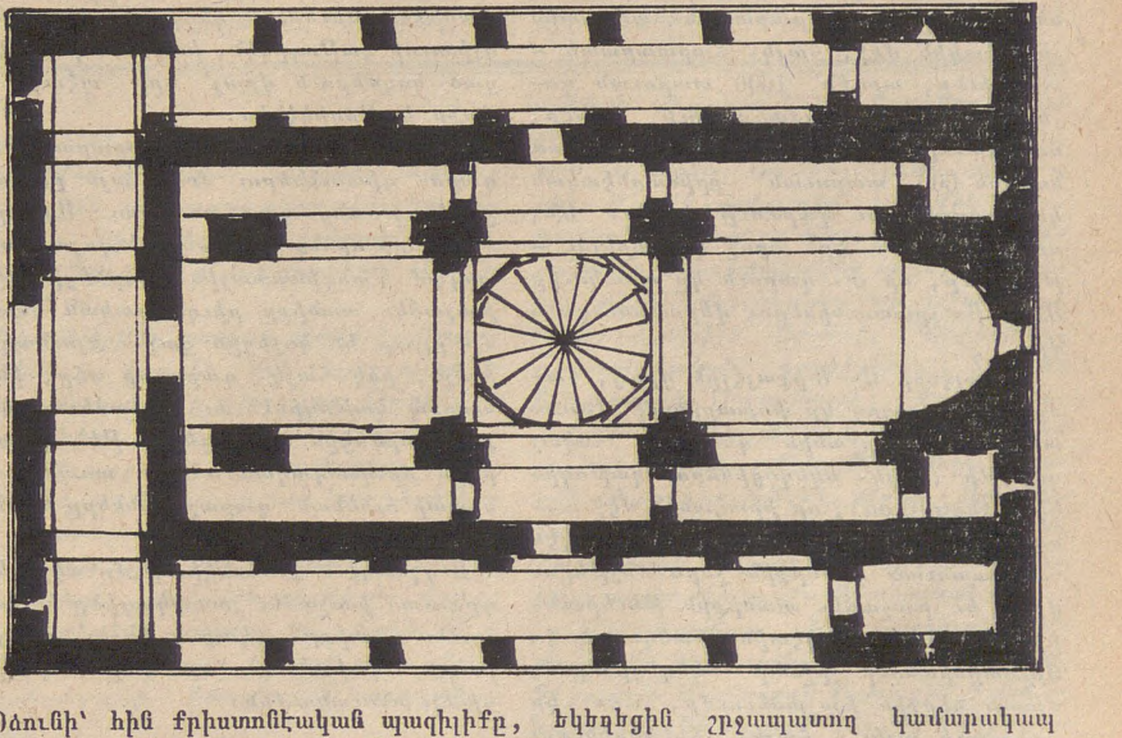
Վասիլ երբ գահ բարձրացաւ՝ 30 տարեկան էր, կ'ըսէ Ագոնց, այսինքն՝ ծընած էր 837–ական Թուականներուն. ոմանք ալ կը կարծեն թէ 812 Թուին ծընած ըլլայ ան, ինչ որ՝ սխալ է: Արդարեւ, Թէոփիլից իշխանը, 855ին կը յանձնարարէր Վասիլը՝ Միքայէլ կայսեր, եւ Վասիլի համար կ'ըսէր «պատանի» (նէօթէրոն): Եթէ, Վասիլ ծնած ըլլար 812ին, 855ին՝ 43 տարեկան կ'ըլլար, որ՝ պատանի տարիք չէ:

Վասիլ եղաւ՝ մեծ հայասէր մը. հայ իշխաններուն միշտ սէր եւ պաշտպանութիւն շնորհեց եւ բարձր պաշտօններ անոնց յանձնեց: Օրինակ՝ Ալեքսի Հայը (Stratigon Alexion Genos Arménion) որ նշանակուեցաւ Կիպրոսի փոխարքայ, կը գրէ Ծիրանածին՝ «Բանակաթեմեր» գիրքին մէջ:

Յովհաննէս Կաթողիկոս ալ կը գրէ. «Այլ եւ մեծ կայսրն Յունաց՝ Բարսեղ, ոչ փոքր ինչ պայման խաղաղութեան եւ հաճութեան սիրոյ, հաստատէր ընդ արքային մերոյ՝ Աշոտոյ, որդի սիրելի զնա անուանելով, եւ հաղորդակից կացուցանելով յամենայն Թագաւորութիւնս Թագաւորութեան իւրոց»: (տպ. Երուսաղէմ, 1867, էջ 177):

Ստեփանոս Ասողիկ ալ կը գրէ. «Նո–

Օձունի՝ հին քրիստոնէական պազիլիքը, եկեղեցին շրջապատող կամարակապ ծածկոցը Ե. դարու շինութիւն է, նախ քան 485, հաւանաբար հեթանոսական սիւնազարդ գաւիթի մը (péristyle) վերապրումը: Այս յատակագիծը բաղդատելով «Նէա»ի յատակագիծին հետ կը տեսնենք գրեթէ նոյն ձեւաւորումը: Թ. դարէն սկսած, բիւզանդական եկեղեցիները կը շրջապատուին կամարածածկ գաւիթով մը վասիլեան նախատիպին համաձայն, մինչ Հայերը Է. դարէն սկսած զայն ջնջած են:

Fonds A.R.A.M

տուրքովը։ Ս. Սոփիայի շինութիւնը՝ Զ. դարուն, հրաշալի կերպով կը պատկերացնէ այս վիճակը։ Անոր շինութեան համար՝ կայսրութեան չորս ծագերէն բերին շինանիւթերը։ Սիւները եւ խոյակները Լիտիայի Եփեզ քաղաքէն կու գային, գմբէթին թեթեւ աղիւսները, որոնց վրայ գրուած էր՝ «Աստուած հիմնեց, Աստուած զայն պիտի պաշտպանէ»՝ կու գային Հռոդոս կղզիէն, մարմարիոնը Փրէքոնէզէն էր, պօրփիւրը՝ Եգիպտոսէն, եւայլն։ Փոքր Ասիան տուաւ Բիւզանդիոնի առաջին ճարտարապետները, Սուրիան՝ որ կայսրութեան մէկ նահանգն էր, տուաւ իր շէնքերուն ճարտարապետական կառոյցին օրինակը։

Բիւզանդական ճարտարապետութիւնը կարելի է բաժնել երկու մեծ շրջաններու, յատկանշուած՝ երկու հիմնական ոճերու կերպարանքով։

Առաջինը՝ Յուստինիանոսի շրջան՝ Զ. դարուն։ Ան յատկանշուած է՝ Սիրեաք ոճի շինութիւններով, որպիսին են.— Բիւզանդիոնի Ս. Իրէնէն, Ս. Սոփիան, Ս. Առաքելոցը, եւայլն, ուր շէնքը կը ծածկէն կեդրոնական հսկայ գմբէթով մը, չորս մոյթերու վրայ։ Ասոնք, իրարու կապուած են՝ չորս հսկայ աղեղներով եւ ոդնոյցներով (pendantifs)։ Այս ձեւի շինութիւնը՝ շէնքին ճառագայթող յատակագծին մէջ առաջ կը բերէ՝ խաչաձեւ ներքին բաժանում մը։ Եւ կամ, ուղղակի խաչաձեւ յատակագիծ մը, որպիսին էր՝ Ս. Առաքելոց եկեղեցին, Ճէպէլ — Շէյք — Պարաքաթի՝ Ս. Սիմէոն Սիւնակեացի պալիլիքային նման, Ե. դարուն։ Եւ կամ՝ սուրիական ուրիշ յատակագծի մը հետեւողութեամբ՝ Պօսրաի (512), ուր՝ ներքին ութ մոյթերու կազմած ութանկիւն բազմանկիւնը կը վարէ յատակագծին չարուածքը։ Այս՝ սուրիական օրինակի նման է. Ռավէննայի Սան Վիթալէն (527), Բիւզանդիոնի Ս. Սէրկիոս եւ Պաքոս եկեղեցիները (532)։ Ս. Սէրկիոս եւ Պաքոսը այժմ մզկիթ է եւ կը կոչուի՝ «Քիւչիւք Այա Սօֆիա»։

Յուստինիանոսի շրջանի ոճը տեւեց՝ Զ. դարէն մինչեւ Թ. դար, երեք հարիւր տարի։

Երկրորդը՝ Վասիլեան շրջանն է, Թ. դարէն սկսած եւ որ իր օրինակը կ՚առնէ հայկ. ճարտարապետական ոճէն, որուն առաջին օրինակը եղաւ՝ Պուքօլէօնի Ս. Միքայէլ Հրեշտակապետ եկեղեցին՝ «Նէա»ն։ Այս շինութիւնը ուղեցոյց եղաւ յաջորդ դարերու բիւզանդական ճարտարապետական դպրոցին եւ առհասարակ՝ օրթոտոքս եկեղեցիներու յատկանիշը։

Այս պարագան վրիպեցաւ ԺԹ. դարու գիտնականներու նկատողութենէն եւ ծիծաղելի սխալումներու առաջնորդեց զանոնք։ Այսինքն թէ՝ «Մառը արգելք եղաւ որ Անտառը տեսնեն»։

Այս գիտունները, որոնցմէ ոմանք նոյնիսկ Վենետիկէն անդին չէն գացած, պատշաճեցին իրենց ակադեմական տիտղոսներուն յենելով՝ թէ հայկ. ճարտարապետութիւնը՝ բիւզանդականին գաւառական մէկ ձեւն էր։ Այսինքն՝ գոյութիւն ունեցող բան մը, օրինակ կ՚առնէր՝ տակաւին գոյութիւն չունեցող բանէ մը...

Երբ՝ Վասիլ կայսրը որոշեց Ս. Միքայէլ Հրեշտակապետ եկեղեցին շինել Պուքօլէօնի կայսերական պալատին շրջափակին մէջ, հայկ. ճարտարապետութիւնը, արդէն՝ 1600 տարուան գոյութիւն եւ փորձառութիւն ունէր, ուրարտական իր սկիզբէն ասդին, եւ առնուազն 500 տարուան՝ քրիստոնէական կառուցումներու վարժութիւն մը։ Ան, ուրեմն հասած էր՝ որոշ կատարելութեան մը, որ Ժ. դարուն կը պսակուէր Անիի Բագրատունիներու վերածնունդովը։

Պուքօլէօնի Ս. Միքայէլին վրայ, համարձակ կերպով կը փոխարինուի՝ Յուստինիանոսի շրջանին գնտաձեւ հսկայ գմբէթը, հայկ. եկեղեցիներու կաթողիկէով (katolikon), որ իրականին մէջ տեսակ մը լուսանցոյց է։ Այս կաթողիկէն հաստատուած է ներքին չորս մոյթերու վրայ եւ խաչաձեւ տանիքին թեւերուն՝ իրար հանդիպած կէտին զետեղուած է։ Յուստինիանոսի շրջանի եկեղեցիներու, միայն ներքին խաչաձեւումը, հոս կը յայտնուի նաեւ՝ հայկ. եկեղեցիներու վրայ եղածին նման՝ տանիքին վրայ ալ։

Այս ձեւի շինութիւնը կը կազմէր՝ արդէն հայկ. ճարտարապետական ոճին յատուկը։

Օտար հեղինակներէն ոմանք՝ Կիւյէր (Guyer), Վուլֆ (Wulf), Միլէ, Շառլը Տիլ, անցնող ԺԹ. դարուն հրապարակ դրած էին վարկած մը թէ, բիւզանդական նոր ճարտարապետութեան ոճը կը սկսի՝ Վասիլի «Նէա»ով եւ «յունական խաչ»ի յատակագիծով, կրնայ ըլլալ որ Փոքր Ասիայէն եկած ըլլար, բայց ոչ՝ Հայաստանէն։

Բոլոր այս «վարկած»ի (hypothèse) հեղինակները, երբ իրենց աշխատասենեակի չորս պատերուն մէջ փակուած՝ կը հնարեն վարկածներ, միմիայն Ստրժիկովսկիի հաստատումները ջրելու համար, կը մոռնային հաշուի առնել ուրիշ համոզիչ ազդակներ, որոնց վրայ հիմնուելով Ստրժիկովսկիի՝ կը գրէր.— «...Այս ձեւը որ տարածուեցաւ Արեւելքի քրիստոնէական արուեստին մէջ, զուտ հայկական է»։

Այն ազդակները, որոնց ակնարկեցի աւելի վերը, կապ չունին ճարտարապետական ենթադրական վարկածներու հետ։ Թերեւս ատոր համար ալ՝ անոնք չատ ազդու եղած են։ Այս ազդակները՝ մշակութային եւ քաղաքական են։

Թ. դարուն, Բիւզանդիոնի մէջ՝ Հայերը իրենց ձեռքը ունէին կայսրութեան ամբողջ ղեկը։ Հայ կայսրերու եւ կայսրուհիներու, հայ կեսարներու, հայ պատրիարքի, հայ սպարապետի եւ Հայերէ բացուած համալսարանի քաղաքական եւ բարոյական ազդեցութիւնները՝ չատ մեծ էին։ Հոն տիրող հայկական մթնոլորտին մէջ՝ Վասիլ դժուարութիւն չունեցաւ Բիւզանդիոն մտցնելու հայկ. ճարտարապետական ոճը, որ բիւզանդական եկեղեցիին կրօնական քարացած հասկցողութեան համար՝ յանդուգն նորութիւն մըն էր եւ որ՝ առանց մեծազօր կայսրի մը՝ պիտի չյաջողէր իրականանալ։

Եւ, այս Թ. դարէն ասդին, բիւզանդական եկեղեցիները շինուեցան՝ Վասիլ Ա. կայսեր ներմուծած հայկ. ոճով, թէեւ աւելի ընդարձակ քան՝ հայկ. եկեղեցին, և այս պատճառով ալ բազմաթիւ կաթողիկէներով, թուով՝ հինգ։ Վասիլեան այս ոճը՝ վերջ ի վերջոյ եղաւ օրթոտոքս եկեղեցիին մէկ յատուկը, այն աստիճան որ՝ կարծուեցաւ թէ հայկականն էր բիւզանդականէն սերողը։

Մասնաւորաբար՝ այս նոր ոճը տարածուեցաւ կայսրութեան արեւմտեան նահանգներուն մէջ՝ Պուլկարիա, Սերպիա, Յունաստան եւ Դանուբի երկայնքին։ Ս. Մարիամ Բանախրանթոսը, Միրէլէօնը, Ս. Մարիամ Բամախարիսթոսը՝ Կ. Պոլսոյ մէջ։ Տաֆնիի նշանաւոր եկեղեցին՝ Աթէնքի մօտ, Յունաստանի մէջ։ Սթիրի՝ Ս. Ղուկասը եւ Ս. Կոյսը, Արթայի՝ Ս. Մարիամ Բարեգործիթեան, Մօնէնվասիայի՝ Ս. Նիքոլան, Միթրայի՝ Ս. Մարիամ Բանթանասան, ուր կը գտնուի՝ Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի կենդանագիրը։ Եուկոսլաւիոյ՝ Կրացանիցաի, Ստուտենիցայի, Օխրիտայի՝ Ս. Պոկորոսիցան, Ս. Քանէօն եւ Ս. Նաումը, Իտալիոյ մէջ Սթելոյի եկեղեցին, եւայլն վասիլեան ոճով են եւ կը նմանին՝ հայկ. եկեղեցիներու կերպարին։

Այս առիթով է, որ բիւզանդական ոճը ընդգրկեց եւ տարածեց հայկ. տանիքին խաչաձեւ շինուածքը։ Այս խաչաձեւ տանիքին թեւերուն կեդրոնին կը դնեն՝ գլխաւոր կաթողիկէն, իսկ թեւերու մէջի ցած կողմերուն վրայ՝ երբ պէտք է՝ փոքր կաթողիկէներ։

Արեւմուտքի մէջ, մասնաւորաբար ԺԹ. դարու գիտուններու մօտ, այս բոլորը՝ շփոթութեանց պատճառ եղաւ։ Այս գիտունները որոնք Հայաստանի գոյութիւնը անգամ կ՚անգիտանային, կարծեցին թէ՝ խաչաձեւ տանիքը բիւզանդական հնարք մը ըլլար եւ կոչեցին զայն՝ «յունական խաչ», իսկ հայկ. դարաւոր ոճը, ինքնատիպ կաթողիկէն եւ խաչաձեւ տանիքը՝ կարծեցին եւ պնդեցին թէ՝ կը սերէին բիւզանդական ոճէն, առանց որ նկատի ունենան՝ դարաշրջանները եւ թուականները։

Ուղղանկիւն քառանկիւնի մը մէջ ներգծուած խաչաձեւ յատակագիծը եւ խաչաձեւ տանիքը՝ պէտք է կոչել՝ «հայկ. խաչ», փոխանակ՝ «յունական խաչ»ի սխալ անուանումին։

Ս. ՃԷՎԱՀԻՐՃԵԱՆ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՏԵՍԱԲԱՆՆԵՐԸ

Բ.

Գրեց՝

ԶԱՐԵՀ ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ

Փրուսոն, ընդհակառակն՝ կը քննադատէ Տըլաքրուան։ Անոր գործերուն մէջ կը տեսնէ «աւելորդ բաներ», բայց կը խոստովանի, թէ դժուար է արուեստը սահմանել։ «Միստիկ բան մը կայ արուեստին մէջ, որ կը խուսափի վերլուծումներէ»։ Կը բողոքէ Փրուսոն, երբ քննադատներ, Քորոյի նկարներուն անաւարտ երեւոյթը կը նկատեն տկարութիւն։ «Ի՞նչ կը նշանակէ անաւարտ կամ աւարտած. աշխատանքին տեւողութի՞ւնն է որ արժէք պիտի տայ նկարին»։ Քննադատը, ընդհանրապէս, ճաշակի տրամաբանութիւնով կ՚առաջնորդուի. սակայն, ամէնէն լաւ տրամաբանողը չէ միշտ ամէնէն լաւ ճաշակ ունեցողը։ Քննադատը երբ չէ զինուած զգալու ընդունակութիւնով, կը դառնայ արուեստագէտին չարագործը. «կը սպաննէ զայն, երբ պէտք է լուսաբանէ»։

Բնութիւնը՝ բառարանն է նկարչութեան լեզուին. քննադատն ալ նկարիչին պէս պէտք է ծանօթ ըլլայ անոր բառերուն. այլապէս՝ երկուքն ալ կը նմանին ագատութիւնը կորսնցուցած թռչունին, որ վանդակի մը փոքր տարածքին վրայ կը կատարէ իր թռիչքները։

×

Բնութեան օրէնքներուն իմաստութիւնը՝ տարբեր մտածումներ կը ներշնչէ նկարիչին եւ բանաստեղծին, երաժիշտին եւ գիտնականին։ Երեւոյթներու համայնագիտարանէն կը ներշնչուի՝ ամէն ստեղծագործ միտք եւ սիրտ։ Խորին եւ բազմազան բնութեան արտայայտութիւնները, անոնց լեզուն կ՚ուզէ ծանօթացնել Հիփոլիթ Թէնի «Արուեստին փիլիսոփայութիւնը»։ Թէն, արուեստի գործը կը պայմանաւորէ տեղով, կլիմայով և միջավայրով։ Անոնց միջոցով կը բացատրէ իտալական, ֆլամական եւ սպանական մեծ եւ ինքնատիպ դպրոցներուն տեղային մասնայատկութիւնները։ Ծաւալ կ՚առնէ՝ ճանչնալու համար պտուղը։ Թէն կը քննարկէ իտալական Վերածնունդը, հասկնալու համար անոր մեծութեան պատճառը ու կը գտնէ միջավայրը նախ, յետոյ՝ տեղը, որ հեռաւոր կապ մը ունի Յոյներուն հետ։ Այս երկու հանճարեղ ժողովուրդներու ոգին՝ երկար ատեն դիմադրեց կրթական արուեստի ներխուժումին դէմ։ Պահեց գեղեցիկ կարգաւորումին (տօրիք-մի) ճաշակը, եւ ըմբռնեց աւելի մարդը, քան՝ բնութիւնը։ Ծահեկանութիւնը, որ տուին Վերածնունդի հսկաները մարդկային կառոյցին, կու գար յունական արուեստին հեթանոս հմայքէն, որուն թափանցումին արգելք չկրցաւ ըլլալ կրօնական իշխանութիւնը։ Վերածնունդը եղաւ համադրութիւնը՝ սրբազան եւ հեթանոս արուեստներուն, որուն ամէնէն աւելի նուիրեալը պիտի մնար՝ Միքէլ Անճէլօ։

Թէն, քաղաքական փայլուն շրջանները միայն ընդունակ կը գտնէ արուեստի փթթումին. իբր փաստ՝ կը յիշէ տոճերու փառքին մէջ ծաղկած վենետիկեան մեծղի եւ լիադեղ նկարչութիւնը։ Բայց, կը մոռնայ, թէ Կարոլոս Ե.ի կայսրութեան փլուզումին յաջորդեց արուեստի եւ գրականութեան մեծ շարժում մը՝ ըՍպանիոյ մէջ։ Հոլանտական մեծ ու հարուստ նկարչութեան զուգադիպումը՝ երկրին գերութեան շրջանին եւ Վերածնունդին երեւումը՝ անիշխանութեան եւ անբարոյութեան շրջանի մը մէջ, ուր արուեստը հասաւ գեղեցկութեան բարձրագոյն կատարին։ Հապճեպով գրուած «Արուեստին փիլիսոփայութիւնը» Թէնի՝ ճշմարտութեան դէմ մեղանչումներ չատ ունի։

×

Իրապաշտ քննադատներու ամէնէն իրապաշտն է՝ Էմիլ Զօլա։ Հակակրանք մը ունի անցեալին նայող արուեստագէտներու հանդէպ։ Այս յանդուգն քննադատին մտածումները դամբանականներ են դասականութեան եւ վիպականութեան վրայ գրուած։ Ոչ մէկ բան կ՚ընդունի ներկայէն դուրս։ «Նկարչութեան ներկան՝ իրապաշտութեան մէջ է. անոր պէտք է ուղղուի արուեստագէտին խառնուածքը»։ Ու, կը յարձակի սալոններու յետադէմ ժիւրիներուն վրայ, որոնք «իտէալին աւելովը զինուած, երէկուան ճշմարտութիւնը կը փնտռեն այսօրուան ճշմարտութեան մէջ»։

Զօլա, միակ քննադատն է, որ ժամանակէն առաջ կ՚անցնի, օրուան ծաղրուածներուն մէջ՝ վաղուան մեծութիւնները տեսնելով։ Երբ, Մանէն քննադատողներուն երեսին կը պոռայ. «Դուք կը ծաղրէք զինք, բայց ձեր զաւակները՝ պիտի հիանան անոր վրայ. անոր տեղը՝ Լուվրի թանգարանն է». կը նկատուի՝ անարժէքներ ջատագովող խենթ մը։ Ժամանակը ցոյց տուաւ թէ, իրապաշտութեան հայրը չէր սխալած՝ դափնիներու բաշխումին մէջ։ Ցաւեցած ճաշակներու հակազդեցութեան պահանջը՝ կը սպասէր ուժեղ խառնուածքի մը, որ կարենար Քուրպէի հզօր իրապաշտութիւնը պարտադրել անցեալի նախասիրութեան։ «Կեանքը՝ առօրեային մէջ է. անոր մէջ պէտք է սպասել տաղանդին բոցը»։ Գեղագիտական բարձր կրթութիւն պէտք է յաջողութեան հետ, ընդունելի դարձնելու համար արուեստագէտ մը, որ չի նմանիր ուրիշին։

Զօլա, արհամարհելով ամէն անարգանք, որ կը շռայլուէր իր անունին շուրջ, աւելի յստակ կերպով կ՚ուզէ ճշդել իրապաշտ բառին իմաստը. «Իրապաշտօրէն նկարել՝ չի նշանակեր բնութիւնը ընդօրինակել։ Բնութիւնը՝ չընդօրինակուիր, կը վերլուծուի։ Այս իմաստով եթէ իրապաշտ գործեր նկարէք՝ կը ծափահարեմ ձեզ, աւելի ուժգին կը ծափահարեմ, եթէ նկարէք զանոնք՝ իրական եւ կենդանի»։

Զօլա, կը քննադատէ միջավայրին եւ կլիմային ազդեցութիւններով տեղային դպրոց մը բնորոշող տեսութիւնը՝ Թէնի։ «Արուեստի գործը՝ խառնուածքի մը ընդմէջէն տեսնուած ստեղծագործութիւն է. կապ չունի կլիմաներու հետ»։ Յետոյ, նիզակը կը դարձնէ ռոմանթիկներուն։ «Արուեստագէտ մը, որ իր կեանքին երեք – չորրորդը կ՚անցընէ երեւակայութեան մէջ դէմքեր տեսնելով, ապրող դէմքեր չի տեսներ այլեւս»։ Զուտ զօլայականութիւն մը։

×

«Վերլուծել արուեստի գործ մը, կը նշանակէ՝ կորսնցնել էականը, որ լոյսն է։ Ամէն լաւ գործ՝ համր հիացում կը պարտադրէ դիտողին»։ Փօլ Վալերի, քննադատներու ամէնէն հաճելին է թերեւս անոր համար՝ որ չի ձանձրացներ ինչպէս՝ Տիտըրօ՝ իր յաւակնութիւններով. ինչպէս Պոտըլէր՝ իր արհամարհանքներով։ Կը ձեւակերպէ մտածումներ՝ ճիշդ եւ արդիական, զուսպ եւ առանց աւելորդ բառի։

Վալերի՝ սիրողի մը պէս կը մօտենայ արուեստին. այդ է պատճառը, եթէ կարգ մը խորհրդածութիւններ չեն կրեր իր մտքին խորութիւնը։ «Բնանկարը տուաւ պատմական նիւթերու վրայ մեծարժէք գործեր. ե՞րբ կը յայտնուի բնանկարներու նոր աշխարհ մը, առանց մարդկային ներկայութեան»։ Վալերի, կը կարծէ, թէ բնանկարը ինքնիր մէջ առնուած, կը պակսեցնէ՝ արուեստագէտին ստեղծագործող կարողութիւնը։ Դասաստեղծական մտածելակերպէն մնացորդ մը. «Դիմանկար մը հիացում կը պատճառէ ո՛չ թէ գծագրական ճշդութիւններուն, այլ՝ նկարչական գեղեցկութիւններուն համար»։ Շատ ճիշդ բացատրութիւն մը։ Անոր Արուեստը քերականութիւն չունի։ Անոր լեզուն չի սորվուիր. կը զգացուի «Նկարի մը արժէքը՝ կախում ունի քննադատին տաղանդէն եւ զգալու կարողութենէն. կ՚արժեւորուի կամ կ՚արժեզրկուի. կը ստեղծէ հետաքրքրութիւն կամ՝ անտարբերութիւն»։ Ահա մտածում մը, որ երկու տողով կը սահմանէ քննադատութիւնը, առանց գործածելու բուն բառը՝ յարաբերականութիւն։

Imprimé Sur Les Presses Du Journal «HARATCH»-83, Rue D'Hauteville-75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

Fonds A.R.A.M

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
9
MARDI
9 DECEMBRE
1980

LE NUMERO 2 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.794
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
56e ANNÉE — No 14.794

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՆՈՅ. 25 – 28)

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ

Գ.

Ապա խօսք տրուած է լիբանանահայ գրող Գառնիկ Ադդարեանի, որ անդրադառնալէ ետք ժողովի մեծ նշանակութեան, շեշտած է, որ այս հաւաքոյթը, որ Սփիւռքի հայ մտաւորականութեան հին երազն է, մէկ ազգ – մէկ ժողովուրդ ըլլալու ճշմարտութեան, Հայոց Պետութեան գոյութեան ապացոյցն է։ Սփիւռքը, ըսած է ան, միայն ու միայն կը գոյատեւէ վերածնած Հայաստանի գոյատեւումով, որ Սփիւռքին յոյս ու հաւատք կը ներշնչէ միշտ մնալու, միշտ պայքարելու պատնէշի վրայ, տոկալու այն համոզումով որ իր Թիկունքը կայ մեծ ուժ մը՝ Խորհ. Հայաստանը։ «Այդ Թիկունքի գոյութիւնը Լիբանանի Հայութիւնը զգաց իր ամէնէն ծանր փորձութեանց օրերուն, զգաց յանձին Խորհ. Հայաստանի, հզօր Խորհ. Միութեան գոյութեան», ըսած է Գառնիկ Ադդարեան եւ իր խօսքը վերջացուցած է անդրադառնալով հայրենիք – սփիւռք կապերու յետագայ զարգացման, ինչպէս նաեւ մերձաւոր Արեւելքի հայկական գաղութներու առջեւ ծառացած կարգ մը հարցերու։

Հայաստանի բարձրագոյն եւ միջնակարգ մասնագիտական կրթութեան նախարար Լիւդվիգ Ղարիբջանեան խօսած է Հայաստանի մէջ Սփիւռքի հայ ուսանողներու ուսման մասին, նշելով որ վերջին տարիները աւելի շատցած է հայրենիքի մէջ բարձրագոյն ուսում ստանալ փափաքողներու թիւը։ Իր խօսքին մէջ նախարարը տուած է վիճակագրական կարգ մը տուեալներ։

Ապա յարգանքի խօսք արտասանած է «Լիբանանահայ հասարակական – քաղաքական գործիչ» Աւետիս Տէմիրճեան այն մարտիկներու հասցէին, որոնք «հայ ժողովուրդին բերին 1920 Թուականի Նոյեմբերը, մեծ Հոկտեմբերի, ռուս ժողովուրդի հասցէին, որոնց հովանիին տակ ծաղկեցաւ ու հասակ առաւ Խորհ. Հայաստանը։ Առանց ռուս ժողովուրդի չի կրնար ըլլալ Խորհ. Հայաստանը, չի կրնար ըլլալ խաղաղութիւն մեր հողին վրայ», շեշտած է Աւետիս Տէմիրճեան եւ անդրադարձած Լիբանանի քաղաքացիական պատերազմի ընթացքին գաղութի հայութեան բռնած դիրքին։

Երեւանի «Նայիրիտ» ձեռնարկութեան յաջողութիւններու մասին խօսած է Վաչէ Ազիզեան։ «Լիբանանահայ հասարակական – քաղաքական գործիչ» Բարունակ Թովմասեան, խօսելով ժողովի նշանակութեան մասին, ըսած է. «Հաւաքոյթը հայապահպանման տեսակէտէն յոյժ կարեւոր միջոցառում մըն է եւ անշուշտ մեծ դեր կը խաղայ հայրենիք – սփիւռք կապերու ամրապնդման գործին մէջ։ Ժողովին գումարումը կը վկայէ այն մեծ ուշադրութեան ու հոգատարութեան մասին, որ Սփիւռքի հանդէպ կը ցուցաբերեն Խորհ. Հայաստանի կառավարութիւնը, եւ Սփիւռքահայութեան հետ մշակութային կապի կոմիտէն»։

Խորհ. Միութեան Գեղարուեստից Ակադեմիայի անդամ Գրիգոր Խանջեան խօսած է Սփիւռքի արուեստագէտներու աշխատանքի արժեւորումին եւ անոնց ըստեղծած արժէքներու գնահատութեան մասին։

Զուիցերիայէն «հասարակական գործիչ» Մկրտիչ Շելեֆեան խօսած է «Հզօր Սովետական Միութեան եղբայրական ընտանիքին մէջ Սովետական Հայաստանի ծաղկումին, հայրենիք – սփիւռք կապերու կարգ մը առաջնահերթ հարցերու մասին»։

Լուսաւորութեան Նախարար Սեմէոն Հախումեան ներկայացուցած է Հայաստանի մէջ դպրոցաշինարարութեան վերելքը, տալով վիճակագրական տեղեկութիւններ։ «Ամէն տարի, 1962–էն ի վեր, Սփիւռքի հայ ուսուցիչները հայրենիք կուգան միամսեայ դասընթացքներու համար, կուգան ու կը հարստացնեն իրենց գիտելիքները, մօտէն կը ծանօթանան տնտեսութեան եւ մշակոյթի, գիտութեան եւ մանկավարժական մտքի զարգացման աննախընթաց նուաճումներուն եւ կը ներշնչուին հայրենիքի յաջողութիւններով»։

Փրոֆ. Ջաւէն Դոլաբջեան իր խօսքին մէջ նշելէ ետք, թէ մեր գոյատեւման, մեր պայքարի միակ զէնքը մեր յառաջդէմ միտքը եղած է, ըսած է. «Սովետական Հայաստանի կառավարութիւնը շատ մեծ նշանակութիւն կուտայ մշակոյթի զարգացման։ Այդ նոյն բանը պէտք է ընէ Սփիւռքը եւ մենք գիտենք, թէ Սովետական Հայաստանը ինչպիսի մեծ ուշադրութիւն կը դարձնէ Սփիւռքի հայ մտաւորականութեան հանդէպ։ Իր բարդ, հակասական խնդիրներով հանդերձ ըՍփիւռքը ունի ընդհանուր օրինաչափութիւն մը. ատիկա անոր բոլոր հատուածներու նուիրումն է մայր հողին, անոր համախմբումը Սովետական Հայաստանի շուրջ։ Սովետական Հայաստան – ըՍփիւռք՝ մէկ հայրենիք – մէկ ժողովուրդ. այս միասնութիւնն է մեր յետագայ գոյատեւման հիմքը»։

«Մեր պատմութեան քառուղիներով մենք միշտ մինակ քալած ենք, դաշնակից ու բարեկամ չենք ունեցած, բացի հիւսիսի վստահելի մեծ բարեկամէն՝ ռուս ժողովուրդէն», ըսած է իր խօսքին մէջ «հասարակական գործիչ» Հրաչ Խըտիկեան (Միացեալ Նահանգներէն)։ Մոնրէալի հայկական գաղութի կեանքի մասին խօսած է Քանատայէն «հասարակական գործիչ» մը Էլդա Աքքիպրիթեան, իսկ Ռուբէն Մելիք ներկայացուցած է ֆրանսահայ գաղութը։ Ալիսիա Կիրակոսեան կարդացած է իր մէկ բանաստեղծութիւնը՝ «Նամակ առ Հայաստան» խորագրով։

Հրազդան քաղաքի տնտեսական եւ մշակութային զարգացման մասին խօսած է Տիգրան Պետիկեան, որմէ ետք խօսք առնելով Կիպրոսի Մելքոնեան Կրթական Հաստատութեան Տնօրէնուհի Սօսի Պետիկեան, անդրադարձած է հայապահպանման հարցերու եւ շեշտած, որ «Սովետական Հայաստանը մեծ օգնութիւն ցոյց կուտայ իր ղեկավարած Կրթական Հաստատութեան»։ Լիբանահայ գրող Վահէ – Վահեան իր խօսքին մէջ նշած է, որ «Լիբանանի ծանր վիճակը դէպի կործանում կ՚առաջնորդէր Լիբանանի Հայութիւնը, եթէ գաղութը չզգար Սովետական Հայաստանի հոգատարութիւնը, չստանար անոր օգնութիւնը։ Մենք պէտք է միաբան ըլլանք գաղութին մէջ եւ ամուր համախմբուինք մայր հայրենիքի շուրջ։ Անոր վառ ապացոյցներէն մէկը այս նախաձեռնութիւնն է, որ տեղի կ՚ունենայ մեր ազգային վերածնունդի 60–ամեակի հանդիսութիւններու օրերուն։ Եւ ռուս ժողովուրդի մեծ եղբայրութիւնն է մեր Թիկունքը, որ կրցած ենք հոս հաւաքուիլ, խօսիլ մեր ազգային անյետաձգելի, կարեւոր հարցերու մասին»։

«Հայրենիք – Սփիւռք կապերու ամրապնդման զանազան հարցերու մասին» խօսած են «հասարակական գործիչ» Աստուր Գիւզալեան (Լոնտոնէն) եւ Տոքթ. Գրիգոր Մուպահաճեան (Սուրիայէն)։

Արժանթինէն լրագրող Սամուէլ Սարգիսեան իր խօսքին մէջ շեշտը դրած է հայապահպանումը գիտական հիմքի վրայ դնելու, Սփիւռքի հայ գաղութներու մէջ տարուող աշխատանքները կեդրոնացնելու, Սփիւռքի հայ նոր սերունդը դաստիարակելու, պատմական եւ նիւթական արժէքները օտար լեզուներով տարածելու անհրաժեշտութեան վրայ։ Իսկ Էջմիածին քաղաքի եւ շրջանի վերելքի մասին խօսած է Արշալոյս գիւղի կոլտնտեսուհի Բաւական Մնացականեան։

Խաղաղութեան, Հայրենիք – Սփիւռք կապերու նոր արտայայտութիւններու խրախուսման հարցերը շօշափած են իրենց ելոյթներուն մէջ «Ժողովուրդներու բարեկամութեան շքանշանակիր» եւ «Աշխարհ» թերթի խմբագիր Աւետիս Ալիքսանեան (Ֆրանսայէն), «Արմինեըն Օպզըրվըր» թերթի խմբագիր Օշին Քէշիշեան (Միացեալ Նահանգներէն), «Լրաբեր» թերթի խմբագիր Լուտվիկ Թապագեան (Միացեալ Նահանգներէն), Լիբանանէն «հասարակական գործիչ» Վահրիճ Ճէրէճեան, «գործարար շրջաններու ներկայացուցիչ» Արշաւիր Կլորիկեան, «հասարակական գործիչներ» Տիգրան Ալեքսանեան (Իտալիայէն), Թորոս Թօրանեան (Սուրիայէն), Շաւարշ Մարտիրոսեան (Ֆրանսայէն), Անդրանիկ Սարեան (Պարսկաստանէն), Փրոֆ. Արա Աւագեան (Միացեալ Նահանգներէն) եւ Հայաստանի Գրողներու Միութեան Ա. քարտուղար Վարդգէս Պետրոսեան։

«Սփիւռքահայ Ներկայացուցիչների Ժողով»ին ներկայ եղած են Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի Արտաքին Յանձնախումբի նախագահ Կարլէն Դալլաքեան, Ակադեմիայի նախագահ Վիկտոր Համբարձումեան, Արտաքին նախարար Ջոն Կիրակոսեան, Սփիւռքահայութեան հետ Մշակութային կապի կոմիտէի նախագահ Վարդգէս Համազասպեան։

(Շար.)

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԻ նախագահական ընտրութեան մեծ յաղթականն է այժմու նախագահը՝ զօր. Էանէշ, որ վերընտրուեցաւ ձայներու շուրջ 56 առ հարիւր մեծամասնութեամբ։ Առաջին տպաւորութիւնն այն է թէ հոսանքէն անդին, Էանէշ անձնական յաղթանակ մը կը տանի, քանի՝ թեկնածու համայնավարներուն եւ ընկերվարականներուն, յաջողած է թէ կեդրոնէն թէ աջէն ձայներ խլել։ Հինգ տարուան համար, Փորթուկալի ճակատագիրը կրկին յանձնուած է իրեն։ Քուէարկողներու թիւն էր՝ եօթը միլիոն, մասնակցողներու համեմատութիւնը՝ 84 առ հարիւր։ Էանէշի մրցակիցն էր Դեմոկրատ զինակցութեան թեկնածու՝ զօր. Քարնէրօ, որ ձայներու շուրջ 40 առ հարիւրը ստացած է։ Երկիրը սակայն սուգի մթնոլորտի մը մէջ է, որ քուէատուփ գացած է, վարչապետին արկածալի մահը խորապէս ցնցած ըլլալով ժողովուրդը։

ԱՅԱԹՈԼԼԱ ԽԱԼԽԱԼԻ, ծանօթ իբրեւ անողոք եւ մկրտուած «Կարմիր Այաթոլլան» ստիպուեցաւ հրաժարիլ հակաթմրեցուցիչ պայքարի սպասարկութեան պետի իր պաշտօնէն, դրամի կորզումի ամբաստանութեամբ։ Խալխալի իսկական սարսափն էր բոլորին, հին վարչակարգի բարեկամներուն, թմրեցուցիչի առուծախ ընողներուն եւն. եւն.։ Վերջերս մէջտեղ ելած էր, որ Սպահանէն երկու առեւտրականներ, անարդարօրէն ամբաստանած թմրեցուցիչի թրաֆիքի համար պարտաւորուեր էին 30 միլիոն ռիալ (1,8 միլիոն Ֆր.) կաշառք տալ որպէսզի ցկեանս արգելափակումի վերածուի իրենց մահապատիժը։

ԿԻՐԳԻԶԻԻ Նախարարաց Խորհուրդի նախագահը (այլ խօսքով նախարարապետը) սպաննուած է հանգստեան տան մը մէջ։ Ըստ Կիրգիզիոյ Հանրապետութեան կուսակցական պաշտօնաթերթին պատասխանատուին, Իբրայմով քունին մէջ սպաննուած է, քովի սենեակն ալ՝ վարորդը, նոյնպէս սպաննուած։ Նոյն աղբիւրին համաձայն քաղաքական ըսպանութիւն մըն է, 26–րդ համագումարին նախօրեակին։

ԲՐԵԺՆԵՒ, արտասահմանեան իր 52րդ ճամբորդութիւնը կը կատարէ, այս անգամ՝ Հնդկաստան։ Ըստ երեւոյթին առողջական վիճակը լաւ է, հակառակ ամերիկեան «լաւատեղեակ» աղբիւրներուն, որոնք քանի մը տարի է շատ մտահոգ էին այդ մասին...։

ՇՈՒԷՏԱԿԱՆ Փեթրօսթուտիզ հիմնարկըն ունենալով իբրեւ աղբիւր «քարիւղային պարբերականը» կ՚ըսէ թէ Սիպերիոյ մէջ վեց հարիւր միլիառ թոն քարիւղ գտնուած է, ինչ որ, եթէ հաստատուի, իսկական յեղաշրջում մը կը բերէ քարիւղային հարցին մէջ եւ ատոր իբրեւ հետեւանք՝ միջազգային քաղաքականութեան։

ԼԵՀԱՍՏԱՆ խուժելու խորհրդային սպառնալիքը չէ վերցած եւ արեւմտեան շրջանակները բաւական մտահոգ են այդ առընչութեամբ։ Մոսկուա գումարուած անակնկալ վեհաժողովը, ընկերվարական երկիրներու փոքր ժամանակամիջոց մը թողուց Կանիայի կարգուկանոն դնելու իր երկրին մէջ, ապա թէ ոչ կը «ստիպուէին» օգնութեան փութալ։ Լեհերուն համար նման «ներդրում» մը, այս միջոցին բոլորովին անտրամաբանական է տրուած ըլլալով որ հինգ ամիսէ ի վեր, Լեհաստան երբեք այսքան հանդարտ չէ եղած, ոչ մէկ տեղ ալ գործադուլ կայ։ Միացեալ Նահանգները կրկին ազդարարած են Մոսկուայի, որ չփորձուի զինուորական միջամտութիւն մը կատարելու Լեհաստան։

ՄԻԹԵՐԱՆ քանի մը օրուան համար Ուաշինկթըն էր, ամերիկացի ընկերվարականներու կազմակերպած մէկ հանդիպումին մասնակցելու համար, ընկերվարական այլ պարագլուխներու հետ։

ԼԻԲԱՆԱՆԻ նորակազմ կառավարութեան շիի չորս նախարարները քաշուեցան ինչ որ ծանր հարուած է եթէ չփոխարինուին, քանի որ յարանուանական հաւասարակշռութիւնը կը խախտի, նախքան վաւերացումը Խորհրդարանին կողմէ։

ՖՈՒԹՊՈԼ

Հ. Մ. Ը. Մ. – ԱՐԾԻՒ ՊԱՐՏՈՒԱԾ

ՄԱՐՍԷՅԼ. – Սենեֆրիքայի իր դաշտին վրայ, Կիրակի օր Հ. Մ. Ը. Մ. – Արծիւը 1–ի դէմ երկու կէտով պարտուեցաւ Փոռ – Օթոնմէն եւ իրաւարարը խաղը դադրեցուց 86–րդ վայրկեանին, միջադէպերու հետեւանքով։

Fonds A.R.A.M

ԳՐԱԲԱՐԻ

Դասաւանդութեան Շարունակութիւնը Պուքրէշի մէջ

Երկար ժամանակաշրջանէ մը ետք, երբ հայագէտները սահմանեցին դասական հայերէնի (գրաբար) իրենց ուսումնասիրութեան առարկան, վերջերս արդիական բարբառներու ուսումնասիրութիւնը ա՛լ աւելի մեծ կարեւորութիւն ստացաւ: Եթէ արեւելեան բարբառները, այսօր, մանրամասնօրէն քննուած են, հարաւ-արեւելեան Եւրոպայի հայկական բարբառներու ուսումնասիրութիւնը նուազ կարեւորութիւն չէր կրնար ներկայացնել: Թէեւ եղած են հռչակաւոր նախորդներ, ինչպէս՝ Հ. Արսէն Այտընեան եւ Հրաչեայ Աճառեան, մեր օրերուն, Յ. Ճ. Սիրունի եղած է քիչերէն մէկը, եթէ ոչ միակը, որ զբաղած է այս բարբառով, նախաձեռնելով անոր մանրամասն վերլուծումին եւ նկատելով կարեւոր եզրակացութիւնները, որոնք կը բխին այստեղ, պատմական տեսակէտէ: Ան այս վերլուծումը հազիւ սկիզբ մը կը համարէր եւ կը խթանէր այս դժուար աշխատանքին շարունակութիւնը: Օրինակ մը կը հանդիսանայ «Հայ լեզուին տեղը» յօդուածը (1941), ուր կը ներկայացնէ ոչ միայն ինչ որ աւելի նոր է այս մարզին մէջ, այլ նաեւ ինչ որ կայուն կը մնայ մինչեւ այսօր – ուսումնասիրութեան հիմք մը: Ի վերջոյ, այսպիսի գործունէութիւն մը, կազմելով ընդհանուր մշակոյթ մը, կը նպաստէ ժողովուրդի մը հոգեկան հարստացման: Սիրունիին յօդուածը, իրականին մէջ, ներածական մըն է 1938-ին Հարաւ-Արեւելեան Եւրոպական Ուսումնասիրութեանց Հիմնարկի նախաձեռնած գրաբարի դասընթացքին:

Անուանի արեւելագէտը մտադրած էր գրաբարի դասագիրք մը եւ հայ գրականութեան պատմութիւն մը գրել: Դասական հայերէնի դասընթացքը շարունակեց Վլատ Պէնըցեանու, Մանկավարժական Հիմնարկին, իսկ 1960-էն սկսեալ մինչեւ իր մահը, Պուքրէշի Համալսարանին մէջ: Այս դասընթացքին շարունակութիւնը նկատուեցաւ պատուոյ պարտականութիւն մը թէ՛ այս մեծ անձնաւորութեանց յիշատակին եւ թէ գիտութեան հանդէպ, ու գրաբարը կը դասաւանդուի այսօր ալ, երբ կամաւոր դասընթացք, առաջին հերթին դասական լեզուներու բաժնի ուսանողներուն համար: Անշուշտ, արդիւնքները այնքան փայլուն չեն եւ չեն կրնար ըլլալ, բայց, քանակային վերլուծումէն անդին, գրաբարի դասաւանդումը համալսարանի մէջ ունի իր կարեւորութիւնը: Իւրաքանչիւր տարի, ուսանողները քիչ են, բայց, նկատի ունենալով որ դասական բանասիրութեան ամբողջ բաժինը ունի տարեկան եօթը ուսանողներ եւ ասոնցմէ 3 – 4-ը, եւ միշտ լաւագոյնները, կը հետեւին այս դասընթացքին (երեք տարի), առանց պարտաւոր ըլլալու, այլ միայն գիտական հետաքրքրութեամբ ու հաճոյքով, հարցը կը ստանայ ուրիշ նշանակութիւն մը. ուրեմն, տարիներ շարունակ, փաքիւլթէի դասական բանասէրներուն լաւագոյններէն շատեր կը ճանչնան հայ լեզուի տարրերը: Ի՞նչ կը նշանակէ իրենց համար այս իրողութիւնը: Կը նշանակէ հեռանկարային հաւասարակշռութիւն մը «դասական վաղեմիութեան» մասին, հորիզոնի ընդլայնում մը եւ արժէքաւոր գործիք մը, լեզուաբանական տեսակէտէ: Հնդեւրոպական բաղդատական քերականութիւնը կը հանդիսանայ լեզուաբանութեան դժուարագոյն եւ ամէնէն հրապուրիչ ճիւղերէն մին, անհրաժեշտ՝ բանասէրի մը մշակոյթին համար: Այս նպատակով գոյութիւն ունին քանի մը գլխաւոր լեզուներ, որոնք ուսումնասիրուած են նախընտրաբար: Ասոնց մէջ, բացի լատիներէնէն եւ յունարէնէն, կ'ուսումնասիրուին սանսկրիտը եւ հայերէն գրաբարը: Այսպէս, հայերէնը, ուսանողներու գիտակցութեան մէջ, իրայատուկ տեղ կը գրաւէ կարեւորագոյն լեզուներու կարգին: Այլապէս, հայերէնի դասընթացքին հետեւող ուսանողները աչքի կը զարնեն բարդ խնդիրները լուծելու յատկութեամբ, շնորհիւ իրենց ունեցած գիտելիքներուն:

Ոմանք յաջողած են աշխատիլ Համալսարանը, Լեզուաբանութեան Հիմնարկը, Պետական Դիւանատունը, Հարաւ-Արեւելեան Եւրոպական Հիմնարկը, նոյնիսկ եթէ ուրիշ մասնագիտութիւն ալ ունին: Ուրիշներ ուսուցիչներ են երկրի զանազան անկիւնները, պատրաստելով մշակուած եւ մասնագիտացած մարդիկ: Այս բոլորին գիտելիքներուն մէջ կը մնայ հետաքրքրութիւն մը, համակրում մը, հանդէպ հայ մշակոյթին, նոյնիսկ եթէ, ժամանակի ընթացքին, կը մոռնան հոլովում մը կամ ձայնաբան օրէնք մը:

Այսպէս, հայ լեզուաբանութեան հանդէպ հետաքրքրութիւնները հանդէս կուգան համալսարանական եւ գիտական շրջանառութեան մէջ, զանազան ձեւերով, ուսանողական, գիտական շրջանակներու աշխատութիւններէն մինչեւ դոկտորայի թէզերը: Այս գրագումներուն մէջ, կան պահեր, զորս հայ մշակոյթի ոեւէ սիրող կրնայ յուզիչ համարել. օրինակի համար, ռումէն ուսանողներ Մովսէս Խորենացիէն թարգմանած են այն հատուածը, ուր կը խօսուի Մեսրոպ Մաշտոցի ջանքերուն մասին, հնարելու՝ հայկական այբուբենը:

Ա՛լ աւելի լաւ ճանչնալու համար հայ մշակոյթը, դեռ անհրաժեշտ են շատ բաներ. գոյութիւն չունի ռումաներէնով գրաբարի դասագիրք մը (Վլատ Պէնըցեանու սկսած էր կազմել, առաջին մասը միայն պէտք է կանոնաւորել, բայց կը մնայ տպագրութեան հարցը), անհրաժեշտ են բառարաններ, բնագիրներու հաւաքածոներ եւ այլ նիւթեր, հաւանաբար, առաջին հերթին, հայ գրականութեան պատմութիւն եւ հին հեղինակներէն թարգմանութիւններ ծանօթ լեզուներով, որպէսզի ուսանողները կարենան ընդհանուր գաղափար մը կազմել այս արժէքներուն մասին:

ՖՐԱՆՁԻՍՔԱ ՊԸԼԹԸՋԱՆՈՒ

ՃԱՓՈՆ.–

Սահմանադրութեան Բարեփոխում

Ճափոնի իշխանութիւնը ապահոված Դեմոկրատ Ազատական կուսակցութեան շարքերուն մէջ կարեւոր թիւ կը ներկայացնեն այնպիսիները, որոնց համոզումով երկրին այժմու Սահմանադրութիւնը «ամերիկեան պարտադրութիւն մը եղած է»: Կուսակցութեան երեց եւ ազդեցիկ անդամներէն երեսփոխան Մաշիմուրայի յայտարարութեան համաձայն, կիրարկուող ներկայ Սահմանադրութիւնը մշակուած եւ պարտադրուած է Ամերիկացիներուն կողմէ, առանց նկատի ունենալու ժողովուրդին տեսակէտը: Հետեւաբար, հարկ է զայն վերափոխումի ենթարկել: Այս տեսակէտը կը բաժնեն շատեր, յատկապէս ազգայնական տրամադրութիւններ սնուցանողները:

Յետ-պատերազմեան Սահմանադրութեամբ Ճափոն ընդմիշտ կը հրաժարի զինուորական-ռազմական երկիր դառնալէ: Հակառակ ասոր, Ճափոն տարիներու ընթացքին կը յաջողի նկատելի ստեղծանով զինական ուժ մը կեանքի կոչել: Այս այսպէս ըլլալով հանդերձ, այդ ուժը, Սահմանադրութեան կէտերը նկատի առնելով, օրինական հիմունքներ չունի: Չի կրնար ունենալ: Այս է պատճառը, որ ներկայիս շատեր կը փորձեն հարցը արծարծել, որպէսզի Սահմանադրութիւնը բարեփոխութեան ենթարկուի:

×

Ինչո՞ւ այս նոր ձգտումը: Ճափոնի պետական եւ զինուորական շրջանակներէն շատ-շատերու համոզումով: Միացեալ Նահանգները կորսնցուցած են իրենց գերազահութիւնը ռազմական գետնի վրայ: Ուաշինկթըն այլեւս ի վիճակի չէ պաշտպանելու իրենց երկիրը Խորհ. Միութեան դէմ, մասնաւորաբար, երբ Ուաշինկթըն հարկադրուի իր ուժերը կեդրոնացնել Միջ. Արեւելք եւ Եւրոպա:

Ճափոնի քաղաքագէտներուն եւ զինուորականներուն համար երկու երեւոյթներ, – ժամանակակից, – յատկանշական կը նկատուին: Ա. – Խորհրդային զինուորական միջամտութիւնը Աֆղանիստանի մէջ: Բ. – Խորհրդային զինական-ռազմական ուժին զօրացումը կարգ մը փոքր կղզիներու մէջ՝ Ճափոնի հիւսիսը: Շատերու համոզումով՝ այդ կեդրոնացած ուժերը կրնան յառաջապահները դառնալ իրենց երկրին վրայ կատարուելիք խորհրդային յարձակումին: Նման վտանգի մը հաւանականութիւնը չեն ուզեր անտեսել:

Այսպէս նկատուած «կարծր» տեսակէտին համախոհները կը պահանջեն, որ Ճափոն առանձինն ի վիճակի ըլլայ դէմ դնելու որեւէ յարձակումի, բնականաբար, անհրաժեշտութեան պարագային ապաւինելով Միացեալ Նահանգներու հիւլէական ուժին պաշտպանութեան՝ ըստ երկուստեք կնքուած համաձայնագիրին:

Ուրեմն հիմնական կէտը զինուորական կարեւոր ուժի մը հաստատումն է: Եւ այս Սահմանադրութեան վերափոխումով, իբրեւ օրինական քայլ: Զօր. Տըկլըս Մաք Արթըր, 1947ին, կարգ մը պայմաններ պարտադրեց Ճափոններուն (ընդմիշտ հրաժարիլ պատերազմէն եւ զինական ուժի կազմութենէն): Տարիներ ետք, պաղ պատերազմի օրերուն եւ, յատկապէս Քորէայի կռիւներուն ժամանակ, Մաք Արթըր շրջադարձ կատարելով արտօնեց, որ Ճափոն 75.000-ի հասնող ոստիկանական ուժ մը կեանքի կոչէ: Ասիկա առաջին քայլը հանդիսացաւ այժմու Ինքնապաշտպանութեան Ուժին, որ կը հաշուէ 240.000 հոգի:

«Մաք Արթըրի Սահմանադրութիւնը», որ թէ 1955-ին եւ թէ 1972-ին խնդրոյ առարկայ դարձաւ Դեմոկրատ Ազատական կուսակցութեան շրջանակներուն մէջ, ներկայիս, կրկին օրուան կարեւոր հարցերէն մէկը կը նկատուի:

×

Նոր Սահմանադրութեան մը մշակումը պահանջի մը արդիւնքն է: Հանրային կարծիքը դէմ չէ:
Ուրեմն փոփոխո՞ւմ Սահմանադրութեան: Չմոռնանք, որ Ճափոն տնտեսական գետնի վրայ գեր-Պետութիւն մը դարձած է: Հետեւաբար, շատեր կը խորհին, թէ պատճառ չկայ այժմ նոյն դիրքը չզբաղելու նաեւ զինուորական-ռազմական մարզէն ներս:

Թ. Ա. Թ.

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԾԱԼՔԵՐԷՆ.–

ԴԱՐԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԻՆ

ԹՐՔԱՑԱԾ ՀԱՅԵՐ, ՔՐՏԱՑԱԾ ՀԱՅԵՐ

Գրեց՝ Գ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Մ. Օրմանեան նշում է, որ 1737 թըւին Սասոյ վրայ բռնացող Լեւոն Օղլի անուն մի Թուրք ասում էր, որ ինքը Լեւոն Թագաւորի ցեղից է սերել: Հ. Ղ. Ալիշան Սասոյ կողմերում յիշատակում է Հայուկտ անուն մի Թուրքմէն աշիրէթ, որ խառնուրդ էր այլեւայլ տոհմերի եւ քրդացած Հայեր կը համարուէր:

Ըստ «Արաքս» հանդէսի (Մոսկուա, 1888 թ.), Սիսն ունէր 800 տուն բնակչութիւն, որից 600 հայ եւ 200 մահմեդական: Վերջիններից շատերի ծնողները հայ եկեղեցիէն բաժանուել էին: Իրենց դիմագծերէն, կենցաղէն դատելով կարելի է ասել, որ Սսի մահմեդականների մեծամասնութիւնը հայկական ծագում ունէին: Սսոյ մօտ Դրազարկի վանքի աւերակների շուրջ շատ հայ գիւղեր են եղել, որոնք ժամանակի ընթացքում մի մասը տաճկացել են եւ մի մասն էլ Սիս են տեղափոխուել:

Սսոյ մօտիկ կային 4 – 5 Թուրք գիւղեր, որոնք մի դար առաջ Հայութիւնից դարձել էին (Մ. Քէլէշեան): Սսոյ շրջակաների Թրքական գիւղերում կային շատ եկեղեցիների եւ ուխտատեղիների աւերակներ: Թուրքերը մեծ հաւատք ունէին հայկական սրբատեղիների վրայ եւ ուխտի գնացողներ էին լինում, ինչ որ վկայում է, որ իրենց բոլոր կապերը Հայութիւնից չէին խզել:

Սիսի գաւառում էր գտնւում Վահկա, այժմ Ֆէքէ աւանը, որ առենօք 70 տարի Ռուբինեան իշխանութեան մայրաքաղաք է եղել: Ունէր շուրջ 90 գիւղեր, որոնցից 8-ը հայ: Անցեալում գրեթէ բոլորը հայաբնակ են եղել, բայց յետագայում բռնութեան տակ նրանց մեծ մասը իսլամացել են:

×

42. ՀԱՃԸՆԻ ՇՐՋԱԿԱՆԵՐԻ ՀԱՅԵՐԻ ԻՍԼԱՄԱՑՈՒՄԸ

Հաճընը լեռնային Կիլիկիայում մի փոքրը հայկական քաղաք էր: Ըստ աւանդական պատմութեան, Անեցի Հայեր հիմներ են Հաճընը, հին աւերակ Հարկոնի տեղում: Կիլիկիոյ Ռուբինեան իշխանութեան անկումից յետոյ, Հաճնոյ Հայերը շուրջ 200 տարի պահել են իրենց անկախութիւնը եւ կառավարուել են հայ իշխաններով, ինչպէս Զէյթունը:

Առենօք Հաճնոյ շուրջ շատ հայ գիւղեր են եղել եւ երկար ժամանակ Հայերը այդ շրջանում մեծամասնութիւն են կազմել: Յետագայում Թրքական հարստահարութիւնների պատճառով մաս մը Հայեր բռնի կրօնափոխ են եղել եւ մի մասն էլ ցրուել է (Հ. Պօղոսեան):

Հաճըն ունէր 4 հայաբնակ գիւղեր եւ 80-ի չափ Թրքական գիւղեր: Այս վերջինների մի մասը Հայութիւնից դարձել էին: 1467 թուին Թրքական առաջին արշաւանքների ժամանակ շատ Հայեր ըստիպուեր էին իսլամութիւնը ընդունել փրկելու համար իրենց կեանքը: Հաճնոյ շրջանի Բանլըք եւ Քէօթէնի գիւղերի Հայերի մեծ մասն էլ այդ ժամանակներում բռնի կրօնափոխ են եղել: Նոյնպէս Աշէ գիւղի Հայերը չդիմանալով հալածանքներին եւ ճնշումներին, իսլամացել են: Ճէօմիրլիք Թուրք գիւղերում կար մի վանքի աւերակները, ինչ որ վկայում է, որ գիւղը տաճկացել է:

Հաճնոյ Թրքական շատ գիւղերում կային վանքերի ու ուխտատեղիների աւերակներ: Թուրքերի դիմագծերը աւելի հայատիպ էին քան թաթարական:

Հաճնոյ եւ Սիսի հիւսիսային լեռնաշղթաները ծածկուած էին Թրքական գիւղերով, որոնք մեծ մասամբ կրօնափոխ եղած Հայեր էին (Մ. Քէլէշեան):

Հաճնոյ եւ Սիսի շրջանները երկար ժամանակ կառավարուել են Գօզան Օղլի կոչուող ձորապետների կողմից, որոնք անուանապէս միայն ենթակայ էին կենտրոնական Թուրք կառավարութեան: Նըրանք ժողովուրդին կեղեքում էին եւ կառավարում ահաբեկելով: Նրանց տիրապետութեան ժամանակ տեղի ունեցել են շատ Հայերի բռնի իսլամացման դէպքեր:

(Շար. 44)

Fonds A.R.A.M

ՎԱՂԱ՛ՆՍԻ ԴՊՐԱՑ ԴԱՍԸ ԼԻՈ՛ՆԻ ՄԷՋ

Տարիներէ ի վեր մեր մեծագոյն փափաքն էր Լիոնը եւ Վալանսը իրարու միացնել ազգային ու մշակութային կապերով, եւ պարբերաբար, ելոյթներ կազմակերպել երկու գաղութներու փոխ յարաբերութիւնները աւելի ընդլայնելու եւ ճոխացնելու դիտաւորութեամբ:

Այս մերձեցման առաջին քայլը առաւ Հայր Նորվան վրդ. Զաքարեան, որ առաջին օրէն իսկ, հասկցաւ երկու դըրացի գաղութներու անհրաժեշտ միացման կարեւորութիւնը, գէթ հիմ մը դնելու իր այնքա՜ն սրտին խօսող միջին Ֆրանսայի Ազգ. Կեդրոնական մարմինի մը կազմակերպութեանը:

Ուրախ ենք որ Հայր Նորվանի փափաքին ընդառաջելով, Վալանսի Ազգ. Վարչութիւնը եւ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը, նոյն զգացումներով տոգորուած, թոյլ տուած էին Հոգեւոր Հովիւ Նարեկ քհնյ. Վարդանեանի եւ դըպրաց դասի ամբողջական կազմին, որ Լիոն գան ամսոյս 23–ին, օրուան պատարագը մատուցանելու եւ երգելու:

«Յառաջ»ի մէջ օրերով յայտարարուած ծանուցումը իր դրական արդիւնքը տուաւ արդէն, երբ վաղ առաւօտուն, հաւատացեալ ժողովուրդը կը սկսի փութալ դէպի Ս. Յակոբ Եկեղեցին, որուն բակը արդէն բացառիկ խանդավառութիւն կը տիրէր: Շատոնց լեցուած էր սրբազան վայրը, երբ որոշեալ ժամուն, ղեկավարին Պր. Հայազատ Օհանեանի բամբ ձայնը լսուեցաւ, որ ճարտար ճըպոտին հսկողութեան ներքեւ, կը չափաւորէր «Խորհուրդ Խորին»ի քաղցրահընչիւն ելեւէջները: Պահ մը մտախառնած մնացինք եւ ակնապիշ վերնատունը նայեցանք ուշի ուշով ունկնդրելով հոգեզմայլ շարականները որ յատկապէս այսօր, ինծի համար, հոգեկան տարբեր ուրախութիւն մը կը պատճառէին:

Չէ որ ես ալ նախկին Վալանցի, կարօտագին կը վերյիշէի անցեալի դոդոբիկ օրերը ուր խումբ մը սրտակից ընկերներով, մեր նորահաս խանդավառանքով, հիմը կը դնէինք Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ, ու կ'օժանդակէինք Տիկին Փերուզ Անտոնեանի «Արաքս» երգչախումբի կազմութեան առաջացրութեանը, գուշակելով արդէն իսկ, իր փայլուն ապագան: Այսօր իմացանք որ «Արաքս»ը եղեր է «Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ Դպրաց Դաս» յիսունէ աւելի երկսեռ անդամներով: Բան մը փոխուե՞ր է արդեօք այս տիտղոսին փոփոխութիւնով: Ընդհակառակն, աւելի ճոխացեր, աւելի կազմըւեր, աւելի զարգացեր եւ աւելի եկեղեցիին կապուեր է իր անձնազոհ ղեկավարին մականին ներքեւ, որ մօտաւորապէս քսան տարիներէ ի վեր, անխափան եւ անշահախնդրօրէն կը ստանձնէ այդ ծանր պարտականութիւնը ամէն Կիրակի, որպէս ուխտեալ եւ նուիրեալ հայ զաւակ:

Նման ցայտուն օրինակի մը առջեւ, կը տարուինք մտածելու թէ ինչո՞ւ մենք ալ Լիոնի մէջ չունենանք նման Դպրաց Դաս մը որ կանոնաւորաբար երգէ ամէն Կիրակի: Չէ որ Եկեղեցին ունի իր յատուկ Կոմիտաս երգչախումբը որուն հիմնադիրն ու ղեկավարն է Պր. Մարթէն Օֆլազ, որ տարիներով ղեկավարած է զայն, դժբախտաբար միայն տօնական՝ օրերուն սակայն, եւ պարագայական ժամերուն: Արդեօ՞ք կարելի չէ որ մենք ալ նոյն օրինակին հետեւինք, եւ համաձայն Հայր Սուրբին, ունենանք ձայնաւոր պատարագ ամէն Կիրակի, ընկերակցութեամբ երգեհոնի, եթէ ոչ քառաձայն՝ գոնէ երկձայն կամ միաձայն. բայց ի հաճոյս ժողովրդեան, թող վերնատունէն երգուին անոյշ մեղեդիներ:

Քաջ գիտենք որ մեր տղոց մեծ մասը տրամադիր է ամէն Կիրակի սիրայօժար երգելու, եւ վստահ ենք որ Վալանսի այցելութիւնը, նոր փափաք մը, խթան մը պիտի ըլլայ իրենց բարեկամեցողութեան: Բայց չենք գիտեր թէ ի՞նչ մթին նկատողութիւններ կը խափանեն ու կը կաշկանդեն իրենց պարտաստակամութիւնը, ու համարձակ չեն նետուիր իրենց նախասիրած եկեղեցական երգեցողութիւններուն մէջ: Հայր Նորվան իր բոլոր ջանքերը կը թափէ այս մասին, եւ վստահ ենք որ շուտով պիտի կարգադրուի այս խնդիրը ի գոհունակութիւն բոլորին:

Պատարագիչ քահանայ Տէր Նարեկ որ տարիներու թաւալումին հետ, կարծես աստուածային շնորհքը իր ուսերուն վըրայ աւելի վայելուչ հմայք մը տուեր է, իր վարդաձուշ երեսին մշտաժպիտ դէմքը, առինքնող նայուածքը, իրական հոգեւորականի մը սրբութիւնը կը ցոլացնէ: Խոնարհածքով արդէն համեստ, իր կոչումին տէր, անձնուրաց եկեղեցական, ան յաջողեր է տարիներու ընթացքին ամրացնել իր հոգեկան պաշարը եւ դառնալ աստուածահաճոյ տիպար եկեղեցական մը թէ իր շարականագէտի հմտութեամբ, թէ իր քարոզներուն հոգեւոր պայծառութեամբ:

Այսօր, Լիոնի Հայութիւնը իրապէս երկիւղած ըմբռշխնեց հին դարերու հոլոլոյթէն մեզի հասած հայրենի վանքերէն, Նարեկեան աղօթքները եւ հոգեպարար արարողութիւնը, որոնք սարսուռ կ'ազդէին ներկայ ժողովուրդին վրայ, մանաւանդ մեր իգական սեռի խումբ մը հաւատացեալներուն որոնք կարգախօսի մը հիման վրայ, միահամուռ կերպով խորասուզուած իրենց վերացական ներաշխարհին մէջ, կը պատրաստուէին Ս. Հոգիով հաղորդուելու, Տէր Ողորմեայի երեք հոգեպարար մեղեդիէն վերջ:

Այս գովելի եւ օրինակելի երեւոյթը մեզ հոգեպէս ուրախացուց եւ մեր համոզումները սրտապնդեց, երբ նման զանգուածային հաղորդութիւն կ'առնուի, նախ սկսելով դպրոցական բոլոր աշակերտութենէն, ապա ամբողջ սկաուտական կազմը, եւ այսօր ամբողջ Տիկնանց Միութիւնը որուն հետապնդուած նպատակներուն առջեւ խոնարհող ամենատրուպ ծառան է այս տողերը գրողը:

Ըստ ինքնեան, խորհրդածութիւններուս լայն դուռ բանալով, ես ինծի կ'ըսէի թէ բան մը փոխուած է անտարակոյս, եւ յիրաւի, Լիոնը վերազարթնումի շրջան մը կը բոլորէ:

Ի՞ցի՛ւ թէ իրականանայ այս երազը:

Նման երեւոյթ մը սակայն անտես չէինք կրնար առնել եւ, միջանկեալ, բարոյական պարտականութիւնը կը թելադրէ մեզ ըսել նաեւ որ վերոյիշեալ կարգախօսը պէտք է դաւանիլ հանրային – հաւաքական բարօրութեան իրականացումին, եւ մեկնակէտ հռչակել անանձնական, անկիրք ոգորումը ընդդէմ սխալներու եւ սայթաքումներու, եթէ տարբեր մտքի նկատողութիւններով իբր այդ կը նկատուին:

Սկզբունքներու հիմնական տարբերութիւններ կրնան ծագիլ մարդոց միջեւ, գաղափարի եւ գործադրութեան կերպերու հակադիր տեսակէտներ ալ, բայց գոյութիւն ունին բնական անյեղլի օրէնքներ, որոնք պատուիրաններ կը համարուին մարդկութեան համար:

Եթէ մարդ կրնայ գիտակցիլ թէ չարիքը ցաւ ու տառապանք, աւեր ու արցունք կը պատճառէ, այդ գիտակցութենէն անպայման կը ծնանի բարիին ըմբռնումը: Բարին չարէն զանազանելու այդ կարողութիւնը գլխաւոր յատկանիշն է այն մէկ քանի ձիրքերուն, որոնցմով օժտուած ըլլալով մարդ էակը կը բնորոշուի կենդանական աշխարհին մէջ:

Արդար դատումը եւ ճշգրիտ քննադատութիւնը, հեղինակին խիղճէն կախում ունի, ոչ թէ անոր ուսումէն եւ իմացականութենէն: Սիրտը խիղճ ունի եւ աւելի իմաստուն է քան թէ միտքը...:

Յետ պատարագի տեղի ունեցաւ ճ ա շ մը յարակից սրահին մէջ ուր Հայր Նորվան, որ կազմակերպիչ գլուխն էր օրուան ձեռնարկին, գոհունակութիւնը յայտնեց Տէր Նարեկ քհնյ.ին եւ երգչախումբին որոնք բացառիկ փայլ մը տուին մեր այսօրուան պատարագին շնորհիւ իրենց գեղեցիկ ու ներդաշնակ երգեցողութիւններուն: Ու, մասնաւորաբար շեշտելով նման հանդիպումներու յոյժ կարեւոր հանգամանքը, փափաք յայտնեց որ այսուհետեւ յաճախ առիթներ ստեղծուին փոխ – յարաբերութիւնները եւ երկու գաղութներուն եղբայրական կապը աւելի զօրացնելու համար. Տէր Նարեկ իր կարգին շնորհակալութիւն յայտնեց իր անձին եւ Դպրաց Դասին ընծայուած սիրալիր ընդունելութեան համար, եւ ան եւս քաջալեր հանդիսացաւ որ նման ելոյթներ միշտ կրկնուին ի սէր մեր եկեղեցւոյ յառաջդիմութեան եւ փոխադարձ տեսակէտներու ճոխացման: Խօսք առին նաեւ Լիոնի Ազգ. Միութեան նախագահ Պր. Սեպուհ Սարեան որ խոստացաւ զօրավիգ կանգնիլ յառաջիկայ յաճախակի ձեռնարկներուն ու ան եւս մատնանշեց կենարար ազդեցութիւնը նման մերձեցումներու, մասնաւորաբար Լիոնի շրջանի հայկական գաղութներու համար որոնք հազուագիւտ պարագաներու կարելի է քով քովի բերել: Գոհունակութեան եւ շնորհակալութեան խօսքեր ըրին երկու երգչախումբերու պետերը, Պր. Մարթէն Օֆլազ եւ Հայազատ Օհանեան, որոնք իրարու հինէն ծանօթ են եւ միասին թրծուած պոլսական երգչախումբերուն մէջ:

Մէջ ընդ մէջ եղան ազգային եւ աշուղական երգեր, հոգեշունչ արտասանութիւններ որոնք առաւել համեմեցին խընամքով պատրաստուած համադամ կերակուրները Կոմիտաս երգչախումբին անդամուհիներուն կողմէ, որոնք կը ստանձնէին նաեւ սպասարկութիւնը ու նազանքով կը հսկէին սեղաններու կանոնաւորութեան:

Հաճելի անակնկալ մը եղաւ ներկայութիւնը ամերիկահայ ծանօթ երգիչ Պր. Լեւոն Գաթըրճեանի որ իր թովիչ ձայնով, յաւելեալ փայլ մը բերաւ խնջոյքին, իր գեղեցիկ երգերով որոնց կ'ընկերանար սրինգով՝ Պ. Ժագ Գոճաքեան, Վալանսէն:

Ջերմութիւնը շուտով գրաւեց սեղանները. երգերն ու արտասանութիւնները կ'արժանանային անվերջ ծափերու, այստեղ թող ներուի ինծի մեկնաբանողներուն անուններուն զանցառութիւնը որ շատ տեղ սպառէ հաւանաբար: Ժամանակը սահմանափակ ըլլալուն, դժբախտաբար շուտ վերջ գտաւ այս հաճելի հաւաքոյթը, ոմանց կողմէ դեռ ուրիշ պարտականութիւն կար այլուր:

Նոյն երեկոյեան ժամը 4.30–ին, Վալանսի Ազգ. Միութեան նախաձեռնութեամբ, շրջանային խորհրդակցական ժողով մը տեղի ունեցաւ Ազգ. տան վերնայարկը, Լիոնի, Վալանսի, Վիէնի, Տէսինի եւ Փոն տը Շէրիի Ազգ. մարմիններու ներկայացուցիչներով:

Գլխաւոր օրակարգն էր: Արեւելքէն կամ Միջին Արեւելքէն եկող հայրենակիցներու անձագիրներու կարգադրութիւնը եւ անոնց դիրքը օրինաւորելու միջոցները:

Միաձայնութեամբ որոշուեցաւ կեդրոնական յանձնախումբ մը կազմել յառաջիկայ ժողովին, որ պիտի ներկայացնէ Լիոնի շրջանի հայութիւնը, եւ որուն պարտականութիւնը պիտի ըլլայ, աւելի հանգամանօրէն ներկայանալ պատկան իշխանութիւններուն մօտ, այս խիստ կարեւոր հարցերը լուծելու համար:

Յաջորդ ժողովին որ տեղի պիտի ունենայ Յունուար 18–ին, պիտի հրաւիրուին նաեւ Կրընօպլը, Սէն Թ'էթիէն, Սէն Շամոն:

Այժմէն ի գիտութիւն:

Պ. ԳԱՊԱԳՃԵԱՆ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՖԷՏԱՅԻՆԵՐԸ

Վարդան այդ տեսակ ձմեռներուն կ'իջնար այն գիւղը, ուր Տոքթ. Նայիրեան, նոյնպէս փակուած, գիւղի փոքրիկներուն Ա Բ Գ կը սորվեցնէր: Դպրոցի սանդուխներէն վեր ելած պահուն՝ Վարդան կը լսէր այդ պատկառելի ծերունիին հաղարմեայ ձայնը:

– Ըսէ տեսնեմ, տղաս, Հայաստանի մէջէն քանի՞ գետեր կ'անցնին:

Վարդան գիւղացու ներս կը մտնէր այնպէս, ինչպէս հաւատացեալ մը պիտի մտնէր կաթողիկոսի աջը առնելու: Տոքթ. Նայիրեան իր ծերացած տարիքին մէջ էր: Մօրուքը լայն սպիտակութիւն մը առած էր: Ունէր աչքերու հանդարտ բարութիւն, ցանուած արտերու բարութեան պէս:

Տոքթ. Նայիրեան գիւղերու Մելքոն վարժապետն էր:

×

Վարդան դեռ շատ երիտասարդ, Ժընեւի մէջ բժշկական ուսանող եղած էր, ի հարկէ, ձախող ուսանողներէն, որովհետեւ Մարքս այնքան կարդացեր էր, որ օր մը այդ «Քաբիթալ»ի հեղինակը իր երազին մէջ եկած էր ցիլինտր գլխարկով: Վարդան ուսումնասիրած էր մաթերիալիզմը, էմփիրիօ – քրիթիցիզմը, փոզիթիվիզմը ու բիոլոգիական սոցիոլոգիան, քոզմոլոգիական պրոբլէմները... Այդ օրերուն ան քսան տարեկան էր, երբ ինկած էր թիթեղէ ազմկոտ երազներուն մէջ:

Օր մը Ժընեւ կ'երթայ հայկական շարժման ղեկավարներէն ռուս պետական համալսարանի նախկին դասախօս Տոքթ. Նայիրեան, որ նաեւ հեղինակ էր գերմաներէն ու ռուսերէն մի քանի կարեւոր գիրքերու: Նայիրեան՝ արդէն վաղուց ձգած համալսարանի ամպիոնը՝ նուիրուած էր հայկական շարժման: Կազմակերպած էր հայ դպրոցները ու սուլթանի մահափորձը: Հայ գիւղական դպրոցներուն մէջ եղած էր ուսուցիչ՝ փոքրիկ մանուկներու Ա Բ Գ սորվեցնելու համար: Երկար ատեն ան մտահոգուած էր քիւրտ տառերու գիւտով: Այդ կերպով դրացի քիւրտ ցեղերու մէջ կ'ուզէր ստեղծել դպրոցներ ու երկու ցեղերու միջեւ կապել ներդաշնակութիւն մը:

Տոքթ. Նայիրեան յաճախ Երկիրն էր ու Սուլթանի անհանդստութիւնը: Կուինները անոր շունչով կը տարուէին, անոր կարգադրութիւնով նաեւ լեռ ելած էր Վարդաձորը:

Ժընեւի հայ ուսանողները երբ կ'իմանան, թէ Տոքթ. Նայիրեան Ժընեւ եկած է, Վարդան ուսանողներու կողմէ կ'երթայ խնդրելու, որ իրենց դասախօսութիւն մը կարդայ, քաղաքական տնտեսագիտութեան մասին: Վարդանի կ'ընկերանայ Սուրէն Զաւէնը, նիհար, տկար աչքերով կօշիկի ծայրը նայող ուրիշ հայ ուսանող մը, որ սոցիոլոգիայի կը հետեւէր: Սուրէն Զաւէն գացած էր Նայիրեանի մօտ, իր մէկ ուսումնասիրութեան մասին կարծիք առնելու: Սուրէն կարդացած էր նաեւ Տոքթ. Նայիրեանի գրքերը գերմաներէն լեզուով: Երկու ուսանողներ սենեակէն ներս կը մտնեն ու կը տեսնեն անվեհար վարդապետ մը: Մօրուսին մէջ նոր շատցած էին սպիտակները: Սենեակը փոքր էր ու անշուք, անկողինը տակաւին չշտկուած: Սեղանին վրայ կար քարիւղի օճախ մը թէյի համար: Տոքթ. Նայիրեան սեղանին վրայ դրած էր բաց գիրք մը: Մանր ու երկար վերարկուն վրան՝ գրագած էր ձեռագրի թերթերը կարգի բերելով:

Նայիրեան «Մտէ՛ք» ըսած էր՝ առանց մտածելու, որ դուռը զարնողները սենեակէն ներս մտած էին: Խորենացիի մը ծանրութիւնով իր գլուխը հակած՝ տակաւին թերթերը կանոնաւորելու աշխատանքին մէջ էր:

Սուրէն Զաւէն գրեթէ հիասթափուած էր Տոքթ. Նայիրեանը այդ վիճակին մէջ տեսնելով: Ներս մտած պահուն կրկնակօշիկի մը վրայ կռխած էր, յետոյ տեսած էր, որ միւս կրկնակօշիկը անկողնին մօտ էր: Գրքերու սեղանին վրայ դրուած էր թուլցած ճաղերով, հաստ ու դեղին կոթով հովանոց մը, նաեւ մի քանի հայերէն հնամաշ կողքերով գըրքեր:

(Շար. 213)

Fonds A.R.A.M

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Նազարէթեան, զաւակները, փեսաները, Մ. Աւետիսեան, Ֆ. Հրաչեան, հարսերը եւ թոռները, իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց՝ որոնք իրենց ներկայութեամբ, ծաղկեպսակով, նուէրներով, հեռագրով, մամուլով, նամակով ցաւակցութիւն յայտնեցին, իրենց մօր, մեծ-մօր եւ կեսրոջ՝

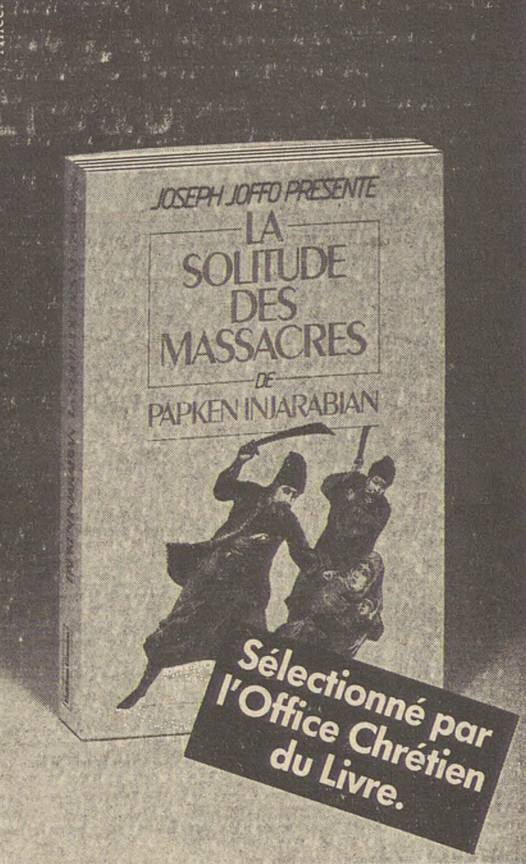
ՄԱՐԻԱՄ ՆԱԶԱՐԷԹԵԱՆԻ

մահուան առթիւ, որ պատահեցաւ Հինգշաբթի, Նոյեմբեր 6ին, 86 տարեկանին:

× Այս տխուր առթիւ, «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար 100 Ֆ. կը նուիրեն:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ԼԻՈՆ.— Ներսէս եւ Սօնիա Թիւթիւնճեան եւ իրենց աղջիկը՝ Անուշքա 150 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին, ի յիշատակ իրենց քրոջ զաւկին՝ Միշէլ Խաչատուրեանի մահուան (սպաննուած՝ Լոս-Անճըլըս, 27 տարեկանին), Ա. տարելիցին:

"Juin 1915: Un enfant emporté par le tourbillon de la folie des hommes."

Éditions Garnier.

19 rue des Plantes, 75014 Paris
Tél. 540.98.15

Antenne 2

présente
Le 12 Décembre, de 14 à 15 h.
« AUJOURD'HUI MADAME »
avec
LE TRIO ARMENIEN
Canon: ELIA PEHLIVANIAN
Chant: ANNA KARGAYA
Daoul, Guitare: ARTO PEHLIVANIAN

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԲԱԺԱԿԻ ՊԱՀ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆՑԻՆԵՐՈՒ

Աւանդական «Բաժակի Օր»ը այս տարի տեղի կ'ունենայ՝ Կիրակի, Դեկտ. 14, ժամը 13ին, Բարեգործականի Ալէք Մանուկեան Մշակութային Կեդրոնը՝

ԲԱԺԱԿԻ ՊԱՀ 13.30
Ճաշագին՝ 75 Ֆ.

Անպայման ապահովել սեղանները, մինչեւ Դեկտ. 10, հեռաձայնելով՝

ՃԷՋՎԷՃԵԱՆ (Պէրլիւք) – 236. 54. 48
ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ – 985. 36. 53
ՓԱՆՈՍԵԱՆ – 233. 77. 90

MARSEILLE MARSEILLE

INAUGURATION

Av. du 24 Avril 1915

(GENOCIDE ARMENIEN)

Le Comité de Liaison des Associations arméniennes de Marseille, invite tous les membres de la CommunautéArménienne et leurs amis, à assister à l'Inauguration par:

GASTON DEFFERRE

Député — Maire de Marseille
de l'«AVENUE DU 24 AVRIL, 1915»
Rassemblement: Le SAMEDI 13 DECEMRE, à 10.h. 30
Angle RUE CHARLES KADDOUZ et AVE. DE ST. JULIEN
Cette cérémonie symbolise l'hommage que Marseille rend aux 1.500.000 victimes du 1er GENOCIDE DU SIECLE

ՄԱՐՍԷՅԼ ՄԱՐՍԷՅԼ

Բ Ա Ց Ո Ւ Մ

1915, ԱՊՐԻԼ 24 ՓՈՂՈՑ-Ի

[ՀԱՅԿ. ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ]

ձեռամբ՝
ԿԱՍԹՈՆ ՏԸՖԷՐԻ
Երեսփոխան – Քաղաքապետ Մարսէյլի
Շաբաթ, Դեկտեմբեր 13, ժամը 10.30ին հաւաքուիլ՝
Ռիւ Շառլ Քատուզի եւ Ավընիւ Սէն Ժուլիէնի անկիւնը:

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԵՐԸ

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը, ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս կազմակերպած է այցելութիւն մը՝ Հայկ. գոյգ հանգստեան տուները, Դեկտ. 14, Կիրակի, ժամը 13.30ին:

Այս առթիւ օթոբիւս վարձուած ըլլալով, փափաքողներ կրնան ընկերանալ. օթոբիւսը կը մեկնի ժամը 13.30ին՝ Փըլաս Լէոն Պլումէն: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

Offre d'Emploi

«LE HOME ARMENIEN» de St. Raphaël (Var) recherche un cuisinier spécialités arméniennes, à partir du 1er JANVIER 1981.
Salaire Intéressant.
Téléphoner au (94) 95. 00. 30

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Համախառներդեցիական Միութեան Ֆըրանսայի շրջանի Կեդրոնական Վարչութիւնը իր բոլոր մասնաճիւղերով, խոր ցաւակցութիւններ կը յայտնէ Այրի Տիկին Երանուհի Ճէյրանեանի, ինչպէս նաեւ զաւակներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն, Նշան Ճէյրանեանի մահուան առթիւ:

RUNCONTRE EXCEPTIONELLE

Samedi, 13 Décembre, à 15 h.

PARC MUNICIPAL DES SPORTS — ISSY-LES-MOULINEAUX

ARARAT - d'Erevan

Champion d'URSS 1973

contre

A.S. Arménienne

13 h. Lever de Rideau (Juniors)
U.S. ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
contre
A. S. ARMENIENNE
Sous la présidence d'honneur de
M. SANTINI (Maire d'Issy)

Billets en vente:
Issy - les - Moulineaux:
VAROU, 40, Ave. Victor Cresson TABAC Le Balto: 50, Rue de l'Egalité
Boucherie MINASSIAN: 65, Bd. Rodin
Clamart:
ALTA, 10, Ave. Jean Jaures Télé CONDORCET: 175, Av. Jean Jaures
PARIS:
Librairie PALOUYAN: 9, Rue de Trévise, 75009
Restaurant EREVAN: 26, Rue Bergère 75009

REPAS

A 20 H. AU THEATRE MUNICIPAL D'ISSY
animé par BERNARD DEDEDJIAN

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

ԵՒ ԸՆԴՀ. ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը, առ ի գիտութիւն կը ծանուցանէ թէ, Կիրակի, Դեկտ. 14, Ս. Յակոբ Մծբնայ Հայրապետի տօնին Եկեղեցւոյս անուանակոչութեան առթիւ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի Յաւարտ պատարագի կը կատարուի մատաղօրհնութիւն եւ ընդհ. հոգեհանգիստ առ ի երախտագիտութիւն՝ այն բոլոր կրօնական հայրերուն եւ թաղիս ազգայիններուն, որոնք նիւթապէս եւ բարոյապէս ծառայած, գործած ու անցած են:

Սկիզբ ժամերգութեան 8.30, պատարագ 10.00, հոգեհանգիստ եւ մատաղաբաշխում 12.00:

×

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ Վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ, Կիրակի, Դեկտեմբեր 14ին, Ս. Յակոբայ տօնին եւ եկեղեցւոյս անուանակոչութեան առթիւ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
(Հայր. Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց)

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Մատաղօրհնութիւն:

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ եկեղեցւոյս ԿՈՄԻՏԱՍ Երգչախումբը:

Ժամը 12.30ին, Ազգ. Տան սրահին մէջ տեղի կ'ունենայ ժողովրդական ՃԱՇ, ի պատիւ Սերովբէ Արք.ի եւ Կոմիտաս Երգչախումբի անդամներուն: Անոնք որոնք կը փափաքին մասնակցիլ ճաշին, կրնան արձանագրուիլ եկեղեցւոյս Դիւանատունը: Ճաշագինն է 60 Ֆ.:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԿՐԹ. ԿԵԴՐՈՆ

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

Շաբաթ 13 եւ Կիրակի 14 Դեկտ.

Ժամանակացոյց.—

Ա.— Համազգային Կրթական Կեդրոնի Մանկապարտէզի դռները կը բացուին հանրութեան առջեւ, Շաբաթ 13 եւ Կիրակի 14 Դեկտեմբերին, առաւօտեան ժամը 9.30էն մինչեւ երեկոյեան ժամը 18: Այցելուները կրնան տեսնել դասարանները եւ հանդիպումներ ունենալ Միութեանս պատասխանատուներուն եւ Ուսուցչական կազմին հետ:

Բ.— Կիրակի Դեկտ. 14, կէսօրին կը կատարուի պաշտօնական բացման հանդիսութիւն: Ժամը 12.30ին խօսք կ'առնեն ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ եւ Համազգային Կրթական Կեդրոնի ներկայացուցիչներ:

Բացման երկօրեայ հանդիսութիւններուն եւ հանդիպումներուն հրաւիրուած է համայն հայ գաղութը:

ECOLE PRIVEE HAMAZKAINE
Centre d'Enseignement — France
185, Boulevard de la Cabane,
13012 — Marseille
Tél. 16 (91) 93. 75. 25

EREVAN restaurant
ՃԱՇԱՐԱՆ ԵՐԵՒԱՆ
26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՔՈՒՐ ԽՈՀԱՆՈՑ – ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՋԵՐՄ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՉԻԹԱՊՈՒՐ, ՄԱՆԹԸ
ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ԼԱՀՄԱՃՈՒՆ ՈՒ ՉԻ – ՔԷՕՖԹԷ (Պատուէրի վրայ)
ՈՒՐԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՍՈՒ - ՊԷՕՐԷԿ
ԵՒ ԱՄԷՆ ԿԻՐԱԿԻ ԱՌՏՈՒ՝ ՊԱՏՈՒԷՐԻ ՎՐԱՅ՝ Խ Ա Շ

ՈՒՐԲԱԹ ԵՒ ՇԱԲԱԹ՝
ՎԻԳԷՆ

FERME LE MARDI ՓԱԿ Է ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՃԱՇ ԿԸ ՀԱՅԹԱՅԹՈՒԻ ՆԱԵՒ ՏՈՒՆԵՐԸ, ԱՊՍՊՐԱՆՔԻ ՎՐԱՅ:

Imprimé Sur Les Presses
Du Journal «HARATCH»
Commission Paritaire: N° 55935
83, Rue D'Hauteville — 75010 - Paris

Fonds A.R.A.M

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 10
MERCREDI 10 DECEMBRE 1980

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

LE NUMERO 2 F.

56րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.795
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
56e ANNÉE — No 14.795

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ԴԵԿՏ. 2 – 4)

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ

Դ.

ԽՄԲ.– Մեր յաջորդական 3 թիւերով, տուինք Երեւանի հեռատիպի տեղեկատուութիւնը «Սփիւռքահայութեան ներկայացուցիչներու ժողովին» մասին: Այժմ կարգը եկած է նամակներու եւ ուղերձներու: Առաջին երկուքը, զորս կը հրատարակենք ստորեւ, շարադրուած են *արեւմտահայերէն*, իսկ երրորդը՝ ուղերձ սփիւռքահայութեան, շարադրուած է՝ *արեւելահայերէն*: Ապուրին մէջ, մազ փնտռելու մասնաւոր միտում մը չունինք, բայց կը խորհինք թէ հակառակը աւելի տրամաբանական կ'ըլլար, քանի առաջին երկուքը ներքին սպառումի սահմանուած են (մանաւանդ՝ Բրեժնեւինը, (որու անշուշտ *արեւմտահայերէն* պիտի չըրկուէր նամակը...) մինչ երրորդը՝ արտաքին, այսինքն՝ արեւմտահայութեան: Այս վերջինը կը հրատարակենք մեր յաջորդ թիւով:

×

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԲՐԵԺՆԵՒԻ, ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊՐԵԶԻՏԻՈՒՄԻ

«Սփիւռքահայութեան Ներկայացուցիչների Ժողով»ը, որ գումարուեցաւ Նոյ. 24 – 25–ին Երեւանի մէջ, աւարտած է իր աշխատանքները: Սփիւռքի զանազան գաղութներէ ժողովին մասնակցող ներկայացուցիչները ողջոյնի նամակ մը ղրկած են Խորհ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդի պրեզիտումի նախագահ Լէոնիդ Բրեժնեւի: Նամակ մըն ալ ղրկուած է Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի պրեզիտիումին, ինչպէս նաեւ ուղերձ մը՝ Սփիւռքի Հայութեան ուղղուած:

×

«ՍՍՀՄ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ՍՈՎԵՏԻ ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ ԼԷՈՆԻԴ ԲՐԵԺՆԵՒԻՆ

«Մեծայարգ նախագահ

«Մենք՝ Սփիւռքահայութեան Ներկայացուցիչներու Ժողովի մասնակիցներս, հաւաքուելով Սովետական Հայաստանի մայրաքաղաք Երեւանի մէջ, մեր ժամանակներու պետական ականաւոր գործիչ եւ խաղաղութեան մարտիկիդ կ'ուղղենք մեր սրտաբուխ ողջոյնը եւ շնորհակալութեան խօսքը:

«Ձեզի լաւ յայտնի է ողբերգական եւ նոյն ատեն հերոսական պատմութիւնը հայ ժողովուրդին: Դարեր շարունակ կանգնած ըլլալով աշխարհի հզօրներու բախման քառուղիին վրայ, այն մշտապէս դիմադրած է օտար բռնագրաւողներու՝ տէրը մնալու համար իր գոյութեան իրաւունքին, պահպանելու համար իր հողը, լեզուն եւ մշակոյթը: Մեծ փորձանքներ անցած են մեր հայրենիքի վրայէն, բայց մեծագոյն արհաւիրքը տեղի ունեցաւ Ի. դարուն, Համաշխարհային առաջին պատերազմի տարիներուն: Այդ պատերազմին պատրուակով, աշխարհը իրենց միջեւ բաժնելու մոլուցքով տարուած աշխարհակալներուն լուռ համաձայնութեամբ, օսմանեան պետութեան ղեկավարները կատարեցին Ի. դարու առաջին ցեղասպանութիւնը: Բարբարոսական կոտորածներուն եւ շարունակուող անարդարութեան զոհ գնաց մեր հին, ստեղծագործ, խաղաղասէր եւ աշխարհի քաղաքակրթութեան իր արժանաւոր աւանդը մուծած ժողովուրդին աւելի քան կէսը, Արեւմտահայութիւնը: Իսկ անոնք, որ հրաշքով վերապրեցան՝ ցրուեցան աշխարհի երեսին, դարձան վտարանդի եւ հայրենազուրկ:

«Մենք՝ Սփիւռքահայերս, որ հաւաքուած ենք մեր վերածնած հայրենիքին մէջ, անմիջական ականատեսներն ենք այդ ցեղասպանութեան, զոհերը կամ զաւակները անոնց, Խորապէս կը զգանք մենք, թէ ինչ բարերար դեր է կատարած ռուս մեծ ժողովուրդը՝ Հայաստանի ու անոր բնակչութեան համար: Ռուս ժողովուրդն էր, որ մեր ամէնէն ողբերգական օրերուն երկարեց իր եղբայրական ձեռքը՝ անդունդի եզերքին հասած մեր ժողովուրդին:

«Անոր օգնութեան շնորհիւ էր, որ վերականգնեցաւ դարերով դադրած մեր պետականութիւնը և մեր հայրենիքը ապրեցաւ շրջան մը հրաշալի բարգաւաճումի: Հայաստանի վրայ նորէն ծփաց պետական դրօշակը եւ հայերէնը հռչակուեցաւ պետական լեզու: Վերածնած ու ծաղկեալ Հայաստանի գոյութիւնն էր, որ օգնեց մեզի, որպէսզի ապրինք ու պահենք մեր գոյութիւնը օտար երկնքի տակ: Մեր հայեացքները ուղղուեցան դէպի փէշերը Արարատի, ուր մեր եղբայրները կը կերտեն ու կը կառուցանեն, իրարու կը միացընեն մեր հին մշակոյթի խզուած թելերը եւ կը ստեղծեն նոյն ատեն նոր արուեստ ու գիտութիւն: Եւ Սովետական Հայաստանը դարձաւ մեր նուիրական տենչանքներուն կեդրոնը, խարիսխը մեր գոյութեան:

«Խորապէս կը գիտակցինք, թէ Սովետական Միութեան սահմաններուն մէջ տիրող խաղաղութեան շնորհիւ է, որ հայ ժողովուրդը գտաւ ստեղծագործական աշխատանքով ապրելու հնարաւորութիւն: Հայ ժողովուրդին դարաւոր պատմութեան մէջ դժուար է գտնել նման 60–ամեակ: Մենք խորապէս համոզուած ենք, թէ այժմ Հայութեան համար չկայ իր ինքնութիւնը անվթար պահելու ուրիշ ապահով տեղ, քան Սովետական Հայաստանը:

«Ու մենք, մեծարգոյ Նախագահ, խորապէս համոզուած ենք, թէ խաղաղութեան քաղաքականութիւնը կը մարէ պատերազմական այն հրակը, որ կը բորբոքի այժմ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ, ուր կ'ապրին հայ հոծ զանգուածներ: Լիբանանի ողբերգութիւնը ծանր նստեցաւ այդ երկրի ժողովուրդներու, ուրեմն եւ Հայութեան վրայ, ու մենք երբեք չենք մոռնար այն մեծ օգնութիւնը, զոր Սովետական Հայաստանը, Սովետական Միութիւնը, հանրային կազմակերպութիւնները եւ մամուլը ցոյց տուին պատերազմէն վնասուած Լիբանանահայութեան:

«Մեզմէ շատեր առաջին անգամ չէ, որ կը գտնուին Սովետական Հայաստանի մէջ: Հիմա, կրկին անգամ ոտք դնելով մեր նախնիքներու հողին վրայ, մենք համոզուեցանք, թէ որքան արագօրէն կը յառաջդիմէ մեր ժողովուրդը եւ ինչ պանծալի գործերով կը նշէ, իր վերածնունդի 60 ամեակը, կը տեսնենք մենք հրճուանքով, թէ որքան բարենպաստ պայմաններ կը տիրեն՝ զարգացնելու համար մեր լեզուն, մեր մշակոյթը, թէ ինչ սրբութեամբ կը պահպանուին մեր պատմական մասունքները եւ ինչ երկիւղածութեամբ կը յարգուի սրբազան յիշատակը մեր զոհերուն:

«Հպարտութեամբ եղանք վկաներ, թէ 60–ամեայ Սովետական Հայաստանը հզօրացեր է աւելի, լեցուեր է կենսալից վիթխարի ուժերով, վստահութեամբ կը նայի իր ապագային ու մենք կը հաւատանք, թէ իրմով պիտի իրականանան մեր արդար երազները:

«Այդ բոլորին համար մեր խօսքը կ'ուղղենք ձեզի, յարգանքով եւ երախտագիտական զգացումներով, մեծարգոյ նախագահ, ու կը մաղթենք ձեզի քաջառողջութիւն, երկար կեանք ու նոր յաջողութիւններ՝ աշխարհի խաղաղութեան համար ծաւալած ձեր հետեւողական գործունէութեան մէջ:

Սփիւռքահայութեան
Ներկայացուցիչներու ժողովի
մասնակցողներ»

×

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ՍՈՎԵՏԻ ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՆ

Մենք՝ Սփիւռքահայութեան Ներկայացուցիչներու Ժողովի մասնակցողներս, մայր հայրենիքի հասարակութեան ներկայացուցիչներուն հետ մայրաքաղաք Երեւանի մէջ հաւաքուելով ժողովի՝ Սովետական Հայաստանի Գերագոյն Սովետի նախագահութեան կ'ուղղենք մեր ջերմագին ողջոյնն ու սրտագին շնորհակալութիւնը, անոր համար, որ հայրենի պետութիւնը հնարաւորութիւն ընծայեց մեզի՝ մեր ժողովուրդի պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով այսպիսի համատեղ ժողով մը գումարելու, ուր քննարկեցինք հայրենիքի եւ Սփիւռքի մշակութային կապերու ընդլայնման ու ամրապնդման, ինչպէս նաեւ խաղաղութեան ու յառաջդիմութեան հետ առնչուող հարցերը: Խորհրդանշական է, որ մեր ժողովը տեղի կ'ունենայ պատմական այն իրադարձութեան օրերուն, երբ Սովետական Հայաստանի ժողովուրդի հետ աշխարհասփիւռ Հայութիւնը եւս հպարտութեամբ կը նշէ հայրենիքի վերածնունդի 60–րդ տարեդարձը:

«Ուրախութեամբ կը յայտնենք ձեզի, որ ժողովի մէջ քննարկուած հարցերու շուրջ մեր ըմբռնումներն ու կարծիքները եղան համերաշխ:

«Այսօր Սփիւռքահայութեան համար անխախտ համոզում է դարձեր այն գիտակցութիւնը, թէ համայն Հայութեան հայրենիքը Սովետական Հայաստանն է: Սփիւռքի Հայը իր կեանքի փորձով հասեր է այն մտքին, թէ հայ մարդը ուրիշ ոչ մէկ երկնքի տակ կրնար ունենալ ազգային այն ապահովութիւնը, զոր ան գտած է մայր հայրենիքի մէջ: Սփիւռքի հայ հոծ զանգուածներու հոգեբանութեան ու գիտակցութեան մէջ կատարուած արմատական այս յեղաշրջումը անհրաժեշտ է, որ արձանագրուի մեր վերածնած հայրենիքի յաջողութիւններու ոսկի մատեանին մէջ:

«Մենք, Սփիւռքի Հայերս, մանաւանդ տարեց սերունդը, որ ականատես ենք եղած անլուր ոճիրներու, պարպած ըլլալով դառնութեան բաժակը ցմրուր, գիտենք խաղաղութեան ճշմարիտ արժէքը:

«Մենք կը հաւատանք, թէ հայ ժողովուրդի բոլոր երազները կ'իրականանան շնորհիւ սովետական հզօր երկրի խաղաղասիրական քաղաքականութեան, կը հաւատանք, թէ մեր վերածնած հայրենիքը, ինչպէս 60 տարի շարունակ, այսուհետեւ եւս կ'ապրի առանց անկումներու սարսափին:

«Մենք կը վերադառնանք մեր բնակավայր երկիրները՝ նոր ուժեղութեամբ ծառայելու հայապահպանման, Սփիւռք – Հայաստան կապերու ամրապնդման եւ խաղաղութեան սրբազան գործին՝ մեր հայեացքները միշտ յառած մայր հայրենիքին:

Սփիւռքահայութեան
Ներկայացուցիչներու ժողովի
մասնակցողներ»:

ՖՈՒԹՊՈԼ

Մարթիկ – Արարատ 1 - 1

Երկուշաբթի իրիկուն, հակառակ ցուրտին 1500 հոգի, մեծ մասամբ Մարսէյլի եւ շրջանի Հայերէն բաղկացած, ներկայ եղան Մարթիկի Ֆութպոլ – Քլէօպի եւ Արարատի հանդիպումին:

Մարթիկի խումբը առաջին կէտը նշանակեց 20–րդ վայրկեանին եւ առաջին կիսախաղին վերջաւորութեան, արդիւնքն էր 1 – 0 ի նպաստ Մարթիկի:

Բ. կիսախաղին, 57–րդ վայրկեանին է որ Բոնդարենկօ նշանակեց հաւասարեցընող կէտը, ազատ հարուածի (fnւ-փռաճ) մը վրայ:

Ընդհանուր ձեւով, խաղը լաւ որակ ունէր եւ Արարատի տղաքը ցոյց տուած են թէքնիք բարձր մակարդակ մը եւ արագ խաղացուածք:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՐԻՒՍԷԼ հաւաքուած Ատլանտեան Ուխտի Արտաքին նախարարները քննած են նաեւ Լեհաստանի կացութեան յեղաշրջումը: Բայց եւ այնպէս լաւատեղեակ աղբիւրէ ճշդուած է թէ Ատլանտեան կազմակերպութիւնը զինուորական ոչ մէկ քայլ պիտի առնէ եթէ խորհրդային զօրքը Լեհաստան խուժ մտնէ: Վարշաւայի մէջ ալ մամուլը կը ձաղկէ արեւմըտեան մամուլի հիսթէրիք արշաւը: Ըստ երեւոյթին ամէն կողմ իրար անցած են եւ հաւանաբար խնդացող մը կայ, որ Մոսկուա նստած է...: Պապը Վալեզան պիտի ընդունի Ցունուար 16–ին:

ՆՈՐ – ՏԷԼՀԻԻ մէջ հակախորհրդային ցոյցեր տեղի ունեցած են Բրեժնեւի ժամանումին առթիւ: Ընդդիմադիր երեսփոխաններ եւ աֆղան գաղթականներ ցոյց մը ըրած են նաեւ խորհրդային դեսպանատան առջեւ, հակայ ցուցատախտակներով: Վիրաւորներ կան եւ Բրեժնեւի յայտագրին մէջ ալ՝ փոփոխութիւններ:

ՃՈՆ ԼԵՆԸՆ Պիթըլսներէն մէկը, սպաննուած է առջի գիշեր Նիւ – Եորքի իր բնակարանին առջեւ, սուդի մատնելով համակիրներու ամբողջ զանգուած մը:

ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ առընչութեամբ, Իւմանիթէ, Երեքշաբթի օր 1200 մտաւորականներու (ի շարս որոնց՝ Ռուբէն Մելիք) կոչը հրատարակած է, ի նպաստ Ժորժ Մառշէի թեկնածութեան:

«ՀԱՇԷԹ»ը, ո՞վ կը գնէ, այս հարցումը ի վերջոյ իր պատասխանը գտած է, քանի ամիսներու անորոշութիւններէ եւ ենթադրութիւններէ ետք, պարզուեցաւ թէ Մաթրան (որ կը համախմբէ շահերու լայն ծաւալ մը՝ զէնք, հեռաձայն, էնֆորմաթիք, մամուլ եւ մանաւանդ՝ Եւրոպա Մէկ Ձայնասփիւռի կայանը) է որ 35 հարիւրի մասնակցութեան տէր կը դառնայ: Հաշէթ, (6 միլիառ գործառնութիւն) մասնագիտացած է հրատարակչականի, տպագրութեան եւ թերթերու բաշխումին մէջ (49 առ հարիւր Նուվէլ Մեսաժըրիներու մէջ):

ԷՏԿԱՐ ՖՕՌ, Ֆրանսայի քաղաքական հին դէմքերէն եւ Ազգ. Ժողովի նախկին նախագահ՝ ամուսնացաւ առջի օր: 72 տարեկան, քանի մը տարի առաջ թաղած էր կինը՝ Լիւսի Ֆօռ, վիպասան եւ հրատարակիչ: Ներկայ կնոջ համար, որ 38 տարեկան է, կ'ըսուի թէ իր «երիտասարդութեան բարեկամուհին է», ինչ որ առնուազն տարօրինակ է, տրուած ըլլալով թէ 2 երիտասարդութիւնները ժամանակակից չըլլալով, հաւանական չէ որ իրարու հանդիպէին...: Զոյգը մեղրալուսինի մեկնած է Պրագա:

Fonds A.R.A.M

ԹԱՏՐՈՆ.–

«Le ROI Des BALCONS»

J. J. VAROUJEAN

«...Թուրքերու կողմէ Հայոց ջարդէն եւ Նացիներու կողմէ Հրեաներու ջարդէն յետոյ, անաւասիկ դարուն երրորդ ցեղասպանութիւնը՝ Քամպոճաիցնե– րունը Հարաւ – Արեւելեան Ասիոյ մէջ, մինչեւ այսօր՝ 2.500.000 կիներ եւ մարդիկ...»:

×

Ծովեզերքը «Թրանզիսթոր»ն է ան– դին «տխզօ»ի ժխորին ընդմէջէն: Ի՞նչ կ'ըսէ սակայն այս հարցը՝ ծովեզերք իրենց արձակուրդը անցընելու եկած տիկիններ «ամուսին»ին եւ ժանիին: Զայնասփիւռի այս յայտարարութեան ան– միջապէս կը յաջորդէ տիկին «ամուսին»ին առաջարկը՝ կարկանդակ մը ուտել (աւելի ճիշդը՝ ռըլիժիէօզ մը, չքեղ): Կացութիւններու այս բախող հակադրութիւնը արտայայտութիւնն է ընդհանուր վիճակի մը, որ կը կրկնուի ամբողջ թատերախաղի ընթացքին:

Թատերախաղին գլխաւոր առանցքը օտարումն է մարդուն (այս պարագային՝ երկու կիներու ընդմէջէն): Կրկնակի օտարումը. մէկ կողմէն կայ ընկերային – քաղաքական տագնապալից կեանքը, միւս կողմէն՝ կիներուն անցողակի հետաքրքրութիւնըատով, այնքան որ ատիկա չխանգարէ սովորական դարձած խօսակցութեան նիւթերը եւ սակայն դարձեալ ըսելու՝ «օ՛հ, կը տեսնէք. վերջապէս՝ պատմելիքներ դեռ ունինք իրարու...»: Ընկերային այս օտարումին զուգահեռ կայ կիներու օտարումը՝ իրենք իրենց մէջ: Կը հանդիպին. մէկը ունի Միշէլ անունով տղայ մը, յանկարծ միւսն ալ ունի նոյն անունով եւ գրեթէ նոյն տարիքի տղայ մը: Ամբողջ խաղի ընթացքին անոնք կը շոյեն, ու– շադրութիւն կը դարձնեն, փաղաքշական անուններ կու տան (Միշու, Ջաջա...): Յաճախ, կը խօսին նաեւ իրենց ամուսիններուն մասին: Թատերախաղին մէջ տուեալներ կան, որոնք ցոյց կու տան թէ այս կիները իրապէս ամուսնացած են եւ իրենց ամուսինները թողած՝ արձակուրդի եկած են: Տուեալներ ալ կան, որոնք ցոյց կուտան թէ անոնցմէ իւրաքանչիւրը ինքզինքը կը պահէ միւսէն, ստեղծելով իւրաքանչիւրը իր ամուսինը եւ զաւակը: Գրեթէ համաձայնուած խաղ մըն է, զոր կ'ընդունին խաղալ իրականի պէս: Այս երկրորդ բացատրութիւնը աւելի կը խորացնէ վիճակին օտարումը եւ կ'ողբերգացնէ, հակառակ անոր որ ամբողջ խաղի ընթացքին խնդուքն է տիրողը: Երեւակայական տղուն հետ ստեղծուած յատկանշական տեսարան էր, երբ ժանին իրաւարար կը կենայ տղուն թէնիսի խաղին ընթացքին, ուր կը յայտնաբերուի կնոջ զօրաւոր ձգտումը (խաղարկութեան մէջ շատ բացայայտ) տեսնելու իր զաւակը՝ որ կը խաղայ, հսկելու խաղին: Մինչ թիւերը կը բարձրանան (15 – 0) կ'իջնեն անոնց հետ կը տարուբերին հարցերը եւ ծիծաղաշարժ պահերը...:

Օտարում՝ նոյնինքն անուններու մակարդակին վրայ: Տիկին «ամուսին» անունը օտար կը հնչէ ժանինի ականջին: Հակառակ որ առաջինը (զաւրին) Ֆըրանսացի է: Մինչ, Տիկին Ժանին, ինչպէս խաղարկութիւնը ցոյց կու տայ՝ ապահով ափի վրայ է եւ (բարեբախտաբար) Ֆըրանսացի է: Հոս, հարց կը տրուի ան– շուշտ. ո՞վ եմ ես եւ ո՞ւր է իմ տեղս՝ հակասական այս վիճակին մէջ:

Սակայն, հակառակ մերթ ընդ մերթ պայթող ռումբերուն, հարցերուն եւ վիճակներուն, կեանքը կը շարունակէ իր տափակ նոյնքան անհեթեթ ընթացքը: Խաղին վերջաւորութեան, բարձրախօսը կը յայտարարէ որ՝ «հակառակ երէկ գիշերուան տխուր դէպքերուն, «ելտորատօ» սինեման կը շարունակէ իր ընթացիկ յայտագիրը, այս անգամ՝ շրջանի ոստիկանապետին ներկայութեամբ եւ հասոյթը պիտի յատկացուի երէկուան զոհերուն: Նկատելի է մանաւանդ, որ նախորդ օրուան տոմսերը ի զօրու պիտի ըլլան նոյն օրուան յայտագրին: Հակասութիւններու խաղը, որով կը վերջանայ թատերախաղը...

Ո՞ւր է «Le Roi des balcons»–ին տեղը այս բոլորին մէջ: Վերջաւորութեան, երբ կիները գրեթէ ամէն ինչ ըսած, կամ խաղացած եւ ձեւացած են........ Ատիկա, ծաղիկի տեսակ մըն է, զոր կը դնեն պատշգամին վրայ, որ կը «դիմադըրէ արեւին, հովերուն, օդին, պաղին ... Միշտ հոն է, ոտքի, ապրող.... չըյոգնող, միշտ պատրաստ՝ բոլոր անակընկալներուն...», եւ ատիկա՝ Աստուծոյ ստեղծած ամենայիմար ծաղիկն է:

Խաղարկութիւնը կը հիմնուի երկու հակասական բեւեռներու վրայ: Մէկ կողմէն Տիկին Ժանինին յարաբերական լրջութիւնը եւ անհատականութեան յարաբերաբար հաւասարակշռուած ըլլալը: Միւս կողմէն՝ տիկին «ամուսին»ին քըմայքոտութիւնը եւ չփացածութիւնը (որոնք զ ո ւ գ ա հ ե ռ կ'երթան հակադրութեան դետնի վ ր ա յ պարզապէս, խորքի տարբեր երկու հակասական մակարդակներու, կացութեան լըրջութեան եւ օտարումին...): Ընդամէնը՝ հինգ տիպարներ, որոնցմէ երեքը՝ ոստիկանը, սրճարանի տղեկը եւ թէնիս խաղացողը, կը պատկերացուին մէկ դերասանի կողմէ, բնագրին եւ խաղարկութեան մէջ: Նկատի ունենալով որ, թատերախաղին մէջ դէպքեր չեն պատահիր, հետեւաբար, շարժումը գլխաւորաբար կը կեդրոնանայ երկու դերասանուհիներու ժեսթերուն, ձայնի ելեւէջներու, միմիքներու ճոխութեան վրայ: Շարժումի կեդրոնացման կը նպաստէ նաեւ միջոցին փոքրութիւնը (բեմը...) մտերմիկ մթնոլորտը, ինչպէս մտերմիկ մթնոլորտը ներքին աշխարհին, որովհետեւ դէպքը կրնայ տեղի ունենալ նաեւ անհատի մը հոգեկան աշխարհին մէջ: Կահաւորումը կ'իջնէ պարզագոյնի, ինչպէս արդէն յայտագրին մէջ կ'ըսէ բեմադիրը՝ Ժօրժ Վիթալի: Ըլլալ պարզ, հեռու՝ ծախսալից եւ ուռուցիկ կահաւորումէն. այլ «մենք կը ձգտինք նախ վերադտնելու կիրքերը» եւ կապել մարդը՝ խոկումին եւ երազանքին հետ...

Անկասկած որ թատերագիրը բարոյախօս մը կամ գաղափարախօս մը չէ, եւ պէտք չէ ալ ըլլայ, որովհետեւ իր դերը՝ խաղ մը ստեղծելուն մէջ է: Սակայն, գիտակցական կամ ենթագիտակցական մակարդակի վրայ, հեղինակին աշխարհահայեացքը իր արտայայտութիւնը կը գտնէ բնագրին մէջ: Այս աշխարհահայեացքը իր մէջ կ'ընդգրկէ նաեւ քաղաքական հարցը, եւ թատերախաղ մը իր վերջնական եզրակացութեան մէջ՝ քաղաքական կեցուածքի մը արդիւնքն է, կեցուածք մը կը ճշդէ, որովհետեւ քաղաքական աքթ մըն է: Հետեւաբար, բեմին վրայ պատկերացուածը՝ այս բոլորին առարկայացած մէկ արդիւնքն է, որ կը հրամցուի հանդիսատեսին: Ժան – Ժագ Վարուժան, ճարտարութեամբ ստեղծած է օտարումը պատկերացնող երկխօսութիւններ, հակադրական վիճակներ (ստեղծագործութեան՝ վարպետութեան բաժինն է): Սակայն, հարցումը կը դրուի հետեւեալ ձեւով. ինչո՞ւ այս օտարումը, ի՞նչ են անոր դրդապատճառները, բոլոր մակարդակներու վրայ: Անշուշտ, հեղինակը պատասխաններ եւ լուծումներ չառաջադրեր, այս պարագային ալ՝ նման առաջադրանքներ չկան եւ հանդիսատեսին կը ձգուի փնտռել, վերլուծել եւ գտնել պատասխանը, ինչ որ դրական է: Սակայն, ի՞նչ է հեղինակին կեցուածքը, հանդիսատեսին ձգելով հանդերձ իր անձնական եզրակացութիւնները:

Պատշգամի ծաղիկն է որ կը դիմանայ ամէն ցուրտի. հովին անյաղթահարելի է ան: Հակառակ այս շատ յաջող գիւտին, որ ինքզինք կը յայտնաբերէ խաղին վերջաւորութեան, ծ ա ղ ի կ ի այս գիւտը չի վերածուիր մարտունակ դիմադրականութեան, սեմպոլը և իր պատկերացուցածը՝ զուգահեռ չեն երթար: Տիպարները վերջ ի վերջոյ կ'ընդունին իրենց կացութիւնը, կու գան իրենց հարցերով եւ կ'երթան՝ գրեթէ նոյն հարցերով: Հոն են անոնք, հոն է կացութիւնը: Եւ օտարումը՝ իր պատասխանը ունի անշուշտ, բայց ոչ՝ նոյնութեան մէջ:

ՅԱԿՈԲ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

(*) *Théâtre: Le Coupe-Chou Beaubourg 94, Rue St. Martin, Paris 4e*
Tous les soirs, sauf Dimanche, à 21 h. 30

ՀՐԱՇԱԳՈՐԾ ՊՏՈՒԿԸ

(ՀԷՔԵԱԹ)

Լեռներու մէջ առանձնացած գիւղի մը մէջ աղքատ այրի կին մը կ'ապրէր իր միակ աղջկան հետ: Կը բնակէին միասին տնակի մը մէջ, որուն տանիքը կտոր կտոր յարդէ շինուած էր: Ձմեռ ատեն, մայրը անտառները կ'երթար փայտ հաւաքելու. իսկ աշնան եղանակին, երկուքը միասին դուրս կ'ելլէին, հնձուած դաշտերուն մէջ ցորենի հասկեր հաւաքելու, ձմրան պաշար. աղջիկն ալ իր կարգին, գիւղին շուկան կ'երթար հաւկիթ ծախելու. այս կերպով կ'ապրէին եւ կը քաշքշէին իրենց չքաւոր կեանքը:

Ամառնային օր մը, մայրը կը հիւանդանայ եւ տնակէն դուրս չի կրնար ելլել: Աղջիկը, ուտելիք ճարելու նպատակով, առանձին անտառ կ'երթայ ելակ հաւաքելու: Երբոր կողովը կը լեցնէ ելակներով, քիչ մը յոգնութիւն առնելու համար, վճիտ աղբիւրի մը քով կը նստի. գրպանէն հացի կտոր մը հանելով, կը սկսի ուտել. հանդիստ նստած կը ծամծըմէր. յանկարծ, դիմացը կը նշմարէ պառաւ մը, որ ձեռքն ալ պտուկ մ'ունէր. մուրացիկ կը կարծէ: Պառաւը աղջկան մօտենալով կ'ըսէ.

– Ո՛հ, ոսկի եւ բարի աղջիկս. շատ անօթի եմ. երէկ իրիկուընէ ի վեր բերանս պատառ մը հաց չեմ դրած, կտոր մը ինծի չե՞ս տար:

– Ինչո՞ւ չէ, մամիկ. բայց կը վախնամ որ քու ակռաներուդ համար շատ կարծր պիտի գայ:

– Ոսկի սիրտ մ'ունիս դուն, սիրելի աղջիկս: Արժանի ես վարձատրութեան: Ա՛ռ սա պտուկը, դի՛ր սեղանիդ վրայ եւ ըսէ. «Պտուկ, եփէ՛». իսկոյն պիտի եփի խաւիծ, որքան որ ուզես. ու երբ ըսես՝ «կեցի՛ր», պիտի դադրի: Մուրացիկ կարծուած պառաւը աղջկան յանձնելով պըտուկը, աներեւոյթ կ'ըլլայ:

Աղջիկը ուրախութեամբ տնակը կը վազէ եւ կը պատմէ մայրիկին. մայրն ու աղջիկը պտուկը սեղանին վրայ դըրած՝ խաւիծ կ'եփեն. անյագութեամբ կ'ուտեն ու լաւ մը կը կշտանան: Աղջիկը, իր սովորութեան համաձայն, հաւկիթներու կողովը առած գիւղին շուկան կ'երթայ ծախելու: Շուկային մէջ կը սպասէ ու կը սպասէ՝ որպէսզի բոլոր հաւկիթները ծախած՝ տուն վերադառնայ մայրիկին քով. շատ ուշ երեկոյեան ատեն միայն կրնայ ծախել: Անդին տընակին մէջ մայրը, անհամբեր եւ անօթի, կը սպասէր աղջկան վերադարձին. համբերութիւնը կը հատնի. պտուկը կ'առնէ, սեղանին վրայ կը դնէ եւ կ'ըսէ. «Պտուկ, եփէ՛»: Իսկոյն պտուկին մէջ խաւիծը կը սկսի եփիլ. եւ երբ կրկին

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԾԱԼՔԵՐԷՆ.–

ԴԱՐԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԻՆ
ԹՐՔԱՑԱԾ ՀԱՅԵՐ, ՔՐՏԱՑԱԾ ՀԱՅԵՐ

Գրեց՝ Գ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1.– Բոլոր հայանուն գիւղերը, աղաւաղուած կամ ոչ, «Հայերի կողմից են հիմնուել եւ հայաբնակ են եղել երկար ժամանակ»: Թուրքերը եւ Քրդերը գիւղեր հիմնելիս, անկարելի էր որ հայ անուն դնէին:

2.– Բոլոր հայանուն գիւղերը, որոնք խառն բնակչութիւն ունէին, Հայերի կողմից հիմնուել էին: Թուրքերն ու Քըրդերը վերջը եկել են այնտեղ բնակուելու:

3.– Բոլոր հայանուն գիւղերը որտեղ Հայեր չկային (1900–ական թուերին) եւ դառել էին Թրքաբնակ կամ քրդաբնակ Հայերի կողմից էին հիմնուել: Յետագայում տեղի Հայերը կամ իսլամացել էին, կամ ցրուել, այլուր գնացել եւ կամ էլ կոտորուել էին: Ինչպէս նշել ենք, եթէ Հայերը ցրուած լինէին, նրանց թիւը չէր պակասելու, ինչ որ տեղի էր ունեցել (Նուազում): Կոտորածները փոքր չափի, հաւանական է, որ եղել են: Բայց մեծ թուով կոտորածներ հաւանական չեն: Եթէ զանգուածային ջարդեր լինէին, ժամանակագէտների կողմից նշուած կը լինեն, ինչ որ չենք հանդիպում: Հաւանական է, որ մաս մը Հայեր (փոքրաթիւ) ցրուած լինեն: Ամէնից հաւանականը Հայերի զանգուածային իսլամացումն է, որի մասին շատ վկայութիւններ կան:

4.– Թրքական կամ քրդական գիւղերի մէջ, որտեղ կային հայ եկեղեցիների, ուխտատեղիների աւերակներ, գերեզմանատան հետքեր, եւայլն, տեղնօք ունեցել են հայ բնակչութիւն, որոնք կամ իսլամացել են, կամ ցրուել են: Աւելի հաւանական է առաջի ենթադրութիւնը:

5.– Այն բոլոր իսլամ գիւղերում որտեղ ժողովուրդը (հայ եւ իսլամ) տարին մէկ երկու անգամ յաճախում էր (1900–ական թուերին) քրիստոնեայ ուխտատեղիների աւերակները եւ ուխտ կատարում (մատաղ, ընծայ եւայլն), նշանակում է, որ տեղնօք Հայեր են բնակուել, որոնք թէեւ իսլամացել, բայց դեռ բոլորովին չէին խզել իրենց բոլոր կապերը իրենց նախնիների հաւատքին հետ:

6.– Այն աւաններն ու գիւղերը, որոնք մեր օրերում (1900 թ.) Թրքաբնակ կամ քրդաբնակ էին, բայց հայ ժամանակագիրների կողմից նշումներ կան, որ այնտեղ դարեր առաջ աւետարան կամ այլ կրօնական գրքեր են գրչագրուած, նշանակում է որ տեղնօք հայաբնակ են եղել: Հայերը յետագայում կամ իսլամացել են եւ կամ էլ ցրուել են:

7.– Թուրքերի կողմից Արեւմտեան Հայաստանն ու հարեւան երկրները (Կապադովկիա, Կիլիկիա եւայլն) գրաւելու եւ տեղաւորուելու ժամանակ (ԺԱ. դարից ԺԳ. դարեր) Հայերը ազգաբնակչութեան 90 տոկոսն են կազմել, իսլամները՝ 5–ից 10 տոկոսը: Իսկ 1900–ական թուերին իսլամների տոկոսը Հայաստանում բարձրացել է շուրջ 70 տոկոսի եւ Հայերինը իջել 30 տոկոսի:

Ի՞նչ է եղել սրա պատճառը: Առաջին եւ գլխաւոր պատճառը եղել է Հայերի բռնի իսլամացումը (երբեմն զանգուածային, երբեմն մասնակի): Պատահել են եւ Հայերի ցրւում, ու մասնակի (փոքր) կոտորածներ: Բայց որոնք երկրորդական տեղ են գրաւում:

8.– Թրքական իշխանութիւնները ըսկզբից հաշտ աչքով են նայել հպատակ քրիստոնեաների իսլամացումին եւ մինչեւ անգամ քաջալերել են այն: Յետագայում, իրենց թուի սակաւութիւնը եւ քրիստոնեաների մեծամասնութիւն լինելը վտանգ են նկատել իրենց համար: Ուստի որոշել են ամէն գնով փոխել այդ դրութիւնը ի նպաստ իրենց: Եւ ընդգրկել են քրիստոնեաները կամ իսլամացնելու կամ էլ բնաջնջելու քաղաքականութիւն, զոր հետապնդել են անողոք կերպով:

9.– Թրքական տիրապետութիւնը Հայերի վրայ պատճառ է դառել Հայերի աճի ոչ միայն կանգառին, այլեւ զգալի նուազումին: Հայերը 3 միլիոնից իջել են 2 եւ կէս միլիոնի (1900–ական թուերին): Այդ տիրապետութիւնը Հայերի համար եղել է հիւծող, աննիտող, մահացու:

(Շար. 45)

Fonds A.R.A.M

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴՐԱՆՔՈՎ.–

Հ. Բ. Ը. Մ.

67–ՐԴ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԸ ԳՈՒՄԱՐՈՒԵՑԱՒ ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ ՄԷՋ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 31–ԻՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան 67–րդ Ընդհա – նուր ժողովը գումարուեցաւ Հոկտեմբեր 31–ին, Միութեան Մանուկեան Մշակու– թային – Մարզական համալիրի Սարգիս Պէնկլեան սրահին մէջ, Պուէնոս Այրէս, Արժանթին, ատենապետութեամբ ցըկ – եանս նախագահ Ա. Մանուկեանի: 1942 – էն ի վեր առաջին անգամն էր որ Միու – թեան գերագոյն ժողովը կը գումարուէր Նիւ Եորքէն դուրս: Ժողովին ներկայ էին 103 իրաւասու անդամներ, որոնք ան – ձամբ թէ փոխանորդագրութեամբ կը ներկայացնէին 1092 իրաւասու ձայներ:

×

ԱՏԵՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ժողովը բացուեցաւ երեկոյեան ժամը 5-ին, Հարաւային Ամերիկայի Հայոց Հայրապետական Պատուիրակ Գերշ. Տ. Դաւիթ Եպիսկ. Սահակեանի աղօթքով: Նախագահը կարդաց տարուան ընթաց – քին իրենց մահկանացուն կնքած անդամ– ներուն անունները, պատշաճօրէն յիշելով անոնց մատուցած ծառայութիւն– ները: Ապա յոտնկայս լռութեամբ ժողո– վականները յարգեցին Միութեան մեծա– նուն հիմնադիրն եւ անոր գործակիցնե – րուն, բարերարներուն, վաստակաւոր – ներուն եւ նորոգ հանգուցեալ անդամ – ներուն յիշատակը, որոնց համար «Հոգ– ւոց» մը արտասանեց Սրբազան Հայրը:

Նախագահը Ընդհանուր Ժողովի ատե– նադպիր նշանակեց Պր. Գէորգ Մարաշ – լեանը: Յանձնախումբերը ունեցան հե – տեւեալ կազմերը. –

Ստուգիչ Յանձնախումբ. – Վահրամ Հայրապետեան, Տոքթ. Ճան Գալապան – եան եւ Լեւոն Եագուպեան:

Քուէախոյզ Յանձնախումբ. – Փապլօ Սարաֆեան, Հայկ Շահինեան եւ Պերճ Սեդրակեան:

Նշանակիչ Յանձնախումբ. – Ռիչըրտ Կրեկըրի, Արա Զամքերթճեան եւ Յակոբ Տէրտէրեան:

Որոշումներու Յանձնախումբ. – Հայ – կաշէն Ուզունեան, Մեթր Շաւարշ Սեւ – յոնքեան եւ Յովսէփ Նուսէֆեան:

×

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՃԱՌԸ

Նախագահը ողջունեց ժողովականներն ու Հարաւային Ամերիկայի մասնաճիւ – ղերը եւ նկատել տուաւ թէ Ընդհ. Ժողո– վը Արժանթինի մէջ գումարելով Կեդր. Վարչ. Ժողովը փափաքած էր շնորհել հրապարակային ճանաչում յատկապէս Պուէնոս Այրէսի բազմանդամ Մասնա – ճիւղին եւ ընդհանրապէս Հարաւային Ա– մերիկայի շրջանակին, որ անցնող տաս– նամեակին շինարարական եւ կրթական – մշակութային աչքառու նուաճումներ արձանագրեր էր:

Միութիւնը բոլորած էր հոյակապ ի– րագործումներով լի տարեշրջան մը, իսկ 1969 – 1979 տասնամեակը եղեր էր ան – սովոր բարգաւաճումի շրջան մը աշխա– տանքի բոլոր բնագաւառներու մէջ. այս– պէս՝ 1969–ին Միութեան գոյքին տոմա– րական արժէքը 18.562.000 տոլար էր, իսկ 1979–ին՝ անիկա բարձրացեր էր 53.450.000 տոլարի: 1979–ի ընթացքին եկամուտները յանգած էին 7.432.000 տոլարի, երբ 1969–ին անոնց գումարը եղած էր 1.667.000 տոլար: Ի հարկէ ընդ– հանուր գոյքին եւ եկամուտներու աճին զուգընթաց աւելցեր էին Միութեան յատ– կացումներն ու վարչական ծախքերը:

Միութեան 1979–ի ընդհանուր ելքը ե– ղած էր 7.093.000 տոլար, այսինքն՝ 5.585.000 տոլար աւելի քան 1969 տար– ուան ընդհանուր ելքը: 1979–ին զուտ ազգապահպանման նպատակներու հա – մար յատկացուած էր 5.822.000 տոլար, որմէ կրթական ձեռնարկներու համար ծախսուած էր 4.153.000 տոլար, մշա – կութային նպատակներու՝ 393.000, ե– րիտասարդական շարժումներու՝ 115.000, խնամատարական կարիքներու՝ 907.000, ազգային – կրօնական հաստատութեանց եւ անհատներու՝ ըստ կոտակային տրա – մադրութեանց՝ 251.000 տոլար: Իսկ կալուածային գնումի, կրթական, մշա – կութային եւ երիտասարդական կեդ – րոններու կառուցման, շինութեանց եւ նորոգութեանց՝ 2.300.000 տոլար:

Վարչական ծախքը եղած էր 1.071.000 տոլար, իսկ հիմնադրամներու ապահո – վութեան համար իբր պահեստի նախա – տեսութիւն՝ սահմանուած էր 198.000 տոլար: Նախագահը անդրադառնալով վարչական ծախքին, ըսաւ թէ եթէ ան առաջին ակնարկով շատ մեծ կը թուէր, բայց կը ներկայացնէր ընդհանուր ելքին 15 առ հարիւրը, «որ տրամաբանական է եւ ընդունելի Բարեգործականի նման ծաւալուն գործունէութիւն ունեցող կազ– մակերպութեան մը համար»: Ան դիտել տուաւ, որ թերեւս կարելի ըլլայ պակ – սեցնել այս համեմատութիւնը եթէ աւել– նան կամաւոր ծառայութիւնները, բայց «կան նուազագոյն թիւ մը եւ որակ մը պաշտօնէութեան զորս կարելի չէ պակ – սեցնել», եթէ կ'ուզենք որ Միութիւնը պահէ իր կազմակերպական սահուն ըն – թացքը, գործեն մասնաճիւղերը եւ շա – րունակուին կրթական, մշակութային եւ երիտասարդական աշխատանքները ամէ – նուրեք:

«Իբրեւ տարասփիւռ ժողովուրդ չենք կրնար երկար դիմանալ, երկար ատեն տոկալ հայօրէն, եթէ այս օրերուն փոր– ձենք գոհանալ հոսանքին դէմ թիավա – րելով: Պէտք է միջոցներ ունենանք ճեղ– քելու հոսանքը եւ ճախրելու... Միջոց – ները մեր մէջ են եւ ոչ թէ դուրսը: Այդ միջոցները կան իւրաքանչիւր համայն – քի մէջ – հայու միտք, հայու բազուկ եւ հայու դրամ: Մեր հասողութեան մէջ է բարելաւումը համայնքային կեանքին, զօրացումը հաստատութեանց եւ ուռճա– ցումը՝ Հ. Բ. Ը. Միութեան՝ շինարար ու շաղկապող ուժը հայ կեանքին, միակ հաստատութիւնը, որմէ հայ ժողովուր – դը կրնայ նշանակալից օգնութիւն ստա– նալ որեւէ աղէտի պահուն: Այս իրողու– թիւնը պէտք է լաւ ըմբռնենք ամէնքս», յայտարարեց նախագահը:

Նախագահը յիշեց թէ պատմական նը– շանակութիւն ունեցող թուականներու առջեւ կը գտնուի ազգը: Այս տարի վե – րածնընդեան 60–ամեակն է մայր հայ – րենիքին, աւերակներէն յարութիւն առած Հայաստանին, իսկ յառաջիկայ տարի Հ. Բ. Ը. Միութիւնը կը բոլորէ իր հիմնադ– րութեան 75–ամեակը, որ հանդիսաւո – րապէս պիտի տօնուի հայութեան գիտա– կից եւ գնահատող զանգուածին սրտե – ռանդն մասնակցութեամբ:

Իր ճառը եզրափակելով՝ նախագահ Մանուկեան յարգանքի եւ երախտագի – տութեան խօսք ուղղեց հիւրընկալ ժո – ղովուրդին եւ բարեխնամ կառավարու – թեան Արժանթինի, ուր բարօր կեանք մը կ'ապրին մեր ազգակիցները եւ նորանոր յաջողութիւններ մաղթեց Միութեան Հարաւային Ամերիկայի ծրաջան մար – միններուն եւ պատուական հայու – թեան:

(Մնացեալը Յաջորդով)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԳԱՀԻՐԷԻ «Հայ Մշակոյթի Բարեկամ– ներու Մարմին»ը, Նոյ. 11–ին, ընդունե– լութիւն մը կազմակերպած է ի պատիւ Փրոֆ. Արբակ Մխիթարեանի (Պրիւսէլի «Էլիզապէթ Թագուհի» եգիպտաբանական հաստատութեան քարտուղար), որ Պել – ժիացի զբօսաշրջիկներու խումբ մը գըլ – խաւորելով Եգիպտոս կը գտնուէր այդ օրերուն: Ներկայ եղած են թեմին առաջ– նորդը՝ Զաւէն Արք. Չինչինեան, ազգային մարմիններու ներկայացուցիչներ: Խօսք առած է «Հայ Մշակոյթի Բարեկամներու Մարմին»ի հիմնադիր անդամներէն Կայծ Կոկանեան վեր առնելով Փրոֆ. Մխի – թարեանի արժանիքը որպէս Հայերը օ– տարին ծանօթացնող անձնաւորութիւն: Ապա առաջնորդը դրուատած է հիւրին մտաւորական կարողութիւնները եւ հայ արժէքները օտարին ծանօթացնելու աշ – խատանքները: Հուսկ, Փրոֆ. Արբակ Մխիթարեան խօսած է իր յիշատակնե – րու, եգիպտաբանութեան մէջ իր առա – ջին քայլերու, օտար եգիպտաբանական խումբերու հետ դէպի Վերին Եգիպտոս կատարած ուղեւորութիւններու մասին, ու անդրադարձած է Փարաւոնեան շրջանի քաղաքակրթութեան:

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ մէջ, Նոյ. 18–ին մեռած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի նախկին բազ – մամեայ նախագահ ընկ. Միհրան Լեւոն– եան: Երիտասարդ տարիքին հաստատ – ուելով Արժանթին, ողբացեալը տարիներ ծառայած է հանրային, միութենական եւ կազմակերպական կեանքի մէջ, վարե – լով «Արմենիա» թերթի վարչութեան ա– տենապետի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութեան նախագահի, «Արմենիա» Մշակութային Ընկերակցութեան Կեդր. Վարչութեան անդամի եւ այլ պաշտօններ: Յուղարկա– ւորութիւնը կատարուած է Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր Եկեղեցին, ուրկէ մար– մինը փոխադրուած է Ազգ. գերեզմանա– տունը, ուր դամբանականներ խօսած են Ծորճ Տալլեան՝ յանուն Հ. Մ. Ը. Մ.ի, եւ Յովսէփ Օղուլեան՝ յանուն «Արմենիա» Մշակ. Ընկերակցութեան:

ՀԵԼԻՈՊՈԼՍՈՅ (Եգիպտոս) Նուպար – եան Ազգ. Լարժարանի «Պըլըքտանեան» սրահին մէջ, Նոյ. 1–ին, տեղի ունեցած է վարժարանի տարեկան ճաշը, կազմա– կերպութեամբ Տիկնանց Խնամակալու – թեան եւ Ծնողաց Խորհուրդին: Ճաշէն առաջ Խնամակալութեան ատենապետու – հին՝ Տիկին Լիզա Քրէտեան, կարդացած է վարչութեան ամփոփ տեղեկագիրը: Գեղարուեստական յայտագրի մը զոր – ծադրութենէն ետք խօսք առած է վար – ժարանին տնօրէնը՝ Արամ Մովսէսեան, անդրադառնալով հայ մշակոյթի եւ հա– յապահպանման ճիգերուն մէջ նման հան– դիսութեանց դերին: Փակման խօսքը ար– տասանած է Արխ Եպիսկ Շիրվանեան, որ հիւրաբար քաղաքը կը գտնուէր:

անգամ սենեակը կը մտնէ՝ ուր պտուկը կար, սարսափէն շունչը կը բռնուի. խա– ւիծը պտուկէն դուրս կը թափէր, սեղա– նին վրայ, անկից ալ նստարանին եւ յա– տակին վրայ. տագնապած եւ շփոթած՝ կը մոռնայ այն բառերը որոնցմով եփը կը դադրէր. պնակ մը կ'առնէ, վրան կը դնէ, բայց անօգուտ. պնակը գետին կ'իյ– նայ ու կտոր կտոր կ'ըլլայ, անդին խա– ւիծը կը շարունակէ առատութեամբ դուրս վազել. պատուհանէն, դռնէն դէ– պի գիւղին ճամբուն վրայ: Բարեբախ – տաբար նոյն վայրկեանին, աղջիկը կը հասնի. «Պտուկ, կեցի՛ր», կը պոռայ եւ կը դադրի. այլապէս ո՛վ գիտէ ի՛նչպէս պիտի վերջանար:

Գիւղին ճամբուն վրայ դէզ դէզ խաւի– ծը տարածուած էր. գիւղացիները, դաշ– տերէն դէպի տուն վերադարձին, կը ըս– տիպուին ճամբայ բանալ՝ խաւիծը ու – տելով:

* * *

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՖԷՏԱՅԻՆԵՐԸ

Տոքթ. Նայիրեան իր գլուխը վեր ա– ռաւ ու նկատեց, որ երկու ուսանողներ կեցած էին սենեակին մէջ: Գրեթէ մոռ – ցած էր, որ «Մտէք» ըսած էր:

– Նստեցէք, նստեցէք, այ, էդ անկող– նին վրայ: Հա՛, բարի եկաք:

– Եկած ենք խնդրելու, որ մեզի դա – սախօսութիւն մը կարդաք, – ըսաւ Վար– դան, իրենց անունները տալէ յետոյ:

– Ի հարկէ: Խնդրեմ, կրնա՞ք ըսել, թէ այժմ Ժընեւի մէջ քանի՞ հայ ուսանող կայ, – հարցուց Նայիրեան՝ ակնոցը վար առնելով:

Նկատեց որ Վարդանի դէմքին վրայ հաճելի ու պայծառ բան մը կար, մինչ Սուրէն Զաւէն խոշոր ակնոցներուն մէ – ջէն կօշիկին ծայրը կը դիտէր ու կարմը– րած դէմք ունէր:

– Հա՛, ես թէյ պատրաստեմ, – ըսաւ Նայիրեան ու ոտքի ելաւ իր ծանր վե – րարկուով ու սկսաւ քարիւղէ օճախը վա– ռել, միեւնոյն ատեն մտիկ կ'ընէր Վար – դանի թիւերուն:

– Առհասարակ ո՞ր ճիւղերուն կը հետե– ւին:

– Պատմափիլիսոփայութիւն, սոցիո – լոգիա, փսիխոլոգիա...

Համրողը Սուրէն Զաւէնն էր:

– Ես ձեզ լաւ թէյ տամ, Պարսկաստա– նի թէյ է: Երանի երկու տուփ առած լի– նէի:

Սուրէն Զաւէն կը կարծէր, որ Տոքթ. Նայիրեան զինք մտիկ չէր ըներ: Այն ա– տեն միայն գիտցաւ, որ լսած էր զինք, երբ չայտանի վրայ ծռած՝ եռացող ջու– րը կը դիտէր ու կը կրկնէր կարծես ինքն իրեն համար:

– Փսիխոլոգիա, էթիքա, սոցիոլոգիա, շարունակէ՛, շարունակէ՛,. – Մատերիա– լիզմ, Սբենսեր, Օվէն, Լասալ: Հապա էն Մա՞րքսը: Բա, չէ՞ք կարծեր, որ մարդ– կային ճակատագիրը տարբեր պիտի ըլ – լար, եթէ Մարքսը լաւ սափրուած երես ունենար, – հարցուց, թէյը եռացած ջուրին մէջ լեցնելով. – Լաւ թէյ է, լաւ. մեղք որ երկու տուփ չառի:

Սուրէն Զաւէն լաւ ազդուած չէր Տոք – թորի խօսքերէն: Նորէն աչքը կօշիկի քթին զարկաւ: Ձեռքը գրպանին մէջ՝ ձե– ռագիր ուսումնասիրութիւնը բռնած կ'ուզէր կարդալ՝ Տոքթ. Նայիրեանը զարմացնելու համար եւ սակայն չէր հա– մարձակեր:

– Ընկերս Սուրէն Զաւէն կ'ուզէ իր մէկ ուսումնասիրութիւնը կարդալ ձեզի, – դիւրացուց Վարդան:

– Անշուշտ, անշուշտ, – վրայ տուաւ Նայիրեան՝ թէյով զբաղած:

– Կոնտի եւ Մարքսի հաշտեցման շուրջ մի աշխատութիւն եմ պատրաստել, – ը– սաւ Սուրէն Զաւէն՝ ձեռագիրը գրպա – նէն հանելով:

Տոքթ. Նայիրեան թէյ լեցուց: Վար – դան օգնեց անոր՝ գաւաթները շակելով:

– Ի՞նչ լաւ թէյ է, հը: Ինչպէս կ'երե– ւի, Կոնտ մարդու խաթրը չդպչող մարդ է եղեր: Էդ մարդիկը ե՞րբ իրարու հետ կռիւ ըրած են:

Վարդան կ'ըմբռնէր Տոքթ. Նայիրեա – նը, իսկ Սուրէն Զաւէն նորէն վիրաւոր– ուած զգաց: «Ի հարկէ, հին տիպի հե – ղինակ է, սոցիոլոգիական նոր դպրոցի մէջ կատարուած Վատերլոյէն շատ լուր չունի», կը մտածէր Սուրէն: «Լուր չու– նի, որ Կոնտը մարքսացնելու ու Մարքսը կոնտացնելու վիթխարի կռիւ մը կայ. որ կանտեան բիւրգերական փիլիսոփաներ մի թագնուած դաւադրութիւն են կազ – մակերպել ու ինք ալ մի երիտասարդ՝ կամաւոր արձանագրուած է Մարքսի բա– նակին»:

–Դէ՛հ, կարդա՛ նայինք՝ ի՞նչ խելօք բան գրած ես, – ըսաւ Նայիրեան՝ գդա– լը թէյի մէջ դարձնելով:

Սուրէն՝ մէկ ձեռքով թէզը բռնած՝ միւսով թէյը, իր քթին ծայրը սրբելու այլեւս հնարաւորութիւն չունէր ու սկը– սաւ կարդալ. –

«Կոնտի նացիոնալիստական տերմին – ների կլասիք Փունկցիաները – Մարքսի էթիքայի պիոլոգիական ըմբռնումները – Ֆէօրպախի նատուրալիզմը... Եթէ տը – րանսցենտենդ բարոյականութիւնը Կոն– տի համաձայն քաժնելու լինենք մի տը– րանսցենտենդ ինտելլիկուալիստականի եւ մի տրանսցենտենդ վոլիւնտարիստականի, ապա Կոնտի սպեկուլատիւ բարոյագի – տութիւնը անպայման տրանսցենտենդ վոլիւնտարիստական է»...

(Շար. 214)

Fonds A.R.A.M

Այրի Տիկին Մարիամ Վարդապետեան, Տէր եւ Տիկին Մառք Վարդապետեան եւ զաւակները, Պ. Ժիլ Վարդապետեան, Տէր եւ Տիկին Շահինեան եւ զաւակները, Օր. Ալիս Վարդապետեան, Պ. Միսաք Եազըճեան եւ զաւակները, Պ. Նիկողոս Նորոյեան, Տիկին Սանամ Միքայէլեան, խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ – հօր, եղբօր, եղբօրորդւոյն, խնամիին եւ սանահօր՝

ՊՕՂՈՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԵԱՆԻ
(Տարօնցի, 60 տարեկան)

մահը:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. – Մկրտիչ Եկեղեցին, Չորեքշաբթի, Դեկտ. 10, ժամը 14ին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Լա Սիոթայի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի՝ ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

Տիկին Արշալոյս Միւթէվէլեան, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Հապէշեան, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Քիրէմիթճեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ժան Ժագ Միւթէվէլեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ալէն Միւթէվէլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Բաթրիկ Հապէշեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Տօմինիկ Հապէշեան, Տիկին Արմաւենի Ստեփանեան եւ զաւակները եւ թոռները ինչպէս նաեւ Հապէշեան, Բունարճեան, Տէրտէրեան, Քիրէմիթճեան, Կէտիկեան, Միւթէվէլեան, Էքմէքճեան, Զօրայեան, Պէզճեան եւ Զոփուրեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ մօր, մեծ – մօր, խնամիին եւ ազգականին՝

ԱՐՄԱՒԵՆԻ ՀԱՊԷՇԵԱՆԻ
(Ծն. Կէտիկեան)

յանկարծական մահը որ պատահեցաւ Դեկտ. 7–ին, 78 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Չորեքշաբթի Դեկտ. 10 ժամը 14–ին, Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ Եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը:

Ցաւակցութիւն տոմարի ստորագրութեամբ:

×

Տիկին Արշալոյս Միւթէվէլեան 100 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման իր սիրեցեալ մօր յիշատակին:

Այրի Տիկին Աստղիկ Մութաֆեան, Տէր եւ Տիկին Լէօքառէ եւ զաւակը՝ Լիոնէլ, Տէր եւ Տիկին Ժան Մութաֆեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ջիլէպեան, Տէր եւ Տիկին Աճէմեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Սալէհեան Հեղնար, ինչպէս նաեւ Մութաֆեան ընտանիքներու համայն պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն, հօր, մեծ – հօր, եղբօրորդւոյն եւ ազգականին՝

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՄՈՒԹԱՖԵԱՆԻ
(Զենկիլերցի)

մահը, որ պատահեցաւ Կիրակի, Դեկտ. 7ին, 72 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Երեքշաբթի, Դեկտ. 9, ժամը 15·30ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին, ուրկէ մարմինը փոխադրուեցաւ տեղւոյն գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տիկին Լուսընթագ Կիւլեանի մահուան տարելիցին առթիւ, Շաւիլի Կապոյտ Խաչը 100 Ֆ. կը նուիրէ Կայանին եւ շնորհակալութեամբ ստացած է 50 Ֆ. Տիկին Գեղան Փափազեան (Փարիզ), որ կը նուիրէ նաեւ 50 Ֆ. Շաւիլի եկեղեցիին:

UGAB - JEUNES OUVERTURES

SOIREE TAVLOU
et JEUX DE SOCIETE
le Vendredi, 12 Décembre
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, Rue de Courcelles, Paris 17e
à partir de 20 h.
(comme tous les 2e Vendredi de chaque mois).
Boissons et sandwiches sur place
Venez nombreux!

MARSEILLE MARSEILLE

INAUGURATION

Av. du 24 Avril 1915

(GENOCIDE ARMENIEN)

Le Comité de Liaison des Associations arméniennes de Marseille, invite tous les membres de la CommunautéArménienne et leurs amis, à assister à l'Inauguration par:

GASTON DEFFERRE

Député — Maire de Marseille
de l'«AVENUE DU 24 AVRIL, 1915»
Rassemblement: Le SAMEDI 13 DECEMRE, à 10.h. 30
Angle RUE CHARLES KADDOUZ et AVE. DE ST. JULIEN
Cette cérémonie symbolise l'hommage que Marseille rend aux 1.500.000 victimes du 1er GENOCIDE DU SIECLE

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԵՐԸ

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը, ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս կազմակերպած է այցելութիւն մը՝ հայկ. զոյգ հանգստեան տուները, Դեկտ. 14, Կիրակի, ժամը 13·30ին:

Այս առթիւ օթոբիւս վարձուած ըլլալով, փափաքողներ կրնան ընկերանալ. օթոբիւսը կը մեկնի ժամը 13·30ին՝ Փըլաս Լէոն Պլումէն: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

Antenne 2
présente
Le 12 Décembre, de 14 à 15 h.
« AUJOURD'HUI MADAME »
avec
LE TRIO ARMENIEN
Canon: ELIA PEHLIVANIAN
Chant: ANNA KARGAYA
Daoul, Guitare: ARTO PEHLIVANIAN

RENCONTRE EXCEPTIONELLE

Samedi, 13 Décembre, à 15 h.

PARC MUNICIPAL DES SPORTS — ISSY-LES-MOULINEAUX

ARARAT - d'Erevan
Champion d'URSS 1973
contre
A. S. Arménienne

13 h. Lever de Rideau (Juniors)
U.S. ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
contre
A. S. ARMENIENNE
Sous la présidence d'honneur de
M. SANTINI (Maire d'Issy)

Billets en vente:
Issy - les - Moulineaux:
VAROU , 40, Ave. Victor Cresson — *TABAC Le Balto: 50, Rue de l'Egalité*
Boucherie MINASSIAN: 65, Bd. Rodin
Clamart:
ALTA, 10, Ave. Jean Jaures — *Télé CONDORCET: 175, Av. Jean Jaures*
PARIS:
Librairie PALOUYAN: 9, Rue de Trévise, 75009
Restaurant EREVAN: 26, Rue Bergère 75009

REPAS

A 20 H. AU THEATRE MUNICIPAL D'ISSY
animé par BERNARD DEDEDJIAN

La Cappadoce

MENUS DE REVEILLON

NOEL
A 300 F. (T.T.C.)
* SAUMON FUME
* CAVIAR
* CREVETTES Mayonnaise
* MOULES à la Broche
* Sauce TARATOR
* Agneau de lait au four. (aux Cèpes à la Crème)
* SALADE GRECQUE (au Fromage Blanc de Brebis)
* BUCHE DE NOEL au Cointreau
* VIN à volonté
* CHAMPAGNE

ST. SYLVESTRE
A 350 F. (T.T.C.)
* SAUMON FUME
* CAVIAR
* Demi Langouse Mayonnaise
* Moules Farcies
* Agneau de lait au four. (aux Cèpes à la Crème)
* SALADE GRECQUE (au Fromage Blanc de Brébis).
* VIN à volonté
* Gateau Forêt Noire.
* CHAMPAGNE

OCHESTRE GREC: HARRIS LASKARIS, Bouzouki PARASKEVAS
2 CHANTEUSES GRECQUES
ORCHESTRE CAPPAODCE
YORGANTZ
MINAS
Danseuse ZAHIRA
et Les Ballets Folkloriques de Grèce

67 bis, QUAI BLANQUI, 94140 — ALFORTVILLE
TEL. 375. 05. 30

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.– Նազարէթեան, զաւակները՝ Սմբատ, Արտաշէս, Համբարձում, Գեղանոյշ, Իսկուհի, փեսաները՝ Մ. Աւետիսեան, Յ. Հրաչեան, հարսերը եւ թոռները, կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Դեկտ. 14ին, Սէն Թ'Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցին, իրենց մօր, մեծ–մօր եւ կեսրոջ՝

ՄԱՐԻԱՄ ՆԱԶԱՐԷԹԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն իր յիշատակը յարգող բարեկամներուն:

STE. TERMINAL
MATERIEL ET FOURNITURES DE BUREAU
20, Rue de l'Eglise, 75015 - Paris
RECHERCHE
CHAUFFEUR — LIVREUR
Ecrire ou Téléphoner:
577. 13. 11

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԲԱԺԱԿԻ ՊԱՀ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆՑԻՆԵՐՈՒ

Աւանդական «Բաժակի Օր»ը այս տարի տեղի կ'ունենայ՝ Կիրակի, Դեկտ. 14, ժամը 13ին, Բարեգործականի Ալէք Մանուկեան Մշակութային Կեդրոնը՝

ԲԱԺԱԿԻ ՊԱՀ 13·30
Ճաշագին՝ 75 Ֆ.

Անպայման ապահովել սեղանները, մինչեւ Դեկտ. 10, հեռաձայնելով՝

ՃԷՋՎԷՃԵԱՆ (Պէրլի–ք) – 236· 54· 48
ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ – 985· 36· 53
ՓԱՆՈՍԵԱՆ – 233· 77· 90

VIENT DE PARAITRE:
"LA GOUTTE DE MIEL"
Texte et illustrations de SETA PAPAZIAN, d'après un conte arménien de HOVHANNES TOUMANIAN.
Un livre (24x30 cm) de 32 pages, en couleurs, comprenant les traductions en anglais et en italien.
En vente en librairie ou par correspondance (55 F. franco de port) aux Editions Parenthèses, 13360 Roquevaire.

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

ԵՒ ԸՆԴՀ. ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պուլվար Օսմոյի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը, առ ի գիտութիւն կը ծանուցանէ թէ, Կիրակի, Դեկտ. 14, Ս. Յակոբ Մծբնայ Հայրապետի տօնին Եկեղեցւոյս անուանակոչութեան առթիւ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի. Յաւարտ պատարագի կը կատարուի մատաղօրհնութիւն եւ ընդհ. հոգեհանգիստ առ ի երախտագիտութիւն՝ այն բոլոր կրօնական հայրերուն եւ Թաղիս ազգայիններուն, որոնք նուիրապէս եւ բարոյապէս ծառայած, գործած ու անցած են:

Սկիզբ ժամերգութեան 8·30, պատարագ 10·00, հոգեհանգիստ եւ մատաղաբաշխում 12·00:

×

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ Վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ, Կիրակի, Դեկտեմբեր 14ին, Ս. Յակոբայ տօնին եւ եկեղեցւոյս անուանակոչութեան առթիւ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
(Հայր. Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց)

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Մատաղօրհնութիւն:

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ եկեղեցւոյս ԿՈՄԻՏԱՍ Երգչախումբը:

Ժամը 12·30ին, Ազգ. Տան սրահին մէջ տեղի կ'ունենայ ժողովրդական ՃԱՇ, ի պատիւ Սերովբէ Արք.ի եւ Կոմիտաս Երգչախումբի անդամներուն: Անոնք որոնք կը փափաքին մասնակցիլ ճաշին, կրնան արձանագրուիլ եկեղեցւոյս Դիւանատունը: Ճաշագինն է 60 Ֆ.:

Imprimé Sur Les Presses
Du Journal «HARATCH»
Commission Paritaire: N° 55935
83, Rue D'Hauteville — 75010 - Paris

Fonds A.R.A.M

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
11
JEUDI
11 DECEMBRE
1980

LE NUMERO 2 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.796
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
56e ANNÉE — No 14.796

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ԴԵԿՏ. 2 – 4)

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ

Ե.

ՈՒՂԵՐՁ ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Թանկագին հայրենակիցներ,

Սփիւռքահայութեան ներկայացուցիչների ժողովի մասնակիցներս, Մայր Հայրենիքի հասարակութեան ներկայացուցիչների հետ քննարկելով վերածնուած Հայրենիքի եւ Սփիւռքի կապերը, խաղաղութեան ու առաջադիմութեան հարցերը, Սովետ. Հայաստանի մայրաքաղաք Երեւանից այս ուղերձն ենք յղում ձեզ՝ աշխարհով մէկ սփռուած մեր եղբայրներին ու քոյրերին:

«Ձեզանից շատերին է արդէն ծանօթ մեր նախնիների նուիրական հողի վրայ լինելու, նրա պատմական յիշատակներին հաղորդուելու, Արարատի յաւերժական հայեացքն ու նորոգ Երեւանի գեղեցկութիւնն ըմբոշխնելու սրբազան ըզգացմունքը: Այդ զգացմունքով ենք ահա յղում ձեզ այս ուղերձը, յղում այն օրերին, երբ հայ ժողովուրդը մեծ շուքով նշում է իր վերածնութեան փառապանծ 60-ամեակը:

«Եւ մենք հպարտ ենք, որ բարեբախտութիւնն ունենք ձեզ հաղորդելու, որ հայ ժողովուրդը այդ յոբելեանը նշում է իր կենսական ու հոգեւոր ուժերի ծաղկման ու խաղաղութեան մէջ:

«Իրականացուած է այն, ինչ դարեր շարունակ տենչացել են մեր նախնիները, բայց չեն գտել, քանի որ այդ տենչանքը թախուել է օտար նուաճողների սրին, տանհարուել վայրի հրոսակախմբերի սմբակների տակ:

«Բոլորիս յայտնի է հայ ժողովրդի բազմադարեան պատմութիւնը, բայց առաւել լաւ յայտնի է նրա վերջին ու ամենասարսափելի ողբերգութիւնը, որի անմիջական զոհը հանդիսացաւ Արեւմտահայութիւնը: Օսմանեան բռնապետութեան ձեռքով նիւթուած այդ ոճիրը ամայացրեց Արեւմտահայաստանը, հրաշքով փրկուածներին դարձրեց հայրենազուրկ եւ աստանդական:

«Եւ ահա այդ ծանր օրերին սովետական կարգերի հաստատումով վերածնուեց Հայաստանը: Սփիւռքահայութեան հայեացքն ուղղուեց այստեղ, նրա գոյութեան մէջ տեսնելով իր իսկ գոյատեւութեան երաշխիքը, նրա վերելքի մէջ՝ իր երազների իրականացումը, նրա խաղաղութեան ու ապահովութեան մէջ՝ հայ ժողովրդի ապագան: Մեր պատմական հայրենիքի փրկուած, Արարատի հայեացքի տակ փռուած այս հողի վրայ է, որ պիտի կերտուէր հայ ժողովրդի նոր պատմութիւնը: Եւ վաթսուն տարի է ահա երկարում է այդ պատմութիւնը, որ մեր ժողովրդի ֆիզիքական ու հոգեւոր ուժերի, մեր պետականութեան, մըշակոյթի ու լեզուի վերածնութեան պատմութիւնն է: Առաջին անգամ է, որ այդ պատմութեան էջերում յիշատակութիւն չկայ այն մասին, թէ օտար նուաճողները մտել են Հայոց հողը, ասպատակել, հրկիզել, գերեվարել: Եւ դա շնորհիւ ռուս մեծ ժողովրդի հետ հայ ժողովրդի անքակտելի բարեկամութեան: Պատմութեան անհերքելի փաստն ասում է, որ փրկուեց Հայաստանի տարածքի եւ հայ ժողովրդի այն հատուածը, որ աւելի քան 150 տարի առաջ միացաւ Ռուսաստանին: Պատմութեան միւս անհերքելի փաստն ասում է, որ վաթսուն տարի առաջ Սովետ. Ռուսաստանի հետ իր բախտը կապած Հայաստանում է, որ հայութիւնը վերածնուեց, ունեցաւ ազգահաւաքի հնարաւորութիւն, աւելի քան քառապատկուեց:

«Եւ զուր չէ, որ հայ ժողովրդի բոլոր իմաստուն ու հեռատես զաւակները, Աբովեանից ու Նալբանդեանից սկսած մինչեւ Թումանեանն ու Վահան Թէքէեանը, այդ բարեկամութեան մէջ են տեսել հայ ժողովրդի ապահովութիւնն ու բարօրութիւնը:

«Հայ ժողովուրդը ի վերջոյ իրականացրեց իր դարաւոր բաղձանքը՝ խաղաղութիւնը: Պատմութեան փաստերն ասում են, որ միշտ, երբ խախտուել է աշխարհի խաղաղութիւնը, դա արհաւիրքներով է անդրադարձել Հայութեան ճակատագրի վրայ: Այդ օրինաչափութիւնը կրկին անգամ հաստատուեց Լիբանանի ողբերգութեամբ եւ Միջ. Արեւելքի իրադարձութիւններով: Պատերազմով յղի այդ իրադարձութիւնների հետեւանքով կրկին անլուր տառապանքներ կրեց Հայութիւնը, կրկին հազարաւոր Հայեր դարձան աստանդական:

«Եւ ձեզ ենք դիմում մենք, սիրելի հայրենակիցներ, ձեզ, որ սփռուած էք աշխարհով մէկ, Միջ. Արեւելքից մինչեւ Եւրոպա ու Եւրոպայից մինչեւ Ամերիկա ու Աւստրալիա, ուր էլ լինէք, պատուար ու սատար եղէք աշխարհի խաղաղութեանը, որ ժողովուրդների համերաշխ ընտանիքում ապրի Հայաստանը, Հայը կերտի ու կառուցի, բազմապատկի իր մշակութային արժէքները եւ յաւերժ հնչի Հայոց լեզուն:

«Տասնամեակներ առաջ Սփիւռքի մեծ բանաստեղծը գրում էր.—

Կարենալու համար ապրիլ
Այսուհետեւ
Օդի, ջուրի, հացի նման
Մենք պէտք ունինք
Հպարտութեան:

«Մենք այժմ ունենք այդ հպարտութիւնը՝ մեր վերածնուած Հայրենիքն է դա, Սովետ. Հայաստանը, որ իր աշխարհաշէն գործերով, իր մեծ մշակոյթով աշխարհի քաղաքակրթութեան մասնակիցն է այսօր:

«Փարուենք նրան, ամուր պահենք Հայրենիքի եւ Սփիւռքի միջեւ ստեղծուած կամուրջը, բոլոր միջոցներով նպաստենք Հայրենիքի բարօրութեանն ու խաղաղութեանը, որովհետեւ նրանով է որ պիտի գոյատեւի Սփիւռքահայութիւնը եւ նրանով է, որ պիտի իրականանան մեր ամենանուիրական երազանքները:

Սփիւռքահայութեան ներկայացուցիչների ժողովի մասնակիցներ»:

×

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ Ի ՊԱՏԻՒ ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒ

Հայաստանի կառավարութիւնը ընդունելութիւն մը կազմակերպած է, Նոյ. 25ին, ի պատիւ Երեւան գտնուող «Սփիւռքահայութեան ներկայացուցիչներ»ու: Ներկայ եղած են վարչապետ Ֆադէյ Սարգսեան, մարաջախտ Յովհաննէս Բաղրամեան, վարչապետի տեղակալներ, Արտաքին, Կրթական, Լուսաւորութեան նախարարները, ակադ. Վիկտոր Համբարձումեան, Վարդգէս Համազասպեան եւ պետական ու կուսակցական այլ դէմքեր, ինչպէս նաեւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա. եւ զանազան երկիրներէ ժամանած եկեղեցականներ: Ողջոյնի խօսք արտասանած է Վարչապետը անդրադառնալով «Սփիւռքահայութեան ներկայացուցիչների ժողով»ի եւ շեշտելով անոր նպատակը՝ «աւելի եւս ամրապնդել Հայրենիքի եւ սփիւռքահայութեան փոխադարձ կապերը, զօրավիգ կանգնել մեր ժողովրդի համար այնքան կենսական հայապահպանութեան, ժողովուրդների բարեկամութեան ու աշխարհի խաղաղութեան գործին»: Իր խօսքի վերջաւորութեան վարչապետը բաժակ բարձրացուցած է «խաղաղութեան ու սովետական մեծ երկրի կենացը, Սովետական Հայաստանի 60-ամեայ կենացը, հայ ժողովրդի լուսաճառագ մտքի ու աշխարհաշէն բազկի, համայն Հայութեան հայրենասիրական միասնութեան կենացը, ժողովի մասնակիցների կենացը»: Խօսք առած են Աւետիս Ալիքսանեան (Ֆրանսա), Արշաւիր Կէօնճեան (Գանատա), Մկրտիչ Շելեֆեան (Զուիցերիա), Լեւոն Գէշիշեան (Միացեալ Նահանգներ), Վահրիճ Ճէրէճեան (Լիբանան), Յովհաննէս Ճիվանեան (Սուրիա) եւ ուրիշներ, շնորհակալութիւն յայտնելով Հայաստանի կառավարութեան: Խօսք առած է նաեւ Վազգէն Ա.:

(Շար.)

ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ.—

ԵՐԲ F. B. I.-Ը ԻՐ «ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՏԱԿ» ԿԸ ՓՈՐՁԷ ԱՌՆԵԼ ՍԻՒԶԻ ՄԱՀՍԷՐԷՃԵԱՆԸ...

Ժընեւէն Մոնտի թղթակիցը՝ Իզապէլ Վինիաք կը հաղորդէ (Դեկտ. 10).—

Հայկ. Գաղտնի Բանակը, որուն կեդրոնատեղին Պէյրութ է, շարք մը եղեռնափորձերու ձեռնարկեց Ժընեւ, ինչպէս նաեւ զանազան երկիրներու զուիցերական հաստատութեանց դէմ, ջանալով ձեռք ձգել Ժընեւ արգելափակուած իր անդամներէն երկուքին ազատ արձակումը՝ Արա Ենիգոմշեան եւ Սիւզի Մահսէրէճեան: Երկու երիտասարդները, մէկը լիբանանահպատակ, միւսը՝ ամերիկահպատակ եւ Հալէպ ծնած, ձերբակալուած էին Հոկտ. 3ին, իբրեւ հետեւանք արկածալի պայթումին ռումբի մը, զոր կը ձեռնոտէին, Ժընեւի պանդոկի մը սենեակը: Դեկտ. 9ին ներկայացան Ամբաստանիչ ատեանին առջեւ: Նիստին ընթացքին, երիտասարդ ամերիկուհիին պաշտպանը յայտարարած է թէ իր յաճախորդուհին, հարցաքննուած է, Ժընեւի դատական իշխանութեանց անգիտութեամբ, էՖ - Պի Այ-ի մէկ գործակալին կողմէ: Այս վերջինը առաջարկեր է իրեն նոր ինքնութիւն մը շնորհել իր ազատ արձակուելէն ետք եւ իր պաշտպանութեան տակ առնել եթէ համաձայնի իրեն հետ գործակցելու: Այցելուն, շատ փորձած է ինքզինքը Պեռնի ամերիկեան դեսպանատան դիւանագէտ ներկայացնել, Սիւզի Մահսէրէճեան պահապանը կանչած է և անրադձալին ճամբու դրուած է: Միշտ նիստին ընթացքին, ճշդուած է որ այս տարօրինակ դիւանագէտը դաշնակցային ոստիկանութեան իշխանութեանց պաշտօնական դիմում մը կատարած էր հանդիպելու համար արգելափակուած իր հայրենակցուհիին: Ժընեւի Ընդհ. դատախազը միջադէպը որակած է «շշմեցուցիչ զեղծում» եւ բողոք ներկայացուցած ամերիկացի դիւանագէտին դէմ:

×

Յաջորդով՝ զուիցերական մամուլի արձագանգներ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՃՈՆ ԼԵՆՈՆԻ մահը մեծ յուզում եւ իրարանցում ստեղծած է աշխարհի ամէն կողմը: Պիթըլզներու «բանաստեղծը» կամ «հոգին» կամ «միտքը» ինչպէս կ'ըսեն թերթերը, որ զիրար կը գերազանցեն ածական եւ որակում փնտռելով, հսկումի արարողութենէ մը ետք պիտի թաղուի: Երկրէ երկիր, կը շեշտուի թէ ամբողջ սերունդի մը խորհրդանիշն էր եւ բրիտանական մամուլը մինչեւ իսկ այս սպանութիւնը Քենըտիի սպանութեան չափանիշին վրայ կը դնէ: Կուռքի մը մահը, որ յանկարծ երկրորդական գիծի վրայ կը դնէ Իտալիոյ երկրաշարժին հարիւր հազարաւոր աղէտեալները, Լեհաստանը կամ Ափրիկէի սովը:

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ կազմակերպութեան դիմումին ընդառաջ երթալով Միացեալ Նահանգները չորս Աուաքս (լրտես) օդանաւեր պիտի ղրկեն Եւրոպա, մօտէն հետեւելու համար խորհրդային շարժումներուն Լեհաստանի սահմանին վրայ:

ԽՈՄԷՅՆԻ յայտարարած է թէ վրդովուած է չարչարանքներու մասին եղած տարաձայնութիւններէն եւ հրահանգած է որ քննութիւն բացուի բանտերուն մէջ եւ եթէ հաստատուի, պատասխանատուները պիտի պատժուին:

ԷՍՏՈՆԻՈՅ մէջ ճարտարապետ մը, ընդդիմադիր նկատուած ձերբակալուած է եւ չորս ուրիշներուն բնակարաններն ալ խուզարկուած են:

ՄԵԾՆ – ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ նախարարապետը Տիկին Թաչըր անդրդուելի մնացած է եւ բացարձակապէս մերժած քաղաքական բանտարկեալի հանգամանք տալ Պելֆասթի բանտը գտնուող այն եօթը հոգիին, որ կամաւոր ծոմի դիմած են եւ առողջական վիճակնին ալ օրէ օր կը վատթարանայ:

ՍՊԱՆԻՈՅ վարչապետը՝ Ատոլֆօ Սուարէզ պաշտօնական այցելութիւն մը կը կատարէ Պասք գաւառը, երեք օրուան համար: Պիտի փորձէ վստահութիւն ներշնչել չափաւորներուն եւ վերահաստատել իր հեղինակութիւնը: Ապահովութեան արտակարգ միջոցներ ձեռք առնուած են:

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԼՈՒՐԵՐ

Պարսկական Խորհրդարանի հիւսիսային շրջաններու Հայութեան երեսփոխան Հրայր Խալաթեան նամակով մը առաջարկներ ներկայացուցած է Խորհրդարանի դիւանին՝ ձայն – հեռատեսիլի նախագիծի հարցի արծարծման առթիւ: Արդարեւ, յիշեալ հարցի առընչութեամբ արտայայտուած մտքերը այն տպաւորութիւնը ձգած են, որ փոքրամասնութիւնները ոչ միայն նուազագոյն չափով իսկ չեն կըրնար մասնակցիլ այդ հաստատութեան աշխատանքներուն, այլեւ ներկայիս հոն աշխատող փոքրամասնութեան պատկանող պաշտօնեաներ ալ հետզհետէ պիտի հեռացուին իրենց պաշտօններէն: Այս տպաւորութիւնը ջնջելու եւ յառաջացած մտահոգութիւնը փարատելու նպատակով, Հրայր Խալաթեան իր նամակին մէջ առաջարկած է. «Ռատիօ – Թելեվիզիոնի նախագծի մէջ ներառել մի առանձնայատուկ ծանօթագրութիւն, որի տըրամադրութեամբ, ռատիօ – թելեվիզիոնի գործադիր տնօրէնութեան կից ընտրուի մի խորհրդական, յատկապէս փոքրամասնութեանց վերաբերող հարցերի համար, ու նաեւ ապահովուի Իրանի կրօնական պաշտօնական փոքրամասնութեանց պատկանող անձերի վարձուելու եւ պաշտօնավարելու, ինչպէս նաեւ յատուկ ռատիօ – թելեվիզիոնի ծրագրեր ունենալու իրաւունքը»: Հայ երեսփոխանը Խորհրդարանի փոխ – նախագահի ուշադրութեան յանձնած է նաեւ այն պարագան, որ քանի մը պետական հիմնարկութիւններու մէջ առարկութիւններ եղած են ոչ իսլամ անձերու պաշտօնավարութեան դէմ, ինչ որ կը հակասէ Սահմանադրութեան ոգիին: Հրայր Խալաթեանին յանձնարարուած է հարցը արծարծել Աշխատանքի Յանձնախումբի եւ ի հարկին՝ Խորհրդարանի ընդհաց նիստերուն:

Fonds A.R.A.M

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՄՈՒԼԸ

ՌԱԶՄԻԿ ԴԱՒՈՅԵԱՆԻ
ՍՐՏՑԱՒ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ռազմիկ Դաւոյեան՝ Ռեքուիեմ, Տաք սալեր եւ այլ բանաստեղծական հատորնէրու հեղինակը, Գրական Թերթ () շաբաթաթերթին մէջ լոյս ընծայած Համեմատականը՝ մեթոդների թագուհի յօդուածով, իր, ինչպէս ըսած է ան, համեստ խօսքը ուղղած է սիրելի ուսուցիչներուն: Ո՛չ միայն հայերէն, Հայոց գրականութիւն եւ պատմութիւն դասաւանդողներուն, այլեւ բոլոր անոնց, որ Հայաստանի մանկապարտէզներուն, նախակրթարաններուն եւ բարձրագոյն ուսումնարաններուն մէջ հայ նոր սերունդներուն կրթութեան եւ դաստիարակութեան գործին լծուած են:*

Եւ պարզ է, թէ ինչո՛ւ: Որովհետեւ, ինչպէս երաւամբ դիտել տուած է ան, մատաղ սերունդներուն վիճակուած է մեր ժողովուրդին յարատեւութեան ապահովումը եւ հետեւաբար նուազագոյն ամփութութիւնն իսկ կրնայ մեր պատմութեան վրայ իր ազդեցութիւնը գործել, կրնայ դուռ բանալ անսրբագրելի սխալներու: Այդ վրէպները, ինչպէս ընդունուած է ըսել, գրեթէ աննկատ կը մնան առօրեայ հոգերով տարուած լայն զանգուածներուն համար: Նոյնպէս՝ իր հոգեւոր եւ հանապազօրեայ հացին վրայ տքնող մտաւորականութեան համար: Այս այսպէս ըլլալով հանդերձ, մենք իրաւունք չունինք անտեսելու այդ վրիպումները, անտեսելու նոր սերունդները, քանի մենք մեր ժողովուրդին հարազատ զաւակներն ենք եւ ոչ թէ անոր փառքին աւարառուները:

Բանաստեղծը՝ իւրայատուկ մտահոգութիւններէ առաջնորդուած, տարիէ մը ի վեր հարցումներ ուղղած է իր երբեմնի դաստիարակներուն: Հարցումը միշտ եղած է նոյնը. – Ի՞նչ դիմագիծ, նկարագիր ունին անոնց, այսինքն՝ ուսուցիչներուն այսօրուան աշակերտները. ի՞նչ աստիճանի հետաքրքրութիւն ցոյց կուտան յատկապէս իրենց ժողովուրդին պատմութեան, լեզուին, գրականութեան հանդէպ. իր, այլ խօսքով բանաստեղծին սերնդակիցներուն բաղդատմամբ նըւազա՞ծ, աւելցա՞ծ է, թէ ոչ անոնց շահագրգռութիւնը:

Բանաստեղծը միշտ ալ յուսախաբ եղած է տրուած պատասխաններէն, քանի «ամէն անգամ աւելի տխուր պատասխաններ եմ լսում, եւ ամէն անգամ հոգսի մի նոր բեռ է աւելանում մեր ամէնօրեայ հոգսերի բեռին, որովհետեւ էլ որտե՞ղ պիտի փնտռենք մեր ժողովրդի ու կեանքի շարունակողներին, եթէ ոչ նրանց մէջ»:

Ցաւալի իրողութեան պատճառները գտնելու ճամբուն մէջ, Ռազմիկ Դաւոյեան ճշդած է, թէ բնաւ նորութիւն չէ, որ լիարժէք, ամբողջական կամ կատարեալ մարդ դառնալու համար պատանին, երիտասարդը պարտաւոր են կայուն գիտելիքներ ապահովել եւ, առաջին առթիւ, իրենց ժողովուրդին, լեզուին, մշակոյթին մասին: «Սակայն հայ ժողովրդի պատմութեան, Հայոց լեզուի ու գրականութեան դպրոցական սահմանափակ դասաժամերով ու, թող ներեն ինձ դպրոցական դասագրքերի հեղինակները, աղքատիկ դասագրքերով ի՞նչպէս կարելի է բաւարարել հաստատուն գիտելիքներ ունենալու առաջնահերթ պահանջը, երբ դուք, սիրելի ուսուցիչներ, յաճախ շըփոթութեան էք մատնւում կամ ուղղակի ենթարկւում էք պարտականութեան ու իրագործումի անհնարինութեան միջեւ: Այն դասագրքերով, որոնք առաջարկուած են ձեզ՝ հայկական միջնակարգ 8–րդ, 9–րդ եւ 10–րդ դասարաններում հայ ժողովրդի պատմութիւնն ուսուցանելու համար, հնարաւոր չէ անգամ ամենավերացական պատկերացում կազմել այն ողբերգական ու հերոսական պատմութեան մասին, որ ունի մեր ժողովուրդը: Ամենաշքեղ երեւակայութիւնն անգամ, ամենահասուն տրամաբանութիւնն անգամ չեն կարող լցնել այն ահռելի բացերն ու անդունդները, որ ընկած են պատմական որոշ իրողութիւնների կցկտուր թուարկումների արանքներում ու մեր պատմութեանը վերաբերող խուսափողական ակնարկների տակ: Այդ ի՞նչ կախարդական դասագիրք է, որ մեր ժողովրդի եւ մեր մշակոյթի պատմութիւնը, սկսած նախնադարեան համայնական հասարակարգից մինչեւ այսօր, կարողացել է «տեղաւորել» ընդամէնը 150 փոքրադիր էջերի մէջ, եւ դեռ զաւեշտականն այն է, որ շատ ու շատ դպրոցներում, ուսումնական տարուայ ամբողջ ընթացքում հասցնում են սովորել այդ «դասագրքի» ընդամէնը կէսը: Ի՞նչ հաշուով են բաժանուած դասաժամերը, անհասկանալի է: Իմ իմացած տուեալներով, նոյնպիսի անմխիթարական վիճակում են Հայոց լեզուն եւ հայ գրականութիւնը»:

Ցատակ են բանաստեղծին հաստատումները եւ չեն կարօտիր մեկնաբանութեան: Երկար տարիներէ ի վեր նոյն մատնանըշումները կը կատարուին՝ Հայերէնի, Հայ գրականութեան եւ Հայոց պատմութեան դասաւանդութեանց ժամերու կըրճատում, յատկապէս բարձրագոյն կարգերուն մէջ, նոյնիսկ՝ ջնջում միջնակարգի բաժիններուն մէջ: Կը բաւէ արձանագրել, թէ հայկական վարժարաններուն մէջ հայերէնի դասաւանդութեանց ժամերը, շաբաթական հիմունքով, առաւելաբար եւ կարեւոր համեմատութեամբ կը նուազին առաջինէն տասներորդ կարգ: Առաջին երեք տարիներու 11 – 10–էն նախակրթարանի վերջին՝ ութերորդ դասարանին մէջ կը հասնին, առաւելի ճիշդ՝ կ'իջնէն 2–ական ժամի, իսկ վերջին՝ միջնակարգի երկու կարգերուն մէջ, բոլորովին կը ջնջուին:

Ռազմիկ Դաւոյեան չէշտած է, թէ եթէ իր այդ մատնանշումները կատարած է, պարզ անոր համար եղած է, որ վաղը անհաջեկումով կրնան երեւալ իրաց այս վիճակին արդիւնքները: Մանաւանդ, երբ նկատի առնուի այն փաստը, թէ դասաւանդութիւնները կը կատարուին թերի եղանակներով, հետաքրքրութիւնը կը պակսի եւայլն:

Բանաստեղծը միայն սրտցաւ մտահոգութիւններ չէ արտայայտած՝ հաստատումներու ճամբով, այլեւ ցոյց տուած է, կամ՝ առաջարկած է դասաւանդութեան ուղի մը՝ կիրարկելի բոլոր դասատուներուն կողմէ: Ասիկա՝ համեմատական մեթոտն է, ուսման ասպարէզին *մէջ:Ահա հիմնական միտքը. – Խորհ. Միութեան պատմութիւն, ժամանակակից պատմութիւն, ռուսական գրականութիւն եւ ռուսերէն, արտասահմանեան լեզուներ, ընդհանուր աշխարհագրութիւն, փիլիսոփայութիւն եւ, ընդհանրապէս, որեւէ նիւթ ուսուցանող ՀԱՅ ուսուցիչը կրնայ իր նիւթը աշակերտներուն մտքին մէջ ամուր տեղաւորել, եթէ ժամանակաշրջանը իբրեւ հիմնակէտ ունենալով ընդհանուր հանգոյցներ, կապեր, զուգահեռական գիծեր գտնէ իր աւանդած նիւթին եւ Հայոց պատմութեան, հայ գրականութեան, հայերէնին, Հայոց փիլիսոփայութեան եւ աշխարհագրութեան միջեւ: Իսկ գիտական միտքին ներկայացուցիչները նոյնը ընեն Հայոց գիտութեան ասպարէզին մէջ:*

– Եթէ դուք, ՍՍՀՄ պատմութեան սիրելի ուսուցիչներ, ձեր աւանդած նիւթի մէջ մի փոքրիկ ժամանակ ու տեղ գըտնէք՝ զուգահեռներ անցկացնելու Հայոց պատմութեան հետ՝ բստ ժամանակագրական կարգի, եթէ ձեր պատմած դէպքերին զուգահեռ ասէք, թէ ի՞նչ է կատարուել նոյն ժամանակում հայ իրականութեան մէջ, կասկածից վեր է, որ արդիւնքում կը մնան ոչ թէ դասամատեանում գրանցուող չոր գնահատականները, ինչին մենք ականատես ենք լինում ամէն օր եւ ամէն տարի, այլ աշակերտների յիշողութեան մէջ կ'ամրապնդուի գիտելիքների մի ամբողջական համակարգ, տարբեր ժողովրդների միասնական շարժման մի պատմութիւն»: *Եւ կարեւորն այն է, որ ասիկա կատարուի նոյն ուսուցիչին կողմէ, նոյն դասին ընթացքին: Ոչ թէ ցիր ու ցան կերպով, պատահական ձեւերով:*

Շատեր կրնան առարկել, թէ Խորհրդային Միութեան պատմութեան մասնագէտը ինչո՞ւ նոյնքան լաւ կերպով պէտք է գիտնայ իր ազգին պատմութիւնը, կամ՝ ընենք մշակոյթը, քանի իր դասաւանդութեան նիւթին մաս չի կազմեր: Այս կէտը հարցումի ձեւին տակ ներկայացնելէ ետք, Ռազմիկ Դաւոյեան յիշեցուցած է կարեւորը. – Գիտական աստիճան կամ աշխատավարձ ստանալու համար, ի հարկէ, բոլորովին էլ պարտադիր չէ, բայց միթէ երբեւէ այդպէս մըտածել են Հայ ուսուցիչները, երբ հարցը վերաբերել է ժողովրդի այսօրն ու ապագան ապահովող սերունդների հոգեւոր դաստիարակութեանը»: *Անշուշտ չէն մտածած: Բայց այս արդէն հարցին միայն բարոյական կողմն է, կայ նաեւ դաստիարակչական տեսանկիւնը, այլ խօսքով ասիկա անհրաժեշտ է առաջին առթիւ ներկայացուած նիւթերը աւելի հիմնական կերպով ուսուցանելու համար:*

Բանաստեղծը՝ համեմատական եղանակին կիրարկումը առաջարկած է նաեւ դասագիրքերուն համար:

ՔԱՂՀԱՆ

(*) Նոյ. 14

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ԲԱՆԱՍԷՐ

Հ. Պետրոս Տէր-Պօղոսեանի
ՄԱՀԸ

ՎԻԷՆՆԱ. – Հինգշաբթի, Նոյեմբեր 27–ին յետմիջօրէին, Վիէննայի հայ գաղութը ցուրտ հողին յանձնեց վաստակաբեկ մարմինը Մխիթարեան Միաբանութեան ականաւոր անդամներէն՝ Հայր Պետրոս Տէր – Պօղոսեանի որ յետ երկարատեւ հիւանդութեան, Նոյ. 19–ին իր հոգին աւանդած էր Արարչին ձեռքը:

Հայր Տէր – Պօղոսեանի անհետացումով Վիէննայի Մխիթարեանները կը կորսնցնեն իրենց երէց սերունդի ամէնէն կարկառուն դէմքերէն մէկը, իրենց բանասիրական պարբերաթերթ «Հանդէս Ամսօրեայ»*ի հմուտ եւ ժրաջան խմբագիրը, հայագիտութեան եւ համեմատական լեզուագիտութեան իրենց ծանօթ գիտնականը ինչպէս նաեւ անբասիր միաբան մը:*

Հանգուցեալը ծնած էր 1898 Յունուար 7–ին, Ախալցխայի գիւղերէն Ծղալթիլայի մէջ: Իր նախնական կրթութենէն ետք, 14 տարեկան հասակին է որ ան կը մտնէ Մխիթարեան վանք ուր՝ որպէս յառաջադէմ աշակերտ՝ շուտով կը հասունի իր վերջնական կոչումին: 1917–ին արդէն կ'ուխտէ ծառայել Միաբանութեան մէջ եւ 1921 Դեկտեմբեր 24ին, իր 24–րդ տարեդարձէն երկու շաբաթ առաջ, Սիմոն Տէր – Պօղոսեանը կը ձեռնադրուի նորընծայ եւ կը կոչուի Հայր Պետրոս:

Երիտասարդ միաբանը խոր համոզումով կը նուիրուի իր հոգեւորականի ասպարէզին, կը դառնայ ուսուցիչ եւ ուսիճանաբար եւ կարեւոր համեմատութեամբ...

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԾԱԼՔԵՐԷՆ.–

ԴԱՐԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԻՆ
ԹՐՔԱՑԱԾ ՀԱՅԵՐ, ՔՐՏԱՑԱԾ ՀԱՅԵՐ

Գրեց՝ Գ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

10.– *Թուրքերը իրենց բոլոր քրիստոնեայ հպատակները դարձրել են* ռայաներ *(ստրուկ), նրանց պահել են տեւական ահաբեկումի մէջ, կեղեքել ու շահագործել են չարաչար:* Թուրքը իրաւունք է ունեցել անպատիժ կերպով ռայայի արժանապատուութիւնը վիրաւորել ամէն օր:

11.– *Թուրք սուլթաններն ու իշխանաւորները դարերով ծծել եւ քամել են քրիստոնեաների մէջ ինչ որ ներկայացրել է ուժ եւ գեղեցկութիւն (օրինակ՝ մանկաժողովներն ու աղջկաժողովները):*

12.– *Թրքական տիրապետութիւնը արգելակել է Հայերի իմացական եւ մշակութային առաջընթացը, վերելքը եւ պատճառ դառել յետամնացութեան: Թուրքերի դրած բացառիկ ծանր հարկերը քրիստոնեաների վրայ, նրանց պարբերական կողոպուտները եւ կեանքի տեւական անապահովութիւնը, պատճառ է դառել վերջինների տնտեսական անկմանն ու քայքայմանը:*

13.– *Այն գաւառներում ուր Թուրքեր* և *Քրդեր էին միայն ապրում* (1900 *թ.*), *բայց դեռ մնացել էին հայկական տեղւոյ անուններ (լեռան, ձորի, անտառի, եւայլն) եւ կամ ժողովուրդի խօսակցական լեզուի մէջ դեռ մնացել էին ու գործածւում էին հայկ. բառեր (օրինակ՝ Տայքում, Ակնում, Համշէնում եւայլն), նշանակում է, որ առենօք Հայեր են ապրելիս եղել, որոնք յետոյ տաճկացել են:*

14.– *Արեւմտեան Հայաստանի եւ հարեւան երկրամասերի (Կապադովկիա, Կիլիկիա) այսօրուան Թուրքերն ու Քըրդերը մեծ մասամբ խառնուրդ են Հայի, Թուրքի եւ Քրդի: Թուրքերի դիմագծերը աւելի մօտ են հայկականի, քան թաթարականի, իսկ Քրդերի դիմագծերը դժուար էր զանազանել հայկականից:*

(Շար. 46 եւ ՎԵՐՋ)

ՕԳՏԱԳՈՐԾՈՒԱԾ

ՕՏԱՐ ԼԵԶՈՒՈՎ ԱՂԲԻՒՐՆԵՐ

1.– Լը Վալէ Թէօփիլ, *Օսմանեան Կայսրութեան Պատմութիւն (Ֆր.)*, *Փարիզ* 1856

2.– Համմէր Ժ., *Օսմանեան Կայսրութեան Պատմութիւն (Ֆրանսերէն)*, *Փարիզ* 1838

3.– Լա Ժօն Գիէռ, *Օսմանեան կայսրութեան Պատմութիւն (Ֆրանսերէն)*, *Փարիզ* 1914

4.– Ժակ տը Մօրկան, *Հայ Ժողովրդի Պատմութիւն (Ֆր.)*, *Փարիզ* 1919

5.– Թավերնիէ Ժան Բայիրստ, *Վեց Ճանապարհորդութիւններ Թուրքիայում, Իրանում եւ Հնդկաստանում (Ֆր.)*, *Փարիզ* 1682

6.– Հ. Փաստրմաճեան, *Հայաստանի Պատմութիւն (Ֆր.)*, *Փարիզ* 1952

7.– Կ. Բասմաջեան, *Արդի Պատմութիւն Հայոց (Ֆր.)*, *Փարիզ* 1922

8.– Ռ. Պինօն, *Եւրոպան եւ Օսմանեան Կայսրութիւնը (Ֆր.)*, *Փարիզ* 1917

9.– Շ. Սէնեը Բօս, *Արդի Պատմութիւն (Ֆր.)*, *Փարիզ* 1908

10. Տաշեան Յ., *Հայ Ազգաբնակչութիւնը Սեւ Ծովից մինչեւ Կարին (Ֆր.)*, *Վիեննա* 1922

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼԸ

ՄԱՀԱՊԱՏԻԺ

ԲՌՆԱԲԱՐՈՒՄՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Եգիպտոսի արդարադատութեան նախարար՝ Անուար Ապու Սեհլի հաղորդած է, թէ բռնաբարում կատարողները, որոնք Ֆարուքի (1937) պատժական օրէնսդիրքին հիմունքներով ցարդ տաժանակիր աշխատանքի կը դատապարտուէին՝ ժամանակամիջոցի մը համար թէ ցկեանս, այսուհետեւ մահուան կը դատապարտուին: Տաժանակիր աշխատանքի կ'ենթարկուին անչափահաս աղջիկներ առեւանգողները:

Անդին, ինչպէս մատնանշած է Մոնտի *Գահիրէի թղթակիցը, նոր օրէնագիրքը ոչ մէկ պատիժ նախատեսած է «խակական առեւանգումներ»ուն համար: Խօսքը 16էն (օրէնքով սահմանուած ամուսնական նըւազագոյն տարիքը) վար աղջնակներու պարտադիր կապերուն մասին է: Ծընողքներու պարտադրութեամբ աղջնակներ կ'ամուսնանան մեծահարուստ ծերունիներու հետ: Ասոնք ընդհանրապէս կը ժամանեն քարիւղի հանքերով հարուստ արաբ երկիրներէն: Ոստիկանութիւնը, վերջերս, երեւան հանած է ամուսնական դրասենեակ մը՝ յատուկ նըման կապերու:*

Fonds A.R.A.M

տով՝ Կղերանոցի փոքր վերակացու:

Իր լեզուաբանական հետաքրքրութիւնները զինք կը մղեն՝ Վիեննայի Համալսարանէն ներս հետեւելու համեմատական լեզուագիտութեան:

Այդ ուսման պտուղը սակայն լոյսին չքաղած, Աստուծոյ զինուորագրեալը կը կանչուի Պոլիս ուր իր միաբանութեան դպրոցէն ներս որպէս դաստիարակ, ուսուցիչ եւ լեզուագիտական հետախուզող կ'անցընէ իր աշխուժագոյն տարիները՝ 1930 – 1944: Այդ շրջանի իր աշակերտներէն՝ որոնք ապագային նշանաւոր գրագէտներ պիտի դառնային՝ կարելի է յիշել Մինաս Թէօլէօլեանը, Զահրատը, եւլն...:

Աւելի ուշ, միաբանութիւնը իր ծառայութեան պէտք ունի Պէյրութի մէջ ուր Հայր Պետրոսի մասնակցութիւնը դըպրոցական շէնքի կառուցման աշխատանքներուն աւելի քան նկատառելի է: Անոր շունչով կը դաստիարակուին Լիբանանահայ գաղութին Մխիթարեան առաջին շրջանաւարտները:

1963–ին, ան վերջնապէս կը հաստատուի Վիեննա եւ կը ստանձնէ «Հանդէս Ամսօրեայ»ի խմբագրութիւնը՝ որպէս արժանաւոր յաջորդը Հայր Ներսէս Ակինեանի: Այդ պաշտօնը ձեռնհասօրէն վարելու կողքին, Հայր Պետրոս կը հրատարակէ նաեւ կարգ մը սեփական ուսումնասիրութիւններ, ինչպէս «Ղազար Բաբերդացի եւ Յովհաննէս Թլկուրանցւոյ տաղ քաջն Լիպարիտի»ն եւ «Հապոզեանի կենսագրութիւնը»: Նոյնինքն Հանդէս Ամսօրեայի մէջ, բազմաթիւ յօդուածներու տակ կը գտնենք իր ստորագրութիւնը: Իր մահով, հայագիտութիւնը կը կորսնցնէ իր ամէնէն ականաւոր գիտնականներէն մին:

Նկարագրով՝ Հայր Պետրոս շատ համեստ էր ու խոնարհ, խոհուն ու սակաւախօս: Իր նշանաբանը եղած էր «աշխատանք, աշխատանք եւ դարձեալ աշխատանք»: Կ'անգիտանար արձակուրդին ինչ ըլլալը:

Իր համակ կեանքը եղած էր նուիրում՝ իր Աստծուն, իր միաբանութեան, իր աշակերտներուն եւ իր ազգին: Թող հողը թեթեւ ճնշէ իր բազմաչարչար մարմնոյն վրայ:

Հանգիստ յաւիտենական պարգեւեսցէ նմա Տէր:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ

«ՅԱՌԱՋ»Ը

ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴՐԱՆՔՈՎ.–

Հ. Բ. Ը. Մ.

67–ՐԴ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԸ ԳՈՒՄԱՐՈՒԵՑԱՒ ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ ՄԷՋ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 31–ԻՆ

(Բ. եւ վերջ)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

Ընդհ. Տնօրէն Պ. Մ. Հայկենց ներկայացուց Միութեան 1979 տարուան գործունէութեան տեղեկագիրը, որուն հայերէն եւ անգլերէն օրինակները ի ձեռին ունէին ժողովականները: Ան արագ կերպով յաջորդաբար անդրադարձաւ տեղեկագրին կարգ մը կարեւոր գլուխներուն, ինչպէս վարչական տնօրինութեանց, կալուածական – շինարարական ձեռնարկներուն, մշակութային – խնամատարական գործունէութեան, կտակներու եւ նուիրատուութեանց, որոնց պատկառելի գումարը չօշափելի ապացոյց մը նկատեց Միութեան վայելած աննուազելի վստահութեան եւ ժողովըրդային համակրութեան:

Ընդհանուր Տնօրէնը հպարտութեան զգացումներով խօսեցաւ Միութեան կըրթական աքանչելի ձեռնարկներուն եւ անոնց արձանագրած պատուաբեր արդիւնքին մասին, յիշելով թիւեր եւ իրողութիւններ: 1979–ին Միութիւնը ունէր 20 սեփական վարժարաններ՝ 5950 աշակերտ – աշակերտուհիներով եւ 499 ուսուցիչներով, որոնց համար յատկացուցած էր 3·401·083 տոլար: Ազգային եւ յարանուանական դպրոցներու եւ հայերէնի դասընթացքներուն տրամադրած էր 324·304 տոլար, իսկ 450 համալսարական եւ արհեստագիտական վարժարաններու 38 ուսանողներու՝ 428·341 տոլար: Խօսելով խնամատարական ձեռնարկներու մասին ան յայտնեց, թէ դարմանատուներու, ամառնային կազդուրման կայաններու, աղետահար Լիբանանահայութեան օգնութեան եւ այլն կարիքներու համար Միութիւնը 1979–ին յատկացուցած էր 907·794 տոլար, որուն մաս կը կազմէր • Ամերիկեան Պետական Բաժանմունքի Միջազգային Զարգացման Սպասարկութեան ըրած 288·765 տոլարի յատկացումը յօգուտ Լիբանանի հայութեան: Իր չահեկան տեղեկատուութեան վերջաւորութեան՝ ան ջերմ շնորհակալութիւն յայտնեց Միութեան պատուական բարերարներուն, նուիրեալ մարմիններուն եւ հաւատաւոր անդամակցութեան, որոնց զոհաբերութեանց եւ կամաւոր աշխատանքին շնորհիւ կարելի եղած էր այս աննախընթաց գումարները հայթայթել եւ մեծ իրագործումներ արձանագրել:

Կեդրոնական Վարչ. Ժողովի գանձապահ Պ. Սուրէն Ֆեաճեանի բացակայութեան՝ Ընդհ. Տնօրէնը ներկայացուց Միութեան 1979–ի հաշուական բաղդատական եւ համապարփակ տեղեկագիրը, ըստ որուն Միութեան ընդհանուր գոյքը Դեկտեմբեր 31, 1979–ին 53·450·519 տոլար էր (տոմարական արժէքով), այսինքն 1978–ի բաղդատմամբ կրած էր 4·115·748 տոլարի յաւելում մը: Ընդհանուր մուտքը եղած էր 7·432·874 իսկ ելքը՝ 7·093·088 տոլար:

Պ. Հայկենց նոյնպէս կարդաց Հաշուեքննիչ Յանձնախումբին գրաւոր տեղեկագիրը, որ կը հաղորդէր թէ Յանձնախումբը քննած էր Միութեան 1979–ի տոմարները եւ հաշիւները ճիշդ գտնելով՝ վաւերացուցած:

Տարեկան տեղեկագրին եւ նիւթական հաշուետուութեան մասին եղան զանազան հարցումներ եւ տրուեցան համապատասխան գոհացուցիչ բացատրութիւններ: Ընդհ. Ժողովը գնահատութեամբ ընդունեցաւ և ծափահարութեամբ վաւերացուց 1979 տարեշրջանի նիւթական եւ բարոյական տեղեկագիրները:

×

ՎԱՐՉԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱԿԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

Կեդրոնական Վարչական Ժողովի իրենց եռամեայ պաշտօնավարութեան շրջանը աւարտած կամ կազմէն պակսած անդամներու տեղ նորեր ընտրելու համար կայացած գաղտնի քուէարկութիւնը՝ Նշանակիչ Յանձնախումբի պատրաստած երկպատիկ ցանկէն, տուաւ հետեւեալ արդիւնքը. – Վերընտրուեցան Պ. Պ. Կուլտ Գարտաշեան, Պերի Զօրթեան եւ Տոքթ. Քէչիչեան՝ Միացեալ Նահանգներէն եւ Հայկաշէն Ուզունեան՝ Ֆրանսայէն: Նոր անդամ ընտրուեցաւ Տոքթ. Կրեկըրի Ադամեան՝ Միացեալ Նահանգներէն:

Իսկ Հաշուեքննիչ Յանձնախումբի անդամ ընտրուեցաւ Պ. Տան Ա. Տոնելեան՝ երեք տարուան համար: Յանձնախումբի միւս անդամներն են Պ. Պ. Երուանդ Մավեան եւ Հայկ Թոնամեան՝ յաջորդաբար երկու եւ մէկ տարուան շըրջանով:

×

ԵԼՈՅԹՆԵՐ

Նախագահ Ա. Մանուկեանի հրաւէրով ելոյթներ ունեցան Լիբանանի Շրջ. Յանձնաժողովի ատենապետ Պ. Կարպիս Լ. Նազարեան, Եգիպտոսի Կեդր. Յանձնաժողովի անդամ Պ. Օննիկ Ալեքսանեան, Միութեան Եւրոպայի իրաւական խորհրդական Մեթր Շաւարշ Սեւյոնքեան, Սուրիոյ Շրջ. Յանձնաժողովի անդամ Տոքթ. Թորոս Թորանեան, Ամերիկայի Կեդր. Յանձնաժողովի անդամ Ճորճ Փիլիպոսեան, Պուէնոս Այրէսի Մասնաժողովի ատենապետ Պ. Յովսէփ Եուսէֆեան, Ամերիկայի Կեդր. Յանձնաժողովի վարիչ տնօրէն Պ. Հայկ Մըսըրլըեան, որոնք շնորհաւորութիւններ եւ խնդակցութիւններ յայտնեցին Միութեան Հարաւային Ամերիկայի շրջանակին եւ մասնաւորաբար Արժանթինի Մասնաճիւղին արձանագրած կազմակերպական եւ շինարարական յաջողութիւններուն համար, եւ անդրադարձան Միութեան 75–ամեակի տօնակատարութեանց, անդամագրական արշաւի եւ եկամուտներու նոր աղբիւրներու որոնումին: Շեշտեցին համալսարանական կրթաթոշակները ազգային ծառայութեան նուիրուելու յանձնառու ուսանողներու յատկացնելու անհրաժեշտութիւնը, նորահաս սերունդները Միութեան սէրով եւ գաղափարական ոգիով տոգորելու կարեւորութիւնը, արտաքին յարաբերութեանց մշակումը, Միութեան եւ անոր Երիտասարդաց Ընկերակցութեան համար պաշտօնեաներու եւ գործիչներու պատրաստութեան անյետաձգելի պահանջքը:

Նախորդ օր, Հինգշաբթի, Հոկտեմբեր 30, առաւօտեան Արժանթինի նախագահ Ն. Վ. Խորխէ Ռաֆայէլ Վիտելա Վարդագոյն Տան մէջ (նախագահական պալատ) կէս ժամ տեւողութեամբ շատ սիրալիր տեսակցութիւն մը ունեցած էր Հ. Բ. Ը. Միութեան Ցկեանս նախագահ Պ. Ա. Մանուկեանի եւ պատուիրակութեան անդամներ Ընդհ. Տնօրէն Մ. Հայկենցի, Պուէնոս Այրէսի Մասնաժողովի ատենապետ Յովսէփ Եուսէֆեանի, ատենադպիր Վահրամ Հայրապետեանի, խորհրդական Արտաշէս Վանէսքէհեաեանի եւ ամերիկահայ ծանօթ ազգային Սէթ Մոմճեանի հետ: Ն. Վ. Նախագահ Վիտելա բարեհաճած էր այս առթիւ իմաստալից ու ջերմ պատգամ մը ուղղել 67րդ Ընդհ. Ժողովին, որ ստացուեցաւ ժողովի ընթացքին եւ զոր Պ. Հայկենց անմիջապէս հայերէնով կարդաց ժողովականներուն ուրախընդոստ ծափերուն մէջ:

Պ. Հայկաշէն Ուզունեան ներկայացուց Որոշումներու Յանձնախումբին բանաձեւերը, որոնք միաձայնութեամբ եւ գնահատանքով ընդունուեցան ժողովականներուն կողմէ:

Այս բանաձեւերէն մին կը վերաբերէր Յուլիսին Նիւ Ճրզիի Սէտըլ Պրուք քաղաքին մէջ Միութեան կողմէ գնուած կալուածին: 67–րդ Ընդհ. Ժողովը ողջունեց գնումը կալուածին, որ Միութեան նորագոյն մշակութային – երիտասարդական կեդրոնն է յօգուտ Նիւ Եորքի եւ շրջակայից հայութեան, եւ հաստատեց Կեդրոնական Վարչական Ժողովի որոշումը կազմակերպութեան վարչական կեդրոնն ու Ամերիկայի Յանձնաժողովին գրասենեակը այդտեղ փոխադրելու: Այս փոխադրութիւնը տեղի պիտի ունենայ Յունուար, 1981–ին:

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՖԷՏԱՅԻՆԵՐԸ

– Իրաւ որ, տղաս, էդ պատերազմի դաշտին մէջ խոշոր նախճիրներ կը կատարուին: Դէհ, բաւական է, Դուն ան րսէ՝ էդ երկու էանաֆները կրցա՞ծ ես հաշտեցնել:

– Գրել եմ որ, «Կոնտի էթիքան ինտեթիրմինիստական եւ ոչ տեթիրմինիստական բնոյթ է ստացած: Իսկ դրա դիմաց կայ հակավոլյինտարիստական, ամորալիստական, կաուզալ, մեխանիքական, դեալեկտիքական մի հասարակատեսութիւն – մարքսիզմը: Եթէ Կոնտ՝ անտիմատերեալիստականի բարոյագէտն է, ապա Մարքսը՝ անտիբարոյագիտական մատերեալիստն է: Մեզ համար չըկայ հաշտութիւն ոչ պատմականօրէն, ոչ տրամաբանօրէն, ոչ տիրականօրէն, ոչ գործնական եւ ոչ էլ իրականօրէն, բայց ամէնէն քիչ՝ գիտակցօրէն ու գիտականօրէն»:

Սուրէն Զաւէն լրացուցած էր իր թէզի վերջին մասը:

– Ձեր դասախօսութիւնը ո՞ր օրն է: Երկրորդ թէյ մըն ալ խմենք, հա՞:

Սուրէն Զաւէն շատ դժգոհ մնաց, որ Նայիրեան կարծիք չյայտնեց: Կ'ուզէր հարցումով մը անոր ուշադրութիւնը նորէն իր թէզին դարձնել:

– Կոնտի ու Մարքսի հաշտութիւնը միթէ՞ հնարաւոր է, տոքթոր,– հարցուց Սուրէն՝ թաշկինակով մը քթին ծայրը սրբելով:

– Բա, ի հարկէ, շատ հեշտ բան է,– տոքթորը ըսաւ լուրջ դէմքով՝ նորէն չայտանէն թէյը լեցնելով: – Մի հայ գիւղացի քահանայ էդ հաշտեցումի գործը լաւ կը կատարէ «Պահպանիչ»ով մը միայն:

Վարդան դժուարութեամբ զսպեց իր խնդուքը:

– Հա, տղաս, գիւղական պարզուկ քահանային մէջ սրբազան շէնք մը կայ հազարամեայ քարերով, իսկ ձեր օրերու տոքթոր փիլիսոփայութիւններու մէջ կը տեսնեմ շատ պարապ միջոց մը, ուր իրարու վրայ բարդուած են որդերէ փտած փայտեր, ոսկորի կտորներ, ծռած երկաթ, կոտրած կղմինտր, ձիու պայտ, նաւի կտորներ, կէս վառուած քաուչի, նոյնիսկ սատկած կատուի դիակ: Հիներ հաւաքող հրեայի խարխլած տուն է դարձեր: Չէ, տղաքներս, այդ բոլորով շէնք չէ կարելի շինել: Զգիտէք, որ տոպրակ մը կախած էք կռնակնուդ ու կը պտռաք փողոցներուն մէջ հնահաւաքի հորթի ձայնով: Ան քուրջեր կը հաւաքէ, իսկ դուք «իզմ»եր: Այն օրերուն մեծ էր հրեան եւ Ս. Գիրքը տուաւ ու Մովսէս մը ունէր: Լաւ է որ կռնակներէդ ձգէք այդ մուրացիկի տոպրակը ու մօտենաք այն պարզուկ քհնյ.ին, լծուոր գիւղացիին: Եթէ հասկընաք անոնք, այն ատեն պիտի զգաք, որ մուրացիկ չէք, ժառանգական խոշոր հարստութիւն մը ունիք: Այդ հարստութիւնը քու հայրենիքդ է, քու ժողովուրդդը: Կ'ուզէք երկինք մը ստեղծել՝ ձեր հայրենիքին ու ժողովուրդին համար աշխատեցէք: Հայրենիքը, տղաքներս, թըռչունին երգն է, անոր նաշխուն գոյնը: Երկինքին համար հայրենիքը իր կապոյտ գոյնն է, աստղերը, արեւն ու լուսնկան են: Փորձէ երեւակայութիւնով վերցնել այդ բոլորը: Կ'արդահատիք, կը մեղքընաք, երբ տեսնէք մէկը առանց քթի, ականջները ծալած, աչքերը չռած ու ձեռքերը թմրած: Առանց հայրենիքի մարդը այդպէս է: Անոր գանկը դագաղ մըն է, ուր պառկած է դիակ մը:

Վարդան աւելի ծանր մտիկ կ'ընէր, երբ Տոքթ. Նայիրեան կը խօսէր: Անոր ձայնը Մովսէսի ձայնին պէս ուժեղ էր: Ցետոյ անոր ժպիտը, իմաստուն հիւմորը: Վարդան կը զգար, որ անոր մէջ ժողովուրդը կար ու բառերուն մէջ Հայաստանի հողին հոտը: Մարդ լերան մը որքան մօտենայ, լեռն աւելի կը խոշորնայ: Վարդան առաջին անգամն էր, որ կը տեսնէր Նայիրեանը ու լերան մը չափ խոշորցած էր այդ ծանր վերարկուով մարդը:

Վարդան ու Սուրէն ուշ բաժնուեցան: Նայիրեանէն բաժնուելէ յետոյ, Սուրէնն ալ կարծես զգաց, որ անոր բառերը ծանրութիւն մը դրած էին իր ականջներուն մէջ:

(Շար. 215)

Fonds A.R.A.M

Այրի Տիկին Զիլինկիրեան, Տէր եւ Տիկին Թադէոս Մանուկեան, Այրի Տիկին Ալիս Մանուկեան, Տէր եւ Տիկին Մար-գար Գամպէկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արման Մանուկեան, Տէր եւ Տիկին Պեռնար Մանուկեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Մանուկ Մանուկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Լիւսիէն Ֆէ-ռի եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Աշ-նամեան, Տիկին Սիրանոյշ Կարապետ-եան, Տէր եւ Տիկին Ն. Միւճէրճէռեան, ցաւով կը ծանուցանեն իրենց սալոյ, մօ-րաքրոջ, մեծ-մօրաքրոջ եւ ազգակա-նին՝

Այրի Տիկին ՇՈՒՇԱՆ ՍԱՄՊԱԹԵԱՆԻ մահը, որ պատահեցաւ Դեկտ. 7ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Դեկտ. 12, ժամը 14ին, Ալ-ֆորվիլի Ս. Պօղոս-Պետրոս Եկեղե-ցին, 4, Rue Komitas:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի՝ ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւ-ղը շնորհակալութեամբ ստացած է.- Տիկին Փերուզ Վահանեանի յուղարկա-ւորութեան առթիւ փ.ծ.ի Տէր եւ Տիկին Մարտիկեանէ 100 Ֆ.:

MARSEILLE — INAUGURATION — MARSEILLE

Av. du 24 Avril 1915

(GENOCIDE ARMENIEN)

Le Comité de Liaison des Associations arméniennes de Marseille, invite tous les membres de la CommunautéArménienne et leurs amis, à assister à l'Inauguration par:

GASTON DEFFERRE

Député — Maire de Marseille
de l'«AVENUE DU 24 AVRIL, 1915»
Rassemblement: Le SAMEDI 13 DECEMRE, à 10.h. 30
Angle RUE CHARLES KADDOUZ et AVE. DE ST. JULIEN
Cette cérémonie symbolise l'hommage que Marseille rend aux 1.500.000 victimes du 1er GENOCIDE DU SIECLE

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ Կրթարանի Յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ըս-տացած է Պ. Ժերար Մանասեանէ 20.000 Ֆ. եւ 10.000 Ֆ. Պ. Յովհան-նէս Թիւթիւնճեանէ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Զապէլ Հոճապաշեան 200 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին, փոխան ծաղկե-պըսակի, իր սիրելի զարմիկին՝ Արշա-ւիր Գաբրիէլեանի մահուան առթիւ:

Նոյն տխուր առթիւ, իրենց քեռայրին՝ Արշաւիր Գաբրիէլեանի յիշատակին, Տէր եւ Տիկին Գեղամ Քերեսթեճեան 100 Ֆ. կը նուիրեն «Աշխարհ»ին (ստանալ «Յա-ռաջ»էն) եւ 100 Ֆ. «Յառաջ»ին:

Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

Եկեղեցւոյս Վարչութիւնը կը ծանու-ցանէ մեր ազն ժողովուրդին, թէ Կիրա-կի, Դեկտ. 14, Մայր Եկեղեցւոյ մէջ տեղի կ'ունենայ եպիսկոպոսական հան-դիսաւոր պատարագ, Ս. Յակոբ Մծբնայ Հայրապետի տօնին առթիւ: Պատարագը կը մատուցանէ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆ-ԵԱՆ եւ կու տայ օրուան պատգամը:

Երգեցողութիւնները կը կատարուին Սահակ-Մեսրոպ Երգչախումբի կողմէ, քառաձայն-Եկմալեան եղանակով, ա-ռաջնորդութեամբ Խաչիկ Ըլմազեանի:

Սոյն հանդիսաւոր արարողութեանց եւ պատարագին կը հրաւիրուի մեր հաւա-տացեալ ժողովուրդը, ներկայ գտնուե-լու խուռներամ բազմութեամբ:

Սկիզբ ժամերգութեանց՝	8.15
Ս. Պատարագ	10.00
Քարոզ	11.15

Յետ պատարագի եկեղեցւոյս Վ. Պո-ղաճեան սրահին մէջ տեղի կ'ունենայ ըն-դունելութիւն եւ գինեձօն, ի պատիւ Յակոբ Եպս. Վարդանեանի, իր անուան շնորհաւորութեանց համար:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սամուէլ-Մուրատեան Վարժարանի ՏՕՆԱԾԱՌԸ
Կիրակի, Դեկտ. 21-ին

RENCONTRE EXCEPTIONELLE

Samedi, 13 Décembre, à 15 h.

PARC MUNICIPAL DES SPORTS — ISSY-LES-MOULINEAUX

ARARAT - d'Erevan
Champion d'URSS 1973
contre
A. S. Arménienne

13 h. Lever de Rideau (Juniors)
U.S. ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
contre
A. S. ARMENIENNE
Sous la présidence d'honneur de
M. SANTINI (Maire d'Issy)

Billets en vente:
Issy - les - Moulineaux:
VAROU, 40, Ave. Victor Cresson — TABAC Le Balto: 50, Rue de l'Egalité
Boucherie MINASSIAN: 65, Bd. Rodin
Clamart:
ALTA, 10, Ave. Jean Jaures — Télé CONDORCET: 175, Av. Jean Jaures
PARIS:
Librairie PALOUYAN: 9, Rue de Trévise, 75009
Restaurant EREVAN: 26, Rue Bergère 75009

REPAS
A 20 H. AU THEATRE MUNICIPAL D'ISSY
animé par BERNARD DEDEDJIAN

RESTAURANT ARMENIEN

CHEZ HAGOP

9, RUE DU NIL, 75002 — PARIS
TEL. 296.37.41

SPECIALITES ARMENIENNES
DINER MUSICAL

★ **COMMUNIONS** ★ **MARIAGES** ★ **BANQUETS** ★

FERME Le DIMANCHE et LUNDI SOIR
Fermé exceptionnellement le mercredi soir 24 décembre

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ
Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ Վարչու-թիւնը կը ծանուցանէ թէ, Կիրակի, Դեկ-տեմբեր 14ին, Ս. Յակոբայ տօնին եւ եկեղեցւոյս անուանակոչութեան առթիւ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
(Հայր. Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց)

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Մատաղօրհնութիւն:

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կա-տարէ եկեղեցւոյս ԿՈՄԻՏԱՍ Երգչա-խումբը:

Ժամը 12.30ին, Ազգ. Տան սրահին մէջ տեղի կ'ունենայ ժողովրդական ՃԱՇ, ի պատիւ Սերովբէ Արք.ի եւ Կոմիտաս Երգչախումբի անդամներուն: Անոնք ո-րոնք կը փափաքին մասնակցիլ ճաշին, կրնան արձանագրուիլ եկեղեցւոյս Դիւա-նատունը: Ճաշագինն է 60 Ֆ.:

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԵՐԸ

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը, ինչ-պէս ամէն տարի, այս տարի եւս կազ-մակերպած է այցելութիւն մը՝ հայկ. զոյգ հանգստեան տուները, Դեկտ. 14, Կիրակի, ժամը 13.30ին:

Այս առթիւ օթոբուս վարձուած ըլլա-լով, փափաքողներ կրնան ընկերանալ. օթոբուսը կը մեկնի ժամը 13.30ին՝ Փը-լաս Լէոն Պլումէն: Կը խնդրուի ճշդա-պահ ըլլալ:

sevan voyages-lyon
saberatours - paris

VOUS PROPOSENT

voyage en Arménie

DU 26 DÉCEMBRE AU 8 JANVIER

PRIX: 3370 F.

DEPARTS PAR AVION DE LYON -- MARSEILLE -- PARIS

Renseignements et Inscriptions :

A LYON	A PARIS
sevan voyages	**saberatours**
SARKISSIAN Varoujar	BAGHDASSARIAN Levon
50, cours de la Liberté	3, rue de l'Arrivée
69003 LYON	Imm. CIT 7e étage
Tél. (78) 60 13 66	75015 PARIS
	Tél. 538 67 47

MARSEILLE
Championnat de Football
Promotion d'Honneur A
HOMENETMEN — ARDZIV
contre
U. S. ST. MARCEL
DIMANCHE, 14 DECEMBRE
à 15 h.
Stade St. Marcel

Imprimé Sur Les Presses
Du Journal «HARATCH»
Commission Paritaire: N° 55935
83, Rue D'Hauteville — 75010 - Paris

UGAB - JEUNES OUVERTURES

SOIREE TAVLOU
et JEUX DE SOCIETE
le Vendredi, 12 Décembre
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, Rue de Courcelles, Paris 17e
à partir de 20 h.
(comme tous les 2e Vendredi de chaque mois).
Boissons et sandwiches sur place
Venez nombreux!

Fonds A.R.A.M

ՈՒՐԲԱԹ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
12
VENDREDI
12 DECEMBRE
1980

LE NUMERO 2 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.797
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
56e ANNÉE — No 14.797

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ԴԵԿՏ. 2 - 4)

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ

Զ.

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒ Ի ՊԱՏԻՒ

ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԵԱՆ ՏԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿԷՔԸ

Երեւանի «Մռավեան» եւ «Կնունեանց» փողոցներու անկիւնը, Վարդան Մամիկոնեանի արձանին մօտ, պիտի կառուցուի ճարտարապետական կոթող մը, որ պիտի կրէ «Բարեկամութեան տուն» անունը: Նոյ. 25-ին, տեղի ունեցած է Տան հիմնարկէքի արարողութիւնը, որուն ներկայ եղած են «Սփիւռքահայութեան Ներկայացուցիչներու ժողով»ին մասնակցողները, Հայաստանի գրական եւ արուեստի կալուածներու ներկայացուցիչներ, ուսանողներ: Խօսք առնելով Երեւանի քաղաքապետը՝ Մուրադ Մուրադեան, նշած է, որ Հայաստանի կառավարութիւնը որոշած է Երեւանի մ է ջ կառուցանել Բարեկամութեան Տուն մը, որ պիտի դառնայ հայրենիք ժամանող Սփիւռքի իւրաքանչիւր Հայու այցելութեան առաջին վայրը: Վահագն Դաւթեան ըսած է. «Այստեղ, Հայաստանի սրտում, հիմնադրւում է մի տուն, որ մայր հայրենիքի եւ Սփիւռքի միասնութիւնը պիտի խորհրդանշի: Հայրենի քար ու կրով է կերտելու այդ տունը եւ Սփիւռքից ժամանող մեր հարազատներին պիտի պարգեւի պապենական այն դարաւոր տների չունչը, որ նրանք կամ նրանց ծնողները թողել են Վանում ու Խարբերդում, Էրզրումում ու Բիթլիսում, Մուշում ու Շապին Գարահիսարում... Ես ծանօթ եմ նրա նախագծերին: Այլեւայլ յարմարութիւնների հետ նա ունենալու է նաեւ հիւրանոց, բայց հիւրանոց չի լինելու Սփիւռքից ժամանողների համար, այլ հայրենի տուն, հարազատ տուն... Երբ պատրաստ լինի այդ տունը, Սփիւռքից եկող բոլոր նամակները այդ տան հասցէով են գալու, այդտեղից են կատարուելու բոլոր առաքումները դէպի Սփիւռք: Այդ տունը դեռ անուն չունի, բայց արժանի է մի գեղեցիկ ու խորհրդանշական անուան: Ճիշդն ասած, ինքս ինձ խորհել եմ այդ անուան շուրջը, ընտրութիւններ արել, բայց ոչ մի անուան վրայ չեմ կարողացել կանգ առնել: Մտածել եմ. գուցէ «Արաքս» կոչուի, որ մեր ժողովրդի երկու հատուածների, մեր հայրենիքի երկու բաժան մասերի կենարար երակն էր, կամ «Արարատ», որ աշխարհի բոլոր ծայրերից երեւում է հայութեանը...»: Ապա, Վահագն Դաւթեան այսպէս վերջացուցած է իր խօսքը. «Ես յաւերժութիւն չեմ մաղթում այս տանը, դա կը նշանակէր նաեւ յաւերժութիւն մաղթել Սփիւռքին: Ես լաւատեսութիւն ունեմ յուսալու, որ կը գայ ժամանակ, երբ մենք բախտ կ'ունենանք դառնալու մի ամբողջութիւն, հաւաքուելու մեր աւանդական հողի վրայ, եւ այս տան կարիքն այլեւս չի լինի: Այս տունը կը մնայ որպէս մեր ժողովրդի պատմական ճակատագրի մի յուշարձան կամ գուցէ Սփիւռքի թանգարան դառնայ: Գուցէ նաեւ նրա տարբեր յարկերը դառնան Դանիէլ Վարուժանի ու Սիամանթոյի, Զօհրապի ու Ուիլեըմ Սարոյեանի, Գառզուի ու Ժանսեմի տուն-թանգարաններ»: Այնուհետեւ խօսք առած են «գործարար շրջանների ներկայացուցիչներ» Գէորգ Պագըրճեան (Ֆըրանսա), Գէորգ Կարմիրեան (Լիբանան), վարժարանի տնօրէն Պեպօ Սիմոնեան (Լիբանան), Յակոբ Հազարեան (Արեւմըտեան Գերմանիա) եւ արտասահմանի երկիրներու հետ բարեկամութեան ու մշակութային կապերու կոմիտէի նախագահ Նորա Յակոբեան:

×

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐ ԾԱՂԻԿ ԴՐԱԾ ԵՆ ԼԵՆԻՆԻ ԱՐՁԱՆԻՆ ԵՒ ԾԻԾԵՌՆԱԿԱԲԵՐԴԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ

Միացեալ Նահանգներու, Ֆրանսայի, Քանատայի, Զուիցերիոյ, Լիբանանի, Սուրիոյ, Պուլկարիոյ, Կիպրոսի եւ այլ երկիրներու Սփիւռքահայութեան ներկայացուցիչներու ժողովի մասնակցողները ծաղկեպսակ դրած են Լենինի արձանին:

×

Երեւան գտնուող Սփիւռքահայութեան Ներկայացուցիչները այցելած են Ծիծեռնակաբերդի գրօսայգին եւ ծաղիկներ դրած 1915-ի զոհերու յուշարձանին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ կառավարութիւնը կարգ մը միջոցներ ձեռք առաւ առջի օր, մասնաւորաբար պայքարելու համար ալքոլամոլութեան դէմ: Ծանօթ է որ այդ մարզին մէջ, Ֆրանսա կը կոտրէ բոլոր մրցանիշները 2 միլիոն ալքոլամոլով եւ 3 միլիոն ալ՝ կէս: Անցեալին միայն այրերու մենաշնորհը, ներկայիս այլեւս ոչ մէկուն մենաշնորհն է, քանի որ թէ կիները թէ մանաւանդ երիտասարդները մաս կը կազմեն ալքոլամոլներուն: 35 միջոցներ ձեռք առնուած են, դպրոցէն սկսեալ: Կառավարութիւնը կարգ մը այլ միջոցներ ալ ձեռք առաւ դիւրացնելու համար որդեգրութիւնը:

ԻՏԱԼԻՈՅ համայնավարները բաւական խիստ ազդարարութիւն մը ըրին Մոսկուայի, զգուշացնելով Խորհ. Միութիւնը որեւէ միջամտութեան դէմ Լեհաստանի մէջ: Մէկ կողմէ պաշտօնական դիմումներ եղած են Վարշաւայի Ուխտի անդամ երկիրներու մօտ, միւս կողմէ հաղորդագրութեամբ մը, զոր հրապարակած է կուսակցութեան կեդր. կոմիտէն, եւ ուր կը շեշտուին. - «վտանգները, զորս կը ներկայացնեն միջամտութիւնները եւ շատ ծանրակշիռ հետեւանքները, զորս զինուորական միջամտութիւն մը կրնայ ունենալ այդ երկրին մէջ»: Ունիթա կը ճշդէ նոյնիսկ թէ նման հաւանականութիւն մը աղէտալի ազդեցութիւն կ'ունենայ ոչ միայն այդ երկրին վրայ այլեւ ընկերվարութեան գաղափարին համար իսկ: Պերլինկուէր կը ըսպառնայ մինչեւ իսկ խզել Մոսկուայի հետ:

ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՅ Դաշնակցային նախագահ ընտրուեցաւ 1981-ի համար՝ Քուրթ Ֆիւրկլէր, երկրին երկու ժողովներուն կողմէ, որոնք հաւաքուած էին լիակատար նիստի:

ՍՈՒՐԻԱ իր զօրքերուն կէսը քաշած է Յորդանանի սահմանէն իբրեւ հետեւանք սաուտական միջամտութեան բայց Դամասկոսէն հասած այլ լուրերու համաձայն ալ գործողութիւնը կեցած է, որովհետեւ Հիւսէյն Թագաւորը «թշնամական» յայտարարութիւններ ըրած է:

ԶՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ

Արա Ենիգոմշեանի եւ Սուզի Մահսէրէճեանի մասին

Ինչպէս գրած էինք մեր նախորդ թիւով, զուիցերական օրաթերթերը կրկին կ'անդրադառնան Հայկ. Գաղտնի Բանակի գործունէութեան, անոր երկու անդամներուն արգելափակման առթիւ:

Ժընեւի Լա Սուիս օրաթերթը, Դեկտ. 9-ի թիւին, իր առաջին էջին վրայ կը հրատարակէ Հ.Գ.Բ.ի ղրկած նկարները, ուր կ'երեւան վիրաւոր Արա Ենիգոմշեանը եւ իր ընկերուհին՝ Սուզի Մահսէրէճեան եւ որուն վրայ գրուած է՝ «ՀԱՅ ԵՆՔ»: Թերթը լոյս ընծայած է երկու յօդուած, մին կը վերաբերի Գաղտնի Բանակի գործունէութեան, միւսը՝ զուիցերական դատական աշխատանքներուն: Խորագիրն է՝ «Հայկ. Գաղտնի Բանակը դիմակը վար կ'առնէ»: Կը պարզուի որ, ինչպէս գրած էր Լը Մոնտ, Դեկտ. 8-ին, 2 ամբաստանեալները հարցաքննուած են եւ այդ առթիւ Սուզի Մահսէրէճեան յայտնած է թէ ԷՖ - ՊԻ - ԱՅ-ի մէկ գործակալին այցելութիւնը ունեցած է եւ մերժած անոր առաջարկները (տես՝ «Յառաջ» Դեկտ. 11): Թերթը բազմաթիւ փաստաթուղթեր ստացած է Պէյրութէն եւ իր աշխատակիցը՝ Անթուան Ժէսլէր՝ քննած զանոնք, եւ անկէ կրցած է «լոյս սփռել երկու ահաբեկիչներու անձնաւորութեան վրայ եւ խորհրդաւոր Հայկ. Գաղտնի Բանակին գործունէութեան»: Յօդուածագիրը կը գրէ թէ ծանրօրէն վիրաւորուած դէմքէն (երկու աչքերը կորսնցուցած է) Արա Ալեքսանտր Ենիգոմշեան (ի դէպ յիշենք թէ թոռն է լիբանանահայ ողբացեալ բարերար՝ Յակոբ Տէր - Մելքոնեանի), ծնած է Պէյրութ 1955 Փետր. 6, Հայկ. Գաղտնի Բանակին շարքերը մտած է 1972-ին, տնտեսական գիտութեանց հետեւելէ ետք: Իր ընկերները զինքը կը ներկայացնեն որպէս «գործունեայ յեղափոխական բոլոր մարզերուն մէջ»: Սուզի Մահսէրէճեան ծնած է Հալէպ 1956, Փետր. 17-ին, Հ.Գ.Բ.ին անդամակցած 1975-ին եւ Լոս-Անճըլըսի մէջ իսկ գործ ունեցած է ԷՖ - ՊԻ - ԱՅ-ին հետ: Ժէսլէր կ'աւելցնէ թէ Գաղտնի Բանակին համար «յեղափոխական բիրտ ուժը գլխաւոր միջոցն է եւ պարկեշտ ճամբան դէմ դնելու համար թրքական գաղթատիրութեան շահագործումին, ճնշումին եւ սարսափին» ու Գաղտնի Բանակը կը ճշդէ «մեր կազմակերպութիւնը մաս կը կազմէ միջազգային յեղափոխական շարժումին: Թրքական Փաշիզմին կողմէ հայկ. գրաւեալ հողերուն ազատագրումին պիտի հետեւի հիմնադրութիւնը դեմոկրատ, ընկերվարական եւ յեղափոխական վարչակարգ մը: Կը փորձենք ձեռք ձգել Խորհ. Միութեան եւ այլ ընկերվարական երկիրներու համախոհութիւնը եւ գործակցութիւնը Խորհ. Հայաստանի ժողովուրդին, Խորհ. Հայաստանը վերածելու համար խարիսխի մը ժողովուրդին տանելիք երկար պատերազմին համար գաղթապաշտ Թուրքիոյ դէմ»: Յօդուածին վերջաւորութեան, թերթին աշխատակիցը կ'ըսէ թէ Բանակը «մարտիրոսներ» գտած ըլլալ կը թուի, որոնք կրնան արծարծել իր դատը, աւելցնելով թէ նիւթական լայն միջոցներ կը վայելէ: Նոյն թերթը, 29-րդ էջին վրայ ալ կ'անդրադառնայ դատական հարցապնդումին: Կ'ըսէ թէ Արա Ենիգոմշեան ամբաստանուած է որ ապօրինի կերպով պայթուցիկ ունի ինչ որ իրեն 5 տարի առաւելագոյն արգելափակման կրնայ դատապարտել տալ: Սուզի Մահսէրէճեան միայն մեղսակցութեան համար կրնայ հետապնդուիլ: Պիտի դատուին, ի մօտոյ: Բայց կարեւոր կը նկատուի ամերիկացի դիւանագէտին տեսակցութեան հարցը:

× Լօզանի «24 Ժամեր» օրաթերթը, իր կարգին կ'անդրադառնայ «Հոկտ. 3-ի Հայերուն» եւ ԷՖ - ՊԻ - ԱՅ-ի գործակալին միջամտութեան ու կուտայ նոյն տեղեկութիւնները:

× Ժուռնալ տը Ժընեւ, միշտ Դեկտ. 9-ի թիւով, կ'անդրադառնայ նոյն հարցին շեշտը դնելով ԷՖ - ՊԻ - ԱՅ-ի կոպիտ սխալին եւ այն ամբաստանութեանց, որոնք կան երկու հայ երիտասարդներուն դէմ: Երեք թերթերու տուած տեղեկութիւնները իրարմէ չեն տարբերիր, ընդհանուր գիծերուն մէջ, միայն Լա Սուիսն է, որ առանձին յօդուած մը նուիրած է Հայկ. Գաղտնի Բանակի գործունէութեան, ինչպէս նաեւ իր 6-րդ էջին վրայ (Զրոյց ընթերցողներուն հետ) հրատարակած է Լիոնի Հայ. Դատի պաշտպան Յանձ.ի 1 ճշդում - նամակը, խորագրըուած՝ հայկ. տեսակէտ եւ ուր յիշեալ Յանձ.ը ամփոփ տողերու մէջ պատմականը կը ներկայացնէ հայկ. հարցին:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

ԿՈՂՈՊՈՒՏ ՇԱՀԷ ԱՐՔ.Ի ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ

Եւրոպական ձայնասփիւռը եւ կարգ մը թերթեր, ի շարս որոնց Դեկտ. 9-ի Վէսթֆէլիշը Նախրիխթըն օրաթերթը արձագանգ կը հանդիսանան էսոշիեէյթըտ Փրէսի մէկ լուրին, ըստ որուն, Դեկտ. 8-ին երկու անծանօթներ մտած են Շահէ Արք. Աճէմեանի անձնական բնակարանը, որ կը գտնուի Երուսաղէմի Հայկ. Թաղամասին մէջ եւ աթոռի մը կապելէ ետք Ս. Յակոբայ Պատրիարքարանի դիւանապետը, կողոպտած են միլիոններ եւ շատ մեծ արժէք ներկայացնող ոսկի խաչ մը: Գողցած են դրամ եւ եկեղեցական առարկաներ, որոնց արժէքը կը գնահատուի 2 միլիոն գերմանական մառք: Ըստ պատրիարքարանի քարտուղարին՝ Պ. Գ. Հինդլեան, ասոնք կը պատկանին Շահէ Արք.ի անձնական հաւաքածոյին:

LA CROIX

MENACES SUR L'EGLISE ARMENIENNE

Դեկտ. 9 թուակիր Փարիզի կաթողիկէ օրաթերթը՝ Լա Քռուա, վերոյիշեալ խորագրին ներքեւ կ'անդրադառնայ հակահայ մեծածաւալ գործողութեան մը, որ կը սպառնայ Պոլսոյ Հայերուն ապա՝ արտասահմանի Հայերուն հակաթուրք քարոզչութեան: Կ'ըսէ թէ Թուրքիոյ զինուորական իշխանութեանց համար Պոլսոյ Շնորհք Պատրիարքը տեղեակ է հակաթուրք այդ արշաւէն եւ նոյնիսկ կը քաջալերէ, ձեռքի տակէ, գոնէ բարոյապէս: Ըստ երեւոյթին սակայն յօդուածագիրը՝ Ֆրանսուա Ժօսթ բաւական լաւատես է, չըսելու համար՝ բարեմիտ, քանի կը խորհի թէ Թուրքիոյ Հայկ. հաստատութեանց դէմ ճնշումները չեշտելով կամ վարչական բարդութիւնները աւելցնելով, Թուրքիա կրնայ միայն աւելի թունաւորել հարցը եւ ամրապնդել կասկածանքի եւ անապահովութեան ըզգացումը ու կ'եզրակացնէ՝ «նոյնիսկ եթէ ոչ ոք օգնութեան հասնէր Թուրքիոյ 50.000 Հայերուն, Թուրքիան ինքն է որ բարոյական հակահարուածը պիտի կրէ - արդարութեան, ուղղամտութեան, աշխարհականութեան իր համբաւը կ'արատաւորուի եւ խնդրոյ առարկայ կը դառնայ երկար ատենուան համար համաշխարհային կարծիքին առջեւ»:

Ու ի՞նչպէս չըսել այս երանելի՝ ժօսթին, որ Սուլթան Համիտէն Թալաթ, շատոնց Թուրքիոյ «համբաւը» արատաւորուած է բայց հոգն է՞ Թուրքիոյ...

Fonds A.R.A.M

ՆԱՅԻՐԻ

«ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ»

(ՀԵՂԻՆԱԿ՝ ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ)

Սփիւռքի հարազատ ծնունդ, քննադատ եւ բազմատակ գրականութեան դասախօս, Խաչիկ Թէօլէօլեան հատորի մը մէջ մէկտեղած է վերջին չորս տարիներու Հայրենիք եւ Յառաջ օրաթերթերէն առնուած իր յօդուածները։ Անոնց մէ ոմանք, վերլուծական մեթոտով գրուած, ունին ուսումնասիրութեան մը խորքն ու ծաւալը։

Գիրքով հրապարակ գալը, թերեւս ոմանց համար փութկոտութիւն մը նկատուի։ Ուրիշներու ալ՝ պահանջ մը։ Իսկ հեղինակը, յառաջաբանին մէջ կ'առարկէ թէ «Իր յօդուածները նպատակ չունին օրուան հրատապ խնդիրներէն անդին երթալու» եւ ինք վերապահ է ամենօրեայ սիւնակներու եւ յօդուածներու «անմահացումը» գիրքի ձեւ առնող հաւաքածոյի մը հրատարակութեան հանդէպ։ Եւ որպէս ապացոյց բաժններուն եւ համեմատութեան, կը մատնանշէ հետեւեալը. — «Յակոբ Պարոնեանի (շաբաթօրեայ) երգիծական նշմարներէն եւ Շաւարշ Միսաքեանի (ամենօրեայ) կտորներէն անդին ի՞նչ լրագրական վաստակ կայ որ կարենայ անվախ յաւակնիլ այդ իրաւունքին» (հատորով լոյս ընծայուելու)։

Անշուշտ որ վաստակներ կան եւ մէկէ աւելի։ Արփիար Արփիարեանի քրոնիկներէն հատընտիր մը, Գրիգոր Զոհրապի յօդուածները՝ ամբողջութեամբ եւ աւելի մօտը՝ Գուրգէն Մխիթարեանի երկու հատորները եւ անոնցմէ դուրս մնացած գրութիւնները։

Հոս տեղին է հարցնել։ Անոնք որ նախապէս կարդացած են, ի՞նչն է որ հետաքրքրական կը դարձնէ Սփիւռքի Մէջի վերընթերցումը։ Այս հատորին ընթերցողը ներքին կապ մը գտնէ որ իրարու կը միացնէ մէկ կողքի տակ ամփոփուած տասնըչորս յօդուածները, եւ այսպէսով, կը ստանայ գրեթէ ամբողջական մէկ պատկերացումը՝ արտասահմանի մեր մտահոգութեանց — ազգային մարմիններ, կուսակցութիւն, եկեղեցի, դպրոց, սինեմա, նոր քննադատութիւն եւ օտար գրական դէմքեր։

Անշուշտ, որքան ալ համաձայն ըլլանք եւ ընդունելի գտնենք Սփիւռքի Մէջի արտայայտած կարգ մը տեսակէտները, սակայն կան նաեւ վարկածներ, անխուսափելիօրէն հոն սպրդած, մուտք գործած։ Անո՛նց է որ կ'ուզենք անդրադառնալ, քան թէ նոյնինքն գիրքի մասին։ Որովհետեւ մեր սահմաններէն դուրս կը նկատենք համագաղութային հարցերն ու անոնց լուծման կարելիութիւնները։ Ոմանք կրնան, իրենց շահերէն մեկնելով, արտասահմանը նկատել ամբողջութիւն մը, անբիբէ։ Մինչդեռ, մեր համոզումով, ոչ թէ երկիրէ երկիր, քաղաքէ քաղաք, այլ՝ թաղէ թաղ Հայերը զիրար չեն հասկնար, չեն խօսիր նոյն լեզուն։

Ի՞նչ կապ ունի (հոգեկան) Սան Փաւլօ ծնած երիտասարդը՝ Լիոն բնակող սերընդակիցին հետ։ Մէկ կապ միայն՝ «ծագումով հայ» ըլլալը։ Իսկ եթէ պատահաբար հանդիպին իրարու, խօսակցելու ի՞նչ նիւթ կրնան ունենալ։ Հասարակաց ի՞նչ մտահոգութիւն կրնայ իրարու մօտեցնել, սիրտէ սիրտ կամուրջ ձգել անոնց միջեւ։ Կը կասկածինք թէ նման հաղորդակցութիւն մը ստեղծուի ու մտածել տայ անոնց՝ իրենց ճակատագրի մասին, այսինքն՝ Սփիւռքի ապագան։

Բայց անցնինք հատորին, որ կը բացուի, յառաջաբանէն ետք, քառասունըվեց էջնոց «լայնաշունչ յօդուածով» մը, որուն մէջ տեղ մը ըսուած է. — «Անելոյդ են Մեծն Տիգրանեան պառոտախօսութիւնները», «Մեծն Տիգրան իր մեծութեան հասաւ Հռովմի եւ Պարթեւաստանի նեղ օրերուն»։ Այս քաղուածքներէն ի՞նչ կարելի է հետեւցնել։ Պարզապէս այն՝ որ Մեծն Տիգրան կրցած է օգտուիլ առիթէն, դրացի պետութեանց տկարութիւնը, եւ ընդարձակած է իր կայսրութեան սահմանները, ինչ որ խելացիութեան ապացոյց մըն է։ Երբուընէ՞ ի վեր քաղաքականութեան մէջ առիթէն օգտուիլը մեղք մըն է։ Մինչդեռ մենք գիտենք թէ առիթը փախցնելը ապիկարութեան նշան է։ Հարց կուտանք Խ. Թէօլէօլեանի — Ե՞րբ Կովկասի երեք ժողովուրդները անկախ հանրապետութիւն հռչակեցին — երբ որ Ռուսիան մեկուսացած էր ներքին քաղաքական դէպքերու բերումով։ Գալով «Մեծն Տիգրանեան պոռոտախօսութեանց», քիչ մը բարեմիտ ըլլանք եւ այդքան ալ մեծ չտեսնենք «Արքայից Արքայ»ին մեծութիւնը՝ մեզի պէս կոտորակուած, վեց դարեր գերութիւն տեսած հաւաքականութեան մը համար։

Այս վիճելի տեսութեան կը յաջորդէ, մի քանի էջ անդին, ուրիշ անհամոզիչ տեղեկատուութիւն մը, ուր կ'ըսուի թէ «Նոյնիսկ հայրենի հողին վրայ, ուր թուրք, քիւրտ եւ լազ եւ ուրիշներ մեծամասնութիւն կը կազմէին շատ մը շրջաններու մէջ եւ Հայը փոքրամասնութիւն էր վանէն դուրս գրեթէ ամէն տեղ»։ Ի՞նչ կը նշանակէ ամէն տեղ, երբ գիտենք թէ Փոքր Ասիա կոչուած երկրամասը բաժնուած էր մինչեւ 1915, վեց վիլայէթներու։ Խ. Թէօլէօլեան ուսկի՞ց քաղած է իր տեղեկութիւնը, եւ միթէ իրաւունք ունի՞ առանց ստոյգ եւ թուական տուեալներու արձակել նման պատասխանատու վճիռ մը։ Մեր գիտցածը, քաղուած՝ Արտաշէս Աբեղեանի «Աշխարհագրութենէն», 1912-ին, վեց վիլայէթներէն Թուրքերը մեծամասնութիւն էին միայն երկուքին մէջ — Էրզրում (240.000 Թուրքի դիմաց՝ 215.000 Հայ), իսկ Սըվազ՝ 192.000 Թուրք եւ 165.000 Հայեր կ'ապրէին։ Որով, ոչ միայն Վանի, այլ եւ Տիարպէքիրի, Խարբերդի եւ Պիթլիսի մէջ Հայերը կը կազմէին Թուրքերէն աւելի մեծ թիւ մը. եւ այս վիճակագրութիւնը ի նպաստ մեզի է եթէ հաշուենք նոյնիսկ կրօնքի համեմատութեամբ, այսինքն՝ քրիստոնեայ եւ մահմետական տարրերը։

Խօսելով Միացեալ Նահանգներու մեր ազգային կեանքի մասին, Սփիւռքի Մէջի հեղինակը իրաւամբ մնասակար կը գտնէ եւ կ'ողբայ ի տես հետզհետէ բազմացող միութիւններուն եւ շատ կը գտնէ մեզի պէս փոքր ժողովուրդի մը համար։ Կարծէք չէին բաւեր արդէն իսկ ծանօթ կազմակերպութիւնները, վերջին տարիներուն «լոյս տեսան» ռումանահայ, պոլսահայ կամ ստամպուլահայ հայրենակցականներ։ Անոնք կան, գոյ են, քանի որ ազգային գիտակցութենէն աւելի, զանոնք առաջնորդողը ծընընդավայրի սէրն է, կարօտը, սովորոյթն ու կենցաղը եւ նաեւ՝ բարբառը։ Պէտք է յուսալ, ուրիշ ընելիք չունինք, որ ժամանակի ընթացքին կը լեցուին խրամատները, երբ տեղի ունենան տեղափոխութիւններ եւ խառն ամուսնութիւններ՝ տարբեր երկրացի Հայերու միջեւ։

Այս անբաղձալի կացութենէն մեկնելով (մեր կոտորակուիլը), երիտասարդ քննադատը կը կատարէ, սրտցաւօրէն, դիպուկ մատնանշում մը. — «Ինքնատիպ որոշ բաներ արտադրած է մեր ժողովուրդը, հոյակապ բաներ։ Ինչպէս Շ. Շահնուր ըսած է, մեր եկեղեցական ճարտարապետութիւնը, մեր մեսրոպեան գիրերը, մեր ֆէտայիները եւ մեր ժողովրդական երգերը (զորս մեզի համար փրկեց եւ մեզի տուաւ Կոմիտասը), մեր ազգային հանճարի իրապէ՛ս ինքնատիպ նուէրներն են (պէտք էր աւելցնել՝ մեր մանրանկարչութիւնը — Ա. Գ.) համաշխարհային հաւաքականութեան»։ Իսկ շարունակութեան մէջ — «Սակայն կազմակերպչական եւ կառավարական, քաղաքական ու պետական հասկացողութեան խնդիրներու մէջ ո՛չ միայն հանճարներ չենք եղած, ո՛չ միայն ինքնատիպ չենք եղած, այլեւ լաւ ընդօրինակողներ անգամ չենք եղած»։

Զենք ունեցած եւ չենք եղած, ընդվըզումն ու ախտաճանաչումը տեղին է, եւ յատուկ՝ հանրային կեանքի մէջ ինքնութիւնը արժեւորող սերունդի մը մէկ պատգամախօսին։ Այս հքմեղանքէն ետք, հարց մը դլուխ կը ցցէ։ Որքան գիտենք, պետական կեանքէն կը ծնի պետական մարդը, եւ ոչ թէ հակառակը։ Մեր վեց դարերու գերի վիճակը բան մը կը նշանակէ, ահաւոր բան մը հետք մըձգած պէտք է ըլլայ եւ ձգած է, որով, իրերու այդ կացութեան մէջ ինչպէ՞ս ծնունդ պիտի տայինք բաղձալի այդ դէմքերուն։ Բայց եւ այնպէս, ունեցած ենք միջազգային չափանիշով անձնաւորութիւններ, որոնք իրենց տաղանդը ի գործ դըրած են Բիւզանդական եւ Օսմ. կայսրութեանց, ինչպէս նաեւ Ռուսաստանի եւ Պարսկաստանի դիւանագիտական ասպարէզներուն մէջ։

Նոյն այս հարցին կապակցութեամբ եւ նոյն հոգածու մօտեցումով, յօդուածագիրը կ'ըսէ. — «Եթէ, ինչպէս Յոյներուն մէջ, մեր մէջ ալ ազգային ոգին տարածուած ըլլար 1800 — 1822 թուականներուն, Թուրքերուն (աւելի ճիշդ՝ Օսմանցիներուն) մէջ անոր տարածումէն առաջ, հաւանաբար տարբեր ըլլար մեր վիճակը, այսօր»։ Հոս, արտայայտածը փափաք մըն է, բայց մեր աշխարհագրական դիրքը՝ բաղդատմամբ Յունաստանի, տարբեր բան կ'ըսէ, մեր փափաքածէն բոլորովին տարբեր։ Մենք շրջապատուած էինք, չորս կողմէն, թըշնամի եւ ոչ բարեկամ ժողովուրդներէ եւ ցրուած Պոլսէն ... մինչեւ Թիֆլիզ։ Մինչ Յունաստանի պարագային, այդ երկրամասին վրայ Օսմանցիները ունէին զրաւման ուժեր միայն, եւ հելլէններուն կռնակը բաց էր դէպի Եւրոպա։ Զմոռնանք դրացի պալքան ժողովուրդները, որոնք նոյնքան ոխ ունէին Օսմանցի Թուրքին դէմ։ Մենք, Թուրք բռնակալութեան դէմ որպէս մեզի հաւանական յենարան ունէինք միայն ... քիւրտը, ու դժուար է ըսել թէ երկու չարիքներէն ո՞ր մէկն էր վատթարագոյնը...

Գիտենք թէ գաղութահայ մեր կեանքին մէջ, Առաքելական Եկեղեցին կարեւոր դեր մը կը կատարէ, եւ այս մասին չկայ երկու տարբեր կարծիք։ Եւ առաւել բարեմտօրէն թէ գիտակցաբար։ Խ. Թէօլէօլեան կը կարծէ կամ կը հաւատայ թէ մեր եկեղեցին կրնայ արտադրել Սըրուանձտեանցի, Խրիմեանի, Օրմանեանի եւ Կոմիտասի պէս «բարոյական եւ իմացական կեանքի մէջ հեղինակութիւն ունեցող անձեր»։ Իցիւ թէ։ Թէեւ ակնկալութիւնն ու կարելիութիւնները տարբեր իրողութիւններ են։ Ինչո՞ւ կը վերյիշենք այս պարզ ճշմարտութիւնը, որովհետեւ վերը յիշատակուած եւ մեր պատմութեան մէջ սրբացած կղերական մեծ դէմքերը՝ Հայրենի բնաշխարհին ծնունդն էին, հոծ հայութեան մը գրկին մէջ։ Դժբախտաբար Սփիւռքը նոյն պատկերը չի ներկայացներ եւ ոչ ալ տոգորուած է համապատասխան ոգեկանութեամբ։

Ա. ԳԱՊՊԷՆՃԵԱՆ

(Մնացեալը Յաջորդով)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

— ԿԱՆՉԸ —

Գրեց՝ ՄՈՒՇԵՂ ԳԱԼՇՈՅԵԱՆ

1.

— Ալէէէ՜... Ալէ, իմ հոգին, Ալէէէէ՜...

Ծերունին մահակին յենուած կանչում էր երգեցիկ։

Գառները շաղ էին եկել լեռնալանջին, իսկ Զօրօն, ... — իսկ ծերունի Զօրօն դառնարած չէր. գիւղը ընդհանրապէս գառնարած չունէր, օրը մէկն էր քշում հօտը եւ այդ օր՝ Զօրոյի հերթն էր, — իսկ Զօրօն՝ խոշորկեկ ու թաւամազ, յենուել էր մահակին ու երգեցիկ կանչում էր.

— Ալէէէ՜... Ալէ. իմ հոգին Ալէէէ՜։ — Արեւածագից մահակին յենուած կանչում էր ու կանչում։

Է՜, ե՞րբ էր, էլ՝ գարուն այսպիսի կապոյտ ու փափուկ մի առաւօտ կար, կապոյտ աշխարհ. Մարութա սարը կապոյտ քօղն ի դէմքին, ձորերն ու կիրճերը կապոյտ երկինքով լցուած, ծերպերին ու ձորաբերաններին թառած դիւղերի շունչը կապոյտ էր, սանձը կտրած Տալուորիկի հեւքից ձորը լցուած կապոյտը քլթքլթում էր... Մարութա սարի փէշին փռուած գառներն ու ուլերը խլշկոտած՝ ծանօթանում էին աշխարհի ու գարնան հետ. մատղաշները դունչ ու լեզուով, վախուորած հայեացքներով չոշափում էին քարերը, քարերի նախշուն մամուռները, հոտոտում էին հողի բոյրը, սէզերից ու չոր փշերից խրտնում, ճնճղուկների փառոցի վրայ ծփում քարէքար ... Մատղաշները ծանօթանում էին աշխարհի ու գարնան հետ, իսկ Զօրօն — տասը — տասնըմէկ տարեկան մի տղայ կար՝ այծի մազից գործած չալվարով, այծի մազից գործած մուճակով մի տղայ կար՝ Զօրօն, կանգնած կապտաժեռ վէմին պարսատիկը թափով պտըտում էր, — վըրժժժ — վըրժժժ — վըրժժժ, — եւ քարեր էր շպրտում դէպի ձորը։ Հետաքրքիրը հէնց այդ էր. քարը սուլ ու թափով հասնում էր մինչեւ ձորը, իսկ ձորի վրայ ուղեծիրը մէկէն կորսւում էր, եւ քարը քանց զարկուած ագռաւ թփրտալով ընկնում էր ձորը։

Բանջար հաւաքող աղջնակների նախշուն բուլկը վէտվէտում էր լանջն ի վեր։ Նրանցից մէկը, եօթը — ութ տարեկան պստլիկ Ալէն, սեւ — պլստան աչքերով ու ջուխտակ բարակ ծամով Ալէն, բոպիկ ու նախշուն գոգնոցով ու կրակի կտոր Ալէն, ամիկի պէս՝ հէնց իրենց թանիկ ուլի, հէնց Զօրոյի խլրտուն մատղաշներից էն ճերմակ ականջներով ուլի պէս, քարէքար էր թռչկոտում ... Ալէն ... Ծաղկեպսակ էր գործել — դրել գլխին ... Ալէն ... Հովից տարուբեր գոյնզգոյն ծաղիկների մի փունջ ... Պստիկ Ալէն ... Եւ Զօրօն անակնկալ հասկացաւ, զգաց, որ նա իր Ալէն է, ուրիշ ոչ մէկինը, իր Ալէն է ու կայ։

Այս կապոյտ աշխարհը իրենն է, այս դաշն առաւօտը, մետաքսաքօղ Մարութա սարը իրենն է, Տիրամայր վանքի գլխին որպէս լոյս իջած ճերմակ ամպի պատառն իրենն է, Տալուորիկ ծուռ գետի գոչգոչումը, գիւղի գլխին բզկտըւած ծուխը, այս խլրտուն ու խլուշտ — մլուշտ ուլերն ու գառները իրենն են, արեւը, երկինքը, այս ծաղկած քարերը, ժայռը, որին կանգնած թափով պտըտում է պարսատիկը, — վըրժժժ — վըրժժժ — վըրժժժ, — այս խելառ պարսատիկը իրենն է, Ալէն ... ծաղկեպսակը գլխին քարից — քար թռչկոտող պստլիկ Ալէն իրենն է, ուրիշ ոչ մէկինը չէ, իրենն է ու իրենը։

2.

— Ալէէէ՜... Ալէ, իմ հոգին, Ալէէէ՜...

Ծերունին մահակին յենուած կանչում էր երգեցիկ։

Գարնան է՜ն առաւօտը նրա համար էր այնքան լուրթ ու գեղեցիկ, որովհետեւ արեւի խաւարում պէտք է լինէր...

Դալար վարոցով գառնարածը էն առաւօտ նրա համար նկատեց, նրա համար գտաւ իր պստլիկ Ալէին, որովհետեւ պէտք է կորցնէր...

Եւ հանդիպեց մէկ էլ յիսունըհինգ տարի յետոյ...

(Շար. 1)

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ԻՄ ՀԵՌԱՒՈ՛Ր»

(Քերթուածներ)

Գրեց՝ Ս. Ք. ՋԱՆԳՈՒ

Փարիզ, 1980

Fonds A.R.A.M

ԼԻՈ՛ՆԻ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՅԱՋՈՂ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

Նոյեմբեր 22ի գիշերը, հայկական ժամեր ապրեցաւ Լիոնի «Քազինօ տը Շարպօնիէռի» մեծ սրահը: Լիոնի Կապոյտ Խաչի պարահանդէսն էր այդ օր: Այլեւս ամէն տարի Նոյեմբեր ամսուան շաբաթ օրերէն մէկը աւանդութիւն դարձուցած են Խաչուհիները կազմակերպել իրենց տարեկան պարահանդէսը: Ժողովուրդը անհամբեր կը սպասէ այդ օրուան ու Կապոյտ Խաչուհիները կ'աշխատին իրենք զիրենք գերազանցել: Այս տարի հաճելի անակնկալ էր, ժողովրդական երգիչ Լեւոն Քաթրճեանի ներկայութիւնը, որ մերթ ընդ մերթ, իր աշուղական, սիրային եւ ազգային յեղափոխական երգերով, սրահին խանդավառութիւնը հասցուց իր գագաթնակէտին: Ներկաները ոգեւորութեամբ գնահատեցին իր երգերը ու իր բաժնի վերջաւորութեան, իրենց անհատնում ծափահարութիւններով ստիպեցին իրեն կրկին եւ կրկին բեմ գալու ու երգելու: Երգիչին կ'ընկերանային Տէր եւ Տիկին Փեհլիվանեան փարիզէն եւ Անի նուագախումբը: Տիկին Փեհլիվանեան հմայեց ներկաները իր գանոնի անոյշ խաղերով, եւ ներկաներուն մօտ, իր անձին հանդէպ հետաքրքրութիւն մը ստեղծեց: Իսկապէս կ'արժէ որ լիոնահայութիւնը անգամ մը եւս առիթը ունենայ լսելու Տիկին Փեհլիվանեանը:

Վալանսի Գոժաքեան նուագախումբին էր վիճակուած այս տարի ապահովել պարահանդէսի բաժինը, չենք գիտեր ինչո՞ւ այս տարի չյաջողեցաւ ստեղծել պէտք եղած խանդավառութիւնը. այս նուագախումբը մեզի վարժեցուցած էր աւելի փայլուն արդիւնքներու. կարծես բան մը կը պակսէր այդ երեկոյ: Գոժաքեան նուագախումբը պէտք է այժմէականացնէ իր «րէբէրթուար»ը եթէ կ'ուզէ գոհացնել ներկաները:

Պարահանդէսի ընթացքին ծախուեցան վիճակահանութեան տոմսեր: Բոլոր տոմսերն ալ առանց բացառութեան նուէր կը շահէին, շնորհիւ Փրաջան Խաչուհիներու հաւաքած անհամար նուէրներուն:

Խաչուհիները ոչ մէկ ճիգ խնայած էին հայկական մթնոլորտ ստեղծելու համար: Իրենց հայկական համազգեստները եւ անուշեղէնները մեծապէս սատարեցին ատոր:

Հաճելի էր նկատել, որ Կ. Խաչը երիտասարդացած էր ... նորեր եկած էին բռնելու հիներուն տեղերը:

Ձեռնարկը վերջացաւ վաղ առաւօտուն, ներկաները մեկնեցան գոհունակ, իսկ Խաչուհիները քաջալերուած, որ ժողովուրդը ներկայ պատասխանած էր իրենց ձեռնարկին ու բերնէ – բերան լեցուցած սրահը:

Լ. Թ.

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ԼՈՍ ԱՆՃԸԼԸՍԻ մէջ, Նոյ. 18-ին, մեռած է պարսկահայ հրապարակագիր Նորայր Մամեան: Ողբացեալը տարիներ աշխատակցած է Թեհրանի «Ալիք» օրաթերթին, անոր էջերուն մէջ ստորագրելով Հայ Դատի Ատրպատականի Հայոց, պարսկահայ թատրոնի պատմութեան մասին շահեկան յօդուածաշարքեր: Պարսկաստանի վերջին յեղափոխութենէն ետք մեկնած էր Միացեալ – Նահանգներ եւ հաստատուած Լոս Անճըլըս, ուր 1979-ի սկիզբը սկսած էր հրատարակել «Գոյամարտ» ամսաթերթը: Թաղումը կատարուած է Նոյ. 22-ին, Կլէնտէյլի Ֆորէսթ Լոան գերեզմանատունը:

×

ԿԼԷՆՏԷՅԼԻ (Լոս Անճըլըս) «Վալի Հայ Սքուլ»ի Օտիթորիումին մէջ, Նոյ. 14ին, տեղի ունեցայ է Հայ Մշակոյթի փառատօնը, հովանաւորութեամբ Գարեգին Բ. Աթոռակից Կաթողիկոսի, նախագահութեամբ Թեմին առաջնորդ Եփրեմ Եպիսկ. Թապագեանի եւ կազմակերպութեամբ Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան: Ներկայ եղած են շուրջ 1200 հոգի: Բացումը կատարած է Սեւակ Սագինեան: Կլէնտէյլի Համազգայինի ատենապետ Գրիգոր Շէնեան կարդացած է ուղերձ մը, անդրադառնալով Գարեգին Բ.ի մշակութային գործունէութեան: Գեղարուեստական յայտագրին մասնակցած են Սիէթըլի սէնֆոնիք նուագախումբի առաջին ջութակահար Սարգիս Խարտալեան, երգչուհի Արփինէ Փեհլիվանեան եւ Իրանահայ Երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Ալֆրետ Մարտոյեանի: Հոգաբարձութեան ատենապետը՝ Ստեփան Գապաստայեան, խօսք առնելով շեշտած է հայապահպանման մեր ճիգերուն մէջ միասնականութեան անհրաժեշտութիւնը: Գաղութին հոգեւոր հովիւը ներկայացուցած է Հայրապետը: Գարեգին Բ. բեմ բարձրանալով ըսած է. «Բարձրակէտ մը եղաւ իմ ներկայութեան մշակոյթի ձեռնարկներուն այս փառատօնը: Բարձրակէտ մը ապրումի, ժամանակաւորէն վեր բարձրանալու եւ հոգեկան այն գերազմայլ վայելքը ապրելու, որ մարդուս տրուած է ի վերուստ: Արդարեւ, ո՞ւր կրնայ ապրիլ Հայութիւնը իր բարձրագոյն վայելքի պահը, եթէ ոչ իր մշակոյթի արժեւորումին ու պանծացումին մէջ»: Ապա, Հայրապետը նշած է երեք կէտեր. «Առաջին՝ մշակոյթը մարդ էակին ինքնարտայայտութեան, ինքնաստեղծման, ստեղծագործութեան պահն է: Աստուծոյ պատկերը մարդու կերպարին մէջ: Մարդը նիւթին, ժամանակին կը յաղթէ: Մշակոյթը յաղթանակն է մարդուն: Հայ հոգին երբ գիրին մէջ կ'արտայայտուի, կը դառնայ գրականութիւն, երբ քարի մէջ կ'արտայայտուի՝ կը դառնայ քանդակագործութիւն, երբ ձայնի մէջ կ'արտայայտուի՝ կը դառնայ երաժշտութիւն, շարժումներու մէջ՝ պարարուեստ: Երկրորդ՝ Հայութեան ինքնադրոշմ, ինքնատիպ նկարագիրը կերտուեցաւ հայկական մշակոյթով: Մեսրոպէն ետք ինչ քաղաքներ փոշիի վերածուեցան, ինչ տաճարներ աւերակի վերածուեցան, բայց ոչ ոք կրցաւ կորել Հայոց լեզուն: Երբ մեր երկրին վրայ արշաւանքներ կը կատարուէին, մեր գրչագիրները պատմութիւն կը գրէին: Արդարեւ, գիրը ոգի կը փոխանցէ, գգացում կը փոխանցէ, յաւիտենական ուժն է: Երրորդ՝ մենք իբրեւ Հայութիւն, մեր մշակոյթի անցեալով միայն հպարտանալու իրաւունք չունինք: Անցեալը արմատ է, եթէ չծլարձակուինք, աւերակներու վրայ կը մնանք: Մեր մշակոյթը այսօր սկսած է նահանջել: Հարց կուտամ՝ ո՞ւր են Կանաչեանները մեր երաժշտութեան մէջ, Կոստան Զարեանները, Աւետիս Ահարոնեանները, Դանիէլ Վարուժանները մեր գրականութեան մէջ: Հող չունեցող ժողովուրդին համար իր երգը, իր լեզուն, իր երաժշտութիւնը հող է, հայրենիք: Աշխարհի մէջ տեսակ – տեսակ մարդեր կան: Ծովերու մէջ տեսակ – տեսակ ձուկեր կան: Աշխարհի մէջ սակայն մէկ հատ Սեւանայ լիճ կայ եւ իշխանաձուկը միայն հոն կ'ապրի: Մենք ալ իշխանաձուկ մըն ենք մարդկութեան մէջ: Իշխանաձուկ մը, որ կրնայ ապրիլ միայն իր Սեւանայ լիճին մէջ: Բայց երբ Սփիւռք ենք, իշխանաձուկ եղէք ու ապրեցէք անոր մէջ: Մենք մեր մշակոյթին ժառանգորդները ըլլալու պատիւը ունինք: Բայց ի՞նչ իրաւունք ունինք հպարտանալու Նարեկացիով, երբ Նարեկայի չենք կարդացած: Ի՞նչ իրաւունք ունինք հպարտանալու Շնորհալիով, երբ անոր շարականները չենք երգեր: Կոմիտասներով, երբ «Անտունի»ները կը լսեն ու հասարակ երգեր հրապարակի վրայ են»: Գարեգին Բ. իր խօսքը վերջացուցած է ընթերցումովը Խաչատուր Աբովեանի մէկ հատուածին, ուղղուած հայ ժողովուրդին:

×

ՄՈՆԹԷՎԻՏԷՕՅԻ մէջ տեղի ունեցած ճատրակի ախոյենութեան մրցաշարքը վերջ գտած է Մանուէլ Ծգնաւորեանի յաղթանակով: Ասկէ առաջ, յաջորդական չորս առիթներով, երկրորդ հանդիսանալէ ետք, Մանուէլ Ծգնաւորեան այս անգամ պարտութեան մատնելով իր մրցակիցները նուաճած է Ուրուկուէյի ախոյեանի տիտղոսը:

×

ՊՈՍԹԸՆԻ Հ. Յ. Դ. «Սարդարապատ» կոմիտէի կազմակերպութեամբ Նոյ. 9ին, նշուած է Դաշնակցութեան 90-ամեակը: Խօսք առած են ընկ. Ալպէռ Տէրեան (անգլերէն) եւ ընկ. Զարեհ Մարգարեան (հայերէն): Ցուցադրուած են լուսապատկերներ՝ յեղափոխական գրուագներէ եւ դէմքերէ առնուած: Հանդիսութիւնը վերջ գտած է խրախճանական մթնոլորտի մը մէջ:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Ս. Սահակ – Մեսրոպ Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ օրինական անդամական ժողովը տեղի ունեցաւ 16 Նոյեմբեր 1980-ին եկեղեցւոյ Ա. ՋՐԲԱՇԵԱՆ սրահին մէջ: Ներկայ էին եկեղեցւոյ անդամներուն մեծամասնութիւնը, որոնց ներկայութեան կատարուեցաւ ընթերցումը եկեղեցւոյ վարչութեան գործունէութեան՝ վարչական ու նիւթական տեղեկագրութիւնները, որոնք նոյնպէս վաւերացուեցան ժողովին կողմէ:

Ապա տեղի ունեցաւ եկեղեցւոյ վարչութեան 21-ներու մէկ երրորդին նոր ընտրութիւնը, որով վարչութիւնը իր մէջ ընդունելով 7 նոր անդամներ ամբողջացուց իր օրինական թիւը:

19 Նոյեմբեր 1980-ին նոր վարչութիւնը գումարելով իր առաջին նիստը գոյ քուէով ընտրեց իր Դիւանը հետեւեալ անդամներէ. –

Պարոններ՝

Թորոս Աթոյեան	Նախագահ
Կարապետ Խաչինէճեան	Փ. Նախագահ
Արշամ Պապայեան	Փ. Նախագահ
Առաքել Ահարոնեան	Փ. Նախագահ
Յակոբ Վարժապետեան	Ատենադպիր
Շաւլ Կուրտիկեան	Փոխ Ատենադպիր
Վարուժան Պօղաճեան	Գանձապահ
Դաւիթ Պանտիկեան	Փոխ Գանձապահ
Ռուբէն Սիսակեան	Խորհրդական
Զարմայր Ալիքսանեան	Խորհրդական
Արթաքին Յակոբեան	Խորհրդական

Իսկ վարչութեան միւս անդամներն են. –

Պ. Պ.
Ասատուր Հիլոբիկեան,
Ստեփան Յարութիւնեան,
Գալուստ Ահարոնեան,
Հայկ Ահարոնեան
Գուրգէն Ստեփանեան,
Խաչիկ Խաչիկեան,
Արտաւազդ Խաչիկեան,
Պերճ Կարապետեան,
Ժիրայր Մահտեսեան,
Յակոբ Թաշճեան:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
(Կճիf)

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՖԷՏԱՅԻՆԵՐԸ

Երկու ընկերները քալեցին մութին մէջէն: Առջեւէն կը քալէր Սուրէնը՝ գլուխը կախ, թէզի տետրակը անութին տակ բռնած: Անցան հրեաներու փողոցէն, ուրկէ ձուկի հոտ, ու պատէն կախուած թութակի մը ձայնը կուգար: Լոյսերու տակ լեցուն փորով ու կողքերով կիներ, լոյսին տակ էժան հագուստներ, թափած մուշտակէ վերարկուներ: Հասած էին աղած ձուկի խանութին ճիշդ մօտ, ուր գրավաճառի խանութն էր, ու ապակեայ պատուհանին ետեւ կախուած էին Հերցէնի, Մարքսի ու Նիցչէի մեծադիր նըկարները, ուր Վարդան ու Սուրէն յաճախ կը մտնէին, ուրկէ Վարդան գնած էր Պրուտոնի գործերը, կոմիւնիստական մանիֆեստը ու պրոշիւրներ, պրոշիւրներ:

Վարդան այս անգամ չմօտեցաւ գրավաճառի խանութին, Սուրէն Զաւէնի անութին տակի ձեռագրին նայեցաւ ու ինքն ալ զգաց, որ իր գլուխը փայտոջիլով, ձուկի հոտով գրախանութ մ'է դարձեր: Հեռուէն լսեց հիներ հաւաքող հրեայի մը ձայնը: Փողոցի աղօտ լոյսին մէջ դուրս ելաւ ոսկոր ու կաշի ծերացած ձի մը, որ խախտուած գլաններով հինցած կառք մը կը քաշէր: Հրեան ձիուն շատ նման էր ու թիթեղէ ձայն հանող զանգակ մը կը շարժէր ու ինք – նայատուկ ձայն մը կը ձգէր, որ աւելի այծի ձայնի նման էր:

Կառքին վրայ ծրարուած թուղթերու քով մի քանի հին վառարաններ կային: Վարդան մի քանի անգամ Սուրէնի ձեռագրին նայեցաւ: Երբ հրեային կառքը իր մօտով անցաւ, Վարդան առանց խըղճահարութեան, Սուրէնի անութին տակէն քաշեց ձեռագիրը ու նետեց կառքին մէջ:

– Ի՞նչ կ'ընես, Վարդան, – պոռաց Սուրէն՝ կարմրած:

– Ոչինչ, ոչինչ. ա՛լ ետեւ մի նայիր, – ըսաւ Վարդան՝ Սուրէնի ուսերէն գըրկած: – Գիտե՞ս, Սուրէն, երկուքս ալ արգահատելի գլուխներ ունինք: Երկար ատեն ընկերներ եղած ենք, վաղն իսկ միասին ճամբայ կ'ելլենք Հայաստան երթալու համար:

– Բայց ձեռագի՞րը, Վարդան...

Յաջորդ օրը Նայիրեանի դասախօսութիւնն էր: Փոքրիկ սրահի մը մէջ լեցուած էին հայ ուսանողներ երկար մազերով ու սեւաչեայ ուսանողուհիներ:

Տոքթ. Նայիրեան, նոյն երկար ու մաշած վերարկուն վրան, աւետարանիչի մը պատկառելիութեամբ, առանց կըրկնակօշիկները հանելու, խօսեցաւ Հայաստանի տնտեսական ու քաղաքական վիճակի մասին. թէ Մուշ ունի այնքան լըծվար եզ: Ծանրացաւ հողի արտադրութեան ու տեսակներուն մասին. թէ գիւղացիութիւնը արիւնի պայքարներով կը պահէ այն տաճարը – իր գոյութիւնը, որ խոշոր բերք կը վերցնէ եւ սակայն սերմընցու ցորեն իսկ չի գտներ ցանելու համար:

Ուսանողները գրեթէ յուսախաբուեցան դասախօսութենէն: Վերջապէս, տնտեսագիտութեան մասին ինչպէ՞ս կարելի է խօսիլ առանց Ադամ Սմիթի, Սէն Սիմոնի ու Մարքսի:

– Պարոններ, ես լաւ կ'ըմբռնեմ ձեր մտավիճակը, – ըսաւ Նայիրեան: – Երէկ իմ մօտ երկու ուսանողներ եկած էին: Անոնք ձեր մտավիճակին յատկանըշական նմոյշներ էին: Միայն, Պարոններ, կ'ուզէի որ գիտնայիք, թէ խաղաղ պայմաններուն մէջ Հայաստանի այնքան լծվար եզը, այնքան այծը աւելի շատ արժէք ունին, քան Կանտի եւ Հեկելի հաստափոր հատորները:

Տոքթ. Նայիրեանի դասախօսութիւնով յափշտակուած էին մի քանի ուսանողներ միայն: Վարդան, դասախօսութենէն յետոյ, դիմած էր Նայիրեանին եւ ցանկութիւն յայտնած Հայաստան երթալու որպէս զինուոր:

Այդ երեկոյ, Վարդան իր մի քանի ընկերները թէյի հրաւիրեց: Թէյի ընթացքին անակնկալ կերպով հաղորդեց ընկերներուն, որ վաղն իսկ Սուրէն Զաւէնի հետ միասին Հայաստան պիտի մեկնին:

– Այս թէյէն յետոյ, – ըսաւ Վարդան, – մենք պիտի կատարենք հայկական մելետ մը: Վարը, բակին մէջ, չոր խոտ, պատկերներու շրջանակ դիզած եմ: Դուք պիտի օգնէք ինծի քանդելու այս բոլոր գիրքերը, որոնց մէջ կորսուած էի անառակ զաւկի մը պէս: (Շար. 216)

Fonds A.R.A.M

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՏՕՆԱԾԱՌԸ

Դեկտ. 21, ժամը 17ին

Հաճելի մթնոլորտ, ընտանեկան մտերմութեամբ: Աւանդական ճաշ եւ գեղարուեստական բաժին:

Մասնակցութեամբ՝

Վարժարանի երգչախումբին,

ՆԱԽԱՍԱՐԴ Պարախումբին

եւ ՄԱՐԹԻՆ ԵՈՐԿԱՆՑԻ

Ժամը 19ի առեններր, Կաղանդ-Պապան իր նուէրներով պիտի ուրախացնէ մեր մանուկները:

Ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Վարժարան – 534. 68. 28

Կը հրաւիրուին ծնողքներն ու վարժարանին համակիրները:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Յովհաննէս Շղըքճեան, զաւակներն ու թոռները, իրենց սիրեցեալ կնոջ, մօր եւ մեծ-մօր՝ Իմաստուհի Շղըքճեանի մահուան Գ. տարելիցին ի յիշատակ, հետեւեալ նուէրները կ'ընեն.– Սամուէլ – Մուրատեան Վարժ.ի նորոգութեան 600, Ս. Յովհ. – Մկրտիչ Եկեղեցւոյ 600, Կարմիր Խաչին 400, Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին 400 (տանիլ «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆ. «Յառաջ»ին:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԿՐԹ. ԿԵԴՐՈՆ

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

Շաբաթ 13 եւ Կիրակի 14 Դեկտ.

Ժամանակացոյց.–

Ա.– Համազգային Կրթական Կեդրոնի Մանկապարտէզի դռները կը բացուին հանրութեան առջեւ, Շաբաթ13 եւ Կիրակի 14 Դեկտեմբերին, առաւօտեան ժամը 9.30էն մինչեւ երեկոյեան ժամը 18: Այցելուները կրնան տեսնել դասարանները եւ հանդիպումներ ունենալ Միութեանս պատասխանատուներուն եւ Ուսուցչական կազմին հետ:

Բ.– Կիրակի Դեկտ. 14, կէսօրին կը կատարուի պաշտօնական բացման հանդիսութիւն: Ժամը 12.30ին խօսք կ'առնեն ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ եւ Համազգային Կրթական Կեդրոնի ներկայացուցիչներ:

Բացման երկօրեայ հանդիսութիւններուն եւ հանդիպումներուն հրաւիրուած է համայն հայ գաղութը:

ECOLE PRIVEE HAMAZKAINE
Centre d'Enseignement — France
185, Boulevard de la Cabane,
13012 — Marseille
Tél. 16 (91) 93. 75. 25

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԵՐԸ

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը, ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս կազմակերպած է այցելութիւն մը՝ Հայկ. զոյգ հանգստեան տուները, Դեկտ. 14, Կիրակի, ժամը 13.30ին:

Այս առթիւ օթոքառ վարձուած ըլլալով, փափաքողներ կրնան ընկերանալ. օթոքառը կը մեկնի ժամը 13.30ին՝ Փըլաս Լէոն Պլումէն: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տիկին Մարթա Ոսկանեանի մահուան քառասնից լրման առթիւ, Տիկին Լիւսի Նշանեան նուիրած է 100 Ֆ. եւ Տիկին Վեհանոյշ Պասմաճեան 50 Ֆ. Ժսաեան – Բարեկամական Միութեան:

×

Սէն – Լուի Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները՝ Գրիգոր Փիլիկեանի հոգեհանգստեան առթիւ.– Փիլիկեան եւ Թափլեան ընտ. 400, Վըրէժ Ելքովանեան 200, Յակոբ Կիւրճեան, Ազնիւ Աչճեան, Մանոյշ Շահմիրեան, Կարպիս Գուլումեան 100–ական, Սաթենիկ Թիւթէլեան, Ժանօ Յովհաննէսեան, Ե. Տէր–Մարգարեան, Գուրգէն Զուքուրեան, Միհրան Նազաշեան, Ղուկաս Փիլիկեան, Գրիգոր Ելքովանեան 50–ական, Աւետիս Սէմերճեան 25, Կոնոյեան–Թիրէքեան ընտ. 30: Սիրաք Գորգոյեանի յիշատակին.– Անոյշ Գորգոյեան 75 Ֆ.: Գաբրիէլ Գաբրիէլեանի յիշատակին.– Գաբրիէլեան քոյրեր 100 Ֆ.: Բաբսեղ Հորոյեանի յիշատակին.– Մարօ Հորոյեան 20 Ֆ.:

Նոր երգապնակ

ԿՈՄԻՏԱՍԻ

ծննդեան 110-ամեակին առթիւ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ, ԳԵՂՋՈՒԿ ԵՐԳԵՐ ՈՒ ՊԱՐԵՐԳՆԵՐ

իրենց մասնակցութիւնը բերած են՝

ՍՕՆԻԱ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ)մեծծօ) ՍԻՒԶԱՆՆԱ ՄԻԼՏՈՆԵԱՆ (տաւիղ)

ՌԸՆԷ ՄԱՍԻՍ (պարիթօն)

ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ

իր մեներգողներով՝ Թէրէզ Քէչէճեան (ալթօ), Մկրտիչ Պօղոսեան եւ Ռընէ Մարքայեան (թէնօռ)

ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

×

En vente: auprès des membres de la Chorale SIPAN — KOMITAS.

Ainsi que:

Librairie Orientale, H. SAMUELIAN, 51, Rue Mr. le Prince, Paris 6e - 326.88.65
Librairie PALOUYAN, 9,Rue de Trévise Paris 9e - 523.24.97
Maison de la Culture Arménienne, 17, Rue Bleue, Paris 9e - 824.63.89
Maison de la Culture Arménienne, 9, Rue de Madrid, 94140, Alfortville - 376.55.89
Alimentation NIGOGHOSSIAN, 121, Av. H. Barbusse, 95400, Arnouville -985.04.46
Télé - Condorcet, 175, Av. Jean-Jaurès -92140, Clamart - 642.56.17
Maison de la Culture Arménienne, 12, Rue St. Basile, 13001, Marseille - 50.15.09
Maison de la Culture Arménienne, 15, Rue du 24 Avril 1915, 69150, Décines 49.42.97
Tissus André SEMERDJIAN, 53, Rue Mavier de Montjeau — 26000, Valence
Maison de la Culture Arménienne, 32, Rue Pourpery — 26500, Bourg-les-Valence
Maison Massis HOES - Mr. TACHDJIAN, 7, Bd. de la Libération - 26100, Romans
Librairie MASSIS - Mme. MARDIROSSIAN, 70, Cours Berriat, 38000, Grenoble 87.45.61

BEYROUTH
ALLER ET RETOUR PAR AVION
2100 F.
Avec des Conditions Spéciales
SABERATOURS
3, Rue de l'Arrivée
Imm. CIT. 7e étage -- 75015 Paris
Tél. 538.67.47

ԽՍԱԵԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Աւանդական Տօնածառը

Չորեքշաբթի, Դեկտ. 24

Ալե Մանուկեան սրահը:

Ծոխ ճաշ, պար եւ խրախճանք

ժամը 20.00էն մինչեւ առաւօտ

Ճաշագին 100 Ֆ.

փութով ապահովել սեղանները, առաւօտ ժամը 7էն 10, հեռախօս 372.04.20

REVEILLON DU 24 DECEMBRE

pour les jeunes

on dansera de 23 h. à l'aube

Entrée 30 F.

Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

Եկեղեցւոյս Վարչութիւնը կը ծանուցանէ մերազն ժողովուրդին, թէ Կիրակի, Դեկտ. 14, Մայր Եկեղեցւոյ մէջ տեղի կ'ունենայ եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ, Ս. Յակոբ Մծբնայ Հայրապետի տօնին առթիւ: Պատարագը կը մատուցանէ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ եւ կու տայ օրուան պատգամը:

Երգեցողութիւնները կը կատարուին Սահակ – Մեսրոպ Երգչախումբի կողմէ, քառաձայն – Եկմալեան եղանակով, առաջնորդութեամբ Խաչիկ Ելըմազեանի:

Սոյն հանդիսաւոր արարողութեանց եւ պատարագին կը հրաւիրուի մեր հաւատացեալ ժողովուրդը, ներկայ գտնուելու խուռներամ բազմութեամբ:

Սկիզբ ժամերգութեանց՝	8.15
Ս. Պատարագ	10.00
Քարոզ	11.15

Յետ պատարագի եկեղեցւոյս Վ. Պոպճեան սրահին մէջ տեղի կ'ունենայ ընդունելութիւն եւ գինեձօն, ի պատիւ Յակոբ Եպս. Վարդանեանի, իր անուան շնորհաւորութեանց համար:

sevan voyages-lyon

saberatours - paris

VOUS PROPOSENT

voyage en Arménie

DU 26 DÉCEMBRE AU 8 JANVIER

PRIX:3370 F.

—×—

DEPARTS PAR AVION DE LYON -- MARSEILLE -- PARIS

Renseignements et Inscriptions :

A LYON	A PARIS
sevan voyages	saberatours
SARKISSIAN Varoujan	BAGHDASSARIAN Levon
50, cours de la Liberté	3, rue de l'Arrivée
69003 LYON	Imm. CIT 7e étage
Tél. (78) 60 13 66	75015 PARIS
	Tél. 538 67 47

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Վարդգէս Յարութիւնեանը փնտռէ իր հայրը՝ Վարազդատ, որ ծնած է 1914ին, Ախտայի շրջանի Ռիդամալ գիւղը: 1941ին ռազմաճակատ գացած է, կռուեր է մինչեւ 1943 եւ ապա կորսուած է: 1947ին լուրեր հասած են թէ գինքը Մարսէյլ՝ տեսնողներ եղած են:

Իր մասին տեղեկութիւն ունեցողներ կրնան գրել հետեւեալ հասցէին.–

Վարդգէս Յարութիւնեան,

Զրվէժ, 7–րդ չէնք, 3–րդ մուտք, 26 բնակարան – ԵՐԵՒԱՆ:

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՁԵՌՆԱՐԿ

կազմակերպուած՝

Իսի – լէ – Մուլինոյի Եկ. Հոգաբարձութեան կողմէ:

– Դեկտ. 18, Հինգշաբթի օր, Մայր Հայրենիքի մէջ պատրաստուած ժապաւէնի ցուցադրութիւն.– «ԲԱՐԵՒ, ԱՅԴ ԵՍ ԵՄ»:

Հասցէ.– Իսիի Հայ Եկեղեցւոյ Ն. Ֆըրէնկեան Մշակութային Սրահ

6, Ave. Bourgain, Issy - les - Moulineaux

ACTIVITES CULTURELLES
organisées par
L'EPHORIE DE L'EGLISE
APOSTOLIQUE ARMENIENNE
D'ISSY - LES - MOULINEAUX

PROGRAMME

Conférence du Prof. J. P. MAHE
«Aux sources de l'Histoire Arménienne»
— Jeudi, 18 Décembre:
Projection du Film Arménien
«ԲԱՐԵՒ, ԱՅԴ ԵՍ ԵՄ»
dans *La Salle Culturelle N. Fringhian*
Eglise Arménienne,
6, Ave. Bourgain, Issy - les - -Moulineaux
Métro: Mairie d'Issy

Soirée Musicale

ALINE ARTINIAN

présente

Au Théâtre de la Michodière, Rue de la Michodière, Paris, à l'occasion de la venue de New York, pour la première fois à Paris, du grand flutiste américain ROBERT DICK et l'aimable participation de Mme. SUZANNA MILDONIAN une soirée musicale:

ROBERT DICK (flute)
ARTHUR HAS (Clavecin)
MARTHA Mc GAUGHEY (Viole de Gambe)
SUZANNA MILDONIAN (Harpe)
LUDOVIC DE SAN (Baryton)
MARISA BORINI (Piano)

Lundi, 15 Décembre, à 20h.30

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Թառոնէջեի, Տէր եւ Տիկին Պալիկեանի, Օր. Վարդուհի Տէր – Գրիգորեանի, Պալիկեան եւ Տէր – Գրիգորեան ընտանիքներուն եւ պարագաներուն, իրենց հօր, մեծ – հօր, եղբօր եւ հօրեղբօր՝ Մեսրոպ Տէր – Գրիգորեանի մահուան առթիւ:

Այս առիթով, Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին կը նուիրեն.– Տէր եւ Տիկին Յարէթ Յարութիւնեան 100, Տէր եւ Տիկին Յ. Հիսայեան 50, Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին բոլոր անդամ – անդամուհիները 300 Ֆ. կայանին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի Վարչութիւնը, շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Գասպարեանէ 150 Ֆ., իրենց աղջկան՝ Մառլէն Մելգոնեանի (Փարիզ) արկածէն ազատելուն առիթով, ինչպէս նաեւ, Տէր եւ Տիկին Մակեսեանէ իրենց ամուսնութեան 50–րդ տարեդարձին առթիւ 100 Ֆ.:

×

Կապոյտ Խաչի Վալանսի մասնաճիւղը ստացած է հետեւեալ նուէրները.– Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Մազաքեան 100, Փերուզ Վահանեանի մահուան առթիւ: Նոյն նպատակին՝ Գասպար Սիմոնեան 50: Տէր եւ Տիկին Յակոբ Կօշկակարեան 200, Գոհարիկ Էօշկէրեանի մահուան առթիւ: Ռմն 300 Ֆ.:

Imprimé Sur Les Presses
Du Journal «HARATCH»
Commission Paritaire: N° 55935
83, Rue D'Hauteville — 75010 - Paris

Fonds A.R.A.M

SAMEDI-DIMANCHE
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
13-14
ՇԱԲԱԹ–ԿԻՐԱԿԻ
13-14 DECEMBRE
1980

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

LE NUMERO 2 F.

56ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.798
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
56e ANNÉE — No 14.798

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Խուռնդածութիւններ ժողովի մը առթիւ

Նոյ. 24–ին եւ 25–ին Երեւանի մէջ գումարուեցաւ ժողով մը, որ կրնար իսկապէս աննախընթաց որակուիլ, բառին չափազանցուած իմաստով, եթէ սկիզբէն իսկ չյայտնուէր թէ, Երեւան տրամադիր չէր թուիր վերջապէս բան մը փոխելու, ըՍփիւռքի հանդէպ իր վերաբերումին մէջ:

Այս կէտը պարզուեցաւ առաջին վայրկեանէն իսկ Սփիւռքի «Ներկայացուցիչ – ներու» երեւանեան ընտրութեամբ եւ յե – տագային ալ, այն տեղեկատուութեամբ, զոր Երեւանի հեռատիպը հաղորդեց:

Հաւանաբար, նորութիւն մը ըսած պիտի չըլլանք եթէ մատնանշենք, որ Հա – յաստան ընթացիկ ըմբռնումով Պետու – թիւն մը չէ, քանի այն բացառիկ հայրենիքն է, որ գրեթէ իր բնակչութեան հաւասար՝ Սփիւռք մը ունի: Այս եզակի վիճակը գինքը կը դնէ առաւելութիւն – ներ ունեցող Հանրապետութեան մը շարքին յաչս՝ Մոսկուայի, բայց նաեւ պարտաւորութիւններ ունեցող՝ յաչս այդ Սփիւռքին իսկ: Ուրեմն իր քաղաքականութիւնը պէտք է տարբեր ըլլայ այլ պետութիւններու քաղաքականութենէն իրենց գաղթավայրերու նկատմամբ եւ Սփիւռքը չնկատէ տեւականօրէն ռազմափորձերու խոպան հող մը՝ այլ ըմբռնէ թէ հայկ. արտասահմանը չափահաս ու գիմագիծ ունեցող զանգուած մըն է:

Արդ, ի՞նչ էր այս ժողովին նպատակը եւ ի՞նչ եղաւ անոր արդիւնքը:

Առաջին առթիւ այն տպաւորութիւնը կը ծագէր, որ այս ժողովը պատրուակ – ժողով մըն է Երեւան համախմբելու համար Հայաստանի արտասահմանեան ծա – նօթ «դեսպաններու» կողքին, խումբ մը բարեմիտ ազգայիններ, մկրտուած ըստ կամս՝ «հասարակական գործիչ» կամ «գործարար շրջաններու ներկայացու – ցիչ», միաժամանակ տօնելու համար խորհրդայնացման 60–ամեակը. եւ բոլորին պսակումն ալ կատարելով երախտագի – տական (օր մը վերջ պիտի տա՞նք այս սրտկամիտ երախտագիտութիւններուն), նամակով մը՝ Բրեժնեւի: Եթէ այս էր, իսկապէս, միակ նպատակը, ան կը ձըգտէր ուրեմն բարի վարուց վկայական մը ապահովելու Մոսկուայէն, փաստելով թէ Երեւան յաջողած է ամբողջ սփիւռք մը լծել իր կառքին:

Սփիւռքի մտահոգութիւնները, սակայն, այլ են եւ չի կրնար խանդավառուիլ նըման կամայական կարգադրութիւններով, որոնք վերջին հաշուով կը յանգին ըսել տալու՝ autant en emporte le vent !

Պարզ է, որ Երեւան կրնայ իր ուզած մարդիկը հրաւիրել, իր ուզած ժողովը գումարել պայմանաւ սակայն որ «Ներ – կայացուցիչ» չմկրտէ մարդիկ, որոնք կրնան որեւէ բան ներկայացնել, նոյնիսկ «գործարար շրջաններ» բայց ոչ երբեք՝ Սփիւռքը:

Կենսականը այս է, մեզի համար, որ տարբեր ակնկալութիւններ ունենալու իրաւունքն ունինք հայրենիքէ մը, որ կ'ուզէ ըլլալ «Ամենայն Հայոց Հայաստանը»: Սփիւռքը, եթէ հատուածներէ կազմուած է, հատուած չէ եւ Հայաստանի ճիտին պարտքն է գիտակցիլ այս իրողութեան եւ չշարունակել հատուածական քաղա – քականութիւն մը, որ ոչ՝ Հայաստանի, ոչ ալ՝ Սփիւռքի շահերուն կը նպաստէ: Ի վերջոյ, կը խորհէինք թէ բան փոխ – ուած պիտի ըլլար 1948–էն ի վեր երբ այս նոյն սիւնակներուն մէջ «Մէկը միւսով պիտի չնչէ» խորագրուած խմբագրականով մը՝ Շ. կը գրէր ի մէջ այլոց. –

«Հայաստան եւ Հայկական Արտասահման երկու թեւերն են միեւնոյն ամբող – ջութեան: Երկու զանգուածներ, որոնք իրար պիտի լրացնեն հայրենի հողին վըրայ:

«Սովորական իմաստով գաղութներ չեն ինչ որ Հայկական Արտասահման կը կոչենք:

«Ուրեմն, թերխաշ, տնաբոյս քաղա – քագէտներ իրաւունք չունին կամակատար հպատակի կամ կթան կովու տեղ դնելու զանոնք:

«Թուրքիոյ հայ ժողովուրդին վերջին մնացորդը կը ներկայացնեն այդ գաղութները: Բազմութիւններ խորապէս հայրենասէր, թէեւ հեռու հայրենիքէն:

«Կը նշանակէ թէ որեւէ իշխանութիւն պարտաւոր է նկատի առնել անոնց բաղձանքները, տեսակէտները ու տրամադ – րութիւնները, այս կամ այն կարգադրութեան առթին:

«Ամէն պարագայի մէջ, իրաւունք չունի արհամարհելու, նուաստացնելու կամ իր կամքը պարտադրելու»:

Աւելի քան երեք տասնամեակ անցեր է այս խօսքերուն վրայէն, մարդը մին – չեւ լուսին գացեր է մինչ Երեւան կը մընայ դեռ լուսնին մէջ, չհասկնալով թէ ի հեճուկս բոլորին, հիմնական բարեփոխում պէտք է ներմուծէ Հայրենիք – Սփիւռք իր յարաբերութիւններուն մէջ, որպէսզի իսկապէս՝ մէկը՝ միւսով չնչէ:

«ՅԱՌԱՋ»

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ռ. ՌԻԿԸՆ իր կառավարական կազմին մէկ մասը – ութ հոգի – արդէն նշանակեց յանձինս Պաշտպանութեան, Գանձի, Արդարութեան Նախարարներուն, Ս. Ի. Ա.ի, Պիւտճէի տնօրէններուն, Առեւտուրի, Առողջապահական եւ Փոխադրու – թեանց Նախարարներուն: Մինչեւ Յուն – ուար 20, կազմը կ'ամբողջացնէ, որպէսզի Ծերակոյտն ալ վաւերացնէ:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵՆԷՆ զատ, որ հաւա – նաբար միակ «լաւատեղեակն» է այդ մասին, ամէն մարդ կը խօսի Լեհաստանի մէջ խորհրդային միջամտութեան մը մասին: Տեղւոյն վրայ լեհ մտաւորական – ները միաձայնութեամբ յայտնած են օտար թղթակիցներուն թէ ամբողջ Լե – հաստան կը ցցուի յարձակողին դէմ եւ արեան լոգանքի կը վերածուի երկիրը: Միւս կողմէ Սպանիոյ Համայնավար կուսակցութիւնն ալ ազդարարութիւն մը ըրած է Մոսկուայի ,շեշտելով թէ կը խզէ Խորհ. Համայնավար կուսակցու – թեան հետ եթէ այս վերջինը «անբռնաբարելի համարձակութիւնն ունենայ վնասելու ընկերվարութեան եւ խաղաղու – թեան»: Բայց կայ խորհրդային այլ միջամտութեան ալ ձեւ մը, որ զօրքի մուտք չէ անպայման, կը բաւէ Մոս – կուայի՝ տեղւոյն ուժերով, իրեն հա – ւատարիմ Լեհերով, «կարծր» կարգ ու կանոնը վերահաստել, ի վերջոյ Մոս – կուա Վարշաւա ալ «իր մարդիկ»ը ունի անշուշտ:

ԷՍԱՆՍԻՆ գինը կրկին կը բարձրանար Ուրբաթ գիշեր, նաեւ փիւէլին այս ան – գամ ալ, պատրուակն է՝ տոլարին բարձրացումը քանի որ քարիւղին գները տոլարով կը վճարուին եւ ամերիկեան տաբադրամը 4,68–ի հասած է, մինչ դեռ 4,10–ի շուրջ էր ամիսուկէս առաջ: Այս յաւելումը 7–րդ էր Ֆրանսայի մէջ, տարւոյն սկիզբէն ի վեր:

ՏՈՒՐ նահանգին մէջ, Օտէնքուռ Թուրք բանուոր մը՝ Բազիմ Քարատենիզ Թարգմանի դէմ կը կատարէր իր հայրենակիցներուն համար, որոնք կառք վա – րելու քննութիւն կ'անցընէին այլ խօս – քով «կը Թարգմանէ» թեկնածուներուն պատասխանները քննիչին հարցումներուն մինչեւ որ պարզուեցաւ թէ շատ «խերա – յատուկ» Թարգմանութիւն մը կ'ընէ, այսինքն որոշ գումար մը կ'առնէ թեկնա – ծուներէն եւ ինք կուտայ ճիշդ պատաս – խանները...

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ԴԵԿՏ. 2 – 4)

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ

(Է. եւ Վերջ)

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒ ՀԵՏ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ

Հայաստանի Համայնավար Կուսակցու – թեան Կեդրոնական կոմիտէի կեդրոնա – տեղին հանդիպում մը տեղի ունեցած է «Սփիւռքահայութեան Ներկայացուցիչ – ներ»ու հետ, որոնք հրաւիրուած էին Խորհ. Հայաստանի ու Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան կազմու – թեան 60–ամեակին նուիրուած հանդի – սութիւններուն եւ Սփիւռքի հայ հասա – րակութեան ներկայացուցիչներու ժողո – վին մասնակցելու համար: Ողջոյնի խօսք արտասանած է կուսակցութեան Ա. քարտուղարը՝ Կարէն Դեմիրճեան, ներկա – յացնելով Հայաստանի ձեռք ձգած յաջողութիւնները: Խօսք առած են Արամ Արաքս (Միացեալ Նահանգներ), Լեւոն Շոմելեան (Կիպրոս), Թորոս Թորանեան (Սուրիա), Էլգա Աքքիպրիթեան (Քանատա), Յարութիւն Մատէյեան (Լիբա – նան), Անահիտ Քիւրճեան (Հունգարիա), Ջիկ Տամատեան (Ռումանիա), Մկրտիչ Շելեֆեան (Զուիցերիա), Տիգրան Ալեքսանեան (Իտալիա), «Լիբանահայ հա – սարակական գործիչներ» Բարունակ Թովմասեան եւ Աւետիս Տէմիրճեան, Շա – ւարշ Մարտիրոսեան (Ֆրանսա), Գառնիկ Ադդարդեան (Լիբանան) եւ ուրիշներ: Կարէն Դեմիրջեան պատասխանած է ներկաներու հարցումներուն: Հանդիպումին ներկայ եղած են նաեւ Հայաստանի նախագահը՝ Բաբկէն Սարկիսով, վար – չապետ Ֆադէյ Սարգսեան, պետական եւ կուսակցական ղեկավար այլ դէմքեր:

———×———

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ԴԵԿՏ. 5 – 8)

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՆԵՐԸ» ԾԱՂԿԱՔԱՂԸ

«Սովետսկի Պիսատել՝ («Սովետական Գրող») հրատարակչականի Լենինգրադի բաժանմունքը լոյս ընծայած է «Հայաստանի բանաստեղծները» ծաղկաքաղը: Հատորին ընդարձակ յառաջաբանին մէջ Լեւոն Մկրտչեան ռուս ընթերցողներուն ծանօթացուցած է հայ բանաստեղծու – թեան պատմութիւնը, որ սկիզբ կ'առնէ Մեսրոպ Մաշտոցէն եւ կը հասնի աւելի քան 15 դարու: Իւրաքանչիւր բանաստեղծի գործը քննուած է համապատասխան դարաշրջանի ընկերային – պատմական յատկանիշներու հետ սերտ կապի մէջ: Հաւաքածոն կազմելուն Լեւոն Մկրտչեան առաջնորդուած է ժամանակագրական սկզբունքով, գիրքը բաժնելով երեք մասի՝ «Միջնադարեան պոէզիա», «Նոր ժամանակների պոէզիա» եւ «Սովետա – հայ պոէզիա»: Միջնադարեան հայկական քնարերգութիւնը ներկայացուած է Մեսրոպ Մաշտոցի, Գրիգոր Նարեկա – ցիի, Ներսէս Շնորհալիի, Ֆրիկի, Նա – հապետ Քուչակի եւ այլոց գործերով: «Նոր ժամանակների պոէզիա» բաժնին մէջ լայն տեղ յատկացուած է արեւելա – հայ եւ արեւմտահայ հեղինակներու գործերուն՝ Միքայէլ Նալբանդեան, Ռափայէլ Պատկանեան, Ալեքսանդր Ծատուր – եան, Մկրտիչ Պէշիկթաշլեան, Սիամանթօ, Վարուժան, Թէքէեան, Ռուբէն Սեւակ, Մեծարենց եւ ուրիշներ: Խորհրդահայ բանաստեղծութիւնը ներկայաց – ուած է Ազատ Վշտունիի, Գեղամ Սար – եանի, Վահրամ Ալազանի, Գուրգէն Մահարիի, Պարոյր Սեւակի եւ այլ բանաս – տեղծներու ծանօթ գործերով: Հաւաքա – ծոյին մէջ չեն տրուած այն հեղինակներու գործերը, որոնք առանձին հրատա – րակութիւններով մտած են «Պոէտի Գրադարան» մեծ կամ փոքր մատենաշա – րերու մէջ:

×

ՊԵՐՃ ԶԷՅԹՈՒՆՑԵԱՆԻ «ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐՈՒ ԿԱՆՉԸ» ԹԱՏԵՐԱԽԱՂԸ

«Արշակ Բ.» թատերախաղէն ետք, արձակագիր Պերճ Զէյթունցեան իբրեւ թատերագիր դարձեալ ներկայացած է հանդիսականներու: Բեմադիր Հրաչեայ Ղափլանեան Երեւանի Տռամաթիք թատրոնի մէջ ներկայացուցած է Պերճ Զէյթունց – եանի «Աստուածների կանչը»՝ ըստ Հա – յոց պատմութեան մոթիֆներու: Թատերախաղը կը ներկայացնէ Մեծն Տիգրանի կեանքի մէկ ժամանակաշրջանը, երբ կը վճռուէր Հայաստանի վրայ յարձակումի պատրաստուող հռոմէական զօրքերու դէմ կռիւը սկսելու կամ չսկսելու հար – ցը: Նիւթը ընտրելով պատմութենէն, հեղինակը, մասնագէտներու կարծիքով, թատերախաղին, դէմքերուն ու դէպքե – րուն արդիական շունչ հաղորդած է, հանդիսականի մտորումներուն առարկայ դարձուցած չարի ու բարիի, պատերազմի ու խաղաղութեան հարցերը: Թատե – րախաղին մէջ դերեր ստանձնած են Էմմա Վարդանեան, Գուժ Մանուկեան, Իշխան Ղարիբեան, Վիոլետ Գեւորգեան, Վլա – դիմիր Մսրեան, Ռաֆայէլ Քոթանջեան եւ ուրիշներ:

ՇԱՀԷ ԱՐՔ.Ի ԲՆԱԿԱՐԱՆԻՆ ԿՈՂՈՊՈՒՏԸ

———o———

Երուսաղէմէն մեզի հասած տեղեկու – թիւնները կը հաստատեն Շահէ Արք.ի բնակարանին գողութիւնը, որ կատար – ուած է գիշերով, թէեւ չի ներկայացը – ներ այն միլիոնները որոնց կ'ակնարկէր միջազգային մամուլը: Արդէն նման պարագաներու մէջ եղած գնահատումները բաւական «ջուր կը վերցնեն»:

×

Ինչ որ գողցուած է կը պատկանէր Շահէ Արք.ի անձնական հին հաւաքածոյին՝ ապակիէ սրուակներ, սրբանկարներ, հողէ ամաններ, լանջախաչը եւլն. եւլն. անշուշտ՝ արժէքաւոր բայց ոչ՝ միլիոններու հասնող:

Fonds A.R.A.M

ՆԱՅԻՐԻ

«ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ»

(ՀԵՂԻՆԱԿ՝ ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ)

(Բ. եւ վերջ)

Ազգային շարք մը հարցեր բաւական «ծեծելէ» ետք, անցնինք գրականութեան, մեր գրականութեան: Ինչպէս շատ մը գրասէրներ, Խ. Թէօլէօլեանն ալ իր մէջ զգացեր է բանաստեղծի խլըրտումը, բայց կրցած է յաղթահարել այդ փորձութիւնը: Եւ արդարեւ, իր յօդուածներէն մէկը խորագրած է «Ինչո՞ւ բանաստեղծ չեմ»: Այս առիթով ծայր տուած է բանավէճ մը՝ ընդմէջ յօդուածագիրին եւ Գրիգոր Պըլտեանի: Փարիզի «Յառաջ»ը, որ իր էջերը տրամադրած է գրական երկախօսութեան, յարմար դատած է երէց գրագէտ Զարեհ Որբունիի միջամտութիւնը: Եւ Փօքմի վկայասանը, բուն նիւթին անդրադառնալէ առաջ, նկարագրած է իր յուսախաբութիւնը որ ինք կըրած էր Պէյրութի գրական շրջանակներէն, 1966-ին: Յուսախաբութիւն մը որ ունի կրկնակի տարողութիւն: Նախ՝ հայկական Պէյրութը կը նմանցնէ «ճահիճի մը՝ այնքան հաճելի մժեղներու ճախրանքին»: Ինք Լիբանանի մայրաքաղաքը ժամանած էր տեղական իրաբամերժ եւ կուսակցութեանց ազդեցութեան ենթակայ տարրերէն կազմեալ միութեան մը կողմէ: Կարճատեւ յաջողութենէ մը ետք, ապարդիւն կը դառնան իր թափած ճիգերը, եւ, կ՚ըսէ Զ. Որբունի, «Վերջապէս գլուխ առի վերադարձայ, ծարաւս պուտիկ մը չյագեցած»:

Քանի առիթը ներկայացաւ, յիշեցնենք փարիզաբնակ գրագէտին որ Պէյրութ գալէն առաջ, մոռցած էր կարեւոր իրողութիւն մը: Մեր գաղութին գրողներէն շատեր ուսուցչական ասպարէզին նուիրուած են եւ ենթակայ կուսակցութեան մը տիրակալութեան (ազդեցութիւնը՝ տկար բառ մըն է): Որով, գրողներու միութեան մը կազմութիւնը, հրապարակ գալը, պէտք էր համապատասխանէր գործող կուսակցութեանց շահերուն: Որովհետեւ, երբ տարբեր գրողներ (ուսուցիչ կամ ազգային հաստատութեան պաշտօնեայ) շփման մէջ գտնուին, մէկտեղուին, կրնայ պատահիլ որ «բացուին» անոնց աչքերը, եւ կազմուի երրորդ ուժ մը՝ իրենց հակակշռէն ձերբազատ:

Իսկ միւս երեսը: Համաձայն ըլլանք կամ ոչ, կէս տոհմային է, մեծ մասամբ, մեր նորակազմ գաղութը, հազիւ յիսուն տարուան կեանք ունի եւ ենթակայ չէ իրմէ զօրաւոր մշակոյթի մը ազդեցութեան: Դժուար է, այդքան կարճ ժամանակի մը ընթացքին, բարեփոխել մեծ մասամբ Կիլիկիայէն գաղթած Հայուն բարքերն ու կենցաղը, Թրքերէն լեզուն: Մէկ խօսքով՝ մտայնութիւնը: Վստահ ենք թէ Փարիզի Լաֆայէթի գոհարավաճառներուն եւ գորգավաճառներուն մէջ Թրքախօսներ կան տակաւին:

Այս այսպէս ըլլալով, կրնանք ըսել Որբունիին թէ մարդս պէտք է նախ իր կոխած տեղը գիտնայ, որպէսզի չսայթաքի, եւ ճահիճներ ու մժեղներ չտեսնէ տեղ մը՝ ուր պարզապէս մտաւորական նեղմտութիւն եւ բարքերու կարծրութիւն միայն կայ:

Այս այսպէս էր, դժբախտաբար, 1966-ին: Ուրիշ տեղ մը, նոյն յօդուածին մէջ, Զարեհ Որբունի, նոր քննադատներուն (օտար) յաջողութեան ակնարկելով, կ՚ըսէ. – «Յիսուս միայն տասներկու Առաքեալներ ունէր, քանի մը ձկնորսներ, որոնք աշխարհը յեղաշրջեցին»: Փաստուած ճշմարտութիւն մըն է ըսուածը, բայց ըստ երեւոյթի եւ ոչ թէ ըստ էութեան: Ինք, յօդուածագիրը (Զ. Ո.), ոեւէ մէկէ լաւ սերտած է ընկերային գիտութիւնը: Որով, Քրիստոնէութեան այդքան արագ տարածումը պէտք չէ վերագրել միայն Առաքեալներուն, այլ, յատկապէս, նոյն ժամանակաշրջանի մարդկային ընկերութեան մտքի զարգացման աստիճանաչափին, գիտակցութեան, որ հասած էր միաստուածութեան գաղափարին, չէր հաւատար կուռքերուն եւ մոգերուն: Ատակ էր ընկալելու Քրիստոսի քարոզած նոր գաղափարաբանութիւնը: Այլապէս, ոչ թէ տասներկու, հարիւրքան առաքեալներ պիտի չկրնային հրդեհի արագութեամբ իրենց Վարդապետին խօսքը Պաղեստինէն հասցնել մինչեւ Հռոմ: Իսկ երբ Զարեհ Որբունի իր կարճ միջամտութիւնը կը վերջացնէ «նշանաւոր խօսքով» մը – պարտութիւն կայ (պարտուողը՝ Խ. Թ.ն է) որ յաղթանակ մը կ՚արժէ – կարծէք, մեքենաբար, Վարդանանց շառաւիղէն մէկուն պատգամն է որ մեզի կը հասնի՝ քսաներորդ դարուն վերջին քառորդին:

Որպէս քննադատ եւ բաղդատական գրականութեան դասախօս, Խ. Թէօլէօլեան մեզի ներկայացուցած է, երկու անջատ յօդուածներով, ամերիկեան գրականութեան երկու ներկայացուցչական դէմքեր – Րապըրթ Լօուըլ եւ Ու. Ս. Մըրուին: Հետաքրքրական եւ օգտակար աշխատանք մը, արդարեւ: Մենք պիտի փափաքէինք որ աւելի ընդարձակ ֆոնի վրայ պատկերացուած ըլլային, իրենց ֆօնբեքսբին մէջ առնուած, քանի որ յաճախ առիթը չենք ունենար ծանօթանալու օտար գրական մեծութեանց: Որով, հոս տեղին կը գտնենք մեր կողմէ եւս մի քանի տեղեկութիւններ աւելցնել, որոնք, կը կարծենք, զուրկ չեն շահեկանութենէ: Այսպէս, Րապըրթ Լօուըլ եղած է դաւանափոխ եւ դարձած է կաթողիկէ: Այս արարքը կազմած է կարեւոր հանգրուան մը, եւ զինք մղած՝ ինքնախոստովանանքի: Կարելի է յիշատակել նաեւ անգլիացի նշանաւոր գրագէտ Ճ. Ք. Չէսթըրթընի «դարձի գալը» դէպի կաթոլիկութիւն, դէպք մը որ իր ատենին բաւական աղմուկ հանեց: Իսկ Ու. Ս. Մըրուինի պարագային, ան դըրած է քերթուածներու հատոր մը՝ Անապազիս. խորագիր մը որ Քսենոփոնէն ետք, գործածած է ֆրանսացի Նօպէլեան բանաստեղծ Սէն – Ճոն Փերս: Մեր օրերուն, Անապազ կը նշանակէ նաեւ ներքին ճամբորդութիւն:

Մշտատեւ կերպով մտահոգ Հայոց (դժխեմ) Պատմութեամբ եւ Սփիւռքի ապազգային կապակցութեամբ, Խ. Թէօլէօլեան Ցեղութիւն եւ Հայութիւն յօդուածով, մեր մշակոյթին մէջ նշմարած է պակաս մը – «Փիլիսոփայութեամբ չենք հետաքրքրուած»: Փիլիսոփայութիւնը, պարզ առումով, խոկումի արարք մըն է, երկար եւ հանգիստ ժամանակի կը կարօտի: Կարելի է զայն նկատել նաեւ վերնախաւի մը մտորումներուն մէկ համադրոյթը: Ինչպէս անցեալին, ներկայ ժամանակներուն ալ, այլազան եւ բազմազան վերիվայրումներ մեզի չեն շնորհած փիլիսոփայելու յատուկ պատրաստակամութիւն: Երկար թափառումներէ ետք, հայրենիքէն դուրս, վերջնական կայք հաստատելով, Հայուն գլխաւոր մտահոգութիւնը եղած է յարմարիլ միջավայրին եւ դառնալ «տիպար քաղաքացի»: Որով, դժուար թէ այդ «տեսակ մը հայը» մուտք գործէ բնազանցական ոլորտներէն ներս:

Իր յօդուածներով ազգային եւ այլ հրատապ խնդիրներէն «անդին» գացող Խ. Թէօլէօլեան, հատորին վերջաւորութեան կ՚անդրադառնայ իրեն պէս մտածողներու կացութեան եւ իրաւամբ հարց կուտայ. – «Ո՞ր բեմէն է, ո՞ր թերթին մէջ լոյս պիտի տեսնեն այս քննադատութիւնները, «Յառաջ»էն (Փարիզ) անդին»: Այս մտահոգիչ հարցէն կը ծագի ուրիշ մը – մեր օրերուն, նկատի ունենալով տիրող պայմաններն ու ազդեցութեանց գօտիները՝ ազգային կեանքի մէջ, մտաւորական մը կրնա՞յ շարքայինի համազգեստ կրել, ենթարկուիլ ղեկավար մարմիններու: Կրնայ եւ չի կրնար, նայած թէ ինք ի՞նչ ձեւով կ՚ըմբռնէ գրողի անկախութիւնը, կամ ի՞նչ նշանակութիւն ունի «ազատ» մտածողութիւնը: Քանի որ, ինչպէս գիտենք, հաւապետօրէն ղեկավարի եւ մտաւորականի մտածումները կը հանդիպին իրարու, կ՚ամբողջացնեն զիրար: Անոնց մտածում եւ գործելակերպ – ենթակայ են յաճախ տարբեր եւ իրար հակասող էթիքներու: Մտաւորականը կրնայ գործել շարքերէն ներս, եթէ անձնականութենէն կենսական բան մը զոհէ յանուն հաւաքական շահերուն, որ այս պարագային տուեալ կուսակցութեան սեփականութիւնն է: Այլապէս, կը դառնայ «արտաքերացի» մը: Այս կացութեան լոյսին տակ, ի՞նչ է ոչ – կուսակցական մտաւորականին տեսակարար կշիռը: Պատասխանը կը գտնենք Սփիւռքահայ Մտաւորականութեան Հարցը յօդուածին մէջ. – «Սփիւռքը ունի աքսորեալ ժողովուրդ մը, բնական աքսորեալները»: Այսքան յստակ բնորոշում մը բացատրութեան չի կարօտիր:

Այս ըսուածներուն հետ եւ ըսուածներէն ետք, բան մը պիտի պակսէր, եթէ մեր գրչակիցը (Խ. Թ.) անտեսած ըլլար գրականութեան նորը – ինչ չըսեր նորարարութիւն – եւ ետ մնար մեր ժամանակէն: Ըստ իրեն, արուեստի գործի մը գոյութիւնը պայմանաւորուած է նաեւ ընթերցողին մասնակցութեամբ. – «Մեծ են այն գործերը որոնց կառոյցը կ՚արտօնէ, կը հրաւիրէ, կը պարտադրէ նոր դարերու եւ նոր պայմաններու տակ զիրենք ճանչցող նոր ընթերցողներուն, որ նոր իմաստներով դիմաւորեն զիրենք»:

«Մեծ գործը» բնորոշող այս քիչ մը ոլորուած բանաձեւումը կրնայ ճիշդ ըլլալ՝ Ճօյսի մը, Բրուստի մը կամ Օջականի մը պարագային: Բայց առաւ հարցը չի լուծուիր, եւ կարեւոր ալ չէ գիտնալ թէ ով է «մեծ գրողը», կը բաւէ որ գրողին մօտ տաղանդը չպակսի: Հեղինակը անհրաժեշտ եւ չոր կը գտնէ «կառոյց», «ձեւ», «լեզու» բառերը: Իր մտքին մէջ մէկը ունենալու է այդ բառերը չարաչար գործածողներէն: Մենք ալ յաւելունք՝ միշտ մէկը ունենալով աչքի առջեւ, հետեւեալ բառերու չարաչարութիւնը. – «Տարազ», «յղացք», «քաղքենիացում», «թղթածրար», «ենթարածին», որոնց յաճախակի գործածութիւնը կը պարպէ այդ բառերը իրենց իմաստէն...

Խաչիկ Թէօլէօլեան համակրելի գրող մըն է, արթուն հետեւող մը մեր ազգային կեանքի իրադարձութիւններուն: Իր սերունդին մէջ այն քիչերէն, որոնք գիտեն ընդգծել ուշագրաւ երեւոյթները ոգեւորութեամբ, քան թէ անհամեստ ցուցադրութիւններով իրենց անձերը երեւելիներու վերածել: Կարելի է լաւատեսութեամբ սպասել տարիքով եւ փորձառութեամբ իր հասուննալուն:

Ա. ԳԱՊՊԷՆՃԵԱՆ

Պէյրութ Հոկտ. 31

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

– ԿԱՆՉԸ –

Գրեց՝ ՄՈՒՇԵՂ ԳԱԼՇՈՅԵԱՆ

2.

Երբ ամուսնացնում էր իր կրտսեր որդուն, Զօրօն որոշեց հարսանիքի խմիչքը անձամբ եւ անպայման Արարատեան դաշտից բերել ... Միւս որդիներին ամուսնացնելուց նեղն էր եւ փոքրիկ հաւաք արեց. հարսանքանման մի բան: Իսկ, ահա, փառք, կարող է ողջ գիւղի, հեռու ու մօտիկ բարեկամների համար լի ու բոլ սեղան բացել, անպատ ու ընտիր գինով եւ անպայման՝ Արարատեան դաշտի եւ կայ ու չկայ՝ տնական: Որքան էլ աւագ որդին, որ առանձին ծուխ էր, միջնակ որդին, որ արդէն առանձին ծուխ էր, որքան էլ համոզեցին՝ խմիչքը բերել գինու գործարանից, – գործարանի գինուն գինի չի հասնի, – Զօրօն չհամոզուեց՝ Արարատեան դաշտից, կայ ու չկայ՝ Արարատեան դաշտից եւ ընտրողը ինքը՝ Զօրօն պէտք է լինի:

Եւ առաւօտեան նստեց մեքենայ, – միջնակ որդին սեփական աւտօ ունէր, – նստեց որդու կողքին եւ իջաւ դաշտ:

Գիւղեր մտան, դուրս եկան, մտան, դուրս եկան, ամէն գիւղում Զօրօն, է՛, քանի կարասի գինի փորձեց, բայց ոչ մէկը սրտովը չէր:

Իրիկնապահ էր արդէն, խիտ ծառաշարքերով երիզուած մայրուղիով որդին սրընթաց թռցնում էր մեքենան, ծառերի արանքից յանկարծ մի ճանապարհ յայտնուեց, եւ Զօրօն, չգիտես ինչու, խառնուեց իրար, – անցանք, – եւ ձեռքը գըցեց ղեկին: Մեքենան թռաւ ճանապարհից եւ խճճուեց թփուտների մէջ: Առանձնապէս վթար չէր. դռան մի փոքր քերծուածք, մի քանի խազ ու մազ, բայց որդին փրփրել էր:

– Քու սիրտ լեն պահէ, լաօ, – հանդըստացրեց Զօրօն, – կը պատահի, բարին էս էր:

– Էս գեղ իմ սրտին դուր եկաւ: – Յետոյ, գիւղի կենտրոնում, մեքենան կանգնեցրել տուեց, – լաւ – վատ՝ էստեղից կ՚առնենք: – Եւ մօտեցաւ հաւաքուածներին:

Բոլորն էլ գինի ունէին եւ պատրաստ՝ մառան առաջնորդելու: Միայն մէկը՝ լղլղոտ մի մարդ, սուս էր, եւ Զօրօն հէնց նրան դիմեց:

– Ինչո՞ւ չունեմ, – պատասխանեց մարդը, – այգի ունեցողը գինի էլ կ՚ունենայ:

– Աստուած վկայ, իմ տղի հարսանիք քու գինով կ՚անեմ, – յայտարարեց Զօրօն: – Էրթանք ձեր տուն:

Որթատունկի թարմ ճակատին առած գինեբոյր տուն էր: Տնամերձ ծիրանենու բունն ի կախ տաքդեղի կարմիր շարուկներ կային եւ պլստըլիկ ու ժիր մի պառաւ վար էր առնում շարուկները:

– Լաւ տուն ու տեղ ունիս, ախպէր:

– Տունն ու այգին, իրօք, Զօրոյին շատ դուր եկաւ: – Ուրախ վայելում:

Խօսքի վրայ պառաւը կտրուկ շուռ եկաւ: Մէկ ուզեց տաքդեղը գցել մաղի մէջ եւ մօտենալ, բայց այդպէս՝ կարմիր շարուկը թեւին շարունակեց հետաքըրքիր նայել անծանօթին:

– Քու նշանա՞ծն է:

– Հա: Քո երկրացին է:

– Իր էրգրացի՞ն ... Հըմ արի, հըմ արի, իմ քուր, – խնդացաւ Զօրօն, – հըմ արի ծանօթանանք:

Պառաւը մանրիկ ու չափուկ մօտեցաւ, ժպտերես ձեռք տուեց. թեւն ի կախ շարուկները խշխշացին, եւ նա մեղաւոր նայեց, որ տաքդեղով է դիմաւորում երկրացի հիւրին:

– Էրգրի ձեր գեղ ո՞ր մէկն է, քուրիկ:

Եւ պատասխանի վրայ Զօրօն կուչ եկաւ, ինչպէս կծկւում են շպրտուած քարից: – Սարեկա՞ն, – դժուարութեամբ մեկնուեց Զօրօն, – Սարեկա՞ն, – եւ չնայած պառաւը շատ մօտ էր, Զօրօն դէմքը մօտեցրեց եւ կկոցած նայեց աչքերի մէջ ... Ցոլնած ու տխուր էին պառաւի աչքերը, բայց խորքում չարաճճի ժպիտի մարմրող կայծեր կային: Զօրօն կախեց գլուխը, ապա մտմտուն ու չեղակի նայեց կնոջ թեւն ի կախ տաքդեղի շարուկին, յետոյ հեռո՜ւ – հեռուից, շատ հեռուից եկող մի ժպիտ՝ կոտոր, մեղք ու կրակ, սարդոստայնի պէս խճճուեց բեղին, եւ նա շշնջաց. – Ալէ՛ն: – Նոյն, իսկ պառաւը չլսեց իր անունը: – Ալէն, – շշնջաց Զօրօն ու ծանր շնկուեց: Շրտկուեց, ձգուեց, ձգուեց (վերջին տարիներին որդին հօրը այդպէս շիտակ ու ձիգ չէր տեսել), արտասովոր ձգուեց եւ դիմացը կանգնած պստլիկ կնոջ գլխին ի վեր նայեց հեռու, տների ու ծառերի արանքից դտաւ լեռնապարը եւ որքան շունչը հերիքում էր կանչեց, – Հըըիի՛, Ալէ՛ն ... Ալէ՛ն, – հայեացքը հեռու լեռներին հա՛ կրկնեց. – Ալէ՛ն ...

(Շար. 2)

Fonds A.R.A.M

Մարսէյլ Հայերէնը 1980-ին՝ ԻՆՉՈ՞Ւ...

ՄԱՐՍԷՅԼ («ՅԱՌԱՋ»). – Շահեկան նիւթ մը զոր ներկայացուց Փրոֆ. Ժ. Փիճու Մահէ, Դեկտեմբեր 5-ին, հիւրը ըլլալով Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան:

Հպանցիկ ակնարկ մը, նախ պատմական ըրաւ, հայերէն լեզուի ուսուցման հաստատութեան եւ ընդլայնումին Ֆրանսայի մէջ, տալով պատմական պատճառներ ու ազդակներ: ԺԶ. դարուն, Ֆրանսուա Ա. Թագաւորը մղուած քաղաքական նկատումներէ եւ աշխարհակալական նպատակներէ հետաքրքրութիւն ցոյց կուտայ Օսմանեան Կայսրութեան տիրապետութեան տակ ապրող ժողովուրդներուն հանդէպ եւ Խաչակիրներու օրով սաեղծուած կապը Հայերու հետ, կը գտնէ բնական շարունակութիւն մը: Իր յաջորդը՝ Անրի Բ., առաջին Թագաւորն է որ իր գրադարանը կը հարստացնէ հայերէն գիրքերով: Լուտովիկոս ԺԴ. եւ ԺԵ. Թագաւորները կը շարունակեն այս ուղղութեամբ, այնպէս որ այսօր երեքհարիւր յիսուն հատորով Փարիզի Ազգ. Մատենադարանը ամէնէն հարուստ հաւաքածոն ունի հայերէն գիրքերու. ոչ հայ միջավայրի մէջ, անշուշտ: Այնպէս որ պատրաստուած գետին մը կար, երբ 1795ին սաեղծուեցաւ Արեւելեան Լեզուներու Դպրոցը ուսուցանելու համար չորս լեզու՝ պարսկերէն, արաբերէն, թըրքերէն եւ հայերէն: Ապա, Ժ. Փիճու Մահէ թուեց հայերէնի ամպիոնը գրաւող յաջորդական փրոֆէսէօրները՝ Շահան Ջրբէթեան, Տիւլօրիէ, Ա. Մէյէ, Ժ. Տիմէզիլ ի մէջ այլոց:

Դասախօսը հարցը դնելով ի՞նչու սորվիլ հայերէն, թուեց զանազան պատճառներ՝ Հա՛յ Դպրութեան անգնահատելի արժէքին համար, հաւատարմութեամբ, լեզուն փոխանցելու համար երիտասարդ սերունդներուն եւայլն աւելցնելով սակայն թէ՝ հարցը իսկ դնելը կասկածի նշան մըն է: Եւ այս, հետեւանք մըն է 1915-ի ցեղասպանութեան, որ ոչ միայն պատմութեան մէջ արձանագրուած է որպէս ահաւոր ջարդ մը, այլ նաեւ որպէս Հայ մտաւորականութեան, Հայ մտքին եւ լեզուին ուղղուած մահացու հարուած մը քանի հայ բանաստեղծին հայ գրագէտին պատգամը այսօր չի հասնիր ապրող բոլոր սերունդներուն:

Անցնելով յետոյ լուծումներուն, յարգելի դասախօսը ըսաւ թէ ֆրանսական օրէնքներուն եւ կրթական եզանակի շըրջագիծին մէջ կարելի է գտնել լուծում մը, տալ պատասխան մը որ կը պատշաճի Ֆրանսային՝ հաստատել հայերէնի դասընթացքներ հանրային դպրոցներուն, հաստատութիւններուն մէջ եւ ծրագրըւած աշխատանքով, ամէն գնով, բոլոր դռները բախելով, հայերէնը դարձնել կենդանի լեզու, համահաւասար այլ լեզուներուն, եւ արձանագրուած բոլոր պաշտօնական քննութիւններու յայտագրին եւ մասնաւորապէս պաքալօրէային: Ժ. Փիճու Մահէ յայտարարեց որ այս ուղղութեամբ նախապատրաստական աշխատանքներ կը կատարուին: Թուելէ յետոյ կարգ մը ազդակներ արժեւորելու համար հայերէն լեզուն երիտասարդ սերունդին մօտ, դասախօսը ըսաւ թէ բնականօրէն արեւմտահայերէնն է որ պէտք է ուսուցուի, արեւելահայերէն կրնայ միայն որոշ պարագաներուն տեղ գտնել: Իր դասախօսութեան աւարտին տալով Ֆրանսացիին տեսակէտը, ըսաւ՝ «շատ բնական է սորվիլ եւ խօսիլ նախնիքներու լեզուն նամանաւանդ երբ անոնք տուած են աշխարհին ամենահին եւ որքան թանկագին մշակոյթ մը»:

Ներկայ կոկիկ բայց հետաքրքիր բազմութիւնը բազմաթիւ հարցումներով առիթ տուաւ առաւել ընդլայնելու նիւթը, ինչպէս՝ հայախօսութիւնը, երկլեզուախօսութիւնը, լեզուն որպէս հաղորդակցութեան միջոց եւ միակ հասարակաց յայտարար որ կը կամրջէ Հայը երկրէ երկիր, լեզուն որպէս քաղաքական նըպատակներու ազդակ, հայերէն լեզուի բերած դիւրութիւնները այլ լեզուներու աշակերտութեան մէջ, եւայլն...:

Անկասկած Հայու ինքնութիւնը կազմող եւ արժեւորող մեծագոյն ազդակը լեզուն է:

ԱՆԻ – ՆԱԽԱԳԻԾ ԹԻՒ 1

ՆՈՐԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՈՒԺԸ՝ ՈՐՊԷՍ ԱՌԱՆԴԱՊԱՀՄԱՆ ԱԶԴԱԿ

ԻՔՕՄԻ հայկական մասնաճիւղի փափաքով եւ «Էքս – ան – Փրովանս»ի մէջ կայացած «Խլուած կառոյց – Հայ Մշակոյթը Սփիւռքի մէջ» համագումարին մասնակցողներու համաձայնութեամբ, մարմին կ'առնէ Անի նախագիծ Թ. 1-ը, ղեկավարութեամբ Տիգրան Գույումճեանի եւ Հերման Վահրամեանի: Այս նախագիծը կ'ուզէ շօշափել եւ, կարելիութեան սահմաններով, սատարել ըստեղծելու միջազգային նպաստաւոր կարծիք մը եւ համակրանք Անիի շրջանին պատմական յուշարձաններուն վերականգնումի եւ նորոգութեան աշխատանքներուն հանդէպ, նախաձեռնութեամբ եւ մասնակցութեամբ միջազգային հաստատութիւններու:

Պէտք է նկատի ունենալ որ Անին եւ մերձակայ շրջանները, իրենց կոթողներով, մաս կը կազմեն համամարդկային մշակոյթի ընդհանուր պատմութեան, ուր ծաղկած եւ զարգացած են նախադարէն մինչեւ մեր օրերը բազմազան մշակոյթներ: Բաւական է նշել որ այդ գօտիներուն մէջ կան հետքերը նախնադարեան, ուրարտական, հայկական, վրացական, հրէական, սէլճուկեան եւ այլ իսլամական մշակոյթներու ծաղկման ու չերտաւորումներուն:

Ուստի ճիշդ եւ փափաքելի է որ թէ Հայեր եւ թէ այլ ազգեր առաջնակարգ փոյթ մը ունենան բերելու իրենց նպաստը փրկելու այս բոլորը, առանց տարուելու ազգայնամոլական սին ըմբռնումներէ որպէսզի յաւէտ չկորսուին մշակոյթային այն գանձերը՝ որոնք հանուր մարդկութեան պարծանքը կը կազմեն:

Թերեւս շատ Հայեր տեղեակ չեն որ Անատոլուի Հայկական կոթողներուն նըման փլչելու եւ կորուստի վտանգին ենթակայ են նաեւ ուրիշ կոթողներ, վրացական, քրտական, պարսկական եւ նոյնիսկ սելճուկեան: Հարկ չէ, ուրեմն, այդ յուշարձաններուն պարզած տխուր կացութիւնը կապակցել միմիայն պատմական որոշ անցքերու, որոնք անտարակոյս ունին իրենց յատուկ կշիռը, այլ նաեւ ընդհանրապէս տեղւոյն բնութեան խստութեան, այդ գօտիներու լքուածութեան, եւ մանաւանդ տեղացի գիւղացիներուն – արեւելեան երկիրներու յուշարձաններուն առաջին թշնամիները – տգիտութեան եւ տնտեսական աղքատութեան՝ որոնք տեւականօրէն օգտուած են սրբատաշ քարերէ շինելու համար իրենց բնակարանները:

Ծրագրուած ծրագրին համաձայն, Հայկական եւ ոչ հայկական բոլոր կազմակերպութիւններուն, մշակութային հաստատութիւններուն, հնագիտական կաճառներուն, Համալսարաններու ճարտարապետութեան մասնաճիւղերուն եւ այլ միութիւններու տրամադրութեան պիտի դրուին շարք մը ազդանկարներ (աֆիշներ) եւ ծանուցագրեր որոնցմէ յաջորդաբար պիտի կազմուի ցուցահանդէս մը: Այս ցուցահանդէսին նպատակը պիտի ըլլայ պարզել հանդիսատեսներուն տեղւոյն կոթողներուն անցեալի ու ներկայ կացութիւնը, որպէսզի ծանօթանալով մշակոյթի եւ արուեստի այս բեկորներուն՝ սիրեն զանոնք եւ զգան անոնց պահպանման կարեւորութիւնը:

Ցուցահանդէսին հետ տրամադրելի պիտի ըլլան նաեւ տեփլիաններ, ուր տեղ պիտի գտնեն ազդանկարներու բացատրութիւնները, Անիի եւ շրջակայքի քարտէզը, կոթողներու յատակագիծերը, ուրիշ ծանօթութիւններ եւ ամփոփ մատենագրութիւն մը:

Ցուցահանդէսի պիտի ընկերանայ նաեւ ցուցակ մը՝ գիրքի ձեւով, ինչպէս նաեւ լուսապատկերներու շարք մը՝ որոնք օգտակար պիտի ըլլան յատկապէս անոնց որ կ'ուզեն կազմակերպել դասախօսութիւններ եւլն.:

Ամէն հայ կամ ոչ հայ կազմակերպութիւն, որ ինքզինքը հետաքրքրուած կը զգայ այս ծրագրով, կրնայ է բերել իր նպաստը եւ մասնակցութիւնը այս աշխատանքին, որպէս հովանաւորիչ հաստատութիւն, գնելով ազդանկարներու երկու շարք եւ կազմակերպելով իր կարգին՝ ցուցահանդէս մը այդ նիւթերով: Այս կազմակերպութիւններուն անունները առանձին պիտի յիշուին:

Կազմակերպող – հովանաւորող հաստատութիւնները կրնան ցուցահանդէսէն վերջ ծախու դնել ազդանկարները միասնաբար կամ առանձին – առանձին՝ տեղւոյն պահանջներուն համաձայն:

×

ՊԱՏՈՒԵՐՆԵՐՈՒ ԱՊԱՀՈՎՄԱՆ ԵՒ ԱՅԼ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

1.– Ցուցահանդէսը բաղկացած է 34 ազդանկարներէ: 11ը գունաւոր և մնացածը սեւ եւ ճերմակ. չափերը՝ սմ. 35·50, – 50·70, – 35·100 եւ 70·100, որ կ'ընէ 20 – 32 մեթր երկայնքով ցուցահանդէս:

2.– Ազդանկարներու հետ կը տրուին ցուցահանդէսի նախագիծը, ըստ որուն կարելի է ունենալ վերոյիշեալ երկայնքով ցուցահանդէսը եւ ուզած կերպով փակցնել պատերուն, յատուկ տախտակներու եւ այլն. ձեւերով:

3.– Ամէն մի շարքի արժէքն է մօտաւորապէս 78·00 ամերիկեան տոլար, հանդերձ ապահովագրուած առաքման ծախքով: Օդային առաքումը՝ ըստ պահանջի եւ առանձին:

4.– Տեփլիաններն են՝ անգլերէն, ֆրանսերէն, հայերէն, գերմաներէն, սպաներէն եւ իտալերէն լեզուներով: Արժէքը մօտաւորապէս 0·50 ամերիկեան տոլար եւ նուազագոյն պատուէրը՝ 100 օրինակ:

5.– Սլայտներու շարքը կ'ունենայ անգլերէն, ֆրանսերէն, հայերէն եւ իտալերէն բացատրութիւններ. իսկ գիրքցուցակը անգլերէն, հայերէն եւ իտալերէն բնագիրներ: Խութիւնը եւ արժէքները կը ճշդուին յետագային ըստ յառաջացած հետաքրքրութեան:

6.– Ազդանկարներու շարքը կարելի է ապահովել մինչեւ Յունուար 21, 1981: Ազդանկարներու տպաքանակը կ'որոշուի ստացուած պատուէրներու համաձայն: Շարքերը ազատ եւ առանձին ծախու չեն վերոյիշեալ թուականէն վերջ:

7.– Վճարումները երկրորդ հանգրուանին. շարքերու յանձնումը Ապրիլ – Մայիս 1981:

8.– Ապահովելու համար դիմել առանց առաքման որեւէ գումարի՝

I. C. O. M.

VIA REINA, 5, 20129 MILANO
ITALIA

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՖԷՏԱՅԻՆԵՐԸ

Վարդան իր ձեռքով քանդեց պատին պէս իրարու վրայ դիզուած գրքերը: Ընկերները օգնեցին, որովհետեւ Վարդան լուրջ էր: Անոնք լապտերի մը լոյսով՝ բոլոր գրքերը բաց կողքերով դիզեցին խարոյկին վրայ: Վարդան քարիւղ թափեց ու կրակի տուին:

Բոցը ամբողջ ընդարձակ բակը բռնեց կարմիր ու ծխոտ: Կարմիր լոյսը դուրս բերաւ շուրջը հաւաքուող ուսանողներու եւ մի քանի ուսանողուհիներու դէմքերը, թարմ ներկով, Բամպրանոի խաղեր – կերու արտայայտութիւնով: Լոյսը զարկաւ նաեւ դրացիներու պատուհաններուն, ուրկէ բաց աչքերով սկսան դուրս նայիլ հասա ու կլոր կուրծքերով կիներ:

Խարոյկին բոցը գրեթէ հասնելու վրայ էր, երբ ուշացած՝ բակը մտաւ Սուրէն Զաւէնը:

– Ինչո՞ւ ուշացար, Սուրէն, – հարցուց Վարդան:

– Էն, էն ձեռագիրը ... – ըսաւ Սուրէն՝ թաշկինակը քթին տանելով:

– Ի՞նչ ձեռագիր:

– Էն հրեան գտայ այսօր:

– Ցետո՞յ:

– Ձեռագիրները հաւաքեցի ...

×

Վարդան ու Սուրէն ճամբայ ինկան Հայաստան երթալու: Զաւէն մնաց Ռուսաստանի մէջ, Լավրովի դասախօսութիւնները մտիկ ընելու համար, իսկ Վարդան անցաւ Հայաստան ու մտաւ ֆէտայիներու շարքերուն մէջ:

Վարդան որպէս զինուոր մասնակցեցաւ մի քանի կարեւոր կռիւներու: Եղաւ յանդուգն, խիստ ու խորամանկ: Անցաւ խումբի գլուխ ու երկու թուրք ցեղապետներ շղթայի զարկեց: Լեռներուն մէջ դարձաւ Տոքթ. Նալբեանի ուժեղ ու ապտակող ձեռքը:

Նոյնիսկ իր յանդգնութիւններով Վարդան մնաց երկնքի պէս միշտ անհասկանալի: Հայաստանի գիշերները անոր աչքերուն կայծ ու փայլ տուած էին: Իր լաւ տրամադրութիւններուն մէջ կը խօսէր հանդարտ եւ սակայն խօսած պահուն մտքին մէջ քարտէսի մանր գծերով բան մը կար, որ միշտ անհասկնալի կը մնար:

Ամբողջ հինգ տարի Վարդան լեռներուն մէջ եղաւ: Երազի պէս կը յիշէր իր գրքերու խարոյկը միայն:

×

Վարդան շրջաններէն ուշ հասած նամակներ կը կարդար: Պետօն, Սերոբը, Խէչօն, Մարգարը եւ Մանուկը իր շուրջը հաւաքուած էին:

Բ–ի շրջանէն:

«Շէն գիւղի տաւարները քշող, Մանասեի հարսը փախցնող Իհսան պէկի տղուն՝ Հէմզոյի սպանութեան առիթով, բանտ լեցուցին գիւղի ամբողջ աչքի զարնող երիտասարդները ու մեծամեծները: Դաշտի աշխատանքները երեսի վրայ ձգուած են: Քիւրտերը սկսած են նոյնիսկ խաղողի այգիները քակել:

«Գայմագամը, Պոլսէն նոր հասած, արիւնը երեսին մէկն է, Հիւսնի անունով: Գիւղը խիստ խուզարկութեան ենթարկեց ու մարագի թաղստոցէն դուրս հանեց Հէմզոյի տէրորիստը՝ Սէյտօն: Թաղստոցը մատնած էր գիւղացի Մանա, որ կառավարութենէն ստացեր էր հինգ ոսկի:

«Այսօր օր ցերեկով կառավարութեան շէնքին առջեւ սպաննուեցաւ Մանասը: Սպաննողը եօթնասուն տարեկան ծերունի Յովակն էր, որ սպաննելէ վերջ ինքզինք յանձնեց ոստիկանութեան: Սէյտօն կախաղան հանուելու վտանգին մէջ է: Գիւղացի բանտարկեալները զարհուրելի տանջանքներու կ'ենթարկուին. եղունգներ կը քաշեն, պորտերուն վրայ արճիճ կը լեցնեն: Գիւղացիները այս բոլոր չարչարանքները ծանր համբերութեամբ կը տանին:

«Երէկ գիշեր Շուշիկի հետ գիւղ մտած է Գուրգէնը: Էհսան պէկի զօլամներուն ու Գուրգէնի խումբին միջեւ կռիւը անխուսափելի է:

Բարեւներով՝
ԳԷՈՐԳ»

(Շար. 216)

Fonds A.R.A.M

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Ուստուլիքեան Փանոս, Այրի Տիկին Շաքոֆ Ալիս եւ զաւակնե – րը, Օր. Սեդա Ուստուլիքեան, հոգե – հանգստեան պաշտօն կատարել կու տան իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ – հօր՝

ՓԱՆՈՍ ՈՒՍՏՈՒԼԻՔԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ եւ իրենց գերդաստանի բոլոր ննջեցեալներուն հոգիներուն յիշատակին, այս Կիրակի, Դեկտ. 14ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս Եկեղեցին:

Ի գիտութիւն՝ ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Ջամալեան ընտանիքը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատար– ուի, Կիրակի, Դեկտ. 21ին, Փարիզի Ս. Յովհ. – Մկրտիչ Եկեղեցին, իրենց հօր, եւ մեծ – հօր՝

ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆԻ

մահուան 40–րդ տարելիցին եւ իրենց մօր եւ մեծ – մօր՝

ԿԵՌՈՒԹՈՒՍ ՋԱՄԱԼԵԱՆԻ

մահուան 5–րդ տարելիցին ի յիշատակ:

Ի գիտութիւն՝ ողբացեալներուն յիշա– տակը յարգողներուն:

×

Այրի Տիկին Վիգէն Թորոսեան եւ զա– ւակը՝ Սեւան, Այրի Տիկին Սերժ Թո – րոսեան, Տէր եւ Տիկին Հրայր Թորոս– եան եւ զաւակները, Պ. Գասպար Վար– դազարեան, Այրի Տիկին Ջաւէն Պետոյ – եան եւ Պ. Յովհաննէս Պետոյեան, կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշ – տօն կը կատարուի Կիրակի, Դեկտ. 21ին, Փարիզի Ս. Յովհ. – Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ամուսնոյն, հօր, զաւկին, եղ– բօր, հօրեղբօր, սանին եւ փեսային՝

ՎԻԳԷՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

մահուան 10–րդ տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն՝ ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՏՕՆԱԾԱՌԸ

Դեկտ. 21, ժամը 17ին

Հաճելի մթնոլորտ, ընտանեկան մը– տերմութեամբ: Աւանդական ճաշ եւ գեղարուեստական բաժին:

Մասնակցութեամբ՝
Վարժարանի երգչախումբին,
ՆԱԽԱՍԱՐԴ Պարախումբին
եւ ՄԱՐԹԷՆ ԵՈՐԿԱՆՑԻ

Ժամը 19ի առեններբ, Կաղանդ– Պապան իր նուէրներով պիտի ուրա– խացնէ մեր մանուկները:

Ապահովել սեղանները հեռաձայնե – լով Վարժարան – 534. 68. 28

Կը հրաւիրուին ծնողքները ու Վար– ժարանին համակիրները:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՍԵՐՈՎԲԷ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ

«ՄՈԽՐԱԲԵՐԴԻ ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏԸ»

Դրուագ մը՝ Ռուսաստանի ինքնապաշտպանութեան կռիւներէն:

Հետաքրքրուողները կրնան դիմել՝

Mr. Assadourian Vertanés,

23, Rue Pixéricourt, 75020 - Paris — Tél. 636. 79. 56

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՍԷՆ – ՄՕՐԻՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Կապոյտ Խաչի Դպրոցին, Կիրակի, Դեկտ. 21, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Կաթողիկէ եկեղեցւոյ սրահը: Ներկայ կ՚ըլլայ Կաղանդ Պապան իր բազմաթիւ նուէրներով: Հիւրասի – րութիւն Խաչուհիներու կողմէ:

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի մաս– նաճիւղին,

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 11

×

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ՝
Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութեան
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 18ԻՆ
Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի Վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրա – ւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, բաժակ մը թէյի շուրջ, Շաբաթ, Դեկտ. 20, կէ– սօրէ վերջ ժամը 16ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17, Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 9–րդ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը, շնորհակալութեամբ ստացած է 200 Ֆ. Տիկին Անահիտ Հրաչեանէ, ի նպաստ դպրոցին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Պոլենէն Պ. Առաքելեան 100 Ֆ. կը նը– ւիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար:

Հաճելի թղթակցութիւն՝ ձեր փափա– քած լեզուով. Բարեկամական, Մշակու– թային կապեր Ազգակիցներու հետ՝ ա– մէնուր.

12 – 72 տարեկան.

ԱՐԱԳ, ԽՈՐՀՐԴԱՊԱՀԱԿԱՆ եւ ԼՈՒՐՋ

Մանրամասնութեանց համար դիմել՝

CERCLE «ARMENIA — AMITIE»

3, Chemin du Cap, 1006 — LAUSANNE (SUISSE)

———×———

Une correspondance agréable dans la langue de votre choix; relations amicales, culturelles, avec vos compatriotes de Tous Pays.

de 12 à 72 Ans.

Service RAPIDE, DISCRET et SERIEUX

Ecrivez sans engagement de votre part.

Offre d'Emploi

«LE HOME ARMENIEN» de St. Raphaël (Var) recherche un cui - sinier spécialités arméniennes, à partir du 1er JANVIER 1981.

Salaire Intéressant.

Téléphoner au (94) 95. 00. 30

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՁԵՌՆԱՐԿ

կազմակերպուած՝

Իսի – լէ – Մուլինոյի Եկ. Հոգաբար - ձութեան կողմէ:

– Դեկտ. 18, Հինգշաբթի օր, Մայր Հայրենիքի մէջ պատրաստուած ժապա– ւէնի ցուցադրութիւն.– «ԲԱՐԵՒ, ԱՅԴ ԵՍ ԵՄ»:

Հասցէ.– Իսիի Հայ Եկեղեցւոյ Ն. Ֆը– րէնկեան Մշակութային Սրահ

6, Ave. Bourgain, Issy - les - Moulineaux

ACTIVITES CULTURELLES
organisées par
L'EPHORIE DE L'EGLISE APOSTOLIQUE ARMENIENNE D'ISSY - LES - MOULINEAUX

PROGRAMME

Conférence du Prof. J. P. MAHE

«Aux sources de l'Histoire Arménienne»

— Jeudi, 18 Décembre:

Projection du Film Arménien «ԲԱՐԵՒ, ԱՅԴ ԵՍ ԵՄ»

dans La Salle Culturelle N. Fringhian

Eglise Arménienne,

6, Ave. Bourgain, Issy - les - Moulineaux

Métro: Mairie d'Issy

UGAB - JEUNES OUVERTURES

SOIREE CINE — CLUB

Le Jeudi, 18 Décembre, à 20h.45

(comme tous les 3e Jeudi de chaque mois)

au Centre Culturel Alex Manoogian

118, *Rue de Courcelles, Paris 17e*

Le célèbre film arménien

« NAHABED »

de Henrik Malian

ԷՍԱԵԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Աւանդական Տօնածառը

Չորեքշաբթի, Դեկտ. 24

Ալեք Մանուկեան սրահը

Ծոխ ճաշ, պար եւ խրախճանք

ժամը 20.00էն մինչեւ առաւօտ

Ճաշագին 100 Ֆ.

փութով ապահովել սեղանները, առա– ւօտ ժամը 7էն 10, հեռախօս 372.04.20

REVEILLON DU 24 DECEMBRE

pour les jeunes

on dansera de 23 h. à l'aube

Entrée 30 F.

Imprimé Sur Les Presses Du Journal «HARATCH»
Commission Paritaire: N° 55935
83, Rue D'Hauteville — 75010 - Paris

récital

PAUL BAGDADLIAN

From U. S. A.

LUNDI, 26 JANVIER, A 21 h.

Participation de l'Orchestre GAIDZAGS

Réservation:

PALOUYAN (Paris) 523. 24. 97

TELE-CONDORET (Clamart) 642. 56. 17

JANTEX, (Rue des Petits Carreaux-Paris)

LA CAPPADOCE (Alfortville) 375.05.30

Théatre de la ville d'Issy-les-Moulineaux

PRIX: 50, 70, 90 F.

Chez Hagop

9, RUE DU NIL, 75002 — PARIS

TEL. 296. 37. 41

POUR LE REVEILLON DE LA ST. SYLVESTRE

LE MERCREDI, 31 DECEMBRE

une nuit à Léningrad

avec

SERGE et PIERRE CAMPS

MENU........

* *l'Apéritif d'HAGOP*
* *l'Assiette de la Caspienne à la Vodka*
* *La Brochette de coquilles St. Jacques à l'Orientale.*
* *La Gigue de Chevreuil (façon Maître Queue «HAGOP»).*
* *Les delices de l'escargot aux noix.*
* *Les Fromages «Belle Fermière».*

l'Ananas givré (pour 2).

* *Les Gourmandises d'Orient.*
* *Le Café Arménien.*

1 Bouteille de:

Bordeaux Chateau La Terrasse — 1978

1/2 Bouteille de Champagne Brut.

«PIPER HEIDSIECK» par personne.

AU PRIX DE 460 T.T.C.

(VIN et SERVICE COMPRIS)

LE LUNDI SOIR, 5 JANVIER

Noël Arménien

320 T.T.C. Service Compris

* *Les 3 Caviars avec Vodka.*
* *Grillade de Maquereau (façon HAGOP)*
* *Brochettes mixtes, grillées au Pilav.*
* *Pissenlits aux Lardons.*
* *Les Fromages de la Ferme.*
* *Le Bouchon de Champagne Glacé.*
* *Les Sucreries d'Orient.*
* *Le Café Arménien.*

Saint Amour 1979, à volonté

1/2 Bouteille de Champagne Brut.

«PIPER HEIDSIECK» par personne.

———×———

SOIRÉE ARMÉNIENNE

Animée par

MELKON et SERGE et PIERRE CAMPS

Au Piano: JEAN MARTIN

RESERVEZ VOS TABLES!.. TEL. 296.37.41

OPTIMA Tours

ARMÉNIE 1980

A PARTIR DE 2850 FR. (tout compris)

DU 26 DECEMBRE AU 4 JANVIER

Cette année plusieurs départs par mois et TOUTE L'ANNEE de 12, 14 et 16 jours.

demander notre brochure détaillée

RENSEIGNEMENTS - INSCRIPTIONS :

Sonia Coumryantz

OPTIMA Tours

75003 PARIS

67-69 rue Quincampoix (angle rue Rambuteau) — Tél. 274-27-20

Métro : Rambuteau ou Etienne Marcel

Lic. A 946 (Agence agrée INTOURIST)

Telex : 211 324 F.

Fonds A.R.A.M

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
16
MARDI
16 DECEMBRE
1980

LE NUMERO 2 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.799 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 56e ANNÉE — No 14.799

ԵԸԼՄԱԶ ԶՈՒԼՖԱՆ, ԿԱՊՐԻԷԼ ՄԱՑՆԷՖ ԵՒ ՀԱՅԿ. ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

Կապրիէլ Մացնէֆ, հին ծանօթ մը հայ հասարակութեան իր հայանպաստ գրութիւններով եւ ելոյթներով, Մոնտի, շաբաթական իր վերջին քրոնիկը նուիրած է Ելըմազ Զուլֆանի, սպաննուած տարի մը առաջ Շան գ'էլիզէի վրայ եւ որուն մահուան տարելիցը ոգեկոչելով, խիստ կերպով կը դատապարտէ հայկ. ահաբեկչութիւնը, ի մասնաւորի «հայ արդարադատները, որոնք կ'անպատուեն արդարութեան գաղափարը եւ կը մթագնեն Հայաստանի պատկերը»: Համաձայն է մեղաւոր Թալաթի ահաբեկումին, համաձայն չէ անմեղ Զուլֆանի ահաբեկումին, Հայերու ցաւերուն գլխաւոր պատասխանատուները Թուրքերը չեն, կ'ըսէ Մացնէֆ, այլ երէկ՝ Անգլիացիներն ու Ֆրանսացիները, այսօր՝ Ռուսերն ու Ամերիկացիները: Մացնէֆ կը բողոքէ ինչ որ չի բողոքուիր երբ կը գրէ. – «Ահաբեկչութիւնը վճռուած աւելի քան 60 տարի յապաղումով անճերելի է: Իսրայէլեան գաղտնի սպասարկութիւնները կը հետապնդեն նացի հին պետերը բայց չեն սպաններ անմեղ Գերմանացիներ ծնած Հիթլէրի մահէն տասը տարի յետոյ»:

Գրութիւնը այն տպաւորութիւնը կը թողու թէ հեղինակը ճիգ կը թափէ նոր բարեկամներ շահելու չկորսնցնելով՝ հին բարեկամներ: Չի խուսափիր իսկ ըմբոստացական աժան գրականութենէ մը երբ կը գրէ... «Զուլֆան սպաննուեցաւ, երբ Ծնունդի նուէր մը գնած էր իր փոքր աղջկան համար», աւելցնելու համար քիչ անդին... «Ելըմազ Զուլֆանի սպանութիւնը մարդկայնօրէն հրեշային եւ քաղաքականօրէն յիմար արարք մըն է»: Հրահանգի ձեւով, կը պահանջէ Հայերէն որ «զսպեն իրենց դիւահարները» ու կ'եզրակացնէ «Ելըմազ Զուլֆանի սպանութիւնը Թուրք ընտանիք մը խրեց յուսահատութեան մէջ եւ խաղը կ'ընէ հայ ժողովուրդի վատթարագոյն թշնամիներուն»:

Հաւանաբար ոչ ոք բան մը կը կորսնցնէ այս գրութիւնով, բայց անկասկած բան մը կը շահէր Մացնէֆ զայն չգրելով: Կարելի է, անշուշտ, ամէն բան ըսել, եւ Մացնէֆի տողերուն մէջ տրամաբանական խօսքեր չեն պակսիր, բայց կարեւորը՝ ըսելու ձեւն է...:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺՈԷԼ ԼԸ ԹԷՕԼ, Ազգ. Պաշտպանութեան նախարարը, զոհ գնաց սրտի տագնապի մը, Շաբաթ գիշեր, իր ծննդավայրին՝ Սալէ – Սիւ – Սարթի մէջ, որուն քաղաքապետն էր: 50 տարեկան, Լը Թէօլ յարգանքը կը վայելէր բոլորին, նաեւ քաղաքական հակառակորդներուն: Նոր է որ նշանակուած էր Ազգ. Պաշտպանութեան գլուխը, նախապէս Փոխադրութեանց նախարար էր: Փոխանցման շրջանը կ'ապահովէ Գործակցութեան նախարարը՝ Կալէ բայց հարկ է ժամ առաջ նոր նախարարը նշանակել: Աւանդութեամբ Կոլիստ մը կը յանձնուի այդ պաշտօնը:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ զինուորական իշխանութիւնը նոր օրէնք մը հռչակած է Շաբաթ օր, որ կը յայտնէ թէ զինուորական վարչակարգը իշխանութեան գլուխ պիտի մնայ մինչեւ որ նոր Սահմանադրութիւն մը ստեղծէ նոր Խորհրդարան մը: Որեւէ պայմանաժամ չի ճշդուիր: Միւս կողմէ Իզմիրի մէջ սկսած է կիւլթէփէի արիւնալի միջադէպերուն հեղինակներուն դատավարութիւնը: Անցեալ Փետրուարին է, որ 3 ոստիկան եւ ուսուցիչ մը սպաննած էին միջադէպերու ընթացքին: Սկիզբը 307 ամբաստանեալ կար բայց 267-ին համար ճշդուեցաւ թէ դատի հարկ չկայ: Կը դատուին ուրեմն 36 հոգի:

ԱՆԳԱՐԱՅԻ կեդրոնական բանտին մէջ գնդակահարուած է էրտալ էրէն, 19 տարեկան ուսանող մը, որ անցեալ Փետրուարին զինուոր մը զարկած էր կռնակէն: Ծայրայեղ ձախ, էրէն չորրորդն է որ կը խնդակահարուի, զինուորական իշխանութեան հաստատումէն ի վեր (Սեպտ. 12):

ՀՈՒԱ ԿՈՒԱՖԷՆԿ սախպուեցաւ հրաժարիլ չին համայնավար կուսակցութեան նախագահի պաշտօնէն եւ այս ձեւով, Մաօ վերջնապէս կը թաղուի, քանի որ անոր յաջորդած էր եւ կը նկատուէր այդ խմբակէն: Անցեալ Սեպտեմբերին, արդէն հրաժարած էր նախարարապետի պաշտօնէն:

ՀՌՈՄԻ մէջ առեւանգուած է Ճիովանի տ'Ուրսօ, բարձրաստիճան դատաւոր մը, որ կը զբաղէր գլխաւորաբար ահաբեկիչներով: Առեւանգումին տէր եղած են «Կարմիր Ջոկատ»ները, որոնք նկար մը ղրկած են քանի մը թերթերու եւ հաղորդագրութիւն մը: Կ'ըսեն թէ տ'Ուրսօ պիտի դատուի ոչ թէ քաղքենի արդարութեան ձեւով այլ՝ պրոլետար: Պարզ է որ շատ կը յիշուի Ալտօ Մորոյի ճակատագիրը (Մարտ 78): Ջոկատները կը պահանջեն բոլոր իրենց ահաբեկիչներուն ազատ արձակումը եւ բարձր հսկողութեան բանտին ջնջումը:

ՖՈՒԹՊՈԼ

«ԱՐԱՐԱՏ» Յաղթեց Իսիի Հայ Մարզականին՝ 6 — 2

Շաբաթ, Դեկտ. 13, ժամը 15-ին, Իսիի քաղաքապետարանի դաշտին վրայ տեղի ունեցաւ Երեւանի «Արարատ» խումբին եւ Իսի լէ Մուլինոյի Մարզականին բարեկամական հանդիպումը: Այս վերջինոյն հրաւէրով էր, որ «Արարատ»ը եկած էր Ֆրանսա քանի մը հանդիպումներ ունենալու համար: Լիոնի «Օլէնփիք»ի, Մոնփըլիէի «Լա Փայատ»ի եւ Մարթիկի հետ իր հանդիպումներէն ետք «Արարատ» վերջին խաղը կ'ունենար հիւրընկալող կազմակերպութեան խումբին հետ:

Ժամը 13-ին, տեղի ունեցաւ Ալֆորվիլի եւ Իսիի կրտսերներու խաղը, որ վերջ գտաւ Իսիի յաղթանակով՝ 2 – 1:

Ժամը 15-ին, դաշտ իջան Իսիի Մարզականի բոլոր խումբերու խաղացողները՝ մանուկներ, պատանիներ, կրտսերներ ու երէցներ, անոնց առընթեր նաեւ «Արարատ»ի տղաքը, ստեղծելով եղբայրական տաք մթնոլորտ մը, խլելով աւելի քան 1000 ներկաներու ծափերը: Պարզուած գեղեցիկ տեսարանին յաջորդեց ողջոյնի խօսքերն ու յիշատակի նուէրներու փոխանակութիւնը Իսիի Հայ Մարզականի եւ Երեւանի «Արարատ»ի պատասխանատու անձերու միջեւ, յանուն իրենց խումբերուն:

Ժամը 15.30-ին սկսաւ «Արարատ»ի եւ Իսիի Մարզականի խաղը: Առաջին 15 վայրկեաններուն այն տպաւորութիւնը կը տիրէր, որ «Արարատ»ի տղաքը դաշտին տիրելով հանդերձ պիտի խուսափէին բազմաթիւ կոլեր նշանակելէ, սակայն Իսիի տղաքը, իրենց կարգին, գերմարդկային ճիգերով ջանացին դիմադրել եւ արգելք ըլլալ Երեւանցիներու բազմաթիւ գրոհներու արդիւնաւորումին: 15-րդ վայրկեանին Պօղոսեան կը յաջողէր նշանակել «Արարատ»ի առաջին կոլը: Իսիի տղոց համար անակնկալ մը չէր, անշուշտ, եւ այս կոլը չէր, որ զիրենք պիտի յուսահատեցնէր: Անմիջապէս զգալի եղաւ որ «Արարատ» իր կազմակերպած գրոհներու նպատակակէտին մէջ լուրջ էր եւ տրամադիր չէր որեւէ զիջումի: Փա՛ստ: 24-րդ վայրկեանին Գալստեան կը նշանակէր երկրորդ կոլ մը: Մէկ վայրկեան ետք Սահակեան դէմ – դիմաց կը գտնուէր Իսիի բերդապահին հետ եւ իր ուժգին հարուածը չէր կրնար արդիւնաւորել, շնորհիւ բերդապահին արթնութեան: Խաղը սկսած էր անակնկալներու դուռ բանալ, եւ «Արարատ»ի տղոց կազմակերպած խելացի ու թեքնիքով լի գրոհներով: 28-րդ վայրկեանին Բարկէն Մելիքեանի սքանչելի փոխանցումով ղրկած գնդակը չկրցաւ կոլի վերածել Գալստեան, հակառակ Իսիի բերդապահին հետ դէմ – դիմաց գտնուելուն: Երեք վայրկեան ետք Գալստեանի գլուխի զօրաւոր հարուածը կրցաւ զապել Իսիի բերդապահը փրկելով ստոյգ կոլ մը:

Հետզհետէ Իսիի տղաքը սկսան հակազդել եւ անցնիլ գրոհի: Խաղի 42-րդ վայրկեանին Իսիի գրոհները ի վերջոյ յանգեցան արդիւնքի շնորհիւ Աւետիս Եալըննեանի, եւ առաջին կիսախաղը վերջ գտաւ 2 – 1 յօգուտ «Արարատ»ի:

Երկրորդ կիսախաղին Երեւանցիները դաշտ իջան աւելի վճռական: 5-րդ վայրկեանին Իսիի տղոց ստոյգ կոլ մը նշանակելու առիթին կորուստէն ետք «Արարատ»ցիները ծայր տուին կատարեալ ռմբակոծութեան մը: Ամբողջ 10 վայրկեան Երեւանցիները Իսիի բերդին հրապարակին վրայ ի գործ դրին իրենց ամբողջ թեքնիքը, կազմակերպչական հնարքները եւ աջէն ու ձախէն հարուածները, մինչեւ որ ի վերջոյ 17-րդ վայրկեանին Սերգէյ Այրարամեան կոլ մը նշանակելով վերջ տուաւ ստեղծուած անձկութեան: Վայրկեան մը ետք Անդրանիկ Խաչատրեան չէր յաջողեր բերդապահին ճիշդ դիմացէն տուած իր հարուածը կոլի վերածել, սակայն չորս վայրկեան ետք մինակը ամբողջ դաշտը ճեղքելով սրընթաց վազքով մը կը յաջողէր նշանակել «Արարատ»ի 4-րդ կոլը, ցոյց տալով, որ ինք կը հանդիսանայ իր խումբին սիւներէն մին: Իսիի տղաքը չէին յոգնած ու յուսահատած: Հետզհետէ աւելի վճռական դարձած 24րդ վայրկեանին Մարքօ Կորիլեան կը յաջողէր նշանակել Բ. կոլ մը, զոր կարելի է փառաւոր նկատել: Հակազդեցութիւնը չուշացաւ: Երեք վայրկեան ետք Բարկէն Մելիքեան, իսկ մէկ վայրկեան ետք Բոնդարենկօ նշանակեցին մէկական կոլ եւ հետաքրքրական հանդիպումը վերջ գտաւ 6 – 2 արդիւնքով, յօգուտ «Արարատ»ի:

Հետաքրքրական խաղ մը, արդարեւ, ուր երեւան ելաւ «Արարատ»ի տղոց թեքնիքը, խմբական եւ ներդաշնակ գործողութիւններ եւ գրոհներ կազմակերպելու վարպետութիւնը:

Նոյն երեկոյեան հեռատեսիլի էֆ. էռ. 3 կայանը ժամը 19.20-ի տեղական լուրերու բաժնէն անդրադարձաւ խաղին, ցոյց տալով նաեւ պատկերներ: Իսկ Ա. կայանէն ալ Փիէռ Քանճիոնի «Թէլէ – ֆութ»ի իր յայտագրի ընթացքին անդրադարձաւ «Արարատ»ի Ֆրանսա կատարած շրջապտոյտին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԱՊՐԻԼ 24 ՓՈՂՈՑ-Ի ԲԱՑՈՒՄԷՆ ԵՏՔ՝ ԿԻՍԱՍԻՒՆԸ ՊՂԾՈՒԱԾ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ

ՄԵԾ ՅՈՒԶՈՒՄ

Շաբաթ առտու, Դեկտ. 13, ժամը 11ին 300 – 400 հոգիի ներկայութեան (Փրովանսալ մինչեւ 1000 կը հասցնէր թէեւ բազմութիւնը), Կաստոն Տէֆէռ պաշտօնական բացումը կը կատարէր «Ապրիլ 24» փողոցին, որ կը գտնուի Սէն – Ժիւլիէն – Շաւ Քասուզ բաժնին մէջ: Մանրամասնութիւնները կուտանք առանձին, բայց Երկուշաբթի առտու, հեռաձայնով կը հաղորդէին մեզի թէ կիսասիւնը, ուր արձանագրուած է 1915, Ապրիլ 24, պղծըւած էր, Շաբաթ գիշեր իսկ: Երկուշաբթի, Դեկտ. 15-ի, իր թիւին մէջ, լուրը տալով, «Փրովանսալ» կը խորագրէր՝ «մեծ յուզում Սէն – Ժիւլիէնի մէջ»:

ՄԱՐՍԷՅԼ

Հ. Մ. Ը. Մ. – ԱՐԾԻՒ ՅԱՂԹԵՑ

1-ի դէմ 3 կէտով, Հ. Մ. Ը. Մ. – Արծիւ յաղթեց Իւ – էս Սէն – Մարսէյի, հակառակորդին դաշտին վրայ, Կիրակի Դեկտ. 14-ին:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ԴԵԿՏ. 2 – 4)

ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ

ՏՈՒՆ – ԹԱՆԳԱՐԱՆԻ ՆՈՐ ՆԻՒԹԵՐԸ

Արամ Խաչատրեան մտադրած էր երգերու շարք մը յօրինել Աւետիք Իսահակեանի հայրենիքին նուիրուած բանաստեղծութիւններու մոթիֆներով, սակայն չէ կրցած իրականացնել իր մտադրութիւնը: Իր դիւաններուն մէջ գտնուած են 1925 եւ 1935 թուականներուն գրած «Հայրենիքիս» բանաստեղծութիւններու ռուսերէն թարգմանութիւնները՝ արտատպուած մեքենագրական էջերու վրայ եւ քանի մը էջ ձայնագրութիւն: Այս բոլորը Երեւանի Արամ Խաչատրեան տուն – թանգարանին նուիրած է երաժիշտին որդին՝ Կարէն Խաչատրեան:

Fonds A.R.A.M

Քանի մը խօսք՝
«ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ»
Հատորիս Գրախօսականին Առթիւ

Գրեց՝ ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

Լաւատեղեակ անձ մը ըսած է որ 1979 թուականին գոնէ 250 գիրք հրատարակուեցաւ Սփիւռքի մէջ։ Կը կասկածիմ որ անոնց մէկ–տասներորդն իսկ մտածուած գրախօսականներու արժանացան։ «Նայիրի»ի աշխատակից Ա. Գապլէնճեանի բաւական երկար ու մանրամասն գրախօսականը, նուիրուած իմ «Սփիւռքի Մէջ» գրքին, հաճելի անակնկալ մը, նոյնիսկ պատիւ մըն է։ Պ. Գապլէնճեան մի քանի հարցեր կ'արծարծէ, որոնց կ'ուզեմ կարճ պատասխաններ տալ։

(Ա.) Կասկած չկայ որ ճիշդ է Պր. Գապլէնճեան, երբ կ'ընդգծէ թէ «Երկիրէ երկիր, քաղաքէ քաղաք ... թաղէ թաղ Հայերը զիրար չեն հասկնար»։ Ուրեմն, համագաղութային հարցերու շօշափումը քիչ մը անտեղի կը նկատէ։ Համաձայնելով հանդերձ որ Սփիւռքի մէջ շատ փոքր է «Համարակաց մտահոգութիւն»ներով գրաղողներու թիւը, ես կը գրեմ նոյնի՛նքն անոնց համար, աւելի ճիշդ անոնց հետ «խօսելու» եւ հաղորդակցական կապ հաստատելու յոյսով։ Ունիմ իմ հաղորդուկներս, ԱՄՆ-ի անգլիախօս Հայերուն հետ, որոնք միայն տեղական հետաքրքրութիւններ ունին։ Անկասկած նո՛յնն է Պրն. Գապլէնճեանի պարագան. ան ալ իր կամուրջները ունի, Էշրէֆիէյի կամ Անթիլիասի թաղաբնակներուն հետ։ Չեմ ստորագնահատեր այդ տեղական բնոյթ ունեցող կապերը, բայց քիչ մը զարմանալի կը գտնեմ որ Պրն. Գապլէնճեան, «Նայիրի»ի աշխատակից, վերապահութիւններ ունի համագաղութային, Սփիւռքեան, ոչ–տեղական հետաքրքրութիւններու հանդէպ։ Որքան ալ Միջին Արեւելեան ըլլայ «Նայիրի»ի խարիսխը, ան Սփիւռքի շատ փոքրաթիւ թերթերէն է, որ ունի Սփիւռքեան հետաքրքրութիւններ, համահայկական հակում եւ ուրեմն ընթերցող հասարակութիւն մը, որ միջազգային է։ Ըստ իս, հարցը ընթերցողներու թիւը չէ, կամ գոնէ՝ միայն թիւը չի կրնար ըլլալ։ Ես կը գրեմ, կամ կը փորձեմ գրել այն նիւթերուն մասին, որոնք կրնան հետաքրքրել մտածող Սփիւռքահայը։ Հաւանաբար անոնց թիւը (այսինքն, թէ՛ մտածող, թէ՛ Սփիւռք-ա-հայ եղողներու թիւը) 5000-ը չանցնիր, արտերկրի տարածքին վրայ։ Պր. Գապլէնճեանի գրախօսականը կուգայ հաստատելու որ մտածող Սփիւռքահայերու միջեւ հաղորդակցութիւն հաստատելու փափաքը բոլորովին սին յոյս մը չէ, – վկա՛յ Ամերիկայի ոչ–հայաբնակ գիւղաքաղաքի մը մէջ գրի առնուած տողեր կը հրատարակուին Արեւմտեան Եւրոպայի միակ օրաթերթ «Յառաջ»ի մէջ, ու կը ստանան գրախօսական մը Պէյրութի անկախ շաբաթաթերթ «Նայիրի»ի մէջ։ Քիչ ու խախուտ են մեր համա–Սփիւռքեան կապերը, բայց արժէքաւոր, եւ ոչ անկարելի։

(Բ.) Պրն. Գապլէնճեան կը մէջբերէ իմ մէկ նախադասութիւնը, – «նոյնիսկ հայրենի հողին վրայ ... Թուրք, քիւրտ, լազ եւ ուրիշներ մեծամասնութիւն մը կը կազմէին շատ մը շրջաններու մէջ, եւ Հ ա յ ը փոքրամասնութիւն էր Վանէն դուրս գրեթէ ամէն տեղ»։ Յարգելի գրախօսը համաձայն չէ, – հարց կուտայ թէ «Թէօլէօլեան ուսկի՞ց քաղած է իր տեղեկութիւնը», եւ կը մէջբերէ Աբեղեանի «Աշխարհագրութիւն»էն հատուած մը, որ «վեց վիլայէթներէն Թուրքերը մեծամասնութիւն էին միայն երկուքին մէջ ... ոչ միայն Վանի, այլեւ Տիարպէքիրի, Խարբերդի եւ Պիթլիսի մէջ ... Այս վիճակագրութիւնը ի նպաստ մեզի է եթէ հաշուենք նոյնիսկ կրօնքի համեմատութեամբ, այսինքն՝ քրիստոնեայ եւ մահմետական տարրերը»։

Նախ աղբիւրս։ Գալիֆորնիոյ Լոս Անճըլըսի համալսարանի պատմութեան դասախօս Ռիչըրտ Յովհաննէսեանի սեմինարներէն մէկուն մէջ էր որ լսեցի այս հաստատումը, որուն բնոյթը կրօնական չէ, ոչ ալ Թուրքին սահմանուած։ Իմ ըսածս պարզ է, – չեմ գիտեր, եւ ոչ մէկ պատմաբան յստակ վիճակագրական փաստ չունի, թէ քանի՞ Թուրք, քիւրտ, լազ, չերքէզ, հայ, յոյն եւ ասորի կը բնակէին վեց վիլայէթներուն մէջ, 1912-ին։ Սակայն մի քանի տեղ կարդացած եմ նոյնը, – Հայը բացարձակ մեծամասնութիւն կը կազմէր միայն Վանի շրջանին մէջ։ Եւ արդէն յայտնի չէ՞ մեր յեղափոխութեան պատմութենէն, որ մեր թշնամին Թուրքը չէր միայն, այլ Թուրք – Քիւրտ – եւ Կովկասեան խուժ մուհաճիրներու երրորդութիւնը։

(Գ.) Պրն. Գապլէնճեան կը հաստատէ, ճշգրտօրէն, որ Մեծն Տիգրանի քաղաքական պատեհապաշտութիւնը, Հռոմի եւ Պարթեւստանի նեղ օրերուն, շատ գովելի չեմ գտներ, ու կը հաստատէ որ առիթէն օգտուիլ գիտնալը խելացիութեան ապացոյց է։ Իցիւ թէ։ Երբեմն այդպէս է, սակայն Մեծն Տիգրանի պարագային՝ կարճատեսութեան ապացոյց է միայն։ Իր պատեհապաշտութիւնը Հռոմի հսկան կրնար նեղել ու գրգռել, սակայն չէր կրնար զայն տապալել, բնաջնջել։ Մեծն Տիգրան առիթը ունեցաւ տեղական բարեփոխութիւններ ընելու, սահմանները զօրացնելու կամ՝ իր տիրութիւնը որոշ ուղղութիւններով ընդլայնելու։ Շինեց մէկ մեծ քաղաք, առանց, սակայն, ընդլայնելու Հայաստանի ճամբաներու դրոյթը։ Օրինակ, եթէ Հռոմէն բան մը սորված ըլլար, կ'ընդունէր Եփրատը իբրեւ Արեւմտեան սահմանը իր Կայսրութեան, եւ հին մայրաքաղաք Արտաշատը կը միացնէր ն ո ր մայրաքաղաք Տիգրանակերտին, կանոնաւոր ճամբայով մը, քանի որ Կայսրութիւն մը, մանաւանդ նախարարական դրոյթով կայսրութիւն մը, լեռնաշխարհի մը մէջ, ամէն բանէ առաջ հաղորդուղիներու ցանց կը պահանջէ։ Յետոյ, եթէ իմաստուն պատեհապաշտ մը ըլլար, եւ աշխարհագրական մանր հեռատեսութիւն ունենար, կը տեսնէր որ իր կայսրութիւնը պէտք էր ընդլայնել դէպի փառըր – վաճիում, այսինքն՝ դէպի Կուր գետ եւ Կասպից ծով։ Տիգրան գրաւեց այդ շրջանները, սակայն զանոնք հայացնելու, բերդերու եւ ճամբաներու ցանցով անոնց յաւիտենապէս տիրելու փորձը չըրաւ լրջօրէն։ Նայեցէ՛ք քարտէսին ու հարց տուէք, – Հայաստանը պէտք չէ՞ր որ ընդգրկէր Վրաստանի Կուր գետէն հարաւ ինկող մասը ու երկննար մինչեւ Կասպից Ծով։

Այդ առիթը ներկայացաւ միայն Մեծն Տիգրանի օրերուն, սակայն անոր կը պակսէր իսկական մեծութեան քաղաքական հասկացողութիւն։ Մեղադրանք չէ ըրածս։ Պատմութի՛ւնն է որ մեզի պէս փոքրերուն յետահայեաց իմաստութիւն կուտայ։ «Մեծ» ըլլալը, քաղաքական դէմքերու համար, կը նշանակէ անբնական հեռատեսութիւն ունենալ։ Ես միայն հաստատեցի, որ Մեծն Տիգրանի պատեհապաշտութիւնը ոչ–հեռատես, այլ կարճատես ու փառասէր միապետի մը տենչանքներուն արդիւնքն էր։

Փակեմ, ըսելով որ շատ ճիշդ ու շինիչ է Պր. Գապլէնճեանի հաստատումը, Անապատի ու ներքին ճամբորդութեան մասին։ Ուշադրութենէս վրիպած է այդ։ Հետաքրքիր պիտի ըլլայ «ճամբորդութեան խենթ սիրոյ» մասին մտածել, Նիկողոս Սարաֆեանի եւ ուրիշ հայ գրողներու կապակցութեամբ։ Ահա բաղդատական գրականութեան ուրիշ աշխատանք։

Նոյեմբեր 30, 1980
Միտըլթաուն, Քոնէքթիքըթ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՅԿ. ԺԱՊԱՒԷՆՆԵՐ

ՔԱՆՆ (Յառաջ).– Հայ Տիկնանց Միութիւնը, ընկալեալ սովորութեամբ, այս տարի եւս նախաձեռնարկ եղաւ հայկական շարժանկարի ցերեկոյթին, որ տեղի ունեցաւ Փալէ Միրամարի սրահը, Կիրակի, Դեկտեմբեր 7-ին։

Առաջին բաժնին ցուցադրուեցան վաւերագրական երկու ժապաւէններ։

Գեղարդի պատկերացումը եղաւ բծախնդիր եւ մանրամասն։ Միջնադարեան վանքը, որ նախապէս Այրիվանք կոչուած է իր քարայրներու կառոյցներուն հետեւանքով, տպաւորիչ փայլով յայտնուեցաւ։ Ճարտարապետական – որմնանկարչական ինքնատիպ յղացքներ, ներքին եւ արտաքին երեսներու համաձոյլ ձեւաւորում եւայլն ակնյայտնի դարձան։ Ընդգծուեցան նաեւ վանքին հոգեւոր – մշակութային գործունէութիւնը՝ դպրոց, գրադարան, գրչատուն, մասնաւորաբար իր ծաղկուն շրջանին, ԺԲ. – ԺԳ. դարերուն, Զաքարեաններու եւ Պռօշեաններու օրով։

Երկրորդ փաստանկարը՝ գունաւոր, Մինաս Աւետիսեանի վրձինին հարուստ երանգները ցուցահանեց. գոյներու վառ հիւսք, լոյսի խաղեր, այլեւս իր տեղը գրաւած Ջաջուռին ներքին պահերով, արեան եռքով, կորսուած Երկրին կարօտով, անոր վերապրումին յիշատակութեամբ։ Հողի եւ արեւի պանծացում նախ եւ առաջ։ Ներկայացման թեքնիք մօտեցումը, – մեկնաբանութեան եւ պատկերահանման այլազան երեսներով, – առաւել չափով չեշտեց նկարիչին ներքին աշխարհը, անոր հոգեխառնութիւնը։

Ընդգծուեցաւ միջնադարու Հայ մանրանկարիչներուն ազդեցութեան ոլորտը արուեստագէտին վրձինին վրայ։ Բնանկար, դիմապատկեր, նաթիւրմորթ՝ երկար շարքեր կազմեցին։

Կար, սակայն, բացական, քանի Մ. Աւետիսեան ինքնատիպ եղաւ նաեւ բեմայարդարումներուն մէջ։ Իբրեւ ամբողջացում հարկ էր ցոյց տալ անոր կատարած ձեւաւորումները Անուշի, Լուսցի Սաքօ, Ախթամար բեմապարերու, Ալմաստի, Երեք արմաւենի, Գայեանէ երաժշտական ներկայացումներուն եւ այլն։

Միջնարարէն ետք ցուցադրուեցաւ Ալ. Շիրվանզադէի Քաոսը։ Ծանօթ է նիւթը, որ իբրեւ միջավայր ունի քարիւղի արտադրութեան մեծ կեդրոնը՝ Պաքուն, իր ծխնելոյզներով, դրամատէր – քաղքենի եւ հասարակ բանուորի տիպարներով, կիրքի, վայելքի եւ բարոյական ըմբռնումներու հակադիր կեցուածքներով։ Ընտանեկան տրամ մըն է՝ նահապետական նկարագիրով միլիոնատէր հօր մը ձգած կտակէն բխած։ Չորս ժառանգներ՝ այլազան, այլամերժ դիմագիծերով, ուրեմն դաւերով, նենգութիւններով եւ խէժերով լեցուն։

Բեմադիրը՝ Լ. Վաղարշեան, մասնաւոր ճիգ չէ թափած վերակենդանացնելու համար փոնը, վերստեղծելու համար ըմբռնելի մթնոլորտը, իր ցայտուն երեսներովը։ Խաղարկութեան դանդաղ ընթացքը աւելի թատրոնի, քան վէպ – ժապաւէնի փոխադրումին ծառայած է։

Դերասանական կազմը. – Ալլմեան, Թումանեան, Սարգիսեան, Ջիգարխանեան եւ ուրիշներ յաջողած են ապահովել ընտանեկան շրջանակին բարդ եղերական մթնոլորտը։ Յատկապէս ընդգծելի է Արմէն Ջիգարխանեանի յաջող խաղարկութիւնը։

Ժ. Մ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

– ԿԱՆՉԸ –

Գրեց՝ ՄՈՒՇԵՂ ԳԱԼՇՈՅԵԱՆ

2.

Պառաւը ծղխված տնտղում էր Զորոյին, որ կիսախուփ, մշուշոտ հայեացքը հեռու, վերացած իր անունն էր կրկնում եւ ի պատասխան նրան, ի արձագանգ այդ հեռագնայ ու տաք շշնջոցի՝ լացել էր ուզում։

Յետոյ Զորոն շաղուած հայեացքը դարձրեց պառաւին եւ էլի շշնջաց.

– Ես Զորոն եմ ... Ալէ։ – Եւ ձեռքերն առաւ ափերի մէջ, քամեց, կպցրեց խորհուած ճակատին, յետոյ մօտեցրեց շուրթերին։

Պառաւը շփոթուեց։ Էրգրի օրէնքով կինը պէտք է տղամարդու ձեռքը գնար, եւ շտապեց համբուրել Զորոյի ձեռքը։ Արցունքներն արդէն թափւում էին, է՛, երբուանի՞ց մոռացուած – մոլորուած արցունքները ելք էին գտել, եւ հանդըրուանը Զորոյի ձեռքերն էին։

Յետոյ այնպէս եղաւ, որ միմեանց ձեռքերն էին թոցնում համբուրելու համար, եւ տաքդեղի շարուկը, որ կախուած էր պատուի թեւից, չորացած տաքդեղի կարմիր շարուկը խշրուեց նրանց դէմք ու աչքերի մօտ, Ալէն փռշտաց, նա, որ հանդարտիկ թափում էր աչքերից, եւ լացը այնքան դուր էր գալիս, տրորեց աչքերը եւ ջերմ ու մաքուր արցունքները պղտորուեցին, կծուացան կոպերի տակ...

Եւ դէմ – դիմաց կանգնած երկու երեխայ բռունցքներով տրորում էին կծկծացող աչքերը ու շաղուած հայեացքներով նայում էին իրար։

– Բարօ, ուշացանք, – հարկ համարեց որդին։

Զորոն սթափուեց։ Աչք դիպցրեց որդուն, ապա տնտղեց տանտիրոջը, դարձաւ նայեց Ալէին եւ գլուխը տմբտմբացրեց։

– Ալէն, ... – կմկմաց. ինչ – որ բան էր ուզում ասել, բայց էլի դարձաւ տանտիրոջը, – ուրեմն ... քու նշանածն է ... Բարի վայելում։ – Եւ վռազ աւելացրեց.

– Գինին ո՞ւր է։

Մառանում տանտէրը պղնձէ չափով գինի լցրեց, գաւաթի հետ մեկնեց Զորոյին, որ փորձի իսկ Զորոն հէնց չափով խմեց, մի շնչով դատարկեց ու փառաւորուեց։

– Օխա՛շ, – ափով սրբեց բեղերը։ – Իմ սիրտն հովցաւ ... էսպէս անուշ գինի իմ շրթին չէր դիպել, Ալէ։ Անուշ գինի էր։ – Եւ գլխահակ, եւ շեղ ու մի տեսակ երենից զատուող հայեացքը մառանի անկիւնում կանգնած պառաւի սոլերին, դիմեց որդուն։ – Իմացա՞ր, լաօ, թէ հետ արեւին շուրի հիմա ինչի համար կը մտնենք գեղեր ու կ'ելնենք, կը մտնենք ու ձեռնադատարկ կ'ելլնենք դուրս ... Իմացա՞ր ... Իմ ուզած գինին էս էր ու էս ... Լցէ՛ք։

– Ինչքա՞ն, քանիսո՞վ, – հետաքրքրուեց տանտէրը։

– Կարաս լրիւ իմն է։ – Զորոյի ձայնի մէջ կռիւ կար։ – Լցէ՛ք ու առանց հախ ու հաշուի ... Գինին անգին է, – բողոքեց Զորոն, – գինու արժէքն էլի գինին է, Ալէ ... Լցէ՛ք։

Տանտէրը մօտեցաւ չափը վերցնելու, բայց Զորոն չտուեց.

– Ուրիշ բանով լցէք, էս իմ բաժակն է։

Որքան էլ տանտէրը համոզեց, որ ոտքի վրայ խմել պէտք չէ. տուն կայ, սեղան կայ, քիչ յետոյ մարդավայել սեղան կը նստեն, կը զրուցեն, կարգին կը ծանօթանան, մանաւանդ որ համերկրացի – համագիւղացիներ են հանդիպել, Զորոն չլսեց։ Որդին բշտեց, միջամտեց նաեւ Ալէն, բայց Զորոն տեղն ու տեղն էր ուզում խմել, հէնց՝ պղնձէ ամանով, հէնց կարասից։

Ստիպուած պառաւը հաց ու մաց բերեց՝ յարմարեցրեց, սակայն Զորոն ձեռք չտուեց հացին, կարասին մօտիկ յենուեց պատին՝ լցրեց ու խմեց, լցրեց ու տակէտակ խմեց ... Եւ սրբում էր բեղերը ու բոլի մէջ տնքում, – Ալէ ...

Պառաւը նստել էր իր յարմարեցրած սեղանի մօտ եւ մտամոլոր նայում էր։ Քիչ առաջ, երբ Զորոն նոր մտաւ բակ, նա ժիր ու կայտառ էր, հիմա կուչ էր եկել, իրօք՝ մի բուռ պառաւ, թմբիրի մէջ, աչքերը դեռ կծկծում էին, բայց զգում էր, որ ընդհատուած անուշ լացը ալիք – ալիք բարձրանում է։

– Քու էրիկ տեսանք, Ալէ, ուրիշ ի՞նչ ունիս։

– Փառք Աստծոյ, տղերք ունիմ, ախպար Զորօ, – եւ որոշեց զսպել լացը, – հարսներ ունեմ, ամուսնացած աղջիկներ ունեմ, թոռներ ունեմ։ Դո՞ւ ինչ ունես, ախպէր Զորօ։

(Շար.– 3)

Fonds A.R.A.M

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ԼՈՍ ԱՆՃԸԼԸՍԻ «Ամպասադոր» պանդոկին մէջ, Նոյ. 8-ին, տեղի ունեցած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան պարահանդէսը, որու ընթացքին երգիչ Փօլ Պաղտասարեան ստեղծած է խանդավառ մըթնոլորտ մը՝ հոծ բազմութեան մէջ: Եղած են սրտաբուխ նուէրներ իբրեւ քաջալերանք Հ. Մ. Ը. Մ.ի գործունէութեան:

×

ՄՈՆԹԷՎԻԸԼՈՅԻ Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ, Նոյ. 15-ին, նշուած են Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ 58-ամեակն ու «Մեսրոպեան» ազգային վարժարանի 15-ամեակը, ճաշով մը զոր տուած է Հոգաբարձութիւնը ի պատիւ Գարեգին Բ. Աթոռակից Կաթողիկոսին: Հանդիսավարը՝ Նշան Սարաֆեան, կատարած է բացումը, շեշտելով կարեւորութիւնը տարուած այն աշխատանքին, որով իրագործուած է եկեղեցւոյ եւ դպրոցի կառուցումը: Վարժարանի Խնամակալութեան ատենապետ ծէք Առաքելեան ներկայացուցած է դըպրոցին նիւթական եւ աշակերտական վիճակը: Սմբատ Եպիսկ. Լափաճեան անդրադարձած է այն կարեւոր դերին զոր ունեցած է Մոնթեվիտէոյի գաղութը ընդհանրապէս Լոս Անճըլըսի հայ գաղութի հաստատման ու զարգացման մէջ: Վարժարանին տնօրէնը՝ Տոքթ. Օննիկ Քէշիշեան, ներկայացուցած է հաստատութեան 15-ամեայ իրագործումները: Գարեգին Բ. իր խօսքին մէջ շեշտը դրած է Եկեղեցին ու դպրոցը բարգաւաճ պահելու անհրաժեշտութեան վրայ եւ ընդհանրապէս անդրադառնալով Հայութեան ներկայ կացութեան, ըսած է. «Բոլոր գաղութները, ներառեալ Մոնթեվիտէօն, անբաժան մասնիկներն են ամբողջական Հայութեան, որուն արմատները կը գըտնուին Հայաստանի մէջ – թէ՛ ներկայ Հայաստանի, թէ՛ ներկայիս գրաւեալ հողամասերու վրայ եւ թէ ամբողջ Սփիւռքի տարածքին:

«Ներկայիս մեր ազգը կը բոլորէ վերանորոգման հանգրուան մը. ականատես կ'ըլլանք մեր ազգին վերափոխման ու վերածնունդին: Ի՞նչ իմաստաւորում կը ներկայացնէ այս վերանորոգումը, եթէ ոչ մեր ազգային գոյապահպանումի իրաւունքին հետապնդումը, որպէսզի շարունակենք ապրիլ իբրեւ ազատ ազգութիւն՝ այլ ազգութիւններու հետ կողք-կողքի: Ա՛յս է մեր հիմնական նպատակը. ինչ որ կը կատարենք՝ դատի մը համար է, դատ մը որ իրագործելի երազ է: Հետեւաբար, պէտք չէ վհատիլ, այլ պէտք է դաս առնել մեր պատմութենէն: Լաւ ուսումնասիրենք մեր պատմութիւնը եւ պիտի տեսնենք թէ որեւէ ազգային անկախութեան կորուստէ ետք մենք կրկին անգամ նուաճած ենք մեր անկախութիւնը, սկսելով Արտաշիսեան Թագաւորութենէն մինչեւ մեր ներկայ կացութիւնը: Հետեւաբար, դարձեալ պիտի գայ այն օրը, երբ մենք ազատօրէն պիտի ապրինք մեր միացեալ Հայաստանին մէջ: Սակայն մինչեւ այդ օրը, անհրաժեշտ է մեզի համար պատրաստուիլ. պատմութիւնը կարելի չէ նախատեսել. արթուն կենանք, որպէսզի երբ ժամանակը գայ՝ իբրեւ ուժեղ եւ առողջ ժողովուրդ տէր կանգնինք մեր իրաւունքներուն: Արդ, պայքարինք մեր ազգային արժէքներու պահպանման ու հարստացման ի խնդիր. պայքարինք միշտ բարձր մակարդակի վրայ պահել մեր քաղաքակրթութեան ամբողջութիւնը»: Այնուհետեւ եղած են՝ բազմաթիւ նուէրներ ի նպաստ նոր եկեղեցւոյ եւ սրահի շինութեան ֆոնտին:

×

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Ազգային Բուժարանին մէջ (Ազունիէ), Նոյ. 9-ին, նուագահանդէս մը տուած է քեմանչիստ Ռուբէն: Սրահին մէջ հաւաքուած են հիւանդներ ու պաշտօնեաներ, ինչպէս նաեւ հայ եւ օտար պատասպարեալներ: Բուժարանի անձնակազմէն Յ. Պետրոսեան համառօտ կերպով ներկայացուցած է արուեստագէտը: Ռուբէն մեկնաբանած է աշուղական եւ ժողովրդական մեղեդիներ՝ Սայաթ Նովայէն, Կոմիտասէն, Ա. Խաչատրեանէն:

×

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ մէջ տեղի ունեցած Հ. Մ. Ը. Մ.ի Նաւասարդեան խաղերը վերջ գտած են: Հոկտ. 25-էն սկսեալ եւ ամբողջ Նոյեմբերի ընթացքին, ամէն Շաբաթ եւ Կիրակի, հարիւրաւոր մարզիկներ եւ աշակերտներ մասնակցած են խաղերուն, որոնք տեղի ունեցած են Ռամոս Մեղիա մարզադաշտին վրայ: Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պուէնոս Այրէսի կազմակերպիչ մասնաճիւղէն զատ, մրցումներուն մասնակցած են Գորտոպայի Հ. Մ. Ը. Մ.ը, Մարաշի Հայր. Միութիւնը, Երիտասարդաց Լիկան, Վիսենթէ Լոփէսի Հայ Երիտասարդութիւնը, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ, Խրիմեան, Մխիթարեան, Արծրունի, Վիսէնթէ Լոփէսի Ազգային եւ Մարի Մանուկեան վարժարանները: Նոյ. 23-ին տեղի ունեցած են աւարտական մրցումները: Առաւօտեան, բոլոր մարզիկները ներկայ եղած են պատարագին: Կէսօրին մարզադաշտի ակումբին մէջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութիւնը ճաշ մը տուած է, որու ընթացքին խօսք առած են եղբ. Պարգեւ Պարսամեան՝ յանուն Հ. Մ. Ը. Մ.ի Կեդր. Վարչութեան, եղբ. Գ. Մերտինեան, Շաւարշ քհնյ. Մեհրապեան: Ժամը 21-ին, տեղի ունեցած է հիւր մարզիկներուն ի պատիւ հրաժեշտի ճաշ մը, որու ընթացքին Դաւիթ Եպիսկ. Սահակեան խօսած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի առաքելութեան մասին:

×

ՌՈՒՐԱԼԻ մէջ (Արժանթին), Նոյ. 23-ին տեղի ունեցած «Ազգերու Տօն»ին, զանազան ազգերու տոհմիկ պարերը ներկայացնող պարախումբերու կարգին, մասնակցած է նաեւ Հ. Օ. Մ.ի «Նայիրի» պարախումբը, ղեկավարութեամբ Գետիկ Այվազեանի: Քանի մը հազար հանդիսականներու առջեւ պարախումբը ներկայացուցած է հայկական տոհմիկ պարեր, արժանանալով գնահատանքի:

×

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ «Քոմիքօ» թատերասրահին մէջ, Նոյ. 30-ին, տեղի ունեցած է Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Կրթական Հաստատութեան ամավերջի հանդէսը, հովանաւորութեամբ Հայրապետական պատուիրակ Դաւիթ Եպիսկ. Սահակեանի: Նախակրթարանի եւ երկրորդականի աշակերտութեան կողմէ հայկական տոհմիկ պարերու, երգի ու նուագի մեկնաբանութիւններէ ետք ցուցադրուած է 30 վայրկեան տեւող փաստանկար մը՝ «Հայեր արժանթինեան հողին վրայ» խորագրով, պատրաստուած աշակերտութեան կողմէ, որ ներկայացուցած է դրուագներ ու դէմքեր Արժանթինի հայկական գաղութէն: Շրջանաւարտներու վկայականներու բաշխումէն ետք խօսք առած են նախակրթարանի տնօրէնուհի Տիկին Խուանա Գույումճեան տէ Սապարիս, եւ Երկրորդականի շրջանաւարտներէն Աննա Պալպուչաքեան: Հուսկ բանքը կատարած է Դաւիթ Եպիսկ.:

Այս տարի Հաստատութիւնը տուած է 23 շրջանաւարտներ Երկրորդականէն եւ 37 շրջանաւարտներ նախակրթարանէն:

ՊՈԿՏՄՈՒԼԷՅԻ 7 ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

—o—

Շատ խօսուեցաւ, վերջերս, Պոկտմուլէյի շիճուկին մասին, որ իբր թէ կ'երկարէ կեանքը: Պոկտմուլէյի գիտական աշխատանքները իրաւ է թէ հրաշք տարի չեն շնորհեր մեզի, բայց գէթ առողջապահական կարգ մը խորհուրդներով այն վստահութիւնը կը ներշնչեն թէ կարելի է արդէն հանդիսանալ ... կեանքը կարճեցնող պատճառներուն: Արդ, խուսափիլ կեանքը կարճեցնող պատճառներէն՝ կը նշանակէ երկարել կեանքը:

Ի՞նչ ընել՝ խուսափելու համար կեանքը կարճեցնող պատճառներէն: Պոկտմուլէյ կը յանձնարարէ եօթը խորհուրդներ.

1.— Աշխատեցէք: Մարդկային կազմը պէտք է աշխատի ամբողջութեամբ, իր բոլոր գործարաններով: Չէ՞ որ ըսուած է թէ անգործութենէն կը ժանգոտի մարմինը, ինչպէս մետաղը: Բայց գգո՛յշ, աշխատանքի չափազանցութիւնն ալ վնասակար է, — հանգիստը դարմանաբանական պայման չէ յոգնութեան դէմ, այլ կանխարգելիչ միջոց մըն է:

2.— Յուզումները կը մեռցնեն մեզ: Սաստիկ յուզումները կը մաշեցնեն մեր ջիղերը եւ ի վերջոյ կը կարճեցնեն մարդկային կեանքը: Յիշեցէք Սոփոկլէսը որ մեռաւ ուրախութենէն՝ երբ ժողովուրդը խելայեղ ծափահարութիւններով կը տօնէր իր աստուածային հանճարը: Իսկ Փիթ մեռաւ տխրութեան եւ յուսահատութեան պատճառով, երբ իմացաւ Նաբոլէոնի յաղթանակը Օսթէրլիցի մէջ: Եւ վերջապէս, Քսերքսէս արքան մեռաւ՝ երբ կը խնդար անզուսպ կերպով: Ուրեմն զգուշացէք սաստիկ յուզումներէն, բարկութեան նոպաներէն, նախանձի եւ ատելութեան պոռթկումէն, անտեղի վախերէն եւ ... հիւլէական ռումբին պատմութիւններէն:

3.— Վախը թոյն է: Վախը մահացու թոյնի մը ներգործութիւնը կը կատարէ, երբեմն դանդաղօրէն ջլատելով մեր դիմադրական թաքուն ուժերը: Եւ յետոյ մահուան վախն ալ, իր կարգին, նախ կը դժբախտացնէ, յետոյ կը մեռցնէ:

4.— Սիրել, խմել եւ ծխել: Այս երեք հարցերուն մասին ոմանք թիւրիմացութեան մէջ կը գտնուին: Սեռային վայելքը, բնական պայմաններու եւ չափաւորութեան սահմաններուն մէջ, կ'երկարէ կեանքը, ընդհակառակն կը կարճեցնէ կեանքը չափազանցութեան պարագային: Ոգելից ըմպելիներու չափազանցութիւնն ալ վնասակար է, բայց ծոմապահութիւնն ալ նոյնպէս: Իսկ գինին ծերունիներուն կաթն է: Գալով ծխախոտին, Պոկտմոլէյ չի հաւատար թէ կը կարճեցնէ արեան երակները:

5.— Գիրնալ կը նշանակէ ծերանալ: Սընունդը պէտք է ըլլայ թարմ, պարզ եւ մաքուր: Միսը քիչ՝ որքան կարելի է: Կարագ, հաց, բանջարեղէն եւ շաքար: Բայց զգուշացէք պնդութենէն:

6.— Քնանալ կը նշանակէ երիտասարդանալ: Քունը կը փարատէ յոգնութիւնը: Գիշերը – ամէն գիշեր – քնանալ եօթը կամ ութ ժամ, եւ մէկ ժամ յետմիջօրէին, ճաշէն ետքը: Երբեք գիշերը չլուսցնել՝ քնատ մնալով:

7.— Լաւ շնչեցէք: Լաւ ու կանոնաւոր շնչառութիւնը կենսական պայման է: Հետեւաբար, օգտակար է մարմնամարզը, ինչպէս եւ ջրաբուժութիւնը (լոգանք) քալելը: Անոնք որ նստուկ կեանք մը կ'ապրին իրենց աշխատանքին բերումով, պարտաւոր են քալել օրական մէկ ժամ: Գրասենեակին մէջ երկար մնալը սպանիչ է եւ կեանքը կը կարճեցնէ:

«Ս. Փ.»

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՓԷՏԱՅԻՆԵՐԸ

«Յ. Գ. – Այսօր իմացանք Քէօսէ հարիւրապետի սպանման լուրը խալֆայի աշկերտին կողմէ: Տոքթ. Նայիրեան այդ կողմերը անցած է»:

Դ.ի շրջանէն՝

«Անցեալ աշնան առատ հունձք ունեցանք: Գիւղացին, իր խաղաղ աշխատանքին շնորհիւ լրացուց չայի կամուրջը ու իր ամբարներուն մէջ լեցուց ազնիւ տեսակի ցորեն: Գիւղացիները դհոլով զուռնով մի քանի ցամքած աղբիւրներու ակերը փորեցին: Արտերու ջուրը ամառը տաքին այնքա՛ն առատ էր: Անցեալ տարի գիւղ բերուեցան երեք հոսող մեքենաներ: Այս տարի լաւագոյն ցորենը Աստուրին արտէն դուրս եկաւ, ամէն մէկը Աւետարանի գրերուն չափ խոշոր: Գիւղին մէջ որեւէ սպանութիւն պատահած չէ: Ի հարկէ, այս բոլորը շնորհիւ մերիններուն, տոքթ. Նայիրեանի ու Իպրահիմ պէկի հետ ունեցած բարեկամութեան, երկու կողմէն եղած հասկացողութեան շնորհիւ:

«Այս տարի վանքի տօնակատարութիւնը շատ ուրախ անցաւ: Տեսակ մը հունձքը ներս առնելու տօնակատարութիւն էր: Այդ առիթով գիւղացին երեւան բերած էր իր հին օրերու երգերն ու պարերը: Աշնանամուտին ունեցանք հարսնիքներու լաւ շրջան մը:

«Կ'իմանանք որ Իպրահիմ պէկ կառավարական զօրքերու սպառնալիքին տակ է: Սարգիսի խումբը տակաւին լեռներուն մէջ է. երկու թեթեւ բախումներ ունեցած է Թրքաց զօրքերուն հետ: Մերիններուն հետ մասնակցած են Իպրահիմի ջոլամներէն 10 հոգի:

Բարեւներով՝
ԱՐՇԱԿ»

Ուրիշ շարք մը նամակներէն յետոյ, էն վերջը Վարդան կարդաց Տոքթ. Նայիրեանի կարճ նամակը, զոր ստացած էր ատենին:

«Սիրելի Վարդան,

«Վարդաձորը լեռ հանեցէք: Վտանգ կայ: Խալֆայի աշկերտին՝ Մարտիկի օգնելու համար մարդ ղրկեցէք ու խումբի մէջ պահեցէք: Լերան վրայ ամիս ու կէս դիմանալ դժուար չէ: Մինչ այդ, միջոցներ ձեռք պիտի առնենք, բնակիչները խաղաղ կերպով լեռնէն վար իջեցնելու համար: Ներփակ կը ղրկեմ Զէրչի Կիրոսի նամակը:

Մաղթանքներով՝
ՆԱՅԻՐԵԱՆ»

Նայիրեանի նամակի ընթերցումէն յետոյ, Վարդան ըսաւ որ Մարտիկի օգնութեան հասնելու համար ղրկած է երկու ձիաւոր՝ բերդակցի Մաթօն, որ Մարտիկի մանկութեան ընկերը եղած է, մէկ մըն ալ Մուշեղը: Միայն թէ չգիտէին ո՞ր ուղղութիւնը պէտք է բռնէին Մարտիկին հասնելու համար: Մարտիկի հետքը գտնելու համար գիւղերն իջած է նաեւ Զէրչի Կիրոսը:

Տոքթ. Նայիրեանի նամակին մէջ ներփակուած Կիրոսի նամակը խալֆայի աշկերտին՝ Մարտիկի մասին եղած մանրամասնութիւններ կը պարունակէր, որ Վարդան կարդաց: Հոն կար նաեւ Հաճի Մուսայի կնոջ՝ Զէյնապի հետ սիրահարած ըլլալու պարագան:

– Վարդան, ճանս, – ըսաւ Մարգար՝ ականջներուն կապած թաշկինակը ժըռեցնելով, – Նայիրեանի խօսքը մեր գլխի ու մեր աչի վրայ: Տեատուր տուր երթամ՝ էդ ճահիլ տղան գտնամ, գլխիս վրայ դրած էստեղ բերեմ: Մարտիկ, որ սէվտա է կապեր, փէտայի չի կրնար ըլլիր: Լերան քարին վրայ հունտի տեղ կայ՝ փախաթ փէտայիի մէջ կնկայ տեղ չկայ: Վարդան, էս եւրոպացիները ինչի՞ համար Հայոց աշխարհը Թուրքի ոտքին տակ ձգած են: Էնդուր համար որ բոլորն էլ կնկայ հետ կապուած, կնկայ խելքով գործողներ են: Քանի էս բանը կայ՝ աշխարհի վրայ խաղաղութիւն չըլլիր: Ի՞նչ գիտնամ, կ'ըսեն որ Ալամանի թագաւորը կնկայ ձեռքը կը պագնէ, Ֆրէնկի թագաւորը կնկայ ձեռքը ջուր կը լեցնէ: Փէտայու արդարութիւնը, էդ բոլորէն վեր է...

(Շար. 217)

Fonds A.R.A.M

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Իր սիրեցեալ քրոջ՝

ՏԻԿԻՆ
ՄԱՐԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ – ՊԻԷԼԷՌԻ

դառնակսկիծ մահուան (Դեկտ. 9) տը – խուր առթիւ, Պ. Մուշեղ Պետրոսեան տասը հազար Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

×

Ի յիշատակ նորոգ հանգուցեալ՝ Մարա Պիէլէր – Պետրոսեանի *մահուան տխուր առթիւ, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Գազան – ճեան կը նուիրեն 200 Ֆ. Կապոյտ Խա – չին, 200 Ֆ. Որբերու Օգնութեան Մարմնին եւ 100 Ֆ. «Յառաջ»ին (ստանալ «Յառաջ»էն):*

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.– Տիկին Քնարիկ Պէզազեան – Շալճեան (Փարիզ) իր հօրեղբօր զաւ– կին՝ ողբ. Վաղինակ Շալճեանի մահուան տարելիցին առթիւ (մահացած Թեհրան) եւ համայն Շալճեան ընտանիքի հոգինե– րու յիշատակին փոխան հոգեհենգիստի Վասպուրականի Հայր. Միութեան նուիրած է 500 Ֆ.:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Իրենց մտերիմին՝ Նուպար Հէլվաճեա– նի *(Մարսէյլ) արկածալի մահուան առ– թիւ, փոխան ծաղկեպսակի Տէր եւ Տի– կին Ստեփան Վահանեան (Քանն) եւ Տէր եւ Տիկին Բարգէն Գավէզ 200–ական Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար:*

×

ՏԷՍԻՆ.– Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Հարէլեան, իրենց կնքահօր աղջկան՝ ողբ. Մանօ Երամեանի (ծնեալ Հանի Տօ– նիկեան, Թուլուզ) *կսկծալի եւ արկա – ծահար մահուան առթիւ, փոխան ծաղ– կեպսակի կը նուիրեն 100 Ֆ. Տէսինի Կա– պոյտ Խաչի դպրոցին եւ 100 Ֆ. «Յա – ռաջ»ին:*

×

Տիկին Լուիզ Լը Ռուա – Աղա – պէկեան 500 Ֆ. կը նուիրէ Կապոյտ Խա– չին (ստանալ «Յառաջ»էն) Արշաւիր Գաբ– բիէլեանի *մահուան առթիւ:*

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՁԵՌՆԱՐԿ

կազմակերպուած՝
Իսի – լէ – Մուլինոյի Եկ. Հոգաբար – ձութեան *կողմէ:*

– Դեկտ. 18, Հինգշաբթի օր, Մայր Հայրենիքի մէջ պատրաստուած ժապա– ւէնի ցուցադրութիւն.– «ԲԱՐԵՒ, ԱՅԴ ԵՍ ԵՄ»:

Հասցէ.– Իսիի Հայ Եկեղեցւոյ Ն. Ֆը– րէնկեան Մշակութային Սրահ

6, *Ave. Bourgain, Issy - les - Moulineaux*

ACTIVITES CULTURELLES
organisées par
L'EPHORIE DE L'EGLISE
APOSTOLIQUE ARMENIENNE
D'ISSY - LES - MOULINEAUX

PROGRAMME

Conférence du Prof. J. P. MAHE
«Aux sources de l'Histoire Arménienne»
— Jeudi, 18 Décembre:
Projection du Film Arménien
«ԲԱՐԵՒ, ԱՅԴ ԵՍ ԵՄ»
dans La Salle Culturelle N. Fringhian
Eglise Arménienne,
6, *Ave. Bourgain, Issy - les - -Moulineaux*
Métro: Mairie d'Issy

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ՏՕՆԱԾԱՌԸ

Դեկտ. 21, ժամը 17ին

Հաճելի մթնոլորտ, ընտանեկան մը– տերմութեամբ: Աւանդական ճաշ եւ գեղարուեստական բաժին:

Մասնակցութեամբ՝
Վարժարանի երգաչխումբին,
ՆԱԽԱՍԱՐԴ Պարախումբին
եւ ՄԱՐԹԻՆ ԵՈՐԿԱՆՑԻ

Ժամը 19ի աւետները, Կաղանդ– Պապան իր նուէրներով պիտի ուրա– խացնէ մեր մանուկները:

Ապահովել սեղանները հեռաձայնե – լով Վարժարան – 534. 68. 28

Կը հրաւիրուին ծնողքները ու վար– ժարանին համակիրները:

EREVAN

JOAILLERIE - BIJOUTERIE - HORLOGERIE

CREATION — REPARATION — REPRISE

HORLOGERIE:— Seiko - Arcin - Rosse - Duke - Sevan

×

10% *sur les Montres et les Bijoux*
%15 *en Joaillerie (bagues, pendentifs, broches).*

POUR LES FETES OFFREZ UN BIJOU
on se souviendra de vous...

EREVAN
17, RUE FONTANCE, 13006 MARSEILLE
TÉL. (91) 42, 40, 55

1981–Ի ՕՐԱՑՈՅՑ

Համախարբերդցիական Միութեան Ֆը – րասայի հրջանի կեդ. Վարչութիւնը կը ծանուցանէ բոլոր հայրենակիցներուն, որ Միութեան 1981– Օրացոյցները լոյս տեսան: Մասնաճիւղերու Վարչութիւն – ները ստացան իրենց բաժինը: Փափա – քողները կրնան դիմել վարչական ան – դամներուն:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ
ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ *Փարիզի մասնաճիւղի Վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրա – ւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, բաժակ մը թէյի շուրջ, Շաբաթ, Դեկտ. 20, կէ– սօրէ վերջ ժամը 16ին, Մշակոյթի Տան մէջ,* 17, Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 9–րդ:

La Cappadoce

MENUS DE REVEILLON

NOEL — A 300 F. (T.T.C.)	ST. SYLVESTRE — A 350 F. (T.T.C.)
* SAUMON FUME	* SAUMON FUME
* CAVIAR	* CAVIAR
* CREVETTES Mayonnaise	* Demi Langouse Mayonnaise
* MOULES à la Broche	* Moules Farcies
* Sauce TARATOR	* Agneau de lait au four. (aux Cèpes à la Crème)
* Agneau de lait au four. (aux Cèpes à la Crème)	* SALADE GRECQUE (au Fromage Blanc de Brébis).
* SALADE GRECQUE (au Fromage Blanc de Brebis)	* VIN à volonté
* BUCHE DE NOEL au Cointreau	* Gateau Forêt Noire.
* VIN à volonté	* CHAMPAGNE
* CHAMPAGNE	

OCHESTRE GREC: HARRIS LASKARIS, Bouzouki PARASKEVAS
2 CHANTEUSES GRECQUES
ORCHESTRE CAPPAODCE
YORGANTZ
MINAS
Danseuse ZAHIRA
et Les Ballets Folkloriques de Grèce

67 bis, QUAI BLANQUI, 94140 — ALFORTVILLE
TEL. 375. 05. 30

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին աւանդական խրախճանքի պարանցիկ ճա– շը՝ Մարտ 15ին:

×

Ֆրանսահայ Բժիշկներու Միութեան
ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Մայիս 9ին:
ի նպաստ՝
Հայկական Հանգստեան Տուներու

PRO — ARMENIA

CAMP D'HIVER A BELLEFONTAINE

DU 24 DEC. 1980 AU 2 JANVIER 1981

Limite d'âge: de 21 à 35 ans.

Participation aux frais:
— Séjour complet: 465 F.
— Tarif à la journée: 40 F. (+50 F.d'inscription, +15 F. pour Réveillon)
— Week - End du 31 Déc. au 2 Janvier: 230 F.

Pour tous renseignement et inscription, tél. jusqu'au 19 Déc., à:
— TOUFANIAN Ohan: 588. 63. 80
— STEPANIAN Christian: 665. 15. 90

A partir du 20 Déc. à Bellefontaine: Tél. 16 (84) 33. 05. 61
Départ collectif en autocar, le 23 Déc. à 22h.00, de la Porte d'Orléans.
Retour le 3 Janvier, à 10h.00 de Bellefontaine.
Autocar Aller — Retour: 180 F. — *Aller simple 90 F.*

Il ne sera procédé, sur place à aucune inscription qui n'aurait pas été prévue par téléphone au moins 24 h. à l'avance.

Se munir de sac de couchage.

ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԻԹՈՎ «ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Ամանորի առթիւ, Պ. Սահակ Ալթուն– եան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր մեծ – մայրիկին՝ Տիկին Գաբրիկեա – նի (Մարսէյլ):

Communiqué

On nous informe qu'un comité de soutien aux prisonniers politiques arméniens en général et à Alec et Suzy en particulier s'est constitué à Paris, début Décembre 1980. Il regroupe toutes les bonnes volontés désireuses de leur venir en aide sur le plan humanitaire.

Les membres de ce comité de soutien auront seuls la possibilité de collecter les dons. Ils seront porteurs d'une autorisation écrite et délivreront obligatoirement la contrepartie du don sous forme de billets numérotés d'une valeur de 50F. chacun, ceci à partir de ce jour. Des informations plus détaillées seront fournies sous peu.

Le Comité de soutien s'engage à fournir dans la presse arménienne un compte rendu détaillé de l'emploi des fonds collectés.

UGAB - JEUNES OUVERTURES

SOIREE CINE — CLUB
Le Jeudi, 18 Décembre, à 20h.45
(comme tous les 3e Jeudi de chaque mois)
Le célèbre film arménien
« NAHABED »
de Henrik Malian

×

COCKTAIL DANSANT

Le Dimanche, 21 Déc. de 17 à 22 h.
(Exceptionnellement le 3e Dimanche du mois de Décembre)
SUPER LIGHT SHOW
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, *Rue de Courcelles, Paris* 17e
Rafraichissements, Sandwiches
VENEZ NOMBREUX!

ԼՍԱՆԵԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Աւանդական Տօնածառը

Չորեքշաբթի, Դեկտ. 24
Ալեք Մանուկեան սրահը
Ծոխ ճաշ, պար եւ խրախճանք
Ժամը 20.00էն մինչեւ առաւօտ
Ճաշագին 100 Ֆ.
փութով ապահովել սեղանները, առա– ւօտ ժամը 7էն 10, հեռախօս 372.04.20

REVEILLON DU 24 DECEMBRE
pour les jeunes
on dansera de 23 h. à l'aube
Entrée 30 F.

Offre d'Emploi

«LE HOME ARMENIEN» de St. Raphaël (Var) recherche un cuisinier spécialités arméniennes, à partir du 1er JANVIER 1981.
Salaire Intéressant.
Téléphoner au (94) 95. 00. 30

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը, շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւ – եալ նուէրները.– Տէր եւ Տիկին Ղու – կաս Գալֆայեան 100 եւ 100 Ֆ. դպրո– ցին, Միսաք Գաբրիէլեանի *մահուան առ– թիւ: Նոյն տխուր առթիւ Տէր եւ Տի– կին Պետրոս Փափազեան 100* եւ *100 Ֆ. դպրոցին, Տէր եւ Տիկին Վարդան Նա – ճարեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Գու – յումճեան, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Օհան– նէսեան 50–ական, Ոմն 100 Ֆ. դպրոցին:*

Imprimé Sur Les Presses
Du Journal «HARATCH»
Commission Paritaire: N° 55935
83, Rue D'Hauteville — 75010 - Paris

Fonds A.R.A.M

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
17
MERCREDI
17 DECEMBRE
1980

LE NUMERO 2 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.800
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
56e ANNÉE — No 14.800

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՉԱՏ.–

ՀԻՍԷՆ ՀԱՊՐԷ ՊԱՐՏՈՒԱԾ

Չատի մայրաքաղաքը՝ Ն'Ճամենա ինկաւ առջի գիշեր կառավարական ուժերու ձեռքը եւ կը կարծուի թէ Հիսէն Հապրէ Քամըրուն անցած է: Վերջին օրերու կռիւները նախատեսել կուտային արդէն այս վախճանը երբ Քատաֆի ուժեր կը ղրկէր օգնելու համար կառավարական համախմբումին, զոր կը ղեկավարէ Կուքունի Ուէտէյ: Ֆրանսա մետասաներորդ ժամուն է միայն որ կը փորձէր վճռական խօսք մը ըսել, զգուշացնելով օտար միջամտութիւններու դէմ, առանց սակայն Լիպիոյ անունը տալու: Հիմա այլեւս ամէն ինչ վերջացած է եւ անգամ մը եւս գաղթականներ կ'աւելնան, որոնց թիւը աւելի քան 10 հազար է եւ մեծ մասը ապաստանած է Քամըրունի փոքրիկ գիւղ մը: Հիսէն Հապրէի հիւսիսի զինեալ ուժերու պարտութիւնը, այսինքն կառավարական խմբակին յաղթանակը շնորհիւ Քատաֆիի, ըստ ոմանց, կը վտանգէ նոյնիսկ երկրին անկախութիւնը, քանի որ Չատի կցում մը՝ Լիպիոյ անկարելի չի նկատուիր: Ամէն ինչ սակայն դեռ վճռուած չէ եթէ նոյնիսկ շատ բան կախում ունի Քատաֆիէն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱԼԻԻ մէջ, Երկուշաբթի օր, բացուեցաւ ՕՓէՓ–ի (Քարիւղ արտածող երկիրներու կազմակերպութիւն) ժողովը: Իրանի պատուիրակութեան առաջարկը՝ օրակարգի նիւթ ընել Իրան – Իրաք պատերազմը մերժուեցաւ 13 երկիրներու մեծամասնութեամբ: Սաուտի Արաբիոյ քարիւղի նախարարը յայտարարեց թէ իր երկիրը տրամադիր է, ի մօտոյ, քարիւղին գինը բարձրացնել 2 տոլար տակառը, միւս երկիրներն ալ 8,50–էն 10 առ հարիւր համեմատութեամբ պիտի բարձրացնեն:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ գործազրկութիւնը աւելի ծանր բնոյթ առաւ վերջին ամիսը երբ մէկուկէս միլիոն անգործի թիւն ալ անցաւ եւ հասաւ 1 միլիոն 613 հազարի, ան ալ՝ պաշտօնական մարդահամարով ինչ որ 1,8 առ հարիւրի յաւելում կը նշանակէ:

ՓԱՐԻԶԻ թաղապետական խորհուրդը վաւերացուց 1981–ի պիւտճէն: Նախատեսուած յաւելումներու կարգին է հիւանդանոցներու սակերը ինչպէս նաեւ կառքերու վճարովի կայքերը (ժամը՝ մէկ Ֆր. աւելի): Հիւանդանոցներու գինները ուրեմն հետեւեալ պատկերը կը ստանան. – Բժշկութեան սպասարկութիւն, օրական, 750 Ֆր. վիրաբուժութիւն 1054, մասնաւոր վիրաբուժութիւն՝ 1345, բարձրօրէն մասնագիտացած վիրաբուժութիւն՝ 2566: Այս գիներուն վրայ պէտք է 25 առ հարիւր ալ աւելցնել բժիշկներու անհատական յաճախորդներու բաժնին մէջ:

ՄԱՐԻ – ՖՐԱՆՍ ԿԱՌՕ, թեկնածու նախագահութեան, բաց նամակով մը Հանրապետութեան Նախագահին կ'ըսէ թէ Ժիսքար Տ'էսթէն խաբած է, 1974–ին աւելի յոյսեր ունէր եւ այդ պատճառով ալ զօրաւիգ կեցած էր իր թեկնածութեան ու պարզուած էր թէ ակնկալութիւնները ի դերեւ ելած են:

ԺՈՐԺ ՄԱՌՇԷ գոհ չէ Իտալիոյ համայնավար կուսակցութենէն, որ «նկատի չառներ Լեհաստանի իսկական շահերը եւ բռնած ընթացքով չի դիւրացներ լեհ ընկերներուն գործը...»:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ԴԵԿՏ. 9 – 11)

ՇԱՀԷ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԿՈՂՈՊՏՈՒԱԾ (*)

Պէյրութէն «Թասի թղթակիցը հաղորդած է. – Իսրայէլի մէջ յանցագործութիւնները աւելի ու աւելի մեծ թափ կը ստանան: Վերջին ժամանակներս գողերու եւ աւազակներու «գործունէութեան» առանձնապէս յաճախակի առաջադրանքներ դարձած են Երուսաղէմի քրիստոնէական եկեղեցիները եւ կրօնական համայնքներու ներկայացուցիչները: Վերջերս երկու զինեալ աւազակներ տանիքէն մտած են Երուսաղէմի արեւելեան մասի Հայ Եկեղեցւոյ Ներկայացուցչութիւնը: Անծանօթ անձեր ծեծած են շէնքին մէջ գտնուող Շահէ Արք. Աճէմեանը եւ կապած զինք: Գողերը իրենց հետ տարած են թանկագին հին սրբապատկերներ, ոսկէ առարկաներ ու զարդեր, ինչպէս նաեւ 20 հազար տոլար թղթադրամ: Քանի մը ժամ ետք դէպքին վայրը եկած իշխանութեանց ներկայացուցիչները ոչ մէկ օգնութիւն կրցած են ցոյց տալ: Ոստիկանութիւնը պարզած է, որ գողերը յափշտակած են մէկ միլիոն տոլարի թանկարժէք առարկաներ: Սակայն կարելի չէ եղած բռնել գողերը: Այդ կապակցութեամբ Իսրայէլի կրօնական շրջանակներու ներկայացուցիչները կը նշեն, որ յանցագործ տարրերը յաճախ իսրայէլեան իշխանութիւններու թոյլատրութեամբ հնարաւորութիւն ունեցած են Իսրայէլի մէջ եւ անոր գրաւած արաբական հողամասին մէջ փաստօրէն անպատիժ կերպով գործելու քրիստոնէական եւ մահմետական հաստատութիւններու դէմ:

(*) Լուրը տուած էինք Դեկտ. 12–ի եւ 13/14–ի մեր թիւերով: Երեւանի հեռատիպի այս մանրամասն արձագանգէն կը թուի թէ Թաս կ'ուզէ քաղաքական բընոյթ տալ, հակաքրիստոնեայ արարք մը տեսնելով եւ Շահէ Արք.ի անձնական բընակարանն ալ «Հայ Եկեղեցւոյ Ներկայացուցչութեան» վերածելով:

×

«ԿՈՏԱՅՔ» ԽՈՒՄԲԻՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ ՊԻՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Պիրմանիոյ Թաունջի քաղաքին մէջ տեղի ունեցած ոտնագնդակի մրցումներուն, Հայաստանի «Կոտայք»ը 0–ի դէմ 6 կէտով յաղթած է Շանիմարգի խումբին: Երկուական կոլ նշանակած են Խալայջեան ու Այվազեան, իսկ Կոստանեան եւ Խաչատրեան մէկական կոլ:

×

ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Վրաստանի տեղեկատու գործակալութեան թղթակիցը կը գրէ. – Խորհ. Միութեան ժողովրդական արտիստ, Լենին եւ Խորհ. Միութեան պետական մրցանակներու դափնեկիր Արամ Խաչատրեանի գործը հաստատուն կերպով մտած է խորհրդային բազմազգի մշակոյթի գանձարանը: Իր ստեղծագործութիւններուն մէջ հռչակաւոր վարպետը գովերգած է հայրենիքը, անոր երաժշտութեան մէջ վառ գոյներով շողարձակած են հայրենի բնութեան բոլոր գոյները:

Արամ Խաչատրեանի անունը շատ թանկագին է վրացի ժողովուրդին համար: Երաժիշտը որդիական սիրով կը վերաբերէր Վրաստանի հանդէպ, ուր ան ծընած է, անցուցած իր մանկութիւնն ու պատանեկութիւնը եւ առաջին անգամ հաղորդուած երաժշտութեան հոգեզմայլ աշխարհին հետ:

Թիֆլիսի մէջ, վարպետին համար, իւրաքանչիւր ելոյթ երաժշտական տօն էր. ունկնդիրներուն մեծ հրճուանք կը պատճառէին վեհ մտածումներու եւ ձըգտումներու գործերու հետ եղած հանդիպումները: Խաչատրեանի անունը յաւերժացնելու համար Վրաստանի Նախարարաց Խորհուրդի որոշումով Թիֆլիսի «26 կոմիսարներ» շրջանի փողոցներէն մէկը կոչուած է երաժիշտին անունով: Թիֆլիսի 10–րդ երաժշտական դպրոցը եւս կը կրէ երաժիշտին անունը: Իսկ Աբաշուլի փողոցի թիւ 3 տան վրայ փակցուած է յուշատախտակ մը:

Վրաստանի տեղեկատու գործակալութեան թղթակցին հետ իր ունեցած հարցազրոյցի ընթացքին, Թիֆլիսի Երաժըշտանոցի Փրոֆ. Դաւիթ Թորաձէ ըսած է, թէ Արամ Խաչատրեան վրացական երաժշտութեան մեծ բարեկամն էր: Վըրացիները միշտ զգացած են անոր մարդկային մեծ սրտի ջերմութիւնը: Զինք անկեղծօրէն կ'ուրախացնէին վրացական երաժշտութեան յաջողութիւնները: Երաժիշտը սիրով կը փոխանցէր անոնց իր հարուստ փորձառութիւնը, շատ մը պարագաներու մէջ հանդիսանալով վրացի հեղինակներու գործերը առաջին գնահատողը: Խաչատրեանի գործերը ներշնչման աղբիւր հանդիսացած են վրացի բազմաթիւ երաժիշտներու:

×

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Մոսկուայի «Ճարտարապետութիւն» հանդէսի վերջին թիւին մէջ յօդուած մը ստորագրած է ճարտ. Դաւիթ Կոպելեանսկի՝ «Քաղաք, զոր ես կը սիրեմ» վերնագրով: Յօդուածագիրը խօսելով Հայաստանի ճարտարապետական եւ քաղաքաշինութեան զանազան հարցերու մասին, իբրեւ ճարտարապետական արուեստի կոթող նշած է Ռաֆիկ Ալավերդեանի կատարած աշխատանքը Գ. Սունդուկեան Թատրոնի շէնքին վրայ, Ալեքսանդր Թամանեանի յուշարձանը: Ճարտարապետական աչքի զարնող համոյթներու շարքին յիշատակած է 1915–ի Եղեռնի յուշարձանը Ծիծեռնակաբերդի մէջ, Երիտասարդական Պալատը, Կամերային Երաժշտութեան Տունը, Մանկական Գրադարանը եւայլն:

ՀԱՅ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼՆԵՐՈՒ Ի ՆՊԱՍՏ

Հայ Քաղաքական Բանտարկեալներու Պաշտպան Յանձնախումբը (46 ռիւ տը Վօժիրառ, 75006 Փարիզ) հաղորդագրութեամբ կը ձաղկէ զուիցերական իշխանութիւնները, որոնք «չեն յարգեր մարդկային իրաւունքները»: Կ'ըսէ թէ Արա Ենիգոմշեան այցելութիւն ունենալու իրաւունք չունի եւ թէ յանձնախումբի 2 անդամներ, որոնք Դեկտ. 4ին ներկայացած էին Ժընեւի Արդարութեան պալատը նուաստացուցիչ վերաբերումի ենթակայ եղած են (խուզարկութեան փորձ լուացարանը): Ըստ նոյն հաղորդագրութեան զուիցերական դատական իշխանութիւնները Ֆրանսական ոստիկանութեան հաղորդած են հարցաքննութեան գաղտնի մարզին մաս կազմող տեղեկութիւններ, որոնց հիման վրայ, ծագումով հայ քաղաքացիներու մօտ խուզարկութիւններ կատարուած են Կրընոպըլը եւ Վալանս:

Առանձին թռուցիկով մը, յանձնախումբը կը յայտնէ թէ ցոյց մը կազմակերպած է Շաբաթ, Դեկտ. 20, ժամը 15ին, մեթրօ Տիւռոք, ի նպաստ Արայի եւ Սիւզիի:

Այս հաղորդագրութեան արձագանգ եղած էր Լիպերասիոն, Դեկտ. 15–ին, քանի մը տողով:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

Պետրի Ֆաիք, որ Նոյ. 24–ի Հիւրրիյէթի մէջ «Եկուր ալ՝ ուրախացիր» խորագրին տակ («Յառաջ» Նոյ. 27) կասկածի կ'առնէր Շնորհք Պատրիարքի յայտարարութեանց անկեղծութիւնը, հեգնական ոճով, այս անգամ ալ նոյն ոճով, կրկին կ'ակնարկէ Հայերուն, չխնայելով հանդերձ իր հայրենակիցներն ալ, Հիւրրիյէթի Դեկտ. 7–ի թիւին մէջ. –

Երբ Հայերու մասին կը խօսէինք յիշեցի թէ Լոնտոնի մեր Զբօսաշրջական Կեդրոնի ռմբարկումին վրայէն կարծեմ թէ մօտ ամիս մը անցած էր:

Բայց, եթէ ձեր ճամբան Լոնտոն հանդիպի եւ անցնիք «Քօսուէթ Սթրիթէ», կրնաք տեսնել անոր պատի մը մխրճուած եւ ծակ ծակ ցուցատախտակը, ինչպէս նաեւ, իբրեւ թէ մեր զբօսաշրջական աշխատանքներու բարելաւման ծառայող այս գրասենեակի խեղճուկրակ վիճակը ու շատ մը իմաստներ կրնաք հանել այդ տեսարանէն:

Ճիշդ ամիս մըն է, փայտի մեծկակ կտոր մը, Թրքական Զբօսաշրջական Կեդրոնին իբրեւ դուռ կը ծառայէ, ճիշդ ամիս մըն է աղտոտութիւններու կոյտերով լեցուն մուտք մը եւ խաւար ցուցափեղկ մը կը դիմաւորէ այցելողները եւ «Բարի Գալուստ» կը մաղթէ եկողներուն:

Կ'ըսուի թէ Աստուած մլուկն ու լուն, ստեղծած է տանտիկիններուն տնային մաքրութեան չափանիշ մը ըլլալու համար: Կ'երեւի Հայ ահաբեկիչներն ալ ըստեղծած է ան, մեր արտաքին ներկայացուցիչներու արժէքը չափելու համար:

Ներկայացուցչական կազմակերպութիւններ կան, որոնք այդ հայկական վարնոցութեան վնասները յաջորդ օրն իսկ շուտով դարմանելով անմիջապէս գործունէութեան սկսելու տենչն ու փափաքը կ'ունենան: Նոյն իսկ այդ բոլորովին կը մորակէ աշխատանքները:

Բայց, տեսէք թէ այնպիսիներն ալ կան: Այսինքն այնպիսիներ, որոնք ռումբերուն արձակումէն վերջ, ապակիներէն եւ աղիւսներէն առաջ, կը կորսնցնեն իրենց բարոյական ուժն ու տոկունութիւնը եւ կը մնան այդ փլուզումին տակ:

Ուրիշ իմաստ կարելի չէ տալ այս կացութեան:

Եւ չենք կարծեր, որ օտար դիտողներու գութը շարժելու համար այսպէս շաբաթներէ ի վեր երեսի վրայ թողած ըլլանք այդ նորոգութիւնները: Որովհետեւ օտար մարդիկ ոչ այնպիսի դէպքերը կը յիշեն եւ եթէ նոյն իսկ յիշեն, ոչ ալ իրենց հասկացողութիւնը ատակ է նըման անճարակութիւն մը ըմբռնելու:

Մանաւանդ, եթէ այդ օտար մարդոց ըսուի, թէ այդ կոտրած թափած գրասենեակին մէջ աշխատող մէկ քանի պաշտօնեաներ Անգլիոյ վարչապետէն աւելի ամսական կը ստանան:

Fonds A.R.A.M

ՄՈՒՇԵՂ ԳԱԼՇՈՅԵԱՆԻ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

(ԱԿՆԱՐԿ՝ ԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ)

Գրեց՝ ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Հոկտեմբեր 17-ին, ողբերգական յիմար արկածի մը հետեւանքով մեռած է Մուշեղ Գալշոյեան, խորհրդահայ գրականութեան միջին տարիքի լաւագոյն արձակագիրներէն մին: Արտասահմանեան թերթերէն միայն Փարիզի «Յառաջ»ն էր որ կէս սիւնակի մը չափ գրած էր անոր կենսագրութեան ու մատենագրութեան: Խմբագիրները մամուլի էջերը լայն կը բանան անշուշտ պատմութեան, արուեստի ու բանասիրութեան, գոհուած համագումարներէն մինչեւ մեր տաքթ. – փրոֆեսէօրներու ու կորներու առաւօտեան ճաշկերոյթին արձանագրելու: Բարով վայելեն իրենց նետուած աչքի – փոշին, մշակոյթի այդ խոհարարները, սակայն մամուլի հանրապետութեան ազմկարար բռնապետները չեն կրնար անտոյժ կերպով անտեսել լուին, մեկուսի ճակատագիրը ստեղծագործ մարդոց՝ որոնց երկին շնորհիւ է որ դեռ գոյութիւն ունի հայ մշակոյթ մը: Գալշոյեան մը արժեւորելը մասնագիտական հարց է անկասկած, սակայն անհրաժեշտ է որ մեր հանրութիւնը գիտնայ թէ ի՞նչ ուժեր ունինք, ե՞րբ է որ կը տկարանանք՝ անոնց կորուստով:

Խորհրդահայ գրականութիւնը ցարդ երեք փուլէ անցած է – Յեղափոխական կամ Պլորեղարական շրջան, Միջպատերազմեան շրջան ու Յետպատերազմեան կամ Նորոգումի շրջան եւ այժմ կը գտնուի իր չորրորդ փուլին մէջ, որ կը յատկանշուի իր ինքնատիպութեամբ, իր երիտասարդական արմատականութեամբ: Ամէնէն անշահեկանը, վաղանցուկը՝ երկրորդը եղած է եւ որուն ողբն ու դատապարտութիւնը քանիցս Շիրազը ինքը կատարած է: Երրորդը, Նորոգումի սերունդը, որուն կը պատկանի Գալշոյեան՝ կրցած է իր ինքնութիւնը պարտադրել իր ժամանակաշրջանին, մտայնութեանց վրայ՝ մասամբ շնորհիւ այն ոգեկան կապին, որ կրցած է ստեղծել իր ու յեղափոխական սերունդին, Զաբենցի, Բակունցի եւ նմաններու աւանդութեան հետ: Շատ տարօրինակ խառնուրդ մըն է Գալշոյեանի սերունդին նկարագիրը եւ որուն մաս կը կազմեն տաղանդաւոր ուրիշ գրողներ, ինչպիսին են Հ. Մաթեւոսեան, Գ. Արշակեան, Վ. Պետրոսեան, Պ. Զէյթունցեան ու բանաստեղծներէն Ռ. Դաւոյեան, խառնուրդ մը աւանդապաշտ, պահպանողական ոգիին ուատոնց հակադիր՝ անձնական, զարտուղի խառնուածքին: Այսպէս է որ Գալշոյեանի արձակը, ինչպէս նաեւ Մաթեւոսեանինը ժխտումն իսկ է Դ. Դեմիրճեանի, Ս. Զօրեանի եւ Ս. Խանզադեանի գրական ըմբռնումներուն, որոնք այնքան մօտ էին մեր ժողովուրդի սրտին: Այս միջին տարիքի գրողներն ալ մօտ են միջին հայուն զգայնութեանց, սակայն տարբեր ձեւով: Ըստ երեւոյթին, ալ կարելի չէ քիչ մը բնական, քիչ մը բոնի հայրենասիրութիւն, բարոյական, քիչ մը դիւրին խրատ ու լաւատեսութիւն՝ խառնել գրական էջին – Հայաստանի ընթերցողը շատ աւելի խստապահանջ է, աւելի ճաշակ ունի քան ասկէ քսան տարի առաջ: Այնպէս կը թուի որ 1960-էն ի վեր նոր սկիզբ մըն է որ կը կերտուէր արձակագիրներուն մօտ, որոնք ձեռք կը զարնէին էն ուժասպառ թեմային, որ կար երկրին մէջ – հողը: Գալշոյեանի հողը այլեւս այդ բարեմիտ, անկործնելի, դաստիարակիչ ու զգացական գրողներու հայրենասիրական «հողը» չէ: Այլ պատրուակ իսկ, միջոց՝ մարդկային ձիգ, անձկալի պահեր, գիծեր բռնելու, պատառելու: Ահաւասիկ հատուած մը Բովտունէն:

Ջուրը եկաւ:

Գալիս էր ժայռակալ ակունքից փախած, գոտեպինդ հունով՝ հաւաք, ոչ մի ալիք ետ չէր նայում, գալիս էր անհամբեր, աներկմիտ – ընթացք: Մարդիկ վազում էին ջրանցքի պռնկով, ուզում էին գրկել. եւ ձեռք ու նակատներով համբուրում էին ջրի հետ, ուզում էին մի բան զոհել եւ թաշկինակներն ու գլխարկները էին նետում ալիքների մէջ եւ ջրանցքի վրայ պար բռնած ճնճղուկներին:

Ջուրը անհամբեր եկաւ:

Յետոյ ջրկափարներ բացեցին, ջուրը երակ – երակ սուզուեց Բովտան կաւահողում, գլուխը թաղեց Բովտան փոշոտ գօտում եւ հանդարտուեց: Բովտան հին ու փոշոտ ծոցում ալիքները ընկղմուում – քնում էին ու նմլկտալով աչք բացում:

Բովտունը երազի մէջ էր. ոսկորների շրթունքները զուանցում էին կանաչ գարուն եւ յոյսի շշուկներ...

Բովտուն, էջ 156

Գալշոյեան ուշ մտած է գրական կեանքէն ներս – 1969-ին, 36 տարեկանին: Սակայն իր հետ բերած է ոճի թարմութիւն մը ու աչքի մաքրութիւն մը, որ հազուագիւտ է: Հետաքրքրական է մարդկային պիրկ կացութիւնները ու հողի հետ մարդոց յարաբերութիւնը զգալու, արտայայտելու իր իւրայատուկ կերպը՝ որուն հաւանաբար իմաստութիւն անունը պիտի տանք: Ուրիշ խօսքով՝ «հողի միստիկը» (մենք Սփիւռքի մէջ այդ միստիկի մասին միայն վարկած կրնանք բանաձեւել, զրկուած ըլլալով հողի փորձառութենէն ու առով պայմանաւոր ապրումներէն): Ահա պահ մը:

Օրը նոյն շոգ օրն էր մնում, ճանապարհը չէր հասնում դաւադիր Զզիրա քաղաքը, եւ Մոկաց Միրզէն մնում էր թամբին, ձիաւոր, միայնակ ու անվերջ ճամբորդ:

Եւ նա թողեց, որ երաժշտութիւնը մտքում անբառ ծաւալուի. այդպէս երգը դառնում էր աւելի ճշմարիտ. երգի եղանակն ու օրուայ շոգը ձուլուում – դառնում էին մէկ:

– Չէ, սուտ բան է, ջանըմ Սանթրոն ձայնարկու պատասխանեց իր մտքերին: – Օսկի սիրողը հող չի սիրէ, Բագրատ: Էն մարդը, որ հոգին փողին եւ օսկուն տուեց, փողն ու օսկին կը դառնան էնոր հայրենիք ու էդ մարդ օսկին քար ու հողի հետ չի փոխէ: Սուտ բան է...:

Բովտուն, էջ 122

Եթէ այս է հողի «միստիկին» առաջին ատիճանը՝ ուրեմն դժուար չէ հասկնալ ինչու Մաթեւոսեանի ու Գալշոյեանի նախահայրը փնտռելու է Բակունցի ու մանաւանդ Արովեանի ստեղծած աշխարհներուն մթին անկիւններուն մէջ ծուարած ու անհասկնալի: Երբ 1974-ին, Գալշոյեանի այս Բովտունը Հայաստանի Գրողներու Միութեան գրական առաջին կարգի մրցանակի արժանացաւ՝ արդեօ՞ք այդ առաքինութեան համար էր:

Իր տիպարներու որոշ կողմերով, Գալշոյեանի աշխարհը շատ հեռու չէ ըՍփիւռքեան ու յատկապէս Այնճարի, Պուրճ Համուտի հայութեան գունազեղ, վաւերական մարդոցմէ ստեղծած պըղտիկ աշխարհէն: Բովտունը մասնաւոր նիւթ կը կամ դիպաշարք մը չունի: Հող, մարդիկ, աշխատանք, քար ու ջուր, ցաւ ու հաճոյք, պայքար, յաղթանակ, հայկական հնադարեան խանդավառութիւն ու տխրութիւն – առնք կը լեցնեն վէպը ու կը յորդին կողքերէն դուրս դէպի համահայկական զգացական, հողեբանական միութիւն մը, գոնէ կապ մը: Ահա տեսարան մը:

– Գինի՜...

Սեղաններին գինի շատ կար, համարեա միայն գինի կար: Հաց ու պանրի մընացորդ, երշիկի շաղ եկած կճեպներ եւ գինի, խառնիխուռն շշեր՝ չբացուած, կիսատ, դատարկ: Դատարկուածները աւելի շատ սեղանների տակ էին՝ կանգնած, տապալուած, ոտքերի տակ տարուբեր, գլորուող, զրնգացող:

– Գինի՜:

.

Մի ջահել գոռում – պահանջում էր.

– Լուսթի՜ւն ... Լուսթի՜ւն, – բայց լսող չկար: – Մի րոպէ, – ցուցամատը տնկեց, – լուսթի՜ւն...

Այս ու այն կողմից ծիծաղում էին.

– Լուսթի՜ւն...

– Մարդ էք, տօ՜...

– Թիւու՜ւ, – զայրացաւ կենաց ցանկացողը, խմեց եւ մշուշուած աչք ու նակատով խոնարհուեց դատարկ բաժակին:

Մէկը խաբբած ձայնով սկսեց՝

Իբրեւ արծիւ սաւառնում ես լեռ ու ժայռ...

– Ջաաա՜ան, – նաշարանը թնդաց, – աաա՜ն...

– Գինի՜:

– ... նիիի՜...

Բաժակները շրխկացրին, ոտքի ելան...

Թնդեցնում ես երկինք գետին տենչավառ...

– ... աաա՜ան: – Մէկը գլխարկը շըպրտեց դէպի առաստաղը եւ տէր չկանգնեց:

Ձայնակցողները շատ էին՝ ամէն մէկն իր ձայնով, իր իմացած բառ ու խօսքով, եւ երգը խեղդուեց աղմուկի մէջ:

Հայոց ազգի փառք ու պարծանք, Անդրանիկ...

– Ո՞ւր է Անդրանիկը... Անդրանի՜կ ... Անդ-րա-նի՜կ... Անդրանիկ զօրավարը, – Սանթրոն ոտքի կանգնեց, – հուուու՜ւ...

– Փաշա՜ն...

– Սո՜ւսս, ես փաշեքի՜..., – հայհոյեց Սանթրոն:

– Կը ծեծեմ, – Արմայի ականջի տակ գոռում էր Բագրատը: – Կը գցեմ ոտքերիս տակ. կին է, ի՞նչ իրաւունքով է երկու փթանոց արկղը գրկում: Ես տղամարդ եմ ծնուել, Արմա, տղամարդ եմ, էս կոներս մի գերդաստան պէտք էպահե՞ն, թէ չէ: Ես թոյլ չեմ տայ...

– Տուն գնա՜ղ ... Տունս ծախում եմ, ո՞վ է ուզում:

– Ով «Արարատ»ի կենացը չխմի, կը հայհոյեմ: Մէկ ... երկու ... երեք ...

Հսկայ լեռները քեզ ապաստան, Անդրանիկ ...

– ... աաաա՜ան ...

– Կը բաժանուեմ, կը տեսնես, որ կը բաժանուեմ: Ես դրա ցեղը...: Եկած օրուանից ուզում է մօրս դուրս գցի: Կը բաժանուե՜մ...:

.

– Լուսթի՜ւն ... Լուսթի՜ւն ... մի րոպէ՜ ...

– Լսէք, այ բալամ, – մէկը յիշեց՝ տընազեց Մարուխեանին:

– Հա – հա – հա – հա՜ ...

– Թիւու՜ւ, – կենաց ցանկացողը զայրացած խմեց:

Ֆիդայիներ, ջան ֆիդայիներ:

Ձեր մայրերը ձեզ մատաղ ...

– աաաա՜աան ...

Գինի՜:

– Հուուուու՜ւ..., – Սանթրոն ոտքի կանգնեց, – մէկ ... երկու ... երեք, – բարձրաձայն հաշուեց, – տասներիննգը ... Մոհամէդ Ալի չկայ ...

Մշոյ Սուլթան սուրբ Կարապետ

Թող լինի ձեզ պահապան

– Սուրբ Կարապետ կ'երթա՜մ, – գոռաց Սանթրոն, – ուրիշ պայման չի՜ք աշխարհի չէմպիոնն իմ Դաւիթն է. իրաւունքն իմն է ... ի՜մն է ... պիտի երթամ ...

Բովտուն, էջ 225 – 228

Գալշոյեանին այս տաք, ճիկէրին խօ –

●▶

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

– ԿԱՆՉԸ –

Գրեց՝ ՄՈՒՇԵՂ ԳԱԼՇՈՅԵԱՆ

2.

– Փառք Աստծոյ, ալեք ունիմ, Ալէ, հարսներ ունիմ, կարգուած աղջիկներ ունիմ, Ալէ, բոլ թոռներ ունիմ, էս գինին էլ, – Զօրօն էլի լցրեց պղնձէ աման ը, – էս անուշ գինին էլ իմ փոքր տղի ուրախութեան համար է, հարսանիքի համար է, Ալէ ... Հըիի՜ · Ալէ, իմ հոգին:

Եւ սկսեց երգել:

Տանտէրը, կարասի վրայ խոնարհուած, անթատակով բրեց Զօրոյին եւ տակէտակ ժպտաց – գնահատեց իր գինու ուժը:

– Էս ի՜նչ անուշ գինի էր, Ալէէ, – երգի միջից ու երգայանդ կանչեց Զօրօն: – Էսքան ժամանակ էսպէս անուշ գինի էղնի հոս, ու ես անտեղեակ: Հըիի՜ի, Ալէէ: – Եւ կցեց կտրուած երգը:

Տանտէրն ու որդին աւարտեցին գինու չափն ու հաշիւը, Զօրօն երգում էր, որդին գինով լի տիկ ու տակառիկները տարաւ՝ տեղաւորեց, դարձաւ կանգնեց մառանի կենտրոնում: Զօրօն ինքնամոռաց երգում էր: Պղնձէ ամանը դատարկ էր արդէն. վերջին չափ գինին, երգելիս, շաղ էր տուել, ինք էլ չիմանալով, թէ ինչպէս, ոտից – գլուխ օծել իրեն:

– Հըիի՜ի, Ալէէ: – Ինչպէս սկսել էր, այնպէս էլ աւարտեց երգը, աչքերը բացեց, սակայն ոչ մէկին չտեսաւ, ոչ մոլորիկ Ալէին, ոչ խնդմնդացող տանտիրոջը, ոչ կողքին կանգնած որդուն, որ պղնձէ ամանը առաւ ձեռքից եւ մտաւ թեւը:

– Գնացինք, բաբօ:

Զօրօն թեւը փախցրեց եւ պինդ սեղմուեց պատին:

– Մարաթուկ վկայ, իմ ոտք սաեղից դուրս չի էլնի: Ալէ՜է...

Տանտէրը առաջարկեց, որ գնան տուն. Զօրօն պառկի, մի քիչ հանգստանայ:

– Հայ – հաա՜յ, էլ իմ աչաց քո՞ւն կը գայ: – Եւ բռունցքներով տրորեց աչքերը: – Ալէ՜է, – կանչեց Զօրօն, – դու ո՞ւր կորար:

Յետոյ որդին նորից քաշեց, եւ Զօրօն հրեց ու հայհոյեց, վիրաւորեց նաեւ տանտիրոջը: Երեխայի պէս կառչել էր պատից եւ չէր ուզում պոկուել եւ մէջ – մէջ կանչում էր, – Ալէ՜է...

Եւ տանտէրը տեղին դիտողութիւն արեց:

– Դու գի՞ս կը վռնդե՞ս, հայ: – Զօրօն ձայնի վրայ չքշեց միայն նրա համար, որ կառչած տեղից չպոկուի, չհեռանայ: – Հացն ու գինին, Տէր կենդանին, կը զարկիմ քու կարասներ կ'անիմ ջարդ ու խուրդ: Զի՞ս կը վռնդես... Ալէէ՜է:

Ստիպուած, որդին ու տանտէրը քաշքըշելով տարան, եւ Զօրօն, կանչը շուրթերին, աջ ու ձախ որոնում էր Ալէին եւ չէր նկատում, եւ քաշքշուելով ելաւ մառանից:

Պառաւը, որ յուզուած կուչուրել էր, փլաւեց ծնկներին եւ հունդուր – հոնդուր լաց եղաւ: Դրսից լսում էր կանչը, – Ալէ՜է, – ոչ ոք իրեն այդպէս չէր կանչել՝ այդպէս ջերմ, այդքան սրտանց, այդպէս կարօտիկ, աղօթքի նման, երգի պէս, հեռու լեռներից եկող արձագանգի պէս... – Ալէ՜ն, – գնալով հեռուից էր լսում կանչը:

Զօրօն մութ փողոցում կանչում էր, գիւղից դուրս ելան՝ նոյնը, եւ մինչեւ քնելը:

Եւ քնած, շուրթերը խլվլում էին, – Ալէ՜է...

3.

– Ալէ՜է... Ալէ, իմ հոգին, Ալէէէ՜է...

Ծերունին մահակին յենուած երգեցիկ կանչում էր ու կանչում: Լանջն ի վեր մի մանչ ու մի աղջիկ էին բարձրանում. Զօրոյի թոռնիկներն էին, կրասեր որդու երեխաները, նրա, որի հարսանիքի գինին Ալէենց տնից բերեց:

Հարսանիքից յետոյ էլի մի երկու անգամ իջաւ դաշտ. ի տես Ալէին, յետոյ ձմեռը վրայ տուեց, յետոյ գարուն՝ Զօրօն բան ու գործի, առօրեայ հոգսերի հետ, երբեմն յիշեց՝ միտք դրեց իջնել դաշտ, եւ ամէն անգամ մի բան խանգարում էր ... Եւ այդպէս տարիներ անցան:

Վեց տարի:

Իսկ այսօր ... Իսկ այս առաւօտ Զօրոյի հոգին տակնուվրայ էր:

(Շար.– 4)

Fonds A.R.A.M

սող ու խորապէս հայկական խառնուածքը, որ այնքան մօտ է մեր սրտին՝ իր հետ իր սահմանափակումն ալ կը բերէ անշուշտ: Վիպասանին հորիզոնը Հայաստանէն դուրս չի կրնար ելլել, իր տիպարները հայկական սրտառուչ տագնապներէ անդին ու վեր՝ շատ քիչ բան ունին տալիք միջազգային մայրաքաղաքներու քաոսին մէջ մոլորած ու անոնց դաժան օրէնքներուն մէջ բռնուած Հայերուն: Այսօրուան մարդը, մտայնութեամբ ու կենցաղով՝ միշտ քիչ մը սափեստացումի կը հակի ու հաւանաբար քիչ ցոլք գտնէ ան իրմէ, իր հետաքրքրութիւններէն ու ապրումներէն՝ Գալշոյեանի բուռն, վարակիչ զգացումներու հնոցին մէջ: Սակայն ինչ փոյթ, ի վերջոյ կարեւորը այն է որ գրող մը ինքնատիպ, վաւերական ապրում մը բռնէ իր բառերով, հիմնականը այն է որ իր դարուն մարդիկ անոր երկին մէջէն իրենց ինքնութեան գաղտնիքին մօտենան, անոր երկը հայելի մը ըլլայ, ուր դարը ինքզինքը սահմանէ, դերանցնի:

Խորունկ, խոկուն բայց եւ տենդոտ գրիչ մըն է Մուշեղ Գալշոյեան, ճարտար՝ մարդկային ու զուտ հայկական ապրումի պահերը նուաճելու, օժտուած կառոյցի բացառիկ բնազդով, կարող ժամանակի յղացքին նրբութիւններն ու բարդութիւնները գործածելու, ինչպէս եւ գիտակցական զանազան մակարդակներու վրայ զարգացնելու իր գրական երկը: Ամէնէն ցաւալին այն էր հաւանաբար, որ Գալշոյեան կը մեկնէր աշխարհէն տակաւին իմաստութեամբ մը հասած եւ ուժէ անդին բոլոր կարելիութիւնները կը հրաւիրէին զինքը: Ահա ինչպէս կը տեսնէ ինք իր տիեզերքը:

Վարար ու պղտոր մի գետ, գալարուն, ճարճարոտ, ճահճոտ ու մացառոտ ափերով···: Ոչ երկինքն է երեւում, ոչ հորիզոնի եզրը: Գետը վարար ու պղտոր է, եւ ինքը իբրեւ թէ՝ ճշւում է···: Փորձում է լողալ, ափ ելնել եւ յանկարծ քարեր են կառչում ձեռք ու ոտքից, քաշում յատակը···:

– «Օգնեցէ՜ք», – գոռում է, բայց ձայն դուրս չի գալիս:

Եւ սուզւում է, ծեծկւում պղտոր ալիքներով ու ճշւում՝ անորոշ, անուղղութիւն:

Յետոյ, իբրեւ թէ, հենց գետի կեդրոնում կանգնած է մի ընկուզենի···: Եւ այդ օտար աշխարհում ծանօթը միայն դա էր, ընկուզենին՝ ուժեղ ու բարի, մտերիմ, յուսադրող, կանչող: Եւ ինքը ուժ առաւ, շեղակի ճեղքեց ալիքները, ազատուեց կառչած քարերից եւ պինդ գրկեց ընկուզենին: Յետոյ մագլցեց նըստեց մի հաստ ճիւղի եւ յոգնած ու խաղաղ նայեց վար:

· · · · · · · · · · · · · · · · · ·

Արեւծագին, աչքը բացելու հետ, Արման այն զգացումն ունեցաւ թէ՝ ինքը բոժոժի միջից լողաց դուրս· բոժոժիկի մէջ էր, ապրշումէ խանձարուրի եւ այդ մետաքսէ բարուրը բացուեց եւ ինքը լողաց դուրս:

Եւ ապա, աչքը բացելուն պէս, որպէս ճառագայթ կտրեց – անցաւ՝

«Նոյն մարդը ամէն օր ծնւում է, ամէն օր մեռնում···»:

Բովտուն, էջ 240 – 241

Մարդկային եղերականութեան այս ըմբռնումն է որ ձեւ կ'առնէ Գալշոյեանի հաւատքը կեանքի ու մարդուն վրայ, անոր սէրը հանդէպ հողին ու բնութեան բարութիւնը: Ու եթէ քիչ մը պարզունակ է այս ամբողջ փիլիսոփայական սխեմը, պատճառը այն է որ Գալշոյեանի տաղանդը իր լիութիւնը կը գտնէ մտածումի կաղապարներէն անդին՝ յուզումներու, կեանքի ոճի, մարդկային զգացական կապերու հանգոյցներուն մէջ: Ու այդ կալուածին մէջ ինչ որ գործը նուաճած է՝ մնայուն (որքան որ «մնայուն» արտօնուած է անուանել արուեստի արժէքները) գեղեցկութիւն մըն է մեր գրականութեան համար:

Վ. Օ.

«Հայրենիք»

«ԱՐԱՐԱՏ»
ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ «(Յառաջ»). – Երրորդ անգամը ըլլալով, Երեւանի «Արարատ» ֆութպոլի խումբը կը կատարէ շրջապտոյտ մը Ֆրանսա: Միջերկրականի ափերուն վրայ գտնուող Մարթիկ քաղաքին կը պատկանի նախաձեռնութիւնը եւ կազմակերպութիւնը այս այցելութեան:

Քսանհինգ անձերէ բաղկացած պատուիրակութիւն մը, գլխաւորութեամբ Սփորի նախարար՝ Ռոլան Ասատրեանի, հասաւ Մարինեանի օդակայանը Նոյեմբեր 28–ին: Պատուիրակութիւնը դիմաւորեցին Խորհ. Միութեան Մարսէյլի Ընդհ. Հիւպատոսը, Մարթիկի քաղաքապետարանի ներկայացուցիչներ, Մարթիկի ֆութպոլի ակումբի անդամներ, Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ. Արծիւի եւ Սէնթ – Անթուանի Հ. Ե. Մ.ի ղեկավարներ, Մարթիկի Հայերու Միութեան ներկայացուցիչներ եւ այլ անձեր: Պատուիրակութիւնը տասներկու օր կայք հաստատեց Մարթիկի Սէն Ռոք պանդոկը:

«Արարատ»ի յայտագիրը կը բովանդակէր երեք մրցում: Առաջինը եւ ամէնէն կարեւորը, նշանակալիցը Օլէմփիք տը Լիոնի դէմ Դեկտեմբեր 2–ին: Ժերլանի դաշտին վրայ հակառակ ձիւնին եւ սաստիկ ցուրտին եւ դժբախտաբար պարապ նստարաններու առջեւ (350 հոգի միայն), «Արարատ» յաջող խաղարկութենէ մը յետոյ յաղթեց երկուքով զերօ: Յաջորդ օրը, Դեկտեմբեր 3ին, ճակատեցաւ Մոնփըլիէի Լա Փայատին դէմ եւ դարձեալ յաղթական դուրս եկաւ, նոյնպէս երկուքով զերօ: Երրորդ մրցումը մասնաւորապէս սպասուած Մարսէյլի Հայութեան կողմէ, տեղի ունեցաւ Դեկտեմբեր 8–ին Մարթիկ, տեղական խումբին դէմ որ կը մրցի Ֆրանսայի Ազգ. ախոյենութեան երկրորդ կարգին: Հակառակ ցուրտին շուրջ հազար հինգ հարիւր հոգի գրաւած էին հանդիսաբեմին աթոռները, մեծամասնութեամբ Մարսէյլէն եկած Հայեր: Ազգային փառերգներէն յետոյ, խումբերը ներկայացուեցան փոխադարձաբար Հայաստանի Սփորի նախարարին՝ Ռ. Ասատրեանին եւ Մարթիկի քաղաքապետ՝ Փօլ Լոմպառին: Առաջին երեսուն վայրկեանները եղան Մարթիկի ի նպաստ որ արձանագրեց իր կէտը 20րդ վայրկեանին: Երեւանցիներու յարձակումները դարձան աւելի յաճախակի եւ վտանգաւոր առաջին կիսախաղի վերջին վայրկեաններուն, միայն, սակայն Մարթիկի բերդապահը տէրը մնաց իր բերդին: «Արարատ» երկրորդ կիսախաղը սկսաւ աւելի վճռակամ, բազմապատկեց յարձակումները, տիրապետեց, սակայն միշտ վերջին պահուն ոտք մը, ձախաւերութիւն մը կամ ալ Մարթիկի բերդապահը ի դերեւ դարձուցին կատարուած ճիգերը: Միայն յիսունեօթներորդ վայրկեանին է որ քսան մեթրէն ուժեղ հարուածով մը Բոնդարենկո արձանագրեց «Արարատ»ի միակ կէտը եւ խաղը վերջ գտաւ հաւասար արդիւնքով (1 – 1):

Երեւանցիները կ'ուզէին անշուշտ հաճոյք պատճառել հանդիսատեսներու որոնք եկած էին «Արարատ»ը յաղթական տեսնելու, սակայն Մարթիկի խաղացողները լաւ դիմադրեցին: Այսուհանդերձ, տեսանք երիտասարդ խումբ մը որ փորձառութեան պակասը կը փոխարինէ արագ, աշխոյժ խաղարկութեամբ մը, եւ անհատական լաւ թեքնիքով մը: Կը սիրենք յուսալ որ «Արարատ»ը ի մօտոյ դառնայ դարձեալ տիրական Խորհ. Միութեան ֆութպոլի մէջ, ինչպէս 1973–ին, եւ կրկին հայկական խումբը տեսնենք Եւրոպայի մարզադաշտերուն վրայ:

×

Մրցումներէն դուրս, «Արարատ»ի ժամանումը եւ ներկայութիւնը հարաւային Ֆրանսա առիթ տուաւ զանազան ընդունելութիւններու եւ յատկապէս Կիրակի Նոյեմբեր 30–ին հիւրը եղաւ Մարսէյլի երկու հայ մարզական միութիւններուն՝ Հ. Մ. Ը. Մ. Արծիւին եւ Սէնթ – Անթուանի Հ. Ե. Մ.–եան, որոնք գեղեցիկ հացկերոյթով մը պատուեցին ղեկավար, մարզիչ եւ մարզիկ: Պատուոյ սեղանին շուրջ կազմակերպիչներու կողքին տեղ առած էին Ռոլան Ասատրեան՝ Հայաստանի մարզական նախարար, Պարոյր Թալալեան՝ Խորհ. Միութեան Մարսէյլի փոխ – հիւպատոս, Միքայէլ Կապոյեան՝ «Արարատ»ի ընդհանուր ղեկավարը, Լեւոն Զաքարեան՝ Հայաստանի ֆութպոլի Դաշնակցութեան նախագահը, Ժոզէֆ Պէթաս՝ մարզիչ եւ կարգ մը տեղացի անձնաւորութիւններ: Աչոտ Վարդանեան՝ նախագահ Հ. Մ. Ը. Մ. Արծիւի (հայերէն) եւ Ռսկիան Զաքարեան՝ նախագահ Սէնթ Անթուանի Հ. Ե. Մ.–եան (ֆրանսերէն) արտասանեցին բարի գալուստի ջերմ խօսքեր, յայտնեցին իրենց ուրախութիւնն ու հպարտութիւնը ընդունելու հռչակաւոր Երեւանի «Արարատ»ը որ ֆութպոլէն անդին նաեւ կը ներկայացնէ հայկական ոգի մը: Խօսք տրուեցաւ Կարօ Յովսէփեանի որ ընդգծեց գեղեցիկ պատեհութիւնը, Մարսէյլի երկու հայ մարզական միութիւններու եղբայրական ընդունելութիւնը Հայրենիքէն ժամանող մարզիկներու, որ կ'ամրապնդէ կապը Հայրենիքէն Սփիւռք եւ փոխադարձաբար: Շեշտեց նաեւ որ երբ Հայաստանէն պաշտօնական այցելութիւնները կը դառնան սեփականութիւնը բովանդակ գաղութին անխտիր, անկասկած միշտ խանդավառութեան, ոգեւորութեան եւ հպարտութեան զգացումներ կը բարձրացնեն: Կարօ Յովսէփեան ըսելէ յետոյ որ հոս, այս հեռաւոր վայրերէն, օրը օրին կը հետեւինք «Արարատ»ի արձանագրած արդիւնքներուն, ուրախանալով եւ երբեմն ալ յուսախաբ ըլլալով հայրենիքի մեր եղբայրներուն հետ, աւելցուց՝ «այսօր ինչ որ հայկական է, թէ հայրենիքի թէ Սփիւռքի մէջ, կը պատկանի մէկ ու անբաժան ժողովուրդի մը՝ Հայ ժողովուրդին»: Մարզական նախարար՝ Ռոլան Ասատրեան շնորհակալութիւններ յայտնեց Հ. Մ. Ը. Մ. – Արծիւի եւ Սէնթ Անթուանի Հ. Ե. Մ.–եան այս գեղեցիկ ընդունելութեան համար, ըսելով՝ « ջերմ ենք զգում ձեր մէջ եւ լաւ տպաւորուած»: Ապա ներկայացուց խումբը շեշտելով թէ նոր խումբ է, բաղկացած մեծամասնութեամբ երիտասարդներէ, ամէնէն երիտասարդ խումբը Խորհ. Միութեան որ տարիներու ընթացքին անկասկած պիտի յառաջդիմէ: Այս եղանակին «Արարատ» գրաւեց ընդհ. դասաւորման 8–րդ տեղը:

Յետոյ տեղի ունեցաւ նուէրներու փոխանակում: Հ. Մ. Ը. Մ. Արծիւը եւ Սէնթ Անթուանի Հ. Ե. Մ.ը միասնաբար նուիրեցին գեղեցիկ բաժակ մը եւ Փրովանսի Սանթոններ, անհատապէս նաեւ յիշատակ նուէրներ ստացան պատուիրակութեան ամէն մէկ անդամ: Փոխադարձաբար Մարզական նախարարը Ռոլան Ասատրեան յանձնեց երկու հայ մարզական ակումբներուն մէկ մէկ նկար «Արարատ»ը խորհրդանշող, տախտակի վրայ պղինձով աշխատուած եւ «Արարատ»ի գոյներով մէկական դրօշակ, ինչպէս նաեւ յիշատակ մեդալ մը »Արարատ»ի 1973–ի զոյգ յաղթանակներուն, ախոյենութիւն եւ բաժակ: Իսկ նաեւ, միշտ իւրաքանչիւր ակումբին, ֆութպոլի գնդակ մը ձօնագրուած խաղացողներու, մարզիչներու եւ ղեկավարներու կողմէ: Նոյնպէս ձօնագրուած խմբանկար:

Սեղանապետի պաշտօնը վարեց Արամ Շէխիկեան ջանալով միշտ տրամադրութիւնները բարձր պահել:

Անկասկած յաջող ընդունելութիւն մը, որ ընթացաւ համակրելի եւ խանդավառ մթնոլորտի մէջ եւ որուն համար կ'արժէ շնորհաւորել եւ գնահատել մեր զոյգ մարզական ակումբները որոնք ձեռք ձեռքի եւ սիրտ սրտի ընդունեցան Հայրենիքէն եկած իրենց մարզիկ եղբայրները:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ
= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ
ՖԷՏԱՅԻՆԵՐԸ

Մարգար այդ խօսքերուն մէջ էր, երբ Սաքօ լուր բերաւ որ թրքաց զօրքերը անոնց հրացանաձգութեան դէպի անցքին կողմը կը յառաջանան: Վարդան ու ընկերները ոտքի ելան: Անցքին վրայ յարձակողականի վտանգ կար:

Դիրքերը բռնուեցան: Անցքին կարեւոր պահպանութիւնը յանձնուեցաւ Մարգարին ու իր տասը ընկերներուն: Վարդան իր կորիճներով հովտին դէմ յառաջացաւ:

Գիւղացիները հասկցան, որ վտանգ կար:

– Բան չկայ, բան չկայ, – նորէն կը կրկնէր Արջ Սաքօն, որ կ'ուզէր գիւղացիներու չփոթը հանդարտեցնել:

Գիւղացի ճահիլ կռուողներ վերը դիրքերուն վրայ պահած էին: Մի քանիներ ֆէտայիներուն հետ վտանգաւոր դիրքերու մէջ էին: Ջուր հասցնելու աշխատանքին մէջ էր նաեւ Սոման:

Զօրքերը, ձիաւոր ու ոտաւոր, մօտեցան անցքին ու սկսան հրացանաձգութիւնը: Ֆէտայիներու դիրքերէն մի քանի հրացան հազիւ պարպուեցաւ: Զօրքերը քաջալերուած՝ փողերով ու ձիերով դէպի անցքը յառաջացան:

Հովիտի անցքը բերդի գլխաւոր դուռն էր, ուրկէ կարելի էր լեռը իրենց ձեռքին տակ առնող գլխաւոր դիրքերուն տիրանալ ու ստեղծել պաշարման վիճակ:

Թուրք զօրքը, քաջալերուած ֆէտայիներու դիրքերէն եկած հատ ու կտոր գնդակներէն, վայրի բացականչութիւնով անցքէն ներս կը մտնէր: Հազիւ տասը ձիաւոր ու տասնեւհինգ ոտաւոր մտած էին հովտին մէջ, երբ Վարդանի դիրքէն արձակուած հրացանին վրայ, Մարգարի ու Սերոբի դիրքերէն սկսաւ ուժեղ համազարկ: Համազարկը կտրեց հովիտ մտնող զօրքերու շարքը· իսկ միւս կողմէն՝ Վարդան համազարկ բացաւ հովտին մէջ մտնողներուն վրայ, որոնք պոչը թակարդի մէջ մնացած գայլի մը պէս անօգնական էին:

Մարգարի ու Պետոյի դիրքերէն բացուած համազարկը ետ մղեց անցքէն դուրս մնացած զինուորները, որոնք իրենք զիրենք փոքրիկ բլուրի մը ետեւ ձգեցին ու այնտեղէն շարունակեցին իրենց հրացանաձգութիւնները: Հովտին մէջ բռնուողներուն համար կատարեալ դժոխք մը բացուեցաւ, երբ Մարգար իր աչքը անոնց վրայ դարձուց: Այս անգամ Մարգարի դիրքէն սկսաւ հրդեհի պէս աւեր թափել, իսկ միւս կողմէն դարան մտած Վարդանի խումբը, խոշոր թռչուններու նման վար կ'առնէր ձիաւորները:

Այդ տաք համազարկի պահուն չգիտես ինչպէ՞ս եղած էր, որ Մարգարին դիրքին մէջ մտած էր նաեւ Սոման:

– Ա՛յ կին, էդ քարի ետեւ անցիր, տեսնես գնդակ մը քեզի կըհանդիպի:

Սոման չէր ուզեր հեռանալ, այնքա՜ն յափշտակուած էր Մարգարի դոմէջի հանդարտութենէն: Մարգարը կարծես լերան վրայ իջած երկինք մըն էր, արեւով ու աստղերով լեցուն: Անոր մօտ գնդակները վտանգաւոր չէին կարծես:

Մարգար կ'ուզէր դիրքերէն դուրս ելլել, հովտի զինուորներու վրայ յարձակողական սկսելու, մանաւանդ թոյլ չտալու համար, որ իրենք զիրենք քարերուն տակ տեղաւորէին: Անցքէն դուրս մնացած զինուորներուն դիրքը ապահով կ'երեւէր: Մարգար իր զինուորներուն մէկը ղրկեց Վարդանին ըսելու, որ հեշտ է լրացնել հովտին մէջ եղողներուն գործը: Թո՛ղ իր խումբով հարաւի բարձունքը բռնէ՝ բլրակին ետեւ դիրք բռնող զօրքերուն թիկունքէն զարնելու համար:

Հովիտը բռնած էր վառօդի ծուխն ու արձակ ձգուած ձիերու չուար վազքը: Ողջ մնացած զօրքերը յուսահատ կռիւ կը տանէին, երբ Մարգար իր ընկերներով դէպրայի մը վզին նետուող վագրի մը պէս դիրքէն դուրս նետուեցաւ, մինչ Վարդան իր ընկերներով փոթորիկի պէս արագ հարաւի բարձունքին թիկունքը կը հասնէր: Մարգար հովիտի զինուորներուն մէջ սկսած էր զարհուրելի ջարդ մը՝ աշտարակի պէս իր հասակը բռնած: Անտէր ձգուած, ձիերու վազքերուն տակ փշրուած գանկեր, վիրաւոր ինկած ձիեր, որ ուռեցած փորերով ու ծանր աքցաններով գլուխնին քարերուն կը զարնէին: Հովին ձգուած լաթի պէս դիակներու թոյլ անկում ու արիւն, արիւն: Հովտի զինուորներուն ուժը հետզհետէ իջած հրդեհի մը պէս շիջած էր: Կային քարերուն տակ պահուած՝ ելք մը փնտռող ու գութ հայցող թուրք զինուորներ միայն:

(Շար. 218)

Fonds A.R.A.M

Գ. Պետրոս Պալեան, Տէր եւ Տիկին Ճորճ Հատտատ եւ զաւակները, Գ. Գ. Պօղոս եւ Ժիրայր Պալեան, Տէր եւ Տիկին Փիթըր Փայիլեան եւ զաւակը, ինչպէս նաեւ Շամշոյեան, Էքինճեան եւ Թաշճեան ընտանիքները սրտի խոր կըսկիծով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ – մօր, հարսին եւ ազգականին՝

Տիկին ՃՈՒՀԱՐ ՊԱԼԵԱՆԻ
(ծնեալ Շամշոյեան)

մահը, որ պատահեցաւ Դեկտ. 8ին, 75 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Դեկտ. 19, ժամը 14ին, Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Կիյոթիէռի նոր գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի՝ ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Տէր եւ Տիկին Վահագն Խըտըշեան, կը ծանուցանեն իրենց մօր՝

Այրի Տիկին ՄԱՆՈՒՇԱԿ ԽԸՏԸՇԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Դեկտ. 11ին, 87 տարեկանին:

Կրօնական արարողութիւնը կատարուեցաւ Դեկտ. 15ին, Մոնմորանսիի Հանգըստեան Տան մէջ, ընտանեկան մտերիմ շրջանակի մէջ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Անահիտ Զօրմխեան, Տէր եւ Տիկին Վահրամ Զօրմխեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Հրաչ Զօրմխեան եւ զաւակը եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Դեկտ. 21, Փարիզի Ս. Յովհ. – Մկրտիչ Եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծհօր՝

ԼԵՒՈՆ ԶՕՐՄԽԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն՝ ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Տիգրան Թորոսեան, փոխան ծաղկեպսակի, Այրի Տիկին Մանուշակ Խըտըշեանի մահուան առթիւ 100 Ֆ. կը նուիրեն Կապոյտ Խաչին (ըստանալ «Յառաջ»էն):

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՏՕՆԱԾԱՌԸ

Դեկտ. 21, ժամը 17ին

Հաճելի մթնոլորտ, ընտանեկան մըտերմութեամբ: Աւանդական ճաշ եւ գեղարուեստական բաժին:

Մասնակցութեամբ՝
Վարժարանի երգչախումբին,
ՆԱԽԱՍԱՐԴ Պարախումբին
եւ ՄԱՐԹԷՆ ԵՈՐԿԱՆՑԻ

Ժամը 19ի առենները, Կաղանդ-Պապան իր նուէրներով պիտի ուրախացնէ մեր մանուկները:

Ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Վարժարան – 534. 68. 28

Կը հրաւիրուին ծնողքները ու վարժարանին համակիրները:

«ՄԽԻԹԱՐ ՍՊԱՐԱՊԵՏ»

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ
ՊԱՍՏԱՌՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ
Մ օ տ օ ր է ն . . .

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՎԻԼԷՕՐՊԱՆ. – Տէր եւ Տիկին Դ. Փ. Մուրատեան, իրենց հօրեղբօր՝ Յովնան Մուրատեանի մահուան Զ. տարելիցին առթիւ, արթուն պահակ՝ «Յառաջ»ի բարգաւաճման կը նուիրեն 200 Ֆ.:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին աւանդական խրախճանքի պարանցիկ ճաշը՝ Մարտ 15ին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

ԱՄԱՆՈՐԻ ՅԱՅԳՕՆՔ

ԴԵԿՏ. 31, ԺԱՄԸ 22–էն ՍԿՍԵԱԼ

MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE DE MARSEILLE
12 - 14 Rue St. Bazile, Marseille 1er

REVEILLON

DE LA ST. SYLVESTRE

Mercredi, 31 Déc. de 22 h. à l'aube
avec l'Orchestre
«ARMENIAN'S SUNSHINE» (Paris)
dirigé par ROBERT PAPAZIAN

Menus de Réveillon, ambiance, cotillons. — Prix 245 F.

Réservation: MCA (91) 50.15.09,
MILTON 90.90.10,
CHALDJIAN 66.18.80
VARTANIAN 51.29.90

EREVAN restaurant
ՀԱՅԱՏՈՒՆ Ե Ր Ե Ւ Ա Ն

26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՔՈՒՐ ԽՈՀԱՆՈՑ – ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՋԵՐՄ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՉԻԹԱՊՈՒՐ, ՄԱՆԹԸ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ԼԱՀՄԱՃՈՒՆ ՈՒ ՉԻ – ՔԷՕՖԹԷ
(Պատուէրի վրայ)

ՈՒՐԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՍՈՒ - ՊԷՕՐԷԿ

ԵՒ ԱՄԷՆ ԿԻՐԱԿԻ ԱՌՏՈՒ՝ ՊԱՏՈՒԷՐԻ ՎՐԱՅ՝ Խ Ա Շ

ՈՒՐԲԱԹ ԵՒ ՇԱԲԱԹ՝

Վ Ի Գ Է Ն

FERME LE MARDI ՓԱԿ Է ՆՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՃԱՇ ԿԸ ՀԱՅԹԱՅԹՈՒԻ ՆԱԵՒ ՏՈՒՆԵՐԸ, ԱՊՍՊՐԱՆՔԻ ՎՐԱՅ:

ԷՍԱԵԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Աւանդական Տօնածառը

Չորեքշաբթի, Դեկտ. 24
Ալեք Մանուկեան սրահը

Ծոխ ճաշ, պար եւ խրախճանք
ժամը 20.00էն մինչեւ առաւօտ
Ճաշագին 100 Ֆ.

փութով ապահովել սեղանները, առաւօտ ժամը 7էն 10, հեռախօս 372.04.20

REVEILLON DU 24 DECEMBRE
pour les jeunes
on dansera de 23 h. à l'aube
Entrée 30 F.

UGAB - JEUNES
OUVERTURES

SOIREE CINE — CLUB
Le Jeudi, 18 Décembre, à 20h.45
(comme tous les 3e Jeudi de chaque mois)
Le célèbre film arménien
« NAHABED »
de Henrik Malian

—×—

COCKTAIL DANSANT

Le Dimanche, 21 Déc. de 17 à 22 h.
(Exceptionnellement le 3e Dimanche du mois du Décembre)
SUPER LIGHT SHOW
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, Rue de Courcelles, Paris 17e
Rafraichissements, Sandwiches
VENEZ NOMBREUX!

PRO — ARMENIA

CAMP D'HIVER A BELLEFONTAINE

DU 24 DEC. 1980 AU 2 JANVIER 1981

Limite d'âge: de 21 à 35 ans.

Participation aux frais:
— Séjour complet: 465 F.
— Tarif à la journée: 40 F. (+50 F.d'inscription, +15 F. pour Réveillon)
— Week - End du 31 Déc. au 2 Janvier: 230 F.

Pour tous renseignement et inscription, tél. jusqu'au 19 Déc., à:
— TOUFANIAN Ohan: 588. 63. 80
— STEPANIAN Christian: 665. 15. 90

A partir du 20 Déc. à Bellefontaine: Tél. 16 (84) 33. 05. 61

Départ collectif en autocar, le 23 Déc. à 22h.00, de la Porte d'Orléans.
Retour le 3 Janvier, à 10h.00 de Bellefontaine.
Autocar Aller — Retour: 180 F. — *Aller simple 90 F.*

Il ne sera procédé, sur place à aucune inscription qui n'aurait pas été prévue par téléphone au moins 24 h. à l'avance.

Se munir de sac de couchage.

ՃԱՇ - ԽՆՋՈՅՔ

Համախարբերդցիական Միութեան Վալանսի մասնաճիւղի Վարչութեան տարեկան ճաշ – խնջոյքը Ծնունդի առթիւ, Դեկտ. 24, իրիկունը ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ, Վալանսի Փալէ տը լա Ֆուարի ճաշասրահին մէջ, նուագախմբութեամբ ԺԱՔ ԳՈԺԱՔԵԱՆԻ ու իր կազմին եւ ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ պարախումբին մասնակցութեամբ:

Բոլոր հայրենակիցները սիրով հրաւիրուած են: Ապահովել սեղանները, հեռաձայնելով (75) 44.14.46:

Commission Paritaire: N° 55935
Imprimé Sur Les Presses Du Journal «HARATCH»-83, Rue D'Hauteville-75010 Paris

VIENT DE PARAITRE:

"LA GOUTTE DE MIEL"

Texte et illustrations de SETA PAPAZIAN, d'après un conte arménien de HOVHANNES TOUMANIAN.

Un livre (24x30 cm) de 32 pages, en couleurs, comprenant les traductions en anglais et en italien.

En vente en librairie ou par correspondance (55 F. franco de port) aux Editions Parenthèses, 13360 Roquevaire.

1981-Ի ՕՐԱՑՈՅՑ

Համախարբերդցիական Միութեան Ֆըրանսայի շրջանի Կեդ. Վարչութիւնը կը ծանուցանէ բոլոր հայրենակիցներուն, որ Միութեան 1981– ի օրացոյցները լոյս տեսան: Մասնաճիւղերու Վարչութիւնները ստացան իրենց բաժինը: Փափաքողները կրնան դիմել վարչական անդամներուն:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ
ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի Վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, բաժակ մը թէյի շուրջ, Շաբաթ, Դեկտ. 20, կէսօրէ վերջ ժամը 16ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17, Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 9–րդ:

Սոր երգապնակ
ԿՈՄԻՏԱՍԻ
ծննդեան 110-ամեակին առթիւ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ, ԳԵՂՋՈՒԿ ԵՐԳԵՐ ՈՒ ՊԱՐԵՐԳՆԵՐ
իրենց մասնակցութիւնը բերած են՝
ՍՕՆԻԱ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ)մեծծօ) ՍԻՒԶԱՆՆԱ ՄԻԼՏՈՆԵԱՆ (տաւիղ)
ՌԸՆԷ ՄԱՍԻՍ (պարիթօն)
ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ
իր մեներգողներով՝ Թէրէզ Քէչէճեան (ալթօ), Մկրտիչ Պօղոսեան եւ Ռընէ Մարքայեան (թէնօր)
ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

—×—

En vente: auprès des membres de la Chorale SIPAN — KOMITAS.
Ainsi que:
Librairie Orientale, H. SAMUELIAN, 51, Rue Mr. le Prince, Paris 6e - 326.88.65
Librairie PALOUYAN, 9, Rue de Trévise Paris 9e - 523.24.97
Maison de la Culture Arménienne, 17, Rue Bleue, Paris 9e - 824.63.89
Maison de la Culture Arménienne, 9, Rue de Madrid, 94140, Alfortville - 376.55.89
Alimentation NIGOGHOSSIAN, 121, Av. H. Barbusse, 95400, Arnouville -985.04.46
Télé - Condorcet, 175, Av. Jean-Jaurès - 92140, Clamart - 642.56.17
Maison de la Culture Arménienne, 12, Rue St. Basile, 13001, Marseille - 50.15.09
Maison de la Culture Arménienne, 15, Rue du 24 Avril 1915, 69150, Décines 49.42.97
Tissus André SEMERDJIAN, 53, Rue Mavier de Montjeau — 26000, Valence
Maison de la Culture Arménienne, 32, Rue Pourpery — 26500, Bourg-les-Valence
Maison Massis HOES - Mr. TACHDJIAN, 7, Bd. de la Libération - 26100, Romans
Librairie MASSIS - Mme. MARDIROSSIAN, 70, Cours Berriat, 38000, Grenoble 87.45.61

ՓԱՐԻԶԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

Փարիզի Ս. Յովհ. – Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը, կը հրաւիրէ անխտիր բոլոր անոնք, որոնք կը փափաքին իրենց մասնակցութիւնը բերել Եկեղեցւոյս Երգչախումբին, արձանագրուիլ Դիւանատան մօտ:

Դիւանատունը բաց է շաբթուան բոլոր օրերը՝ առաւօտեան ժամը 9էն մինչեւ երեկոյեան 6ը. Կիրակի օրերը՝ ժամը 9 – 13.00

Fonds A.R.A.M

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
18
JEUDI
18 DECEMBRE
1980

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

LE NUMERO 2 F.

56րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.801
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
56e ANNÉE — No 14.801

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՀԱԿԱՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԱՀԱԲԵԿՈՒՄ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՐ ԵՂԱԾ Է «ՀՈԿՏ. 3» ՀԱՅԿ. ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ ԲԱՅՑ ԵՐԿՈՒ ՌՈՒՄԲԵՐԸ ՉԵՆ ՊԱՅԹԱԾ

—o—

Հայկ. Վենտեբթա, կը խորագրէ «Ֆիկառօ»ի աշխատակիցը Ժան – Շառլ Ռէքս, իր նոր յօդուածը հայկ. ահաբեկչութեան մասին: Ծանօթ է, որ նոյն լրագրողն էր, որ երկու անգամ կ'անդրադառնար այս հարցին, անգամ մը ևւ Կոպերնիկի եղեռնափորձին պատասխանատուութիւնն ալ թողլով հայկ. կազմակերպութեանց վրայ, ապա՝ լեզուն փոխելով քանի մը օր ետք, հաւանաբար իբրեւ հետեւանք կարգ մը բողոքներու «Հայանպաստ» տողեր ստորագրելով (առաջին յօդուածը Հոկտ. 23, երկրորդը՝ Նոյ. 11): Այս անգամ, անգոյն յօդուած մը կը ստորագրէ, գոհանալով լրատուութեան բնոյթ տալու իր գրութեան, որ սակայն գրգռիչ է իր խորքին մէջ (Ֆիկառօ, Դեկ. 17):

Կըյայտնէոր գրեթէ անտես անցած է հակաֆրանսական եղեռնափորձը, որ կատարուած է Երկուշաբթի իրիկուն Լոնտոն, որովհետեւ ռումբերը չեն պայթած: Կը գրէ թէ այս արարքը կրկին մէջտեղ կը հանէ ևւ Կոպերնիկի պայթումը: Ռումբերը զետեղեր են հայ ծայրայեղներ, Լոնտոնի կեդրոնը Ֆրանսական ըզբօսաշրջիկութեան գրասենեակին առջեւ, ապա զեկոյցով մը յայտներ են որ «կ'ուզեն ազդարարութիւն մը ընել Ֆրանսական ֆաշիզմին այն դերին համար զոր կը խաղայ Ժընեւ ձերբակալուած մեր ընկերոջ քննութեան մէջ»: Զեկոյցը ստորագրուած «Հոկ. 3 Կազմակերպութիւն» իր ամբողջ իմաստը կ'առնէ, կ'ըսէ Ֆիկառօ-ի աշխատակիցը, երբ գիտենք թէ կ'ակնարկէ տարրի մը – ցարդ գաղտնի պահուած – Կոպերնիկ փողոցի Թղթածրարին: Արդարեւ հաստատուած է որ մօթոյի մը վրայ զետեղուած պայթուցիկը, սինակոկէն ոչ շատ հեռու, նոյն ճինանիւթէն էր քան այն որ գտնուած էր Հոկ. 3-ին Ժընեւի պանդոկի մը սենեակը, ուր հայ զոյգ մը կար: Այս մանրամասնութիւնը, կ'ըսէ Ֆիկառօ, միայն Հայերը կրնային գիտնալ ուրեմն: Այդ օրը Լիբանանցի մը եւ Ամերիկուհի մը բռնուեցան երբ կը ձեռնոտէին այդ ռումբը, ճիշդ նոյնը՝ ևւ Կոպերնիկի: Անմիջապէս որ Ֆրանսական ոստիկանութիւնը տեղեկացաւ այս նմանութեան, քննիչներ ղրկեց Ժընեւ որպէսզի ծանօթանան հարցաքննութեանց: Աւոնցմէ կը պարզուի որ երկու երիտասարդները կը պատկանին Հայկ. Գաղտնի Բանակի, երկուքն ալ զաւակներն են հայ հարազատ ընտանիքներու: Ռիւ Կոպերնիկի եղեռնափորձէն եւ Ժընեւի ձերբակալութիւններէն ի վեր, Ա. Ս. Լ. Ա.նի արարքները իրարու պիտի յաջորդէին, միշտ յիշելով Հոկ. 3 թուականը: «Թրքական աւանդական թիրախներուն» վրայ, Հայ Դատի կռուեալ զինուորները, կ'ըսէ Ռէքս, պիտի աւելցնէին թիրախներ որոնք, իրենց աչքին, կը խորհրդանշեն զուիցերական եւ Ֆրանսական զսպումը: Անցեալ Նոյ. 25-ին Իւնիոն տը Պանք Սուիսը, Ժընեւ, եղեռնափորձի կ'ենթարկուէր: 20 օր առաջ նոյն քաղաքին Արդարութեան պալատը: Հակառակ երկու անմեղ անցորդներու վիրաւորման, Հոկ. 3 Կազմակերպութեան Հայերը կը ստորագրէին կրկնակ չարագործութիւնները: Ա. Ս. Լ. Ա.ն տեղեկացուցած էր զուիցերական իշխանութեանց թէ իր յեղափոխականները պիտի շարունակեն իրենց ազդարարիչ գործունէութիւնը մինչեւ որ իրենց ընկերները ազատ արձակուին: Լոնտոնի, Պէյրութի եւ Փարիզի Սիւիսէռի գրասենեակները նոյն ճակատագիրը պիտի ունենային Հոկ. 12-ի «կարմիր գիշերը»: Նախորդ օրը, երկու ուրիշ պայթումներ կը ցնցէին Նիւ – Եորք եւ Լոս – Անճըլըս: Միացեալ – Նահանգներն ալ իրենց կարգին թիրախ էին, որովհետեւ, ըստ Հայերուն, էֆ – Պի – Այ-ը մասնակցած էր Ժընեւի ահաբեկիչներուն հարցաքննութեանց: էֆ – Պի – Այ-ի մէկ պատասխանատուն ընդունած է դէպքը եւ ճշդած, որ իրաւունքն ունէր, քանի որ երիտասարդ աղջիկը ամերիկեան անցագիր կը կրէր:

Ֆրանսա, կը շարունակէ Ռէքս, Լիբանանէն ներածուած հայկ. այս ահաբեկչութեան գոց դաշտն է: Անցեալ Նոյ. 10-ին, Սթրազպուրկի Թրքական հիւպատոսարանին փլատակները դեռ կը մխային երբ Ա. Ս. Լ. Ա.ն տէր կ'ըլլար, Պէյրութի մէջ, արարքին: Հաւաքուած, մարզուած եւ պատրաստուած Միջին – Արեւելքի ամէնէն կարծր ահաբեկչական շարժումներուն կողմէ, հայ աքթիվիսթները առաւելաբար Լիբանանէն կուգան, ուր իրենց նախնիք, Հայաստանէն քշուած, հաստատուած են 1921-ին բայց Եւրոպայի մէջ կը գտնեն անառարկելի օժանդակութիւնը ուրիշ գաղթողներու զաւակներուն: Յօդուածագիրը իր եզրակացութեան մէջ կը յիշէ թէ Լիոնի Թուրք հիւպատոսարանի դէմ արարքէն ետք, Ա.Ս.Լ.Ա.ն ըսած էր որ «պիտի յարձակի Ֆրանսական շահերուն դէմ, ուր որ գտնուին այն պարագային երբ հայ հայրենասէրներ նեղութիւն կրեն Ֆրանսական իշխանութեանց կողմէ»: Ու Ռէքս, այս տողերուն կը կցէ իր վերջին խօսքը՝ եղաւ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ, մեծ «նորութիւն» մը յայտնուեցաւ, իբրեւ հետեւանք Պալիի ժողովին, Յունուարին էսանսին գինը պիտի բարձրանայ, հաւանաբար 10 սանթիմ՝ լիթրը:

ԹԱԼՊՕ կառքի ընկերութիւնը ծանր տագնապի մէջ է եւ 3500 բանուոր գործէ պիտի հանէ եւ 1981-ի առաջին եռամսեային ալ 27 օր թեքնիք անգործութիւն որոշած է:

ՌԻԿԸՆ յայտնեց թէ իր Արտաքին նախարարը պիտի ըլլայ զօր. Հէյկ:

ՀԻՍԷՆ ՀԱՊՐԷ հրաղադարի համաձայնագիր մը ստորագրեց, առջի օր, Քամըրունի մէջ, բայց յայտնեց թէ երկու վերապահութիւն կը դնէ: Մէկը՝ չընդունիր Չատի համախմբական կառավարութեան օրինաւորութիւնը, միւսն ալ՝ Լիբիոյ մասնակցութիւնը կռիւներուն:

ՓԱՐԻԶԻ եւ արուարձաններու համալսարաններուն մէջ բաւական խռարանցում կայ իբրեւ հետեւանք Նանթէռի մէջ աջ տարրերու յարձակումի մը: 21 անդամ կիւտի (Կռուփըման Իւնիոն Տէֆանս) ձերբակալուած են մինչ իրենցմէ մէկը ծանր վիճակի մէջ հիւանդանոցն է, վիրաւորուած ըլլալով բախումներու ընթացքին:

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆԸ Խորհ. Միութեան մէջ նիւթին շուրջ հանրաժողով մը եղաւ առջի իրիկուն Փարիզի Մուտիւալիթէի սրահը:

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԼՈՒՐԵՐ

—o—

ԲՈՂՈՔԻ ՑՈՅՑ «ԱՐԱՄ» ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԲՌՆԱԳՐԱՒՄԱՆ ԴԷՄ

Ինչպէս ծանօթ է մեր ընթերցողներուն, ընթացիկ ուսումնական տարեշրջանի սկիզբը Թեհրանի հայկական վարժարաններէն քանի մը հատը լուրջ դժուարութիւններու մատնուած էին իրենց դռները կարենալ բանալու համար: Այդ դպրոցներէն մէկն է Սէյէտ Խանտան թաղամասի Ազգ. Արամ վարժարանը, որուն աշակերտներու կարգ մը ծնողքներ հանգիստ ըլլալով, որ դպրոցը հայկական եւ ազգային է, հետեւաբար ոչ մէկ միտում կրնայ ըլլալ գայն գրաւելու, իրենց զաւակները արձանագրած են «Մարիամ» վարժարան, որ հայ աշակերտութեան պակասի հետեւանքով պետութեան կողմէ գրաւուելու վտանգին մէջ էր: Ուրեմն, «Արամ» վարժարանի աշակերտութեան թիւի պակասը ամբողջացած է Պարսիկներով: Ատեն մը ետք դպրոցին պարսիկ տնօրէնը պատրուակելով հայ աշակերտներու թիւի պակասը, զանոնք դուրս դրած է եւ ներկայիս վարժարանին մէջ ոչ մէկ հայ աշակերտ կայ: Նոյեմբերի վերջը տնօրէնութեան կողմէ քանի մը հոգի ներկայացած են դպրոցի պահակին եւ պահանջած՝ որ սրահին դուռը բանայ: Պահակը մերժած է եւ յայտնած որ դուռը միայն Թեմական Խորհուրդի արտօնութեամբ կրնայ բանալ: Թեմականը մերժած է, իսկ Պարսիկները դրան կղպանքը կոտրելով մտած են սրահ: Շրջանի հայ բնակչութիւնը այս երեւոյթին դէմ բողոքի ցոյց մը ըրած է Դեկտ. 5-ի առաւօտեան, «Արամ» վարժարանի բակին մէջ, ուր ներկայ եղած են նաեւ առաջնորդը՝ Արտակ Արք. Մանուկեան, եւ Թեմականի անդամներ:

Արտակ Արք. իր խօսքին մէջ ըսած է, թէ այդ հաւաքոյթը առաջինը եւ վերջինը պիտի չըլլայ եւ նման հաւաքոյթներ պիտի կազմակերպուին ժողովուրդը ազգային իր հաստատութիւններուն շուրջ համախմբելու եւ կարգ մը ծրագիրներ ալ մշակելու նպատակով: «Իրանի իսլամական յեղափոխութենէն ետք, – ըսած է առաջնորդը, – կարգ մը դէպքեր եւ երեւոյթներ մեր ժողովուրդի ուշադրութեան արժանացած եւ ամէն կողմ աւելի հետաքրքրութիւն ստեղծուեցաւ ազգային հաստատութիւններու, մշակութային ձեռնարկներու, եկեղեցական հաստատութիւններու շուրջ: Ի՞նչ վիճակ ունի հայ դպրոցը այսօր Իրանի մէջ. հիմնական դժուարութիւնները փարատեցինք, կը մնան փոքր դժուարութիւններ, զորս առաւելաբար անհատները կը յարուցանեն: Յուսով եմ որ, յառաջիկային տարուան աշխատանքներու շնորհիւ, մենք ոչ թէ այլեւս քմահաճոյքի կարգադրութիւններու չենք հետեւիր, այլեւ հիմնական համաձայնագիր կ'ունենանք կրթադաստիարակչական նախարարութեան հետ եւ կը վարենք մեր կրթական գործերը»:

Թաղական Խորհուրդի ատենապետը՝ Երուանդ Ստեփանեան դիտել տուած է, որ դպրոցին փակուելուն պատճառը որոշ չափով Թաղի բնակչութեան թոյլ վերաբերումը եղած է, քանի որ եթէ ծնողքները իրենց զաւակները այդ դպրոցին մէջ պահէին, այսօր այս սպառնալիքին դիմաց չէին գտնուեր: Ապա աւելցուցած է, որ «եթէ յառաջիկայ ուսումնական տարեշրջանին աշակերտները օտար դըպրոցներէն հանելով «Արամ» վարժարանը արձանագրուին, դարձեալ դպրոցը մերը կը դառնայ»: Թաղական Խորհուրդի անդամներէն Ղազար Ղազարեան նշած է, թէ «Արամ» դպրոցի շրջակայքը ապրող Հայութեան համար վիշտ է եւ ցաւ՝ դպրոցի շէնքին բռնագրաւումը: «Գիտենք որ Թեհրանի մի քանի ուրիշ ազգային դպրոցներ ունեցան ցնցումներ ու տագնապներ, բայց մենք եղանք նոխազը»: Թեմականի նախագահը՝ Լեւոն Ահարոնեան, դիտել տուած է, թէ ամիսներու աշխատանքէ ու չարչարանքէ ետք ունեցած ենք երկու զոհեր՝ մէկը «Արամ» դպրոցը, իսկ միւսը՝ հայկական ոչ ազգային դպրոց մը:

Որոշուած է միաժամանակ եւ հաւաքական ուժերով պայքարիլ կարենալ պահելու համար հայկական մշակոյթը, հայ դպրոցը եւ հայեցի դաստիարակութիւնը:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ԴԵԿՏ. 12 – 15)

ԱՆԻԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Երեւանի Պետական Համալսարանի հրատարակչականը լոյս ընծայած է պատմաբան Թադեւոս Յակոբեանի «Անիի Պատմութիւնը» գիրքը, որ կը քննէ միջնադարեան Հայաստանի հռչակաւոր մայրաքաղաքի քաղաքական, տնտեսական, հանրային կեանքի վարչական վիճակը, ճարտարապետութիւնը, բնակչութիւնը, մշակոյթը եւ յուշարձանները: Աշխատութեան մէջ, ինչպէս նշած է հեղինակը, հայ ժողովուրդի պատմութեան եւ Անիի աղբիւրներու եւ գիտական հարուստ ժառանգութեան հիման վրայ ներկայացուած է Անիի համակողմանի ու քննական պատմութիւնը: Հեղինակը օգտագործած է բանաւոր եւ գրաւոր աղբիւրներ, ինչպէս նաեւ նիւթական մշակոյթի մնացորդներ: Տրուած է նաեւ մինչեւ հիմա հրատարակուած բազմաթիւ ուսումնասիրութիւններու հիման վրայ քաղաքի գիտական – քննական լուսաբանութիւնը հնագոյն ժամանակներէն մինչեւ 1045, երբ Անին կործանեցաւ: Գիրքը բաղկացած է «Անին հնագոյն ժամանակներից մինչեւ 961 թուականը» եւ «Անին 961 – 1045 թուականներին» բաժիններէ:

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ ԿԱՆ 300 ՀԱԶԱՐ ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐ

Հին Հայաստանի մէջ գիրքի հանդէպ սէրը այնքան մեծ եղած է, որ գեղեցիկ Հայուհիներուն կուտային Մագաղաթ անունը: Իսկ միջնադարուն զաւակ չունեցող Հայը գիրք որդեգրած է եւ պահած հարազատ զաւկի պէս: Երեւանի Մատենադարանը կան նման որդեգրուած բազմաթիւ գիրքեր, որոնք գրեթէ հազար տարեկան են: Հայ ժողովուրդը դիմադրած է արհաւիրքներուն, իր ֆիզիքական գոյութիւնը եւ ազգային դիմագիծը պահած է նաեւ գիրքով: 1170-ին Սելճուք նուաճողները գրաւած են Ղափանի Բաղաբերդ ամրոցը եւ աւարի մատնած հոն գտնուող 10 հազար ձեռագիր մատեանները: Գիրքի այդ եղեռնը ժողովուրդը չէ մոռցած: Ներկայիս Հայաստանի մէջ կան երկու հազարէ աւելի պետական գրադարաններ: Անձնական գրադարան ստեղծած են նաեւ մօտ 300 հազար հոգի, այսինքն՝ իւրաքանչիւր երկու ընտանիքէն մէկը: Անձնական գրադարաններու գիրքերու ընդհանուր թիւը 100 միլիոնէն աւելի է:

×

ՄԻԱՍՆԻԿԵԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ՆՈՐ ՆԻՒԹԵՐԸ

Գ. Կիւլպէնկեան հաստատութիւնը Երեւանի Միասնիկեան գրադարանին նուիրած է Լոնտոն լոյս տեսած (անգլերէն) «Հայ հնատիպ գիրքերու ցուցակ»ը, ուր տեղ գտած են 1512 – 1850 թուականներուն հայկական գաղութներու մէջ հրատարակուած գիրքերը: Գրադարանը ստացած է նաեւ Կարօ Գազազեանի (Միացեալ Նահանգներ) անձնական գրադարանի 1600 գիրքերը:

Fonds A.R.A.M

«ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՁԱՅՆ»Ի ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑԸ ԱՇՈՏ ՄԱԼԱՔԵԱՆԻ ՀԵՏ

«ԿԸ ՄԵԿՆԻՄ ԱՉՔԵՐՍ ԼՑՈՒՆ, ՀՈԳԻՍ ՈՒ ՍԻՐՏՍ ԼՑՈՒՆ»

– Պարոն Մալաքեան, երկար տարիներ է, ինչ ձեր հայրենաբնակ հայրենակից – ները սպասում էին ձեր այցին, եւ ահա, վերջապէս, այդ հանդիպումը կայացաւ:

– Ես նոյնպէս երեսուն տարիէ ի վեր կը սպասէի այս հանդիպումին. հոգիով կապուած էի Հայաստանի հետ, կը հետեւէի, թէ ինչ կը կատարուի հոն, բայց իմ կլանող ասպարէզի յորձանուտին մէջ ժամանակ չէի գտներ իրագործելու Երեւան այցելելու երազանքս: Բայց այս անգամ, երբ ստացայ Սփիւռքահայութեան հետ մշակութային կապի կոմիտէի հրաւէրը, որոշեցի անպայման գալ: Ուստի տասը օրով փակեցի ստուդիաս, կախակայեցի բոլոր գործերս եւ ինձ շնորհեցի հայրենիք այցելելու այս բացառիկ երջանկութիւնը:

– Ուրախ ենք կինեմատոգրաֆիայի ասպարէզում ունեցած ձեր փայլուն յաջողութիւններով: Գիտենք, որ ձեր նկարահանած բազմաթիւ շարժապատկերներ, ինչպէս «Ընդերկրեայ մեղեդին», «Կապիկը ձմռանը», «Հանրութեան թիւ մէկ թշնամին», «Վախը քաղաքի վրայ», «Իմ թշնամու մարմինը», «Եւ... ինչպէս Իկարը» եւ ուրիշներ, շրջել են աշխարհով մէկ եւ ունեցել միլիոնաւոր հանդիսատեսներ: Մենք գիտենք, որ դուք միշտ ցանկացել էք հայկական թեմայով մի կինոնկար ստեղծել, նոյնիսկ աժամանակ կանգ էք առել «Մուսա լերան քառասուն օրերը» վէպի վրայ: Դեռեւս փայփայո՞ւմ էք այդ երազանքը:

– Այո, անշուշտ, բայց ես այդ գործին կը ձեռնարկեմ միայն այն ժամանակ, երբ կարողանամ հայկական, այդ թեմային համամարդկային հնչողութիւն տալ, զայն առնչել ժամանակակից աշխարհը յուզող որեւէ հարցի հետ: Եւ ես կը կարծեմ, թէ արդէն գտած եմ թեման, որը թոյլ տուէք այժմ պահել որպէս գաղտնիք: Միայն ըսեմ, որ պատրաստելիք ֆիլմիս առաջին ցուցադրութիւնը Ֆրանսայի մէջ կատարելէ ետք, զայն պիտի բերեմ Հայաստան՝ երկրորդ ցուցադրութիւնը Երեւանի մէջ կատարելու:

– Մենք համոզուած ենք, որ ձեր պատրաստելիք այդ նոր կինոնկարը կը լինի ձեր միւս գլուխ – գործոցների կողքին դրուելու արժանի ստեղծագործութիւն, եւ ձեզ սկզբից եւեթ մաղթում ենք յաջողութիւն: Մեզ յայտնի է, որ արդէն երեսուն տարի է, ինչ դուք գործում էք կինօարուեստի ասպարէզում, արդ, ինչպէ՞ս եղաւ, որ դուք ընտրեցիք այդ բնագաւառը:

– Այո, երեսուն տարի է: Իմ առաջին ֆիլմս ցուցադրուեցաւ 1950 թուականի Նոյեմբեր 5–ին: Երջանիկ պատահականութիւն չէ՞, արդեօք, որ իմ վերջին ֆիլմս՝ «Եւ ... ինչպէս Իկարը», երեսուն տարի ետք, Նոյեմբեր 5–ին ցուցադրուեցաւ հոս՝ Երեւանի մէջ: Սինեմայի նկատմամբ սէրս ե՞րբ ծնաւ իմ մէջս՝ հարց կուտաք ինծի: Ես ալ երբեմն ինծի տուած եմ այս հարցը: Երեւի տասնըչորս տարեկան էի, երբ առաջին անգամ դիտեցի Ռուբէն Մամուլեանի «Բրիտոնէ Թագուհին» ֆիլմը, եւ տաք հոսանք մը անցաւ երակներուս մէջէն: Այդ ֆիլմին մասնակցող Կրեթա Կարպոյի եւ միւս անուանի դերասաններուն խաղը չէր, որ զիս յուզեց. ես հոգիով այդ ֆիլմը ղեկավարող մարդուն՝ Մամուլեանի հետ էի, կ'ուզէի պատկերացնել, թէ ան ինչպէս ստեղծած է նման ֆիլմ մը, կ'ուզէի գիտնալ, թէ հայ մը ինչպէս յաջողած է, դարձած մեծ դէմք մը այս դժուար ասպարէզին մէջ: Եւ ինչ մեղքս թաքցնեմ, այդ օրուընէ ես ալ սկսայ երազել նման ֆիլմեր ստեղծել: Բայց հայրս կ'ուզէր որ ես ճարտարագէտ դառնամ, այն ալ դափնեկիր ճարտարագէտ: Եւ ես կատարեցի հօրս կամքը. 1943 թուականին իսկապէս մրցանակով աւարտեցի ճարտարագիտական ուսումս: Բայց ներքին մղումս դէպի կինօ՝ ինծի հանգիստ չէր տար, մինչեւ որ 1948ին վերջնապէս մըտայ սինեմայի ասպարէզը: Մինչ այդ որոշ ժամանակ աշխատեցայ որպէս լրագրող «Մարսէյէզ» ֆրանսական թերթին մէջ:

– Իսկ ինչպէ՞ս ծնուեց Անրի Վերնէօյ անունը, ինչո՞ւ Աշոտ Մալաքեանը դարձաւ Անրի Վերնէօյ:

– Օ, տարիկս իմ կամքէս անկախ եղաւ, իմ Հայ անուն մականունս եւ Հայութիւնս երբեք չեմ թաքցուցած: Երկրորդ Աշխարհամարտէն ետք էր, «Մարսէյէզ»ի խմբագրութեան մէջ աշխատած տարիներուս, երբ հայկական ցեղասպանութեան մասին յօդուած մը գրեցի եւ յանձնեցի խմբագրիս՝ ստորագրելով Աշոտ Մալաքեան: Յաջորդ օրը յօդուածս լոյս տեսաւ Անրի Վերնէօյ ստորագրութեամբ: Վազեցի խմբագրիս սենեակը: «Այս ի՛նչ ըրած էք, ես Աշոտ Մալաքեան եմ», – ըսի: Այո, ըսաւ, բայց յօդուածը շատ լաւ էր, եւ ես մտածեցի, որ ֆրանսական ստորագրութեամբ աւելի հաւատալի եւ առարկայական կը հնչէ»: Իսկապէս, յօդուածս մեծ աղմուկ հանեց յատկապէս «Ֆրանսացի»ի մը կողմէ գրուած ըլլալուն համար, եւ ահա ես մկրտուեցայ Անրի Վերնէօյ: Բայց ատիկա ոչինչ կը փոխէ: Ինչպէս ըսի, ես զտարիւն Հայ եմ:

– Ե՞րբ էք հաստատուել Ֆրանսիայում:

– Ես Ռոտոսթօ ծնած եմ, 1920–ին: Երբ ստիպուեցանք արտագաղթել մեր ծննդավայրէն, նախ անցանք Յունաստան, ուր մնացինք երկու տարի եւ 1924–ին հաստատուեցանք Մարսէյլ:

– Հայկական դպրոցում սովորե՞լ էք, դուք հիանալի հայերէնով էք խօսում:

– Ոչ, դպրոց չեմ գացած, բայց հայրս, հիանալի մարդ մը եւ Հայ մը, ուսուցիչ դարձած է, որ մենք՝ իր զաւակները սորվինք մեր մայրենին: Տան մէջ միշտ պարտադրած է, որ մաքուր հայերէն խօսինք: Հօրս ջանքերով եւ կարգ մը բարերարներու օգնութեամբ Մարսէյլի մէջ, ուր շատ Հայեր կան, հիմնադրուեցաւ Փրատոյի հայկական եկեղեցին: Երկար տարիներ հայրս այս եկեղեցիին դպրապետութիւնը վարած է եւ ինծի ալ դպրաց դասին մէջ երգել տուած է: Այնպէս որ հայկական երաժշտութիւնը փոքրը հասակէս էութեանս մէջ ներծծուած է: Երբ 1953–ին հայրս կորսնցուցի, ես ինծի ըսի. «Աշո՛տ, դուն ոչ միայն հայր մը կորսնցուցիր, այլ մեծ մարդ մը, մեծ ընկեր ու խորհրդատու մը»: Մայրս դեռ ողջ է, 83 տարեկան: Մեզի հետ կը բնակի եւ զաւակներուս՝ 17 տարեկան մանչիս եւ 15 տարեկան աղջկաս հետ հայերէն կը խօսի, ինչ որ բարեբախտութիւն մըն է մեր ընտանիքին համար: Զաւակներս կը փափաքին Հայաստան այցելել, եւ յոյս ունիմ միւս գալուս հետս բերել:

– Պարոն Մալաքեան, դուք մօտ երեսուն գեղարուեստական ֆիլմերի հեղինակ էք, արդեօք ունե՞ք մի կինոնկար, որ առանձնապէս սիրելի է ձեզ համար:

– Դժուար է, գիտէք, առանձնացնել որեւէ մէկը: Իմ ֆիլմերուս մէջ շատ անուանի դերասաններ խաղացած են, ինչպէս Ալէն Տըլոն, Ժան Կապէն, Ժան Փոլ Պելմոնտօ, Օմար Շարիֆ, իսկ «Եւ ... ինչպէս Իկարը» ֆիլմիս մէջ դատախազի դերը անգանչելի կատարեց Իվ Մոնթանը: Բոլոր ֆիլմերս ալ, որպէս հարազատ հոգեզաւակներ, հաւասարապէս սիրելի են ինծի համար: Բոլորի համար ալ հաւասարապէս դժուար երկունք ապրած եմ, անքուն գիշերներ անցուցած, տուայտած, ուրախացած, եւ երբեմն նոյնիսկ տագնապած, արդեօ՞ք ըսելիքներս ճիշդ պիտի հասկցուին հանդիսատեսի կողմէ, յաջողութիւն պիտի ունենա՞մ: Սինեմայի արուեստի միջոցով կարելի է անմիջական հաղորդակցութեան մէջ մտնել հոծ թիւով հանդիսատեսներու հետ, շարժել անոնց միտքը, զանոնք խորհրդածութիւններու մղել: Հետեւաբար եւ սինեմայի արուեստին պէտք է մօտենալ ամենայն պատասխանատուութեամբ:

– Հայաստանում գտնուելու օրերին հասցրի՞ք դիտել հայկական ֆիլմեր:

– Արդէն ըրած առաջին գործս այդ էր: Ֆրունզէ Դովլաթեանի, Հենրիկ Մալեանի հետ մեր կապերը հին են: Հոս աւելի ամրացան...

– Եւ ի՞նչ, ինչպէ՞ս գտաք հայկական կինոն:

– Պէտք է ըսեմ, որ հայկական սինեմայի արուեստն ըլլալով տակաւին շատ երիտասարդ, լաւ ընթացքի մէջ է: Հիմա ամբողջ խնդիրը հայկական շարժանկարը միջազգային ասպարէզ հանելու մէջ է: Ուրեմն հարցերը այնպէս պէտք է բարձրացնել, որ անոնք օտար հանդիսատեսին ալ բան մը ըսեն, այսինքն պէտք չէ պարփակուիլ նեղ շրջանակի մէջ: «Նահապետ»ը դեռ չտեսայ, բայց գիտողները շատ գոհ էին:

– Մտադրութիւն չունե՞ք հայ կինեմատոգրաֆիստների համագործակցութեամբ ֆիլմ նկարահանել:

– Ի՞նչու չէ, յոյս ունիմ, որ մօտակայ տարիներուն այդ ալ պիտի ըլլայ:

– Մի վերջին հարց. Հայաստանից ինչպիսի՞ տպաւորութիւններով էք մեկնում:

– Ես Հայաստան չէի եղած, բայց Հայաստանը նոր չէ, որ յայտնաբերեցի: Ինչպէս ըսի քիչ առաջ, ես շատ մօտէն հետեւած եմ Հայաստանի մէջ կատարուած նորութիւններուն, հանդիպումներ ունեցած Հայաստանէն Ֆրանսա այցելած մտաւորականներու եւ արուեստագէտներու հետ: Գիտէի նաեւ, թէ ինչ է, Հայաստանը ասկէ նոյնիսկ երեսուն տարի առաջ: Երբ եկայ, գիտէի, թէ ի՞նչ կը սպասեմ տեսնել: Տակաւին վաթսուն տարի առաջ գաւառական փոքրիկ քաղաք մը եղող Երեւանը վստահ էի, որ շատ զարգացած եւ յառաջդիմած է, բայց ես զայն Փարիզի կամ Նիւ Եորքի պէս քաղաքներու հետ բաղդատելու չէկայ: Բայց այնուամենայնիւ, ինչ որ տեսայ, ինծի իսկապէս զարմանք ու հրճուանք պատճառեց: Սպասածէս, ակնկալածէս աւելին գտայ հոս. Հայաստանի մէջ: Այս ի՞նչ հրաշք գործած է հայրենի մեր ժողովուրդը, քարերէն հող կորզած, ծառ ու ծաղիկ ցանած է, աւերակները թօթափած՝ չէն քաղաքներ ու գիւղեր կառուցանած է: Բարձր մշակոյթ եւ արդիւնաբերութիւն ստեղծած է, գիտա–

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

– ԿԱՆՉԸ –

Գրեց՝ ՄՈՒՇԵՂ ԳԱԼՇՈՅԵԱՆ

3.

Մտհան էր արել գառները, իր տեղը, որ գիւղի թիկունքի սարն էր, իր գոյութիւնը... Դիմացը երկնագոյնով լցուած ձորերն ու կիրճերն էին, Արարատեան դաշտը՝ ծաւէ շղարշի տակ եւ այդ ծովածուփ շղարշի վրայ՝ արծաթ գոտի – եղման Արաքսը, դէնը՝ տակը փոթորիկ մտած վրանների եւեւէջ շարուկը – Հայոց լեռնաշարը, բայց նրա համար գարնան մի ուրիշ առաւօտ կար, աչքերի առջեւ գարնան հետ պսակադիր, է՛, մի ուրիշ աշխարհ՝ կապոյտի մէջ սուզուած ուրիշ սարեր, գծուած մի ուրիշ գետ, արեւի ու աշխարհի հետ ծանօթացող գառ եւ ուլերի մի ուրիշ հօտ կար, դալար վարոցով դառնարած մի տղայ եւ բանջարահաւաք աղջնակների մի նախշուն բուլկ, եւ ծաղկեպսակով պստլիկ մի աղջիկ՝ քարէքար թռչկոտող...

– Ալէ՛է՛, – հայեացքը հորիզոնին կանչում էր ծերունին, – Ալէ, իմ հոգին, Ալէ՛է՛է՛...

Եւ թոռներին նկատեց այն ժամանակ, երբ կողքին էին, եւ աղջնակը փիսոյի պէս քսմսւում էր սրունքներին:

– Բա գառներն ո՞ւրն են, պապ:

– Գառնե՞ր, – ծերունին ուշ հասկացաւ թոռան հարցը, – գառնե՞ր, – հեռու – հեռուից վերադարձած հայեացքը պըտըտեց շուրջ բոլորը: – Գառներին ի՞նչ կը պատահի, գառնուկ:

Ծնկները նւում էին, գետինը քաշում էր, տնքալով նստեց, բայց հորիզոնը ձըգում էր հայեացքը, իսկ միտքը անընդմէջ նոյնն էր կրկնում:

– Ուտենք, – աղջնակը շտապ բացեց հացի կապոցը, – բոլո՛րը կ'ուտենք, պապ:

«Գաւաթ մի գինի կը պիտէր: – Մտածեց Զօրօն եւ տեղն ու տեղը որոշեց: – Էնիմ ու երթամ Ալէի մօտ»:

– Գառներն ո՞ւր են, պապ:

«Աստուած իմ խելքի տուննն աւերէ, – հայեացքը դաշտին մտածեց Զօրօն, – Ալէն, հա՛, իմ աչաց դէմ, ու ես ինչքա՛ն ժամանակ չեմ տեսել զինք: Էլնիմ ու երթամ Ալէին ի տես»:

– Գառները չկան, պապ:

– Չկա՞ն, – Զօրօն մահակին յենուած ոտքի ելաւ:

«Էրթամ Ալէին ի տես»:

– Գառներն, է՛, էնտեղ են, – անորոշ մեկնեց փայտը: – Գնա ժողվէ – բեր, քու քրոջ հետ հաց կերէք, ես հասնիմ դեղ ու դառնամ:

Ճանապարհին, մինչեւ տուն հասնելը, Զօրօն հա՛ մեղադրեց իրեն, որ այսքան ժամանակ Ալէին տեսութեան չի գնացել: Եւ զարմացաւ. ինչո՞ւ չի գնացել, ժամանա՞կ չկայ աչք ու ոտքի՞ց է տկար, կարողութի՞ւն չունի, ճամբայ ու աւտօ՞ չկայ... Ախր, չի գնացել, միտք բերած օրը ինչո՞ւ է յետաձգել այցելութիւնը:

Եւ, չգիտես ինչու, մեղաւորը դուրս եկաւ կինը: Ու երբ տուն մտաւ, կնոջ վրայ զայրացած էր արդէն:

– Քու ձեռքի հացն հարամ է: – Ոտքը շեմից ներս դնելն ու կռիւը մէկ եղաւ: – Հարամ է, – կրկնեց Զօրօն: –Դու ալ ձեռքով հաց ես տուէ, ճախով իմ հոգին առէ, – ասաց Զօրօն: – Դու իմ հոգին իմ բերանն ես հասցրէ: Կը պիտի էս փէտ քու գլխին ջարդիմ:

Եւ փայտը, բռունցքի հետ, խփեց իր գլխին: Խփեց ու նոր միտք ունեցաւ:

«Աստուած իմ խելքի տունն աւերէ, Ալէին էլ ի՞նչ տեսութիւն... էլ ի՞նչ տեսութիւն ... Էրթամ զինք առնիմ ու գամ»:

Պառաւը շփոթ ու շիւար կանգնել էր:

– Իմ խանդարիչ դու ես, – վերաձայնեց Զօրօն:

«Մարդկանց խօսք ճշմարիտ է՝ հայի վերջին խելքն էղնէր իմ գլուխ ... էն օր, է՛ն գինու օր հարկ էր Ալէին առնել ու գալ»:

– Իմ խանդարիչ քու երեխէքն են: Քու աղջիկներն ու քու տղէք:

«Հէնց էն օր հարկ էր Ալէն նստեցնենք աւտօն ու բերենք»: – Եւ մտքով անցաւ, որ տղան դէմ կը կանգնէր, թոյլ չէր տայ:

– Իմ խանդարիչ քու միջնակ տղէն է էղէ, քու փոքր տղէն է, ու ես իր ձեռքի տակ կ'ապրիմ ... էս տուն բանտ է, իմ շունչ մէջ էս տան չի էլնի ... Ես կը բաժանուիմ: – Մէկէն ու հաստատ որոշեց Զօրօն:

«Էսօր էն քաղտիկ կարդի բերիմ, լուսուն էրթամ Ալէն առնիմ ու գամ»:

– Երկինք դիպնի երկրին կը բաժանուիմ ու կը բաժանուիմ, – պնդեց Զօրօն:

«Խաթրով չեղաւ՝ կը փախցնեմ ու կը բերիմ»:

– Բաւ է, խաթրով էղնի կը բաժանուիմ, զոռով մնաց՝ կը բաժանուիմ:

Եւ պառաւի զարմացած, շփոթուած հայեացքի տակ Զօրօն փնչալով քշեց դուրս:

(Շար. 5)

Fonds A.R.A.M

ՀԱՅԵՐ՝ Ի ՊԱՏՈՒԻ

ՅԱԿՈԲ ՋԷՔԻԵԱՆ՝ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Ուրբաթ, Դեկտ. 5ի երեկոյեան, Լիոնի մօտիկ արուարձաններէն Քոլոմժի մէջ, մտերիմ շրջանակի մը մէջ տեղի ունեցաւ Յակոբ Ջէքիեանի «Ազգային Արժանեաց Կարգ» շքանշանի տուչութիւնը, ձեռամբ Հրամ. Փրիվայի, որ յանուն Հանրապետութեան Նախագահին շքանը յանձնելէ ետք դրուատիքը ըրաւ Յակոբ Ջէքիեանի գործունէութեան: Արարողութեան ներկայ էին Գնդ. Շագի եւ խումբ մը բարձրաստիճան զինուորականներ: Սեւրի Սամուէլ Մուրատ վարժարանի շրջանաւարտ Յակոբ Ջէքիեան եան իր շնորհակալութիւնները յայտնած է իրեն հանդէպ ցոյց տրուած գնահատանքին համար:

Կը շնորհաւորենք Յակոբ Ջէքիեանը եւ առաւել յաջողութիւն կը մաղթենք իր ասպարէզին մէջ:

ԿԱՐԱՊԵՏ ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

Դաշնամուրային Գրականութեան

ՆՈՐ ԵՐԳԱՊՆԱԿ ՄԸ

Հայ երգահաններու դաշնամուրային գրականութիւնը համեմատաբար քիչ ծանօթ է հասարակութեան, ըլլայ այն պատճառաւ որ հրատարակուած հեղինակութիւններու քանակը նուազ էր, եւ կամ մասնաւորաբար այն պատճառաւ որ մեր դաշնակահարները վերապահ դիրք մը բռնած են ցարդ իրենց հրապարակային ելոյթներուն մէջ արժանի տեղ մը չվերապահելով անոնց:

Կը սխալէին:

Վերջերս սակայն ամերիկահայ տաղանդաւոր դաշնակահար մը, Շահան Արծրունի, առաջին անգամ ըլլալով գեղեցիկ գաղափարը յղացած էր հրապարակելով երկու երգապնակներ, ուր տեղ գտած էին սփիւռքի զանազան երկիրներ ապրող երաժիշտներու հեղինակութիւնները միայն, թիւով քսան:

Ասոնց վրայ կ'աւելնայ 3-րդ մը, այս անգամ վերապահուած հայրենի յօրինողներուն, Բաբխուդարեան, Յ. Ստեփանեան, Խաչատրեան, Աստուածատրըեան: Մանսուրեան, Միրզոյեան, Բաբաջանեան, եւայլն.:

Շահան Արծրունի վերջին ծայր գիտակցութեամբ եւ խոր զգայնութիւնով նուագած է գործերը, անոնց իմաստը դրսեւորող գիտուն արուեստով մը, աւինքնող մեկնաբանութեամբ, ամէն մէկ նախադասութեան տալով իմաստ մը, որ գոհունակութիւն պիտի պատճառէր նոյնինքն հեղինակներուն:

Ուրիշ պարագայ մըն ալ կայ որ գնահատութեան արժանի է, այն որ այս երեք երգապնակները ունկնդրելով, աշխարհի չորս ծագերուն ցրուած հեղինակները փոխադարձաբար հոգեկան յարաբերութեան մէջ կը մտնեն իրենց արուեստակիցներուն հետ, ծանօթանալով իրենց արուեստին:

Մեզի կը մնայ շնորհաւորել Շահան Արծրունիի մտածումը, եւ մաղթել որ այս երեք երգապնակները վայելեն մը տան երաժշտասէրներուն:

Ա. Պ.

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

«ՄԵՆՔ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ ԹՈՒՐՔԵՐ ԵՆՔ»...

Կ'ԸՍԵՆ ՊՈԼՍՈՅ ՔԱՆԻ ՄԸ ԱՐՀԵՍՏԱՒՈՐ ՀԱՅԵՐ

Դոկ. 7ի Թէրճիւմանը կը գրէր թէ խումբ մը հայ հայրենակիցներ այցելութիւն տուած են թերթին խմբագրութեան եւ տեսակցութիւն մը ունեցած Պոլսոյ հայ արհեստաւորներու անունով: Ասոնք մասնաւորաբար շնորհաւորած են քրոնիկագիր՝ Ահմէտ Գապագլըն, որ վերջերս քանիցս անդրադարձած էր Հայերու ու հայեւթուրք յարաբերութիւններուն («Յառաջ» Նոյ. 28 եւ 29/30): Այս առթիւ նամակ մըն ալ յանձներ են Ահմէտ Գապագլըի, յանուն հայ արհեստաւորներուն (երեւի ասոնք ալ Պոլսոյ «գործարար շրջաններու ներկայացուցիչներ» են) ուր ի՛նչ լորձնաշուրթն խօսքեր կ'ըսուին Թուրքին հաճցէին: Մենք՝, արեւմուտք նստած, ժամ - ժամ չենք քննադատեր Հայեր, որոնք Թուրքիա նստած իրար կ'անցնին երբ հակահայ յօդուածներ կը հրատարակուին ու հազար ու մէկ ձեւ կը խորհին իրենք զիրենք անջատելու համար արտասահմանի Հայերէն: Բայց եւ այնպէս կը կարծե՞ն որ այսքան սորկանալով Թուրքին աչքը պիտի մտնեն: Ընդհակառակն, ուէէ խելքը գլուխը Թուրք, ոչ կը համոզուի, ոչ ալ կը յարգէ, երբ Հայեր կը գրեն իրեն. – «Մենք Թուրանի Հայերս, ուրիշ բացատրութեամբ մը քրիստոնեայ Թուրքեր ենք...»:

Քանի մը այլ նմոյշներ այս նամակէն.–

...Այս գրութեանս տակը ստորագրող մեր համայնքի անհատներուն բաբեւները, սէրն ու բարի զգացումները երջանկութեամբ կը հաղորդեմ ձեզի:

«Մենք *Թուրանի Հայերս*, ուրիշ բացատրութեամբ մը Քրիստոնեայ *Թուրքեր* ենք: Սուլթան Ալփասլանի կողմէ Քրիստոնեայ Բիւզանդիոնի տանջանքներէն փրկուած ենք եւ Մանազկերտի յաղթանակին մէջ մեր բաժինը ունեցած ըլլալու հպարտութեամբ լեցուած հաւատարիմ հայրենակիցներ ենք: Այս ժամանակամիջոցին մէջ վնասակար տարրերէ մաքրըւած, մաքուր եւ փոքր հաւաքականութիւն մը ըլլալով կը պահենք մեր գոյութիւնը:

«...Մեր մեծամասնութեան անունով կրնանք ըսել թէ զօրաւոր ենք, կը եզմենք այդպիսիները, քանի որ մենք Աթաթիւրքեան ազգայնականներ ենք: Հազար տարիէ ի վեր նոյն մշակոյթով խմորուած ենք ու այս հողերուն մէջ մեր նախատակները թաղուած են: Մեր հզօր դրօշակին մեր արիւնէն գոյն տուինք: Պարտաւոր ենք միշտ մեր կեանքը զոհելու զայն երկնակամարին վրայ միշտ բարձր պահելու համար: Այս նպատակով է որ այս հայրենիքին մէջ կ'ապրինք մենք: Դաւանափոխներ եւ տարբեր ցեղէ եղողներ արդէն շատոնց այս նաւէն հեռացան մուկերու նման:

«Որքան ատեն մեր երկրի 47 միլիոն ժողովուրդը ամբողջութեամբ չէ մահացած, ոչ մէկը կրնայ այս նաւը ընկղմել: *Վերջին Թուրք Պետութիւնը* Աստուծոյ զօրութեամբ յաւերժ պիտի մնայ:

Պատմութեան մէջ շատ անգամ ուզեցին մեզ բաժնել: Կրկին նոյն խաղերը կը խաղան: Կը ջանան կոտորակել եւ ոչընչացնել: Բայց պէտք է գիտնան որ 47 միլիոն Իսլամ եւ Քրիստոնեաներ իբրեւ մէկ մարմին ու մէկ սիրտ անոնց դէմ կը գտնուինք:

«...Երբեք մի խորհիք որ մենք պիտի նեղուինք ձեր արտայայտութիւններէն, քանի որ պատճառ մը չունինք այդ բանին համար:

«Մեր ամբողջ գոյութիւնը անմահ պետութեան տրամադրութեան տակ է եւ մենք Թուրք ժողովուրդին քովն ենք, անոր մէջն ենք:

«Անկէ կտոր մը չենք: Նոյնինքն ենք:

«Թող Աստուած մեր հզօր պետութիւնն ու ժողովուրդը պահէ պահպանէ:

Օ՜րանի ես Թուրք եմ ըսողին:

(Ստորագրութիւններ)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՄՈՒՏԻ «Յակոբ Տէր - Մելքոնեան» սրահին մէջ, Նոյ. 19-ին, երգահանդէս մը տուած է Մովսէս Քէօշկէրեան: Երգիչը, «Աղթամար» նուագախումբին ընկերակցութեամբ, մեկնաբանած է քնարական, ժողովրդական եւ յեղափոխական երգեր:

×

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ Հայ Կեդրոնին մէջ, Նոյ. 22-ին, երիտասարդական եւ ժողովրդային հանրաժողովով նշուած է Հ. Յ. Դ.ի 90-ամեակը: Բացումը կատարած է ընկերուհի Անալիա Զոլաքեան: Բանախօսած է ընկ. Իսահակ Նիկողոսեան ներկայացնելով Դաշնակցութեան 90 տարուան գործունէութիւնը: Հ. Յ. Դ.ի Արժանթինի Երիտասարդաց Միութեան կեդր. Վարչութեան կողմէ խօսք առած է ընկ. Յովհաննէս Երկանեան, անդրադառնալով հայ յեղափոխութեան ծնունդ տուող ազդակներու եւ ազգային ազատագրական պայքարը շարունակելու անհրաժեշտութեան: Ա. Ե. Մ.ի կողմէ կոչ մը կարդացած է Քրիստափոր Սիրունեան ի նպաստ Հրայր Գիլրնճեանի դատին. կատարուած հանգանակութենէն գոյացած է 500 տոլար՝ փոխանցուելու համար Հրայր Գիլրնճեանի պաշտպան յանձնախումբին: Ապա, լուսապատկերներու ցուցադրութեամբ ներկայացուած է Հ. Յ. Դ.ի պատմութիւնը եւ հանդիսութիւնը վերջ գտած է յեղափոխական երգերով:

կան հաստատութիւններ ու համալսարաններ հիմնած է: Ճիշդ է, տասը օր միայն եղայ Հայաստանի մէջ, բայց քիչ քնացայ եւ շատ պտըտեցայ, ուզեցի շատ բան տեսնել եւ տեսածս հպարտութիւն պատճառեց ինծի, Եւ հիմա կը մեկնիմ աչքերս լեցուն, հոգիս եւ սիրտս լեցուն: Կը մեկնիմ, բայց հոն, Փարիզի մէջ աչքերուս առջեւ շարժանկարի քարերու նման պիտի տողանցեն Մատենադարանն ու մեր միւս հիանալի յուշարձանները, Եղեռնի յուշարձանը, Սասունցի Դաւիթը եւ իմ բոլոր հայրենակիցներուս դէմքերը, որոնք հայրենիքը աւելի գեղեցկացնելու մղումը ունին եւ այդ ուղղութեամբ անձնուիրաբար կ'աշխատին:

Ուրեմն առայժմ ցտեսութիւն եւ նորանոր յաջողութիւններ ձեզի:

Հարցազրոյցը վարեց՝
ՇԱՔԷ ՎԱՐՍԵԱՆ

×

ԽՄԲ. – «ՅԱՌԱՋ»ի. – Վերոյիշեալ հարցազրոյցը լոյս տեսած է «Հայրենիքի Ձայն» շաբաթաթերթի Նոյ. 19-ի թիւին մէջ: Հոն կան կարգ մը վրիպակներ, որոնք թէեւ Աշոտ Մալաքեանի բերնով արձանագրուած, չէին կրնար իրմէ գալ (ինչպէս արդէն ստուգեցինք ալ) այլ խմբագրութեան ոչ - բծախնդիր մօտեցումէն: Նոյնիսկ եթէ շատ կարեւոր չթուին, աւելորդ չենք նկատեր, ճշդել մէկ քանին: Այսպէս Մալաքեանի վերջին ֆիլմին անունն է՝ «Ի, ինչպէս Իկար» (ոչ անշուշտ «Եւ, ինչպէս Իկար...»): Յակոբ Մալաքեան մեռած է 1955-ին, ոչ 1953-ին եւ ինչ կը վերաբերի Մարսէյլի Մայր Եկեղեցւոյ, ան ունի մէկ բարերար, որ վահան Խորասանճեանն է բայց պէտք է միշտ շեշտել եւ յիշեցնել թէ եթէ այսօր այդ եկեղեցին ազգային սեփականութիւն է, ատիկա միայն ու միայն Յակոբ Մալաքեանի տքնաջան ու յարատեւ ջանքերուն շնորհիւ է: Մարսէյլ - Վիլփրանշ (ուր կը բնակէր Խորասանճեան) բազմաթիւ երթուդարձերով է որ Յ. Մալաքեան յաջողեցաւ փոխանցումը գլուխ հանել:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՖԷՏԱՅԻՆԵՐԸ

Գիւղացի մը քանի կռուողներ՝ քաջալերուած այդ յաղթանակէն՝ վար իջած էին ուր Մարգար այս անգամ հրացանի կոթով սկսած էր իր զայրոյթէն փախչող զինուորներու գլուխը ջարդել: Այդ ծուխի ու կռուի մէջ Մարգարի քով կեցած էր Սոման, որ ճանկերով ոտքերուն պլլուող զինուորի մը գլուխը քարին կը զարնէր: Սոմայի մազերը թափած էին ու անոր կաթ ու գինի դէմքին վրայ արիւն էր ցատկեր:

Զգիտես ո՞ր տեղէն, երբ բաւական հանդարտած էր հովիտը, խնկայ ծառի մը պէս, ծառերէն հեռու հրացան մը ձեռքին երեւցաւ Ջրաղացպան Նաւօն: Ապառաժի մը մօտ էր, երբ տեսաւ քիւրտ զինուոր մը, որ սարսափահար դէպի իրեն կը վազէր: Նաւօն առաջին անգամ չհասկցաւ, որ զինուորը կ'ուզէր իրեն հետ մարդկային լեզու մը գտնել, ու պաշտպանութիւն խնդրել: Ինքզինք ազատելու համար, հրացանը չոկեց դէպի իրեն եկող զինուորը ու վար ձգեց զայն:

– Խոտէ, խոտէ, – աղաղակեց քիւրտ զինուորը ու ինկաւ ժայռէ մը վար՝ կէս մասով կախուած:

Նաւօն իր ցաւած ոտքերով վրայ հասաւ ու բռնեց քիւրտը, որ ապառաժէն վար չիյնար: Անոր աղաղակը այնքան աղաչաւոր էր, որ իր սրտին դպաւ: Նաւօն հրացան գործածեր էր Ջրաղացքի կառափներուն համար միայն: Իր կեանքին մէջ մարդ սպաննած չէր, թէեւ ոտուրներ սարքած էր: Զարնելէ յետոյ ան միայն հասկցած էր, որ քիւրտ զինուորը իր պաշտպանութեան դիմած էր:

Նաւօն վերցուց ծանր կերպով վիրաւորուած քիւրտը, ուզեց անոր գլուխը իր թեւերուն մէջ հանգչեցնել: Հետզհետէ պաղած աչքերուն մէջ, դէմքին վրայ, ընտանիքի տէր հօր մը բարութիւնը տեսաւ, մինչ արիւնը կը հոսէր վիրաւորուած կողէն:

Քիւրտ զինուորը իր աչքերը Նաւօյին յառած էր, կարծես բան մը ըսել կ'ուզէր: Առանց խօսելու՝ աչքերը շատ բան կ'ըսէին: Հետզհետէ վար կախուող կոպերով այնպէս կը նայէր, կարծես Նաւօյի դէմքը երկինք մը ըլլար: Անտարակոյս, տան մը հայրը, որ Թուրքը զինուոր կանչած է: Անոր կինը, զաւակները...

Նաւօն այդ մտածումներուն մէջ էր, երբ քիւրտին աչքերը գոցուեցան: Զինուորը կարծես գոհ էր, որ այդպէս կը մեռնի, թեւերու մէջ, հոգ չէ թէ զինքը զարնողին թեւերուն մէջ ըլլար: Նաւօն իր բարի ու խաղաղ մտածումներէն ցնցուեցաւ յանկարծ, երբ ձի մը զարհուրած, թամբը փորին տակ, խելագար վազքով իր մօտով անցաւ ու հեղ մըն ալ քարերուն զարնուող Ջրվէժի փըրփուրի մը պէս ապառաժէն վար ինկաւ:

Նաւօն երբ չուրջը նայեցաւ, հովիտը խաղաղ էր: Զարդուած մարմիններու, վիրաւոր ձիերու ու դիակներու խաղաղութիւն մը հովիտը լեցուցած էր:

Մարգարի խումբը այս անգամ Վարդանի օգնութեան կ'երթար ու հովտին մէջէն կ'անցնէր ոսկորներու կարծրութեամբ երկաթէ թեւերով առասպելական կենդանիի մը պէս:

×

Վերը Արջ Սաքօն, խոշոր զարապինայ հրացան մը իր ուսին, գիւղացիներուն մօտ պահակ կեցած էր:

– Էն կողմէն, էն կողմէն, – կը պոռար Սաքօն, երբ տեսաւ որ յաղթողները հովիտն ի վեր կը բարձրանային:

Պետոյի խումբէն սպաննուած էր Գնէլ, վիրաւորուած էր Մարութենց մշակը:

– Էն կողմէն, էն կողմէն, – կը պոռար Սաքօն՝ լայն թեւը աջի ուղղութեամբ շարժելով:

Արջ Սաքօն՝ գիւղացիներուն մօտ կեցած՝ նոյնիսկ զուարճացուցած էր զանոնք իր պատմութիւններով:

(Շար. 219)

Fonds A.R.A.M

Պ. Պետրոս Պալեան, Տէր եւ Տիկին Ժորճ Հատտատ եւ զաւակները, Պ. Պ. Պօղոս եւ Ժիրայր Պալեան; Տէր եւ Տիկին Փիթըր Փայիլեան եւ զաւակը, ինչպէս նաեւ Շամչոյեան, Էքինճեան եւ Թաշճեան ընտանիքները սրտի խոր կըսկիծով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ – մօր, հարսին եւ ազգականին՝

Տիկին ԺՈՒՀԱՐ ՊԱԼԵԱՆԻ
(ծնեալ Շամչոյեան)

մահը, որ պատահեցաւ Դեկտ. 8ին, 75 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Դեկտ. 19, ժամը 14ին, Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Կիյոթիէռի նոր գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի՝ ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ջամալեան ընտանիքը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Դեկտ. 21ին, Փարիզի Ս. Յովհ. – Մկրտիչ Եկեղեցին, իրենց հօր, եւ մեծ – հօր՝

ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆԻ

մահուան 40–րդ տարելիցին եւ իրենց մօր եւ մեծ – մօր՝

ԿԵՌԹՌՈՒՏ ՋԱՄԱԼԵԱՆԻ

մահուան 5–րդ տարելիցին ի յիշատակ:

Ի գիտութիւն՝ ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

×

Այրի Տիկին Վիգէն Թորոսեան եւ զաւակը՝ Սեւան, Այրի Տիկին Սերժ Թորոսեան, Տէր եւ Տիկին Հրայր Թորոսեան եւ զաւակները, Պ. Գասպար Վարդազարեան, Այրի Տիկին Զաւէն Պետոյեան եւ Պ. Յովհաննէս Պետոյեան, կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Դեկտ. 21ին, Փարիզի Ս. Յովհ. – Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ամուսնոյն, հօր, զաւկին, եղբօր, հօրեղբօր, սանին եւ փեսային՝

ՎԻԳԷՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

մահուան 10–րդ տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն՝ ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տիկին Աստղիկ Մութաֆեանի, զաւակներուն եւ իրենց ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ Մարտիրոս Մութաֆեանի մահուան առթիւ:

1981–Ի ՕՐԱՑՈՅՑ

Համախարբերդցիական Միութեան Ֆրանսայի շրջանի կեդ. Վարչութիւնը կը ծանուցանէ բոլոր հայրենակիցներուն, որ Միութեան 1981– ի օրացոյցները լոյս տեսան: Մասնաճիւղերու Վարչութիւնները ստացան իրենց բաժինը: Փափաքողները կրնան դիմել վարչական անդամներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Բ. Ղազարեանէ 200 Ֆ., պարահանդէսին առիթով:

×

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ կրօնական ընկերակցութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Կարապետ Աւետիքեանէ 1000 Ֆ., իր կնոջ՝ Մարիամի եւ աղջկան՝ Լուիզէթի հոգեհանգստեան առթիւ:

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ՏՕՆԱԾԱՌԸ
Դեկտ. 21, ժամը 17ին

Հաճելի մթնոլորտ, ընտանեկան մտերմութեամբ: Աւանդական ճաշ եւ գեղարուեստական բաժին:

Մասնակցութեամբ՝
Վարժարանի երգչախումբին,
ՆԱԽԱՍԱՐԴ Պարախումբին
եւ ՄԱՐԹԷՆ ԵՈՐԿԱՆՑԻ

Ժամը 19ի առեններ, Կաղանդ-Պապան իր նուէրներով պիտի ուրախացնէ մեր մանուկները:

Ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Վարժարան – 534. 68. 28

Կը հրաւիրուին ծնողքները ու Վարժարանին համակիրները:

Imprimé Sur Les Presses
Du Journal «HARATCH»
Commission Paritaire: N° 55935
83, Rue D'Hauteville — 75010 - Paris

«ՄԽԻԹԱՐ ՍՊԱՐԱՊԵՏ»

———o———

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՊԱՍՏԱՌՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ
Մօտ օրէն...

Soirée d'Information

SOUTIEN A ALEC ET SUZY
organisée par:
Libération Aménienne Rhone - Alpes
MJC de St. CHAMOND
Place de l'Abattoir
SAMEDI, 20 DECEMBRE
à 20 h. 30

EREVAN

JOAILLERIE - BIJOUTERIE - HORLOGERIE

CREATION — REPARATION — REPRISE

HORLOGERIE:— Seiko - Arcin - Rosse - Duke - Sevan

×

10% sur les Montres et les Bijoux

%15 en Joaillerie (bagues, pendentifs, broches).

POUR LES FETES OFFREZ UN BIJOU
on se souviendra de vous...

EREVAN
17, RUE FONTANCE, 13006 MARSEILLE
TÉL. (91) 42, 40, 55

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Իրենց հօրեղբօր կնոջ՝ Տիկին Արմաւենի Հապէշեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Հապէշեան, Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Հապէշեան, Տէր եւ Տիկին Վարդան Հապէշեան, Օր. Ովսաննա Հապէշեան կը նուիրեն 500 Ֆ. Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ, 400 Դպրոցասէրին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆ. «Յառաջ»ին:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Մարտիրոս Մութաֆեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Զուլալ Գազանճեան 50 Ֆ. կը նուիրեն Մարսէյլի Մշակոյթի Տան (ստանալ «Յառաջ»էն):

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ
ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի Վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, բաժակ մը թէյի շուրջ, Շաբաթ, Դեկտ. 20, կէսօրէ վերջ ժամը 16ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17, Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 9–րդ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան շաբաթօրեայ դպրոցի Տօնածառը՝ Կիրակի, Յունուար 13, ժամը 16ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

PRO — ARMENIA

CAMP D'HIVER A BELLEFONTAINE

DU 24 DEC. 1980 AU 2 JANVIER 1981

Limite d'âge: de 21 à 35 ans.

Participation aux frais:
— Séjour complet: 465 F.
— Tarif à la journée: 40 F. (+50 F.d'inscription, +15 F. pour Réveillon)
— Week - End du 31 Déc.au 2 Janvier: 230 F.

Pour tous renseignement et inscription, tél. jusqu'au 19 Déc., à:
— TOUFANIAN Ohan: 588. 63. 80
— STEPANIAN Christian: 665. 15. 90

A partir du 20 Déc. à Bellefontaine: Tél. 16 (84) 33. 05. 61

Départ collectif en autocar, le 23 Déc. à 22h.00, de la Porte d'Orléans.
Retour le 3 Janvier, à 10h.00 de Bellefontaine.
Autocar Aller — Retour: 180 F. — Aller simple 90 F.

Il ne sera procédé, sur place à aucune inscription qui n'aurait pas été prévue par téléphone au moins 24 h. à l'avance.

Se munir de sac de couchage.

RESTAURANT ARMENIEN

CHEZ HAGOP

×

9, RUE DU NIL, 75002 — PARIS
TEL. 296.37.41

×

SPECIALITES ARMENIENNES

DINER MUSICAL

★ COMMUNIONS ★ MARIAGES ★ BANQUETS ★

×

FERME Le DIMANCHE et LUNDI SOIR
Fermé exceptionnellement le mercredi soir 24 décembre

URGENT

Vds. cse. départ
SALON DE COIFFURE DAMES
8 Places — Prix à déb.
TSALIKIAN
(Boulogne)
Tél. 620. 56. 10

ՎԱՐՁՈՒ Է-A LOUER

Appartement 4 pièces, 75 m2,
à Fontenay - sous - Bois.
Tél. 208. 86. 68

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԲԱՐՍԵՂ ՀԱՊԷՇԵԱՆԻ
ԱՐՄԱՏԱԽԻԼ ԾԱՂԻԿՆԵՐ

խորագրով գրական հատորը:

1915–ի Եղեռնի յուշերով, արձակ էջերով, չափածոյ ապրումներով ու մտածումներու ցոլքերով համեմուած....

Հեղինակին հասցէն.–
Parsegh HABECHIAN
44 — 50 Avenue Charles de Gaulle
95160 — MONTMORENCY
Tél. 983. 20. 67

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
ԱՄԱՆՈՐԻ ՑԱՅԳՈՆՔ
ԴԵԿՏ. 31, ԺԱՄԸ 22–ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE DE MARSEILLE
12 - 14 Rue St. Bazile, Marseille 1er

REVEILLON
DE LA ST. SYLVESTRE

Mercredi, 31 Déc. de 22 h. à l'aube
avec l'Orchestre
«ARMENIAN'S SUNSHINE» (Paris)
dirigé par ROBERT PAPAZIAN
Menus de Réveillon, ambiance, cotillons. — Prix 245 F.
Réservation: MCA (91) 50.15.09,
MILTON 90.90.10,
CHALDJIAN 66.18.80
VARTANIAN 51.29.90

ՃԱՇ - ԽՆՋՈՅՔ

Համախարբերդցիական Միութեան Վալանսի մասնաճիւղի Վարչութեան տարեկան ճաշ – խնջոյքը Ծնունդի առթիւ, Դեկտ. 24, իրիկունը ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ, Վալանսի Փալէ տը լա Ֆուարի ճաշասրահին մէջ, նուագախմբութեամբ ԺԱՔ ԳՈԺԱՔԵԱՆԻ ու իր կազմին եւ ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ պարախումբին մասնակցութեամբ:

Բոլոր հայրենակիցները սիրով հրաւիրուած են: Ապահովել սեղանները, հեռաձայնելով (75) 44.14.46:

ԽՍԱԵԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
Աւանդական Տօնածառը

Զորեքշաբթի, Դեկտ. 24
Ալեք Մանուկեան սրահը
Ծոփ ճաշ, պար եւ խրախճանք
ժամը 20.00էն մինչեւ առաւօտ
Ճաշագին 100 Ֆ.

փութով ապահովել սեղանները, առաւօտ ժամը 7էն 10, հեռախօս 372.04.20

REVEILLON DU 24 DECEMBRE
pour les jeunes
on dansera de 23 h. à l'aube
Entrée 30 F.

UGAB - JEUNES
OUVERTURES

COCKTAIL
DANSANT

Le Dimanche, 21 Déc. de 17 à 22 h.
(Exceptionnellement le 3e Dimanche du mois du Décembre)
SUPER LIGHT SHOW
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, Rue de Courcelles, Paris 17e
Rafraichissements, Sandwiches
VENEZ NOMBREUX!

Fonds A.R.A.M

ՈՒՐԲԱԹ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
19
VENDREDI
19 DECEMBRE
1980

LE NUMERO 2 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.802 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 56e ANNÉE — No 14.802

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԱՀԱԲԵԿՈՒՄ

ՍԻՏՆԷՅԻ ԹՈՒՐՔ ՀԻՒՊԱՏՈՍԸ՝ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

ԻՆՉՊԷՍ ՆԱԵՒ ԻՐ ԹԻԿՆԱՊԱՀԸ

ԱՐԱՐՔԻՆ ՏԷՐ ԵՂԱՆ՝ «ՀԱՅԿ. ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՆԵՐ»Ը

Չորեքշաբթի առաւօտեան է որ Սիտնէյի իր բնակարանէն ելլելէն ետք, կառքին մէջ սպաննուած է Աւստրալիոյ Թուրք ընդհ. հիւպատոսը՝ Շարըք Արըեաք ինչպէս նաեւ իրեն ընկերացող թիկնապահը ընկին Սեվէր:

Հինգշաբթի օրուան էնթէրնէշընըլ Հերըլտ Թրիպիւն, էսոշիէյթըտ Փրէսի տըւած լուրերուն համաձայն, կը գրէր թէ երկու հրացանակիր մարդիկ մոթոյի մը վրայ սպաննած են Թուրք հիւպատոսն ու թիկնապահը եւ քիչ ետք կին մը հեռաձայնած է, ստանձնելու համար արարքին պատասխանատուութիւնը, յանուն «Հայկ. ցեղասպանութեան արդարադատներու» քոմանտոյի մը, յայտնելով «ճիշդ հիմա սպաննեցինք Սիտնէյի Թուրք հիւպատոսը, յարձակումը կապ ունի այն անարդարութիւններուն հետ զորս կրած են Հայերը՝ Թուրքերէն 1915-ին: Մեր յարձակումները իբրեւ նպատակ ունին Թուրք դիւանագէտներն ու հաստատութիւնները»:

Նոյն աղբիւրին համաձայն, ոստիկանութիւնը յայտարարած է թէ մարդասպանները մասնաւոր Աւստրալիա փոխադրուած են այս սպանութեան համար, հետեւած են դիւանագէտին բազմաթիւ օրեր եւ հաւանաբար երկրէն մեկնած ըսպաննելէ ետք Շարըք Արըեաքը՝ 50 տարեկան եւ թիկնապահը՝ ընկին Սէվէր՝ 28: Ընդհ. հիւպատոսը նախապէս յայտնած է թէ մահուան սպառնալիք մը ըստացած էր Չորեքշաբթի առտուն կանուխ եւ զայն հարկ եղածին չափ լուրջի առած, կառքերը փոխելու համար իր թիկնապահին հետ: Երբ վերջինը կը մեկնէր ընդհ. հիւպատոսին բնակարանէն, Չորեքշաբթի առտու, մոթօ մը մօտեցած է կառքին եւ երկու սաղաւարտաւոր երիտասարդներ կրակ բացած են: Մարդասպանները անդրադառնալով թէ չեն դպած իրենց թիրախին, ետ եկած են հոն՝ ուր հիւպատոսը իր թիկնապահին կառքին մէջ յետ-դարձ մը կ'ընէր եւ չորս-հինգ անգամ կրակած առջեւի հովաշտպան ապակիներէն անմիջականօրէն սպաննելով զայն: Ժամ մը ետք է, որ կին մը հեռաձայնած է մամուլին:

Փարիզեան մամուլին մէջ, լուրին արձագանգ եղած էին Չորեքշաբթի իրիկուն (Դեկտ. 18) Լը Մոնտ, Հինգշաբթի առտու՝ Հերըլտէն զատ, Քոթիտիէն տը Փարի եւ Լիպերասիոն:

×

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

Ստորեւ նոյն օրուան, Դեկտ. 18, Թուրք մամուլի արձագանգները. —

ԹԷՐՃԻՄԱՆ, ԴԵԿՏ. 18

«ՀԱՅԵՐԸ ՍԻՏՆԷՅԻ ՄԵՐ ՀԻՒՊԱՏՈՍՆ ՈՒ ԹԻԿՆԱՊԱՀԸ ՍՊԱՆՆԵՑԻՆ»

«Թուրքիոյ արտասահմանի ներկայացուցիչներուն դէմ սկսած տմարդի յարձակումներուն նոր օղակ մըն ալ աւելնալով, երէկ ալ, Սիտնէյի մեր հիւպատոսը՝ Շարըք Արըեաք սպաննուեցաւ, եւ դէպքի ընթացքին ծանր կերպով վիրաւոր-ուող թիկնապահն կարելի չեղաւ փրկել: Յարձակումին պատասխանատուութիւնը Հայկ. Գաղնի Կազմակերպութիւն մը ստանձնեց: Դէպքը, Թուրքիոյ եւ արտասահմանի մէջ խիստ հակազդեցութիւններու դուռ բացաւ:

×

«Սիտնէյի մեր հիւպատոսը՝ Շարըք Արըեաք, երէկ առտու աշխատանքին երթալու համար իր տան առջեւ կառքը նըստած պահուն, երկու մարդասպանի կողմէ կրակ բացուեցաւ: Մարդասպաններէն մին Շարըք Արըեաքի կառքին մօտենալով, քանի մը անգամ կրակեց: Արըեաք, տեղւոյն վրայ զոհ գնաց:

«Մարդասպանները մօթօյով մը պատահավայրէն փախան: Սիտնէյի թերթերուն հեռաձայնելով, անձ մը դէպքին պատասխանատուութեան Հայկ. Գաղտնի Կազմակերպութեան մը կողմէ ստանձնուած ըլլալը յայտնեց: Հարցաքննութիւնը կը շարունակուի:

×

ՔԷՆԱՆ ԷՎՐԷՆԻ ՑԱՒՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հանրապետութեան Նախագահ՝ Քէնան Էվրէն, դէպքին առընչութեամբ Արտաքին Գործոց նախարար՝ Իլթէր Թիւրքմէնին գիր մը ղրկելով, հետեւեալը ըսաւ. —

Մեր երկրին արտասահմանի ներկայացուցիչներուն եւ ներկայացուցչութեանց դէմ կատարուող յարձակումներուն տակաւին շարունակութիւնը, հոգիները ոխով լեցուն, այս տմարդի մարդասպաններուն, իրենց գործունէութիւնը դադրեցնելու մտադրութիւն չունենալուն նշանն է. — Դէպքը՝ նողկանքով եւ յուզումով կը դիմաւորենք:

Կը յուսանք, որ այն երկիրները, ինչպէս մենք որոնք աւելի գեղեցիկ եւ խաղաղ աշխարհի մը ստեղծման համար կ'աշխատին, կը բաժնեն մեր այս զգացումները:

Միւս կողմէն, յանցագործներուն անմիջապէս ձերբակալուելով, արժանի եղած պատիժը կրելը կ'ակնկալենք պատասխանատուներէն»:

«Արտաքին Գործոց Տեղեկատուութեան Տնօրէնութիւնն ալ, դէպքին առընչութեամբ, յայտարարութիւն մը ընելով, ոճրին «Հայկ. Ցեղասպանութեան Արդարադատներու Քոմանտոներ» անուն կազմակերպութեան կողմէ ստանձնուած ըլլալը յայտնելով հետեւեալը ըսած է.—

«Աւստրալիական մամուլէն ստացուած տեղեկութեանց համաձայն, կազմակերպութիւնը, Սիտնէյի ոճրին, աշխարհի վրայ այսօր իրագործադրուելիք չորս ոճիրներէն մէկը եղած ըլլալով, միւսներուն ալ՝ Հռոմ, Փարիզ եւ անյայտ ուրիշ տեղ մը գործուելիք ըլլալը յայտնած է»:

×

ՀԻՒՐՐԻՅԷԹ, ԴԵԿՏ. 18

«Հայկ. Ցեղասպանութեան Արդարադատ Քոմանտոներ» կազմակերպութեան պատկանող երկու մարդասպան, երէկ առտու, Սիտնէյի Թուրք հիւպատոս՝ Շարըք Արըեաքը եւ թիկնապահը՝ ընկին Սէվէրը ինքնաշխատ հրացաններով ըսպաննեցին:

«Երէկ առտու նախ քան տունէն հեռանալը, հեռաձայնով սպառնալիք ստացած Արըեաք, աւստրալիական ոստիկանութեան հեռաձայնելով պաշտպանութիւն ուզեց: Ոստիկաններու ուշացումին վրայ, իր թիկնապահին հետ տունէն դուրս ելաւ: Նախազգուշական միջոց մը ըլլալով, թիկնապահ ընկին Սէվէր հիւպատոսին պաշտօնական կառքը նստեցաւ, Արըեաքն ալ՝ իր անձնական կառքին մէջ: Ընկին Սէվէր կառքը շարժման դրած պահուն, փողոցին մէջ յանկարծ մոթօ մը մտաւ: Մոթօյին վրայ գտնուող երկու հոգիէն մէկը գետին նետուելով, նախ՝ ընկին Սէվէրը, ապա՝ Արըեաքը ինքնաշխատ հրացանով կռակեց: Յանցագործը մօթօ հեծնելէն ետք կրկին իջաւ, եւ հիւպատոսին վրայ անգամ մը եւս կըրակեց:

«Մին սեւ-սեւ, միւսը՝ ճեփ-ճերմակ հագուած երկու չարագործները ոճիրէն ետք, սեւ գոյնով մօթօյի մը հեծնելով, պատահավայրէն հեռացան:

«Ամուսնին հետ միասին դուրս ելած Տիկին Արըեաք ոճիրը իր բոլոր մանրամասնութիւններով տեսնելով հանդերձ չէ կրցած բան մը ըսել, շօքի տակ, մարած է: Ջէնքի ձայներու վրայ ոստիկանութեան եւ հիւանդատար կառքին հեռաձայնող դրացիները օգնութիւն ուզած են: Օգնութեան խումբերը պատահավայրը հասած՝ Արըեաք մեռած էր: Ջարնուելէն ետք, կառքը 100 մեթր քշելով պատի մը զարնող ընկին Սէվէրն ալ չկըրցաւ փրկուիլ եւ հիւանդանոցին մէջ մեռաւ:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՑԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ԴԵԿՏ. 12 – 15)

ԾԱՆՐԱԲԱՐՁ ՅՈՒՐԻԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ ՆՊԱՏԱԿԱԿԷՏԸ

Էջմիածնի շրջանի Գեղարկերտ գիւղէն՝ 19-ամեայ ծանրաբարձ Եուրիկ Սարգսեան (մինչեւ 60 քիլօ ծանրութեան դասակարգ), Ալմա Աթա տեղի ունեցած Խորհրդային Բաժակի մրցումներուն, սահմանած է համաշխարհային նոր մրցանիշ մը, բարձրացնելով 126,5 քիլօ, (պոկում) իսկ երկու անգամի արդիւնքով՝ 285 քիլօ: Սամուէլ Մուրադեան երրորդ հանդիսացած է բարձրացնելով 275 քիլօ: Եուրիկ Սարգսեանի նպատակակէտն է՝ 300 քիլօ բարձրացնել:

×

ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ, ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԱԼԻՍԻԱ ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆԻ

Կամերային Երաժշտութեան Տան մէջ տեղի ունեցած է գրական երեկոյթ մը, նուիրուած՝ Ալիսիա Կիրակոսեանի: Սիլվարդ Մեսրոպեան արտասանած է Վահագն Դաւթեանի «Կայ մի հայ աղջիկ» բանաստեղծութիւնը, որ նուիրուած է Ալիսիա Կիրակոսեանին: Մետաքսեայ Սիմոնեան, Վերա Ցակոբեան եւ այլ ասմունքողներ արտասանած են բանաստեղծուհիին գործերէն, իսկ Ռայիսա Մկըրտըչեան մեկնաբանած է այն երգերը զորս Ռոբեր Ամիրխանեան գրած է Ալիսիա Կիրակոսեանի քերթուածներու հիման վըրայ:

×

ԼԻԹՈՒԱՆԱՑԻ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԻՆ ԳԻՐՔԸ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ ՀԱՅԵՐԷՆ

«Սովետական Գրող» հրատարակչականը լոյս ընծայած է լիթուանացի բանաստեղծ Էտուարտաս Մեժելեաթիսի Հայաստանի նուիրուած բանաստեղծութիւնները, Վահագն Դաւթեանի թարգմանութեամբ: «Քարէ Գիրք» խորագրով կրող հաւաքածոն ունի «Խորաններ, Խաչեր, Խաչքարեր», «Հայկական Աւիարլոկնոտ», «Բիւրականի Աստղադիտարանում», «Քարէ Գինի» բաժինները: Գիրքին ծանօթագրութեան մէջ գրուած է. «քարեղէն երկրի ոգու մասին է այս գիրքը, ոգի, որ նման է հին գինու: Հայաստանի հերոսական անցեալն է այս գրքում, մըշակոյթը, բնաշխարհը, գոյութեան խորհուրդը, ներկան»:

×

ՀԱՅ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՆԵՐՈՒ ՆԿԱՐՉԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍՆԵՐ

Երեւանի Ճարտարապետներու Տունը բացուած է Լեւոն Գեւորգեանի կտաւներու ցուցահանդէսը, նուիրուած հայկական ազգային ճարտարապետութեան: Ցուցահանդէսը մաս կը կազմէ Հայաստանի ճարտարապետներու միութեան կազմակերպած ճարտարապետներու գեղարուեստական գործերու ցուցադրութեանց շրջագիծին: Վերջերս լաւ տպաւորութիւն ձգած էին նաեւ ճարտարապետներ Արծուին Գրիգորեանի, Արծրուն Գրիգորեանի եւ այլոց ցուցահանդէսները:

×

ՖՐԻԴՈՆ ԱՍԼԱՆԵԱՆԻ ԳՈՐԾԵՐԸ

Ճարտարապետ Ֆրիդոն Ասլանեան աւարտած է Հնդկաստանի նուիրուած կըտաւներու եւ գրիչի գործերու շարք մը, որ կը ներկայացնէ Աճանթայի եւ Էլորի հռչակաւոր տաճարները, ծխակատարութիւններու դիմակներ, ժողովրդական եւ կրօնական հանդիսութիւններ, փողոցէն տեսարաններ: Աչքի կը զարնեն յատկապէս «Ռոմայի տօնը», «Տերվիշը», «Պարողներ»ը, «Ուխտաւորներ» գործերը: Երեւանցի ճարտարապետը Հայաստանի, Դաշնակցային Ռուսիոյ եւ Ուկրանիոյ ինքնատիպ կարգ մը կառոյցներու հեղինակն է: Աւելի քան տասը տարի առաջ հրապուրուելով կերպարուեստով, Ֆրիդոն Ասլանեան սկսած է մասնակցիլ ցուցահանդէսներու: Փայտէն պատրաստած է նաեւ Հայաստանի ազգագրական գօտիներու ազգային տարազներով արձանիկներ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺԱՆ ՔԵՀԱՅԵԱՆ, հրապարակագիր եւ գրագէտ, նախագահական ընտրութենէն առաջ կ'ուզէ որ «համայնավար կուսակցութենէն արտաքսուածներու» արտակարգ համագումար մը տեղի ունենայ: Յայտարարած է որ ժողովի պիտի կանչէ արտաքսուածները, հրաժարեալները, ինչպէս նաեւ բոլոր անոնք, որոնք մեկնած են ոտքի մատներուն վրայ»...:

Fonds A.R.A.M

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀՆԱԳՈՅՆ ՔԱՂԱՔՆԵՐԸ

— ՄՈՒՇ —

Մուշը, հակառակ անոր որ մեր ժողովուրդի պատմութեան ոչ մէկ դարաշրջանին բազմամարդ ու մեծ քաղաք եղած է, սակայն կարեւոր դեր խաղացած է Արեւմտեան Հայաստանի տնտեսական, քաղաքական ու մշակութային կեանքին մէջ: Կը գտնուի արգաւանդ Մշոյ դաշտի հարաւը, Հայկական Տաւրոս լեռնշղթայի հիւսիսային ստորոտը, Կորդուք եւ Ծիրանակատար ոչ բարձր լեռներու լանջերուն, թեք սարալանջի վրայ: Արածանիէն (Արեւելեան Եփրատ) մօտ 20 – 25 քիլոմեթր հեռու է Մուշը, որուն հարաւային կողմը երկարող լեռնապարը եւ արեւելեան կողմը բարձրացող Նեմրութ լեռնազանգուածը յատուկ գեղեցկութիւն մը կուտան անոր ընդհանուր համայնապատկերին: Մուշէն մասնաւորաբար գեղեցիկ կ'երեւայ Մշոյ դաշտի «փարոս»ը՝ Նեմրութը՝ Հայկական լեռնաշխարհի գեղեցկագոյն լեռնազանգուածներէն մէկը: Մուշի մէջէն կը հոսի Արածանիի ձախ կողմի վտակը՝ քաղաքը բաժնելով երկու մասի: Ընդհանրապէս քաղաքը ջրառատ է եւ, մասամբ, այդ է պատճառը, որ անոր շրջակայքի լեռնալանջերն ու քաղաքին յարող դաշտերը ամբողջովին թաղուած են ծառաստաններու, պտղատու եւ խաղողի այգիներու մէջ: Ամառը Մշոյ դաշտին վրայ գազպէ կը ցօղէ, զոր հին ժամանակներէ ի վեր կը հաւաքէին ու կը պահէին իբրեւ ձմեռուան «մեղրի պաշար»:

Մուշ անունը ժառանգած ենք հին ժամանակներէն եւ հազիւ թէ կարելի ըլլայ պարզել անոր ծագումն ու իմաստը ծանօթ լեզուներով:

Մասնագէտներէն շատերու կարծիքով Մուշ տեղանունը, ամենայն հաւանականութեամբ, մեզի հասած է խեթական եւ ասորեստանեան ժամանակներէն: Ըստ անոնց՝ այդ տեղանունը կապուած է ասորական Մուշկի երկրի եւ խեթական Մուշունի աշխարհագրական անունին հետ: Ոմանք նոյնիսկ զայն կը նոյնացնեն ասորեստանեան ուրիշ, աւելի ծանօթ, տեղանունի՝ Մուսասիրի հետ, որ անընդունելի է: Կը կարծենք, որ ամէնէն հաւանականը այն ենթադրութիւնն է, ըստ որուն Մուշ քաղաքին (եւ Մշոյ դաշտի ու գետի) անունը յառաջացած պէտք է ըլլայ հնագոյն ժամանակները Հայաստանի սահմաններուն մէջ բնակութիւն հաստատած ցեղերէն մէկուն՝ Մուշկ, Մոսոխ կամ Մոսխ–երու անունէն, որոնց հետ կապուած է նաեւ Մեծ Հայքի «աշխարհ»ներէն մէկուն՝ Մոկքի եւ նոյնանուն նախարարական տան անունները:

Մուշը իր երկար պատմութեան ընթացքին կը յիշատակուի իբրեւ տարբեր կարգի բնակավայր՝ երբեմն բերդ, երբեմն՝ աւան, գիւղաքաղաք: Սակայն Թ.–Ժ. դարերէն արդէն մեր մատենագիրները զայն կը յիշատակեն իբրեւ քաղաք:

Մուշը ականատես եղած է քաղաքական շատ մը դէպքերու, ազատագրական բուռն շարժումներու, երբեմն հանդիսանալով ուղղակի անոնց կեդրոնը: Ըստ մեզի հասած աղբիւրներու, Մուշ քաղաքը Տարօն գաւառի արեւելեան մեծ մասի հետ միասին նախ կը պատկանէր Սլկունիներուն, ապա անցած է Մամիկոնեաններու այն ճիւղին, որ կը վարէր սպարապետութեան պաշտօնը՝ կեդրոն ունենալով նոյն գաւառը գտնուող Ողական ամրոցը: Սակայն Մուշի պատմութիւնը կը սկսի հինէն: Հոն յայտնաբերուած է ուրարտական Մենուա թագաւորի (810–778 Ն. Ք.) սեպագիր արձանագրութիւնը: Քաղաքին շրջակայքը կը նկատուին կիկլոպեան ամրոցներու հետքեր:

Ը. դարու վերջին քառորդին արաբական խալիֆայութեան դէմ ուղղուած 772 – 775 թուականներու ժողովրդական ապստամբութենէն ետք, Մուշ քաղաքը Տարօն գաւառի հետ կ'անցնի Բագրատունիներու ձեռքը, որոնք հոն կը հիմնեն իշխանութիւն մը, որ յետագային՝ ԺԱ. դարուն, հաւանաբար, նորէն անցած էր Մամիկոնեաններուն եւ իր մէջ Տարօնէն զատ կ'ընդգրկէր նաեւ Սասունի մեծ մասը եւ Խութը: Հաւանական կը նկատուի, որ Մուշը այդ ընդարձակ իշխանութեան կեդրոնն էր:

Թրքական ծանր տիրապետութեան շրջանին (ԺԶ. – ԺԹ. դարեր) Մուշը ոչ մէկ կարելիութիւն ունէր մեծ ու բազմամարդ քաղաք դառնալու: Այդ շրջանին մնացած էր այնպէս, ինչպէս էր Եակուտի շրջանին: Այս վերջինը Մուշի մասին հաղորդած է, որ «փոքր քաղաք է Խլաթի մարզերուն մէջ, Հայաստանի հողին վրայ»: Այդ մռայլ շրջանին Արեւմտեան Հայաստանի քաղաքները, որոնց մէջ նաեւ Մուշը, կերպով մը կը պահպանէին իրենց խեղճուկ գոյութիւնը ԺԶ. – ԺԷ. դարերու պատերազմներու ժամանակ ռազմական մատակարարումներու շնորհիւ:

Մուշը Արեւմտեան Հայաստանի կեանքին մէջ զգալի դեր մը խաղացած է նաեւ նոր ժամանակները: Հոն, Զէյթունի ծանօթ ապստամբութեան ազդեցութեան տակ, ԺԹ. դարու 60ական թուականներուն տեղի ունեցած են զինեալ ելոյթներ:

Հին եւ միջին դարերու Մուշի բնակչութեան թիւի վերաբերեալ արժանահաւատ տեղեկութիւններ չեն պահպանուած: Միայն կ'ենթադրուի, որ Ժ. – ԺԳ. դարերուն, երբ Հայաստանի քաղաքները կ'ապրէին զարգացման շրջան մը, Մուշի բնակչութեան թիւը, հաւանաբար, հասած է 20 – 25 հազարի: ԺԹ. դարու սկիզբները Մուշը ունեցած է ընդամէնը 800 – 1000 տուն: 1880 – 1914 թուականներուն քաղաքը ունեցած է մօտ 20 հազար բնակիչ, որուն 11 հազարը՝ Թուրքեր ու Քիւրտեր, իսկ 9 հազարը՝ Հայեր: Տեղւոյն վրայ գործի սակաւութեան պատճառով իրենց օրուան հացը վաստակելու համար հազարաւոր մարդիկ Մուշէն պանդխտութեան գացած են: Աղբիւրները կը հաղորդեն, որ Մուշի գաւառէն միայն 1877–ին պանդխտութեան գացած են 17 հազար հոգի: Անոնք կ'երթային Կ. Պոլիս, Ռուսիոյ զանազան քաղաքները, եւրոպական եւ ամերիկեան երկիրներ:

Մշեցիները կը զբաղէին արհեստներով, մասամբ երկրագործութեամբ, անասնապահութեամբ եւ այգեգործութեամբ ու բանջարաբուծութեամբ: Արհեստներու մէջ յատկապէս կարեւոր էին կօշկակարութիւնը, դերձակութիւնը, ոսկերչութիւնը, դարբնութիւնը, փականագործութիւնը, պայտարութիւնը, ներկարարութիւնը, կաւագործութիւնը, եւայլն: Կաւէն պատրաստուած ամանեղէնը, անօթները եւ տնային գործածութեան առարկաները մեծ համբաւ ունէին ամբողջ գաւառին մէջ: Քաղաքի տնտեսական կեանքին մէջ արհեստագործութենէ ետք իր նշանակութեամբ երկրորդ տեղը կը գրաւէր առեւտուրը: Մուշը տեղական ճամբաներով կապուած էր գաւառի կարգ մը գիւղերու հետ: ԺԹ. դարու երկրորդ կէսէն յատկապէս կարեւոր նշանակութիւն կը ստանայ դէպի նահանգի կեդրոն՝ Պիթլիս, երկարող սայլուղին, որ խճապատուած էր: Քաղաքին կեդրոնը կը գտնուէր շուկան, ուր ԺԹ. դարու վերջերը կային մինչեւ 800 մանր ու մեծ զանազան կրպակներ, որոնցմէ 500ը կը գտնուէր Հայերու ձեռքը: Առեւտուրի ապրանքներէն էին՝ ծխախոտը, չոր պտուղները, գինին, մեղրը, գազպէն, արհեստաւորական շինուածքներ եւլն.:

Մուշը նոյնանուն գաւառի կեդրոնն էր, իսկ վերջինս կը մտնէր Պիթլիսի նահանգին մէջ: Հոն կը նստէր գաւառի թրքական կառավարիչը, որուն տրամադրութեան տակ կար բաւական ստուար կայազոր մը: Մուշը նոյն ատեն Հայոց թեմակալ աթոռանիստն էր:

Նոր շրջանին Մուշը բաժնուած էր երկու մասի՝ հայկական եւ թրքական: Ունէր 12 մեծ ու փոքր թաղեր: Քաղաքը ունէր քարաշէն բաղնիք, երկու իջեւանատուն. կեդրոնը կը գտնուէր շուկան՝ իր հարիւրաւոր կրպակներով ու խանութներով: Փողոցները ծուռումուռ էին, նեղ, աղտոտ, տուները զուրկ էին բակերէ եւ ցանկապատերէ եւ ցեխաշէն ու իրարու վրայ կուտակուած:

Բուն քաղաքի քիչ թէ շատ ուշադրութեան արժանի կառուցուածքները կը սահմանափակուէին եկեղեցիներով ու մզկիթներով: Տարբեր ժամանակներուն հոն կը յիշատակուին 7 եկեղեցիներ՝ Ս. Կիրակոս, Ս. Սարգիս, Ս. Փրկիչ, Ս. Աւետարանոց, Ս. Ստեփանոս, Ս. Մարինէ եւ Ս. Յարութիւն: Անոնցմէ քաղաքի Մայր Եկեղեցին կը համարուէր Ս. Մարինէն, որ ամէնէն շքեղն էր, իսկ ամէնէն հինը՝ Ս. Փրկիչը, որ կը յիշատակուի 851 – 852 թուականներու դէպքերու առնչութեամբ: Մուշը ունէր բարձր մինարէներով 2 մզկիթներ, որոնցմէ մէկը հին ժամանակ եկեղեցի եղած է:

Քաղաքը օղակուած էր հնութիւններով ու պատմական կարեւոր յուշարձաններով: Անոր արեւմտեան մասը կը գտնուէր բերդը՝ միջնաբերդը, որ յիշատակուած է Զենոբ Գլակի, Թովմա Արծրունիի, Ասողիկի մօտ: Միջնաբերդը քարաշէն էր, շրջափակուած աշտարակաւոր պարիսպով: Մինչեւ Ի. դարու սկիզբը այդ բերդը կանգուն էր եւ հոն կը գտնուէր թրքական կայազորը: Բերդը իր շրջակայքով կը կազմէր յատուկ թաղ մը՝ Բերդի թաղ, զոր Թուրքերը կոչած են Ղուրթ Մահլէսի («Գայլի թաղ»): Ըստ աւանդութեան, առաջին անգամ հոն բերդ կառուցուած է Գայլ Վահան Մամիկոնեանի ժամանակ:

Մուշի միւս հնութիւններէն ուշադրութեան արժանի են անոր արեւմտեան կողմը գտնուող Մուշեղեան բերդի («ձըմերանոց»), հարաւի նոյնանուն բերդի («ամարանոց»), արեւելեան կողմի Աստղաբերդի եւ հարաւի Հողբերդիկի աւերակները: Կէս աւանդական պատմութեան համաձայն, վերջինիս մօտ, Արընգուր կոչուած տեղը նահատակուած է Գայլ Վահան:

Մուշը ունեցած է յիշատակութեան արժանի մշակութային կեանք: ԺԹ. դարու վերջերը եւ Ի. դարու սկիզբները հոն կը բանէին հայկական 7 դպրոցներ՝ 5–ը թաղային եկեղեցիներու կողքին, աղջկանց վարժարանը, որ հիմնադրուած էր Յովսէփ Իգմիրեանցի կտակով 1884ին եւ Միացեալ Ընկերութեան վարժարանը: Դպրոցներէն զատ քաղաքին մէջ կային նաեւ 2 որբանոցներ, որոնք կը պահուէին Պատրիարքարանին միջոցներով:

Մուշը եղած է գրչութեան կեդրոններէն մին: Հոն ԺԳ. – ԺԵ. դարերուն գըրուած կամ ընդօրինակուած են կարգ մը ձեռագիրներ՝ աւետարան, ճաշոց, տօնական, նոր կտակարան եւայլն: Հայ մշակոյթի պատմութեան մէջ մասնաւորաբար կը նշուի 1204–ին դպիր Վարդան քհնյ. Կարնեցիի ձեռքով գրուած նկարազարդ տօնականը, որ հայկական գըրչութեան ու մանրանկարչութեան թանկագին գործերէն է եւ նախապէս կը պահուէր Մուշի Առաքելոց վանքին մէջ, իսկ ներկայիս կը գտնուի Երեւանի Մատենադարանը: Պէտք է ըսել, որ Մուշի մըշակութային կեանքին մէջ Առաքելոց վանքը (որ աւելի յաճախ կոչուած է ուղղակի Մշոյ Առաքելոց վանք) կարեւոր դեր խաղացած է:

Մուշի մշակութային կեանքին մէջ հիմնական դեր ունեցած է նաեւ Գարեգին Սրուանձտեանի խմբագրութեամբ 1863 – 1865 թուականներուն լոյս տեսնող «Արծուիկ Տարօնոյ» թերթը:

Ա. Աշխարհամարտի տարիներուն Երիտասարդ Թուրքերու կազմակերպած հայկական ջարդերու հետեւանքով հարիւրաւոր գիւղերու եւ տասնեակ քաղաքներու հետ Մուշն ալ զրկուեցաւ հայ բընակչութենէ, զանգուածօրէն զոհ դառնալով թրքական եաթաղանին: Ջարդերէն ճողոպրածները ապաստան գտան գլխաւորաբար Արեւելեան Հայաստանի մէջ:

ԹԱԴԵՒՈՍ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ.—

— ԿԱՆՉԸ —

Գրեց՝ ՄՈՒՇԵՂ ԳԱԼՇՈՅԵԱՆ

3.

Նոր տան թիկունքին քողտիկ կար. հին տունն էր, դուռը մետաղալարով կապկըպուած: Հին իրեր էին լցուած քողտիկում: Ծերացած օրօրոց, այրուած վառարան, խոփ, գերանդի, եղան ... Համեմատաբար տանելի մի վառարան ընտրեց, երկու աթոռ, մնացածը կրեց – դասաւորեց քողտիկի թիկունքին, մաքրեց պատ ու առիք, դուռը ամրապնդեց ... կարգի գցեց հին տունը:

Իսկ երեկոյեան, երբ տղաները հաւաքուեցինեկան, հայրը տեղադրել էր արդէն իր մահճակալը, անկողինը, ամանչաման էր բերել, մի պարկ ալիւր ... Հայրը առանձին տուն էր ու դռանը նըստած հանդիստ ծխում էր: Տղաները իրար անցան, – ո՞վ է վիրաւորել բարոյին, – միմեանցից հաշիւ էին պահանջում, մօրն էին հարցուփորձում, հէնց իրենից՝ բարոյից էին ուզում պատճառն իմանալ, իսկ Զօրօն կարճ էր կապում.

– Իմ սիրտն էսպէս ուզեց:

Ինչ արին – չարին, տուն չգնաց եւ ոչ էլ՝ առանձին ծխատէր զոյգ որդիներից մէկն ու մէկի յարկի տակ:

Բաժանումը հաստատ էր ու հաստատ:

4.

Յաջորդ օրը կէսօրէն Զօրօն արդէն դաշտի գիւղում էր: Մի քանի անգամ գնաց – եկաւ Ալէի տան դիմաց, – փողոցում էր ուզում հանդիպել, – գնաց – դարձաւ, կանգ առեց ճիւղերը տան պատուհանին քսող թթենու տակ, թըխկըթըխկացրեց պատուհանը եւ, թթենու բնի ետեւը պահ մտած, սպասեց արձագանգի՝ Ալէն չի՞ երեւայ պատուհանի մօտ ... Թէ երեւաց՝ ձեռքով նշան կ'անի–կը կանչի: Գնաց – եկաւ՝ թխկթխկացրեց, պահ մտաւ, բայց Ալէն չկար ու չկար: Փողոցում երեխաներից բացի ոչ ոք երեւում. գարուն էր, ամէն մէկն իր բան ու գործին:

Եւ Զօրօն ստիպուած էր մտնել բակ:

Բակ մտնելն ու Ալէին տեսնելը մէկ եղաւ՝ նոյն ծիրանենու մօտ էր, որ գինի տանելու օրը տեսաւ (տաքդեղի կարմիր շարուկն էր հաւաքում): Հիմա ծիրանենու շուրջբոլորը բանջարեղէն էր ցանուած, եւ Ալէն փխրեցում էր անում:

Շատ պաւիկ էր: Նստած էր թմբին, ուս ու պարանոցով թեքուել էր կողքի եւ ի միջի այլոց, – Զօրոյին այդպէս թըւաց, – ի միջի այլոց փխրեցնում էր ու դնդնում, – Զօրոյին այդպէս թուաց, – ոչ խօսք լսեց, ոչ դնդնոց լսեց, բայց նրան թուաց, թէ Ալէն, իրօք, խաղ էր ասում, է՛, էրգրի հին խաղերից, գինին տալու օրը ասած իր խաղերից մէկը Ալէն դնդնում էր:

Զօրոյի ձայնի վրայ պառաւը տարիքին անսովոր կտրուկ նայեց:

– Իմ հոգի՛ն, Ալէ: – Զօրօն փայտը յենեց ծիրանենու բնին եւ պառաւի ձեռքերն առաւ ափերի մէջ: – Բարով տեսանք ... Փոքրացէ՛ – դարձէ բուռ մէ... է՛ն Ալէի չափ: – Եւ գլխով արեց լեռներ կողմ: – է՛ն պստլիկ Ալէի չափ: Կը յիշէ՞ս ... Օրն էսօրուայ պէս գարուն օր էր ... Կը յիշէ՞ս ... Քանց էսօր՝ իմ աչաց դէմն է: Դու կըյիշէ՞ս ... Քու գըլխին ծաղկեպսակ կար, ու դու քանց ամիկ՝ էս քարէն՝ էն քար, էս քարէն՝ էն քար: Կը յիշէ՞ս ... Օր է՛ն նշանաւոր օր իմ սիրտ ճղփաց ...

Եւ ստացուեց այնպէս, ինչպէս առաջին հանդիպման ժամանակ. Զօրօն՝ ձգուած, մշուշոտ հայեացքը հեռու լեռներին, իսկ դիմացը կանգնած պստլիկ պառաւը՝ ծղլվգած, աչքը էրգրացու կիսախուփ աչքերին:

– Էրթանք տուն, ախպէր Զօրօ:

– Չէ, տուն չէ, տուն չէ, իմ հոգին, – աշխուժով վրայ բերեց Զօրօն, – այ, – այդու խորքում ջահել խնձորենի կար, – էն ծառի տակ:

Յետոյ պղնձէ ամանով գինի խնդրեց եւ փայտն առաւ, գնաց – նստեց խնձորենու տակ:

– Իմ գործն արդար է, Ալէ, – գինին առաւ պառաւի ձեռքից, – ումարաթուկ ինձ օգնական: – Խմեց գինին եւ գործնական չոկուեց տեղում:

– Դէ հիմա հարց տուր, թէ ինչի համար է եկէ Զօրօն:

– Ծանօթ – բարեկամ մարդ ենք, ախպէր Զօրօ, էրգրացի, գնալ – գալն աշխարհի օրէնքն է:

– Հըմը էդքա՞ն, Ալէ ... Նոր, – Զօրօն ձեռքը մեկնեց ծիրանենու կողմ, – քեզ բան ասի ... Օր էսօրուայ պէս աշնուշ օր էր, ու իմ սիրտ ճըղփաց քո վըրայ, Ալէ:

Զօրօն սպասեց պատասխանի, իսկ պառաւը հարցական նայում էր:

– Հաց բերե՞մ, ախպէր Զօրօ:

– Հաց չէ, գինի կպիտի:

(... 6)

Fonds A.R.A.M

ՀՐԱՅՐ ԳԻԼԻՆՃԵԱՆԻ «ՊԱՇՏՊԱՆ ՄԱՐՄՆԻ» ՏԵՂԵԿԱՏՈՒՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ «(Յառաջ»)․ – Դեկտեմբեր 11-ին, Պօմոնի եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, Հրայր Գըլըճեանի Պաշտպան Մարմինը ժողովի հրաւիրած էր անխտիր Մարսէյլի եւ շրջակայքի հայ միութիւններն ու կազմակերպութիւնները՝ բարեսիրական, ազգային, քաղաքական, մշակութային, երիտասարդական, սկաուտական, մարզական, կանացի, հայրենակցական, եկեղեցական, շուրջ քառասուն միութիւն։ Ներկայ եղան տասնչորս միութիւն։ Հրաւէրներ ղրկած էր Սփիւռքի հայ մամուլին․ երեսուն հատ։ «Յառաջ» ներկայ էր։

Պաշտպան Մարմնի անունով ժողովը բացաւ եւ վարեց Ր․ Արզումանեան։ Նախ վերլիշում մը ըրաւ կատարուած աշխատանքներուն։ Ստեղծում Պաշտպան Մարմիններու՝ Փարիզ, Լիոն, Վալանս։ Ցոյց Մարսէյլի մէջ, Արդարութեան Պալատին առջեւ, Փետրուար 27-ին, Ապրիլ 24-ին եւ Յունիս 9-ին։ Թռուցիկներու, յայտարարութիւններու սփռում եւ ցրւում։ Բաց նամակ ուղղուած Դատախազին։ Մամլոյ հաղորդագրութիւններ։ Աւելի քան չորս հազար նամակ ուղղուած Հըրայր Գըլըճեանին, որպէս նեցուկ, որպէս պաշտպանութեան արտայայտութիւն։ Հիմնադրամի հանգանակութիւն։ Հանրային ժողով, Փարիզ, Յունիս 27-ին։ Փաստաթուղթերու գոյացման աշխատանք։ Բացիկներու սփռում, միշտ որպէս պաշտպանութեան եւ համախոհութեան արտայայտութիւն։ Իսկ այլ գործողութիւններ՝ ցոյց, բողոքագիր, պաշտպան մարմիններու ստեղծում, Սփիւռքի կարգ մը երկիրներուն մէջ, յատկապէս Միացեալ Նահանգներ, Լիբանան, Պարսկաստան, Աւստրալիա եւայլն․․․։

Յետոյ, Ր․ Արզումանեան յայտնեց որ իրաւաբանական գետնի վրայ, նախաքննութիւնը վերջացած է, բայց եզրակացութիւնները դեռ չեն յանձնուած։ Հըրայր Գըլըճեան բանտարկուած կը մնայ միշտ ենթադրութիւններու եւ կասկածներու վրայ, քանի ենթական կ'ուրանայ որեւէ մասնակցութիւն։ Այս պարագային, բանտարկուած պահելու համար անհրաժեշտ չէ ապացոյցներ ունենալ, կը բաւէ որ նախաքննութեան դատաւորը հաստատ համոզում մը գոյացնէ։ Արդ, Պաշտպան Մարմնի ներկայացուցիչը ըսաւ որ մեծ հաւանականութիւններ կան որ Հրայր Գըլըճեան ներկայանայ եղեռնադատ ատեանի մը առջեւ, Պեռնի մէջ, Թուրքիոյ դեսպանին անձին դէմ մահափորձի ամբաստանութեան տակ։ Ապա, աւելցուց ըսելով թէ ճիշդ հոս է որ Հրայրին հարցը, կը դառնայ բոլորիս հարցը քանի ձերբակալութեան դրդապատճառին մէջ կայ կցորդութիւնը, մասնակցութիւնը Թուրքիոյ եւ Թուրքիան մեր հասարակաց թշնամին է։ Նաեւ, ըսաւ որ դրդապատճառը ենթադըրեալ արարքին Պաշտպան Մարմնի գործողութեան շարժառիթը կը կազմէ։

Ապա, Ր․ Արզումանեան տուաւ ներկայ ժողովին նպատակը՝ աջակցութիւն Պաշտպան Մարմնին բացիկներու սփռումին եւ ցրւումին համար եւ մամլոյ համատեղ յայտարարութիւն մը, ներկայ միութիւններու կողմէ։ Յայտարարութիւնը կ'ըսէ, ի մէջ այլոց, «Մաքս – Հրայր Գիլինճեան մասնակցած ըլլայ կամ ոչ, անգամ մը եւս կ'ուզենք վերահաստատել կարգ մը իրողութիւններ։ – Հայկ․ ցեղասպանութիւնը առաջին ցեղասպանութիւնն է 20-րդ դարուն որ պատճառ դարձաւ ցրւումի։ Ի սփիւռս աշխարհի․ – հայ ժողովուրդի տարրական իրաւունքները միշտ ոտնակոխ եղան եւ կը շարունակուին ըլլալ․ – Պատասխանատուն այս ոճիրին, թուրք պետութիւնն է, որ ցարդ կը մնայ անպատիժ, շարունակելով բռնութեան քաղաքականութիւն մը հայ զանգուածներու հանդէպ՝ փոքրամասնութեանց իրաւունքներու անտեսում, Հայկ․ Մշակութային ժառանգի փճացում, դիւանագիտական ճնշումներ։ Կը հաստատենք ըլլալ Մաքս – Հրայր Գիլինճեանի կողքին, որովհետեւ իր անձէն անդին, խնդրոյ առարկայ է Հայկական Դատը։ Արդարութիւնը անաչառ կրնայ ըլլալ միայն։ Արդարութիւնը չի կրնար խտրականօրէն գործադրուիլ։ Միակ հարցը որ կը դրուի Մաքս – Հրայր Գիլինճեանի պարագային՝ ո՞րոնք են զոհերը, ո՞րոնք են յանցաւորները»։

Յետոյ եղան հարցումներ Հրայրի բանտարկութեան պայմաններու մասին։ Մեր ազգակիցը միշտ ամուր է եւ հաստատ կեցուածք ունի։ Այցելութիւններ կուտան ընտանիքին անդամները եւ կապոյտ Խաչի տիկինները։ Պաշտպան փաստաբաններն են, առ այժմ, մէթր Փաթրիկ Տէվճեան (Փարիզ), մէթր Աննի Քէշիշեան (Մարսէյլ)։ Շեշտուեցաւ նաեւ որ Պեռնի դեսպանը, որ առաջին շահագրգռուած անձն է այս հարցին մէջ, ամբաստանողի դիրքին մէջ չէ, ինչպէս նաեւ Թուրքիան։ Ր․ Արզումանեան իր եզրակացութեան մէջ ըսաւ՝ «այժմ, մեր միակ զէնքը թիկունք ըլլալն է, բոլոր Հայերու միակամ կեցուածք ցոյց տալն է, մանաւանդ դատավարութեան ատեն։ Այս հարցը Հայերուս համար պատիւի, արժանապատուութեան հարց է, եւ այս ուղղութեամբ այսօրուան ժողովի պատկերը մեզ յուսախաբ կ'ընէ»։

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ «Յակոբ Տէր – Մելքոնեան» սրահին մէջ, Նոյ․ 30-ին, տեղի ունեցած է Համազգայինի նախաձեռնութեամբ բացուած Կոմիտաս Երաժշտական Դպրոցի աշակերտութեան հանդէսը։ Յայտագրի առաջին բաժնին աշակերտներ մեկնաբանած են հայ եւ օտար երաժիշտներէ գործեր՝ գրուած ջութակի եւ դաշնակի համար։ Երկրորդ բաժինը յատկացուած է երգի եւ դարձեալ դաշնակի ու ջութակի։ Հանդէսի աւարտին Միութեան «Երաժշտական Խորհուրդ»ը եւ վարչութիւնը հիւրասիրութեամբ մը պատուած են Երաժշտանոցի ուսուցիչները, աշակերտները, անոնց ծնողքները եւ հիւրերը։

×

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Հայոց առաջնորդ Արամ Եպիսկ․ Քէշիշեան, Նոյ․ 26-ի առաւօտեան, ընկերակցութեամբ Վրթանէս քհնյ․ Թոնդեանի եւ Տոքթ․ Վազգէն Տէր – Գալուստեանի, այցելած է Պէյրութի Ամերիկեան Համալսարանի նախագահ Հարոլտ Հոլշըրի։ Առաջնորդը բարձր գնահատած է համալսարանին բերած նպաստը ընդհանրապէս Միջին Արեւելքի եւ յատկապէս Լիբանանի կրթական վերելքին, շեշտելով որ Հայութիւնը միշտ գործօն ներկայութիւն եղած է ու կ'ուզէ ըլլալ Ամերիկեան Համալսարանին ու հիւանդանոցին մէջ ուսուցչական, ուսանողական եւ վարչական կալուածներէն ներս։ Հարոլտ Հոլշըր իր կարգին գնահատանքով անդրադարձած է համալսարանէն ու հիւանդանոցէն ներս հայ դասախօսներուն, բժիշկներուն, ուսանողներուն եւ ընդհանրապէս հայ պաշտօնեաներու ցուցաբերած գիտակից պատասխանատուութեան ու բերած նպաստին։ Այս առիթով, Արամ Եպիսկ․ առաջարկած է համալսարանին մէջ հայագիտական ուսմանց յատուկ բաժին մը հաստատել, ինչ որ խանդավառութեամբ ընդունուած է նախագահին կողմէ։

×

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆԻ Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ, Նոյ․ 15-ին, նշուած է Հ․ Յ․ Դ․ի 90-ամեակը, հոծ բազմութեան մը ներկայութեան։ Կազմակերպիչ «Սեպուհ» կոմիտէի ատենապետ ընկ․ Հերի Աթանոսեան կատարած է բացումը։ Բանախօսած է ընկ․ Արմէն Ղարաբէգեան։ Խօսք առած է նաեւ Լիբանանէն վերջերս Ուաշինկթըն հաստատուած Տոքթ․ Լեւոն Ենիգոմշեան։

×

ԳԱՀԻՐԷԻ Ազգ․ Առաջնորդարանի դահլիճին մէջ, Նոյ․ 19-ին, տեղի ունեցած է թէյասեղան մը ի պատիւ ազգային վարժարաններու տնօրէններուն եւ ուսուցիչներուն։ Բացումը կատարած է թեմին առաջնորդը Զաւէն Արք․ Չինչինեան։ Ուսումնական Խորհուրդի ատենապետ Արթօ Պըլըքտանեան դրուատած է ուսուցիչներուն աշխատանքը։ Պերճ Թերզեան դիտել տուած է, որ պետական ծրագրի պայմաններուն բերումով հայագիտական նիւթերու համար տրամադրուած ժամանակը բաւարար չէ, հետեւաբար առաւել ճիգ պէտք է թափել նոր սերունդին հայագիտական դաստիարակութիւն տալու համար։ Ուսումնական Խորհուրդի անդամներէն Կայծ Կոկանեան շեշտած է, թէ պատմական չափանիշով մեծ գործերը իրականացած են փոխադարձ գործակցութեան շնորհիւ։ Փակումը կատարած է առաջնորդը։

×

ՈՒԱԹՐԹԱՈՒՆԻ Ս․ Ստեփանոս Եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Նոյ․ 2-ին, գումարուած է Զմշկածագի Հայրենակցական Միութեան 44-րդ Ընդհ․ Ժողովը։ Առաւօտեան, պատարագի աւարտին հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է Զմշկածագցի ննջեցեալներու յիշատակին, ապա տեղի ունեցած է աւանդական ճաշը։ Ճաշէն ետք գումարուած է ժողովը, որուն ընթացքին կարդացուած միամեայ գործունէութեան տեղեկագրէն պարզուած է, որ ինչպէս նախորդ տարիները, այս տարի ալ միութիւնը ըրած է նիւթական զանազան յատկացումներ։ Միութիւնը 44 տարիներէ ի վեր կ'օժանդակէ չքաւորին եւ ուսումնակարօտ մանուկներուն։

×

ՀԸԼԻՈՊՈԼՍԻՈՅ «Յուսաբեր» ակումբի Գարադաշեան սրահին մէջ, Նոյ․ 23-ին նշուած է Հ․ Յ․ Դ․ 90-ամեակը։ Բացումը կատարած է ընկ․ Տոքթ․ Սուրէն Պայրամեան։ «Յուսաբեր» Երիտասարդացի կողմէ խօսք առած է ընկ․ Գուրգէն Բանեան։ Բանախօսած է ընկ․ մէթր Յակոբ Գասապեան (Սելանիկէն) ներկայացնելով Դաշնակցութեան գործունէութիւնը։ Հանդիսութիւնը վերջ գտած է խրախճանական մթնոլորտի մը մէջ։

×

ՇԻՔԱԿՕՅԻ նորակառոյց կեդրոնին մէջ, Նոյ․ 15-ին, տօնուած է Հ․ Յ․ Դ․ի 90-ամեակը, 200 հոգիի ներկայութեամբ։ Հանդիսութիւնը վարած է ընկ․ Յարութիւն Շգլանեան։ Բանախօսած է (հայերէն եւ անգլերէն) ընկ․ Գէորգ Տօնապետեան (Պոսթընէն) պարզելով Դաշնակցութեան գաղափարաբանութեան գլխաւոր կէտերը եւ Հ․ Յ․ Դ․ի պահանջները։ Յայտագրի մը գործունէութենէն ետք հանդիսութիւնը շարունակուած է խրախճանքով։

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՖԷՏԱՅԻՆԵՐԸ

Սաքօն պատմած էր, թէ ինչպէս առաջին անգամ երբ ֆէտայիներու հետ կռուի կը մասնակցի ու կը սպաննէ արդէն ըսպաննուած զինուոր մը։ Կը տեսնէ որ զինուոր մը փորի վրայ, մութին մէջ դէպի իրեն կը յառաջանայ։ Հրացանը կը քաշէ եւ ուղիղ կը պարպէ զինուորին վրայ։ Զարմանալի է որ զինուորը չի սպաննուիր ու նորէն դէպի իրեն կը յառաջանայ։ Սաքօ ձայն կուտայ։ Զինուորը լուռ է ու փորի վրայ ինկած՝ կը շարժի մութին մէջէն։ Ասոր վրայ Սաքօն մի քանի համազարկ կուտայ։ Երբ կը տեսնէ, որ զինուորը չի սպաններ, բարկացած սուրը կը քաշէ ու սադայէլի կերպարանքով դիրքէն դուրս շարժող զինուորին վրայ կը յարձակի։ Եւ ի՜նչ տեսնէ՝ երկու օրէ ի վեր քարերուն մէջ մնացած զինուորի մը դիակը եղած է։

Սաքօ կը պատմէր, մինչ գիւղացիները ճահիճի մէջ մնացած եղէգներու նման դողդղան, բարի արեւին տակ շարուած, կռուի ելքին կը սպասէին։ Իր այդ պատմութեան ընթացքին Սաքօն նկատեց, որ մի քանի ծեր կիներ աշխատանքի մէջ էին ու մի քանի տարեց տղամարդերու ականջին բաներ մը փսփսացին։ Տղամարդիկ գորգով, կապերտով փոքրիկ խուղ մը շինեցին։ Միականի դայեկ Նուրխան գործի վրայ էր։ Ուրիշ մի քանի պառաւներ, Գարոյենց ծանր հարսին թեւերէն բռնած, խուղին մէջ դրին։

Սաքօ այն ատեն միայն հասկցաւ, որ ճահիլ հարսին զաւկի ցաւն էր բռներ։

– Էն կողմէն, էն կողմէն, – ձայն կուտար Սաքօն դէպի գիւղացիները առաջացող խումբին, մինչ դայեկ Նուրխան խուղէն դուրս տաշտով ջուր կը թափէր։

Ցաղթողները իրենց վերելքին մէջ լըսեցին նոր աշխարհ եկող երախայի մը սուր ճիչը։

– Էն կողմէն, էն կողմէն, – դարապինան ուսին՝ կը ձայնէր Սաքօն։

Այդ շրջանին Սարխոշ Գեւոն գողցած էր Փրտո Մինասի մէկ չիչ օղին, մինչ Վարդանի ու Մարգարի խումբերը թըշնամի զօրքերու թիկունքին չոքած՝ կը շարունակէին կռիւը։

«Բարեխօսականաց» կը հեգէր փոքրիկ աշակերտ մը հատ ու կտոր ձայնով փոքրիկ տաղաւարէն որ տակաւին լրացած չէր որպէս դպրոց․ – Նաճար Արթին կ'աշխատէր կտուրին վրայ։

×

ԶԱՐԷ ԿՌՈՒԻ ԴԱՇՏ ԿԻՋՆԷ

Արջ Սաքօն՝ լայն կռնակը արեւին, խոշոր բրիչը ձեռքին, այս անգամ Գնէլի գերեզմանը կը փորէր, Մուրատի խաչափայտէ գերեզմանի կողքին։ Միւս կողմէն՝ Ջուլհակ Կարօն կապուած կենդանիներուն մօտ ուրիշ փոս մը կը փորէր։

– Էդ ի՞նչ կ'ընես, Կարօ։

– Ի՞նչ ընեմ, Ղուկաս, էս քանի օր է մազով նետած չեմ։ Կ'ուզեմ տեազկեահ չոկել, առէջ ձգել ու աշխատիլ։ Գիշերները չեմ կրնար քնանալ, առանց տըֆայի ձայնին կ'ըսես աշխարհը խարապ է դարձեր։

Ջուլհակ Կարօն նաճարին հետ տեզկեահ չոկեց, առէջ ձգեց։ Իրիկնադէմին, իր մազոտ թեւերը սոթտած՝ սկսաւ մազոտները նետել, տըֆան զարնել ու կտաւ գործել երկու գոյն թելերով՝ կարմիր ու ճերմակ։ Ջուլհակ Կարոյի համար կարծես աշխարհն իր տեղն ինկած էր՝ խախտուած ոսկորի մը պէս։

Հրացանաձգութիւնը կը շարունակուէր հատ հատ, մինչ վերջալոյսը Ջուլհակի առէջին պէս լեռներուն վրայ կը նաշխուէր ու Մարգար իր խումբով հովտին կողէն կ'անցնէր։

(Շար․ 220)

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԿԱԹԻԼ ՄԸ
(Քերթուածներ)

×

ԼԵԶՈՒԷՆ ԱՆԴԻՆ
(Քերթուածներ)
Գրեց՝ ՀԻԼՏԱ ԳԱԼՖԱՅԵԱՆ
Փարիզ 1980

Fonds A.R.A.M

Պ. Լեւոն Դանիէլեան, Տիկին Լիւսիէնն Դանիէլեան, Տիկին Էլիզ Շափօ, Պ. Ռիչար Դանիէլեան, Շառլ Գալուստեան, Դանիէլեան եւ Պոլիկեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, քրոջ եւ ազգականին՝

Տիկին ՍԻՐՎԱՐԴ ԴԱՆԻԷԼԵԱՆԻ
(ծնեալ Գալուստեան)

մահը, որ պատահեցաւ Դեկտ. 15ին, իր բնակարանը։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ ընտանեկան մտերիմ շրջանակի մէջ, Դեկտ. 18ին։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Անահիտ Զորմիսեան, Տէր եւ Տիկին Վահրամ Զորմիսեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Հրաչ Զորմիսեան եւ զաւակը եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Դեկտ. 21, Փարիզի Ս. Յովհ. - Մկրտիչ Եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ-հօր՝.

ԼԵՒՈՆ ԶՈՐՄԻՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի գիտութիւն՝ ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Երանուհի Ճէյրանեան, Տէր եւ Տիկին Մուշեղ Ճէյրանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Ճէյրանեան, Պ. Լեւոն Ճէյրանեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները, շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր միութիւններուն եւ բարեկամներուն, որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով կամ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով եւ հեռագիրով վշտակից եղան իրենց սուգին, իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ - հօր, եղբօր, հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՆՇԱՆ ՃԷՅՐԱՆԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։

× Այս տխուր առթիւ, Տիկին Երանուհի Ճէյրանեան «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար կը նուիրէ 100 Ֆ.։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տիկին Արշալոյս Միթէքվէլեան, զաւակներն ու թոռները, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Հայպէշեան, զաւակներն ու թոռը եւ ընտանեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, անձամբ թէ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին, իրենց մօր եւ մեծ - մօր՝

Այրի Տիկին ԱՐՄԱՒԵՆԻ ՀԱՊԷՇԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Զարմայր Մուսայեան 100 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ի, Տիկին Մարիամ Նազարէթեանի (Մարսէյլ) հոգեհանգստեան առթիւ։

MANIFESTATION
organisée par
LE COMITE DE SOUTIEN
à ALEC et SUZY
Le Samedi, 20 Décembre, à Paris
Métro: Duroc — à 15 h.
LE COMITE DE SOUTIEN
AUX PRISONNIERS POLITIQUES
ARMENIENS
6, Rue de Tretaigne — 75018 Paris

Réveillon

CLUB DES JEUNES DE L'U.G.A.B.
DE MARSEILLE

Mercredi, 31 Déc. de 21.30 à l'aube
33, Cours Pierre Puget,
13006 — Marseille
Réservations:
Tél. 70.72.10. - 49.01.19. - 37.75.97

Chez Hagop

9, RUE DU NIL, 75002 — PARIS
TEL. 296. 37. 41

POUR LE REVEILLON DE LA ST. SYLVESTRE
LE MERCREDI, 31 DECEMBRE

une nuit à Léningrad

avec
SERGE et PIERRE CAMPS

MENU.........
* *l'Apéritif d'HAGOP*
* *l'Assiette de la Caspienne à la Vodka*
* *La Brochette de coquilles St. Jacques à l'Orientale.*
* *La Gigue de Chevreuil (façon Maître Queue «HAGOP»).*
* *Les delices de l'escargot aux noix.*
* *Les Fromages «Belle Fermière».*
l'Ananas givré (pour 2).
* *Les Gourmandises d'Orient.*
* *Le Café Arménien.*

1 Bouteille de:
Bordeaux Chateau La Terrasse — 1978
1/2 Bouteille de Champagne Brut.
«PIPER HEIDSIECK» par personne.

AU PRIX DE 460 T.T.C.
(VIN et SERVICE COMPRIS)

LE LUNDI SOIR, 5 JANVIER

Noël Arménien

320 T.T.C. Service Compris

* *Les 3 Caviars avec Vodka.*
* *Grillade de Maquereau (façon HAGOP)*
* *Brochettes mixtes, grillées au Pilav.*
* *Pissenlits aux Lardons.*
* *Les Fromages de la Ferme.*
* *Le Bouchon de Champagne Glacé.*
* *Les Sucreries d'Orient.*
* *Le Café Arménien.*

Saint Amour 1979, à volonté
1/2 Bouteille de Champagne Brut.
«PIPER HEIDSIECK» par personne.

———×———

SOIRÉE ARMÉNIENNE

Animée par
MELKON et SERGE et PIERRE CAMPS
Au Piano: JEAN MARTIN

RESERVEZ VOS TABLES!.. TEL. 296.37.41

Soirée d'Information

SOUTIEN A ALEC ET SUZY
organisée par:
Libération Aménienne Rhone - Alpes
MJC de St. CHAMOND
Place de l'Abattoir
SAMEDI, 20 DECEMBRE
à 20 h. 30

UGAB - JEUNES OUVERTURES

COCKTAIL DANSANT

Le Dimanche, 21 Déc. de 17 à 22 h.
(Exceptionnellement le 3e Dimanche du mois du Décembre)
SUPER LIGHT SHOW
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, Rue de Courcelles, Paris 17e
Rafraichissements, Sandwiches
VENEZ NOMBREUX!

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

ԱՄԱՆՈՐԻ ՅԱՅԳՕՆՔ

ԴԵԿՏ. 31, ԺԱՄԸ 22–ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE DE MARSEILLE
12 - 14 Rue St. Bazile, Marseille 1er

REVEILLON

DE LA ST. SYLVESTRE

Mercredi, 31 Déc. de 22 h. à l'aube
avec l'Orchestre
«ARMENIAN'S SUNSHINE» (Paris)
dirigé par ROBERT PAPAZIAN
Menus de Réveillon, ambiance, cotillons. — Prix 245 F.
Réservation: MCA (91) 50.15.09,
MILTON 90.90.10,
CHALDJIAN 66.18.80
VARTANIAN 51.29.90

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՏՕՆԱԾԱՌԸ

Դեկտ. 21, ժամը 17ին

Հաճելի մթնոլորտ, ընտանեկան մտերմութեամբ։ Աւանդական ճաշ եւ գեղարուեստական բաժին։

Մասնակցութեամբ՝
Վարժարանի երգչախումբին,
ՆԱԽԱՍԱՐԴ Պարախումբին
եւ ՄԱՐԹԻՆ ԵՈՐԿԱՆՑԻ

Ժամը 19ի առեններ, Կաղանդ-Պապան իր նուէրներով պիտի ուրախացնէ մեր մանուկները։

Ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Վարժարան - 534. 68. 28

Կը հրաւիրուին ծնողքներն ու վարժարանին համակիրները։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի Վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, բաժակ մը թէյի շուրջ, Շաբաթ, Դեկտ. 20, կէսօրէ վերջ ժամը 16ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17, Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 9–րդ։

ԽՍԱԵԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Աւանդական Տօնածառը

———o———

Չորեքշաբթի, Դեկտ. 24
Ալեք Մանուկեան սրահը
Ցոխ ճաշ, պար եւ խրախճանք
ժամը 20.00էն մինչեւ առաւօտ
Ծաչագին 100 Ֆ.
փութով ապահովել սեղանները, առաւօտ ժամը 7էն 10, հեռախօս 372.04.20

REVEILLON DU 24 DECEMBRE
pour les jeunes
on dansera de 23 h. à l'aube
Entrée 30 F.

ՃԱՇ - ԽՆՋՈՅՔ

Համախարբերդցիական Միութեան Վալանսի մասնաճիւղի Վարչութեան տարեկան ճաշ - խնջոյքը Ծնունդի առթիւ, Դեկտ. 24, իրիկունը ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ, Վալանսի Փալէ տը լա Ֆուարի ճաշասրահին մէջ, նուագախմբութեամբ ԺԱՔ ԳՈԺԱՔԵԱՆԻ ու իր կազմին եւ ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ պարախումբին մասնակցութեամբ։

Բոլոր հայրենակիցները սիրով հրաւիրուած են։ Ապահովել սեղանները, հեռաձայնելով (75) 44.14.46։

1981–Ի ՕՐԱՑՈՅՑ

Համախարբերդցիական Միութեան Ֆրանսայի. շրջանի կեդ. Վարչութիւնը կը ծանուցանէ բոլոր հայրենակիցներուն, որ Միութեան 1981– խօրացոյցները լոյս տեսան։ Մասնաճիւղերու Վարչութիւնները ստացան իրենց բաժինը։ Փափաքողները կրնան դիմել վարչական անդամներուն։

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ»

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ ՀԱՅԵՐԷՆ ԳԻՐՔ ՆՈՒԷՐԵՑԷՔ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

«ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ» (1958)
(Գին 60 ֆր.)

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

«ԲՈՒԻ ՄԸ ՏՈՄՍ»
(Գին 35 ֆր.)

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

«ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ» (1971)
«ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ» (1973)
(Հատորը՝ 50 Ֆ.)

«ՅԱՌԱՋ 50» (1976)

ԾԱՂԿԱՔԱՂ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱՅ ՀԱՒԱՔԱԾՈՆԵՐԷՆ
420 ԷՋ ԸՆՏԻՐ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԿՈՂՔ՝ ԳՈՒՌՁԻՒ
(Գին 120 ֆր.)

ԵՆՈՎՔ ԼԱՉԻՆԵԱՆ

«ԱՆԿԱՊ ԷՋԵՐ» (1979)
(Գին 50 Ֆ.)

Թղթատարի ծախքերուն համար 10 Ֆ. աւելցնել նշանակուած գիներուն վրայ։
Դիմել՝ «ՅԱՌԱՋ»ի

Commission Paritaire: N° 55935
Imprimé Sur Les Presses Du Journal «HA RATCH»-83, Rue D'Hauteville-75010 Paris

PRO — ARMENIA

CAMP D'HIVER A BELLEFONTAINE

DU 24 DEC. 1980 AU 2 JANVIER 1981

Limite d'âge: de 21 à 35 ans.
Participation aux frais:
— Séjour complet: 465 F.
— Tarif à la journée: 40 F. (+50 F.d'inscription, +15 F. pour Réveillon)
— Week - End du 31 Déc.au 2 Janvier: 230 F.
Pour tous renseignement et inscription, tél. jusqu'au 19 Déc., à:
— TOUFANIAN Ohan: 588. 63. 80
— STEPANIAN Christian: 665. 15. 90
A partir du 20 Déc. à Bellefontaine: Tél. 16 (84) 33. 05. 61
Départ collectif en autocar, le 23 Déc. à 22h.00, de la Porte d'Orléans.
Retour le 3 Janvier, à 10h.00 de Bellefontaine.
Autocar Aller — Retour: 180 F. — Aller simple 90 F.
Il ne sera procédé, sur place à aucune inscription qui n'aurait pas été prévue par téléphone au moins 24 h. à l'avance.

Se munir de sac de couchage.

Fonds A.R.A.M

ՇԱԲԱԹ-ԿԻՐԱԿԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
20-21
SAMEDI-DIMANCHE
20-21 DECEMBRE
1980

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

LE NUMERO 2 F.

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.803
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
56e ANNÉE — No 14.803

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՀԱՅՈՒԹԻՒՆ, ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՎ

(Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 90-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ)

Հայ Յեղափոխութեան Դաշնակցութեան ծնունդը 1890-ին, մեր ժողովուրդին քաղաքական միտքին ձեւաւորումին կարեւոր հանգրուանը հանդիսացաւ: Դաշնակցութեան ճամբով է նաեւ, որ Հայութեան ազգային – քաղաքական – ընկերային հայեցակէտերը աստիճանաբար բիւրեղանալով, յաջորդական փուլեր արձանագրելով, հասան համահայկական չափանիշներու:

Զարթօնքի շարժումը՝ Արեւմտահայ թէ Արեւելահայ շրջագիծերէն ներս, ընդհանուր ոստում մը կատարեց: Դարերու թմբիրէն ետք, – որու ընթացքին, անշուշտ, անպակաս եղան զարթնումներն ու խոյանքները, – լուսաւորութեան թափը մտքի թէ հոգիի լայն հորիզոններով, ժողովուրդի մը սթափումը հաստատեց:

Շարժումին, բնականաբար, նպաստեցին արտաքին ազդակներ: Խթանեցին հոգիները, պրկեցին մկանները, ձեւաւորեցին միտքերը: Պալքանեան ժողովուրդներուն ազատագրական պայքարները նախորդ դարու սկիզբները՝ Օսմանեան տիրապետութեան դէմ, Ֆրանսական յեղափոխութիւնը 1848-ին, օտար մայրաքաղաքներու եւ կեդրոններու մէջ ուսած երիտասարդութիւնը՝ ազատախոհ գաղափարներով, այլ մանաւանդ, արեւմտահայութեան դժնդակ գոյավիճակը, հիմնական պատճառներն եղան յեղափոխական շարժումներուն:

Այլեւս անառարկելի փաստ է, պատմական ճշմարտութիւն է, թէ Դաշնակցութեան հիմնադրութիւնը ազգի մը վերազարթնումին ազդանշանը տուաւ: Անոր պատմական անհրաժեշտութիւնը պարզեց:

Զմոռնանք, որ արդէն այլազան խմբակներ հրապարակ իջան 1890-էն առաջ: Ազգային – ազատագրական պայքարը մղելու համար: Միութիւն ի փրկութիւն՝ Վան, 1872-ին, Գաղտնի ընկերութիւն Բարձր Հայոց՝ Կարին, 1882-ին, Պաշտպան Հայրենեաց՝ Կարին, 1887-ին եւ դեռ շարքը տարածուեցաւ տասնեակներով խումբերու վրայ: Առանց անտեսելու Արմենական կազմակերպութիւնն ու Հնչակեան կուսակցութիւնը:

Շարժումը յեղափոխութեան կարմիր դրօշին տակ, համազգային նկարագիր ապահովեց: Սերունդներ բանակ կազմեցին Ազատութիւն կամ Մահ նշանախօսքին տակ: «Դրօշակ»ը դարձաւ ոչ միայն ազգին ձգտումներուն արտայայտիչը՝ անոր բաները, այլեւ բովանդակ ժողովուրդին կեանքին հարազատ հայելին: Իրական, վաւերական:

Մտաւորականութիւնը թիւ եւ որակ ներկայացուց՝ Դաշնակցութեան ծրագրին յարած:

Միացեալ, Ազատ եւ Անկախ Հայաստանի բանաձեւումը, Երեւան, 1919-ին, հայ քաղաքական մտքին մէկ նոր յառաջընթացը արձանագրեց: Ժողովրդավարութիւն եւ ընկերվարութիւն՝ առաջին օրէն իսկ հիմնական տրովներ, ձգտումներ, մանաւանդ՝ իտէալներ մնացին:

Այսօր, աւելի քան երբեք, այդ նպատակները մեր ժողովուրդին ազգային, քաղաքական եւ ընկերային հանգանակները կը պարզեն: Անոր հայեցողութեան հիմերը: Կռուանները մեր գոյատեւումին: Միացեալ Հայութիւն՝ ամբողջական Հայաստանով: Ահա՛ մեր եւ յետնորդ սերունդներուն վիճակուած առաքելութիւնը, իբրեւ կռուի նշանաբան, իբրեւ ազգային առաջադրութիւն:

Ժ. Մ.

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԱՀԱԲԵԿՈՒՄ

ՖՐԱՆՍ-ՍՈՒԱՌ, Հ. Գ. Բ.-Ը ՔԱՏԱՖԻ, ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՒ ՅԱԿՈԲԵԱՆ...

«ՈՄԱՆՔ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ ԿԸ ԲԱՐՁՐԱՑՆԵՆ, ՈՒՐԻՇՆԵՐ՝ ԿԸ ՍՊԱՆՆԵՆ»...

Իվ Տանթէնի ստորագրութեամբ (թէեւ քննութիւնը տարեր է՝ Ժան – Ֆրանսուա Քրօզիէ), Ֆրանս – Սուառ յօդուած մը հրատարակած էր Հինգշաբթի օր հայկ. ահաբեկչութեան մասին: «Հայ ահաբեկիչները մարզուած են Պաղեստինցիներու կողմէ» խորագրին տակ է, որ յօդուածագիրը Սիտնէի Թուրք հիւպատոսի սպանութիւնով սկսելով երկար վերլուծում մը կ՚ընէ բայց սկիզբէն կը յայտնէ թէ ոստիկաններու հետեւած հետքերը «զիրենք տարած է Պաղեստինցիներու Պէյրութը, թերեւս, ալ Կոպերնիկէն անցնելով»: Կը նկատէ որ Հայերու ամէնէն ծայրայեղներու արտասահմանեան հակաթուրք պայքարը շեղած է իր սկզբնական թիրախէն, հիմա զուիցերական եւ ֆրանսական հաստատութիւնները սպառնալիքի տակ են եւ ինչո՞ւ: Կը բացատրէ որ Մաքս Գիլինճեան 40 տարեկան, բանտ է Մարսէյլ, Փետր. 8-էն ի վեր, Հոկտ. 3-ին Ժընեւի Պօ – Սիթ պանդոկին մէջ Արա Ենիգոմշեան եւ Սուզի Մահսէրէճեան «իրենք զիրենք օդը հանած են, ձախաւեր կերպով ձեռնոտելով ռումբ մը»: Երկուքն ալ բանտարկուած են: Նոյ. 11-ին Սթրազպուրկի Թրքական հիւպատոսարանը կը քանդուէր ռումբով մը՝ «մթնոլորտը պահելու համար»: Յետոյ, կ՚ըսէ թէ, տարուած քննութիւնները ցոյց տուին այն կապերը, որոնք կը միացնեն կարգ մը պաղեստինցի, քիւրտ եւ հայ աքթիվիսթներ ու նոր Թռուցիկ մը կը շեշտէ թէ Հայերը միայն Թուրքերուն հետ հաշիւ չունին այլեւ՝ միջազգային դրամատիրութեան, սիոնիզմի եւ աշխարհակալութեան խորհրդանիշներուն: Մասնագէտ մը ըսեր է նոյնիսկ թէ Ա. Ս. Լ. Ա.ի եւ «մերժումի ճակատ»ի Պաղեստինցիներուն միջեւ կապեր կան, որոնց ետին՝ Քատաֆի: Հինգ տարի առաջ Պաղեստինցիները կը մարզէին եւ կը զինէին Հայերը: Այսօր, կ՚ըսէ նոյն մասնագէտը, Հայերը միայն Հայաստանի համար չեն կռուիր: «Թափանցուած է եւ ամբողջութեամբ անցած ոչ միայն Քատաֆիի ձեռքը Պաղեստինցիներու միջոցաւ այլեւ՝ Խորհ. Միութեան, որ Հայկ. Գաղտնի Բանակին գլուխը դրած է իր հլու – հնազանդներէն մէկը՝ Յակոբ Յակոբեան»: Լիբանանի դէտերը գիտեն – Յակոբեան ծանօթ մարքսիստ, հանդիստ կերպով տեղաւորուած է եւ շատ լաւ է պաղեստինեան շարժումին հետ: Հոն է որ Կոպերնիկ փողոցին ճամբան կը գտնենք: Յետոյ կ՚ակնարկուի կիպրական անցագրին, զոր յաճախ կը գործածեն Հ. Գ. Բ.ի շարքայինները, ինչպէս նաեւ ՊԱԿ-ը: Ու կ՚եզրակացնէ ակնարկելով «Հայաստանի 3 միլիոն եւ Սփիւռքի 4 միլիոն Հայերուն, երեք քաղաքական կուսակցութեանց եւ աքթիվիսթ չորս կազմակերպութեանց». – «Իրենց հասարակաց նպատակն է որ ոչ ոք աշխարհի մէջ մոռնայ որ 1915-էն 1918 Իթթիհատի կառավարութիւնը մէկուկէս միլիոն հայ սպաննել տուած է եւ մանաւանդ որ Անգարա ընդունի այն «պատմական դէպքը» որ է 20-րդ դարու առաջին ցեղասպանութիւնը փոխանակ յարատեւելու զայն ուրանալ: Հայերը տարակարծիք են միայն հոն յանգելու միջոցներուն մասին: Ոմանք յուշարձան կը բարձրացնեն, ուրիշներ՝ կը սպաննեն»:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

Թէրճիւման Դեկտ. 18-ի իր թիւին մէջ ուրիշ յօդուած մըն ալ ունէր, ուր կը դատապարտէ զուիցերական մամուլը, որ «փորձիլ կը կանգնի հայ ահաբեկիչներուն»: Կը պարզուի որ, ուրեմն, Թուրքիա ալ գոհ չէ Զուիցերիոյ «չէզոքութենէն» ինչպէս Ա.Ս.Լ.Ա.ն, ճիշդ հակառակ մեղադրանքով:

Թէրճիւման կը գրէ ի մէջ այլոց. – «Արդեօ՞ք Զուիցերիան հայ ահաբեկիչներուն կը համակրի: 1980 Հոկտ. 3-ի գիշերը, Ժընեւի մէկ պանդոկին մէջ, զուիցերահպատակ հայ հարուստ քաղաքացիները իրենց դատին նիւթական օժանդակութիւն ընելու ստիպելու նպատակով, փորձի մը պատրաստութեան ընթացքին, իրենց ձեռքին մէջ գտնուող ռումբին պայթումին հետեւանքով վիրաւորուող եւ դատապարտուող, հայկ. ծագումով մին Ամերիկացի, միւսը՝ Լիբանանցի երկու երիտասարդներ, զուիցերական մամուլին մէջ՝ գրեթէ մէկական հերոսի վերածուեցան:

«Այս երիտասարդներուն, ձերբակալուելով, ատեան յանձնուելուն վրայ, հայ ահաբեկիչներուն սկսած սպառնալիքին եւ ռմբաձիգ արարքներուն դիմաց՝ տեղի տալով ազատել նախընտրող զուիցերական իշխանութիւններն ու մամուլը, հայկական թէզը գրեթէ իւրացուցած եւ լայն քարոզչութիւն մը բացած են: Ամիսէ մը ի վեր, գրեթէ ամէն օր, զուիցերական թերթերուն մէջ, հայկ. միակողմանի տեսութիւններով եւ պահանջներով լեցուն, երկար գրութիւններ եւ յօդուածներ կը հրատարակուին: Հեռատեսիլն ու ձայնասփիւռն ալ՝ միեւնոյն քարոզչութեան կը մասնակցին: Վերջերս, Ժընեւի Քանթօնը, միջազգային յարաբերութեանց մէջ չտեսնուած վերաբերմունքով մը, հայկ. պահանջներով լեցուն, Թուրք Պետութիւնը, պատմութիւնն ու ժողովուրդը վատաբանող մէկ փաստաթուղթ մը պաշտօնական փաստաթուղթ ըլլալով ցրուած է: Այս, անպատուաբեր ըլլալու չափ՝ ցաւալի վերաբերմունք մըն է: Այս կերպով, Զուիցերիան, քաղաքակիրթ, մարդկային իրաւանց յարգալիր եւ տարակարծութեանց պարագային չէզոք մնալու իր ընթացքը մէկ կողմ թողած, ահաբեկչութիւնը վարձատրող, անոնց իղձերուն սատարող երկրի մը ընոյթը առած է: Զուիցերիան՝ պայթող քանի մը ռումբերու առջեւ խոնարհած է: Ահաբեկչութիւնը քաջալերող եւ ջատագովող քարոզչութեամբ, ցարդ անհակազդեցիկ մնացող Հայերու ալ՝ գրեթէ հրաւէր հանած է: Թուրք եւ Զուիցերիացի ժողովուրդներու միջեւ գոյութիւն ունեցող պատմական բարեկամութիւնը մոռցած, երկու հայ ահաբեկիչներու անձնատուր եղած է: Աշխարհի վրայ խաղաղութեան խորհրդանիշը ըլլալով մտանաշուող Զուիցերիան, այսօր ահաբեկիչին ռումբը իբրեւ խորհրդանիշ առած է: Ըստ՝ Ժընեւի Քանթօնին իշխանութեանց եւ զուիցերական մամուլին, զուիցերական հաստատութեանց եւ նոյնիսկ Արդարութեան Պալատին ռումբ դնողը՝ իրաւացի է:

«...Մէկ բառով, Թուրք հասարակութեան անունով, հետեւեալ յուշագիրը կ՚ուզենք տալ Զուիցերիոյ. – Ձեր ըրածը՝ ամօթ է»...:

Ի ՅՈՒՇ
ԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ

ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆ

Ուսանողական տարիներէն՝ Գէորգեան Ճեմարանի գրասեղաններէն, Արշակ Ջամալեան ի յայտ բերաւ հանրային գործիչի իւրայատուկ յատկանիշները: Ամէնէն առաջ հայ մտաւորականի դիմագիծը՝ քաղաքական, ընկերային եւ ազգային ոլորտներուն մէջ: Ընկերային հարցերն ու տեսութիւնները, – ուսանած էր Պերլինի Համալսարանի համապատասխան ճիւղին մէջ, – մշտարթուն սեւեռումը մնաց անոր մօտ: Կը բաւէ յիշել, թէ Հ. Յ. Դ. Ուսանողական Միութեան, Եւրոպա, մղիչ եւ կեդրոնական ուժը հանդիսացաւ, ինչպէս նաեւ գըլխաւոր գրիչը Միութեան Ուսանող պարբերականին, Ժընեւ: Հրապարակագրութեան թափը՝ միշտ գլխաւորաբար վերոյիշեալ մարզերուն մէջ, Թիֆլիսի Հորիզոնէն շարունակուեցաւ Դրօշակի, Յառաջի, Հայրենիքի եւ այլ օրգաններուն մէջ: Միտքերն եղան յստակ, լեզուն՝ բաբախուն, հռետորական, իբրեւ ոճ:

Ա. Ջամալեանի տեսաբանական բնոյթի վերլուծումները ընկերվարական հոսանքներուն, շարժումներուն մասին, Դաշնակցութեան ընկերային – քաղաքական հայեացքներուն վերաբերեալ, հասուն մշակուած դատողութեան եւ խոր գիտելիքի մը դատակնիքը կրեցին:

Ցարական Ռուսիոյ հաւատաքննիչը՝ Լըժին, գլխաւորաբար Ա. Ջամալեանի պատրաստած ուսումնասիրութիւնը Դաշնակցութեան դաւանանքին եւ գործունէութեան մասին, իբրեւ ամբաստանագիր ներկայացուց՝ դատապարտելու համար Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը:

Ընկերվարական համոզումները քաղեց Դաշնակցութեան դաւանագիրքէն: Կուսակցութեան ներկայացուցիչն եղաւ Ընկերվարական Միջազգայնականին մօտ: Գլխաւորեց Դաշնակցութեան պատգամաւորութիւնը Մարսէյլի Ընկերվարական Միջազգային Համագումարին մէջ:

Նշանակուեցաւ դեսպան Վրաստան, Հայաստանի Հանրապետութեան օրով: Մաս կազմեց անկախ Հանրապետութեան կառավարութեան: Յետագային բանակցութիւններ վարեց Խորհ. Ռուսիոյ ներկայացուցիչներուն հետ, Ռիկայի մէջ:

Բազմաթիւ անգամներ ընտրուեցաւ Բիւրոյի անդամ:

Ջամալեանի կազմակերպչական նըպաստը բացառիկ եղաւ Հայ Կարմիր Խաչի (իմա՝ Հայ Օգնութեան Միութիւն) վերանորոգ թափին մէջ:

Գանձակէն, իր ծննդավայրէն մինչեւ Փարիզ, ուր ընդմիշտ փակեց իր աչքերը 1940 Դեկտ. 27-ին, Արշակ Ջամալեան դարձաւ եւ մնաց Դաշնակցութեան ընկերային, քաղաքական եւ ազգային գաղափարախօսութեանց անկիւն տրիբուններէն մէկը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆՐԻ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ, 43 տարեկան խորհրդային այլախոհ ձերբակալուած է Դեկտ. 16-ին Խարկով (Ուկրայնիա) եւ ամբաստանուած է հակախորհրդային քարոզչութեան համար, ըստ Ֆիկառօ-ի լուրին, որուն իբրեւ աղբիւր կը տրուի Մոսկուայի այլախոհ [illegible]

Fonds A.R.A.M

ՈՂՋՈՅՆ Հ.Յ.Դ. 90-ԱՄԵԱԿԻՆ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՆԻՖԵՍՏԸ

ՀԱՅԵՐ,

Այսօր Հայոց հարցը նոր շրջանի մէջ է մտնում: Դարերից ի վեր սորուկ Թուրքա – Հայաստանը ազատութիւն է պահան – ջում:

Հայը, որ դեռ երէկ՝ չլինքը ծռած՝ Եւրոպայից օգնութիւն էր աղերսում, այ-սօր, համոզուելով որ օտարի վրայ դը – րած յոյսը ցնորք է, վճռել է իր ձեռքով պաշտպանել իր իրաւունքը, իր կայքը, պատիւը, ընտանիքը...

Դարերով ճնշուել է հայ ժողովուրդը՝ Թուրք բռնապետների լծի տակ: Դարերի ընթացքում ցանել է, բայց պտուղը եր – բեք չի վայելել. աւազակ տիրողը յա – փշտակել է: Դարերի ընթացքում ա-նարգել են նրա սրբութիւնները, բայց Հայը կրել է այս բոլորը, կրել է համբե-րութեամբ, շարունակելով ողողել հայ-րենիքի հողը՝ իր քրտինքով... Դարերի ընթացքում հայը կարծէք թէ կամեցաւ ապացուցանել մարդկութեանը, թէ կա – րելի է ազատութիւն ձեռք բերել կուլ – տուրական ճանապարհով: Քաղաքակիրթ Եւրոպան խոստացաւ վերջ տալ Թուր – քերի բարբարոսութիւններին Հայաս – տանում: Սակայն անցան տարիներ տա-րիների յետեւից եւ Հայերի դրութիւնը իրանց հայրենիքում ոչ միայն չլաւացաւ, այլ աւելի ծանրացաւ եւ այժմ միանգա-մայն անտանելի, դժոխային է դարձել: Հայի պէս համբերող ազգն անգամ ան – կարող է շարունակել իր գոյութիւնը՝ այդպիսի երկրում:

Բայց համբերութիւնն էլ ունի իւր սահմանը: Գագաթնակէտին հասցրած հալածանքները վերջապէս սթափեցրին Հային. այսօր նա վճռել է կա՛մ մեռնել, կա՛մ ազատուել: Եւ ահա, Էրզրումը եւ ապա Կ. Պոլիսը աներկիւղ բողոքում են անիրաւութիւնների դէմ. Հայը այլեւս չի խնդրում, այլ պահանջում է, եւ պա-հանջում է՝ զէնքը ձեռքին:

Սուլթանը սարսափահար է. Թուրք կառավարութիւնը գլուխը կորցրել է:

Այսօր Եւրոպան իր առաջ տեսնում է մի ամբողջ ժողովուրդ, մի ամբողջ ազգ, որ սկսել է պաշտպանել իր մարդկային իրաւունքները...

Այդ ժողովուրդը հասկացել է, որ իր ուժը իր մէջ է. երէկուայ սորուկ, համ-բերող հայաստանցին այսօր յեղափոխա – կան է դարձել:

Հայոց հարցի վճռի յետաձգելը այլեւս անկարելի է: Այսպիսի պատմական ճըգ-նաժամի միջոցին, առաջին հարցը, որ պէտք է զբաղեցնի ամէն մի լուրջ հայ – րենասէրի, այդ բոլոր յեղափոխական ուժերի միութեան եւ Դաշնակցութեան հարցն է:

Այդ յեղափոխական գաղափարի դրօ – շակիրն է «Հայ յեղափոխականների դաշ-նակցութիւնը», որ սրանով դիմում է բոլոր Հայերին եւ հրաւիրում է կանգ – նել մի դրօշակի տակ:

«Հայ յեղափոխականների դաշնակցու-թիւնը» թէեւ նոր է հանդէս գալիս իբ – րեւ կազմակերպութիւն, բայց նա վա – ղուց գործող խմբերի միութիւնն է. խմ-բերի, որոնք նոյն իսկ հայ ժողովրդի ձգտումների ծնունդն են: «Դաշնակցու – թիւնը» ձգտելու է միացնել բոլոր ուժե-րը, կապելով իր հետ բոլոր կենտրոննե-րը: Նպատակ դնելով Թուրքաց Հայաս – տանի քաղաքական եւ տնտեսական ազա-տութիւնը, «Դաշնակցութիւնը» մտել է այն կռուի մէջ, որ սկսել է ինքը՝ ժո – ղովուրդը, տաճկաց կառավարութեան դէմ, ուխտելով մինչեւ արեան վերջին կաթիլը կռուել հայրենիքի ազատութեան համար:

Միանանք ամէնքս ժողովրդի հետ, որ բարձրացրել է ազատութեան դրօշակը. նա, ով այսօր երեսը կը դարձնէ ժողո – վրդից եւ չի հետեւիլ նրան, նա այդ ժողովուրդի հակառակորդն է, նրա թըշ-նամին է...

Ուրեմն, եղբայրնե՛ր, միանանք յա – նուն սուրբ գործի՝ ընդհանուր Թշնամու դէմ:

Եւ դուք, երիտասարդնե՛ր, միշտ եւ ա-մէն տեղ վսեմ գաղափարների պաշտ – պաններ միացէ՛ք ժողովրդի հետ:

Եւ դուք, ալեզարդ ծերունինե՛ր, ոգե-ւորեցէ՛ք ձեր որդոց եւ օգնեցէք նոցա ձեր բազմամեայ փորձառութեամբ:

Եւ դուք, հարուստնե՛ր, բաց արէք ձեր քսակները, զէնք հայթայթելու ժողովր-դին, որ նա կարող լինի պաշտպանել իր կուրծքը, որ բաց է արել Թշնամու դէմ:

Եւ դու, Հայ կի՛ն, ոգի ներշնչիր սուրբ գործի մէջ:

Եւ դու, Հայ հոգեւորակա՛ն, օրհնիր ազատութեան զինուորներին...

Սպասելու ժամանակ չէ...

Համախմբուենք, Հայե՛ր, եւ քաջու – թեամբ առաջ տանենք Հայրենիքի ազա – տութեան սուրբ գործը:

1890 թ.

«ՀԱՅ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆՆԵՐԻ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ»

ՊԱՏՆԷՇԻՆ ՎՐԱՅ

Հանդիսաւոր տօները չեն որ պիտի բացատրեն Դաշնակցութեան իմաստն ու արժէքը: Ոչ ալ ճառերն ու երգերը:

Աւելի խոր, աւելի խօսուն եւ աւելի տոկուն քան բոլոր ճառերն ու երգերը, մենք ունինք պատմութիւնը մեր կեան – քին: Պատմութիւնը ամէն օրուան: Եւ ամէն տեղի:

– Հա՛, ընկեր, այս կայանին մէջ, վը-րանի մը տակ էր որ դրինք հիմը մեր կազմակերպութեան, 1923-ին: Անձրեւ, ցեխ: Վրանը՝ կարկտան, մենք՝ փախըս-տական, մեր հագուստը՝ ցնցոտի: Եւ ա-հա կը տեսնէք պատկերը, – Շրջ. Կոմի-տէ, Պատ. Միութիւն, խումբ խումբ ըն-կերներ, նոյնիսկ ընկերուհիներ:

– Եօթը հոգի էինք մենք ալ, մեր կա-յանին մէջ: Ժողով՝ փուռի մը անկիւնը: Ժողովուրդը տակաւին չունէր գլուխը դնելիք տեղ մը: Տարին չանցած, արդէն կը հաշուէինք 120 ընկեր:

Եւ կայաններ կան ուր մեր ընկերները մինչեւ ութ քիլոմեթր ճամբայ կը քա – լէին, ժողովի երթալու համար:

Եւ ութ տարին մեծ փոփոխութիւն մը չէ բերած անոնց կեանքին մէջ: Գիւղէ գիւղ պտոյտ՝ մէկուկէսէն երկու ժամ հեռաւորութեամբ, ժողովի համար (Մա-կեդոնիա): Ժողով՝ փլփլած տան մը ան-կիւնը, ուր ո՛չ աթոռ կը գտնուի, ո՛չ նըս-տարան, ուր մոմն անգամ դուրսէն կը բերեն (Կրետէ): Եւ մոմի լոյսով ժողով: Ժողով՝ հազիւ դարձած աշխատանքէն, գիշերուան ժամը 11-ին, աշխատաւորի գոգնոցը վրան:

Դաշնակցութիւն, Դաշնակցական գործ այնպէս ինչպէս քառասուն տարի առաջ, սարի մը ստորոտը, մարագներու կամ գիւղերու կամ քարայրներու մէջ: Դաշ-նակցութիւն՝ առանց սեթեւեթի: Առանց փողկապի եւ ձեռնոցի: Կուրծքը բաց, ձեռքերն ու երեսը մրոտ, մազերը խառն ի խուռն: Եւ բարի, բարի՜ աչքերով:

×

Դաշնակցութեան գլխաւոր ուժն անոր մէջ է որ, գիտցաւ, կրցաւ միշտ մնալ պատնէշին վրայ, հակառակ բոլոր փո – թորիկներուն, որոնք ամէնէն առաջ կ'իջ-նէին իր գլխուն: Մանաւանդ իր յեղա – փոխական աշխատաւոր շարքերու գըլ – խուն:

Դաշնակցութիւնը շատոնց թաղուած կ'ըլլար, առանց այդ բարի եւ արի բազ-մութեանց, որ գունդագունդ լեցուցեր են եւ կը լեցնեն, տակաւին իր շարքերը, ամէն ժամանակ եւ ամէն տեղի մէջ:

Փոթորիկներու պահուն ալ, ինչպէս վրիպումի վայրկեաններուն, այդ նոյն բազմութիւնն է որ կը մնայ պատնէշին վրայ: Կամ կը պահէ մեզ կանգուն՝ պատ-նէշին վրայ:

Առաջին իսկ օրէն հայ գիւղացին իր ճակատագիրը կապեց Հ. Յ. Դաշնակցու-թեան հետ:

Հայ մշակը իր ամէնէն սրբազան եր – դումը կատարեց Դաշնակցութեան զինա-նըշանին վրայ:

Եւ փոխադարձաբար, Դաշնակցու – թիւնը ամէնէն աւելի ներշնչուեցաւ ու գործեց գիւղին մէջ: Եւ գիւղին հա – մար:

Գիւղէն, սարէն էր որ մեր կուսակցու-թիւնը արշաւեց դէպի քաղաքները, իր խիզախ եւ խրոխտ կերպարանքը պտըտ – ցուց պողոտաներուն վրայ:

×

Այս երկրին բարբարոս դէմքերէն մէկը յայտարարած է, ճակատագրական պա – հու մը.

– Պիտի կռուիմ Փարիզի առջեւ. պիտի կռուիմ Փարիզի մէջ. պիտի կռուիմ Փա-րիզի ետին:

Քառասուն տարի յետոյ ալ, Դաշնակ-ցութիւնը կը յայտարարէ, նոյնքան անո-ղոք վճռականութեամբ.

– Պիտի կռուիմ Թշնամիներուն առջեւ. պիտի կռուիմ Թշնամիներուն մէջ. պիտի կռուիմ Թշնամիներուն ետին:

Ինչ որ կը նշանակէ, – պիտի կռուիմ բոլոր ճակատներուն վրայ, յանուն այս ժողովուրդի փրկութեան: Յանուն հայ-րենիքի ազատութեան:

Թո՛ղ չմեղադրեն մեզ արիւնախանձ ա-խորժակներով: Եւ ոչ ալ յետամնաց, ժամանակավրէպ ունակութիւններով: Դիտենք թէ ո՛ւր ենք:

Մե՛նք ալ տեղեակ ենք «աշխարքի բա-ներուն»: Այո, պարոններ, այս աշխար-հը բոլորովին ո՛ւրիշ բան է:

Եւ սակայն, այս գիտակցութիւնն իսկ մեր վրայ կը դնէ պարտք աւելի ամուր կենալ պատնէշին վրայ: Աւելի արթուն եւ աւելի աշխոյժ:

Ի՞նչ կը քարոզէին, կամ կը փորձէին կատարել մեր անդրանիկները քառասուն տարի առաջ:

– Հաւաքել յեղափոխութեան, ազատա-գրութեան ցիրուցան, պատահական, յա-ճախ հակամարտ կայծերը եւ վերածել մէկ խուրձի, ուղղելով մէկ նպատակի: Ազատութիւն եւ Հայրենիք: Մէկ դրօշի տակ համախմբել բոլոր հալածական, աշխատաւոր ռազմունակ տարրերը: Զա-րին հանդէպ դառնալով երկու անգամ ա-ւելի չար, զարնել՝ զարնողին: Ներշնչել ինքնավստահութիւն եւ ապրելու կամք: Մաքրել խանութպանի եւ փերեզակի ա-րատը, պատրաստելու համար քաղա-քացին: Քակել, քանդել բոլոր անտանելի շղթաները: «Խնամոր հօտը» դարձնել ժողովուրդ, հօտուածները՝ մէկ ամբող-ջութիւն: Ժողովուրդին հարիւրեն 80-ը ըլլալով մշակ – բուն բանուորը յետ ունեցանք – ձեւակերպել եւ պաշտպանել անոր իրաւունքները: Կազմակերպել, կարգ կանոնի վարժեցնել արի, չարքաշ այլ «պաշըպօզուք» բազմութիւնները:

Այս բոլորը եւ դեռ ուրիշ առաջադրու-թիւններ՝ անշուշտ հայրենիքի համար: Հայրենիք եւ ազատութիւն ստանալու, կազմակերպելու համար:

Ո՞վ կրնար պնդել, թէ ամբողջովին ի-րականացած են այս բոլորը: Թէ մենք «անելիք չունինք այլեւս»:

Եւ ո՞վ կրնար, առանց վտանգելու պարկեշտութիւնը, յայտարարել թէ կա՛ն ուրիշ ուժեր որոնք ընդունակ են եւ պատ-րաստ՝ տիրաբար գլուխ հանելու այդ աւանդը: Նոյնիսկ անոր մէկ մասը:

Սնապարծութեան տօն մը չէ Դաշնակ-ցութեան Քառասնամեակը: Ոչ ալ առիթ պատեհութիւն՝ փող հնչեցնելու եւ թըմ-բուկ զարնելու: Դաշնակցութեան օր մը այս ալ, քառասնամեակով ճոխացած:

Քառասուն տարուան զինուորութիւնը չէ փրկած մեզ՝ մեր յանձնառութիւններէն:

Աւա՛նդ մը կայ սերունդէ սերունդ փո-խանցուած, եւ մենք պատնէշին վրայ կը մնանք ոչ միայն մեր հիմնական ծրագ-րով եւ առաջադրութիւններով, մեր կեն-դանի խօսքով ու գործով, մեր ամբողջ կերպարանքով եւ պայծառ աչքերով, ա-լեւ իբրեւ հաւատացեալ ուրիշներու անյա-տակ տգիտութեան եւ քամահելի ապիկա-րութեան:

×

...Քառասնամեա՛կ: Երկունք մը՝ զար-հուրելի եւ անհման: Առիւծի մռունչ՝ անընդհատ վերիվայրումներով:

Ողջո՛յն այն Թանկագին փաղանգին որ անխնայ սպառ դրաւ իր միտքն ու սիրտը, ընչասպառ իյնալով ազատութեան ճամ-բուն վրայ:

Եւ համբոյր այն անհամար եւ անա – նուն քաջերուն որ Դաշնակցութեան դը – րօշին տակ, կամ Դաշնակցութենէն ա-ռաջ, կամ անոր հետ զուգընթաց, կամ ուրիշ դրօշի տակ, կռուեցան մինչեւ վեր-ջին շունչը, ազատութեան եւ հայրենիքի կարօտով:

Շ.

21 Դեկտեմբեր 1930

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 90-ԱՄԵԱԿԸ

«Միայն գաղափարն է, որ ոչ մահ ունի ոչ դատաւոր. ոչ գերեզման. եւ ոչ դա-գաղ»:

ՍԻԱՄԱՆԹՕ

×

Հայ ժողովուրդի տառապանքի եւ վըշ-տի ցաւերու ծնունդն է հայ յեղափոխա-կան Դաշնակցութիւնը:

Ամբողջ տասնամեակներ բոլոր վերի – վայրումներու ընթացքին քաղաքական յաջող կամ ձախորդ օրերուն, անոր թեւ թիկունք հանդիսացեր է, իր մղած գո – յատեւման պայքարին մէջ:

Այս տարի այդ Ազգային մեծ կուսակ-ցութեան 90-ամեակն էր, ամբողջ իր գո-յութեան ընթացքին. տասնամեակներ շա-րունակ պայքարած է թէ զէնքով թէ գրիչով. յանուն իր ժողովուրդի արդար դատին: Յաջողութեան եւ ձախորդու – թեան օրերուն իր կոչումը եւ նպատակը եղած է միշտ անխախտ պահել ազգային գիծը:

90 տարիներ յետոյ հարց կուտանք թէ ի՞նչն էր պատճառը որ մուտք գործեց հայ կեանքէն ներս Դաշնակցութիւնը, ե-թէ ոչ իր ժողովուրդին ծով ցաւերը:

Հայը իր քաղաքական անկախութիւնը կորսնցնելէն յետոյ, տիրող տարրերուն կողմէ դարձած էր սորուկ եւ հլու հնա – զանդ, առեւանգումները, ջարդերը, թա-լանները, մաս կը կազմէին իր ամէնօր – եայ կեանքին. եւ այս բոլորը չէին կըր – նար աննշմար անցնիլ. վերազարթնող հայ երիտասարդութեան աչքէն. ուրիշ ելք չէր մնար եթէ ոչ ծնունդ տալ քա – ղաքական կազմակերպութեան մը, եւ այս տեղի ունեցաւ 1890-ին նախաձեռ – նութեամբ երեք աշխարհական առաք – եալներու, Քրիստափոր, Ռոստոմ եւ Զա-ւարեան, որոնք մտածեցին ամէն բանէ առաջ մեղմացնել հայ աշխատաւորու – թեան ամէնօրեայ տառապանքը:

Տիրող տարրը Թուրքը երբէք պատմու-մութեան ընթացքին, հաշտ աչքով չէր դիտած Հայուն աննկուն կամքին, շինա-րարական եւ յառաջդիմական ոգիին, ա-նոր մտքին ստեղծագործութեան. որով – հետեւ Թուրքը միշտ սիրեր էր խաւարը. ահա այս բոլորը պատճառ հանդիսացան, որ 90 տարիներ առաջ Հայոց մթագնած երկնակամարին վրայ, յոյսոյ եւ լուսոյ աստղ մը պլպլայ. այդ հայ ժողովուրդի սրտին մէջ անթեղուած ազատ ապրելու եւ ստեղծագործելու տենչն էր. առաջ – նորդող եւ կազմակերպուած քաղաքական կուսակցութեան մը պէտք ունէր:

Թերեւս չկայ ժողովուրդ մը որ ամբողջ 90 տարիներ իր ծոցին մէջ սնուցած ըլ – լայ կուսակցութիւն մը ինչ որ պարագան է Հ. Յ. Դաշնակցութեան, որովհետեւ անոր աշխատանքի նշանաբանը եղած է ազգային եւ մարդկային:

Այս հակառակ այն իրողութեան որ տասնեակ տարիներէ ի վեր տարագիր է իր ժողովուրդին կէսին հետ ցրուած աշ-խարհի չորս ծագերուն, զրկուած պետա-կան միջոցներէ, իր գոյութեան միակ կռուանը եղած է իր ժողովուրդը, Հայը իր ամբողջ պատմութեան ընթացքին ու-նեցեր է մէկ նշանաբան ապրիլ ազատ եւ խաղաղ իր հայրենի երդիքին տակ ինչ – պէս լեռներն Հայաստան աշխարհի:

Առիթով մը մեր վեթերան ընկերներէն մին կ'ըսէր. «Դաշնակցութիւնը չկար տակաւին երբ Դաշնակցականներ կային». այսինքն Դաշնակցական հաւատամքը ոչ թէ 90 տարեկան է, այլ մեր ամբողջ պատմութեան ընթացքին գոյութիւն ու – նեցեր է:

Դաշնակցութեան պատմութիւնը ոչ միայն հարուստ է իր հերոսական գոր – ծունէութեամբ, այլ հարուստ է նաեւ իր դրօշակին տակ կռուող հերոսներուն նը-ւիրուած երգերով, որոնք բանտերու աքսորավայրերու կախաղաններու վրայ իրենց կեանքերը զոհաբերեցին:

Fonds A.R.A.M

ԵՐՐՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ՌՈՍՏՈՄ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան հիմնադիր երրորդութենէն՝ ամէնէն երկար կեանք ունեցողը եղաւ Ռոստոմ, եւ այն՝ որուն մտքի եւ գործի դրոշմը ամէնէն աւելի տեսանելի է Դաշնակցութեան վրայ, մանաւորաբար կազմակերպական կեանքէ ներս:

×

Ծնած է Գողթն գաւառի Ցղնա գիւղը, 1867-ին: Նահապետական ունեւոր ընտանիքի զաւակ էր: Պատանի Ստեփանը կ'ուղարկուի Թիֆլիս, ուր 1886-ին կ'աւարտէ պետական վարժարանը: 1889-ին կը մտնէ Մոսկուայի գիւղատնտեսական դպրոցը, բայց տարի մը ետք կ'արտաքսուի, ուսանողական ցոյցերու մասնակցած ըլլալուն համար: Երբ Ռոստոմ Թիֆլիս կը հասնի, Դաշնակցութիւնը արդէն կազմուած էր. ան անմիջապէս կը նետուի յեղափոխութեան գիրկը՝ դառնալով անմիջական գործակիցը Քրիստափորի եւ Զաւարեանի: 1891-էն 92, ուսուցչական պաշտօն կը վարէ Թաւրիզի մէջ, զբաղելով շրջանի կազմակերպութեամբ: 1892-ին կը մասնակցի Հ. Յ. Դ. Առաջին Ընդհանուր Ժողովին ուր, Քրիստափորի եւ Զաւարեանի հետ, կը կազմէ Հ. Յ. Դ. ծրագիրը:

1893-էն 1895, Ռոստոմ կը մնայ Ժընեւ, «Դրօշակ»ի գործով: 1895-ին կ'անցնի Կարին, ուր ձերբակալուելով կ'աքսորուի Պարսկաստան: Ապա կրկին Թիֆլիս, յետոյ՝ քանի մը տարիով, Պալքաններ, կազմակերպական եւ Մակեդոնացիներու հետ գործակցութեան աշխատանքներով: 1902-ին կը վերադառնայ Կովկաս, ուր կը դառնայ ազգային – եկեղեցական կալուածներու գրաւման դէմ ծառացման ոգին ու կազմակերպիչը: 1905-ին, հայ – թաթարական ընդհարումներու օրերուն, կը հանդիսանայ ինքնապաշտպանութեան գլխաւոր կազմակերպիչը: 1907-ի 4-րդ Ընդհանուր Ժողովին, Ռոստոմի բարոյական հեղինակութեան շնորհիւ է առաւելաբար, որ ընկերվարական – հակընկերվարական բախումները լուծում կը գտնեն եւ կ'ընդունուի Պարսկաստանի ազատագրական շարժման մասնակցելու առաջարկը:

×

Ապա Ռոստոմը կը գտնենք յաջորդաբար՝ Պուլկարիա, Հ. Յ. Դ. Զինուորական վարժարանի գործով, Շտուտկարթ, Ընկերվարական Միջազգային Համագումարին, Կովկաս, Պարսկաստան՝ իբրեւ ղեկավար Պարսկաստանի յեղափոխական շարժման մասնակից դաշնակցական ուժերու (Նիկոլ Դումանի հետ), Վառնա (Ե. Ընդհ. Ժողովին), Պոլիս, եւ Կարին, ուր մնաց մինչեւ 1911, իբրեւ կրթական եւ կազմակերպական գործի ղեկավար: Աւելի ուշ՝ կամաւորական գունդերու կազմակերպիչ մարմնի, Ազգային Բիւրոյի եւ գաղթականական գործին գլուխը կը գտնենք զինք: 1917-ին՝ ան Դաշնակցութեան ներկայացուցիչն էր Փեթրոկրատի Համառուսական Սահմանադիր Ժողովին մէջ, ապա՝ Սթոքհոլմի Ընկերվարական Համագումարին մէջ, ամէնուրեք արծարծելով հայկական պահանջներն ու իրաւունքները: 1918-ին, Ռոստոմը Բագու է, ուր կը հանդիսանայ քաղաքի ինքնապաշտպանութեան եւ հերոսամարտին ղեկավար ոգին: Բագուէն՝ կ'անցնի Պարսկաստան, եւ վերջնապէս Թիֆլիս, ուր, 1919 Յունուար 19-ին կը մեռնի բծաւոր տիֆէ, տեղեակ իր պաշտած Հայաստանի անկախութեան, բայց անկախ Հայաստանը չտեսած…:

—×—

«Ժողովրդին հաց պէտք է տալ», ասում են մեր ժողովրդի «իսկական բարեկամները»: Ո՞վ է հակառակը պնդում, ո՛վ է ասում, թէ հարկաւոր չէ հաց տալ: Բայց դուք ինքներդ ինչո՞ւ գոնէ այդ չէք անում, ինչո՞ւ այդ պարտքն էլ ծանրաբեռնում էք յեղափոխական կազմակերպութիւնների վրայ: Ո՛ւր էիք դուք, երբ Սասունի կոտորածից յետոյ Դաշնակցութիւնը ստիպուած եղաւ մասամբ շեղուել իւր բուն գործունէութիւնից եւ բարեգործութեամբ զբաղուել՝ իւր սեփական միջոցներից դրամական նպաստներ բաժանելով բոլորովին անօգնական մնացած երկրին: Ո՞ւր էիք դուք վերջին կոտորածներից յետոյ, երբ դարձեալ Դաշնակցութիւնն առաջինն եղաւ բշուառ, թալանուած, արիւնաքամ ժողովրդին անմիջական դրամական օգնութիւն հասցնողը:

Այժմ էլ, … դուք զբաղուած էք միայն հայրենասիրական ճառօղներ արտասանելով եւ չնչին կոպէկներ էք միայն հանում ձեր հաստափոր բարեկամների գրպաններից…

Ամօ՛թ ձեզ …

«Ժողովրդին այլեւս զէնք չպէտք է տալ»: Այս խօսքերն արտասանւում են այն ժամանակ, երբ փաստերը պարզ ցոյց են տուել, որ կոտորուել, թալանուել, աւերուել են այն գիւղերը, ուր ինքնապաշտպանութեան համար զէնքի հարկաւոր քանակութիւն չկար, երբ արդէն ձեռքի տակ ունինք փայլուն ապացոյցներ, որ այն տեղերը, որտեղ մենք ունեցել ենք զէնք կամ զինուած հայդուկներ, կռուել, պաշտպանել են իրենց կայքը, գոյքը կամ թէ բոլորովին ազատ են մնացել յարձակումներից: … Զէնքի նշանակութիւնը հասկացած հայ ժողովուրդը յուսահատական աղաղակներ է հանում եւ ձեռքերը պարզած զէնք է հայցում երբ թալանուած գիւղերն իրենք իրենց մէջ հանգանակութիւն են բաց անում եւ իրենց վերջին կոպէկները դուրս են հանում՝ զէնք ձեռք բերելու համար:

Ժողովուրդը զէնք է պահանջում, իսկ մեր խոհեմ գործիչներն աշխատում են հաւատացնել ժողովրդին, որ նա սխալւում է. նրան ոչ թէ զէնք է հարկաւոր, այլ՝ հաց…

ՌՈՍՏՈՄ

Ք. ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

Ծնած է Ագուլիս (Գողթն), 1859-ին: Որբ՝ տասը տարեկանին: 1874-ին կը ղրկուի Թիֆլիս, իր ուսումը շարունակելու պետական ուսուցչանոցին մէջ, զոր կ'աւարտէ 1880-ին: Քանի մը տարի ուսուցչութիւն ընելէ ետք՝ 1885-ին կը մեկնի Մոսկուա, ուր կը յաճախէ «Փեթրովսկի» գիւղատնտեսական վարժարանը: Այն տեղ կը ծանօթանայ Զաւարեանին եւ Ռոստոմին:

1887-ին բարձրագոյն ուսումը կիսաւարտ ձգած կը վերադառնայ Թիֆլիս եւ Ագուլիս, վերստին ուսուցչութեան նուիրուելու: Միեւնոյն ատեն կը զբաղի յեղափոխական տենդագին քարոզչութեամբ եւ գործաւորական զանազան խմբակներու դաստիարակութեամբ ու ղինավարժութեամբ:

1890-ի ամառը, կը հանդիսանայ գլխաւոր դերբինը հայ յեղափոխական խմբակցութիւններու միաւորման՝ «Հայ Յեղափոխականների Դաշնակցութիւն» անուան տակ, եւ կեդրոնական դէմքը՝ նորաստեղծ յեղափոխական մեծ կազմակերպութեան: 1891-ին կ'աքսորուի Քիշնեւ, ուրկէ փախստական կ'անցնի Ռումանիա՝ այնտեղ կանոնաւոր հունի մէջ դնելու համար «Դրօշակ»ի հրատարակութիւնը: 1892-ին՝ դարձեալ Թիֆլիս է: Հ. Յ. Դ. առաջին ընդհանուր ժողովին, Ռոստոմի եւ Զաւարեանի հետ կը կազմէ Դաշնակցութեան ծրագիրը: Մինչեւ Բ. Ընդհանուր Ժողով (1898), կը մնայ Կովկաս, միշտ հանդիսանալով Հ. Յ. Դաշնակցութեան կեդրոնական դէմքը: 1895-ին վեց ամիսով դարձեալ բանտ կը մընայ: Հիմնականին մէջ, Քրիստափորի ճիգերուն եւ կազմակերպական տաղանդին արդիւնքն էր Խանասորի արշաւանքը:

Բ. Ընդհանուր Ժողովի որոշմամբ Քրիստափորը կ'անցնի Ժընեւ, ուր կը կազմակերպէ եւ կը գլխաւորէ «Դրօշակ»ի խմբագրութիւնը, մտաւորական եւ երիտասարդ ուժեր հաւաքելով թերթին շուրջ (Ակնունի, Ահարոնեան, Վարանդեան, Սիամանթօ, Յ. Դաւիթեան եւլն.): Իր ճիգերուն իբրեւ արդիւնք՝ 1900 Նոյեմբերին, Փարիզի մէջ կը սկսի հրատարակել ֆրանսերէն «Փրօ Արմէնիա» թերթը, խմբագրութեամբ Փիեռ Քիյեարի եւ աշխատակցութեամբ Անաթոլ Ֆրանսի, Ժան Ժօրէսի, Քլեմանսոյի, Ֆրանսիս տը Փրեսանսէի, եւն.: Քրիստափոր կը գլխաւորէ նաեւ «Փոթորիկ» շարժումը՝ որ, 1901-էն սկսեալ, սպառնալիքի տակ հայ մեծահարուստները պարտաւորեցուց կարեւոր գումարներ տրամադրելու ազատագրական գործին:

Գ. Ընդհանուր Ժողովին (1904, Սոֆիա) Քրիստափորի առաջարկով որոշուեցաւ կազմակերպել Սուլթան Ապտիւլ – Համիտի ահաբեկելու գործը, որուն ղեկավարութիւնը ստանձնեց Քրիստափորը ինքը: Դժբախտաբար, սակայն, հայ ազատագրական պայքարի մեծ դահվիրան ինք զոհ գնաց ռումբի փորձին, մինչ, չորս ամիս ետք, արիւնարբու Սուլթանը կ'ազատէր Եըլտըզի մահափորձէն:

—×—

Ս. ԶԱՒԱՐԵԱՆ

Ծնած է Լոռի, Իգահատ գիւղը, 1866-ին: Երկրորդական ուսումը ստացած է Թիֆլիս, ապա՝ աւարտած Մոսկուայի գիւղատնտեսական ճեմարանը: 1889-ին կը վերադառնայ Թիֆլիս, ուր կը նուիրուի իր ժողովուրդի դատին, աջակցելով Քրիստափորի՝ Դաշնակցութեան հիմնադրութեան գործին մէջ, 1890-ի ամառը:

×

1890-ի վերջերը կ'անցնի Տրապիզոն, իբրեւ տնօրէն եւ կազմակերպիչ: Շուտով սակայն, կը ձերբակալուի եւ կը հեռացուի երկրէն: Կ'աքսորուի Պեսարապիա: 1892-ին կը մասնակցի Հ. Յ. Դաշնակցութեան առաջին ընդհ. ժողովին, ուր Քրիստափորի եւ Ռոստոմի հետ կը մշակէ կուսակցութեան ծրագիր – կանոնագիրը: Մինչեւ 1902, կը մնայ Թիֆլիս, վարելով Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի գործերը: 1902-ին կ'անցնի Ժընեւ, իբրեւ «Դրօշակ»ի խմբագրութեան անդամ: 1904-ին, Գ. ընդհ. ժողովէն ետք, Վարդանի հետ կ'անցնի Կիլիկիա, ապա նաեւ՝ Լիբանան, այս շրջանները եւս կազմակերպելու համար: Պէյրութի մէջ կը հիմնէ Ուսանողական Միութիւնը՝ որ յետագային կոչուեցաւ իր անունով: Կ'այցելէ նաեւ Եգիպտոս: 1905-ին կը վերադառնայ Կովկաս, ուր կը մնայ մինչեւ 1908: Օսմանեան Սահմանադրութենէն ետք՝ Զաւարեան շուրջ երեք տարի կը գործէ Մուշի մէջ, իբրեւ ազգային վարժարաններու ընդհ. տեսուչ: 1911-ին կը հաստատուի Պոլիս, ուր ուսուցչական պաշտօն կը ստանձնէ Եսայեան վարժարանին մէջ՝ իր ապրուստը ճարելու համար, աշխատակցելով «Ազատամարտ»ին, եւ միշտ իր ամբողջ ժամանակն ու եռանդը նուիրելով կուսակցական ղեկավարութեան եւ հասարակական գործին:

×

Դաշնակցութեան խղճի, բարոյական եւ գաղափարական սկզբունքներու մարմնաւորումն ու խորհրդանիշն էր Զաւարեան: Ան սիրուած ու յարգուած էր բոլորէն անխտիր: Պոլիսը իրեն ըրաւ աննախընթաց յուղարկաւորութիւն մը, որմէ ետք, Սիամանթոյի պատուոյ պահակութեամբ, զմռսուած մարմինը փոխադրուեցաւ Թիֆլիս, թաղուելու համար Խոջիվանքի գերեզմանատան մէջ:

—×—

Ահա Սերոբ Փաշան՝

«Արեւ ծագեց սարերուն
Սերոբ տարին թաղելու
Սօսէն ինկաւ չոքերուն
Գունդ գունդ արիւն աչքերուն»:

Ահա եւ Գէորգ Չաւուշը սարերի ասլան.

«Զարնուեր էր Գէորգ սարերի ասլան
Մէկ զէնքին նայեց մէկ էլ իր արեան
Ուզեց մօսինը իր նպատակին. ոռնաց
վար ինկաւ քէօսէ պին պաշին»:

Ահա եւ Սեբաստացի Մուրատը.

«Մենք քո ընկերներ կ'ուխտենք երդումով
Որ վեր սար ելլենք մենք զէնք զրահով
Երթանք միշտ լեցուն փուշ ու դատասկով
Աղբեր Մուրատ ջան քու նանապարհով»:

Սակայն այս բոլորէն յետոյ Դաշնակցութեան 90 տարիներու պատմութիւնը կ'ըսէ կարեւորագոյնը ներկայ եւ գալիք սերունդներուն, անոնց սրբազան պարտականութիւնը պէտք է ըլլայ. հետեւողական օրէն ծառայել ամէն բանէ առաջ իրենց պատկանած ժողովուրդին արդար դատին. որովհետեւ համոզուած պէտք է ըլլանք որ չկայ ժողովուրդ մը որ իր սեփական շահերը զոհէ ուրիշներու համար:

Դաշնակցութեան տարեդարձին առթիւ երկիւղածութեամբ կը խոնարհինք այն բոլոր յայտնի եւ անյայտ հերոսներուն շիրիմներուն առջեւ ու կ'ըսենք, յարգանք ձեզ ազատութեան ճամբուն վրայ ինկած ջան ֆէտայիներ դրչի եւ զէնքի, ձեր յիշատակը թող անթառամ մնայ իւրաքանչիւր Հայու սրտին մէջ:

ԿԱՐԱՊԵՏ ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

Լիոն – Պրոն.

Մենք կարող ենք, ի հարկէ, նոյն մեր *անձնապաշտ* արեան հետեւելով, տնիծել երկրագնտիս բոլոր քաղաքակիրթ ազգերին էլ, որ այն ժամանակ, երբ մենք անասնական թէ արիկայական, վաշխառուական թէ ստրկական ժպիտներով վեբերուեցինք դէպի օրաւուր մեր առաջը գտնուող խնդիրները, նրանք – այդ ժողովուրդները – գլխապատառ – ոտի տակ չտուին իրենց բոլոր շահերը եւ հայկական կռուի դաշտը չգրաւեցին … Այո՛, կարող ենք այդ էլ անել, ուրիշ շատ բաներ էր անել, բայց ե՞րբ պիտի քաղաքացիական համարձակութիւն ունենանք մի փոքր էլ մեզ վրայ անդրադառնալու եւ մեր բարոյական պակասութիւններին, մեր վատառողջ բնազդներին, մեր ազգային ախտերին՝ «պատմական այդ չարիքին» եւս՝ որոշ տեղ տալու մեր կրած տառապանքների ու մեր ներկայ ծանր կացութեան մէջ…

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ

Հայկ այնչափ ստրկացել է դարերի ընթացքին՝ որ իր *քաջ եւ անձնուէր* զաւակներն անգամ գայլերին թողած՝ իրեն քաջութիւնը ցոյց է տուել ոչխարների հանդէպ:

Ստրկութենէ նոր դուրս եկած ազգերի նման՝ մենք եւս կարօտ ենք հերոսների, բայց կշտացած ենք այնպիսի *զինուորներէ, անձնուէրներէ* ու *կուսակցականներէ*, որոնք՝

«Հերոս» էն – ոչխարի առաջ,
Բայց ոչխար – հերոսի դիմաց:

Եթէ պետութիւնները իրենց միլիոնաւոր սուիններով ու միլիարդների պիտենէներով անկարող են *բռնութեամբ* առաջ տանիլ իրենց ցանկացածը, հապա ի՞նչպէս նոյն միջոցը կարող է դրական արդիւնք տալ կուսակցութիւնների, խմբակների եւ անհատների ձեռքին:

Երէկուայ ստրուկների զաւակներ՝ մենք զուրկ ենք տակաւին մարդկային շիտակութենէ, նակատ առ նակատ կռուելէ, ղեկավարը՝ գործիքէն, դաշնակիցը՝ թըշնամիէն տարբերելէ:

Մենք հեռու ենք առողջ, ուժեղ, ազնիւ ազգ լինելէ…

Մենք «քաջ» ենք ստրուկների դիմաց:

Եւ ստրուկ – քաջերի հանդէպ:

Fonds A.R.A.M

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Այրի Տիկին Զապէլ Թօփալեան եւ զաւակը՝ 300 Ֆ. կը նուիրեն իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ Միսաք Թօփալեանի *մահուան Ա. տարելիցին առթիւ (1979, Դեկտեմբեր 8ին), իր շատ սիրած եւ յարգած «Յառաջ»ի յաջողութեան համար:*

ՀԱՅԿ. ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՎԱԼԱՆՍ

Ճաշ – Պարահանդէս

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

կազմակերպուած Տիկնանց Օժանդակ Յանձնախումբին կողմէ:

Չորեքշաբթի, Դեկտ. 31, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ:

Հ.Բ.Ը.Մ.ի Ե. Հիւսիսեան սրահին մէջ

6 Ֆավանթին փողոց – Վալանս

Գեղարուեստական բաժին, հայկական ընտանեկան մթնոլորտ եւ համեղի ակընկալներ...

կը խնդրուի կանխաւ ապահովել սեղանները դիմելով Միութեան անդամներուն կամ հեռաձայնելով՝ 43.02.53 թիւին:

STE TERMINAL

MATERIEL ET FOURNITURE DE BUREAU

20, Rue de l'Eglise, 75015 - Paris

RECHERCHE

CHAUFFEUR — LIVREUR

Place stable — Bonne rémunération

Ecrire ou Téléphoner:

577. 13. 11

BIENTOT.....

L'ETOILE DE L'ESPOIR

Sur les ecrans de Paris et de sa banlieu.

«ՄԽԻԹԱՐ ՍՊԱՐԱՊԵՏ»

———o———

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ

ՊԱՍՏԱՌՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Մ օ տ օ ր է ն . . .

à l'occasion de sa réinstallation à Paris

Yevkiné YEPREMIAN

SCULPTEUR ET MEDAILLEUR

Vous informe qu'elle se tient à votre disposition pour étudier la réalisation d'un buste ou celui de votre enfant.

Téléphone: 258. 61. 87

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՍԷՆ – ՄՈՐԻՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Կապոյտ Խաչի Դպրոցին, Կիրակի, Դեկտ. 21, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Կաթողիկէ եկեղեցւոյ սրահը: Ներկայ կ'ըլլայ Կաղանդ Պապան իր բազմաթիւ նուէրներով: Հիւրասիրութիւն Խաչուհիներու կողմէ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Դեկտ. 25ին, Ֆրանսական ձայնասփիւռի Ֆրանս – Քիւլթիւռ *կայանէն, ժամը 9.02ին Հայկ. յայտագիր (Հայկ. Ծընունդին մասին) եւ հեռատեսիլի Ա. կայանէն ժամը 9.30ին՝ Հայկ. Սփիւռքը:*

Le Comité des Résidents de la FONDATION MARIE NOUBAR

Mison des Etudiants Arméniens

57, Bd. Jourdan — Paris XIV

vous invite à participer au:

REVEILLON DE NOEL

Mercredi, 24 Déc. de 21 h. à l'aube

avec

l'Ensemble Instrumental Populaire Arménien

« ACHOUGHI »

Ambiance. cotillons et menu.

Participation: 100 F.

Réservation: Secrétariat de la M.E.A

589. 63. 51 de 7 à 12 h.

E R E V A N

JOAILLERIE - BIJOUTERIE - HORLOGERIE

CREATION — REPARATION — REPRISE

HORLOGERIE:— Seiko - Arcin - Rosse - Duke - Sevan

———×———

10% sur les Montres et les Bijoux

%15 en Joaillerie (bagues, pendentifs, broches).

POUR LES FETES OFFREZ UN BIJOU

on se souviendra de vous...

E R E V A N

17, RUE FONTANCE, 13006 MARSEILLE

TÉL. (91) 42, 40, 55

La Cappadoce

⁜

MENUS DE REVEILLON

N O E L

A 300 F. (T.T.C.)

- *SAUMON FUME*
- *C A V I A R*
- *CREVETTES Mayonnaise*
- *MOULES à la Broche*
- *Sauce TARATOR*
- *Agneau de lait au four. (aux Cèpes à la Crème)*
- *SALADE GRECQUE (au Fromage Blanc de Brebis)*
- *BUCHE DE NOEL au Cointreau*
- *V I N à volonté*
- *CHAMPAGNE*

ST. SYLVESTRE

A 350 F. (T.T.C.)

- *SAUMON FUME*
- *C A V I A R*
- *Demi Langouse Mayonnaise*
- *Moules Farcies*
- *Agneau de lait au four. (aux Cèpes à la Crème)*
- *SALADE GRECQUE (au Fromage Blanc de Brébis).*
- *V I N à volonté*
- *Gateau Forêt Noire.*
- *CHAMPAGNE*

OCHESTRE GREC: HARRIS LASKARIS, Bouzouki PARASKEVAS

2 CHANTEUSES GRECQUES

ORCHESTRE CAPPADOCE

Y O R G A N T Z

M I N A S

Danseuse Z A H I R A

et Les Ballets Folkloriques de Grèce

67 bis, QUAI BLANQUI, 94140 — ALFORTVILLE

TEL. 375. 05. 30

PRO — ARMENIA

CAMP D'HIVER A BELLEFONTAINE

DU 24 DEC. 1980 AU 2 JANVIER 1981

Limite d'âge: de 21 à 35 ans.

Participation aux frais:

— Séjour complet: 465 F.

— Tarif à la journée: 40 F. (+50 F.d'inscription, +15 F. pour Réveillon)

— Week - End du 31 Déc.au 2 Janvier: 230 F.

Pour tous renseignement et inscription, tél. jusqu'au 19 Déc., à:

— TOUFANIAN Ohan: 588. 63. 80

— STEPANIAN Christian: 665. 15. 90

A partir du 20 Déc. à Bellefontaine:Tél. 16 (84) 33. 05. 61

Départ collectif en autocar, le 23 Déc. à 22h.00, de la Porte d'Orléans.

Retour le 3 Janvier, à 10h.00 de Bellefontaine.

Autocar Aller — Retour: 180 F. — *Aller simple 90 F.*

Il ne sera procédé, sur place à aucune inscription qui n'aurait pas été prévue par téléphone au moins 24 h. à l'avance.

Se munir de sac de couchage.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.– Տէր եւ Տիկին Զէրչեան, Եղիսաբէթ Գումրուեան, Սօնա Արամեան, Սուրէն Անդրէասեան, Պ. Տարաքճեան 100–ական Ֆ.:

UGAB - JEUNES OUVERTURES

COCKTAIL DANSANT

Le Dimanche, 21 Déc. de 17 à 22 h.

(Exceptionnellement le 3e Dimanche du mois du Décembre)

SUPER LIGHT SHOW

au Centre Culturel Alex Manoogian

118, Rue de Courcelles, Paris 17[e]

Rafraichissements, Sandwiches

VENEZ NOMBREUX!

———×———

L'ACCUEIL DU NOUVEL AN

le Mercredi, 31 Déc. à partir de 23 h.

Dessert, Champagne, Cotillons etc.

Participation aux frais

Inscription à l'UGAB:

11, Sq. Alboni (16e) — Tél. 520.03.18

ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԵՐ

ԱՆՏԻՅԻԻ, ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ԵՒ ՍԷՆ–ՌԱՖԱՅԷԼԻ մէջ

Երրորդ Տարիքի Անձերու Համար

Հանգստաւէտ պայմաններու մէջ, Ընտանեկան հարազատ մթնոլորտ, Բժշկական տեւական հսկողութիւն եւ խնամք, քաղաքներու ժխորէն եւ ապականած օդէն հեռու՝ բնութեան ծոցին մէջ, Հաճելի եւ մաքուր միջավայր:

———×———

Association Arménienne d'Aide Sociale

Maisons de Retraite

à Andilly,Montmorency et St.Raphaël

Pour les Personnes du Troisième Age

— Confort moderne, Ambiance familiale, Surveillance et soins médicaux permanents, Cadre paisible dans la nature, loin de la pollution et des bruits de la ville.

S'adresser: A.A.A.S.

77, Rue La Fayette .. 75009 Paris

Tél. 878.02.99 et 281.17.80

Imprimé Sur Les Presses
Du Journal «HARATCH»
Commission Paritaire: N° 55935
83, Rue D'Hauteville — 75010 - Paris

Réveillon

CLUB DES JEUNES DE L'U.G.A.B. DE MARSEILLE

Mercredi, 31 Déc. de 21.30 à l'aube

33, Cours Pierre Puget,

13006 — *Marseille*

Réservations:

Tél. 70.72.10, - 49.01.19. - 37.75.97

ԷՍԱԵԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Աւանդական Տօնածառը

———o———

Չորեքշաբթի, Դեկտ. 24

Ալեք Մանուկեան սրահը

Ճոխ ճաշ, պար եւ խրախճանք

ժամը 20.00էն մինչեւ առաւօտ

Ճաշագին 100 Ֆ.

փութով ապահովել սեղանները, առաւօտ ժամը 7էն 10, հեռախօս 372.04.20

———×———

REVEILLON DU 24 DECEMBRE

pour les jeunes

on dansera de 23 h. à l'aube

Entrée 30 F.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.– Տէր եւ Տիկին Գէորգ եւ Մարի Ֆերմանեանէն 5000 Ֆ. իրենց ընտանեկան ողբացեալ պարագաներուն յիշատակ, Տիկին Սիրանոյշ Պաղտասարեանէն 500 Ֆ. Անտիյիի Հանգստեան Տան իր տուած այցելութեան առթիւ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

ԱՄԱՆՈՐԻ ՅԱՅԳՕՆՔ

ԴԵԿՏ. 31, ԺԱՄԸ 22–էն ՍԿՍԵԱԼ

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE MARSEILLE

12 - 14 Rue St. Bazile, Marseille 1er

REVEILLON

DE LA ST. SYLVESTRE

Mercredi, 31 Déc. de 22 h. à l'aube

avec l'Orchestre

«ARMENIAN'S SUNSHINE» (Paris)

dirigé par ROBERT PAPAZIAN

Menus de Réveillon, ambiance, cotillons. — Prix 245 F.

Réservation: MCA (91) 50.15.09,

MILTON 90.90.10,

CHALDJIAN 66.18.80

VARTANIAN 51.29.90

Fonds A.R.A.M

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
23
MARDI
23 DECEMBRE
1980

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

LE NUMERO 2 F.

56րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.804 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 56e ANNÉE — No 14.804

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

Հայկ. Անարխիստութիւնը, «Հիւրրիյէթ», Էնթէրփոլ եւ Ք. Կ. Պ...

Դեկտ. 19-ի «Հիւրրիյէթ»ն է, որ հետեւեալ լուրերը կուտայ, իբրեւ աղբիւր ունենալով Էնթէրփոլի մէկ տեղեկագի-րը. –

«Միջազգային Ոստիկանական Կազմակերպութեան՝ Էնթէրփոլի հրապարակած վերջին տեղեկագրին համաձայն, հայկ. ահաբեկչական արարքները Սովետ Գաղտնի Սպասարկութեան (Ք. Կ. Պ.) կողմէ կը ղեկավարուին:

«Տեղեկագրին մէջ հայկ. ահաբեկչական շարժումի նպատակը՝ Թուրքիոյ կարգ մը քաղաքներուն Ռուսիոյ կցումն ըլլալով, հայկ. ազգայնական շարժումներուն ձախակողմեան շրջանակներու մէջ զարգանալը, ձեռք ձգուած փաստաթուղթերու հիմնուելով յայտնուած է:

«Ահաբեկչութեան դէմ պայքարի Եւրոպայի սպասարկութեան պատկանող մասնագէտներ, հայկ. շարժումներուն քարոզչական պարզ հիմերու վրայ սկըսելով, այս պայքարին կարգ մը երկիրներու գործակալներուն կողմէ իր նպատակէն շեղած ըլլալը կը պնդեն: Մասնագէտներու համաձայն, հայկ. քարոզչութիւնը սկսողները, աւելի ետք, սանձերը ուրիշ նպատակի ծառայող ուժերու ձեռքն անցընել տուած են: Հայկ. դիմակի տակ ոճիր գործողները, զա՛րկ հըրամանը ոչ-հայ կեդրոններէ կ'առնեն:

...«Միւս կողմէն, կոլեգը համայնավարներէ բաղկացած հայկ. կազմակերպութիւններուն թիւը օրէ օր կը բազմանայ: Էնթէրփոլը, Փարիզէն ղեկավարուող հայկ. հինգ կազմակերպութիւններու գոյութիւն ունեցած ըլլալը կը տեղեկացնէ: Թուրքիան թիրախ առնող հայկ. շարժումներու մէջ Քիւրտերը, կիպրացի Յոյները ու Պաղեստինցի Արաբներն ալ տեղ կը գտնեն:

«Ձեռք ձգուած տեղեկութեանց համաձայն, Հայերը Լիբանանի մէջ 50 – 60 հազար հոգիի բաղկացած բանակ մը կազմած են: Պաղեստինցի արաբ քոմանտոներու կողմէ մարզուող հայ ահաբեկիչները ամբողջութեամբ համայնավար խումբերէ կը բաղկանան: Թուրքիայէն ալ մեծ թիւով ահաբեկիչներ Պէյրութ կը փախին եւ տեղւոյն հայկ. բանակավայրերուն մէջ Պաղեստինցիներու կողմէ կը մարզուին: Նմանապէս, Կիպրոսի յունական բաժինին մէջ ալ, Թուրք ահաբեկիչները Հայերու օգնութեամբ կը զինուին եւ կը մարզուին:

«Միւս կողմէն, Ամերիկայէն ղրկուած դրամներով, Լիբանանի եւ Կիպրոսի մարզական բանակավայրերու մէջ պատրաստուող մարդասպաններու, կիպրացի Յոյները կեղծ անցագրեր եւ փաստաթուղթեր կը հայթայթեն:

«Մինչ այդ, լաւ Թրքերէն գիտցող 50ի չափ հայ լրտեսներ, կիպրացի Յոյները եւ Թուրքիոյ մէջ գտնուող իրենց կարգ մը գործակիցներուն հայթայթած կեղծ փաստաթուղթերու շնորհիւ Թուրքիա թափանցելով, ներքին պառակտիչ տարրերու հետ յարաբերութիւն հիմնեցին եւ եղեռնափորձեր կազմակերպեցին: Այս ահաբեկիչներէն՝ Օրհան Պաքըր (Յովհաննէս Պաքըրեան) եւ Քէնան Ալթունօղլու (Կարպիս Արթինօղլու) ձերբակալուելէ վերջ, Հայերու եւ անոնց նեցուկ եղողներու կապակցութեամբ կարեւոր տեղեկութիւններ տուած են»:

×

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ նախկին վարչապետը՝ Ալեքսէյ Կոսիգին մեռաւ առջի գիշեր, 76 տարեկանին: Հրաժարականը տուած էր Հոկտ. 23-ին առողջական պատճառներով, քանի մը սրտի տագնապներու հետեւանքով: Ծնած է Ս. Պետերբուրգ եւ 15 տարեկանին իսկ կը մասնակցէր քաղաքացիական պատերազմին: 1940ին է որ կը դառնայ փոխվարչապետ, պաշտօն զոր կը վարէ մինչեւ Ստալինի մահը՝ 1953: Խրուշչեւի օրով, նախ շուքի մէջ, կը մնայ սակայն տնտեսութեան մասնագէտ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Արդարութեան նախարարին՝ Փէյրըֆիթի օրինագիծը «Ապահովութիւն եւ ազատութիւն» վերջնապէս քուէարկուեցաւ հակառակ ընդդիմութեան ծանր քննադատութեանց: Նոր օրէնքին հիման վրայ, ոստիկանութիւնը որեւէ առեն (եւ ոչ միայն յանցանքի վրայ ինչպէս նախապէս) կրնայ ինքնութեան թուղթ պահանջել, ձերբակալման պարագային անմիջական վար դրուիլը (կառտ – ա – վիւ) որ 48 ժամ էր 24 ժամով երկարաձգուած է:

ԻՐԱՆ 23 միլիառ տոլար պահանջեց Միացեալ – Նահանգներէն ազատ արձակելու համար 52 պատանդները, հակառակ պարագային Իրան դեռ կրնայ «տասը տարի պահել»: Ուաշինկթըն բացարձակապէս մերժեց: Միւս կողմէ «Ղոթպզատէ գայթակղութիւն» մը երեւան ելած է Թեհրանի մէջ: «Ազատեկան» օրաթերթը գրած է թէ 1980 Մայիս 13-ին արտաքին նախարար Ղոթպզատէ մէկ միլիոն տոլարի չէք մը առած է պատանդներու ազատ արձակման փոխարէն: Ենթական կ'ըսէ թէ ինք ալ նման չէքի մը պատճէնը ստացած է եւ իր կարծիքով համայնավար մեքենայութեան մը զոհն է:

ԼԵՀԱՍՏԱՆ Ծնունդի նախօրեակին պարենաւորման դժուարութեանց շրջանը սկսաւ: Մսավաճառներու խանութներուն առջեւ պոչերը սկսած են եւ Սոլիտառիթէ ընկերակցութիւնը կը սպառնայ նոր գործադուլի ձեռնարկել եթէ պարենաչափերը արդար եւ հաւասար չըլլան բոլոր շրջանները:

ՀԱՄԱՑՆԱՎԱՐ կուսակցութիւնը, ծընած Թուռի համագումարէն, տօնեց իր 60-ամեակը Պուռժէի մէջ, հսկայ ժողովրդական ճաշով մը, որուն կը մասնակցէին 6000 շարքայիններ: 60 տարեկան՝ խորհրդանշական տարիք մը, որ տարիքն է Թեկնածու Մառշէի եւ նաեւ հանգստեան կոչուելու տարիքը, զոր կ'առաջարկէ Մառշէ յանուն իր կուսակցութեան ներկայացուցած ծրագրին:

ՓԱՐԻԶԻ մէջ Շիրաքի Հ.Հ.Հ.ն լիակատար նիստ մը գումարեց իր կեդրոնական կոմիտէին, ուր նոյնիսկ այն համոզումը արտայայտուեցաւ թէ Ժիսքար կրնայ պարտուիլ եթէ ներկայանայ: Շիրաք դեռ որոշում չէ տուած մինչ Տըպրէ 150 կոլիստի ստորագրութիւն ժողոված է իրեն ի նպաստ ու կը կրկնէ «ոչ ոք ինծմէ լաւ կրնայ ինքզինքը կոլիստ հռչակել»:

ՓՐՈՖ. ՌՈՊԷՌ ԺԻՒՏԷ, համաշխարհային համբաւի տէր Ֆրանսացի մեծ բըժշկապետը, որուն մասնագիտութիւնն էր մարմնուղղութեան վիրաբուժութիւնը, մեռաւ առջի օր, 71 տարեկանին: Ինք է որ հնարած էր երանքի (անչ) փրոթէզը եւ հազարաւորներ փրկած աշխարհի ամէն կողմը: Սրտերակային խցումի հետեւանքով գլուխէն գործողութեան մը ենթարկուեցաւ, որմէ 24 ժամ ետք մեռաւ: Ոսկրաբեկումներու այս մեծ մասնագէտը, որուն մօտ կուգային աշխարհի ոչ միայն հիւանդներն այլեւ բժիշկները բան սորվելու, 1976-ին հետապնդուեցաւ հարկային սպասարկութեանց կողմէ, զեղծումի համար ու մինչեւ իսկ անունը ջնջուեցաւ բժշկութիւն դասաւանդողներու մարմնէն Հանրապետութեան նախագահին հրովարտակով...: Մտերիմ դարմնկերն էր նոյն մասնագիտութիւնը ունեցող Տոքթ. Համբարձում Քեքլիկեանի (Շիքակօ):

ՊՈԼՍՈՅ մէջ բացուած է ՏԻՍՔի եօթը ղեկավարներու դատավարութիւնը: Ամբաստանութիւնը այն է որ ապօրինի գործադուլի մղած են 1980 Ապրիլ 30-ին: Երկրին մեծագոյն սենտիքան էր նախքան արգիլուիլը:

«ՄԵՆՔ ԱԼ ՎԱԹՍՈՒՆ ՏԱՐԻ ՉՍՊԱՍԵՆՔ...» Կ'ԸՍԷ «ԹԷՐՃԻՒՄԱՆ»

Նոյն թուականը (Դեկտ. 19) կրող «Թէրճիւման»ը «զազմելի ոճիր մը» խորագրին տակ կ'անդրադառնայ Սիտնէի ահաբեկումին, ու կը թելադրէ Թուրքերուն որ իրենք ալ 60 տարի չսպասեն...

×

«Սիտնէի մեր հիւպատոսն ալ զոհ գընաց, իր թիկնապահն ալ:

«Նորէն, դէպքէն վերջ թերթերուն հեռաձայնուեցաւ եւ այս գործը Հայկ. Գաղտնի Կազմակերպութիւն մը ստանձնած ըլլալը յայտնուեցաւ: Նորէն պէտք է հարցնել. – այս քանիերո՞րդն է, եւ ի՞նչ պատճառով: Տակաւին, անցեալներս Ֆրանսական մամուլի մէջ լոյս տեսած գրութեան մը մէջ՝ վաթսուն տարի յապաղած վրէժխնդրութեան արարք մը (*) կոչելով այս հաւասարակութեան ցած հոգիութիւնն ու անմըտութիւնը կը չեչտուէր: Այո, վաթսուն տարի առաջ կամ վաթսուն տարուան ընթացքին այս կազմակերպութիւնները ո՞ւր էին: Այս գաղտնի կազմակերպութիւնները այն առեն գոյութիւն չունէի՞ն: Արդեօք զէնք գնելու դրա՞մ չունէին որ, կիպրական հարցի արծարծումէն վերջ միայն այս ոճիրները. հետապնդելու սկսան:

«Գաղափարներու տարակարծութեանց համար կարելի է որ մարդս կռուի, սակայն ահաբեկում եւ ցեղասպանութիւն՝ ո՛չ: Ահաւասիկ այսօր հայկ. ձախ եւ գաղտնի կազմակերպութիւնը այդ է որ կ'ընէ:

«Մեր դեսպանները սպաննողները այսօր ազատ համարձակ կը պտըտին: Մահուան արժանի մարդոց ազատ պըտըտիլը՝ մարդկութեան համար մեծ վըտանգ, եւ արատ մըն է: Վասնզի, անգամ մը որ իրենց արեան մէջ թաթխուած է, այլեւս կանգ չեն առներ: Անտրէ Մալրօ կ'ըսէ որ «իշխանութիւնը՝ սպաննել գիտնալն է»: Թուրքիան ալ այս կամ այն ձեւով պէտք է իրագործէ: Սակայն, մեր դիւանագէտներու արիւնը պէտք չէ գետինը մնայ:

«Եւ մենք ալ վաթսուն տարի չսպասենք»:

(*) Կ'ակնարկէ Մացնէֆի Քոտիտեն Մոնտի մէջ Չոլփանի յիշատակին:

×

Թուրք մամուլի այլ արձագանգներ մեր յաջորդ թիւով:

ՏՈՄՍ

ՀԻՄՆԱԿԱՆԸ ՆԵՐՍՆ Է

Անցնող երկու տարիներուն ընթացքին, – 1979 – 1980 – երկու նոր փաստեր եկան հաստատելու, որ Հայկական Հարցի շըրջադրութեան (*environnement*) զարգացումը միջազգային գետնի վրայ կանգ առած չէ: Առաջինը կը կոչուի Պարսկաստան, երկրորդը՝ Լեհաստան:

×

Պարսկաստան ու Լեհաստան Հայաստանի սահմանակից երկիրներ են՝ մէկը աշխարհագրական, միւսը քաղաքական գետնի վրայ: Կարեւոր ոչինչ կրնայ պատահիլ այդ երկիրներուն մէջ, որ մեզ մօտէն չհետաքրքրէ: Արդ, ինչ որ ծնունդ առաւ 1979 – 1980 շրջանին ու տակաւ կը զարգանայ, արդէն իսկ փոխեց պատմութիւնը այդ երկիրներուն: Ու կրնայ փոխել աւելի՛ն:

Պարսկաստանի յեղափոխութիւնը կը շարունակուի: Թէ ի՛նչ կրնայ ըլլալ անոր վերջին արդիւնքը՝ դժուար է նախատեսել: Այժմէն իսկ սակայն կարելի է հաստատել, որ այդ յեղափոխութիւնը տըւաւ հետեւեալ (ժամանակաւո՞ր) արդիւնքները՝ ի նպաստ մեզի.

Ա.– Տապալեց Թուրքիոյ դաշնակից ու զինակից իշխանութիւն մը,

Բ.– Հայաստանի հարաւ – արեւելեան կողմը ստեղծեց գերիզօր երկու պետութիւններուն նկատմամբ ոչ – յանձնառու (չըսելու համար աւելին) պետութիւն մը,

Գ.– Նոր հնարաւորութիւններ ընծայեց քրտական ազգային ազատագրական շարժումներուն Պարսկաստանի թէ Թուրքիոյ մէջ:

Լեհաստանի յեղափոխութիւնը եւս կը շարունակուի տակաւին, ու անո՛ր ալ վերջնակէտը ցարդ չի տեսնուիր: Հոս եւս սակայն դրականը (ժամանակաւո՞ր) գերակշիռ է: Արդարեւ, անցնող չորս ամիսներուն ընթացքին շառաչուն ապացոյցը տրուեցաւ, որ ընկերվարական երկիրներու մէջ բանուոր դասակարգը կրնայ ձեռք առնել հիմնական հակադրութիւններու լուծումին ձգտող խաղաղ բայց մասսայական միջոցներ, ի հեճուկս հաստատութիւններու, որոնք կը փորձէին կասեցնել կամ արգիլել այդ հակադրութիւններու հոլովոյթը: Լեհաստանի բանուոր դասակարգի, այսինքն ժողովուրդի ջախջախիչ մեծամասնութեան ենցուկը վայելող այս «ազատագրող» (բառը լեհ աշխատաւորներուն է) հոսանքը կը ձգտի հաստատել բանուորական մղիչ ու հսկիչ շարժում մը՝ ի դիմաց քաղաքական իշխանութեանց: Այս հոլովոյթը եթէ յանգի իր լրումին պիտի նշանակէ վերադարձ դէպի ակունքը ընկերվարական եղափոխութեան՝ ուժերու նոր ու աւելի անկեղծ դասաւորումով մը: Մէկ խօսքով՝ վերադարձ դէպի «անաւարտ յեղափոխութիւն»ը: Հետեւանքները Սովետ Միութենէն ներս թէ այլուր յղի կրնան ըլլալ անչափելի կարելիութիւններով:

×

Նժարին միւս կողմը մտահոգիչ է: Երկու գերիզօր պետութիւններու զինուորական միջամտութեանց կարելիութիւնները աշխարհի տարածքին որեւէ կէտի վրայ՝ աւելի մեծ են քան երբեք: Ու փաստեր չեն պակսիր հոս եւս, դժբախտաբար, որ այդ միջամտութիւնները կըրնան կատարուիլ ու կը կատարուին՝ գաղթատիրական շրջանը յիշեցնող յանախութեամբ, բայց անսահմանօրէն աւելի ծաւալուն միջոցներով: Ու հոս եւս՝ վերջակէտ չերեւիր:

Հայկ. Հարցի շրջադրութիւնը կը շարժի ուրեմն: Շարժումի ծաւալը նախընթաց չունի անցնող երեք տասնամեակներուն ընթացքին: Բայց անոր ուղղութիւնը երկայրի է:

Կը մնայ արտաքին՝ մինչ հիմնականը ներսն է:

ՊԵՏՐՈՍ ԹԵՐԶԵԱՆ

Fonds A.R.A.M

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՍ

«Մասիս»ի կողմէ տրուած հարցումի մը պատասխանելով, Սիպիլ հետեւեալ կերպով կը պատմէր իր առաջին հրատարակութեան յուշերը:

×

Առաջին հրատարակութիւնս առաջին վիշտս եղած է:

Հազիւ տասներեք տարեկան էի այն ատեն, եւ Սկիւտարի Ճեմարանը կ'երթայի, որ ծաղկած վարժարանի մը համբաւը կը վայելէր շնորհիւ կարգ մը ուսուցիչներու, որոնց սիրելի, պատկառելի դէմքերը կուգան կը պատկերանան աչքիս առջեւ այս պահուս:

Մանկութիւնս Մատամ Կառլսի Ֆրանսական վարժարանին մէջ անցուցած՝ եւ քիչ մըն ալ տունը մասնաւոր դասեր առած ըլլալով, հայերէն եւ Ֆրանսերէն շատ մը ոտանաւորներ կ'արտասանէի, այդ երկու լեզուները դիւրութեամբ կը կարդայի ու կը խօսէի: Այս էր բոլոր գիտցածս՝ երբ Ճեմարան մտայ:

Ամէն ճիւղերու մէջ յետամնաց՝ Բ. դասարանը դրուեցայ, բայց ոտանաւորներու յաջող արտասանութիւնս գեղեցիկ դիրք մը տուաւ ինծի վարժարանին մէջ:

Մեծերուն հետ շարադրութեան եւ թարգմանութեան դասերուն կը հետեւէի իբրեւ ունկնդիր, ինչ որ արգելք չէր ըլլար ինծի անոնց դասերն ալ պատրաստելու, ինքնիրենս: Աստուած գիտէ թէ ինչպէս:

Այդ երկու ճիւղերը ամէնէն աւելի կը հրապուրէին զիս, փայփայելով գրականութեան համար ունեցած անծանօթ մէկ հակումս, առանց անոր վրայ գաղափար ունենալու: Միջավայրս եւ պարագաները շատ յարմար էին այս հակումս քաջալերելու: Վարժարանին մէջ ամէն օր գրականութեան վրայ կը խօսուէր. իրիկունները, տանը մէջ մայրս գեղեցիկ ընթերցումներ կ'ընէր մեզի, որոնք յափշտակութեամբ կը լեցնէին հոգիս:

Ֆէլէկեանն էր մեր հայկաբանութեան դասատուն:

Ճանչցա՞ք էք Ֆէլէկեանը, աշխարհի ամէնէն բարի, ամէնէն պարզ մարդը, որուն խօսելու եւ գրելու դիւրութիւնը գերբնական բան մը կ'երեւար մեզի այն ատեն:

Երեւակայեցէ՛ք խաչուած Յիսուսի դէմք մը յիսունի մօտ մարդու մը վրայ, գորշ մօրուքով, գորշ դէմքով գորշ աչքերով, գորշ մազերով եւ գորշ քոսթիւմով, միշտ ժպիտով մը դէմքին վրայ, որ խորշոմի կը նմանէր, եւ խորշոմով մը ճակտին վրայ, որ ժպիտի կը նմանէր:

Երբեք մի' մտաբերէք վարժապետ մը, միսիւ մը, պատուելի մը, այլ պոհեմ բանաստեղծի, թափթփած փիլիսոփայի տարօրինակ տիպար մը առանց յաւակնութեան, առանց նուաստութեան, առանց փառասիրութեան, մանուկի սիրտ մը, ազնիւ, պարկեշտ, եւ անցամաք աղբիւր մը՝ գրելու, շարունակ գրելու, անհատնում վզան հոսանք մը որ կ'ողողէր տետրակները, թուղթերը, թափելով անոնց վրայ գաղափարներու վիլակներ կարժառէ մը քիկուած գոյցես ետեւէ ետեւ թելերու նման: Տարափ մը ծաղիկի, զեփիւռի, փտակի ալրումներով, առանց հաշուոյ, առանց խնայողութեան, առանց ոչ իսկ մտածելու թէ կը դնէ անոնց մէջ իր սրտին ու մտքի ազնուագոյն մասը՝ կորսուելու դատապարտուած անխորհուրդ տղոց ձեռքը:

Ձեմ գիտեր թէ քանի քանի վարժարաններու մէջ ցրցքնած է այսպէս իր բանաստեղծի միամիտ ներշնչումները, բայց գոնէ մեր դասին մէջ, ապերախտ գետնի վրայ չէր ցաներ զանոնք, ամէնքնիս ալ պատկառոտ գուրգուրանքով մը, մասունքի պէս կը պահէինք իր ձեռագիրները, մաքուրի կը դնէինք զանոնք, երջանիկ համարելով անձերնիս այն համեմատութեամբ, որով կը շահագրգռուէր մեր գրածներով: Դժբախտաբար շատ քիչ կը պատահէր ասիկա: Իրեն համար սրբագրելը մեր սխալները ուղղել չէր, հազիւ մեր շարադրութենէն երկու տող կը կարդար, ու կը սկսէր գրել բաց ձգուած տողերուն վրայ, տողերուն մէջտեղը, մեր գրածները ջնջելով, այնպէս որ կարելի էր գիտական վերնագրի մը տակ, Նարեկէն էջ մը օրինակել եւ իրեն ներկայացնել անվտանգ:

Օր մը, անակնկալ ժամու մը, յանկարծ Ֆէլէկեան կ'երեւայ սրահին մէջ. «Վաղը պիտի չկարենամ գալ, այսօր պատրաստ բան մը ունի՞ք» կը հարցնէ: Ո՛վ կ'ուզէ իր սիրտը կոտրել: «Այո', Միսիւ, ոտանաւոր ունինք» կը պատասխանենք մէկ բերան: Ու իրար անցնելով աղիէն անդիէն մէյ մէկ բան կը ճարենք: Ոմանք արդէն սրբագրուած գրութիւններ քիչ մը փոխելով կը քշեն, ուրիշներ իմ վրաս կը վազեն, որ բանաստեղծի պէս բան մը նկատուած եմ դըպրոցին մէջ, ոտանաւորներ գող գիտնալուս համար անտարակոյս: Եւ ես տող մը ասոր, երկու տող անոր գրելով՝ բացը կը մնամ, երբ կարգը ինծի կուգայ: Նոյն միջոցին ընկերուհիներէս մէկը օգնութեան կը հասնի. «Ես աղուոր բան մը գիտեմ, ըսեմ գրէ'»: Եւ գրել կուտայ ինծի բարձրաստիճան եկեղեցականի մը հետեւեալ տողերը.

Ո՛հ ես աղճատ մի եմ օտար
 եւ ոչ ոք ունիմ
Ոչ կարեկից, ոչ մըխիթար,
 այրիմ եւ այրիմ,
Եթէ ես լամ, իմ հեծութեանց
 իցէ ոք լսող,
Այս վիշտերուս իմ անձկայրեաց
 ո՞վ է զգացող:
Ես օտարաց ուրախութեան
 մէջ, մաս մ'ալ չունիմ,
Ամենայն ձայն հանդիսական
 սուգ է սուգ վասն իմ:

Դասատուս կը հասնի, քիչ մը կը սրբագրէ, եւ կը պատուիրէ որ դեռ շարունակեմ:

Ամիս մը ետքը, քմահաճոյքը կ'ունենայ մեր շարադրութիւններէն մաս մը տպագրել տալու: Օր մը, իմ բացակայութեանս միջոցին, կուգայ ընկերներուս գրածներէն մէյ մէկ հատ կ'ընտրէ, եւ իմ տետրակիս մէջէն ալ հատ մը ընդօրինակելով կ'առնէ կ'երթայ:

Քանի մը օրէն «Հայրենիք»ին մէջ իմ ստորագրութեամբս կ'երեւայ Սրբազանին բանաստեղծութիւնը, որուն ներքեւ հետեւեալ տողերը աւելցուցած եմ իմ կողմէս, սրբագրուած անտարակոյս.

Թէ առաւօտ բերէ արեւ
 այն չէ ինծի բաւ,
Թէ արշալոյս տայ ինձ բարեւ
 չառնեմ զայն բնաւ,
Եւ թէ զեփիւռ դէմքէս թօշնած
 ժպիտ խնդրել գայ,
Անգ դառըն շիթ իմ արտասուաց
 զայն տայ պատասխան
Թէ «աղճատին ոչ է զեփիւռ
 ոչ ծաղիկ, ոչ երգ,
Նորա օրերն են մահաբոյր,
 եւ կեանքն եզերերգ».

Ամէն կողմէ շնորհաւորութիւններ կը թափին, «փոքրիկ բանաստեղծ» կ'անուանեն զիս, եւ ես մաքէս չեմ անցըներ հարցնել ընկերուհույս թէ որո՛ւ կը վերաբերէին ինծի գրել տուած տողերը ինչ որ ապահովաբար ինքն ալ չի գիտեր:

Մայիսի 1-ն էր. այսօրուան պէս կը յիշեմ: Ամէնքս ալ զուարթ, երջանիկ՝ փունջերով դպրոց եկեր էինք առտուն, եւ սրահները, վեր վար լեցուեր էին լելակներու, վարդերու խուրձերով: Յանկարծ վարժարանին հոգաբարձուներէն մէկը դասարան մտաւ, ձեռքը լրագիր մը, դասատուիս ականջին բան մը փըսփըսաց, երկուքն ալ ինծի նայեցան, լրագիրը կարդացին, ու զիս կանչեցին:

Բանագողութիւն վերնագրով յօդուած մը հրատարակեր էր մէկը, անստորագիր, Ֆէլէկեանին պաշտօնին հետամուտ վարժապետ մը անտարակոյս, որ իր ենթրեկին գործիք կ'ընէր անմեղ պզտիկ աղջիկ մը:

Կրնաք հասկնալ յուզմունքս, սրտմըտութիւնս, ե՛ս բանագող, ես որ գաղափարը չեմ ունեցած այդ գողութեան. հապա իմ գրած տողերս որ բնաւ չեն յիշուած. եւ երեւոյթները որ իրաւամբ կ'ամբաստանեն զիս: Ու մանկական միամտութեանս մէջ ապշած կը մնամ թէ ինչպէս անմեղութիւնը կրնայ յանցանքի մը կերպարանքը ունենալ:

Ինքզինքս արդարացնելու համար բառ մը իսկ չեմ արտասաներ, կը զգամ թէ իմ արդարացումս դասատուիս ամբաստանութիւնը պիտի ըլլայ, շատ անիրաւ ամբաստանութիւն մը ա'ն ալ: Սակայն խրարանցում մը տեղի կ'ունենայ դպրոցին մէջ, տեսուչ, դաստիարակ, դասատու չեն ուզեր որ ես վիրաւորուիմ: Դասատուս իր վրայ կ'առնէ ամէն բան, հրապարակաւ հերքում կուտան այդ ամբաստանութեան, հագուեցնելով քիչ մը ճշմարտութիւնը ի նպաստ ինծի, ինչ որ ես հոս աւելորդ կը նկատեմ:

Առաջին վիշտս եղաւ ասիկա, եւ թերեւս առաջին լուրջ չարժառիթը գրականութեան նկատմամբ ունեցած մեծ սիրոյս յայտնութեանը ինծի համար:

Ամիս մը տառապեցայ Մայիս ամիսը. եւ ցարդ նախապաշարում մը ունիմ անոր մասին:

Հիմա որ կը ճանչնամ մարդիկը, իրենց պզտիկ հաշիւները, իրենց դատումները, հիմա որ իր արժէքին չափ միայն կարեւորութիւն կուտամ հասարակաց կարծիքին, կը մեղքնամ այն արցունքներս զոր թափեր եմ այդ ոտանաւորին առթիւ, եւ սակայն չեմ կրնար առանց յուզմունքի յիշել դաստիարակներուս այդ ազնիւ խնամքը, որուն յիշատակը քաղցր գորովանքով կը լեցնէ հոգիս:

ՍԻՊԻԼ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«Ս. ՅԱԿՈԲ»Ը ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Ինչպէս ամէն տարի Դեկտ.ի առաջին կիսամսեային Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ տօնը կը կատարուի ժողովրդային մեծ խանդավառութեամբ: Այս տարի սակայն, առաւել շուքով եւ հանդիսութեամբ տեղի ունեցաւ Ս. Պատարագը եւ Մատաղօրհնութիւնը, շնորհիւ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի նախագահութեան, որուն ներկայութիւնը, լեցուցած էր սրբազան վայրը, նոյնիսկ հեռաւոր քաղաքներէ, Սէնթ Էթիէնէն, Վիէնէն, Փոնտը Շէրիէն եւն. եկող տասնեակներով արենակիցներէ:

Երբ նկատի առնենք մանաւանդ այդ օրուան ոգեկոչումը եւ յատկապէս կատարուած հոգեհանգստեան պաշտօնը, ի սկզբանէ անտի, եկեղեցւոյս պաշտօնավարող եւ ծառայող բոլոր վախճանեալ եկեղեցականներուն, դպրաց դասին, եւ նախորդ Ազգ. Միութիւններու վարչական անդամներուն հոգիներուն ի հանգիստ, կրնանք պատկերացնել այդ զանգուածային հոսանքը որ կը խուժէ Ս. Տաճարը, երկիւղածութեամբ մասնակից

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ.–

– ԿԱՆՉԸ –

Գրեց՝ ՄՈՒՇԵՂ ԳԱԼՇՈՅԵԱՆ

4.

«Եա Մարաթուկ, – մտքում օգնութիւն խնդրեց Զորոն, – քու սուրբ ձեռքով բորբոքած կրակ, քու սուրբ ձեռքով թող հով ու զով դառնայ»:

– Էդ օր, – հէնց պառաւը յայտնուեց, Զորոն շարունակեց խօսքը, – էդ գարնան օր, որ Մարութա բարձրիկ վանք քու սէր ճիրեց մէջ իմ սրտին, Ալէ, քու բոյ, ա՛յ, էսքան էր, – մի թիզ կտրեց գետնից: – Իմացա՞ր: Էն օր ես ուշքի էկայ, որ Ալէն, բոլլիկ ու չաղոտ ոտքերով Ալէն, ծաղկեպսակով Ալէն իմ Ալէն է: Իմ Ալէն է ու իմ Ալէն է: Իմացա՞ր ... Էն օր Մարաթուկ սէր տուեց, հըմը մէկ էլ օր անօրէններ խլեցին ... Բորենին ընկաւ մէջ մատղաշներն, աւեր ու կոտորում, առ ու փախ ալան – թալան էղաւ ու արեւի խաւարում էղաւ, Ալէ, ու ես դու կորցրինք իրար ... Իմ խօսք ճշմարի՞տ է, իմ հոգին:

Ծերունին գինի խմեց, նոր ծխախոտ վառեց եւ սպասեց արձագանգի: Պառաւը լուռ էր ու պարանոցով կողքի թեքուած, եւ մաշուած մատները խաղում էին կանանչների հետ:

– Նորէն դու իմ Ալէն ես, – շշնջաց ծերունին: – Էն օր չի կորէ, Ալէ, էն օր կայ, գարնան էն օրքանցհիմա իմ աչաց դէմ է ... Ուլեր ու գառներ կը խաղեն Մարութա սարի փէշին, դու...

Նախորդ առաւօտի հետ յայտնուած, է՛, անցած – գնացած գարնան օրը, որ թափիչ ու դունեղ պարուրել էր պոկ չէր գալիս, Զորոն նորից պատմեց:

– Ըրը՛ ... Մարաթուկ կնքեց իմ սէր ու էն օրից չուրի էսօր էդ սուրբ մեղք մէջ իմ հոգումն է, Ալէ ...Եկի ու քու գոտին ժրէ ու էրթանք, իմ հոգին:

– Ո՞ւր, – զարմացած նայեց պառաւը:

– Կը հարցնէ՝ ո՞ւր ... Ըրը էսքան հէքեաթ ո՞ւմ համար էր, Ալէ, եկի ու յետ իրար էրթանք մեր գեղ: Իմ քոչից բաժանուեցի ու բաժանուեցի, քանի մի տարուայ կեանք է մնացէ՝ հետ իրար ապրինք ու թող Մարաթուկի սրտով էղնի:

– Խելա՞ռ է, – ափն ի շուրթ, մեկուսի ասաւ պառաւը եւ ակամայ փորձեց գինին վերցնել Զորոյի դիմացից:

– Չէ՛, գինին չէ՛ ... Գինին էստեղ ի՞նչ մեղք ունի, գինին չէ, Ալէ, էս է, – ափը դրեց սրտին, – էդ է, իմ հոգին, էս է ...Էն խորոտ հէքեաթ ո՞ւմ համար էր, Ալէ: Էլ ինչի՞ էն լուս – առաւօտ ծնուեց – էկաւ աշխարհք, թէ ես ու դու մեր գըլուխ հետ իրար չդնինք մէկ բարձի...

Թէ չպիտի լինի ... թէ՝ չպիտի լինէր, էն կապոյտ առաւօտը ինչո՞ւ ծընուեց, թէ Զորոն էդ առաւօտ իր պզտիկ, նախշուն Ալէին պէտք է գտնէր ու իրիկուն չեկած կորցնէր, էդ լուս – առաւօտը ինչո՞ւ եղաւ, Ալէ ... Եղաւ, որ գար էս մեղաւոր աշխարհի մեղքը աւելացնէր ու էրթա՞ր, որ Զորոյին ասէր, թէ աշխարհում էսպէս – էնպէս անուշ բա՞ն կայ, ասէր ու էրթա՞ր, Ալէ ... Երա՞զ էր ... Խորոտիկ հէքեաթ էր ... Չէ, էն լոյս – առաւօտը եղել է ու կայ:

– Եկի ու քո գոտին ժրէ ու էրթանք, – պահանջեց Զորոն:

– Ափսէր Զորօ, երկինքը վկայ, դու քո խելքը թռցրել ես, – նեղսրտեց պառաւը:

– Կը փախցնեմ, – Զորոն բռունցքը խըփեց գետին:

Պառաւը ափի մէջ խնդմնդաց:

– Ինչպէ՞ս կը փախցնես, ափսէր Զորօ:

– Պստլի՛կ, բուռ մի բան ես. կը դցեմ մէջ պարկին ու ... Դժուար չուրի գետից դուրս գալն է: Յետոյ աշխարհք թափի – գայ, Ալէն իմ Ալէն է: Կը փախցնեմ: – Պինդ կրկնեց Զորոն:

Բակից տղամարդու ձայն լսուեց, Ալէին էր կանչում: Եւ ձայնը Զորոյի ականջին հնչեց որպէս հեռախօսականչ, – Ալօ՛օ...

– Իմ մարդն է, – պառաւը շտապեց ելնել:

– Քու էրիկ լաւ մարդ է, հըմը՝ կը փախցնեմ: Գիշեր է մնացէ՝ կը փախցընեմ, – եւ քաշեց փէշից ու շշնջաց: – Քու բերան գոց կը պահես ու ձէն – ձուն չես հանի:

Պառաւը էլի խնդմնդաց եւ գողնոցի ծայրով սրբեց բերանը:

– Ել, ափսէր Զորօ, էլ էրթանք տուն:

– Տուն ես ի՞նչ գործ ունիմ ... Ձիս կը դցեմ գեղից դուրս, մութն ընգաւ՝ կը դառնամ հոս ու իմ աչք քու ճամբէն: Խօսք մէկ ու Աստուած մէկ:

(Շար. 7)

Fonds A.R.A.M

ըլլալու այն վեհագոյն պահուն ուր սիրելի մը, կամ հարազատի մը անունը յիշուած առեն, թանձր վարագոյր մը կը ծածկէ շատերուն աչքերը։ Աւա՜ղ որ տարուէ տարի, աւելի կ'երկարի այդ սիրելի ողբացեալներուն ցանկը, որուն գլուխն է հոգելոյս Անանիա Ծ. Վրդ. Հարքլեանը, մեր անձնազոհ դպրապետ «Պարտիզակցի»ին հայրը, որու կը յաջորդէ հոյլ մը ծանօթ թէ անծանօթ անուններ, բոլորն ալ յարգանքի եւ կարեկիր ներշնչումի արժանի։

Պատարագը մատոյց Սերովբէ Արք. Մանուկեան, շրջապատուած Հայր Նորվան վարդապետէ եւ Իսահակ քահանայէ, ընկերակցութեամբ Կոմիտաս երգչախումբին որ իր անոյշ եւ ներդաշնակ ձայներով ապահովեց երգեցողութիւնները։

Իր քարոզին մէջ, Սերովբէ Արք. վեր առաւ սիրոյ եւ միութեան խորհուրդը եւ յատկապէս շեշտեց Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ կարեւոր դերը որպէս աշխարհի առաջին քրիստոնեայ պետութիւն եւ անոր կատարած գլխաւոր դերը մեր ինքնութեան պահպանման եւ միութեան։ Ներկայ աշխարհին մէջ, ուր ատելութիւնն ու պայքարը տիրապետող ուժ մը դարձած են, Սերովբէ Արք. յորդորեց ներկայ հաւատացեալները հետեւելու իրենց նախնիքներու օրինակին, քաջութեամբ եւ հաստատակամութեամբ պաշտպանելու իրենց էական արժէքներն ու մշակոյթը։ Եւ եզրակացնելով, եկեղեցիներու տիեզերականութեան այս դարուն, կոչ ըրաւ բոլոր քրիստոնեաներուն միութեան, որ միակ միջոցն է սիրոյ պատգամի փոխանցման եւ յոյսի։

Այս քարոզին գլխաւոր մասերը, հաղորդուած են հետեւեալ օրը, տեղական ռատիոյի բաժնին մէջ, մօտաւորապէս ութ վայրկեան։

Կէսօրէն յետոյ տեղի կ'ունենար ճաշ մը Ազգ. սրահին մէջ, ի պատիւ հիւր Արք.ին եւ Կոմիտաս երգչախումբին։ Առաւօտէ արդէն, սեղանները ճաշակով պատրաստուած եւ զարդարուած էին, Կապոյտ Խաչի, Կարմիր Խաչի եւ Տիկնանց Միութեան անձնուէր անդամուհիներուն կողմէ, եւ ինչպէս ամէն անգամ, ջանքերնին չէին խնայած բծախնդրօրէն, սեղաններու կանոնաւորութիւնը ապահովելու եւ սպասարկութեան կարգաւորութեանը հսկելու։

Պատուոյ սեղանին կը բազմէր Սերովբէ Արք. Մանուկեան որ շրջապատուած էր Ազգ. Միութեան պատուոյ նախագահ Պր. Ճէպրայիլ Պահատուրեանէ, եկեղեցւոյ բարերար Պր. Կարպիս Ճընկլըտըրեանէ, հոգեւոր հովիւ Հայր Նորվան վրդ. Զաքարեանէ, Լիոնի Ազգ. Միութեան նախագահ Պր. Սեպուհ Սարեանէ, ծխատէր քահանայ Իսահակ Հէքիմեանէ, Տէսինի Կրօն. ընկերակցութեան ատենադպիր Պր. Մեսրոպ Պայընտըրեանէ եւ Փոն տը Շէրիի Ազգ. Միութեան նախագահ Պր. Արիս Խաչատուրեանէ։

Պր. Սարեան, հանդէսին բացումը կատարելով, հակիրճ խօսքերով բարի գալուստ մաղթեց Սերովբէ Արք.ի որ բարեհաճած էր ընդունիլ մեր այսօրուան տօնախմբութեան նախագահութիւնը, որուն շնորհիւ, բացառիկ ուրախութեամբ եւ հոգեկան մխիթարութեամբ կը վայլենք նման խանդավառ մթնոլորտ։ Ան յիշեցուց այս մարզին մէջ, Հայր Նորվանի կատարած դերը որուն գլխաւոր նպատակն է թօթափել Լիոնի մաշած, հնամենի միտքերը, եւ ներմուծել արդի տեսլականով մղուած, նորանոր գործունէութեան մը եղանակը որ անտարակոյս պիտի տայ իր բարեբեր պտուղը եւ կենաբար արդիւնքը, շատ մօտ ապագային։ Եւ վերջացուց, խնդրելով Սրբազան Հօրմէն որ յաճախակի ըլլան իր հանդիպումները, իր շնորհաբեր ներկայութիւնը, որով միայն կարելի է հաւաքական ջերմութիւն ստեղծել եւ մեր ժողովուրդին միասնականութեան յոյսերը իրագործել։

Ապա, Ազգ. Միութեան կողմէ, շնորհակալութեան խօսքեր արտասանուեցան Սերովբէ Արք.ի, Հայր Նորվանին, Կոմիտաս երգչախումբին որ ամէն Կիրակի իր պարտականութիւնը կը կատարէ անխափան, Իսահակ քահանային, գաղութիս վերոյիշեալ երեք կազմակերպութիւններուն տիկիններուն, իրենց նուիրումին համար։ Եւ, վերջապէս մաղթանքներ մեր բոլոր միութիւններու սիրալիր յարաբերութիւններուն, որոնք կը ձգտին նոյն նպատակին, հայը հայ պահել, հոգ չէ թէ ի՛նչ եղանակներով ըլլայ ան, բաւ է որ անոնց գործելակերպը մեր հարազատութեան դրօշմը վաւերացնէ ու ազգային ներշնչումներով պաշտպանէ մեր հարստութիւնը, մեր սրբութիւնը, մեր աւանդը, անսասան հոգիով եւ անյեղլի գաղափարականով։

Գեղարուեստական յանպատրաստից բաժին մը յաւելեալ ոգեւորութիւն մը ըստեղծեց արդէն ջերմութեամբ լիառատ սեղանները։ Առաջին երգը որ մեկնաբանեց Տիկին Նուարդ Տէյիրմէնճեանը, շուտով մեզ բարձրացուց հիացումներու գագաթները եւ իր խլած ծափերուն տարափը, անվերապահ ապացոյցն եղաւ ընդհանուրի գոհունակութեան։ Եւ մասնաւորաբար մեր սքանչացման, որ տարիներու ընդհատումէ մը յետոյ, աւելի աւելի զարգացած, աւելի մշակուած եւ աւելի հաստատած գտանք յարգելի Տիկնոջ ձայնը որ փառապսակին արժանացաւ «Տըլէ Եաման»ի մեկնաբանութեամբ, որ յատկապէս ձօնուած էր Սերովբէ Արք.ի։ Ուրիշ նորափայլ աստղ մը լիբանանահայ Պր. Թորոս Սպիտանեանը, սկսած է եռեւիլ մեր Լիոնի երկնակամարին վրայ, ուր ամէն ձեռնարկներուն, ներկայ է իր պարթեւ հասակով ու բամբ ձայնով, ազգային երգեր մեկնելու կամ երկեր արտասանելու։

Կոմիտաս երգչախումբը անշուշտ աւելցուց ճոխացուց սեղաններուն շէնութիւնը, երգելով բաժակի եւ ժողովրդական երգեր որոնք որոտընդոստ կը դղրդեցնէին ամէն մէկ սեղան, եւ որոնց կ'ընկերանար «Սայաթ Նովա» նուագախումբը։

Երգերու եւ արտասանութիւններու ընդմէջ, տեղի ունեցաւ վիճակահանութիւն մը, նուէր տրուած թանկագին մատանի մը, Տիկին Մակէսեանի կողմէ, որ իր ազգասիրութենէն եւ ազնուականութենէն զատ, ցոյց տուաւ նաեւ իր կատարեալ ասմունքողի յատկութիւնները, երբ քնքուշ սահունութեամբ մեզի արտասանեց երկու քերթուածներ, որոնք գնահատուեցան ըստ արժանւոյն։

Ապա խօսք առաւ Հայր Նորվան որ իր որդիական ակնածանքը հայրապետական պատուիրակին յայտնելէ վերջ, մատնանշեց կատարուելիք յետագայ գործունէութիւնները, յուսալով անոնց իրագործումը, շնորհիւ մեր ժողովուրդին միահամուռ աջակցութեան։

Հուսկ բանքը արտասանեց Սերովբէ Արք. Մանուկեան, որ գոհունակութիւնը յայտնեց ի տես Լիոնի ներկայի ծաղկեալ վիճակին, բաղդատելով Ֆրանսա իր պաշտօնավարութեան առաջին տարիներուն, ուր եկեղեցական պաշտամունքները կը կատարուէին անշուք հիւղակի մը մէջ։ Սակայն, Լիոնի մեր ժողովուրդը, ինչպէս ամենուրեք, պինդ կառչած իր ազգին, իր հաւատքին, յաջողեցաւ կազմակերպուիլ, շնորհիւ խումբ մը եկեղեցասէր ազգայիններու, ընդ որս, Պր. Կարպիս Ճընկլըտըրեան, որ օժտեց գաղութը այսօրուան փառաւոր Ս. Յակոբ Եկեղեցիով։ Հոն ուր եկեղեցի կայ ըսաւ Սերովբէ Արք., հոն Հայութիւնը աւելի զօրաւոր կը զգայ ինքզինքը, վասն զի, եկեղեցին առանցքը կը կազմէ մեր միութեան եւ մեր ինքնութեան։ Ուստի, այս իրողութենէն մեկնելով, Սերովբէ Արք. Մանուկեան, հաւատք ընծայեց Ֆրանսայի մեր լաւագոյն ուժերէն մին նկատող Հայր Նորվան վրդ. Զաքարեանի հեղինակաւոր հոգեւորականի հանգամանքին, որ Լիոնը աւելի եւս պիտի կազմակերպուի ու զարգանայ։

Շնորհակալութեան խօսքեր յայտնելէ եւ նորակազմ Ազգ. Միութեան արդիւնաւոր գործունէութիւն մաղթելէ յետոյ, պահպանիչով վերջ գտաւ այս շքեղ ընդունելութիւնը ի գոհունակութիւն բոլոր ներկաներուն։

Գ. ԳԱՊԱԳՃԵԱՆ

ԻՍՐԱՅԷԼ

ՆԵՐԳԱՂԹ ԵՒ ԱՐՏԱԳԱՂԹ

Պետական վիճակագրութեան գրասենեակին հրապարակած պաշտօնական վիճակագրութիւնը ցոյց կուտայ, թէ 1980ի առաջին տասը ամիսներուն 448·997 Իսրայէլացիներ մեկնած են երկրէն եւ միայն 416·195 հոգի մուտք գործած են։ Ուրեմն՝ ներգաղթ – արտագաղթ հաշուեկշիռին մէջ բացը 32·802–ի կը հասնի ի հաշիւ հեռացողներուն։

Վիճակագրութեան պատասխանատուներէն մէկը դիտել կուտայ, թէ պատկերը յստակ է՝ արտագաղթողները կ'աւելնան։ Պատճառները մէկէ աւելի են, հիմնականները մնալով տնտեսութեան սուր տագնապը եւ ընկերային մթնոլորտին անստոյգ վիճակը։

Իսրայէլի համար արտագաղթի, – երիտաճ, ինչպէս կը կոչուի, – հարցը խիստ կարեւորութիւն կը ներկայացնէ, որովհետեւ երկրին ազգային քաղաքականութեան հիմնակէտը կը կազմէ Հրէաներուն տուն – դարձը։ Կառավարութիւնը յատուկ ճիգ կը թափէ քաջալերելու համար ներգաղթը։ Ասոնց շարքին կը մնան տնտեսական կարեւոր օժանդակութիւնները։ Սակայն, ինչպէս կը տեսնուի, արդիւնքը այնքան ալ խրախուսական չէ։

Իշխանութիւնները յամառ կերպով կը ժխտեն, թէ մեկնողներուն թիւը յաւելում կը կրէ։ Վիճակագրութիւնները, դիտել կուտան մարմինները, կրնան իրականութեան պատկերը խեղաթիւրել, առնուազն՝ իրական պատկերը չներկայացնել։ Ո՞վ կրնայ զատորոշել արտագաղթողը զբօսաշրջիկէն։ Երկրէն մնայուն կերպով հեռացողը ընդհանրապէս չարտայայտուիր իր մտադրութեան մասին, անցագիրի պաշտօնեային, Պեն–Կուրիոն միջազգային օդակայանին մէջ։ Անդին, ի՞նչ սահմանում կատարել իրականին եւ ժամանակաւորին համար։ Իտալիա գացող եւ իր ուսումը շարունակելու մտադիր ուսանողը կամ՝ հոս ու հոն քանի մը տարուան համար աշխատանքի մեկնող մասնագէտը արտագաղթողներուն շարքին չեն պատկանիր եւ այլն։ Ահա քանի մը կարեւոր առարկութիւններ, միշտ պաշտօնական շրջանակներուն կողմէ կատարուած։

Առարկութիւնները կը մնան առարկութիւններ։ Անդին, իրականութիւնը, իր կարգին, կը մնայ փաստ։ Արդարեւ, վիճակագրութիւնը կը հաստատէ, թէ 1948էն ի վեր 375·000 Իսրայէլացիներ ձգելով երկիրը այլեւս ետ չեն վերադարձած։ Արդ, այս թիւը մօտաւորապէս 11 տոկոսը կը պարզէ այժմու բնակչութեան։

Արտագաղթողներուն կողքին կան թիւերը ներգաղթողներուն, ներգաղթին կամ՝ ալիյաւին, ինչպէս կը կոչուի։ Հոս ալ բացը նկատելի կը մնայ։ Նախանցեալ տարի 37·200 հոգի կը հաստատուի Իսրայէլ, իսկ 1980–ին համար, որուն լման տուեալները դեռ չեն հրապարակուած, կը նախատեսուի առաւելագոյնը 22·000 ներգաղթող։

Ոմանց պնդումով, բայց պէտք է բացատրել Խորհ. Միութենէն ժամանած Հրէաներու թիւին նուազումով։

Թ. Ա. Թ.

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՖԷՏԱՅԻՆԵՐԸ

Հովտի կողէն քալած պահուն, առաջին անգամ ըլլալով՝ Մարգարի գլխուն մէջ մի քանի գոյներ շարժեցան։ Այդ գոյները անիւի մը պէս դարձան իր մէջ ու հետզհետէ մարմին առին։ Կարծես խունկի ծուխով սեւցած շատ հին նկարի մը մէջ տեսած ըլլար հովտի կռիւը մարմնաւորող դիցային ուժեղ կերպարանք մը։ Մարգար յիշեց հովտին արեւին հետ խառնուած երկինքի կապոյտը, արիւնի թարմ ներկը քարերուն վրայ, ճեղքուած կուրծքեր, վառօդի հոտ ու ձիերու դիւային գարհուրանք։ Բայց այդ բոլորին մէջ, այդ ամբողջը մարմնաւորող ուրիշ բան մը կար կարծես։ Երբ հովտի ջարդուած դիակներուն մօտեցաւ իր խումբով, պատկերը հետզհետէ կենդանութիւն առաւ ու զգաց այնպէս, ինչպէս իր խոշոր ձեռքին վրայ արեւի կտոր մը պիտի զգար։ Տաք կռուի ընթացքին Սոմայի նկարն էր այդ։ Բաց – կապոյտ աչքերով քրտնած երեսով, թափուած մազերէն փունջ մը ակռաներուն տակ խածած ու կլոր երեսին վրայ արիւն ցատկած Սոման էր, որ կռուի վայրը ինկած էր։

Հովիտէն երբ վեր ելաւ, տեսաւ գիւղացիներու դէմքին վրայ գիւղական բարի Կիրակիի մը արեւոտ արտայայտութիւնը։ Ֆէտայիներու տարած յաղթանակը անոնց դէմքին հանդարտութիւն մը տուած էր։ Աղջիկները նոյնիսկ սկսած էին թեւ բանալ աղունակներու պէս ու ջուր կրել պզկան զարերէն։ Անոնց դէմքերուն վրայ նաեւ հատի թափանցկոտութիւն մը ինկած էր։ Հեռուէն կը լսուէր Սարխոշ Գեւոյի ձայնը։

Վրաններէն բաւական հեռուն, Սարխոշ Գեւոն հնադարեան ապառաժի մը պէս ուսերը կքած կ'երգէր։ Անոր կը ձայնակցէր իր անբաժան ընկերը՝ Զալօն.–

Ով չի շիներ ճամկով տնիկ,
Չի ճներ մէջ անուշ ճնիկ·
Հարս Մարանը առնեմ կնիկ,
Պագնեմ, շինեմ ճամկով տնիկ։

Սոման իր պլպլան ու չաղիկ լեզուով կռուի մանրամասնութիւնները կը պատմէր կիներուն, երբ Մարգար հրացանը անութին տակ՝ ծանր քայլերով այդ տեղէն անցաւ։ Սոման զգաց, որ լեռներու վրայէն ծանրութիւն մը կ'անցնէր։ Ետեւ նայեցաւ ու ժպտաց Մարգարին՝ բաց ու կապոյտ աչքերով։

Ան էր, ան՝ կռուի գունաւոր դիցուհին։ Մարգար կախ երեսով անցաւ ու ինչքան ուզեց, որ հեղ մըն ալ Սոման իր այդ ուժեղ կերպարանքին մէջ տեսնէր, արիւնը երեսին վրայ ցատկած, ակռաներուն տակ մազերու փունջ մը խածած։

Մարգար վեր ելաւ՝ հրացանը անութին տակ բռնած, զանգակատան մը պէս ուժեղ հասակով։

Գիւղացիներու մէջ էն մտածկոտը Ջըրաղացպան Նաւօն էր, որ դաշտերուն վրայէն յանկարծակի կորսուող տարափի մը պէս լած էր։ Զարհուրելի թարմ եբաղի մը պէս միշտ աչքին առջեւ կը բերէր իր հրացանով սպաննած քիւրտը, նոր սպիտակ ինկած մօրուքը, արեւէն սեւցած աղաչաւոր դէմքը, որ հետզհետէ սմքեցաւ, տժգունեցաւ եւ երկաթէ շինուած ծանրութեան մը պէս կոպերը վար ինկան։ Աչքին առջեւ եկաւ անոր վերջին նայուածքը, որ վերջալոյսի մը պէս իր աչքերուն մէջ հատաւ։ Քիւրտի դէմքին վրայ ներողամտութիւն մը կար ու բարեկամի մը պէս մեռաւ իր թեւերուն մէջ։

Ո՞վ էր այդ քիւրտը, ո՞ր տեղէն էր. թերեւս կին ու զաւակներ ունէր, որոնք աչքերնին ճամբուն՝ կը սպասէին որ օր մը անոր հասակը դրան վրայ երեւնար։

Երբ մութն ինկաւ, Նաւօն զգաց որ մութին հետ ծանր բան մը իջաւ իր ուսերուն վրայ։ Զէ՞ որ ինքն ալ հայր եղած էր, եօթը տարի իր ճահիլ տղան բանտին մէջ մնացած էր ու եօթը տարի իր հոգին ալ տղուն քով բանտ գրած էր։ Նաւօն կ'ուզէր որ ապրէր քիւրտը. կ'ուզէր ըսել, որ ինքը մեղաւոր չէ, արդարութեան մը անունով գործուած էր այդ ոճիրը։ «Մեղաւորը Թուրքի Սուլթանն էր, որ քեզ խլեց տունէդ ու զաւակներէդ։ Դուն այնտեղ երջանիկ էիր, եթէ նոյնիսկ ուտելիք հաց չունենայիր. երջանիկ էիր զաւակներուդ ձայնով ու լացով»։

(Շար. 221)

Fonds A.R.A.M

ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻՒ «ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՓԱՐԻԶ.— Տիկին Շէնտլէր 700 Ֆ.։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Անդրէասեան 200 Ֆ.։

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Տէր եւ Տիկին Ստեփան Թիրեաքեան 50 Ֆ.։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Իրենց հօր՝ Արշաւիր Գաքբիէլեանի յիշատակին, Տէր եւ Տիկին Գեղամ Թորոսեան 500 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման։

×

Արշաւիր Գաքբիէլեանի յիշատակին, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Խաչատուրեան 200 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին։ Նոյն տխուր առթիւ, Պ. Ղազարոս Խաչատուրեան 100 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին, փոխան ծաղկեպսակի։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue du Perche — Paris (3e)

ԾՆՆԴԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Չորեքշաբթի, 24 Դեկտեմբեր Ճրագալոյց Ծննդեան

Ժամը՝ 17–ին՝ Երեկոյեան ժամերգութիւն եւ մարգարէական Թուղթերու ընթերցում։

Ժամը 18–ին՝ Ջայնաւոր Ս. Պատարագ, զոր կը մատուցանէ

Հայր ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԴԵՐՋԱԿԵԱՆ, Տեսուչ Սեւրի Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի։

Հինգշաբթի, 25 Դեկտեմբեր Ծնունդ Տ. Մ. Յիսուսի Քրիստոսի

Ժամը 11–ին՝ Հայրապետական Ս. Պատարագ զոր կը մատուցանէ

ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ, Առաջնորդ Կաթողիկէ Հայոց Ֆրանսայի։

Հինգշաբթի, 1 Յունուար, Կաղանդ. Տօն Տնօրէնութեան Քրիստոսի

Ժամը 11–ին՝ Ջայնաւոր Ս. Պատարագ։

Կիրակի, 4 Յունուար, Յայտնութիւն եւ Մկրտութիւն Քրիստոսի

Ժամը 11–ին՝ Հայրապետական Ս. Պատարագ եւ կարգ Մկրտութեան Քրիստոսի զոր կը կատարէ

ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ, Առաջնորդ Կաթողիկէ Հայոց Ֆրանսայի։

Imprimé Sur Les Presses
Du Journal «HARATCH»
Commission Paritaire: N° 55935
83, Rue D'Hauteville — 75010 - Paris

STE. TERMINAL

MATERIEL ET FOURNITURE DE BUREAU

20, *Rue de l'Eglise*, 75015 - *Paris*

RECHERCHE

CHAUFFEUR — LIVREUR

Place stable — Bonne rémunération

Ecrire ou Téléphoner:

577. 13. 11

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Մ. Պչաքճեան 100 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին, Զարեհ Մ. Որբունիի յիշատակին։

×

Իրենց սիրելի փեսային՝ Գրիգոր Նոբիկեանի կսկծալի մահուան առթիւ (յանկարծամահ, Կիրակի, Դեկտ. 14ին), Վիրօֆլէէն Տէր եւ Տիկին Օ. Թորանեան հետեւեալ նուէրները ըրած են.— 100ական Ֆ. Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ, Շաւիլի Կապոյտ Խաչին, Առնուվիլի Վ. Ս. Խաչ եկեղեցւոյ, Առնուվիլի Կապոյտ Խաչին եւ «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար։

Réveillon

CLUB DES JEUNES DE L'U.G.A.B. DE MARSEILLE

Mercredi, 31 Déc. de 21.30 à l'aube

33, *Cours Pierre Puget*,

13006 — *Marseille*

Réservations:

Tél. 70.72.10, - 49.01.19. - 37.75.97

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

9, Rue de Madrid — Alfortville

ԱՄԱՆՈՐԻ ԽՆՋՈՅՔ

Դեկտեմբեր 31, ժամը 21էն սկսեալ

– Ընթրիք, գեղարուեստական բաժին։

– Էլիզ Յովհաննէսեան

– Վիգէն եւ իր ընկերակիցը

Գին՝ 130 Ֆ.։

Տեղերը հեռաձայնով ապահովել.—

– Խոմոն Զ.— 375·67·52

– Արթօ Ֆ.— 375·66·15

– Ա.Հ.Մ.Տ.— 376·55·89

(Սահմանափակ տեղեր)։

Նոր ձայնապնակ

ԿՈՄԻՏԱՍԻ

ծննդեան 110-ամեակին առթիւ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ, ԳԵՂՋՈՒԿ ԵՐԳԵՐ ՈՒ ՊԱՐԵՐԳՆԵՐ

իրենց մասնակցութիւնը բերած են՝

ՍՕՆԻԱ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ (մեծծօ) ՍԻՒԶԱՆՆԱ ՄԻԼՏՈՆԵԱՆ (տաւիղ)

ՌԸՆԷ ՄԱՍԻՍ (պարիթօն)

ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ

իր մեներգողներով՝ Թէրէզ Քէչէճեան (ալթօ), Մկրտիչ Պօղոսեան եւ Ռընէ Մարթայեան (թէնոր)

ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

———×———

En vente: auprès des membres de la Chorale SIPAN — KOMITAS.

Ainsi que:

Librairie Orientale, H. SAMUELIAN, 51, *Rue Mr. le Prince, Paris* 6e - 326.88.65

Librairie PALOUYAN, 9, *Rue de Trévise Paris* 9e - 523.24.97

Maison de la Culture Arménienne, 17, *Rue Bleue, Paris* 9e - 824.63.89

Maison de la Culture Arménienne, 9, *Rue de Madrid*, 94140, *Alfortville* - 376.55.89

Alimentation NIGOGHOSSIAN, 121, *Av. H. Barbusse*, 95400, *Arnouville* -985.04.46

Télé - Condorcet, 175, *Av. Jean-Jaurès* -92140, *Clamart* - 642.56.17

Maison de la Culture Arménienne, 12, *Rue St. Basile*, 13001, *Marseille* - 50.15.09

Maison de la Culture Arménienne, 15, *Rue du 24 Avril* 1915, 69150, *Décines* 49.42.97

Tissus André SEMERDJIAN, 53, *Rue Mavier de Montjeau* — 26000, *Valence*

Maison de la Culture Arménienne, 32, *Rue Pourpery* — 26500, *Bourg-les-Valence*

Maison Massis HOES - Mr. TACHDJIAN, 7, *Bd. de la Libération* - 26100, *Romans*

Librairie MASSIS - Mme. MARDIROSSIAN, 70, *Cours Berriat*, 38000, *Grenoble* 87.45.61

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Դեկտ. 25ին, Ֆրանսական ձայնասփիւռի Ֆրանս – Քիւլթիւռ կայանէն, ժամը 9.02ին Հայկ. յայտագիր (Հայկ. Ծնունդին մասին) եւ Հեռատեսիլի Ա. կայանէն ժամը 9.30ին՝ Հայկ. Սփիւռքը։

ՎԱՐՁՈՒ Է-A LOUER

Appartement 4 pièces, 75 m2,

à Fontenay - sous - Bois.

Tél. 208. 86. 68

ՊԱՏԱՐԱԳ ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ՄԱՏՐԱՆ ՄԷՋ

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան մէջ պատարագ կը մատուցուի, Շաբաթ, Դեկտ. 27ին, առաւօտեան ժամը 10.30ին։

Կը պատարագէ՝

Մեսրոպ Քհնյ. Ժամկոչեան

Կը հրաւիրուին հայ հաւատացեալներն ու Հանգստեան Տան պատսպարեալներու ազգականական պարագաները։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

ԱՄԱՆՈՐԻ ՅԱՒԳՕՆՔ

ԴԵԿՏ. 31, ԺԱՄԸ 22–ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE MARSEILLE

12 - 14 Rue St. Bazile, Marseille 1er

REVEILLON

DE LA ST. SYLVESTRE

Mercredi, 31 Déc. de 22 h. à l'aube

avec l'Orchestre

«ARMENIAN'S SUNSHINE» (Paris)

dirigé par ROBERT PAPAZIAN

Menus de Réveillon, ambiance, cotillons. — Prix 245 *F.*

Réservation: MCA (91) 50.15.09,

MILTON 90.90.10,

CHALDJIAN 66.18.80

VARTANIAN 51.29.90

ՀԱՅԿ. ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՎԱԼԱՆՍ

Ճաշ – Պարահանդէս

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

կազմակերպուած

Տիկնանց Օժանդակ Յանձնախումբին կողմէ։

Չորեքշաբթի, Դեկտ. 31, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ։

Հ.Բ.Ը.Մ.ի Ե. Հիւսիսեան սրահին մէջ

6 Ֆավանթիի փողոց – Վալանս

Գեղարուեստական բաժին, հայկական ընտանեկան մթնոլորտ եւ հաճելի ակընկալներ...

կը խնդրուի կանխաւ ապահովել սեղանները դիմելով Միութեան անդամներուն կամ հեռաձայնելով՝ 43·02·53 թիւին։

Le Comité des Résidents de la FONDATION MARIE NOUBAR

Mison des Etudiants Arméniens

57, Bd. Jourdan — Paris XIV

vous invite à participer au:

REVEILLON DE NOEL

Mercredi, 24 Déc. de 21 h. à l'aube

avec

l'Ensemble Instrumental Populaire Arménien

« ACHOUGHI »

Ambiance, cotillons et menu.

Participation: 100 F.

Réservation: Secrétariat de la M.E.A 589. 63. 51 de 7 à 12 h.

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ»

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ ՀԱՅԵՐԷՆ ԳԻՐՔ ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

«ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ» (1958)
(Գին 60 փր.)

ԵԻՐՈՊԱՑԻ

«ԲՈՒՌ ՄԸ ՏՈՄՍ»
(Գին 35 փր.)

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

«ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ» (1971)
«ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ» (1973)
(Հատորը՝ 50 Ֆ.)

« ՅԱՌԱՋ 50 » (1976)
ԾԱՂԿԱՔԱՂ «ՅԱՌԱՋ»Ի ԵՒՍՆԱՄԵԱՅ ՀԱՒԱՔԱԾՈՆԵՐԷՆ
420 ԷՋ ԸՆՏԻՐ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԿՈՂՔ՝ ԳԱՌԱՋՕՒ
(Գին 120 փր.)

ԵՆՈՎՔ ԼԱԶԻՆԵԱՆ

«ԱՆԿԱՊ ԷՋԵՐ» (1979)
(Գին 50 Ֆ.)

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

«ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ» (1980)
Գին՝ 70 Ֆ.

Թղթատարի ծախքին համար 10 Ֆ. աւելցնել նշանակուած գիներուն վրայ։
Դիմել՝ «ՅԱՌԱՋ»ի

UGAB - JEUNES OUVERTURES

L'ACCUEIL DU NOUVEL AN

le Mercredi, 31 Déc. à partir de 23 h.
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, *Rue de Courcelles, Paris* 17e
Dessert, Champagne, Cotillons etc.
Participation aux frais
Inscription à l'UGAB:
11, Sq. Alboni (16e) — Tél. 520.03.18

PRO — ARMENIA

CAMP D'HIVER A BELLEFONTAINE

DU 24 DEC. 1980 AU 2 JANVIER 1981

Limite d'âge: de 21 à 35 ans.

Participation aux frais:
— Séjour complet: 465 F.
— Tarif à la journée: 40 F. (+50 F.d'inscription, +15 F. pour Réveillon)
— Week - End du 31 Déc.au 2 Janvier: 230 F.

Pour tous renseignement et inscription, tél. jusqu'au 19 Déc., à:
— TOUFANIAN Ohan: 588. 63. 80
— STEPANIAN Christian: 665. 15. 90

A partir du 20 Déc. à Bellefontaine: Tél. 16 (84) 33. 05. 61
Départ collectif en autocar, le 23 Déc. à 22h.00, de la Porte d'Orléans.
Retour le 3 Janvier, à 10h.00 de Bellefontaine.
Autocar Aller — Retour: 180 F. — Aller simple 90 F.
Il ne sera procédé, sur place à aucune inscription qui n'aurait pas été prévue par téléphone au moins 24 h. à l'avance.

Se munir de sac de couchage.

Fonds A.R.A.M

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
24
MERCREDI
24 DECEMBRE
1980

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

LE NUMERO 2 F.

56րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.805

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

56e ANNÉE — No 14.805

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

«ՄԻԼԼԻԵԹ»ի Առձագանգները

Շարունակելով թրքական մամուլի քաղուածքները, ստորեւ՝ Դեկտ. 20-ի «Միլլիյէթ»ի յօդուածը, զոր ստորագրած է Միւմթազ Սօյսալ. –

×

«ԱՐԱՏԸ»

«Այս տողերը, Սաալի Քօչաշի Հայերու մասին գրած մէկ գիրքէն առնուած է. –

...«Զբօսավայրերու մէջ մենք մեր միջեւ իսկ թրքերէն խօսելու անկարող դարձած էինք: Մեր թրքերէն խօսիլը լսող Հայերը՝ անմիջապէս մեր քովը կուգային, մեզմէ բաժնուիլ չէին ուզեր: Մեր կամքին հակառակ, մեզի իրենց տուները տանողները այնքան շատ էին որ, այս չափազանցուած հիւրասիրութիւնն ու հետաքրքրութիւնը չչահագործելու համար, մենք մեր միջեւ իսկ ֆրանսերէն խօսելու կը ստիպուէինք»:

«Պատմողը՝ Թուրքիոյ Մարսէյլի հիւպատոսարանը աշխատած պաշտօնեայ մըն է. – Արտասահմանի մէջ պտըտած ամէն ոք գիտէ որ, ոչ միայն Մարսէյլի մէջ, այլեւ Թուրքիայէն դուրս Հայերու գտնուած ամէն տեղ, (Թուրքիոյ) հին քաղաքացիներուն Թուրքերու հանդէպ ցոյց տուած ջերմ զգացումը ամէն կողմ միեւնոյնն է: Որովհետեւ, Թուրքերու եւ Թրքական մշակոյթին հետ ամէնէն շատ ձուլուած փոքրամասնութիւնը՝ միշտ Հայերը եղած են: Ամէնէն գեղեցիկ Թրքերէնը անոնք է որ կը խօսին, եւ, մինչեւ վերջերս, Թրքական երաժշտութեան մեծագոյն վարպետներէն մէկ մասը անոնց մէջէն հասած է: Ցարդ կանգուն բազմաթիւ շինութեանց մէջ՝ անոնց ճարտարապետութիւնն է որ կը մնայ: Միջին եւ Արեւելեան Ասիոյ Թրքական արուեստը՝ Հայերու նպաստը չի կրնար ուրանալ: Այսօր ալ, Կէտիկփաշայի եւ Սամաթիոյ նման թաղերու մէջ, Թուրքերու հետ ջերմագոյն բարեկամական զգացումով ապրողներն ալ՝ Հայերն են:

«Վասնզի, երկու կողմերն ալ գիտեն որ, Համաշխարհային Ա. Պատերազմին ընթացքին եւ անկէ առաջ պատահող դէպքերը, միջ-պետական դրդումներու պատճառով փոխադարձ սխալ հասկացողութիւններու ծնունդ տուած եւ պատմական պատասխանատուութիւններ արդէն փակուած դէպքեր են: Արդէն, այդ դէպքերուն ստեղծած կիրքի ալիքը, յետ-պատերազմեան տարիներէն անմիջապէս վերջ, Թալաթ Փաշայի նման զոհեր խլելով կամաց-կամաց հանդարտած է: Այդ ալիքին վերջին զոհը՝ Լոս-Անճըլըսի Թուրք հիւպատոսը եղաւ: Սպաննողը՝ տարեց Հայ մըն էր: Մինչդեռ, Սիտնէյի մէջ կատարուած ոճրագործութեան մէջ նշմարուածին պէս, սպաննողները հիմա երիտասարդներն են: Անոնց ետին ո՞վ կայ: Ոսկորներէ իսկ զերծ Հնչակեան եւ Դաշնակցական հին քոմիթաճինե՞րը արդեօք: Էնթէրփօլի տեղեկագիրները, յառաջամասին մէջ՝ Թուրքիոյ կարգ մը քաղաքները Սովետ. Միութեան կցելու նպատակին հետամուտ եւ ՕԹԱՆի մաս կազմող երկիրներու մէջ երկպառակութիւն ստեղծելու միտող հայկ. կարգ մը գործունէութիւններու մասին կը խօսին: Եւ սակայն, այս միեւնոյն տեղեկագիրը, աւելի շատ՝ այս քաղաքական արարքներու դիւրութեամբ շեղումին ու զարնելու հրամանը, ուրիշ տեղերէ ստացող ահաբեկչական չարժումներու փոխակերպուած ըլլալուն մասին կը խօսի: Ուրիշ տեղերը՝ ո՞ւր են: Տարեց Հայերու չարունակած կրքի վերջին ալիքներուն հանդարտումէն ետք, այս նոր ալիքը՝ ինչո՞ւ 1974-ի Կիպրոսի պատերազմէն վերջ սկսաւ:

.

Ցորչափ համաշխարհային չափանիշով քննարկման մարմինները այս քան յայտնի հաւանականութիւնները չհետապնդելով իսկական պատասխանատուները չյուցաբերէն, Թուրք դիւանագէտներու սպանութիւնն ալ Թուրքիոյ եւ Թուրքերու դէմ կատարուող անիրաւութեանց ցանկին մէջ մարդկութեան համար իբրեւ ուրիշ արատ մը ըլլալով պիտի մնայ:

ԵՐԵՒԱՆ ◄=► ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ԴԵԿՏ. 16 – 18)

ԳԱՅԵԱՆԷԻ ՏԱՃԱՐԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հայկական ճարտարապետութեան պատմութեան մէջ կարեւոր շրջան մըն է Է. դարը, երբ պազիլիք դրոյթները փոխարինած կեդրոնագմբէթ կառոյցները ամուր կերպով հաստատուեցան գործնականին մէջ: Ծաւալատարածական նորագոյն սկզբունքներու կիրարկումը յեղաշրջում յառաջ բերաւ ճարտարապետական եւ շինարարական արուեստի մէջ: Այդ ժամանակ ստեղծուած են Աւանի, Պրտղնիի, Օձունի, Հռիփսիմէի, Զուարթնոցի եւ այլ տաճարները, որոնք աչքի կը զարնեն ճարտարապետական ու շինարարական կատարեալ ձեւերով, բարձր ստիճանի հասած արուեստով: Անոնց կարգին իր յատուկ տեղը ունի 630-ին կառուցուած Գայեանէի տաճարը, որ կը գտնուի Էջմիածնի հարաւը: Այդ կոթողի ստեղծման 1350-ամեակին նուիրուած երեկոյթ մը տեղի ունեցած է, կազմակերպութեամբ Հայաստանի Նախարարաց Խորհուրդին առընթեր պատմութեան եւ մշակոյթի յուշարձաններու պահպանման եւ օգտագործման վարչութեան, ինչպէս նաեւ ճարտարապետներու Միութեան: Բացումը կատարած է Գրիգոր Հասրաթեան: «Գայեանէի տաճարը» նիւթին շուրջ զեկուցում մը կարդալով ճարտ. Ստեփան Մնացականեան անդրադարձած է շինութեան ստեղծման հանգամանքներուն եւ պատմութեան, նշելով անոր տեղն ու դերը միջնադարեան Հայ դասական ճարտարապետութեան ձեւաւորման ու զարգացման մէջ: Այդ յուշարձանը մարմնաւորումը եւ զարգացման գագաթնակէտը հանդիսացաւ կառոյցներու այն տեսակի որ, մեծ ազդեցութիւն պիտի ունենար նաեւ ժամանակի բիւզանդական, Եւրոպայի կարգ մը այլ երկիրներու ազգային ճարտարապետութիւններու ձեւաւորման վրայ: Գայեանէի տաճարը մեզի հասած է գրեթէ անաղարտ, իր սկզբնական կերպարանքով: ԺԷ. դարուն կարգ մը փոփոխութիւններ կրած են անոր արտաքին ձեւերը, գմբէթը, յետագային աւելցած է արեւմտեան հիւրասրահը, սակայն առանց վնասելու անոր գեղարուեստական արտայայտութեան: Երեկոյթին չարականներու եւ հոգեւոր մեղեդիներու մեկնաբանութեամբ հանդէս եկած են Խորէն Պալեան եւ Լուսինէ Զաքարեան, դաշնակի ընկերակցութեամբ Մ. Ցարութիւնեանի:

×

ԳՈՂԹԱՆ ԳԱՒԱՌԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐԸ ԵՒ ՀՆԱԽՈՅԶ ԱՐԳԱՄ ԱՅՎԱԶԵԱՆԻ ԳՈՐԾԵՐԸ

Զանգեզուրի լեռնաշղթայի հարաւային լանջերուն, ուր ժամանակ մը տարածուած է հայկական Գողթան գաւառը, կան բազմաթիւ յուշարձաններ՝ հին բնակավայրեր, բերդերու եւ վանական համալիրներու մնացորդներ, եկեղեցիներ, խաչքարեր, աշխարհիկ կառոյցներ: Անցեալի այդ բեկորները իրենց որմերուն, փլատակներուն եւ փորագիր արձանագրութիւններուն մէջ կը պահպանեն ժողովուրդի կեանքի ապրելակերպի, ստեղծագործութեան ու պայքարի՝ պատմութեան տակաւին անծանօթ շատ մը էջեր: Գտնուելով բանուկ ճամբաներէ հեռու, երբեմն նաեւ դժուարամատչելի բարձունքներու վրայ, բազմաթիւ հնութիւններ, երկար ատեն, մնացած են հետազօտողներու տեսողութենէն դուրս: Այսօր այդ վայրերուն մէջ յաճախ կարելի է տեսնել արշաւախումբեր եւ անհատ հետազօտողներ: Ուսումնասիրութեան ձեռնարկած է երիտասարդ մասնագէտ Արգամ Այվազեան, որ կը շրջի յուշարձանէ յուշարձան, կը նկարէ, կը չափագրէ, կ'ընդօրինակէ վիմագիր արձանագրութիւնները եւ կը նկարագրէ յուշարձաններու ներկայ վիճակը:

×

Արգամ Այվազեան, որ կ'աշխատի Հայաստանի պատմութեան եւ մշակոյթի յուշարձաններու պահպանութեան եւ օգտագործման վարչութեան մէջ, վերջերս աւարտած է պատմական Գողթնի (այժմ Նախիջեւանի ինքնավար հանրապետութեան Օրդուբադի շրջան) կարգ մը բնակավայրերու յուշարձաններու ուսումնասիրութիւնը: Այդ բնակավայրերէն մին է Մեսրոպաւանը: Աւանդութեան համաձայն, կ'ըսէ հնախոյզը, գիւղին անունը կապուած է Մեսրոպ Մաշտոցի հետ, որ, ինչպէս կը վկայէ իր աշակերտն ու կենսագիրը՝ Կորիւն, տարիներ ապրելով հոն, զբաղած է քրիստոնէութիւն քարոզելով եւ մտածած է հայկական գիրերու ստեղծման մասին: Գիւղը շրջապատող լեռները իրենց պատմական անցեալով կապուած են հայ ժողովուրդի աւանդութիւններու հետ, իսկ անոնց լանջերուն փռուած բնակավայրերու մէջ մինչեւ այսօր կարելի է հանդիպիլ միջին դարերու շինարարական ու ճարտարապետական եռանդուն գործունէութեան վկայութիւններու: Թէեւ գրականութեան մէջ քիչ թէ շատ ծանօթ են Մեսրոպաւանը եւ անոր վանքը, սակայն բոլորովին նոր են հոնկէ ոչ հեռու գտնուող Շրջա, Ողոհի, Նորակերտ եւ այլ հին գիւղերու յուշարձաններու մասին ձեռք ձգուած տուեալները: Նոր յայտնուած նիւթերը կ'օգնեն այդ բնակավայրերու պատմութեան ուսումնասիրութեան եւ կ'ամբողջացնեն Գողթնի ճարտարապետական համալիրներու վերաբերեալ մեր ունեցած պատկերացումները: Արգամ Այվազեան մօտ ատենէն հրատարակութեան կը յանձնէ Նախիջեւանի պատմա-հնագիտական ճարտարապետական յուշարձաններու գիտական ցանկը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌՈՊԷՌ ԿԱԼԷ Պաշտպանութեան նախարար նշանակուեցաւ փոխարինելու համար ողբացեալ Ժոէլ լը Թէօլ: Արդէն Համագործակցութեան նախարար, Կալէ կ'ունենայ երկու նախարարութիւններու պատասխանատուութիւնը: Հին Կոլիստ, զօր. Լըքլէրի փեսայ, Ռոպէր Կալէ ամէնէն երկարակեացն է նախարարներուն (1973-ին արդէն բանակներու նախարար):

ԹՈՒՐՔԻԱ հարիւր օր է արդէն զինուորական իշխանութեան ներքեւ կ'ապրի եւ հաշուեկշիռը հետեւեալն է՝ 6000 ձերբակալութիւն, չորս գնդակահարութիւն: Ըստ թղթակիցներու ժողովուրդը շունչ կը քաշէ, քանի զինուորականները ծանր հարուած մը բերած են ահաբեկչութեան: Դրամահոսութիւնը սակայն նոյն թափով կ'աւելնայ: Կայ նաեւ բանտարկեալներու պարագան, ըստ Էմնըսթի Ինթէրնէշընըլի, քաղաքական ութ բանտարկեալ մեռած են բանտը կասկածելի պարագաներու տակ, այլ խօսքով Թուրքիա այն երկիրներէն է, ուր չարչարանքը կը կիրարկուի շատ բիրտ կերպով:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ ծանր միջադէպեր պատահած են կրկին: Զահլէի մէջ է, այս անգամ, որ սուրիական զօրքը միջամտած է, ըստ իրեն՝ «պարտադրաբար», վերջ դնելու նպատակով միջքրիստոնէական բախումներու: Արդիւնքն այն է որ արդէն պաշտօնապէս չորս մեռեալ կար եւ 20 վիրաւոր: Նիւթական վնասներն ալ շատ մեծ են: Սուրիացիներու կողմէ ռմբակոծութիւնը քրիստոնեայ մեծամասնութիւն ունեցող այս քաղաքին, խիստ հակազդեցութիւն մը յառաջ բերած է նաեւ Քաթայեպներու մօտ, որոնց զինուորական ղեկավարութիւնը որոշած է բողոք ներկայացնել Ապահովութեան Խորհուրդին առջեւ: Այս ծանր միջադէպերուն բուն դրդապատճառը թէեւ ծանօթ չէ բայց կ'ըսուի թէ Շամունի կուսակցութենէն հեռացածներ դրդած են Քաթայէպականները որոնց միջեւ ծագած են կռիւներ եւ Սուրիացիք միջամտած են բաժնելու համար հակամարտ կողմերը:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ կառավարութիւնը վաւերացուեցաւ Խորհրդարանին կողմէ 6-ի դէմ 41 ձայնով եւ մէկ ձեռնպահ: 45 երեսփոխան բացակայ էին, 6 աթոռ ալ պարապ, մահուան պատճառով:

ՊԱՊԸ կարդինալներուն առջեւ պարզեց Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ գործունէութեան ծրագիրը գալիք ամիսներուն եւ տարիներուն: Խօսեցաւ մարդկութեան սպառնացող վտանգներուն մասին, ոգեկոչեց Աֆղանիստանը, Իրան-Իրաք պատերազմը, Լիբանանը, Կեդր. Ամերիկան, Իռլանտան եւ Լեհերը: Խիստ կերպով դատապարտեց ահաբեկչութիւնը, չմոռնալով անոր «շատ մեծ վտանգը Իտալիա եւ Սպանիա»: Ահաբեկումը սահմանեց որպէս իսկական պատերազմ մը «անզէն մարդոց դէմ իշխանութեան մութ կեդրոններու կողմէ» ու բացարձակապէս մերժեց «նոր կարգ մը, որ ծնի բըռնութեան աւերակներուն եւ մոխիրներուն վրայ եւ որ կ'ըլլայ այն ատեն ոչ ուրիշ բան քան՝ գերեզմաններու խաղաղութիւնը»:

Fonds A.R.A.M

ՍԱՀՈՂ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻ — ՕՐՀԱՍԸ —

Ա.

ԽՄԲ. – Դիլիջանէն դէպի հիւսիս – արեւմուտք գտնուող յուշարձաններէն մէկը՝ Ջուխտակ վանքը, փլուզման վտանգի մէջ է: Անոր պատճառներուն եւ փրկութեան կարելիութիւններուն անդրադարձած է Ռուզան Զաքարեան՝ «Գարուն» ամսագրի Հոկտեմբերի թիւին մէջ ստորագրած ընդարձակ յօդուածով մը, որուն հիմնական մասերը կուտանք, արեւմտահայերէն:

×

Ջուխտակ վանքի մասին մատենագրական տեղեկութիւններ գրեթէ չկան: Մենաստանի պատմական՝ Պետրոսի վանք, ուրիշ բնագրի մը մէջ՝ Գիշերավանք անուանումը ծանօթ է յուշարձանի պատերու վիմագրութիւններէն: Շինութիւնը «Ջուխտակ վանք» կոչած է ժողովուրդը, երկու եկեղեցիներու՝ Ս. Աստուածածին եւ Ս. Գրիգոր, կողք-կողքի գտնուելու պատճառով:

Եկեղեցիներէն մէկը՝ Ս. Գրիգոր, միջնադարեան հայկական ճարտարապետութեան յատուկ կեդրոնագմբէթ է. անոր սլացիկ գմբէթը կը բարձրանայ որմնամոյթերուն յենող չորս կամարներուն վրայ: Բոլորովին այլ նկարագիր ունի Ս. Գրիգորէն քանի մը ոտնաչափ դէպի արեւմուտք գտնուող Ս. Աստուածածին եկեղեցին, որ կառուցուած է 1201-ին, վանքի առաջնորդ Հայրապետի ջանքերով:

Ջուխտակ վանքը մեր այն յուշարձաններէն է ,որ ժամանակը խնայած ու մեզի հասցուցած է կանգուն, առանց կարեւոր փլուզումներու: Եւ կը կարծուէր, որ դարերու կործանարար ուժերուն դիմադրած կոթողը այլեւս անսասան է: Յատկապէս վերջին տարիները, պատմական Յուշարձաններու Պահպանման Հայկական ընկերութեան կողմէ տարուած վերանորոգման աշխատանքներէն ետք, ան բարւոք կերպարանք առնելով պիտի շարունակէր շրջապատին ներդաշնակ իր գոյութիւնը: Մինչդեռ այսօր Ջուխտակ վանքը մեր ամէնէն տագնապալից, չըսելու համար կործանման եզրին գտնուող յուշարձանն է:

Ի՞նչ է պատճառը: Ի՞նչպէս եղաւ, որ եօթը դար ապրած կոթողը այժմ կը գտնուի նման անմխիթար վիճակի մէջ:

Պատճառը յուշարձանի տարածութեան մէջ կուտակուած գետնաջուրերն են, յանցանքը՝ մերը: Աւելի ճիշդ՝ մեր միջամտութիւնն ու անփոյթ վերաբերումը:

Վանքին մօտ, ըստ երեւոյթին անոր գոյութեան օրէն ի վեր, կարծես ճամբու դժուարութեան յաղթահարած անցորդին վարձահատոյց ըլլալու համար, աղբիւր մը կար: Օր մը, վանքին մօտ գտնուող հանքային ջուրերու գործատան ղեկավարութիւնը կ՚որոշէ աղբիւրը աւելի մեծ ու պիտանի հարցերու ծառայեցնել: Կ՚որոշէ եւ անմիջապէս ջրատար խողովակները դնելով, ջուրը կ՚իջեցնէ ներքեւ՝ գործատան շիշերը լուալու համար: Այս նպատակով ատեն մը օգտագործուելէ ետք ջուրը կը հրաժարի իր նոր դերէն եւ կ՚անհետանայ: Բոլորովին չմտահոգուելով ջուրի անհետացման գաղտնիքով (միակ հետքը վանքի մօտ կտրուած եւ խնամքով վեր թեքուած ջրատար խողովակի ծայրն էր), գործատունը կը գտնէ շիշերը մաքրելու ուրիշ աղբիւր մը:

Տարիներ ետք ալ ոչ ոք կ՚ուզէր յիշել, թէ ինչպէս եւ որու յանցանքով ջրատար խողովակը յուշարձանի մօտ ջարդուած էր, թէեւ բոլորը միաբերան կ՚ափսոսային աղբիւրին կորուստը: Ջուրը, սակայն, չէր ցամքած, այլ գաղտնի, ազատ ուղի մը ընտրելով, օր ու գիշեր հոսած ու ներծծուած է ուղիղ վանքի տակ: Իսկ վանքը դրուած է 7 – 11 մեթր հաստութեամբ թոյլ բաղադրութիւն ունեցող հիմնահողի վրայ, որուն տակ եղած կաւերը ունին յատկութիւն մը՝ ջուրով յագենալու պարագային կը փքուին 10 – 20 տոկոսով եւ անհաւասարակշռութիւն յառաջ կը բերեն հողային զանգուածներու մէջ: Դարանակալ աղբիւրի հիմնաւորապէս «ոռոգում»ը յագեցնելով այս հաստուածի կաւերու հազարամեայ ծարաւը, կը խախտէ ստորին շերտերու միջեւ եղած հաւասարակշռութիւնը: Երկրի ընդերքը գտնուող 2 ոչ ջրամերժ շերտերու հողի ու կաւի միջեւ յառաջացած ծաւալային խզումը ստեղծած է ահռելի ճեղք մը, օղակաձեւ բնական գօտի մը, ուր շրջապատոյթի եղած ջուրերը բարեխիղճ կերպով սնանելով ջրատար հորիզոնները, կը քայքայեն յուշարձանին հիմքը: Արդիւնքը կ՚ըլլայ վանքի տարածութեան մէջ սկսած բնական սահը, որուն հետեւանքով եկեղեցիները, յատկապէս ղըմբէթակիրը, կը տեղաշարժին:

Վանքը սպառնալից վտանգէ փրկելու համար, ի հարկէ, միջոցներ ձեռք կ՚առնուին: Բայց ի՞նչպէս: Առանց մասնագէտներու խորհուրդին դիմելու եւ յուշարձանի «հիւանդութեան» ստոյգ պատճառները պարզելու, Դիլիջանի քաղաքապետարանի եւ պատմական յուշարձաններու պահպանման հայկական ընկերութեան նախաձեռնութեամբ ծաւալուն աշխատանքներ կը սկսին:

Նախ՝ արմատախիլ կ՚ըլլան վանքի հիւսիսային լանջի տարիներ շարունակ տեղումները կլանող բուսականութիւնն ու մարգագետինները: Հարթեցնելով լանջն ու անոր ստորոտը, յուշարձանի հիւսիսային պատէն քիչ մը վեր մէկ մեթր տրամագիծ ունեցող ջրհաւաք երեք խողովակներ կը դրուին՝ լանջն ի վար հոսող բնական ջուրերը հեռացնելու նպատակով: Անշուշտ անօգուտ էր նման մեծ խողովակներ դնելը, երբ հոն հաւաքուող ջուրերու ծաւալը մէկ վայրկեանի մէջ 0,20 – 0,25 լիթրը չանցնիր: Եւ, ի հարկէ, աւելի չէր կրնար դառնալ այն «սպեղանին», որ պիտի փրկէր կամ, լաւագոյն պարագային, պիտի թեթեւցնէր «հիւանդ»ին վիճակը:

Գործը կը պահանջէր մասնագիտական միջամտութիւն: Վերջապէս Երկրաբանական Հիմնարկի խումբը, որ սկսած էր Դիլիջանի սահերու երեւոյթներու ուսումնասիրութիւնը, ամենայն մանրամասնութեամբ՝ փաստական, քարտէսագրական եւ լուսանկարչական նիւթերու հիման վրայ կը ներկայացնէ Ջուխտակ վանքի «հիւանդութեան պատմութիւնը», նոյն ատեն տալով նաեւ սահերու վերացման մշակուած ծրագիրը:

ՌՈՒԶԱՆ ԶԱՔԱՐԵԱՆ

(Մնացեալը Յաջորդով)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆԻ ՀԱՒԱՔԱԾՈՆ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի Արուեստի Հիմնարկը ռուսերէն հրատարակած է Արամ Խաչատրեանի նոր հաւաքածոն՝ «Երաժշտութիւն, երաժիշտները, իրեն մասին» խորագրով: Գիրքը կազմողները՝ Մարգարիտ Տէր – Սիմոնեան եւ Եակով Խաչիկեան, հատորին մէջ առած են Ա. Խաչատրեանի յօդուածներն ու արտայայտութիւնները, որոնք նուիրուած են երաժշտական արուեստի ու երաժշտական կեանքի զանազան հարցերուն: Առանձին գլուխի տակ տրուած են Հայաստանի ու հայ երաժշտութեան նուիրուած կարգ մը նիւթեր, ինչպէս՝ «Դէպի արուեստի նոր ծաղկում», «Անմոռանալի հանդիպումներ», «Առաջին համանուագը», «Հայրենիք, չկայ քեզմէ աւելի գեղեցիկ անուն», «Առնական, արի գունագեղ», «Շարունակելով աւանդութիւնները», «Պայծառ աստղ» յօդուածները, որոնք նուիրուած են Ջիվան Տէր – Թադեւոսեանի, Ալեքսանդր Սպենդիարեանի, Էդգար Յովհաննիսեանի, Սայաթ – Նովայի, Տիգրան Չուխաջեանի գործերուն:

×

ՎՐԱՍՏԱՆԻ ՊՐԵԶԻՏԻՈՄԸ ՊԱՏՈՒՈՅ ԿՈՉՈՒՄՆԵՐ ՇՆՈՐՀԱԾ Է ՀԱՅԵՐՈՒ

Վրաստանի Գերագոյն Խորհուրդի Պրեզիտիոմը, հայ եւ վրաց գրականութեան կապերու ամրապնդման ու խորացման գործին մէջ ունեցած վաստակի համար, Սիլվա Կապուտիկեանին շնորհած է «Վրացական Հանրապետութեան կուլտուրայի վաստակաւոր աշխատող» կոչումը: Հայաստանի ու Վրաստանի թատերական եւ շարժանկարի արուեստի կապերու ամրապնդման մէջ ունեցած վաստակի համար ալ դերասան Մհեր Մկրտչեանին շնորհուած է «Վրաստանի ժողովրդական արտիստ»ի կոչում, իսկ Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի փոխ – նախագահ Վիկտոր Ցանարջեանին շնորհուած է «Վրաստանի գիտութեան վաստակաւոր գործիչ»ի կոչում, ի գնահատութիւն Հայաստանի ու Վրաստանի գիտնականներու կապերու ամրապնդման ու խորացման գործին մէջ իր ունեցած վաստակին: Միւս կողմէ, բեմադրիչ Էդմոնդ Քէօսայեանին շնորհուած է «Վրաստանի վաստակաւոր գործիչ»ի կոչում, երկու երկիրներու շարժարուեստի ամրապնդման մէջ իր ունեցած ծառայութիւններուն ի գնահատութիւն:

×

ԱԼԲԵՐ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆԻ «ԽՈՇՈՐ ՇԱՀՈՒՄ» ԺԱՊԱՒԷՆԸ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՊԱՍՏԱՌՆԵՐՈՒ ՎՐԱՅ

Խորհ. Միութեան Պետական Շարժանկարի Վարչութիւնը բարձր գնահատանքով արտօնած է Ալբեր Մկրտիչեանի «Խոշոր Շահում» ժապաւէնը ցուցադրել խորհրդային պաստառներու վրայ: Թատերադիր Ժորա Յարութիւնեանի սենարիոյի հիման վրայ երեւանցի բեմադիրին պատրաստած շարժանկարը կը ծաղրէ ագահութիւնն ու յիմարութիւնը, շրջապատին հանդէպ անտարբերութիւնը եւ հասարակութեան մէջ գոյութիւն ունեցող ուրիշ բացասական գիծեր:

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՍՏՈՐԵՐԿՐԵԱՅ ԳԱՆՁԵՐԸ

Հակառակ թերահաւատներու այն պնդումներուն, թէ Հայաստանի հիւսիսը հանքեր չկան, հոն յայտնաբերուած են պղինձի պատկառելի պաշարներ: Այդ երակը բնականաբար Շամլուղի ծանօթ հանքաշերտերու շարունակութիւնն է: Հայաստանի հողամասին վրայ յայտնաբերուած են ստորերկրեայ հազարաւոր գանձարաններ: Արդիւնաբերական մեծ նշանակութիւն ունին Մոլիպտէնի, պղինձի, երկաթի, ալիւմինիումի, քարի հանքերը: Փաստօրէն անսպառ են տուֆի պաշարները: Այդ թեթեւ, բազմերանգ քարով ներկայիս կը պատեն Խորհ. Միութեան բազմաթիւ քաղաքներու կառոյցները:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ.–

– Կ Ա Ն Չ Ը –

Գրեց՝ ՄՈՒՇԵՂ ԳԱԼՇՈՅԵԱՆ

4.

Տանտէրը նորից ձայն տուեց.

– Էստեղ եմ, – պատասխանեց Ալէն, – ախպէր Զօրօն է եկել:

Զօրօն քաշեց պառաւի փէշը, տղամարդավարի կրճատցրեց ու բռունցքը ցոյց տուեց:

– Կը փախցնիմ, Ալէ – շշնչաց, – կամիս – չկամիս կը փախցնիմ:

– Հա՛, – տանտէրը յայտնուեց, – դո՞ւ ես: Բարով ես եկել: Գինի՞ ես ուզում, – ծիծաղեց տանտէրը:

– Շատ կ՚ուզեմ, ախպէր: – Կտրուած խոստովանեց Զօրօն: – Քու գինու պէս գինի մէջ աշխարհքին չկայ ու չի պատահի: Մեծ բրթերու ու իմ գլուխ ջարդելու իրաւունք ունիս:

Մինչ այս, մինչ այն, գերդաստանը հաւաքուեց, – զոյգ տղայ, զոյգ հարս, թոռներ, – հաւաքուեցին եւ նստեցին սեղան:

«Շէն տան սեղան է, – մտքում գնահատեց Զօրօն: – Քանց հարսանիքի սեղան ... Մարաթուկ վկայ, իմ ու Ալէի հարսանիքն է»:

Գերդաստանն, իրօք, ուրախ էր, իսկ Ալէի որդիները՝ ոգեւորուած: Գինին տանելու օրը տանը չէին: – Մի մարդ է եկել, իրենց մօր համերկրացի հետաքրքիր մի ծերունի. պնդէ չափով չգիտեմ քանի գինի է խմել, երգել է ու խմել, երգել է ու խմել, երգել է ու խմել ու դժուարութեամբ են մառանից հանել դուրս :Դրանից յետոյ՝ էլի է յայտնուել, բայց, ափսոս, որ դարձեալ չեն տեսել: – Եւ, տես, այդ հետաքրքիր ծերունին իրենց հիւրն է. ճերմակ, թաւ բեղեր ունի, պնդ կնճիռներ, խօսում է բարձրաձայն, հաճոյքով մինչեւ տակ խմում է եւ անմիջապէս լցնում բաժակը:

– Դու մեր մօրեղբայրս ես – Կրտսերը աւելի խանդավառ էր: – Մօր կողմից մենք ոչ մի ազգական – բարեկամ չունենք, դու, իսկապէս, մեր մօրեղբայրն ես:

«Օտար կը հաշուէս զիս, թէ քեռի, քու գործն է, – Զօրօն մտքում պատասխան տուեց, – Հըմը էս գիշեր քու մօր կը փախցնիմ ... Կը փախցնիմ, լաօ»:

Կրտսեր որդին մօրը շատ էր նման:

«Էդ տղէն հարկ էր իմ տղէն էղնէր»,– մտածեց Զօրօն եւ հարց տուեց.

– Քո նշանած ո՞րն է, գառ: – Եւ տղայի կինը, որ հէնց իր ուանկլյն էր, շատ դուր եկաւ:

«Ու էս սիրուն հարսնուկն՝ իմ հարսնուկ», – շոյեց հարսի մազերը:

– Ձեր կենաց: – Վրայ – վրայ երկու բաժակ գինի խմեց ու աւելի ուշադիր նայեց տղային: Տղայի բիբերը ուրախ առկայծում էին եւ աչքերի մէջ երգ կար: Հա երգ կար. Զօրօն որքան նկատել է, այսպիսի աչքունքով երիտասարդները, բոլորը, ձայնեղ են լինում:

– Դու խաղ ասել գիտե՞ս, գառ:

– Գիտեմ, – ուրախ պատասխանեց տղան:

– Թէ էդպէս է, քու քեռու բաժակին մի խաղ ասա:

Տղայի երգի ընթացքում էլի խմեց ու զգաց, որ աչքերը մշուշւում են ... Այդպէս շո՞ւտ ... փոքրիկ գաւաթներով դեռ մի քանի գաւաթ է խմել ... Ուրեմն էլ խմել պէտք չէ ... Զօրօն կերուխումի համար չի եկել ... Տանտէրը թող խմի ... Թող տանտէրը խմի ու հարբի, որդիները թող խմեն ... իսկ Զօրօն նպատակ ունի ... Ո՞ւր է Ալէն:

Պառաւը մանրիկ ու չափուկ դուրս ու ներս էր անում եւ շուրթերին գողտուկ ժպիտ կար:

– Ապրես, լաօ: – Զօրօն բաժակը մօտեցրեց շուրթերին եւ երկմտեց՝ խմի՞, չխմի՞, բայց խմեց: – Աւելի շնորհք ունենաս ... Բայց քու խաղ էդ չէ, ուրիշ պէտք է էղնի ... Հիմա դու ականջ դիր, ես ասեմ իմ խաղ:

Եւ մինչեւ սկսելը Զօրօն փակեց աչքերը եւ գլխահակ ուս ու իրանով տարուբերուեց, օրօրուեց, օրօրուեց, յետոյ ձայն տուեց իր երգին, – Հըյիյի՛, սա՛ր, – եւ կանչի հետ ձեռքը բարձրացրեց գլուխն ի վեր ու սկսեց երգել ... Երգում էր խուլ, ծերունական բեկբեկուն ձայնով, աչքերը գոց, ինքնամոռաց ու քանդուելով:

(Շար. 8)

DISQUES RECUS:

MONTAGNES D'ARMENIE
Stéreo 33 tours
par VARTKES VARTANIAN
Orchestre: BERNARD DEDEDJIAN
(10 Chansons arméniennes)

Fonds A.R.A.M

«1915 ԱՊՐԻԼ 24»
ՓՈՂՈՑԻ ԲԱՑՈՒՄԸ

Մարսէյլ («Յառաջ»)· –

1980, Դեկտեմբեր 13:

Բացառիկ օր մը Մարսէյլի հայ հասարակութեան համար: Երկար տարիներու ծրագիր մը, խոստում մը իր եզրակացութեան կը հասնի: Ֆրանսայի այլ քաղաքներու շարքին (Վիէն, Տէսին) Մարսէյլ եւս, որպէս հայաշատ կեդրոն, ունի այժմ իր

«1915 Ապրիլ 24»

փողոցը:

Պատմական արժէք ունեցող դէպք մը որ հրապարակաւ կուգայ յիշեցնելու 20–րդ դարու առաջին ահաւոր ողբերգութիւնը որուն զոհ գացին միլիոնաւոր հոգիներ որոնց միակ յանցանքը հայ ըլլալ էր:

Սակայն Մարսէյլի հայութիւնը չգիտակցեցաւ, չանդրադարձաւ այս դէպքին յոյժ կարեւորութեան: Զբերաւ իր խուռներամ մասնակցութիւնը: Հազիւ քանի մը հարիւր Հայեր, վաթսուն հազարէ աւելի միաւոր հաշուող գաղութէ մը, եւ որուն մէջ երիտասարդ տարրը յայտնապէս բացակայ էր, հաւաքուեցան ռիւ Շառլ Քաստուգի եւ Ավընիւ Սէն ժիւլիէնի անկիւնը: Պատճառները ինչ որ ալ ըլլան՝ օրը, ժամը, ցուրտը եւ այլն··· արդարացուցիչ չեն: Կազմակերպիչ մարմինը ըրաւ իր պարտականութիւնը: Արդեօ՞ք կային մասնաւոր նկատողութիւններ կամ պարզ անտարբերութիւն, հրաժարո՞ւմը, յանձնառութեան պակասը: Զգենք այս կէտը այլ առիթի մը, այս ալ առանձին նիւթ մըն է անկասկած:

×

Ժամը ճիշդ 11·05–ին, ժամանեց երեսփոխան – քաղաքապետ՝ Կասթոն Տըֆէռ: Ձինք դիմաւորեց Մարսէյլի Հայ Միութիւններու համադրող մարմինը (ստեղծուած այս առիթով եւ քաղաքապետարանի նախաձեռնութեամբ): Փրոֆ· Ռոպէր Աստատուրեան՝ նախագահը վերոյիշեալ մարմնին, ներկայացնելէ յետոյ քաղաքապետին Հայ Միութիւններու ներկայացուցիչները, տեղ առաւ Մարսէյլ քաղաքի դրօշով ծածկուած յուշաքարին մօտ զետեղուած ամպիոնին վրայ: Իր հակիրճ բայց ազդու խօսքերուն մէջ Փրոֆ· Ռոպէր Աստատուրեան վերյիշեց Հայկ· Ցեղասպանութեան պատմական իրողութիւնը, չեշտեց յաջորդական Թուրք կառավարութիւններու ժխտումը, ուրացումը, պարզեց վերապրող հայ բեկորներու հաստատումը այս հիւրընկալ հողերուն վրայ եւ սերունդներու ընդմէջէն անոնց կատարեալ համարկումը տեղական կեանքին պահելով հանդերձ միշտ իրենց ինքնատիպութիւնը եւ ընդգծեց մասնաւորապէս օրուան քաղաքական իմաստը եւ անոր արձագանգը: Ահաւասիկ մէջբերումներ Փրոֆ· Ռոպէր Աստատուրեանի արտասանած ճառէն որ կուտանք ֆրանսերէն բնագրին մէջ·

«*Le 24 Avril 1915, le gouvernement turc décidait de supprimer radicalement le peuple arménien .Depuis, malgré les changements de régime, d'hommes, malgré les évenements dont le 20e siècle est fertile, Ankara a toujours nié la réalité des 1.500.000 victimes.*

...«En nous proposant d'appeler cette artère marseillaise Avenue du 24 Avril 1915, en érigeant ce monument, vous nous rendez, Monsieur le Maire, un hommage officiel dont la profonde résonance humaine répond aux vœux de la communauté arménienne.

...«Pour l'ensemble des Arméniens de France, pour tous les Arméniens soucieux de maintenir leur identité, malgré leur dispersion et la multitude des courants de pensée, cette avenue du 24 Avril 1915 est un symbole, une étape dans la reconnaissance de ce terrible génocide qui, il y a 65 ans, décima tout un peuple».

Յետոյ, խօսք առաւ երեսփոխան քաղաքապետ՝ Կասթոն Տըֆէռ: Յիշեց հայ ժողովուրդի դարաւոր պատմութիւնը ակօսուած բազմաբիւր իրադարձութիւններով եւ ողբերգութիւններով, ջատագովեց ցեղային բարոյական յատկութիւններն ու արժէքներն ու առաքինութիւնները որոնք միշտ ճակատագրական պահերուն յաղթահարած են դժուարութիւնները, հակադարձուցած են ընթացքը պատմութեան: Անցաւ յետոյ Ֆրանսայի եւ հայ ժողովուրդի դարաւոր բարեկամական կապերուն, խաչակիրներէն մինչեւ Հայերու Մարսէյլ ժամանումը, հաստատումը ըլլա՛յ որպէս հետեւանք վաճառականութեան 17–րդ դարուն Լուտովիկոս ԺԴ· Թագաւորի եւ Քոլպէռի օրով, ըլլայ ԺԹ· եւ մանաւանդ 20–րդ դարուն որպէս հետեւանք 1915–ի ցեղասպանութեան: Ընդգծեց Սուլթան Համիտէն մինչեւ 1915 սկսած ու չարունակուած ջարդերը, ծանրանալով 1915–ի ողբերգութեան վրայ, անոր կազմակերպումին եւ հետեւանքներուն: Կ· Տըֆէռ անդրադարձաւ հայ ժողովուրդի այսօրուան իրականութեան վրայ որ կը տանի Հայը մայր հողէն մինչեւ Սփիւռքի զանազան վայրերը: Քաղաքապետը վեր առաւ հայ գաղութին բերած նպաստը Մարսէյլ քաղաքին, գաղութ մը որ պահելով հանդերձ իր ինքնութիւնը, իր բարքերը, իր լեզուն, իր մշակոյթը, իր եկեղեցին գիտցաւ պատշաճիլ տեղական կեանքին եւ եղաւ յաւելեալ կենսունակութիւն բերող տարրը: Կասթոն Տըֆէռ աւելցուց որ երբեք հարց չէ ունեցած հայ գաղութին հետ: Յետոյ, բացատրեց իր կատարելիք արարքին իմաստը, ըսելով թէ բացումը կատարելով «1915 Ապրիլ 24» փողոցին քօղազերծելով յուշաքարը յանուն Մարսէյլ քաղաքին պիտի կատարէ հայ գաղութին հանդէպ բարեկամութեան, համախոհութեան եւ հաւատարմութեան արարք մը:

Նոյնպէս, ահաւասիկ մէջբերումներ Կասթոն Տըֆէռի արտասանած ճառէն որ կուտանք իր ֆրանսերէն բնագրին մէջ·

...«L'histoire du peuple arménien a été tantôt heureuse, tantôt dramatique, jusqu'au jour où le Sultan s'en est pris à lui et jusqu'au jour du 24 Avril 1915, jour du déclenchement du Génocide. Il faut savoir que ce génocide, que ces assassinats après avoir frappé à la tête: les intellectuels, les professeurs, les avocats, les medecins, les commerçants les plus connus et les plus influents qui se trouvaient à Constantinople, se sont poursuivis par l'assassinat de milliers et de miliers d'Arméniens qui fruyant la capitale étaient poursuivis par des hordes militaires qui jusque dans les deserts les ont harcelés, assassinés, réduits à néant.

...«Je crois pouvoir dire qu'à Marseille, vous avez toujours été bien accueillis, considerés comme vous meritez de l'être. Après le génocide de 1915, beaucoup d'Arméniens sont venus s'implanter à Marseille, d'abord comme ouvriers dans les industries traditionelles de l'époque, puis comme artisans, comme commerçants, comme membres de professions liberales. Votre communauté a apporté à Marseille ses qualités d'origine: de sérieux, d'acharnement, de qualité du travail, de scrupule, d'honêteté. Vous êtes pleinement Français, comme vous avez su aussi rester pleinement Arméniens. C'est une situation très particulière d'une communauté qui reste elle-même, fidèle à ses traditions, sa religion, sa culture, sa langue et qui a su aussi parfaitement s'integrer dans sa patrie d'adoption. En tant que Maire, je peux dire, et c'est un hommage que je tiens à vous rendre, que je n'ai jamais eu de problème avec la communauté arménienne.

«Il restait à vous rendre un hommage public, solennel, officiel. Il fallait pour cela baptiser une rue du nom du 24 Avril 1915, au nom de la Ville de Marseille, je ferai envers la Communauté Arménienne le geste de l'amitié, de la solidarité, et de la confiance».

Ճառէն անմիջապէս յետոյ, Կասթոն Տըֆէռ ներկաներու ծափահարութիւններուն տակ քօղազերծեց յուշաքարը որ զետեղուած է փողոցին սկիզբը եւ ուր արձանագրուած է՝

Avenue du 24 Avril 1915
GÉNOCIDE ARMÉNIEN

Փողոցի երկայնքին, շուրջ 1600 մեթր, պիտի ըլլայ անշուշտ տեղ տեղ արձանագրութիւններ: Քանի մը վայրկեան յետոյ, ժողովուրդը ցրուեցաւ առանց որեւէ միջադէպի:

×

Ներկայ եղան բազմաթիւ օտար անձնաւորութիւններ: Յիշենք յատկապէս՝ Իրմա Ռափիւզի՝ ծերակուտական և փոխ – քաղաքապետ, Մարիւս Մաս՝ շրջանի ընդհ· խորհրդական, Միշէլ Փըզէ, Թաղապետական խորհուրդի անդամ, Տիկին Լուիզէ, Ժան Պոնա, Ռ· Նազարեան, Միգրահի, Գուլոմպ՝ քաղաքապետական խորհուրդի անդամներ, Սան Մարքօ՝ քաղաքապետարանի ընդհ· քարտուղար եւ այլ անձնաւորութիւններ: Ներկայ էին Յակոբ Եպս· Վարդանեան, եկեղեցիներու հոգեւոր հովիւներ, Սարգիս վրդ· Դաւիթեան, Աւետարանական եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւներ եւ հայկ· միութեան ներկայացուցիչներ:

×

Կիրակի, Դեկտեմբեր 14–ի տեղական մամուլը արձագանգ եղաւ դէպքին, իւրաքանչիւրը ջանալով քարոզել թէկուզ իր ծուխին համար թէ օրուան հանդիսութիւնը Հայկ· Ցեղասպանութիւնը խորհրդանշող դէպք մըն էր: Այսպէս, «Լը Փրովանսալ» (ընկերվարական) իր երկրորդ էջին կէսը կը նուիրէ այս բացումին, երկու նկարներով, բայց քաղաքական ոչ մէկ մեկնաբանութիւն, նոյնիսկ ակնարկ մը, պարզ եւ հարազատ նկարագրութիւն մը: «Լը Մերիտիոնալ (աջակողմեան) կը խորագրէր՝ «փողոց մը, ոգեկոչելու համար հայկական ցեղասպանութիւնը», երկու նկար, բայց շատ կարճ, հարեւանցի եւ գրեթէ պարապ տողեր, անշուշտ չէր կրնար առաջին տեղը տալ Կասթոն Տըֆէռի եւ անոր հետ···: Իսկ «Լա Մարսէյեզ» (համայնավար) հինգերորդ էջին մէկ աննշան անկիւնը, առանց նկարի, շատ կարճ տողերով կ'ըսէ թէ ի՞նչ է 1915 Ապրիլ 24–ը հայ ժողովուրդին համար և ապա կը նշէ որ համայնավար ներկայացուցիչներ մասնակցած են բացումին, թէ փողոցը տրուած է Մարսէյլի Հայ Միութիւններու համադրող մարմնի պահանջին վրայ· (սխալ· ինչպէս «Յառաջ»ի մէջ յիշած էինք, Յուլիս 11ին, 1967ին Հ· Յ· Դաշնակցութեան պահանջին ընդառաջելով քաղաքապետը ընդունած էր սկզբունքը եւ որոշած մկրտել Մարսէյլի փողոցներէն մին «1915 Ապրիլ 24»)· համայնավար օրաթերթը կը շարունակէ, եւ աւելի երկար գրելով, ըսելով թէ ի մօտոյ նաեւ Մարսէյլ պիտի ունենայ իր «Մանուշեան փողոց»ը:

×

Այս տողերով պիտի վերջացնէինք մեր թղթակցութիւնը եթէ Կիրակի օր չտեղեկանայինք թէ Շաբաթ գիշեր, անծանօթներ յուշաքարը պղծած են վրան թափելով մելան կամ ներկ: Երկուշաբթի «Լը Փրովանսալ» միայն կ'անդրադառնար միջադէպին խորագրելով՝ «մեծ յուզում Սէն ժիւլիէնի մէջ· բացումէն քանի մը ժամ յետոյ յուշաքարը պղծուած է»: Նիւթական վնասները չնչին են, սակայն բարոյական հետեւանքները կրնան աւելի լուրջ ըլլալ: Հեշտ է անշուշտ ենթադրութիւններ ընել, նոյնիսկ կարելի է համոզում մը գոյացնել եւ յետոյ···:

×

Նահատակաց Յուշարձանէն յետոյ, որ այնքան մելան հոսեցուց եւ դիւանագիտական միջադէպեր ստեղծեց, ահա «1915 Ապրիլ 24» փողոցը եւ այս անգամ ուղղակի հրապարակի վրայ, բայց առանց Թուրք բառին:

Այս առիթները ուրիշ բան չեն եթէ ոչ կոչեր, կոչեր նախ հայու արժանաւորութեամբ ապրելու, մեր ազգային հաւաքական կեանքը անխոցելի պահելու, ճիգերը կեդրոնացնելու մեր քաղաքական դատի կիրարկման ճամբուն վրայ: Հաւատարիմ մնալու մեր բիւրաւոր Նահատակներու կտակին:

ԿԱՐՕ ՑՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ
= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՓԷՏԱՑԻՆԵՐԸ

Մութ հովիտէն՝ վիրաւորուած ձիերու ռնոցի ձայներ հովին հետ վերը քարերուն վրայ կ'իյնային: Նաւոյին այնպէս կը թուէր, որ այդ ամբողջը իր ըմպանած քիւրտին ձայնն էր, որ հովտին չափ լայն իր բերանը բացած կը պոռար իրեն: Փոքրիկ շարժում մը – շտկել հըրացանը ու քաշել բլթակը: Նաւօն ըրաւ այդ՝ առանց հաւատալու, որ այդ շարժումով մէկը կը սպաննէր: Կամաց մը ելաւ իր տեղէն ու մութին մէջէն դէպի հովիտ քալեց այն հաւատքով, որ թերեւս ողջ գտնէր իր դժբախտ զոհը: Միտքը ինկաւ, որ քիւրտը իր վզէն կախած կաշիէ տոպրակ մը ունէր:

Հովիտը կարծես անյատակ մթութիւն մըն էր՝ լուսնկայի պատանքի գոյն լոյսով շաղուած: Միջոցը ձիերու հոգեվարքի ձայներով լեցուած էր: Ձիերու ոտքոց, լայն փնչածակերէն փռռոց· ու մարդկային չլսուած անծանօթ ձայներ:

Նաւօն չէր հաւատար, որ մարդիկ կըրնային այդ տեսակ ձայներ հանել: Քանի կը մօտենար՝ ձայները կը շատնային, կարծես այդ բոլորը իր մարմնէն դուրս կուգային:

Խիտ մթութեան շատ վարժ այդ ջրաղացպանը առաջին անգամ ըլլալով մութին մէջէն քալող երախայի մը սարսուռը զգաց, երբ տեսաւ որ ձի մը, առջեւի երկու ոտքերուն վրայ, գլուխը տնկած ի զուր կ'աշխատէր գետնէն վերցնել ետեւի ոտքերը: Միջնադարեան միաբանի մը երեւակայութեան մէջ քարացած փոքրիկ կոտոշներով դժոխքի ճիւաղ մը ըլլար կարծես: Ուրիշ մը իր վիզը կը վերցնէր ու ձգէր յանկարծ ուռեցած փորի տքոցով:

Նաւօն գտաւ քիւրտի դիակը, զարմացաւ որ ան շարժած չէր ու մնացած էր իր ձգածին պէս, գլուխը քարի մը վրայ, գրուած, սրունքները իրարմէ փարատ: Փնտռեց կաշիէ տոպրակը: Երբ ձեռքը քիւրտի հագուստին տարաւ, արիւնն էր որ քսուեցաւ՝ կպչուն ու թաց: Գտաւ կաշիէ տոպրակը: Անոր մէջ կային թուղթ մը, նուախս մը, մի քանի զինուորական կոճակներ ու հայելիի կտոր մը: Առաւ այդ բոլորը ու իր ցաւոտ ոտքերով աճապարեց հովտէն վեր ելլել: Ոտքերը կը կքէին, քրտինք մըն էր որ բռնած էր զինք: Անոր այնպէս կը թուէր, որ պիտի չկրնար վերը հասնիլ, լեռը կարծես փխրուն հողի մը պէս ոտքերուն ներքեւ կուգար ու իր ետեւ ձիերու եւ մարդոց նուոյը իր ոտքերը կը բռնէր խոշոր ճանկի մը պէս:

Երբ վեր ելաւ, փիւղայինները կը քնանային հանգիստ, ու նորածին երախայի սուր ճիչը կար: Հովտէն եկած ձայներէն շունը՝ Զալօն, անհանգիստ հոս հոն կը վազվզէր, կ'երթար խոշոր ապառաժի մը վրայ նստած մի քանի Փէտայիներու տրեխները կը հոտուըտար ու նորէն ուշ մնացողի մը պէս աճապարոտ, դունչը դէպի հովիտ՝ կը հաչէր չոր արձագանգով: Պարզկայ, աստղկոտ գիշերին մէջ հովիտի ձայները աւելի որոշ կուգային եւ Զալօն անհանգիստ կ'ընէին:

(Շար· 222)

Fonds A.R.A.M

ԼԻՈՆ. — Պ. Երուանդ Վարդանեան, Տէր եւ Տիկին Վարուժան Վարդանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Փօլօ Վարդանեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Վահագն Վարդանեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Արմենուհի Վարդանեան, Տէր եւ Տիկին Արմէն Վարդանեան եւ զաւակները (Լոս-Անճըլըս), Տէր եւ Տիկին Սարգիս Տէմիրճեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Մարի Տէմիրճեան եւ զաւակները (Տիթրոյթ), Այրի Տիկին Մազլումեան եւ զաւակները (Գահիրէ), Տէր եւ Տիկին Կարապետ Պազարճեան եւ զաւակները (Երեւան), Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Եկաւեան եւ զաւակները (Երեւան), Տէր եւ Տիկին Լիպարիտ Ոսկանեան եւ զաւակները (Երեւան), Այրի Տիկին Ազնիւ Տէմիրճեան եւ զաւակները (Երեւան), Այրի Տիկին Մարի Վարդանեան եւ զաւակները (Մուսուլ), Տէր եւ Տիկին Ժիւլիէթ Մանուկեան եւ զաւակները (Պէյրութ) խոր ցաւով կը տեղեկացնեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ մօր, քրոջ, հօրաքրոջ, հարսին՝

ԵՂԻՍԱԲԷԹ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ
(Ծնեալ Տէմիրճեան)

մահը, որ պատահեցաւ Դեկտ. 22-ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Չորեքշաբթի, Դեկտ. 24, ժամը 14-ին Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Շամփանեը-Օ-Մոն-Տ'Օռի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՊԱՏԱՐԱԳ
ՄՈՆՄԱՐԱՆՍԻԻ
ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ՄԱՏՐԱՆ ՄԷՋ

Մոնմօրանսիի Հանգստեան Տան մէջ պատարագ կը մատուցուի, Շաբաթ, Դեկտ. 27ին, առաւօտեան ժամը 10.30ին:

Կը պատարագէ՝
Մեսրոպ Քհնյ. Ժամկոչեան

Կը հրաւիրուին հայ հաւատացեալներն ու Հանգստեան Տան պատսպարեալներու ազգականական պարագաները:

ՎԱՐՁՈՒ Է-A LOUER

Appartement 4 pièces, 75 m2,
à Fontenay - sous - Bois.
Tél. 208. 86. 68

ՀԱՅԿ. ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ
ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ՎԱԼԱՆՍ

Ճաշ — Պարահանդէս
ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

կազմակերպուած
Տիկնանց Օժանդակ Յանձնախումբին կողմէ:

Չորեքշաբթի, Դեկտ. 31, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ:

Հ.Բ.Ը.Մ.ի Ե. Հիւսիսեան սրահին մէջ
6 Ֆավանթին փողոց – Վալանս

Գեղարուեստական բաժին, Հայկական ընտանեկան մթնոլորտ եւ համեղ ակընկալներ...

կը խնդրուի կանխաւ ապահովել սեղանները դիմելով Միութեան անդամներուն կամ հեռաձայնելով՝ 43.02.53 թիւին:

Réveillon

CLUB DES JEUNES DE L'U.G.A.B.
DE MARSEILLE

Mercredi, 31 *Déc. de* 21.30 *à l'aube*
33, *Cours Pierre Puget,*
13006 — *Marseille*
Réservations:
Tél. 70.72.10, - 49.01.19. - 37.75.97

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ՝
Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութեան
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 18ԻՆ
Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի մասնաճիւղին,
ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 11

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Դեկտ. 25ին, Ֆրանսական ձայնասփիւռի Ֆրանս-Քիւլթիւռ կայանէն, ժամը 9.02ին Հայկ. յայտագիր (Հայկ. Ծընունդին մասին) եւ հեռատեսիլի Ա. կայանէն ժամը 9.30ին՝ Հայկ. Սփիւռքը:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Այրի Տիկին Մերանկիւլեան 100 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին ի յիշատակ իր ամուսնոյն՝ Եղիշէ Մերանկիւլեանի մահուան Ա. տարելիցին:

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Այս Կիրակի, 28 Դեկտեմբեր, Ս. Ստեփանոս նախասարկաւագին եւ առաջին մարտիրոսի տօնին առիթով Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի բազմաձայն Ս. Պատարագ: Յաւարտ Ս. Պատարագի՝ հոգեհանգիստ կը կատարուի Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ծառայած հանգուցեալ դպիրներուն համար:

EREVAN

JOAILLERIE - BIJOUTERIE - HORLOGERIE

CREATION — REPARATION — REPRISE

HORLOGERIE:— Seiko - Arcin - Rosse - Duke - Sevan

×

10% *sur les Montres et les Bijoux*
%15 *en Joaillerie (bagues, pendentifs, broches).*

POUR LES FETES OFFREZ UN BIJOU
on se souviendra de vous...

EREVAN
17, RUE FONTANCE, 13006 MARSEILLE
TÉL. (91) 42. 40. 55

MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
9, Rue de Madrid — Alfortville

ԱՄԱՆՈՐԻ ԽՆՋՈՅՔ

Դեկտեմբեր 31, ժամը 21էն սկսեալ

– Ընթրիք, գեղարուեստական բաժին:
– Էլիզ Յովհաննէսեան
– Վիգէն եւ իր ընկերակիցը

Գին՝ 130 Ֆ.:

Տեղերը հեռաձայնով ապահովել.–
– Էտմոն Զ.– 375.67.52
– Արթօ Ֆ.– 375.66.15
– Ա.Հ.Մ.Տ.– 376.55.89

(Սահմանափակ տեղեր):

UGAB - JEUNES
OUVERTURES

**L'ACCUEIL
DU NOUVEL AN**

le Mercredi, 31 Déc. à partir de 23 h.
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, Rue de Courcelles, Paris 17e
Dessert, Champagne, Cotillons etc.
Participation aux frais
Inscription à l'UGAB:
11, Sq. Alboni (16e) — Tél. 520.03.18

EREVAN restaurant
ՀԱՑԱՏՈՒՆ ԵՐԵՒԱՆ

26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՔՈՒՐ ԽՈՀԱՆՈՑ – ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՋԵՐՄ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՉԻԹԱՊՈՒՐ, ՄԱՆԹԸ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ԼԱՀՄԱՃՈՒՆ ՈՒ ՉԻ-ՔԷՕՖԹԷ
(Պատուէրի վրայ)

ՈՒՐԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՍՈՒ-ՊԷՕՐԷԿ

ԵՒ ԱՄԷՆ ԿԻՐԱԿԻ ԱՌՏՈՒ՝ ՊԱՏՈՒԷՐԻ ՎՐԱՅ՝ ԽԱՇ

ՈՒՐԲԱԹ ԵՒ ՇԱԲԱԹ՝
ՎԻԳԷՆ

FERME LE MARDI ՓԱԿ Է ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՃԱՇ ԿԸ ՀԱՅԹԱՅԹՈՒԻ ՆԱԵՒ ՏՈՒՆԵՐԸ, ԱՊՍՊՐԱՆՔԻ ՎՐԱՅ:

1981-Ի ՕՐԱՑՈՅՑ

Համախմբերգչական Միութեան Ֆըրասայի շրջանի կեդ. Վարչութիւնը կը ծանուցանէ բոլոր հայրենակիցներուն, որ Միութեան 1981- օրացոյցները լոյս տեսան: Մասնաճիւղերու Վարչութիւնները ստացան իրենց բաժինը: Փափաքողները կրնան դիմել վարչական անդամներուն:

Offre d'Emploi

«LE HOME ARMENIEN» de St. Raphaël (Var) recherche un cuisinier spécialités arméniennes, à partir du 1er JANVIER 1981.
Salaire Intéressant.
Téléphoner au (94) 95. 00. 30

Imprimé Sur Les Presses Du Journal «HARATCH»-83, Rue D'Hauteville-75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՕՕՆԱԾԱՌ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Կիրակի, Յունուար 11,
ժամը 15-էն սկսեալ

Հովանաւորութեամբ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Կաթ. Պատ. Հայոց Եւրոպայի
եւ Առաջնորդ Փարիզի

Աշակերտութեան կողմէ երգ, պար եւ զաւեշտ:

Ծոխ Պիւֆէ:

Մուտքը ազատ է:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
13. Rue du Perche — Paris (3e)

ԾՆՆԴԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Չորեքշաբթի, 24 Դեկտեմբեր Ճրագալոյց Ծննդեան

Ժամը՝ 17-ին՝ Երեկոյեան Ժամերգութիւն եւ մարգարէական թուղթերու ընթերցում:

Ժամը 18-ին՝ Ձայնաւոր Ս. Պատարագ, զոր կը մատուցանէ

Հայր ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԴԵՐՁԱԿԵԱՆ, Տեսուչ Սեւրի Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի:

Հինգշաբթի, 25 Դեկտեմբեր Ծնունդ Տ. Մ. Յիսուսի Քրիստոսի

Ժամը 11-ին՝ Հայրապետական Ս. Պատարագ զոր կը մատուցանէ

ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ, Առաջնորդ Կաթողիկէ Հայոց Ֆրանսայի:

Հինգշաբթի, 1 Յունուար, Կաղանդ. Տօն Տնօրէնութեան Քրիստոսի

Ժամը 11-ին՝ Ձայնաւոր Ս. Պատարագ:

Կիրակի, 4 Յունուար, Յայտնութիւն եւ Մկրտութիւն Քրիստոսի

Ժամը 11-ին՝ Հայրապետական Ս. Պատարագ եւ Կարգ Մկրտութեան Քրիստոսի զոր կը կատարէ

ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ, Առաջնորդ Կաթողիկէ Հայոց Ֆրանսայի:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
ԱՄԱՆՈՐԻ ՅԱՅԳՕՆՔ
ԴԵԿՏ. 31, ԺԱՄԸ 22-ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE DE MARSEILLE
12 - 14 Rue St. Bazile, Marseille 1er

REVEILLON
DE LA ST. SYLVESTRE

Mercredi, 31 Déc. de 22 h. à l'aube
avec l'Orchestre
«ARMENIAN'S SUNSHINE» (Paris)
dirigé par ROBERT PAPAZIAN
Menus de Réveillon, ambiance, cotillons. — Prix 245 *F.*
Réservation: MCA (91) 50.15.09,
MILTON 90.90.10,
CHALDJIAN 66.18.80
VARTANIAN 51.29.90

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ՆՈՐՈԳՈՒԹԵԱՆ Ի ՆՊԱՍՏ
ՆՈՒԷՐՆԵՐ
Դ. ՑԱՆԿ

Նախորդ երեք ցանկերու գումար 340.015

Միքայէլեան Երուանդ, Նշանեան Դանիէլեան 1000-ական, Էքիզեան, Սէմիզեան, Պրուսալեան Ժորժ, Պաստըրմաճեան Կ., Քերոսլեան 500-ական, Պաշխալէյէրէքեան, Մալճեան 300-ական, Նշանեան Ս. 250, Տէր Մինասեան, Պէրպէրեան Վարդան, Գավէզեան Թոմաս, Հելվաճեան, Քարամանեան Մ., Արթինեան Լեւոն, Շալճեան ընտանիք, Կիրակոսեան Քաժան, Իսկէնտէրեան Ս. 200-ական, Քարապիլլիքեան Ե., Էֆթեան Լեւոն 150-ական, Ճամպազեան Ա. 125 Ֆ.:

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղը, շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղիկի. – Պր. Թէլէրօկլանի թաղման՝ Տէր եւ Տիկին Պ. Մ. Աջաքար 200, Պ. Դարբինեան, Պ. Ղազար Տէրտէրեափար 100-ական, Պ. Ղազար Տէրտէրեանի հոգհն. Տէր [illegible] 40:

Fonds A.R.A.M

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
25
JEUDI
25 DECEMBRE
1980

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

LE NUMERO 2 F.

56ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.806 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 56e ANNÉE — No 14.806

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

«Այլեւս խօսքի հարկ չկայ, պէտք է գործի անցնիլ»

ԿԸ ԳՐԷ ԱԼԻ ՍԻՐՄԷՆ

Դեկտ. 23-ի «Հիւրրիյէթ»ը «Ճումհուրիյէթ»էն արտատպած է այս յօդուածը, որու խորագիրն է՝ «աւելի խօսքի հարկ չկայ»:

«Շարըք Արըեաք եւ Էնկին Սէվեր, աչքը գարձած, արեան ծարաւի եւ ինչ ընելը չգիտցող կազմակերպութեան վերջին զոհերն են: Շարըք Արըեաք – Թուրքիան ներկայացնող հիւպատոս մըն է, Էնկին Սէվեր՝ Թուրքիոյ Հանրապետութեան ոստիկաններէն մին: Ամէն ինչ պարզ է. մեր երկու ներկայացուցիչներու անձնաւորութեանց մէջ Թուրքիոյ Հանրապետութիւնն է որ յարձակում կը կրէ:

«Յարձակումներուն նպատակը ինչ է արդեօք ըսելով եթէ հարցնելու ըլլաք, արեան ծարաւիներուն անմիտ կազմակերպութիւնը պատասխան չի կրնար տալ:

«Թրքական հողերու վրայ Հայաստանի մը հիմնադրութի՞ւնն է ուզուածը:

«Ամէն ոք գիտէ թէ, եթէ արար աշխարհ միանայ, մեր հողերուն վրայ նըման չինծու Պետութիւն մը չեն կրնար հիմնել տալ:

«Վրէժխնդրութի՞ւնն է արդեօք ուզուածը: Որմէ՞ եւ ինչ՞ բանի վրէժն է որ կ'առնուի: Քանի որ Թուրքիոյ Հանրապետութեան պատմութեան մէջ Հայերու դէմ կատարուած որեւէ դէպք գոյութիւն չունի:

«Եթէ հայկ. Ջարդին հաշիւն է պահանջուածը, այդ հաշիւը՝ Թուրքիոյ Հանրապետութիւնը չէ՛ որ պիտի տայ: Որովհետեւ, այս Պետութիւնը հայկ. Ջարդը ծրագրող եւ կազմակերպողներու դէմ պայքարելով է որ հիմնուած է: Եւ, Թուրք ժողովուրդը՝ քինախնդիր չէ: Այնքան որ, իր քաղաքացիներուն, իր եղբայրներուն դէմ գործուած ոճիրներու հաշիւը պահանջելու պատրուակով՝ ոեւէ Հայու դէմ որեւէ յարձակում կատարելու փորձ չէ ըրած: Եւ մենք այս կացութիւնը պատիւ կը զգանք: Մեր երկրին մէջ ապրող հայկ. ծագումով քաղաքացիներուն կեանքին, ինչքին եւ պատուին ապահովութիւնը մեր պատիւն է. մենք, անոր վրայ կը դողանք: Եւ, Թուրքիան, իր այս վերաբերումով համայն աշխարհին ցոյց կուտայ, թէ յարձակումները որքա՛ն անհիմն են: Եւ սակայն, Թուրքիոյ Հանրապետութիւնը իր գոյութեան, իր միասնութեան եւ իր ներկայացուցիչներուն դէմ կատարուած յարձակումներուն հանդէպ անտարբեր չի կրնար մնալ:

«Ցարդ, օտար, զանազան երկիրներու մէջ կատարուած յարձակումներու պատասխանատուները չկրցան ձեռք ձըգ-ուիլ: Եւ նոյնիսկ, Ֆրանսայի նման կարգ մը երկիրներ, դէպքերուն պատասխանատուները հետապնդելու անտարբերութեան անհաւատալի օրինակներ ցոյց տուին: Աւելի խօսքի կարիք չկայ. մեր պորտը մե՛նք կտրելու ստիպուած ենք:

«Արտասահմանի հայ ահաբեկչական բոյներն ու կազմակերպութիւնները հըրապարակ հանելն ու ասոնց աչքը դարձած, անմիտ միլիթանները ոչնչացնելու պարտականութիւնը՝ Թուրքիոյ Հանրապետութեան կ'իյնայ: Թուրքիոյ ներկայացուցիչներուն դէմ աշխարհի չորս ծագին մէջ կատարուող յարձակումներուն դէմ՝ ո՛չ մէկ տեղ, ո՛չ իրաւունքը եւ ո՛չ ալ հիւրընկալ պետութեան զօրութիւնը ի գործ կը դրուին:

«Ինչ ապրիլ ըներ է ալ քաջալերուին, կամ ուժ առնեն, ափ մը թէրօրիսթին Թուրք Պետութենէն աւելի հզօր ըլլալը փաստելու ժամանակը եկած է: «Աւելի խօսքի հարկ չկայ. այլեւս գործի անցնելուատենն է»:

ԳԱՌԶՈՒ՝

«Ի ՅԵՐԿԻՐ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ»

Այս խորագրով Գառզու գծագրութիւն մը նուիրած էր Ֆիկառօ-ի ընթերցողներուն Դեկտ. 24ին: Տխուր Կաղանդ Պապա մը, որ չի կրնար իր պաշտօնը կատարել, երկինք մը՝ խճողուած մահուան մեքենաներով, երկիր մը՝ կրակելու պատրաստ զէնքերով: Տեսիլք մը որ Յայտնութիւնը կ'աւետէ, արիւնը եւ մահը: Գառզու լաւատես չէ, բայց ինչո՞ւ ըլլար: Արուեստագէտը աւելի հեռու կ'երթայ: Ինչ որ կը նշմարէ այն վըտանգներն են, որոնք կը սպառնան մեր մոլորակին 20-րդ դարու այս վերջին շրջանին: Եւ սակայն՝ Ծնունդը պէտք է յոյս բերէ: Ոչ միայն յոյս: Վասնզի մարդոց կը պատկանի եւ միայն անոնց իրենց ճակատագիրը շինել: Պայմանաւ որ վըճռած ըլլան իրենց բոլոր ուժերով պայքարիլ սատուածներուն դէմ խաղաղութեան համար, բայց նաեւ՝ ազատութեան, առանց որուն խաղաղութիւնը գերութիւն է:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ԴԵԿՏ. 16 – 18)

ՍՈՒՐԷՆ ԱԲՈՎԵԱՆԻ ՀԱՒԱՔԱԾ ՆԻՒԹԵՐԸ ԿՈՂԲ ԳԻՒՂԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ

Հայաստանի հնագոյն գիւղերէն մէկուն՝ Կողբի, Մշակոյթի Տան Տնօրէն Սուրէն Աբովեան հարուստ նիւթ հաւաքած է հայրենի գիւղի պատմութեան վերաբերեալ: 26 հազար տեսրակներու եւ տասնեակ ալպոմներու մէջ ան չարադըրած ու ամփոփած է գիւղին պատմութիւնը՝ Դ. դարէն մինչեւ մեր օրերը: 30 տարուան ընթացքին Սուրէն Աբովեան հետզհետէ հարստացուցած է երկրաբանական թանգարանը, ուր հաւաքուած են նիւթական մշակոյթի մնացորդներ, յուշարձաններու մանրակերտներ, աշխատանքի գործիքներ, արուեստի առարկաներ: Հետաքրքրական է նշել, որ գիւղի մօտակայքը պեղումներու ընթացքին յայտնաբերուած ամանեղէնի վրայի ներկը եւ նախշերը գիտնականներու կարծիքով կը նմանին Էրեբունիի նոյնատեսակ նիւթերու գոյներուն ու նախշերուն: Սուրէն Աբովեան գրի առած է նաեւ բազմաթիւ աւանդութիւններ, երգեր ու հէքեաթներ:

×

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ «ՆԱՀԱՊԵՏԸ» ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԲԵՄԱԴԻՐԻՆ ՈՒ ԴԵՐԱՍԱՆՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

Վեդի աւանի «Մասիս» շարժանկարի սրահին մէջ տեղի ունեցած է հանդիպում մը «Նահապետը» ժապաւէնի բեմադիրին ու դերասաններուն հետ: Նախ ցուցադրուած է ժապաւէնը, որմէ ետք բեմադիր Հենրիկ Մալեան, դերասաններ Սօս Սարգսեան, Գուժ Մանուկեան, Սոֆիկ Սարգսեան խօսած են «Նահապետը» շարժանկարի ստեղծման, պատրաստութեան եւ կարգ մը այլ դժուարութիւններու մասին եւ պատասխանած են հանդիսականներու հարցումներուն:

ԱՆԴԱՍՏԱՆ

Արեւելեան կողմն աշխարհի
խաղաղութի՛ւն թող ըլլայ···
Ո՛չ արիւններ, քրտինք հոսին
Լայն երակին մէջ ակօսին·
Ու երբ հնչէ կոչնակն ամէն գիւղակի,
Օրհներգութի՛ւն թող ըլլայ:

Արեւմտեան կողմն աշխարհի
Բերրիութի՛ւն թող ըլլայ···
Ամէն աստղէ ցօղ կայլակի,
Ու ամէն հասկ ձուլէ ոսկի·
Եւ ոչխարներն երբ սարին վրայ արածին,
Ծիլ ու ծաղի՛կ թող ըլլայ:

Հիւսիսային կողմն աշխարհի
Առատութի՛ւն թող ըլլայ···
Ոսկի ծովուն մէջ ցորեանին
Յաւէտ լողայ թող գերանդին·
Ու լայն ամբարն ալրւններուն երբ բացուի,
Բերկրրութի՛ւն թող ըլլայ:

Հարաւային կողմն աշխարհի
Պտղաբերում թող ըլլայ···
Ծաղկի՛ մեղրը փեթակներուն,
Յորդի գինին բաժակներուն·
Ու երբ թխեն հարսերը հացը բարի,
Սիրերգութի՛ւն թող ըլլայ:

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԶԱՀԼԷ ամբողջովին պաշարուած քաղաք մըն է քանի մը օրէ 6000 սուրիացի զինուորներու կողմէ: 100 հազարէ աւելի բնակչութիւնը, մեծամասնութեամբ քրիստոնեայ սկսած է սնունդի պակասէ տառապիլ, ջուր եւ լոյս ալ չկայ: Պաշարումին վերջ տալու համար, սուրիական իշխանութիւնները կը պահանջեն որ Քաթայէպները յանձնեն միջ – քրիստոնէական բախումներու պատասխանատուները, ինչ որ Քաթայէպները կը մերժեն:

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հաղորդեն որ չորս Պաղեստինցիներ, որոնք մասնակցած էին եգիպտական դեսպանատան գրաւման, 1979 Յուլիսին մահուան դատապարտուեցան: Արդէն դատապարտուած էին զինուորական Ատեանի մը կողմէ, 1979-ին բայց վերաքննութեան ատեն վճիռը բեկանուած էր Զինուորական Գերագոյն Ատեանին կողմէ, այն առարկութեամբ թէ ամբաստանեալները զինուորական օրէնքի ենթակայ չեն: Այս անգամ վճիռը քաղաքային ատեան մը տուաւ:

ԹԵՀՐԱՆԻ զուիցերական դեսպանատան առաջին քարտուղարը այցելած է ամերիկացի 52 պատանդներէն երեքին միայն եւ յայտնած թէ պարսիկ իշխանութիւնները մերժած են Ծննդեան արարողութիւն մը պատանդներուն համար, ոչ – ամերիկացի օտար կրօնաւորին կողմէ: Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն միւս 49 պատանդները կրնան Թեհրան չըլլալ այլ երկրին հիւսիսային շրջանը փոխադըրուած, բայց ամերիկեան Արտաքին նախարարութիւնը կը խորհի թէ պատանդներէն ոմանք բանտն են:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ գիները 0,7 առ հարիւր յաւելում կրած են Նոյեմբերէն, ինչ որ տարուոյն սկիզբէն ի վեր 12,7 առ հարիւր կը նշանակէ եւ 13,5-ի կը հասնի ամբողջ տարուան համար, քանի մը օրէն:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ, 300 հոգինոց խմբակ մը կրակի տուած է ՄԱԿ-ի մէկ շէնքը ցոյցի մը ընթացքին: Ցուցարարները կը բողոքէին որ ՄԱԿ-ը անկարող է վերջ տալու Իսրայէլեան յարձակումներուն Հարաւ – Լիբանանի վրայ:

ԺԻՍՔԱՐ Տ'ԷՍԹԷՆ ընտանիքով Անթիլեան կղզիները գնաց Ծննդեան արձակուրդները անցընելու համար: Մեկնումը երեք ժամ յապաղում կրեց, օդանաւին մէկ շարժակին խանգարումին հետեւանքով: Նախագահը կը ճամբորդէր օդանաւային գիծերու ընթացիկ թռիչքով մը:

ՏՈՄՍ

ՍՈՒՏԸ ՄԵՐ ՄԷՋ

Սուտը մեր մէջն է՝ համատարա՜ծ: Ու մեզ կը սպաննէ, կը կոտորակէ, աւելի անողոք քան ցրուումը աշխարհի տաբածքին կամ երկփեղկումը՝ Հայրենիքի եւ Սփիւռքի միջեւ:

Սուտը ա՛զգը անկարելի կը դարձնէ՝ անկարելի դարձնելով հաղորդակցութիւնը:

Հաղորդակցութիւնը գիր է: Ու գիրը՝ ստաթաթախ պարիսպներ կը ստեղծէ մեր ժողովուրդի խաւերուն միջեւ:

Հայ մամուլը սուտով լեցուն է Հայաստանէն ներ՛ս թէ դուրս: Ամէն գիր իր գրողն ունի 'ու ամէն գրող՝ իր հսկիչը:

Կը գրուի միայն այն որ արտօնուած է հսկիչին կողմէ: Ու արտօնուածը փառաբանում է կամ ձաղկում. ոչ՛ մէկ ատեն հաղորդակցութիւն: Հսկիչը կը խեղաթիւրէ կամ կ'արգիլէ: Կը ստէ՝ երկու պարագային ալ:

Կուսակցական կարեւոր օրաթերթեր կարդացէք, օրինակ՝ «Ազդակ», ամէն օր կարդացէք: Ու եթէ միայն այ՛դ կարդաք՝ պիտի չգիտնաք անգամ որ՝ օրինակի համար, երկու հայ երիտասարդներ ձերբակալուած են Զուիցերիոյ մէջ ամիսներէ ի վեր: Կարդացէք Հայաստանեան մամուլը՝ ոչի՛նչ հոն եւս:

Օրինակ մը պարզ զոր կարելի է բազմապատկել հարիւրներով: Գիրը լուծումն է, կ'ըսէ Մարք Նշանեան: Ո՜ րքան սխալ: Մեր մօտ սուտ՛ն է լուծումը: Սուտը մեր կենցաղն է, մեր հրաշագործ դեղն է: Դարման կը գտնէ ամէն կացութեան: «Ձեմ գրեր անոր մասին. կը դադրի գոյութիւն ունենալէ»: Պրծա՛ւ: Ու լուծուեցաւ:

Վերլուծո՞ւմ: Բացատրութի՞ւն: Ամէն ինչ պարզ է ու քանիցս լուծուած՝ շնորհիւ հսկիչին մատիտի մէ՛կ հարուածին:

Հայ ազգը կոտորակուած բռնատիրութիւններէ կազմուած է: Իւրաքանչիւրը իր շուրջ երկինք հասնող պարիսպներ է շինած՝ մեծասքանչ ու անթափանցելի:

Փրկութիւնը պարիսպէն դուրս է:

Որովհետեւ դուրս՛ն ալ ներս է, բայց հոն զո՛վ է ու պայծառ:

ՊԵՏՐՈՍ ԹԵՐԶԵԱՆ

ԾՆՈՒՆԴԻ առթիւ, «Յառաջ» վաղը լոյս չի տեսներ (Դեկտ. 26ի թիւ): Մեր յաջորդ թիւը՝ Շաբաթ – Կիրակի, Դեկտեմբեր 27 – 28:

Fonds A.R.A.M

ՍԱՀՈՂ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻ — ՕՐՀԱՍԸ —

(Բ. եւ վերջ)

1979-ին յուշարձան դարձող բեռնատար կառքերու աղմուկը դարձեալ կը խախտէ անտառով եզերուած հովիտի անդորրը: Բայց այս անգամ Ջուխտակ վանքին կը սպառնէր բոլորովին այլ՝ չնախատեսուած «աջակցութիւն»: Առանց սպասելու հիմնական աշխատանքներու սկսելուն յուշարձանին սխալողաբար օգնելու նպատակով Դիլիջանի քաղաքային խորհուրդի նախաձեռնութեամբ վանքի հիմքը «կ'ամրացուի» կրաղիւս - կրաձոյլ շաղախով: Ասիկա պատճառ եղաւ, որ յօնքը շինելու տեղ աչքը հանուի: Նման պարագայի, նոյնիսկ կրաձոյլէ պատուանդան դնելը ոչ մէկ օգուտ կ'ունենայ: Անտեղի այս միջամտութիւնը, լրացուցիչ նոր խախտումներ յառաջացնելով վանքի հիմքին մէջ, աւելի բարդացուց անոր վիճակը: Երկրաբանական Հիմնարկի քարտէսէն պարզուեցաւ, որ գմբէթակիր եկեղեցին, իր առանցքին շուրջ դառնալով, հորիզոնական հարթութեամբ 60 սանթիմեթր շարժած է:

Համաձայն չեմ մեր մասնագէտներէն մէկուն այն կարծիքին, թէ «Ջուխտակը ճարտարապետական այնպիսի երեւոյթ մը չէ, որուն կորուստը այնքան զգալի ըլլայ յուշարձաններով հարուստ մեր Հայաստանի մէջ»: Այո՛, բարեբախտաբար Հայաստանի մէջ թուագրուած են մօտ 4147 յուշարձաններ: Ճարտարապետութեան եւ շինարարութեան մարզերուն մէջ մենք ունինք բարձրարժէք կոթողներ՝ պաշտամունքի եւ պալատական շէնքեր, ամրոցներ եւ քարայրներ, իջեւանատուներ եւ կամուրջներ, ժողովրդական տուներ եւ կենցաղային այլ կառոյցներ, խաչքարեր ու դամբարաններ: Ասոնք բարձրարուեստ այնպիսի արժէքներ են, որոնք տարիներէ ի վեր եղած են ու կը մնան ոչ միայն հայ, այլեւ համաշխարհային ճարտարապետական տեսութեան ուշադրութեան առարկան: Բայց արդեօ՞ք ասիկա կը նշանակէ, որ նման առատութեան պարագային կարելի է այս տեսակ անփութութիւն ցուցաբերել, այսպէս չաչլօրէն հրաժարիլ միջնադարեան թէկուզ «ոչ գլուխ - գործոց» յուշարձանէն:

Երկրաբանական Հիմնարկի հետազօտութիւններու արդիւնքները կը պարտադրէին յուշարձանը փրկելու անյետաձգելի միջոցներու ձեռնարկել: Հիմնարկի գիտական խորհուրդը աղէտի առաջքն առնելու ամէնէն անհրաժեշտ եւ արդիւնաւէտ միջոցը կաւերու չորացումը կը համարի: Անոր համար, ինչպէս նշեց ակադ. Աշոտ Ասլանեան, անհրաժեշտ է նախ՝ հարթեցնել յուշարձանի հարաւ - արեւելեան ուղղութեամբ մօտ 0,2 - 0,3 քառակուսի քիլոմեթր տարածութեան խորտուբորտ մասերը, փոսերը, իջուածքներն ու բլրակները եւ ծածկել տեղումները կլանող խիտ բուսականութեամբ: Այնուհետեւ կրաձոյլէ տաշտակներէ պատրաստուած առուակներու միջոցով կազմակերպել շրջապատի մակերեսային հոսող ջուրերու մեկուսացում: Տարուող աշխատանքներու մէջ ամէնէն հիմնականը հողի ընդերքին մէջ հաւաքուած ջուրերու հեռացումն է հորիզոնական հորատանցքերու միջոցով:

Ներկայիս «Հայհիդրոնախագիծ» Հիմնարկը, Երկրաբանութեան Հիմնարկի Դիլիջանի գիտական խումբի անհրաժեշտ եւ լրացուցիչ ուսումնասիրութիւններու հիման վրայ, կ'իրագործէ յուշարձանի փրկութեան համար նախատեսուող նախագիծի այս աշխատանքները: Հիմնաւոր եւ մանրակրկիտ գործ մը, որ անշուշտ, ժամանակ կը պահանջէ:

Մինչ այդ, այս տարուան Ապրիլին Ջուխտակ վանք այցելած գիտական յանձնախումբը տեսնելով «սահող» յուշարձանի օրհասական վիճակը՝ արագ կերպով շարունակուող շարժի հետեւանքով 1,20 մեթր իջած գմբէթակիր Ս. Գրիգոր եկեղեցին ու անոր հիմքին մէջ հարաւ - արեւելեան կողմէն յառաջացած մէկ մեթրնոց խոռոչը, կը մտածէ վանքը չափագրել եւ քարերը թուագրելով ուրիշ տեղ փոխադրել, քանի կացութիւնը այնպէս է, որ յուշարձանը կրնայ փլիլ: Ի հարկէ, կոթողը վերջնական կորուստէ փրկելու միակ ելքը նման պարագայի կը մնայ տեղափոխումը:

Հայաստանի մէջ ճարտարապետական կառոյցներու տեղափոխման քանի մը փաստեր կան՝ Զովունի գիւղի (պատմական ծառայաշէն) յուշարձաններու խումբը, Ներքին Ջրափի (Ջրփլի) ԺԳ. դարու իջեւանատունը եւ Վերին Ջրափի Է. եւ ԺԹ. դարերու եկեղեցիները:

Բոլորովին տարբեր են այս յուշարձաններու տեղահանման դրդապատճառները: Նախարարաց Խորհուրդի շինարարութեան պետական կոմիտէի որոշումով ճարտարապետական յիշեալ կառոյցները փոխադրուած եւ ուրիշ տեղ հաստատուած են Ապարանի ու Ախուրեանի ջրամբարներու յատակը չձգելու համար:

Դարերու փոշին թօթափած, իրենց նոր կեանքը կ'ապրին Վերին Ջրափի եկեղեցիները: Կը շարունակուին նաեւ Ներքին Ջրափի ճարտարապետական եզակի կառոյցի՝ եռանաւ իջեւանատան վերահաստատման աշխատանքները:

Ի՞նչ պիտի ըլլայ խնդրոյ առարկայ Ջուխտակ վանքի վիճակը, եթէ անոր հարցն ալ տեղափոխման միջոցով լուծուի: Կարելի՞ է, արդեօք, նոր տեղւոյն վրայ անխաթար եւ անհրաժեշտ որակով վերահաստատել միջնադարեան ինքնատիպ այս կոթողը: Մտավախութեան առիթ տուողը դուցէ տեղափոխուած ուրիշ մէկ հայկական ճարտարապետութեան մէջ գիտական բացառիկ նշանակութիւն ունեցող Զովունի յուշարձաններու խումբն էր, անոր ոչ բարւոք վիճակը: Տեղափոխումէն մօտ 12 տարի ետք, խանձուած խոտերու մէջէն երկարող փոշեծածկ ճանապարհը անցնելով կ'երթանք Ապարանի ջրամբարէն դէպի արեւելք գտնուող բարձունքը, ուր տեղաւորուած են Ս. Վարդան եւ Թուխ Մանուկ եկեղեցիները: Մետաղէ լարերով եզերուած առաջին շինութեան մօտենալով, հազիւ կը յաջողինք կարդալ յուշարձանի կառուցման ժամանակը աղաւաղող հողմածեծ ցուցանակը: «Թուխ Մանուկ եկեղեցի Զ. - Է. դարեր»: Մինչդեռ Հայկական Հանրագիտարան անոր մասին կը գրէ. «Թուխ Մանուկը միանաւ պայտաձեւ ապսիդով կզմինարէ ծածկով, Դ. դարու հայ արուեստին բնորոշ քիւերով ու որմնամոյթերի խոյակներով կառոյց է»:

Ու կիսաւեր այս շինութիւններու շուրջը, հեռու եւ մօտ, ցիրուցան սփռուած ճարտարապետական նմոյշներ, կոտրըւած քիւ ու քանդակազարդ բեկորներ, կիսաշրջանաձեւ քարի կտոր մը՝ նրբահիւս փոքրիկ խաչով, մամռակալած սըրբատաշ քարեր:

Դարերու աւերներ յիշեցնող այս պատկերը տեսնելով, գործին անտեղեակ ուեւէ մէկը (եթէ չըլլար կրաղիւս - կրաձոյլ շաղախի մասնութիւնը) դժուար թէ հաւատար, որ ընդամէնը մէկ տասնամեակ է, որ յուշարձանները «կ'ապրին» հոս: Մխիթարող միակ պարագան տարագիր յուշարձաններու բախտին չարժանացած սակաւաջուր լիճի պռունկին մռայլօրէն կանգնած Պօղոս - Պետրոս (Զ. դար) տաճարն է:

Եռապատկերի նման այս տեսարանին յաջորդողը Ջուխտակ վանքն է, ակօսուած ու ճաքճքած հողերու մէջ տակաւին կանգուն, երկաթէ ամրակներով շրջափակուած, ամէն վայրկեան փլելու պատրաստ հիմքին տակէ բացուած մեծ խոռոչով:

«Շատ կարելի է, որ փրկարար աշխատանքները տանելու ընթացքին իսկ վանքը քանդուի», ըսուած է «Հայհիդրոնախագիծ» Հիմնարկին մէջ:

«Կը դիմանայ, եթէ մինչեւ անձրեւները սկսիլը կարենան աշխատանքները աւարտել», հաւաստիացուցած են երկրաբանները:

Երանի դիմանար:

ՌՈՒԶԱՆ ԶԱՔԱՐԵԱՆ

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԼՈՒՐԵՐ

ԻՐԱՆ - ԻՐԱՔ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՀԵՏԵՒԱՆՔՈՎ

Հայ նոր Գաղթականներ եւ իրենց հոգերը

Իրան - Իրաք պատերազմի հետեւանքով, Խուզիստանի զանազան քաղաքներու՝ Ահուազ, Աբադան, Խորրամշահր եւայլն, հայ բնակչութիւնը, մասնաւորաբար կանայք ու երախաներ հեռացած են շրջանէն եւ առաւելաբար ապաստան գտած Նոր Ջուղա, Արաք եւ Թեհրան: Հայ աղէտեալներէն ոմանք տեղաւորուած են իրենց ազգականներու եւ բարեկամներու տուները, իսկ ուրիշներ տակաւին բնակարան չեն գտած: Այս երեւոյթը բնականաբար մեծ դժուարութիւններ ու բարդութիւններ ստեղծած է Ազգ. Իշխանութեանց համար, որոնք բացի բնակարան հայթայթելէ պէտք է կարենան նաեւ դրամական յատկացումներ ընել, հագուստ հայթայթել, ցուրտ ձմեռուան դէմ պաշտպանուելու միջոցներ գտնել, աղէտեալ ընտանիքներու զաւակները դպրոց արձանագրել եւայլն: Մանաւանդ եթէ նկատի ունենանք այն՝ որ ներկայիս Պարսկաստանի մէջ ամէն բան, նոյնիսկ ուտելիքը, կտրոնով կը մատակարարուի, այլ քաղաքներէ եկած աղէտեալներ յիշեալ կտրոններէ զրկուած ըլլալով նոյնիսկ իրենց տեղաւորուած տուներու մէջ ուտելիքի պակասը ունին: Ամէն օր հայ աղէտեալները դիմելով Առաջնորդարանի գրասենեակը պարէնի, բնակարանի, հագուստի եւ այլ անհրաժեշտ կարիքներու համար յատուկ հարցարաններ կը լեցնեն:

Թեմական Խորհուրդը անելի առջեւ կանգնած, այս առթիւ նամակ մը գրած է պետական շրջանակներու, որպէսզի կարելիութիւններ ստեղծեն հարցերու լուծման եւ կարգադրութեան համար: Նկատի ունենալով որ երկրէն հեռացած Հայերու բնակարանները Ընչազուրկներու Հիմնարկի կողմէ կամ գրաւուած եւ կամ ալ կալանքի տակ առնուած են, Թեմական Խորհուրդը խնդրած է որ այդ բնակարանները Առաջնորդարանի տրամադրութեան տակ դրուին, կարենալ յատկացնելու համար աղէտեալ հայրենակիցներու: Հոս կը շեշտուի երեւոյթ մը: Երբ հայ աղէտեալ մը բնակարանի համար դիմէ պետական շրջանակներու, իրեն կը յանձնարարուի ներկայանալ Առաջնորդարան, նշելով որ Հայերու բնակարանային դժուարութիւնները պէտք է հարթուին Հայոց կրօնական հաստատութիւններու կողմէ, սակայն նոյն ատեն, Առաջնորդարանի տրամադրութեան տակ չեն դրուիր այն բնակարանները՝ որոնք անցեալին Հայերու կը պատկանէին:

Թեհրանի մեր պաշտօնակիցը «Ալիք», Դեկտ. 7-ի իր թիւով կը յայտնէր, որ թէեւ նամակին չեն պատասխանած, սակայն պետական շրջանակներու պատասխանատուները կը հետապնդեն հարցը:

Խուզիստանէն Թեհրան ապաստանած Հայերու մէկ մասը, ինչպէս յիշեցինք, տեղաւորուած է իր ազգական - բարեկամներու տուները, մաս մը «Սասուն» թաղամասի «Արմենուհի» Միութեան սենեակները, ուրիշներ՝ բարեսիրտ հայ ընտանիքներու մօտ, իսկ ստուար մեծամասնութիւնը անապաստան է: Իրենց շրջաններէն խուճապահար փախած ըլլալով հայ աղէտեալները ոչ միայն իրենց հետ չեն կրցած առնել հագուստ, դրամ եւայլն, այլեւ իրենց զաւակներուն դպրոցական թղթածրարները, ինչ որ յաւելեալ դժուարութիւններ ստեղծած է թաղային դպրոց արձանագրելու համար: Ուստի բոլոր աշակերտները արձանագրուած են հայկական վարժարանները, շնորհիւ Հայոց Ազգային Դըպրոցներու Կեդրոնական Հոգաբարձութեան ճիգերուն:

Ստեղծուած այս կացութեան առթիւ Թեհրանի Թեմական Խորհուրդը կոչ ըրած է հայ ընտանիքներու, որպէսզի օգնեն աղէտեալ իրենց հայրենակիցներու բնակարանի հարցի կարգադրութեան: Ի պատասխան յիշեալ կոչին, «Հայկաշէն»ի Վարչութիւնն ու Յանձնախումբը որոշած են հաստատութեան վիլլաները իրենց բոլոր յարմարութիւններով դնել Խուզիստանի շրջանէն պատերազմի հետեւանքով իրենց բնակավայրը լքած հայ [illegible]

Fonds A.R.A.M

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ.-

— ԿԱՆՉԸ —

Գրեց՝ ՄՈՒՇԵՂ ԳԱԼՇՈՅԵԱՆ

4.

Երգը բնութեան մասին էր. Նախշուն քարերով ու գոյնզգոյն ծաղիկներով սարերի եւ սարն ի վեր ելվերող սայլուղու ու սայլի, եւ դէպի երկինք ճախրող բոց լծկանների, սարի կրծքին, դէմ արեգական փռուած կորեկի կլոր արտի ... - Զօրօն ձեռքը բարձրացրեց գլխից վեր ու վար բերեց. մի շիչ տապալուեց, ուսընկից հարսը քաշուեց մի կողմ՝ ծերունու երգող ձեռքին ասպարէզ տալու, - երգը կանաչ վարոցներով հօտաղների մասին էր եւ բանջարի ելած նախշուն գոգնոցներով աղջիկների...

Երգը բնութեան ու սիրոյ մասին էր...

Զօրօն աւարտեց երգը. բայց, դեռ երգի հետ՝ տարուբերւում - ճօճւում էր, աչքերը դեռ գոց էին եւ այդպէս ու հակուած կանչեց, - Ալէէէ՛...

Ե՞րդ էր, երգի վերջին ելեւէ՞ջը, թէ՞ իր պառաւի անունը տուեց, տանտէրը չհասկացաւ:

Ալէն բան ու գործ թողած կուչ էր եկել սեղանի եզրին, չկար պահ առաջուայ կայտառութիւնն, շուրթերի անկիւններում ծուարած գողտուկ ժպիտը չքացել էր, տխուր ու շիւար մի պստլիկ պառաւ համերկրացուն էր նայում:

- Ալէէէ՛, - Զօրօն նայեց պատուհանից դուրս, լեռների վրայ արեւն արդէն հանգչում էր: - Արեւմարք չեղնէր մէջ աշխարհքին, - երգայանգ շշնչաց Զօրօն, - կէսօր ու արեւմուտք ու իրիկուն ու գիշեր չեղնէր, ամառ ու ձմեռ չեղնէր... Կպիտէր՝ թաք գարուն ... Թաք գարուն ու առաւօտ ... Ու մեծնալ չեղնէր, Ալէ, էրեխան մնար էրեխայ, ես՝ էն նախշուն քարի վրայ, դու՝ շաղոտ կանանչներէ մէջ ու քու գլխին ծաղկեպսակ ու քու գլխին ծաղկեպսակ, Ալէ...

- Մա ,քեզ հետ է: - Բոլորը սուս արած լսում էին ծերունու մենախօսութիւնը եւ տանտիրոջ կրտսեր որդին յուզուել էր: - Քեռի Զօրօն քեզ հետ է, մա ... Նստիր քեռի Զօրոյի մօտ:

Իսկ մայրը դժուարանում էր ոտքի ելնել:

Տղան օգնեց՝ մօրը բերեց քեռի Զօրոյի կողքին նստեցնելու:

- Եա՛, Մարաթուկ: - Զօրօն ոտքի կանգնեց ու պառաւին գիրկն առաւ:

Ցեռոյ պառաւը դէմքը սեղմել էր ծերունու կրծքին, իսկ Զօրօն խոնարհել էր գլուխը այդը հպել Ալէի մազերին եւ շեղ ու կիսախուփ նայում էր պատուհանից դուրս ու երգեցիկ կանչում.

- Ալէ՛է ... Ալէ, իմ հոգին: Ալէէէէ՛...

(Շար. 9 եւ վերջ)

LIVRES RECUS:

«1915 — AN ARMENIAN SYMPHONY» AND OTHER POEMS»
by Hovhannes I. Pilikian
Counter - Point Publications, London
1980.

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԵՐՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԸ ԻՐ ՑԱՒԵՐՈՎ

Երախաներու միջազգային՝ տարիին՝ 1979-ին ծնած 122 միլիոն մանուկներուն աւելի քան 12 միլիոնը արդէն իսկ մեռած է:

Այս դժբախտ իրողութիւնը կը հաստատուի Իւնիսեֆի տեղակագիրով, ուր կ'ընդգծուի, թէ Երրորդ Աշխարհը մեծ ճիգ կը թափէ իր զարգացումին համար: Այսպէս, 1955-էն 1975-ի միջեւ, 150 միլիոն հեկտար հող մշակելի դարձած են Ասիոյ, Ափրիկէի եւ Լատին Ամերիկայի մէջ: Ասիկա կը համապատասխանէ Միացեալ – Նահանգներու ամբողջ մշակելի տարածութեան: Սակայն հարցերը այնպիսի ծաւալ եւ տարողութիւն կ'ընդգրկեն, որ թափուած ճիգերը անբաւարար կը նկատուին: Մասնաւորաբար սուր բնոյթ կը կրեն Սեւ ցամաքամասին մէջ, ուր երախաներուն կէսը անբաւարար սնունդ կը ստանայ եւ, ուր, հինգէն մէկը կը մեռնի դեռ հինգ տարիները չբոլորած: Ափրիկեան կարգ մը երկիրներու մէջ, այս համեմատութիւնը նոյնիսկ կը հասնի երկուքէն մէկի:

Ընդհանուր հաշուով, աշխարհի մէջ 450 միլիոն հոգի թերի սնունդ կը ստանայ, եւ այս թիւը պիտի աւելնայ մինչեւ 2000-ին, քանի սննդական աղբիւրները չեն աւելնար ամէնուր: Ընդհակառակն, կը նուազին, նոյնիսկ Սահարայի հարաւային գօտիին մէջ, յատկապէս Սահել, ուր պարէնին արտադրութիւնները բաց կ'արձանագրեն այս տարի եւս եւ, հետեւաբար, կացութիւնը կը դարձնեն ողբալի:

Տեղեկագիրը կը ճշդէ, թէ անբաւարար սնունդը առաւել չափով ծանրակշիռ

բամադրութեան տակ, տալով նաեւ նիւթական փոքր օժանդակութիւն եւ նոյնիսկ դպրոց բանալ՝ եթէ բաւարար թիւով աշակերտութիւն հաւաքուի: Քանի մը հոգի ալ ներկայացած է Առաջնորդարան եւ պատրաստակամութիւն յայտնած իրենց բնակարաններուն մէկ սենեակը տրամադրելու աղէտեալներու: Այս դեղեցիկ երեւոյթի կողքին կայ նաեւ ուրիշ պատկեր մը: Կ'արտատպենք զայն «Ալիք»էն, նոյնութեամբ:

«Երկու «հայրենակիցներ» անջատ – անջատ կապուել են Թեհրանի Առաջնորդարանին եւ յայտնել են թէ պատրաստ են բնակարանի տեսակէտից օգնել աղէտեալներին, պայմանով որ նրանք լինեն նոր ամուսնացած զոյգեր, երեխայ չունենան եւ բարձր ընտանիքից լինեն...»:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԸ ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻ ՄԷՋ

Ահա տասնեւհինգ տարիներէ ի վեր, անշեղ ու յարատեւօրէն, Մոնմորանսիի Հանգստեան Տունը բախտն ու պատիւը կ'ունենայ, Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղին, պարտաճանաչ մեր քոյրերուն աւանդական դարձած այցելութիւնը վայելելու:

Հակառակ անձրեւոտ ու աննպաստ օդին, յիսնեակ մը Խաչուհիներ ու համակիրներ, մասնաւոր հանրակառքով, այս տարի եւս փութացած էին, մեր ալեզարդ հայրերուն ու մայրերուն, միապաղաղ ամենօրեայ կեանքը բարեփոխելու:

Նախքան մեր այցելուներուն ժամանումն, արդէն իսկ հանդիսասրահը տեղ գրաւած էին, մեր Տան բնակիչները:

Յետմիջօրէին, ժամը 3-ին երբ մեր ազգանուէր քոյրերն ու եղբայրները, ծընընդեան ծանրածանր ծրարներով բեռնաւոր ժամանեցին:

Սրահը կարծես իր հունէն յորդած գետի մը նման, նոյն իսկ նեղ եկաւ:

Այս տարի, բացառիկ շուքով տօնուեցաւ, ծննդեան նախօրեակին այս հաճելի հանդիպումը, շնորհիւ գեղարուեստական բաժնին ճոխութեան:

Հանգստեան Տան տնօրէն՝ Տոքթ. Յ. Փըրզեաշարեան, իր բարի գալուստի խօսքն ուղղելով՝ հին թէ նոր սերունդներու, զրուատալից բառերով շնորհակալութիւն յայտնեց՝ անոնց ընծեռած ազգօգուտ գործունէութեանց համար:

Տիկին Ալչեան – Առաքելեան, դաշնակի վրայ նուագեց՝ ֆրանսական փառերգն ու «Բամ Փորոտան»ը, որոնք ունկնդրուեցան յոտնկայս ու երկիւղածութեամբ:

Ապա, օրուան հանդիսավար՝ Բարսեղ Հապէշեան, միջընդմէջ բեմ հրաւիրեց՝ կիթառահար Արթօ Փէհլիվանեանն ու քանոնահար՝ Էլլիա Փէհլիվանեանը, որոնց ընկերակցութեամբ Տիկին Գարագայեան իր հմայիչ ձայնով մեներգեց – «Կանչում եմ քեզ», «Սիրտս քեզ եմ տըւել», «Քամանչա» (Սայաթ Նովայէն), եւ «Տըլէ Եաման» ժողովրդական ու սիրային երգերը: Միջանկեալ յիշենք թէ, Տիկին Գարագայեան ոչ միայն Իսիի միօրեայ դպրոցին անձնուէր ուսուցչուհին է, այլեւ Փարիզի Երաժշտանոցին յաջողակ աշակերտուհիներէն մէկն է միաժամանակ:

Ինչ որ ապագայ խոստացող յայտնութիւն մը՝ Պր. Փանոսեանի ձեռնադաշնակի ընկերակցութեամբ, Օրդ. Թաշճըեան երգեց յաջողութեամբ, «Թաքստնէին, տանէին», «Մաշինէն եկաւ», «Ղարաբաղի Եղնիկ», եւ «Ազգ իմ փառապանծ»:

Մինչ Տիկին Սոնիա Քէհեայեան, անգամ մը եւս զուարճախօս «Հարս ու Կեսուր» մեներգով, իր բեմական ձիրքը յայտնաբերեց:

Պատասխանաբեալներէն՝ Տիկին Ալչեան – Առաքելեան, Վահան Պալեան եւ այս տողերն ստորագրողն, իրենց հայրենաշունչ նուագով ու արտասանութեամբ, լիացուցին մեր սառած սիրտերն ու հոգիները հայրենաբաղձ:

Թող թոյլ տրուի մեզի, ջերմօրէն շընորհաւորել ու շնորհակալութիւն յայտնել հրապարակաւ, գեղարուեստական բաժնին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերող արուեստագէտներուն ու նաեւ ազնւաջան մեր Խաչուհիներուն, որ անգամ մը եւս արժանավայելօրէն իրենց հայօգուտ պարտականութիւնը լի ու լի իրագործեցին:

Վարձքերնիդ կատար՝ սիրասուն քոյրեր ու եղբայրներ, դուք տարագիր հայութեան նոր օրերու նո՛ր ջահակիրներ...:

Սոյն յայտագիրը նոյնութեամբ ու նոյն ջերմութեամբ կրկնուեցաւ նաեւ, Անտիբի Հանգստեան Տան մէջ...:

ԲԱՐՍԵՂ ՀԱՊԷՇԵԱՆ

կը դառնայ ջուրին ապականութեամբ, բնութեան, շրջապատին խաթարումով, ինչպէս նաեւ մակարոյծ – վարակիչ հիւանդութիւններով: Իրաց այս վիճակը կը բացատրէ այն աղէտալի կացութիւնը, որուն մատնուած է Երրորդ Աշխարհի բնակչութեան մեծամասնութիւնը:

Այս երկիրներուն սահմանած պիւտճէները առողջապահութեան համար, խիստ սահմանափակ կը մնան: Ասիոյ եւ Ափրիկէի մէջ, օրինակ, տարեկան անձ – գլուխ հաշուով 5 տոլարի սահմաններուն մէջ կը տատանի: Միւս կողմէ, այս գումարներուն երեք քառորդը կը յատկացուի բուժման միջոցներուն, որ մեծ ծախքերու դուռ կը բանայ: Իւնիսեֆ, օժանդակութեամբը առողջութեան համաշխարհային կազմակերպութեան, կը ձգտի փոփոխութեան ենթարկել այս «քաղաքականութիւնը»: Արդարեւ, անհրաժեշտ կը նկատէ գործադրութիւնը, իբրեւ առաջադրութիւն, այսպէս կոչուած նախնական խնամքին՝ նկատի առնելով բնակչութեան հիմնական պահանջները:

Շեշտը կը դրուի նաեւ մայրական առողջութեան վրայ, քանի ներկայիս, ինչպէս դիտել կուտայ տեղեկագիրը, ամէն տարի 50.000 կին կը մեռնի ծննդաբերութեան ժամանակ, Ափրիկէի եւ Ասիոյ մէջ:

Տեղեկագիրին համաձայն, Երրորդ Աշխարհին պահանջները գոհացնելու համար անհրաժեշտ է 12-էն 20 միլիառ տոլարի յաւելեալ պիւտճէ մը յառաջիկայ 20 տարիներուն ընթացքին:

Այս գումարը աշխարհի սպառազինումին միայն... 15 օրուան ծախքը կը ներկայացնէ:

Թ. Ա. Թ.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԿԼԷՆՏԷՅԼԻ (Լոս Անճըլըս) Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ, Նոյ. 30-ին, Գարեգին Բ. Աթոռակից Կաթողիկոս տուած է իր վերջին պատգամը, նախ քան Դեկտ. 1-ին Անթիլիաս իր վերադարձը: Առաւօտեան Պատարագին, զոր մատուցած է Սմբատ Եպիսկ. Լափաճեան, ներկայ եղած է խուռներամ բազմութիւն մը: Գարեգին Բ. իր քարոզին մէջ բացատրելէ ետք առաքեալ բառի իմաստը, ըսած է. «Շարունակական ընթացքով ժառանգորդներն ենք մեր հայրերուն. զգանք մենք մեզ առաքեալներուն չառաւիղը, մարդկութեան մէջ ապրելու այնպէս, որ կարենանք կենդանի պահել Աստուծոյ շունչը, Աւետարանի հաւատքը, մեր լեզուն, մեր մշակոյթը, մեր աւանդութիւնները: Մէկ խօսքով՝ հայրենական անկողոպտելի ժառանգութիւնը: Ամիս մը առաջ, Հոկտ. 29-ին, երբ ժամանեցի Լոս Անճըլըս, ըսի, թէ եկայ տեսնելու, լսելու եւ ճանչնալու մեր ժողովուրդը: Այսօր կրնամ ըսել, որ տեսայ մեր ժողովուրդին կապը իր սըրբութիւններուն, իր աւանդութիւններուն հետ: Դիտեցի ձեզ, երբ անցաք Հայոց եկեղեցիին առջեւէն, հայ դպրոցին ու հայ ակումբին առջեւէն: Վերադարձիս կրնամ ըսել մեր միաբանութեան, Դըպրեվանքի մեր աշակերտներուն, թէ դուք պատիւ պէտք է զգաք, որ ունիք այս տեսակ ժողովուրդ մը, որուն ծառայելու կոչուած էք, որուն բարձրացումին պիտի ծառայէք: Դիւրին է հոսանքն ի վար, սահուն ջուրերու վրայ նաւարկելը, բայց դժուար է փոթորկոտ ծովուն վրայ թիավարելը: Այս աշխարհը փոթորկոտ ծով մըն է մեզի համար, ուր ամէն օր Հայեր ծովամոյն կ'ըլլան: Երբ Հայուն հաւատքը ցամքի, լեզուն չորնայ, ծովամոյն կ'ըլլայ անհետ: Արթընցէ՛ք, ոտքի կանգնեցէք, փոթորկոտ ծովուն վրայ ձեր ղեկը մի՛ կորսնցնէք: Պատգամս հետեւեալն է՝ գացէք եւ խօսեցէք, ոգեւորեցէք բոլոր անոնց, որոնք հնարաւորութիւն չունեցան խօսքս լըսելու: Առաքեալը միայն եկեղեցականը չէ: Եկեղեցին ժողովուրդն է: Գացէք իբրեւ դեսպաններ, առաքեալներ եւ ըսէք ձեր շրջապատին ա՛յն, ինչ որ խօսեցայ ձեզի: Եթէ մերժուիք, մի՛ յուսահատիք, որպէսզի համայնական ըլլայ մեր գործը»:

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ԸՆՏԻՐ ԵՐԿԵՐ»

(Վէպեր, Թատերգութիւններ, յուշագրութիւններ, կատակերգութիւններ, եւ Թարգմանութիւն Լորտ Պայրընի «Սարդանապաղին»):

Գրեց՝ ԱՐԱՄ Յ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

1980

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՖԷՏԱՅԻՆԵՐԸ

Նաւօն մտածկոտ՝ գիւղացիներուն մէջ մտաւ: Ա՛խ, ինչպէ՛ս փոս մը չփորեց, չթաղեց քիւրտը ու խեղճ զոհը դիւշերուան բորենիներուն ձգեց:

– Սաքօ, ձայն տուաւ Վարդան, որ առանձինն կեցած էր դիրքերուն մօտ ու մութին մէջ թշնամիի լուռ շարժումները կը հսկէր:

Թշնամիին կողմէ հրացաններու դադարը լաւ նշան չէր: Հովտի ձայները կը խառնէին Վարդանի մտածումին թելերը:

– Սաքօ, գնա լռեցուր էդ ձայները, – ըսաւ Վարդանը՝ լերան կողը իջնելով:

Արջ Սաքօ շատ լաւ հասկցաւ Վարդանի հրամանը, մանաւանդ որ ձայները բընակիչներու հանգիստը կը խռովէին:

Հրացանը ուսէն կախ, խոշոր թուր մը ձեռքին՝ Սաքօն վար իջաւ հովտին ձայները լռեցնելու: Անոր հետ վար իջնելու սիրտ առաւ նաեւ շունը՝ Զալօն, որուն համար հովտի այդ ձայները վատ երազի մը պէս իր թարթիչներուն վրայէն կը քալէին: Թերեւս տեսած էք կաթոլիկ դըրժոխքի այն կարմիր ու կապոյտ ներկըւած նկարը, որ Զատկի օրերուն Ս. Յարութեան տաճարին առջեւ կը ծախեն. – Հսկայ հրեշտակապետ մը սուրը ձեռքին, կեցած է դժոխքին մէջ թիթեղի պէս մերկ, իրարու ուսի մէջ մտած, խառնըւած թեւերով ու ծունկերով, իրարմէ պթութիւն հայցող, խոշոր մարմնով ու գլուխով մեղաւորներուն վրայ:

Այդ նկարի հրեշտակապետին պէս Արջ Սաքօն, խաչակրի մը սուրին չափ ծանր սուր մը ձեռքին, ինկած էր օրհասի պահեր քաշող մեղաւորներու ու ձիերու մէջ: Տոնքիշողին նման առաջին անգամ յարձակեցաւ այն ձիուն վրայ, որ Սեւ ծովուն վրայէն անցնող ուրուական նաւու մը պէս չոկած էր ինքզինք իր առջեւի ոտքերուն վրայ եւ ռռնուկի նմանող ձայն մը կը հանէր: Անոր այդ անծանօթ ձայնէն Սաքօ ինքն ալ վախցաւ կարծես, սուրը ձիու վզին փարտեց, եւ ձին ինկաւ յանկարծ մեծ հեւքով մը, որ պայթող հողի ձայն ունէր:

Արջ Սաքօն մորթեց այն ձիերը, որոնք իրենց վիզերը կը վերցնին ու վար կը ձգէին: Ձայները հետզհետէ լռութեան մէջ ընկղմեցան՝ ծովին մէջ ընկղմող նաւի մը պէս:

– Թուրք մեռելը հեղ մըն ալ պէտք է մեռցնել, – յաճախ կ'ըսէր Սաքօն, երբ ընկերները ձեռք կ'առնէին ու կ'ուզէին, որ ան պատմէ, թէ ինչպէս երկու օրուան սպաննուած զինուորին վրայ յարձակած էր:

Վիրաւորուած զինուորներէն ոմանք դեռ իրենց սրունքները կը շարժէին ու հեւք ունէին:

Իր ծանր կօշիկներով Սաքօ դիակներուն վրայէն կ'անցնէր, երբ մէկը ճանկերով ոտքերուն փաթթուեցաւ եւ ուժեղ խածաւ խոշոր կօշիկը:

Լուսնկան հովտին մէջ ինկած էր:

Մի քանի ձիերու լաւ համետներու եւ զինուորներու ճիզմէներու խոշոր բեռ մը շալկած՝ Սաքօ վեր կը շտկուէր, երբ տեսաւ մութին մէջ բրիչ մը, որ վեր – վար կ'ելլէր, սիլուէթի մը պէս: Բեռան տակ Սաքօ ձայն տուաւ:

– Ես եմ, Սաքօ, – Նաւոյի ձայնն էր:

– Ի՞նչ կ'ընես, Նաւօ:

– Էս քիւրտը ես սպաննեցի, Սաքօ: Քունս չտարաւ, ըսի երթամ՝ գերեզման մը շինեմ:

– Ի՞նչ կ'ըսես, Նաւօ...

×

– Հէյ, սատանի դպիր, – պոռաց Սաքօն՝ բեռը վար դնելով:

Կ'ուզէր կաշիէ շինուած լաւ ճզմէ մը տալ Կարոյին: Բայց ան այդ կողմերը չէր: Սաքօն նորէն իր երեսը կախ, մտահոգութեան մէջ ինկաւ:

Ի՞նչ է պատահեր էս տղուն, մի քանի օր է որ կռուի շիտակ չի մասնակցիր, ինքզինքը ժողովուրդէն հեռու կը պահէ: Երէկ գիշեր Սաքօն փնտռած էր Կարօն ու գտած՝ ապառաժի մը վրայ միս – մինակ նստած: Սաքօն հազար առուէ ջուր բերած էր, մինչ ան լուռ կեցած եւ հըրացանի կոթով ապառաժի մը վրայէն քարի փոքրիկ կտոր մը փորձած էր խախտել՝ պարապին մէջ ձգելու համար:

(Շար. 223)

Fonds A.R.A.M

Pro - Arménia

Informe, que, suite à des problèmes techniques survenus, le CAMPS d'HIVER à Bellefontaine (23/12 — 2/01) ne pourra se dérouler comme prévu.

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան կեդր. Վարչութիւնը Տէսինի եւ Վիէնի իր մասնաճիւղերով ցաւակցութիւն կը յայտնէ Այրի Տիկին Նազարէթեանի, Տէր եւ Տիկին Սմբատ Նազարեթեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Համբարձում Նազարէթեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Մարգար Աւետիսեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Յէրոլի Հրաչեանի եւ զաւակներուն, եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իրենց սիրելի ամուսնոյն, հօր, եղբօր, խնամիին, ազգականին՝ Արտաշէս Նազարէթեանի անակնկալ մահուան առթիւ:

UGAB - JEUNES OUVERTURES

L'ACCUEIL DU NOUVEL AN

le Mercredi, 31 Déc. à partir de 23 h.
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, Rue de Courcelles, Paris 17e
Dessert, Champagne, Cotillons etc.
Participation aux frais
Inscription à l'UGAB:
11, Sq. Alboni (16e) — Tél. 520.03.18

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 100 Ֆ. Տէր եւ Տիկին Գալայճեանէ, մեզմէ յաւէտ բաժնուած ընկեր – ընկերուհիներու հոգիներուն ի յիշատակ:

Réveillon

CLUB DES JEUNES DE L'U.G.A.B. DE MARSEILLE

Mercredi, 31 Déc. de 21.30 à l'aube
33, Cours Pierre Puget,
13006 — Marseille
Réservations:
Tél. 70.72.10, - 49.01.19. - 37.75.97

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՆՈՐՈԳՈՒԹԵԱՆ Ի ՆՊԱՍՏ ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Դ. ՑԱՆԿ

(Վերջին մաս)

Որբերեան, Ճիմպաշեան, Խանոյեան, Մելիքեան Գ., Տայիքեան, Մանուկեան Ս., Սրապեան Ն., Քարամարտեան Ծ., Աշճեան Ժ., Քարամանեան Լ., Թափուրեան, Նուրիճանեան, Նորատեան Ե., Քարապիլիքեան Ռ., Յովսէփեան Մ., Պէքտէմիրեան, Պէքմէզեան, Աւոյեան, Վարդապետեան, Թէնքէրեան, Աղաճանեան Զ., Կարապետեան Լ., Կազելեան Ռ., Պէրէճիքլիեան Ա., Քէօլեան, Զաքարեան, Պէտիրեան Մ. 100–ական, Ափիկեան Ա., Քարապիլիքեան Ե. 75–ական, Ալաչեան Ժ. Պօղոսեան Մ., Կիւլպէնքեան Ս., Պէրպէրեան Կի, Զամուրճեան Մ., Խաչերեան Ժ., Չէօկիւրեան Ժ., Ժիրանտսեան Մ., Այվազեան Ժ., Յակոբեան Ք., Փոլատեան Ժ., Աւագեան, Կարապետեան Ե., Տէր – Անդրէասեան, Լիպարեան, Ալեանաքեան, Մինասեան, Զարուքեան, Օհանեան, Արսլանեան 50–ական, Վարդանեան, Ապրազեան Ս., Պզտիկեան Ժ., Սայրատեան, Այվազեան Մ., Մարգուրա Մ., Պչաքճեան Ս., Յարութիւնեան Է., Մարտիկեան Ժ., Կուպաթեան Ժ., Նատիրեան Փ., Թօփալեան Հ., Աւետիսեան Պ., Քիլիճեան Ժ. Ք., Տէյիրմէնճեան Ա., Զաքմաքեան Բ., Սէմէրճեան Ժ.Փ., Գրիգորեան Ս. 25–ական Ֆ.:

Imprimé Sur Les Presses
Du Journal «HARATCH»
Commission Paritaire: N° 55935
83, Rue D'Hauteville — 75010 - Paris

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue du Perche — Paris (3e)

ԾՆՆԴԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

———o———

Հինգշաբթի, 1 Յունուար, կաղանդ. Տօն Տնօրէնութեան Քրիստոսի

Ժամը 11–ին՝ Ձայնաւոր Ս. Պատարագ:

Կիրակի, 4 Յունուար, Յայտնութիւն եւ Մկրտութիւն Քրիստոսի

Ժամը 11–ին՝ Հայրապետական Ս. Պատարագ եւ Կարգ Մկրտութեան Քրիստոսի զոր կը կատարէ

ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ, Առաջնորդ Կաթողիկէ Հայոց Ֆրանսայի:

ՓԱՐԻԶ Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ

Այս Կիրակի, 28 Դեկտեմբեր, Ս. Ստեփանոս Նախասարկաւագին եւ առաջին մարտիրոսի տօնին առիթով Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի բազմաձայն Ս. Պատարագ: Յաւարտ Ս. Պատարագի հոգեհանգիստ կը կատարուի Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ծառայած հանգուցեալ դպիրներուն համար:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Նուարդ Ա. Պասմաճեան, իր սիրելի մօր՝ Տիկին Էլիզ Մանուկ Ասլանեանի (Պէյրութ) մահուան Բ. տարելիցին (26 Դեկտ. 78) ի յիշատակ 100 Ֆ. կը նուիրէ իրենց սիրելի «Յառաջ»ին:

RESTAURANT ARMENIEN

CHEZ HAGOP

9, RUE DU NIL, 75002 — PARIS
TEL. 296.37.41

SPECIALITES ARMENIENNES

DINER MUSICAL

★ **COMMUNIONS** ★ **MARIAGES** ★ **BANQUETS** ★

FERME Le DIMANCHE et LUNDI SOIR

Offre d'Emploi

«LE HOME ARMENIEN» de St. Raphaël (Var) recherche un cuisinier spécialités arméniennes, à partir du 1er JANVIER 1981.
Salaire Intéressant.
Téléphoner au (94) 95. 00. 30

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

———o———

Նախաձեռնութեամբ՝
Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութեան
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 18ԻՆ
Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» — ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ»

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ ՀԱՅԵՐԷՆ ԳԻՐՔ ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

«ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ» (1958)
(Գին 60 ֆր.)

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

«ԲՈՒՌ ՄԸ ՏՈՄՍ»
(Գին 35 ֆր.)

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

«ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ» (1971)
«ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ» (1973)
(Հատորը՝ 50 Ֆ.)

«ՅԱՌԱՋ 50» (1976)
ԾԱՂԿԱՔԱՂ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱՅ ՀԱՒԱՔԱԾՈՆԵՐԷՆ
420 ԷՋ ԸՆՏԻՐ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԿՈՂՔ՝ ԳՈՒՌՋՈՒ
(Գին 120 ֆր.)

ԵՆՈՎՔ ԼԱԶԻՆԵԱՆ

«ԱՆԿԱՊ ԷՋԵՐ» (1979)
(Գին 50 Ֆ.)

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

«ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ» (1980)
Գին՝ 70 Ֆ.

Թղթատարի ծախքին համար 10 Ֆ. աւելցնել նշանակուած գիներուն վրայ:
Դիմել՝ «ՅԱՌԱՋ»ի

ՏՕՆԱԾԱՌ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Կիրակի, Յունուար 11,
ժամը 15–էն սկսեալ
Հովանաւորութեամբ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Կաթ. Պատ. Հայոց Եւրոպայի
եւ Առաջնորդ Փարիզի
Աշակերտութեան կողմէ երգ, պար եւ զաւեշտ:
Ծոխ Պիւֆէ:
Մուտքը ազատ է:

ՀԱՅԿ. ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ՎԱԼԱՆՍ

Ճաշ – Պարահանդէս ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

կազմակերպուած Տիկնանց Օժանդակ Յանձնախումբին կողմէ:

Չորեքշաբթի, Դեկտ. 31, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ:

Հ.Բ.Ը.Մ.ի Ե. Հիւսիսեան սրահին մէջ
6 Ֆավանթին փողոց – Վալանս

Գեղարուեստական բաժին, հայկական ընտանեկան մթնոլորտ եւ հաճելի ակնկալներ...

կը խնդրուի կանխաւ ապահովել սեղանները դիմելով Միութեան անդամներուն կամ հեռաձայնելով՝ 43.02.53 թիւին:

ՎԱՐՁՈՒ Է–A LOUER

Appartement 4 pièces, 75 m2,
à Fontenay - sous - Bois.
Tél. 208. 86. 68

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
9, Rue de Madrid — Alfortville

ԱՄԱՆՈՐԻ ԽՆՋՈՅՔ

Դեկտեմբեր 31, ժամը 21էն սկսեալ

– Ընթրիք, գեղարուեստական բաժին:
– Էլիզ Յովհաննէսեան
– Վիգէն եւ իր ընկերակիցը

Գին՝ 130 Ֆ.:

Տեղերը հեռաձայնով ապհովել.–
– Էտմոն Զ.– 375.67.52
– Արթօ Ֆ.– 375.66.15
– Ա.Հ.Մ.Տ.– 376.55.89

(Սահմանափակ տեղեր):

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ ԱՄԱՆՈՐԻ ՑԱՅԳՕՆՔ

ԴԵԿՏ. 31, ԺԱՄԸ 22–ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE MARSEILLE
12 - 14 Rue St. Bazile, Marseille 1er

REVEILLON

DE LA ST. SYLVESTRE

Mercredi, 31 Déc. de 22 h. à l'aube
avec l'Orchestre
«ARMENIAN'S SUNSHINE» (Paris)
dirigé par ROBERT PAPAZIAN
Menus de Réveillon, ambiance, cotillons. — Prix 245 F.
Réservation: MCA (91) 50.15.09,
MILTON 90.90.10,
CHALDJIAN 66.18.80
VARTANIAN 51.29.90

Ouvert à Tous

LA CROIX BLEUE D'ALFORTVILLE
organise
Tous les 1er Mardis du mois, des Cours de CIVILISATION ARMENIENNE.
donnés par Hasmig KEVONIAN, à la
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
9, Rue de Madrid
de 21 h. précises à 22 h. 30

Fonds A.R.A.M

ՇԱԲԱԹ-ԿԻՐԱԿԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
27-28
SAMEDI-DIMANCHE
27-28 DECEMBRE
1980

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.807

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

56e ANNÉE — No 14.807

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՈՐՊԷՍԶԻ՝ ԿԵԱՆՔԸ ԿԱՐԵԼԻ ԸԼԼԱՅ

Տարեգլուխները առաւելաբար կը ծառայեն հաշուեկշիռներու: Գործի թէ կեանքի մէջ, մարդը կը նստի հաշիւի: Օրեր գացին, օրեր կու գան, Ամանորները յոյս կը ներշնչեն ամէնէն թերահաւատներուն եւ սակայն...

Եւ սակայն ի՞նչ յոյս, ի՞նչ ուրախութիւն կրնայ բերել տարին, որ կու գայ: Ոչինչ լաւատեսութեան կրնայ մղել, ոչ միջազգային, ոչ ալ ազգային գետնի վրայ:

Մինչ Մաոյի մնացորդացը կը դատուի փէքինի մէջ ու երէկի կուռքերը կը դառնան այսօրուան դաւաճանները, զուգէ կըրկին վերապատուելու համար՝ վաղը, Աֆղանիստան կը «տօնէ» իր գրաւման տարելիցը, ու հզօր Ամերիկան՝ պատանդը կը մնայ Ղոմի խմամին:

Բանտերը կը լեցուին, չարչարանքը կը կիրարկուի հակառակ էմնըսթիներու բոլոր տեղեկագիրներուն ու ազատութենէ զրկուած բոլոր արգելափակուածներու բանակին մէջ, կու գան աւելնալ երեք հայ երիտասարդներ՝ Մարսէյլէն Ժընեւ: Անտէր ժողովուրդ մը, որու իր Հայրենիքն իսկ իրաւունք չունի տէր ըլլալու, սա պարզ պատճառով որ, ինքն իսկ տիրոջմէ մը կախում ունի, կը սպասէ իր արդար դատի լուծումին: Եւ ի խնդիր այդ դատին, յեղափոխականացած հայ տղաք ու աղջիկներ իրենց կեանքին աբեւը կը զոհեն, անխոհեմաբար աչքին լոյսն իսկ կու տան, բայց ի՞նչ վաղորդայններու համար: Թերեւս քաղաքական նոր սխալներու ճամբայ մը բռնած ենք, բայց որովհետեւ՝ «անցեալը անկարելի էր», անկարելի է նաեւ բոլորովին դատապարտել ներկան:

Տարին, որ գնաց միայն սեւ օրեր չըպարգեւեց եւ այդ՝ շնորհիւ պարզ բանուորի մը, որ գլուխ բռնեց իր երկրին բուն իշխանուորին, այսինքն՝ Մոսկուային: Լեհ մըն էր, Լէչ Վալէզա, որ փաստեց թէ դեռ կարելի է բոլորովին չըյուսահատիլ երբ ամէն կողմ՝ յուսահատութիւն է: Ինչ որ կատարուեցաւ Լեհաստանի մէջ, եթէ նոյնիսկ իրատեսութիւնը կը պարտադրէ որ յաղթանակը վերջնական չնկատուի, տարւոյն կարեւորագոյն դէպքն էր եւ այդ դէպքը կը բաւէ կասեցնելու համար բացարձակ յուսալքումը: Յոյս մը ծնաւ, յոյս՝ որ ամէն ինչ վերջնապէս ըսուած չէ: Կաշկանդուած ազատութիւնները կրնան այնպիսի պոռթկումներ ունենալ, որ մարդիկ ստիպուին գիտակցիլ, թէ վերջին խօսքը պէտք չէ միշտ հրասայլերէն ակընկալել ու մարդը ճզմելով կեղծ յաղթանակներու կոթնիլ: Հարկ է թերեւս, չհեռանալով Լեհաստանէն, անդրադառնալ նաեւ որ եթէ տարւոյն կարեւորագոյն դէպքը լեհական էր, զուգէ պէտք չէ անտեսել, ուրիշ Լեհի մը՝ բազմած Ս. Պետրոսի Աթոռին, Յովհաննէս-Պօղոս Բ.ի դերը: Ան ուզեց ըլլալ, հովուապետի մը պատուական պաշտօնէն անդին, Ընդհանրական Եկեղեցւոյ այն պետը, որ իր առաքելութեան կու տայ իսկապէս տիեզերական իմաստ մը: Դարաշրջանի մը մէջ, ուր դէպքերը աւելի մեծ են քան դէմքերը, եթէ հըլլային հաշուիչ մեքենաներու վերածուած ղեկավար տիպարներու կողքին, մարդը ԲԸ-նորոշող մաքի ու սրտի տէր անձեր, անկարելի պիտի դառնար պահել հաւատքը՝ մարդուն նկատմամբ:

Եւ սակայն յոյսը պէտք չէ մարի: Ի հեճուկս բոլոր յոռետեսութեանց, պէտք է մնայ՝ պայծառ առաւօտներու կարօտը, կապոյտ վաղորդայններու հաւատքը, որպէսզի վաղը՝ կեանքը կարելի ըլլայ:

«ՅԱՌԱՋ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՊԸ Ծնունդը շնորհաւորեց 42 լեզուներով, ի շարս որոնց՝ հայերէն: Յովհաննէս-Պօղոս Բ. ծանրացաւ մարդկային իրաւանց վրայ՝ «Մարդը, որ կը հաւատայ բարդ անցեալէ մը մեկնելով, դարձած է ապագային եւ հիմա մտահոգուած է իր իսկ ապագայով, աշխարհի ապագայով: Ո՛վ Յիսուս, դուն եղիր աշխարհի ապագան»: Պապը առանձին անդրադարձաւ իր հայրենակիցներուն կացութեան եւ կոչ ըրաւ վերանորոգման եւ վերաշինութեան: Տեղւոյն վրայ ալ աննախընթաց բան մը պատահած է: Արդարեւ, առաջին անգամ ըլլալով՝ Ծննդեան պատարագը կը սփռուէր հեռատեսիլէն: Լեհաստան, այս տարի, հաստատեց Կաթողիկէ եկեղեցւոյ անհերքելի ուժը: Այս առթիւ ալ, Կարդինալ Վիշինսկի հայիւ քօղարկուած խօսքերով, իր քարոզին մէջ զգացուց խորհրդային վտանգը: Դուրսը սակայն, երիտասարդ Լեհեր չքաշուեցան ցոյցեր ընելու ու հակախորհրդային արտայայտութիւններ ունենալու:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Նախարարապետը՝ Պառ, բացէ ի բաց «կռիւի» մտաւ Եւրոպայի Խորհրդարանին նախագահ՝ Սիմոնն Վէյլի հետ, Եւրոպայի պիւտճէին վերջնական վաւերացման պատճառով, հակառակ Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ ընդդիմութեան: Սիմոնն Վէյլ, բուռն կերպով հակազդեց Պառի, որ կը մեղադրէր զինքը, թէ «վտանգած է ծանր կերպով համայնական հիմնարկութիւնները», շեշտելով թէ միայն իր պարտականութիւնը կատարած է:

ԻՐԱՆԸ, դեռ պաշտօնի գլուխ չանցած, բաւական խիստ ոճով արտայայտուեցաւ Իրանի «բանտապահներ»ուն մասին, զորս ոճրագործ անուանեց: Տեղւոյն վրայ, երեք Ալժերիացիները, որոնք բանակցութիւններ կը տանէին՝ դըրական արդիւնքի մը չյանգեցան: Անկարելի չէ նաեւ որ, ինչպէս յայտարարուեցաւ Թեհրան, պատանդները դատուին: Միւս կողմէ, տեղւոյն Ազատական օրաթերթը՝ «պատանի սատանայ» որակած է Ֆրանսան, շեշտելով թէ «Ֆրանսա, իրենցի մահմետականներէն դաս մը պիտի առնէ, զոր դիւրին պիտի չմոռնայ...»: Ըստ թերթին, Ֆրանսան կեղծաւոր դիրք բռնած է, ապաստան ալ տալով հակայեղափոխական Պախթիարներու: Մոնտի մէկ աշխատակիցը, քիչ մը վիրաւորական կը գտնէ որ Ֆրանսա միայն պատանի սատանայ կը նկատուի, երբ Խորհ. Միութիւնը մեծ սատանայ է եւ Միացեալ Նահանգներն ալ՝ չափահաս սատանայ...:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ նախկին մեծ ծովակալը՝ Կարլ Տէօնից մեռաւ 89 տարեկանին, սըրտի տագնապէ մը: Գ. Ռայխի աւեն, Հիթլէրի կողմէ նշանակուած էր պատերազմական նաւատորմին ընդհ. հրամանատար եւ մեծ-ծովակալ: Անձնասպանութեան նախօրեակին, Հիթլէր զինքը նշանակած էր իբրեւ յաջորդ, պաշտօն՝ զոր վարեց 23 օր, նախքան Գերմանիոյ անձնատուութիւնն ստորագրելը: Նիւրանպէրկի մէջ 10 տարի բանտարկութեան դատապարտուեցաւ եւ արգելափակուեցաւ Շփանտաուի բանտը, ուր կը մնայ առանձին՝ Հէս, 86 տարեկան:

ԾՆՈՒՆԴԸ նոյն ջերմութեամբ ողեկոչուած է ամէն կողմ, մանաւանդ՝ Բեթղեհէմ: Յիշենք որ, Փարիզի հեռատեսիլի Ս. կայանը, Դեկտ. 25ի ժամը 13ի իր լրատուութեան բաժնին մէջ ներկայացուց Շահէ Արք. Աճէմեանը, որ քանի մը խօսք ըսաւ (ֆրանսերէն), մինչ նախորդ իրիկունը խորհրդանշական ձեւով ներկայացուց 92-ամեայ հայ քահանայի մը արարողութիւնը եւ հայիւ տասնամեայ պաղեստինցի մանուկ մը...:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ մէջ, Պշարրէ, Պէյրութի հարաւը, Զղրթաբեթի գիշեր քանի մը տասնեակ անձեր առեւանգուած են, ըստ հաւաստի աղբիւրներու: Պշարրէ «չէզոք» գիւղ մըն է, լիբանանեան ուժերու հակակշռին եւ Ֆրանճիէի ուժերուն հակակշռին տակ գտնուող երկու շրջաններու միջեւ:

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Դեկտ. 19-22)

ՆՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԴԵՍՊԱՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՅՑԵԼԱԾ

Անդրկովկասի երկիրներուն ծանօթանալու նպատակով կատարած իր շրջապտոյտի ընթացքին, Նուկոսլաւիոյ Մոսկուայի դեսպան՝ Մարքօ Օրլանիչ, 3 օրով այցելած է Հայաստան: Հիւրը ծանօթացած է Հայաստանի կեանքին, անոր տեսարժան վայրերուն, դիտած է Երեւանի ժամանակակից արուեստի թանգարանի ցուցանմոյշները, այցելած է Էջմիածին եւ հին հայկ. ճարտարապետութեան այլ յուշարձաններ: Դեսպանը հանդիպումներ ունեցած է Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Ա. քարտուղար՝ Կարէն Դեմիրճեանի, նախագահ՝ Բաբկէն Սարկիսովի եւ վարչապետ՝ Ֆադէյ Սարգսեանի հետ: Արտաքին նախարար՝ Ջոն Կիրակոսեան, ի պատիւ դեսպանին՝ ճաշ մը տուած է: Հայաստանէն մեկնումի պահուն, Նուկոսլաւիոյ դեսպանը ըսած է.- «Երկրորդ անգամն է, որ կ'այցելեմ ձեր գեղեցիկ Հանրապետութիւնը: Առաջին անգամ եկած էի Երեւանի հետ եղբայրացած՝ Տիտոգրադ քաղաքի պատուիրակութեան հետ: Իբրեւ մեր երկրի դեսպան՝ առաջին անգամն է որ կը գտնուիմ Հայաստան: Իմ վրայ մեծ տպաւորութիւն թողուցին Հանրապետութեան զարգացման թափը, կեանքի բոլոր մարզերուն մէջ անոր աշխատաւորներուն ձեռք ձգած յաջողութիւնները: Այս անգամ ալ կարելիութիւն ունեցայ աւելի մանրամասնօրէն ծանօթանալու հայ ժողովուրդի հընադարեան պատմութեան եւ մշակոյթին, որոնք հազարամեակներու անցեալ ունին: Ես կը մեկնիմ խորին գոհունակութեան զգացումով, քանի որ Հայաստանի մէջ ընկերներու հետ ունեցած հանդիպումներու ընթացքին համոզուեցայ, որ անոնք, ինչպէս մենք՝ Նուկոսլաւիոյ մէջ, դըրական կերպով կը գնահատեն մեր փոխյարաբերութիւնները, համագործակցութեան ու բարեկամութեան զարգացումը: Այդ յարաբերութիւններու զարգացման կը նպաստէ՝ Տիտոգրադի եւ Երեւանի բարեկամութիւնը»:

×

ՀՐԱԶԴԱՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆԻ ԲԱՑՈՒՄԸ

Հրազդանի մէջ պաշտօնապէս բացուած է քաղաքին Պատմա-Ազգագրական Թանգարանը, ուր ցուցադրուած են շրջանի հնագոյն պատմութեան ու ներկայ նըւաճումներուն վերաբերող հազարէ աւելի նմոյշներ: Հոն յայտնաբերուած հին բնակիչներու աշխատանքի գործիքները, զէնքերը, պերճանքի առարկաները, կահկարասիքը, որոնք կը վերաբերին Ն.Ք. 3-2րդ հազարամեակներուն, կը վերակենդանացնեն հայ ժողովուրդի ապրելակերպն ու ազգային սովորութիւնները: Առանձին սրահներու մէջ ներկայացուած են զարգացող արդիւնաբերական կեդրոնի ներկայ հեւքը ցոլացնող նմոյշները, փաստաթուղթեր ու լուսանկարներ, Հրազդանի արդիւնաբերական ձեռնարկութիւններու մակնիշը կրող տասնըեակ նիւթեր, արտադրութեան տեսակներ, եւայլն:

×

ՀԱՅ ՇԻՆԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ՁԵՌՔՈՎ ԿԱՌՈՒՑՈՒՈՂ ՏԱՅՈՒՐԱ ԱՒԱՆԸ

Բայկալ-Ամուր երկաթուղին, որ կը նկատուի Ի. դարու մեծագոյն կառոյցներէն մին, իր ծնունդով կեանք կու տայ նաեւ հարիւրաւոր նոր բնակավայրերու, որոնցմէ մին է Տայուրա, զոր կը ստեղծեն հայ շինարարներ: Սիպիրեան Տայգայի մէջ հիմնուող այդ աւանին մէջ կը խօսուի հայերէն, նոր կառուցուած դըպրոցը կը հարստանայ Երեւանէն ղրկուող գիրքերով: Կայ նաեւ Եղիշէ Չարենց Թանգարանի մասնաճիւղ մը: Աւանին մէջ բարձրացած են աւելի քան տասնեակ մը բնակելի շէնքեր, դպրոց, մսուր-մանկապարտէզ, ստեղծուած են արտադրական օժանդակ տնտեսութիւններ: Ներկայիս կը կառուցուին կայարանի համադրոյթն ու առեւտուրի կեդրոնը: Վերջերս Խորհ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդի պրեզիտիոմը «Բայկալ-Ամուր մայրուղիի կառուցման համար» մետալներով պարգեւատրած է աւելի քան 30 շինարարներ:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

Սիտնէի անօրենկիչը կրնայ Թուրք մը եղած ըլլալ...

Դեկտ. 24 թուակիր «Հիւրրիյէթ», հետեւեալ լուրին կ'արձագանգէ.-

«ԹՈՒՐՔ ՀԻՒՊԱՏՈՍԸ ՍՊԱՆՆՈՂ ՄԱՐԴԱՍՊԱՆԸ, ՍԻՏՆԷԻ ԼՈՒԱՑԱՐԱՆՆԵՐԷՆ ՄԷԿՈՒՆ ՄԷՋ ԳԻՐ ՄԸ ՁԳԵԼՈՎ՝ ՓԱԽԱՒ»

«Սիտնէ.- Սիտնէի Թուրք հիւպատոսը՝ Շարըք Արըքաքի եւ թիկնապահին՝ Էնկին Սէվէրի սպանութիւնը՝ հայկ. կազմակերպութեան մը կողմէ ստանձնուելով հանդերձ, աւստրալիական ոստիկանութեան վերջին յայտարարութիւնը՝ դէպքին հետաքրքրական երեւոյթ մը տուաւ: Սիտնէի օդակայանին լուացարաններէն մէկուն դրան վրայ՝ դէչ անգլերէնով գրուած կարդ մը նախադասութիւններու մասին տեղեկութիւն տուող ոստիկանութիւնը, դրան եւ (սպանութեան միջոցին գործածուած) մօթոյին վրայ գտնուող մատներու հետքերուն նմանութիւնը յայտնեց: Լուացարանին դրան վրայ՝ «Մայրայեղ-ձախ կազմակերպութեան մը անդամն եմ: Պարտականութեանս ստիպմամբ՝ Սիտնէի մեր հիւպատոսը սպաննեցի: Մնաս բարեաւ Աւստրալիա...» նախադասութիւնները գրող անծանօթ անձին, դէպքէն յետոյ՝ օդանաւով Սիտնէէն հեռացած ըլլալը յայտնուեցաւ: Ոստիկանական իշխանութիւնները, մատներու հետքերուն նոյնութեան հետեւանքով հարցաքննութեանց ընթացքը փոխուած ըլլալը չեշտած են»:

×

Միւս կողմէն, Դեկտ. 24 թուակիր Միլլիյէթն ալ այս լուրին անդրադառնալով, կը ճշդէր թէ, սպանութեան՝ արտասահմանի մէջ գործունէութիւն ունեցող Թուրք ահաբեկիչներու կողմէ կատարուած ըլլալուն մասին կասկածներ կան:

Fonds A.R.A.M

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԴՄԷՋԷՆ

ՅԻՍՈՒՆ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

Պատրաստեց՝ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ – 1930

Ժընեւի մէջ կը գումարուի խաղաղութեան ժողով. զինաթափութիւնը ըլլալով օրակարգի վրայ: Երեսուն երկու պետութիւններ դեռ Մեծ Պատերազմի մղձաւանջը իրենց մէջ կը բոլորուին նոյն սեղանին շուրջ ապահովելէ վերջ յարձակման ու պաշտպանութեան իրենց գործիքները: Աշխարհի խաղաղութիւնը վտանգի տակ է: Աւելի քան 15 միլիոն անգործներու վիթխարի բանակ մը, քաղաքակրթութեան գլխաւոր ոստաններուն մէջ սպառնալիք մըն է: Եւրոպայի կարգ մը երկիրներու մէջ քաղաքական, փիլիսոփայական նոր ըմբռնումներու երեւումը՝ մարդասէր ըմբռնումներու ծաւալում եւ ազգային զգացումներու բորբոքում (Ֆաշիզմ) դարձեալ սպառնալիք մըն է: Այսպէս, Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ մէջ ուժերու հաւասարակշռութիւնը մէկ թելի վրայ կը մնայ. ընկերվարութիւնը հազիւ կրնայ յետ մղել Ֆաշական ուժերը: Լեհաստանի մէջ, տիրապետական ուժերը դիմելով բռնութիւններու կը խեղդեն ազատութեան ամէն փորձ: Սպանիոյ կացութիւնը եւս ծանր է եւ տնտեսական տագնապը կը բարդացնէ արքայական պահպանողական եւ Սահմանադրական – Հանրապետական ուժերու յարաբերութիւնները: Ֆաշական հոսանքը որ իր առաջին տեսարանն ու առաքեալը գտաւ Իտալիոյ մէջ կը սկսի վարակել նաեւ Պալքանները եւ յատկապէս Պուլկարիա եւ Ռումանիա: Արդ, 1930-ի այս վերջին օրերուն Եւրոպան կը ներկայանայ որպէս կրկէս մը, ուր ժողովրդական ու պահպանողական հոսանքները իրենց խաղերը կը փորձեն, տակաւին զգուշանալով բախումներէ:

Ամերիկեան ցամաքին վրայ քաղաքական եւեւէջները, ընդհանրապէս հետեւանք տնտեսական տագնապներու, խառն ու անորոշ կը դարձնեն կացութիւնը յատկապէս Պոլիվիոյ, Փերուի, Չիլիի եւ Արժանթինի մէջ: Փոթորկած է Հարաւային Ամերիկան:

Այս ընդհանուր վերլուծումէն դուրս, կարգ մը դէպքեր կը գրաւեն «Յառաջ»ի առաջին էջը: Յունաստանի մէջ, Փանկալոսեան բռնատիրութեան մը փորձը, դաւը կը ձախողի: Քրտական շարժումը կը վերսկսի. սաստիկ եւ արիւնահեղ կռիւներ պարսկական սահմանը, Վանայ լիճին մօտերը. Արարատի շրջանի Քիւրտերը չեն վհատած: Խորհ. Միութեան կեդր. Գերագոյն Կոմիտէի դիւանը կը պաշտօնազրկէ եւ կը ձերբակալէ գործավարներու Խորհուրդին նախագահը՝ Ռիկով: Անպայման Ռիկով պիտի երթայ միանալու Տրոցկիին, բայց ո՞ւր. Կովկա՞ս. Սիպերի՞ա: Իզմիրի մէջ աննախընթաց ջրհեղեղ. Թրքական մամուլը վնասներու առաջին կարգին կը դնէ «Թրջուած Թուղթերը». «Յառաջ» կ'աւելցնէ սակայն որ երկուքէն երեք հարիւր հոգի մեռած են եւ հազարներով մարդիկ մնացած են առանց երդիքի:

×

Արտասահմանէն հասած ամէնէն գոտեպնդիչ լուրերը, նամակները կուգան Աթէնքէն: Թղթակիցը կ'ըսէ թէ Աթէնքի հայ գաղութը տարուէ տարի ինքզինքը գտնելով կ'արձանագրէ յառաջդիմութիւններ մանաւանդ ազգային կազմակերպութեան տեսակէտէն: Այսպէս, կրթական մարզին մէջ Աթէնքի չորս գաղթակայաններէն՝ Ֆիքսի, Լիփազմայի, Սինկրուի եւ Քօքինիոյ մէջ գոյութիւն ունեցող ազգ. եւ յարանուանական վարժարաններուն մէջ, մօտաւորապէս 2700 աշակերտներ կ'ուսանին: Երիտասարդական շարժումը լայն ծաւալներ կը ստանայ եւ չկայ մէկ հատիկ հայ տղայ, կը ստուգէ թղթակիցը, որ մասնակից չըլլայ, զանազան մշակութային, ազգ., գրական, քաղաքական եւ այլ միութեանց գործունէութիւններուն: Ազգ. կեանքն ալ մխիթարական է. կազմուելու վրայ է կեդր. վարչութիւն վերջ դնելով երկուան կիրքերուն եւ քաղաքային վէճերուն: Իսկ կուսակցական գետնի վրայ, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եւ անոր հմայքը ամէն տեղ է: 1930-ին, խանդավառութեան զօրաւոր ազդակ մը եղաւ ընկ. Շաւարշ Միսաքեանի ներկայութիւնը, որ այցելեց, խօսեցաւ, խրախուսեց եւ ոգեւորեց շրջաններն ու գաղթակայանները: Հ. Յ. Դ.եան օրը նշուեցաւ փառաւոր հանդէսով մը ուր ընկ. Շաւարշ Միսաքեան խօսեցաւ հազարաւոր՝ բոլոր խաւերէն բաղկացած բազմութեան մը առջեւ:

Սուրիոյ մէջ, Հայերը կ'ապրին անկայուն եւ խախուտ պայմաններու մէջ, եւ հակառակ անոր կը տիրէ ներքին երկուութիւնը: Ամանոսի կայանին մէջ երկու դպրոց, երկու եկեղեցի, երկու հոսանք. կառավարութիւնը կը միջամտէ վերջ տալու համար տգեղ պառակտումին: Նման լուրեր կը հասնին նաեւ Պէյրութի քէմփերէն: Պարսկաստանէն եկած նամակները նոյնպէս կ'անդրադառնան ներքին խռովութիւններու մասին. այսպէս Իրանահնդկաստանի թեմակալ Մեսրոպ Մագիստրոս Արք. իր ապիկար ու յոռի գործունէութեան համար եւ կասկածելի ընթացքին պատճառով կ'արտաքսուի Պարսկաստանի սահմաններէն:

Եւրոպական ցամաքամասին վրայ, արեւելեան կողմը, 1715էն մինչեւ 1930, աւելի քան երկու դար պէտք եղաւ Թրանսիլվանիոյ հայ – կաթոլիկ եկեղեցւոյ եպիսկոպոսը փոխարինելու համար: Առաջինին մահէն յետոյ, 1715, վէճերէն օգտուելով Մաճառները յաջողած էին իրենց եպիսկոպոսութեան ենթարկել Թրանսիլվանիոյ հայ կաթոլիկ եկեղեցիները: Ռումանիոյ մէջ, կառավարութիւնը կը վաւերացնէ ռումանահայ թեմական կանոնագրութիւն մը: Իսկ Պուքրէշի մէջ, կը հիմնուի Հայ Մշակոյթի բարեկամներու ընկերակցութիւն մը պատուոյ նախագահութեամբ Ն. Եօրկայի: Ոչ շատ հեռու, Պուլկարիոյ հայ գաղութը որ ունի մօտ 35 հազար բնակիչ, իր ազգային դպրոցներուն մէջ կը դաստիարակէ երկու հազարէ աւելի երկսեռ աշակերտութիւն: Իրենց նախակրթարանները ունին՝ Սոֆիա, Ֆիլիպէ, Վառնա, Ռուսճուք, Պուրկազ, Շումէն, Թաթար Փազարճըգ, Սթարա Զակորա, Խասքովօ, Սլիվէն, Նովա Զակորա եւ Այթոս: Կան նաեւ երկու մասնաւոր հաստատութիւններ, մին՝ Սոֆիայի Մեսրոպեան ճեմարանը, իսկ միւսը Ֆիլիպէի Մխիթարեան վարժարանը:

Այս տարիներուն, «Յառաջ» եղաւ աքսորէ վերադարձած ժողովուրդին համար, որբերուն համար որոնք կ'ապրին այլամերժ ու ապասերող քաղաքներու, գիւղերու ամայութեան մէջ, կատարեալ հոգեկան ապաստան մը, հաստատութիւն մը ուրկէ կը ճառագայթէ իրենց սրտերուն մէջ լոյս եւ յոյս տոկալու համար, դիմագրաւելու համար առօրեայ դժուար պայմանները: Կը բաւէ կարդալ դժբախտ հօր մը նամակը կամ սրտէ փրթած սուր ճիչը այրի մօր մը կամ ալ հիւծասպառ հօր մը արցունքով գրուած տողերը որ կը մաշի իր 4 զաւակներու հոգովը: Նման նամակներ կը դիզուին խմբագրապետին սեղանին վրայ ու անոնք կը վերջանան միշտ նոյն հարցումով «Ո՞ւր եւ որո՞ւ դիմենք: «Յառաջ» է որ այս հարցերը կը դնէ գաղութին առջեւ ու իր առօրեայ խօսքով կ'ուղէ, կը կազմակերպէ, կը մխիթարէ:

Այո, մէկ կողմէն այս դժբախտ պայմանները, միւս կողմէն օրէնքին առջեւ օտարականի մը բախած դժուարութիւնները, մութ գործատուներու մէջ ըսպառիչ աշխատանքը եւ հակառակ այս բոլորին գաղութը տարուէ տարի կը կազմակերպուի, կը յառաջդիմէ: Որպէս ցայտուն օրինակ կը քաղենք «Յառաջ»ի Նոյեմբերի զանազան թղթակցութիւններէն Տէսինի պարագան: Հինգ – վեց տարուան պատմութիւն ունի Տէսինի հայ գաղութը. երեքէն երեք հազար հինգ հարիւր համրանք կը ներկայացնէ: Երէկ ամայի, այսօր Ժան Ժօրէսի լայն ուղին վրայ հայ վաճառականներու հսկայ ցանկ մը ձգուած է: Կայ տասը նպարավաճառի խանութ, հինգ մսավաճառ, երկու դերձակի, երեք եւ երկու ալ բացուելիք սրճարան, ճաշարան, երկու կօշկակարի, հինգ սափրիչ եւ մէկ թիթեղագործի: Գաղութին մէջ գոյութիւն ունի Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, Հ. Յ. Դ.եան Պատանեկան Միութիւնը, Հայ սկաուտական կազմ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզական խումբ, Եկեղեցասէր Տիկնանց Միութիւն, Վասպուրականի, Տարօնի – Տուրուբերանի, Սեբաստիոյ, Զմիւռնիոյ եւ Խարբերդի հայրենակցական միութիւններ: Գաղութի կենսունակ եւ մղիչ ուժը Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն է, որ նախաձեռնած է կառուցել իր Տունը, ինչ որ առաւել պիտի աշխուժացնէ ազգ. կեանքը:

Իսկ այլուր, Փարիզի եւ գաւառի մէջ անպակաս են մշակութային, ազգային, կուսակցական, մարզական, հայրենակցական եւ այլ ձեռնարկները: Փարիզի մէջ, Հայ Գրական Միութեան Ակումբը կը բանայ տարեշրջանը, Սօսիէթէ Սաւանթի սրահին մէջ, նշելով երկու նշանաւոր հանրային գործիչներու Միքայէլ Նալբանդեանի եւ Ռափայէլ Պատկանեանի (Գամառ – Քաթիպա) ծննդեան 100-ամեակը: Յաջորդ ձեռնարկը կը նուիրէ Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի հարիւրամեակին: Մարսէյլ կը մեծարէ Աւետիս Ահարոնեանը, յոբելենական հանդէսով մը, քառասնամեայ գրական գործունէութեան առթիւ: Հանդէսը կը հովանաւորէ թեմին առաջնորդը՝ Գր. Եպիսկ. Պալաքեան, կը նախագահէ՝ Տ. Միրզայեանց, կը խօսին՝ Միքայէլ Վարանդեան, Փրոֆ. Գ. Խայիկեան եւ Հ. Սէրընկիւլեան: Մինչ Մարսէյլի մէջ՝ Մշակոյթի Օր նախաձեռնութեամբ Զ. Ե. Ո. Միութեան, Թատերական ներկայացում «Պաղտասար Աղբար» Սալոն Շափ նախաձեռնութեամբ Վասպուրականի Հայր. Միութեան, «Փայամարտ» օրացոյցի հրատարակութիւն Հ. Յ. Դաշնակցութեան Պատանեկան Միութեան կողմէ (երկրորդ տարի): Շաւ՝ Հաճնոյ անկման 10-րդ տարեդարձը:

ՀՈՂՎՐՏԻՔ

ՄԵՐ ՆՈՒՊԱՐԻ Յիշատակին

Ծանր եղաւ հարուածը Նուպար Հելվաճեանի մահուան անակնկալ գոյժին: Դարանակալ մահը դաւաճանեց իրեն, ճամբուն վրայ ինքնաշարժի արկածի մը մէջ յանկարծուստ կտրելով իր կեանքին թելը:

Տարիներ առաջ սրտի տագնապ մը ունեցած էր եւ ողջամիտ մարդ՝ լրջօրէն կը հետեւէր սահմանուած խնամքներու պարտադրութեան եւ տագնապը չկրցաւ չեզոքել իր սպառնալիքը: Կը յուսայինք որ խաղաղութեամբ պիտի աւարտէ իր օրերուն շարքը եւ բնականօրէն հասնի անխուսափելի վախճանին՝ որ ի ծնըն – դենէ սահմանուած է ծնողին:

Ո՞վ կրնայ սակայն գուշակել ի՛նչ որ կանխորոշած է ճակատագիրը:

Հայ Բիւթանիոյ զաւակ էր Նուպար Հելվաճեան, ծնած 1902-ին Պուրսայի շրջանի Մեծ Նոր հայ գիւղը:

Այս կապակցութեամբ յիշատակեմ որ տասնեակէ մը աւելի տարիներ առաջ, գացած էի Պոլիս եւ վերջին անգամ մըն ալ ծննդավայրս տեսնելու ցանկութեամբ գացի նաեւ Իզմիթ: Քանի մը օր ալ դեգերեցայ Պուրսայի կողմերը, անցայ եւ թրջած աչքերով տեսայ մեր երբեմնի շէն ու ծաղկուն այլեւս տաճկցած ու խորթ հայ գիւղերը, տեսայ հայ ձեռքերէ տնկուած է՛ր երբեմն հայապատկան, այլեւս որբացած ձիթաստանները: Ծիւղի մը ծայրէն ծիլ մը կտրեցի եւ բերի Նուպարին՝ որպէս իր գիւղին կարօտի բարեւը իրեն: Թուրք եւ յունական պատերազմին Նուպար պահ մը Իզմիր կ'ապաստանի, ապա Իզմիրի աղէտին, իր եղբայրներուն եւ պարագաներուն հետ կ'անցնի Պուլկարիա, Բլովտիւ, քիչ վերջ կուգայ Ֆրանսա:

Յիսունէ աւելի տարիներէ ի վեր հաստատուած էր Մարսէյլ, հոն ամուսնացած Օր. Թագուհի Արզարեանի հետ, կազմելով երջանիկ բոյն մը:

Երկու զաւկի հայր՝ ուզեց եւ կրցաւ բարձրագոյն ուսումի հասցնել զանոնք, այժմ երկուքն ալ ամուսնացած եւ իրենց կարգին զաւակներու տէր: Դուստրը՝ դեղագործ Նիս, իսկ ուստրը՝ սրտի մասնագէտ բժիշկ Մարսէյլ:

Մարսէյլի Հայերէն ո՞վ չէր ճանչնար Նուպար Հելվաճեանը:

Իր մականունին հաւատարիմ, իր եղբայրներուն պէս ինքն ալ իր պապերուն արհեստը ընտրած էր եւ մեծ վարպետ էր հելվայի եւ լոքումի պատրաստութեան մէջ (մէկզի ձգենք «հանդստապատառ» հակառակ բառին երկարութեան կարճամիտ եւ անիմաստ թարգմանութիւնը):

Առենօք փոքր խանութ մը ունէր: Ապա Ֆեսճեանի հետ ընկերովի հիմնեցին եւ անոր Ֆրանսայէն մեկնելէն վերջ Կիւլեսէրեանի հետ երկար տարիներ շարունակեցին կարեւոր հաստատութիւնը՝ որուն «Պոսֆոր» (Վոսփոր՝ վաճառանիշը միշտ մեծ համբաւ կը վայելէ ոչ միայն Ֆրանսայի հայ, յոյն, հրեայ եւ այլ արեւելցիներու շրջանակներուն մէջ, այլ եւ Հիւսիսային Ափրիկէ եւ այլուր Արեւելք:

Կը յիշեմ տակաւին Մարսէյլ եղած սկզբնական շրջանին գործարան մը կ'աշխատէր՝ որուն արտադրութիւնը առաւելապէս «քօքօ» ըսուած փոշին էր, ռէկլիս ըսուած (հայերէն՝ մատուտակ) թուփին արմատին եւ ճիւղերուն հիւթէն հանուած փոշի մը: Սովորաբար ճարտարարուեստի գործարաններուն մէջ այդ փոշին ջուրին կը խառնէին եւ գործաւոր մը, մանաւանդ ամրան տօթին, օրն ի բուն, թիթեղէ կուժը ձեռքին, աշխատանոց աշխատանոց կը շրջէր, պապակած բանուորներուն ծարաւը յագեցնելու համար: Այն ատենները տակաւին տաք կամ պաղ ըմպելիներուն արդի ինքնաբաշխիչ մեքենաները չկային գործարաններուն մէջ: Մենք ալ հայ տղաքս շատ խըմած ենք այդ «քօքօյին ջուրը» երբ Մարսէյլի արուարձանը Բոտէի գործարանը վակոններու շինութեան գործաւորներ էինք:

Քօքօն սակայն չկրցաւ մոռցնել տալ Նուպարին՝ հելվան եւ լոքումը: Կամքի տէր եւ անխոնջ աշխատող՝ պզտիկ տեղ մը· ծակ մը ինչպէս կ'ըսեն, գտած էր Ռիւ – տէ – Տոմինիքէնի կողմերը: Առտու կանուխ մթնշաղին կ'ելնէր կ'երթար հոն հելվա եւ լոքում շինելու, ապա վազըն ի վազ քօքօյի գործարանը հասնելու համար: Երեկոյեան գործարանէն շտապելով կը վերադառնար առտուն շինածը տանիլ յանձնելու համար Մարսէյլի հայ եւ յոյն արեւելեան նպարավաճառներուն: Դուք հաշուեցէք թէ օրական քանի՞ ժամ կը պահանջէր իրմէ այդ հեւ ի հեւ յոգնաջան աշխատանքը:

Այս բոլորը միջանկեալ պատմեցի, որովհետեւ մէկ երեսն էր արմատախիլ եւ անպաշտպան հայ տղոց սկզբնական շրջանի կացութեան եւ մաս կը կազմէ մեր հոս տեղի կեանքի պատմութեան:

Խորապէս հայ, հայութեամբ թրծուած, իրն էին նաեւ մեր անցեալի յուսախաբութիւնները, մեր անբնական ներկայի տագնապներն եւ յուսալքումները, բայց նաեւ լաւագոյն ապագայի մը գալըստեան յոյսն ու խոր հաւատքը: Հայութիւնը մտահոգող կամ յուսադրող որեւէ հարց անտարբեր չէր ձգեր զինք եւ իր կարելին կ'ընէր մասնակից ըլլալով Մարսէյլի ազգային եւ հաւաքական կեանքին:

Հաւատաւոր դաշնակցական՝ գաղութին սկզբնաւորութեան իսկ նորակազմ դաշնակցութեան շարքերը մտաւ եւ անվերապահօրէն ոգեւորութեամբ ստանձնեց իրեն յանձնուած աշխատանքները: Երկար տարիներ վարեց Քրիստափոր ենթակոմիտէին քարտուղարութիւնը եւ շրջանային ժողովներուն տեւաբար պատգամաւոր ներկայացուցիչը կ'ըլլար իր ենթակոմիտէին, ուր ի յայտ կը բերէր իր հաւատաւոր դաշնակցականի լուրջ ու խոհուն կարծիքներն ու թելադրանքները: Իր հետ ես ալ նոյն ենթակոմիտէին մէջ էի եւ ականատես վկան եղած եմ իր նուիրումին ու տարած աշխատանքին: Եթէ տարիներն ու տարիքը մեղմացուցին իր մասնակցութեան յաճախանքը, սակայն մինչեւ վերջ միշտ ալ անայլայլ եւ անաղարտ մնացին իր մէջ Դաշնակցութիւնն ու դաշնակցականը:

Խումբ մը ընկերներ եւ բարեկամ մըտած էինք Մարսէյլ: Շաբաթ մը ամբողջ առաւել կամ նուազ ծանր աշխատանքէ վերջ իրար տեսնելու պահանջը կը զգայինք բնականօրէն: Տեղն ալ գիտէինք, մեր նախընտրած եւ մեզ հաճոյութեամբ ընդունող փոքր սրճարան մը Պուլվառ Տիւկոմիւէի վրայ:

Տարիները սահեցան, սմանք մեր կի-

Fonds A.R.A.M

ՅՈՅՑ ԱԼԷՔԻ ԵՒ ՍԻՒԶԻԻ ՀԱՄԱՐ

Շարաթ, Դեկտ. 20, կէսօրէ ետք ժամը 4-ին տեղի ունեցաւ ցոյց մը ի նպաստ երկու հայ երիտասարդներու ազատագրումին, որոնք բանտարկուած են զուիցերական իշխանութեան կողմէ եւ այժմ կը գտնուին Ժընեւի կեդրոնական բանտը: Յիշենք որ այս երկու անձերը՝ Ալէք Ենիգոմշեան, 25 տարեկան, Լիբանահայ եւ Սիւզի Մահսերեճեան՝ 24 տարեկան, Ամերիկահայ, անդամներ Հայաստանի Ազատագրութեան Հայ Գաղտնի Բանակի, կը ձերբակալուին Հոկտ. 3-ին, ռումբի մը արկածի հետեւանքով զոր կը ձեռնոտէին Պօ – Սիթ պանդոկի սենեակներէն մէկուն մէջ:

Ցոյցը կազմակերպուած էր նախաձեռնութեամբ Հայ Քաղաքական Բանտարկեալներու Կոմիտէին եւ դառնութեամբ պէտք է հաստատել թէ՝ դաշնակցային մասնակցութիւն մը չկար: Ինչի՞ վերագրել: Պատճառաբանութիւնները զանազան կրնան ըլլալ – օդը, օրը (շաբաթ) եւայլն, եւայլն: Բայց գլխաւորը այն է անկասկած որ գաղութը որոշ անտարբերութիւն մը կը ցուցաբերէ: Մատը վէրքին վրայ դնելու չքաշուինք ու ըսենք՝ տեղացին պիտի ըսէր նոր բանաձեւումով՝ սանսիպիլիզէ չէ: Ի՞նչու: Եթէ կարենանք այս «ինչո՞ւ»ին բուն պատասխանը գտնալ, գուցէ հարցը պարզաբանուած ըլլայ:

Ցոյցը սկսաւ Մէթրօ Տիւրոքի քառուղիէն, ուղղուեցաւ դէպի զուիցերական դեսպանատուն. ճամբու ընթացքին ցուցարարները բացականչեցին հետեւեալ լոզունգները՝ «Ազատութիւն Ալէքի եւ Սիւզիի», «Մենք՝ բոլորս, հայ մարտիկներ ենք», «Թուրքերը ջարդեցին հայ ժողովուրդը, գրաւեցին հողերը, արդարութի՛ւն, արդարութի՛ւն Հայ Դատին», «Թուրքիա կ'որոշէ, Զուիցերիա կը գործադրէ» եւայլն:

Ցուցարարները կը պարզէին հայատառ եւ ֆրանսատառ պաստառներ, ինչպէս նաեւ ցուցատախտակներ, որոնց վրայ կային Ալէքի եւ Սիւզիի դիմանկարները: Ցոյցը կանգ առաւ, ոստիկանութեան արգելքով, զուիցերական դեսպանատունէն մօտ 50 մեթր հեռաւորութեան վրայ:

Կազմակերպիչ կոմիտէին անունով բարձրախօսով կարդացուեցաւ այն նամակը, որ քիչ ետք պիտի յանձնուէր Զուիցերիոյ դեսպանին: Նամակին մէջ կը շեշտուէր Ալէքի ու Սիւզիի անմիջական ազատ արձակումը եւ կը պահանջուէր զուիցերական իշխանութեան չէզոք դիրքի որդեգրումը, դատապարտելով անոր ցուցաբերած կողմնակցութիւնը Թուրք կառավարութեան եւ միջազգային ոստիկանութեան:

Դեսպանը մերժեց ընդունիլ այս նամակը, որ ներկայացուեցաւ յանձնախումբի երկու անդամներու կողմէ: Այս վերջինները բարձրախօսով դատապարտեցին դեսպանին այս ժխտական վերաբերումը եւ յայտնեցին թէ յետ այսօրիկ կոմիտէն պիտի շարունակէ պայքարը խաղաղ եւ օրինական բոլոր միջոցներով պարտադրելու համար երկու հայ. բանտարկեալներու ազատագրումը:

Նախատեսուեցաւ ցոյց մը եւս կազմակերպել դատավարութենէն առաջ, որ տեղի պիտի ունենայ Յունուարի կէսերուն:

Կազմակերպիչ կոմիտէն նաեւ հրաւէր ուղղեց բոլոր ներկաներուն, որպէսզի մասնակցին կոմիտէի ժողովներուն՝ ամէն Երկուշաբթի, ժամը 20·30-ին, 177 ռիւ տը Շարոն, Փարիզ 11-րդ:

Ցոյցը վերջ գտաւ առանց որեւէ միջադէպի:

ՄԱՍՆԱԿՑՈՂ ՄԸ

բակինները մոռցան, ոմանք «մնացէ՛ք բարով» մը ըսին եւ գացին ջուրերէն անդին աւելի Արեւմուտք, ուրիշներ ալ Արեւելք վերադարձան: Մի քանին ալ լռիկ – մնջիկ անյայտացան եւ չիմացանք թէ ո՞ւր գացին, կամ ի՞նչ եղան:

Այդ օրերուն ծնած էր մեր սերտ բարեկամութիւնը չորս ընկերներու մէջ, Նուպար Հելվաճեանը, Ստեփան Վահանեանը, Սերովբէ Տէրատուրեանը եւ ես: Շատ կանուխ կորսնցուցինք Սերոբը. երիտասարդ զոհ գնաց սրտի տագնապի մը:

Մնացինք երեքով եւ տարիներու ընթացքին ի վար մեր բարեկամութիւնը գլեց անցաւ ջերմ բարեկամութեան մը սահմանը, դառնալու համար անվերապահ մտերմութեամբ իրական եղբայրութիւն մը՝ բառը յատկանշող բոլոր ստորոգելիներով: Յիսուն տարիներէ աւելի դիմացաւ եւ տեւեց, հակառակ որ կեանքի պայմաններուն պահանջը իրարմէ հեռացուցած էր մեզ, Նուպարը՝ Մարսէյլ, Ստեփանը՝ Քանն, իսկ ես՝ Փարիզ:

Հաղորդ էինք միշտ իրարու կեանքին, ուրախութիւններուն, նեղութիւններուն կամ տկարութիւններուն: Նամակի մը յապաղումը, պարզապէս լուրի մը ուշանալը մտահոգութեան կը մատնէր մեզ:

Ահա թէ ինչո՛ւ այնքան խոր է մեր կսկիծը մեր Նուպարին արկածալի կորուստով: «Ի խորոց սրտի» այս տողերը տրիտուր մը իր քաղցր յիշատակին:

Հանգիստ իր ոսկորներուն: Իր վառ յիշատակը պիտի տեւէ մեր մէջ որքան տեւէ տակաւին մեր կեանքի թելն ալ:

ԲԱԲԳԷՆ ԳԱՎԷԶ

ՏԻՐԱՄՕՐ ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՏՕ՛ՆԸ

ՀՌՈՄԻ ՄԷՋ

ՀՌՈՄ. – Դեկտեմբեր 8-ին, Հռոմի Հայ հասարակութիւնը Տիրամօր Անարատ Յղութեան տօնը կատարեց Լատին Եկեղեցւոյ հետ:

Առաւօտեան ժամը 10-ին, Սեբաստիոյ Ս. Վլաս հայրապետին նուիրուած Հայ Կաթողիկէ հիւրանոցի եկեղեցիին մէջ Ներսէս Ծ. Վրդ. Սէթեան հանդիսաւոր Ս. պատարագ մատոյց եւ Աւետարանի ընթերցումէն ետք, – իտալերէն լեզուով պարզեց, յատկապէս օտար հաւատացեալներուն, Հայ Եկեղեցւոյ ստոյգ վարդապետութիւնը – քաղուած մեր շարականներէն եւ Ս. Հայրերէն – Ս. Կոյս Մարիամու Անարատ Յղութեան մասին:

Ամբողջ ձայնաւոր Ս. Պատարագը եւ քարոզը ձայնագրուեցան իտալական հեռատեսիլէն կողմէ:

Սրբազան երգեցողութիւնները կատարուեցան Լեւոնեան հայ ժառանգաւորներու եւ հայ մայրապետներու կողմէ:

Իսկ յետ միջօրէին, ժամը 4-ին, մինչ Յովհաննէս Պօղոս Բ. կ'աղօթէր «Փիացցա Տի Սպանիա» կոչուած հռչակաւոր հրապարակին վրայ, Տիրամօր արձանին առջեւ Լեհաստանի եւ աշխարհի խաղաղութեան սպառնացող բռնութեանց դադարումին համար, Հռոմի Անարատ Յղութեան հայ քոյրերու Մայրավանքին մէջ տեղի կ'ունենար նոր հաւատաւոր կոյսերու ուխտադրութիւնը եւ նորընծայութիւնը՝ նախագահութեամբ Լեւոնեան վարժարանի Մեծաւորին:

Իր հակիրճ խօսքին մէջ Մեծաւորը հրաւիրեց՝ ներկայ հայ հաւատացեալները՝ աղօթելու որպէսզի Աստուած բազմացնէ Սրբոց Հռիփսիմեանց շառաւիղները եւ հասցնէ հայ եկեղեցւոյ ճշմարիտ եւ հոգեպէս պատրաստուած եկեղեցականներ, որոնք՝ Ս. Լուսաւորչի օրինակին եւ վարդապետութեան հաւատարիմ մնալով՝ հայ ժողովուրդին հոգեկան սրբացման եւ մտաւոր զարգացման մըշակներ ըլլան, հակառակ հայ հաւաքականութեան մէջ ալ գոյութիւն ունեցող նիւթապաշտ եւ հաճոյապաշտ հոսանքներուն, որոնք կը սպառնան Հայուն հաւատքին և բարոյական արժէքներուն:

Այս յուզիչ արարողութեան ընթացքին իր մշտնջենաւոր ուխտը կատարեց Քոյր Ժօզէֆին, իրենց առաջին ուխտադրութիւնները կատարեցին քոյր Ռէբեկա եւ Քոյր Պայծառ, իսկ նորընծայութեան ընդունուեցան Էմմա եւ Մարիամ ուսանողուհիները:

Արարողութեան աւարտին հայ քոյրերու ընդհանուր Մեծաւորուհի Մայրը՝ Մայր Պենինեա Տէր – Ղազարեան՝ ընդունեցաւ բոլոր ներկաներուն բարեմաղթութիւնները:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԶՈՒԱՐԹ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

«Գրական Թերթ»ի Դեկտ. 12-ի թիւէն կ'իմանանք թէ Դեկտ. 6-ին Երեւանի մէջ մեռած է արձակագիր Զուարթ Յովհաննէսի Ղուկասեան: Ծնած էր 1911ին՝ Էրզրումի նահանգի Բասեն գաւառի Տալիպապա գիւղը: 1918-ին ծնողքին հետ գաղթած եւ հաստատուած է Ալեքսանդրապոլ (ներկայիս՝ Լենինական): 1943-ին աւարտած է Երեւանի Պետական Համալսարանի բանասիրական ճիւղը: Ուսման տարիները աշխատակցած է «Պիոներ Կանչ», «Հայաստանի աշխատաւորուհի» ամսաթերթերու եւ ձայնասփիւռի, այնուհետեւ նաեւ «Սովետական Հայաստան» օրաթերթի: 1958-էն ի վեր կը պաշտօնավարէր Մ. Աբեղեան Գրականութեան Հիմնարկին մէջ: Զուարթ Ղուկասեան գրած է դասական ու ժամանակակից գրականութեան հարցերու՛ն նուիրուած բազմաթիւ յօդուածներ, ուսումնասիրութիւններ եւ մենագրութիւններ:

×

ԷՄՄԱ ԾԱՏՈՒՐԵԱՆ...

Խորհրդահայ երաժշտական արուեստի զարգացման մէջ իր բերած նպաստին համար եւ իր ծննդեան 60-ամեակին առթիւ, «Թաթուլ Ալթունեան» երգի ու պարի համոյթի գեղարուեստական ղեկավար Էմմա Ծատուրեան պարգեւատրուած է Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի պրեզիտիումի պատուոյ գիրով:

...ԵՒ ԱՐՄԻՆԷ ԳԱԼԵՆՑ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Խորհրդահայ կերպարուեստի զարգացման մէջ իր ունեցած ծառայութիւններուն ի գնահատութիւն եւ ծննդեան 60-ամեակին առթիւ նկարչուհի Արմինէ Գալենց պարգեւատրուած է Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի պրեզիտիումի պատուոյ գիրով:

×

ԱԲՈՎԵԱՆԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ԿԵԴՐՈՆԸ

Աբովեան քաղաքին մէջ բացուած է մշակոյթի երիտասարդական կեդրոնը, որ ունի մշակոյթի պալատ մը, մարզադաշտ, սրճարան, գրօսայգի: Աբովեանի մէջ վերջին տարիները հիմնուած են թեքնիքի, արուեստի, ժողովրդական ստեղծագործութեան եւ երաժշտութեան ակումբներ, ուր յաճախ հանդիպումներ տեղի կ'ունենան արուեստագէտներու եւ գիտնականներու հետ:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՖԷՏԱՅԻՆԵՐԸ

Սաքօն ճիշդ էր: Կարոյի գլխին մէջ ոչ միայն մեղու մը, այլ ամբողջ պարս մը մտած էր ու զինք անհանգիստ կ'ընէր:

– Զգիտեմ, Սաքօ, Պէքիրի տէրօրէն ի վեր էս տղուն մէջ ծուռ բան մը կայ: Էն հին Կարօն չէ, – ըսած էր Սերոբը, երբ Սաքօ ուզած էր բաներ մը հասկնալ:

– Էդ մեր Կարօն չտեսա՞ր, – հարցուց Սաքօ Գուրգէնին, որ իր մօտէն կ'անցնէր:

– Տեսայ՝ Մուրատի գերեզմանին քով կեցած էր: Քիչ էռէջ Ազուրնկայ սարի կողմերը կ'երթար: Հետը ուզեցի խօսիլ, ձայն չհանեց, կարծես չճանչցաւ զիս: Երեւոյթը ինծի լաւ չէր երեւեր: Քեզ բան մը ըսեմ, Սաքօ, էդ ճահիլ տղուն մեղքը քու վիզդ է: Էն օրերուն ըսի, որ Պէքիրի գործին համար էդ տղան մի՛ ղրկէք: Տահա շատ կանուխ է էդ տեսակ գործերու: Էդ օրուանէն, էս տղան փոխուեր է, շուկէ չիտակ մարդու հետ չի խօսիր:

– Սաքօ, էդ տղան քեզի բան ըսած չէ՞, – հարցուց Վարդգէսը, որ մօտեցած էր անոր օգնելու ու գետինը դրուած բեռան պարանը քակելու: – Էդ տղան էնպէս կը քալէ՝ կ'ըսես հրացանի ձէն չի լսեր: Երէկ իմ մօտէն չանցնելու համար՝ ապառաժներու ետեւէն անցաւ: Չէ, Սաքօ, էն կրակոտ տղայէն բան չէ մնացեր: Ուրիշ անգամներ զիս որ տեսնէր, կ'ըսեսաչքերէն կրակ վար կուգար, կը խնդար, կը կատակէր, քեռի Սաքոյէն նոր բաներ կը պատմէր: Կարծեմ, Պէքիրի տէրօրը էդ տղուն գլխին է զարկեր:

– Վարդգէս, ես ինչո՞վ մեղաւոր եմ. դուք բոլորդ ալ համաձայնեցաք, երբ Կարօն տէրօրի ղրկելու խօսք ըրի: Սեբոբն ալ համաձայնեցաւ՝ Կարօն իր հետ առնել: Ինքն ալ էն օրերուն իմ ականջս խաշաւուլի ձէն լսող էշի ականջ չինեց: «Քեռի, կ'ուզեմ Սերոբի հետ ես ալ երթալ: Քեռի, խօսէ՛ Վարդանին, որ զիս ալ ղրկէ»: Վարդանն ալ Կարոյի վրայ եկեղեցնայ գըմբէթի նման հաւատք էր կապեր ու կ'ըսէր, որ Կարօն շատ լաւ ֆէտայի կ'ըլլայ, միայն թէ վրայէն գըլխէն դպրոցի հոտ կուգայ: Տահա մէկ տարի չկայ՝ կանոնաւոր հինգ կռիւներու մասնակցած է: Դուք լաւ գիտէք, որ Հասան չաւուշը՝ էդ լեռայ պէս թուրքը ձիէն վար առնողը Կարօն էր:

– Ի՞նչ կը խորհիս, Սաքօ, ի՞նչ կրնայ պատահած ըլլալ: Բոլորս ալ կը սիրենք Կարօն: Դուն անոր համար հայր ես, եղբայր ես:

– Զգիտեմ, չգիտեմ, – ըսաւ Սաքօն մտահոգուած՝ բեռան պարանը Վարդգէսին յանձնելով:

Սաքօն կ'ուզէր երթալ Ազուրնկայ քարերը, գտնել Կարօն ու խօսեցնել:

– Խօսքը մէջերնիս, Սաքօ, – ըսաւ Գուրգէնը, – ինձ էնպէս կը թուայ, որ էս տղան սէվտայէ բռնուեր է:

– Խենթ մի ըլլար, Գուրգէն. ո՞ր տեղէն էդ սէվտան: Դուն ալ գիտես, որ ֆէտայու կեանքը չըլլա մանող տէրտէրի կեանք է: Խաղան վանքը ձգելէն ի վեր կնկայ, աղջկայ երես տեսած չէ. որո՞ւ հետ սէվտա պիտի կապէր: Չէ՛, Գուրգէն, էդ տեսակ տղաներէն չէ: Էս քանի օր է Վարդաձորի գեղացիներուն հետ ենք: Էնտեղ ճըլլան ճահիլ աղջիկներ ալ, կնտէք ալ կան: Էս տղան գեղացիներուն չմօտեցաւ:

– Էհ, չգիտես, Սաքօ, սէվտա ըսածդ հովէն, արեւէն կուգայ:

– Զգիտեմ, չգիտեմ, էսօր ցորեկին քիթէն արին կուգար. մորմենիի տերեւի փոշիով հազիւ կեցուցինք: Երթամ տեսնեմ՝ ինտո՞ր եղաւ, – ըսաւ Արջ Սաքօն ու Ազուրնկայ քարերուն կողմը շտկուելով ելաւ այն ուղղութեամբ, ուր վարը պարապին նայող հսկայ ապառաժներ կային:

– Կարօ, հէյ Կարօ, – Սաքոյի ուժեղ ձայնը արձագանգ տուաւ հովտի լայնութեան մէջ:

(Շար. 224)

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ԱՐՄԱՏԱԽԻՂ ԾԱՂԻԿՆԵՐԸ»

Գրեց՝ ԲԱՐՍԵՂ ՀԱՊԷՇԵԱՆ

Փարիզ, 1980

Fonds A.R.A.M

Պ. Նազարէթ Ֆէրէշէթեան, Իքիտպաշեան, Եկաւեան, Քմքմեան, Տէր Աբրահամեան, Ֆէրէշէթեան եւ Տէր Միքայէլեան ընտանիքները ցաւ ի սիրտ կը գուժեն իրենց սիրեցեալ կնոջ, մօրաքրոջ, հօրաքրոջ, զարմիկին եւ ազգականին՝

ՎԻՐՈՆ ՖԷՐԷՇԷԹԵԱՆԻ
(ծնեալ Եկաւեան)

մահը, յետ երկարատեւ հիւանդութեան։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Ուրբաթ, Դեկտ. 26ին, եւ մարմինը ամփոփուեցաւ Պանթէօնի գերեզմանատունը, ընտանեկան մտերիմ շրջանակի մէջ։

- ԾՆՈՒՆԴ -
ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՏԷՍԻՆ

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 3, Ճրագալոյցի արարողութիւն՝ ժամը 16.30ին։

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 4, Հանդիսաւոր պատարագ Ծննդեան տօնին առթիւ եւ Ջրօրհնէք։

ՍԷՆ-ԼՈՒ — Ս. ԳԷՈՐԳ

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 3, Ճրագալոյց Ծընընդեան եւ Աստուածայայտնութեան։ Սկիզբ ժամերգութեան՝ 17, պատարագ՝ 17.30ին։

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 4.— Տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան։ Սկիզբ ժամերգութեան՝ 9.00, պատարագ՝ 10,00, Ջրօրհնէք՝ 11.30։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
Շահան խաչակիր Քհնյ. Տէտէեան

Ծանօթ.— Տարիներու սովորութիւնը պահելով, Յունուար 3էն 4ի գիշերը, եկեղեցւոյ դպրաց դասը պիտի շրջագայի Հայաբնակ եւ Հայամփոփ թաղերը, տուն տուն աւետելով Քրիստոսի ծընունդը։

ՄԱՐՍԷՅԼ
Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 3, Ճրագալոյց.— Կը պատարագէ՝ Գրիգորիս Քհնյ. Քէշիշեան։ Սկիզբ ժամերգութեան՝ 17.15ին, պատարագ՝ 18.00ին։

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 4.— Սկիզբ ժամերգութեան՝ 8.30, պատարագ՝ 9.45 (կը պատարագէ՝ Գրիգորիս Քհնյ. Քէշիշեան)։ Ջրօրհնէք՝ 12.30ին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Մեսրոպ Կրթարանը շնորհակալութեամբ ստացած է.— Տէր եւ Տիկին Ունանէ (Քաշան) 100 Ֆ. փ.ծ.ի, Էօզկիւլեանի մահուան առթիւ. Պ. Յակոբ Էօզկիւլեանէ 100 Ֆ., իր հօր մահուան առթիւ։

ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻՒ «ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Ստեփան Սաղայեան՝ մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր սիրելի մայրիկին՝ Տիկին Գոհարիկ Սագայեանի, նոր տարուան առթիւ։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ. Միշէլ Իտինի՝ վեցամսեայ «Յառաջ» կը նուիրէ Պ. Յակոբ Արթիւրի, Սէն Թ'Անթուան։

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ
ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍ

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը, Ս. Ծընունդի առթիւ կը կազմակերպէ Տօնածառի հանդէս մը, Կիրակի, Յունուար 4, կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, Սալ տէ Ֆէթի մէջ, Վալանս։

Սիրով կը հրաւիրուի Վալանսի Հայութիւնը, յարգելու եւ քաջալերելու Դաւիթեան Դպրոցի աշակերտութիւնը։

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE — PARIS

Sous le haut patronage de
Monseigneur SEROBE MANOUKIAN
Délégué pour l'Europe du Catholicossat de tous les Arméniens
la Présidence d'Honneur de
Monsieur NAPOLEON BULLUKIAN
Président du Comité Régional de France de l'U.G.A.B.
et la Présidence effective de
Monsieur NOURHAN FRINGHIAN
Président d'Honneur du ComitéRég. de France de l'U.G.A.B.

La Section des Dames de l'U.G.A.B. vous invite au

DINER TRADITIONNEL

qu'elle organise à l'occasion du Noël Arménien
au profit de ses œuvres éducatives

LE MARDI, 6 JANVIER, A 20 h.
au Centre Culturel Alex Manoogian, 118, Rue de Courcelles, Paris 17ème
Frais de participation: 150 *F.*

Réservation des tables:
U.G.A.B., 11, *Sq. Alboni,* (16e) — *Tél.* 520. 03. 18

EREVAN

JOAILLERIE - BIJOUTERIE - HORLOGERIE

CREATION — REPARATION — REPRISE

HORLOGERIE:— Seiko - Arcin - Rosse - Duke - Sevan

×

10% *sur les Montres et les Bijoux*
%15 *en Joaillerie (bagues, pendentifs, broches).*

POUR LES FETES OFFREZ UN BIJOU
on se souviendra de vous...

EREVAN
17, RUE FONTANCE, 13006 MARSEILLE
TÉL. (91) 42, 40, 55

BOUC-BEL-AIR
ՀԱՅԿ. ՇԱԲԱԹ
Semaine Arménienne

Շաբաթ, Յունուար 3ին, կաղանդի Ծառ։ Երեքշաբթի, Յունուար 6, Պատարագ։ Շաբաթ, Յունուար 10, Ճաշ։

Le 3 *JANVIER, SAMEDI SOIR à* 20*h*.30
UN ARBRE DE NOEL
Pour les enfants arméniens de la commune, suivi d'une tombola.

Le MARDI, 6 *JANVIER, à* 20*h*.30
En l'Eglise de Bouc - Bel - Air, une messe à l'occassion du Noël Arménien.

Le 10 *JANVIER, Grande Soirée - Repas avec spectacles au Complexe culturel et sportif des Terres Blanches à Bouc - Bel - Air*

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue du Perche — Paris (3e)

Հինգշաբթի, 1 Յունուար, Կաղանդ. Տօն Տնօրէնութեան Քրիստոսի
Ժամը 11–ին՝ Ձայնաւոր Ս. Պատարագ։

Կիրակի, 4 Յունուար, Յայտնութիւն եւ Մկրտութիւն Քրիստոսի
Ժամը 11–ին՝ Հայրապետական Ս. Պատարագ եւ Կարգ Մկրտութեան Քրիստոսի զոր կը կատարէ

ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ,
Առաջնորդ Կաթողիկէ Հայոց Ֆրանսայի։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
ԱՄԱՆՈՐԻ ՅԱՅԳՕՆՔ
ԴԵԿՏ. 31, ԺԱՄԸ 22–ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE DE MARSEILLE
12 - 14 Rue St. Bazile, Marseille 1er

REVEILLON
DE LA ST. SYLVESTRE

Mercredi, 31 Déc. de 22 h. à l'aube
avec l'Orchestre
«ARMENIAN'S SUNSHINE» (Paris)
dirigé par ROBERT PAPAZIAN
Menus de Réveillon, ambiance, cotillons. — Prix 245 *F.*
Réservation: MCA (91) 50.15.09,
MILTON 90.90.10,
CHALDJIAN 66.18.80
VARTANIAN 51.29.90

UGAB - JEUNES OUVERTURES

L'ACCUEIL DU NOUVEL AN

le Mercredi, 31 Déc. à partir de 23 h.
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, *Rue de Courcelles, Paris* 17[e]
Dessert, Champagne, Cotillons etc.
Participation aux frais
Inscription à l'UGAB:
11, Sq. Alboni (16e) — Tél. 520.03.18

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

նախաձեռնութեամբ՝
Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութեան
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 18ԻՆ
Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը

Imprimé Sur Les Presses
Du Journal «HARATCH»
Commission Paritaire: N° 55935
83, Rue D'Hauteville — 75010 - Paris

La Cappadoce

MENU DE REVEILLON

ST. SYLVESTRE
A 350 F. (T.T.C.)

* *SAUMON FUME*
* *CAVIAR*
* *Demi Langouse Mayonnaise*
* *Moules Farcies*
* *Agneau de lait au four.* (aux Cèpes à la Crème)
* *SALADE GRECQUE* (au Fromage Blanc de Brébis).
* *VIN à volonté*
* *Gateau Forêt Noire.*
* *CHAMPAGNE*

OCHESTRE GREC: HARRIS LASKARIS, Bouzouki PARASKEVAS
2 CHANTEUSES GRECQUES
ORCHESTRE CAPPADOCE
YORGANTZ
MINAS
Danseuse *ZAHIRA*
et Les Ballets Folkloriques de Grèce

67 bis, QUAI BLANQUI, 94140 — ALFORTVILLE
TEL. 375. 05. 30

Նոր ձայնապնակ
ԿՈՄԻՏԱՍԻ
ծննդեան 110-ամեակին առթիւ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ, ԳԵՂՋՈՒԿ ԵՐԳԵՐ ՈՒ ՊԱՐԵՐԳՆԵՐ
իրենց մասնակցութիւնը բերած են՝
ՍՕՆԻԱ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ)մեծծօ) ՍԻՒԶԱՆՆԱ ՄԻԼՏՕՆԵԱՆ (տաւիղ)
ՌԸՆԷ ՄԱՍԻՍ (պարիթօն)
ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ
իր մեներգողներով՝ Թէրէզ Քէչէճեան (ալթօ), Մկրտիչ Պօղոսեան եւ Ռընէ Մարգարեան (թէնօռ)
ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

×

En vente: auprès des membres de la Chorale SIPAN — KOMITAS.
Ainsi que:
Librairie Orientale, H. SAMUELIAN, 51, *Rue Mr. le Prince, Paris* 6e - 326.88.65
Librairie PALOUYAN, 9,*Rue de Trévise Paris* 9e - 523.24.97
Maison de la Culture Arménienne, 17, *Rue Bleue, Paris* 9e - 824.63.89
Maison de la Culture Arménienne, 9, *Rue de Madrid,* 94140, *Alfortville* - 376.55.89
Alimentation NIGOGHOSSIAN, 121, *Av.H. Barbusse,* 95400, *Arnouville* -985.04.46
Télé - Condorcet, 175, *Av. Jean-Jaurès* -92140, *Clamart* - 642.56.17
Maison de la Culture Arménienne, 12, *Rue St. Basile,* 13001, *Marseille* - 50.15.09
Maison de la Culture Arménienne, 15, *Rue du 24 Avril* 1915, 69150, *Décines*
49.42.97
Tissus André SEMERDJIAN, 53, *Rue Mavier de Montjeau* — 26000, *Valence*
Maison de la Culture Arménienne, 32, *Rue Pourpery* — 26500, *Bourg-les-Valence*
Maison Massis HOES - Mr. TACHDJIAN, 7, *Bd. de la Libération* - 26100, *Romans*
Librairie MASSIS - Mme. MARDIROSSIAN, 70, *Cours Berriat,* 38000, *Grenoble*
87.45.61

Fonds A.R.A.M

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
30
MARDI
30 DECEMBRE
1980

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.808
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
56e ANNÉE — No 14.808

ԱՀԱԲԵԿՈՒՄ

ՍԻՏՆԷՅԻ ԹՈՒՐՔ ՀԻՒՊԱՏՈՍԻՆ ՍՊԱՆՈՒԹԵՆԷՆ ԵՏՔ

«ՀԱՅԿ. ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՐԴԱՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՏԻԿՆԵՐԸ» ԿԸ ՀԵՌԱՁԱՅՆԵՆ «ԱԶԴԱԿ»Ի

Պէյրութի մեր պաշտօնակիցը՝ «Ազդակ» Դեկտ. 18-ի եւ 19-ի թիւերուն մէջ լայն մանրամասնութիւններ տալէ ետք Սիտնէյի Թուրք հիւպատոսին եւ իր թիկնապահին ահաբեկումին մասին, կը յայտնէ թէ ինք եւս հեռաձայնի հաղորդակցութիւն մը ստացած է, Չորեքշաբթի Դեկտ. 17-ին. –

«Ազդակ» եւս, երէկ կէսօրէ առաջ, ժամը 10.30-ին, հեռաձայնի հաղորդակցութիւն մը ստացաւ, եւ այր մարդու ձայն մը՝ «Հայկական Ցեղասպանութեան Արդարութեան Մարտիկներ»ու անունով խմբագրութեան փոխանցեց հետեւեալ հաղորդագրութիւնը. –

«Մեր յեղափոխական շարժումը սկսաւ 1975-ին՝ թուրք դեսպաններու եւ թրքական հաստատութեանց դէմ յարձակումներով, որոնք հերթաբար կատարուեցան եւրոպական մայրաքաղաքներու մէջ, նախ՝ Վիէննա, ապա՝ Փարիզ, Մատրիտ, Հռոմ – Վատիկան, Լա Հէ, կրկին Փարիզ, Պեռն, Վատիկան, Նիւ - Եորք եւ Լոս - Անճըլըս: Իսկ այսօր կը ստանձնենք պատասխանատուութիւնը Աւստրալիոյ թուրք ընդհանուր հիւպատոսին եւ իր թիկնապահին դէմ կատարուած ահաբեկչութեան: Այս արարքները կուգան արդարութիւն պահանջելու Թուրքիոյ կողմէ գործադրուած 1915-ի ցեղասպանութեան ոճիրին: Պիտի շարունակենք մեր հարուածները: Այս է մեր ոճը»:

«Ազդակ» կ'աւելցնէ. –

«Իր խօսքին մէջ, բանբերը ընդգծեց որ «Հայաստանի Ազատագրութեան Գաղտնի Բանակը» ո՛չ մէկ կապ ունի «Հայկական Ցեղասպանութեան արդարութեան Մարտիկներ»ուն հետ:

×

1975-էն ի վեր, բազմաթիւ Թուրք անձնաւորութիւններ կամ հաստատութիւններ թիրախ դարձած են «Հ. Ց. Ա. Մարտիկներ»ու հարուածներուն: Ցաջորդաբար ահաբեկուած են Վիէննայի Թուրք դեսպանը (1975 Հոկտ. 22):

Փարիզի Թուրք դեսպանը (1975 Հոկտ. 24):

Պէյրութի Թրքական դեսպանատան առաջին քարտուղարը (1976 Փետրուար 16):

Վատիկանի Թուրքիոյ դեսպանը (1977 Յունիս 9):

Մատրիտի Թուրքիոյ դեսպանին կինը, աներձագը եւ վարորդը (1978 Յունիս 2):

Լա Հէյի Թուրք դեսպանին զաւակը (1979 Հոկտ. 12):

Փարիզի Թրք. զբօսաշրջիկութեան գրասենեակի եւ դեսպանատան մամլոյ կցորդը (1979 Դեկտ. 22):

Ապա, Պեռնի Թուրք դեսպանին մահափորձը (1980 Փետր. 6), Վատիկանի Թուրք դեսպանին մահափորձը (1980 Ապրիլ 17) ուր ենթակաները վիրաւորուեցան միայն: Կը յիշուին նաեւ վերջին շրջանին Նիւ - Եորքի եւ Լոս - Անճըլըսի եղեռնափորձերը, ռումբերու պայթումներով, մէկը ՄԱԿ-ի մօտ Թրքական պատուիրակութեան դէմ, միւսը՝ Թրքական ճամբորդական գրասենեակին:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԵՐԵՔ ԱՄՍՈՒԱՆ ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌ ՄԸ

ՍԻՏՆԷՅԻ ՀԻՒՊԱՏՈՍԻՆ ՑՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ԿԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏԷ ՀԻՒՐԸՆԿԱԼՈՂ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Անգարայի պաշարման վիճակի հրամանատարութեան համադրութեան կոմիտէին մէկ զեկոյցին համաձայն երեք վերջին ամիսներուն ընթացքին, 29.995 աֆթիվիսթ ձերբակալուած են, որոնց 8500-ը՝ ամբաստանութեան տակ առնուած են: Ձերբակալուածներուն մէջ, կը ճշդէ զեկոյցը, 827-ը՝ կը պատկանին ծայրայեղ - աջին, 3152-ը - ծայրայեղ ձախին, 552-ը՝ անջատողական շարժումին: Նոյն ժամանակամիջոցին մեռեալներու թիւը հասած է 215-ի, որոնց 27-ը՝ զինուոր կամ ոստիկան, 70 աքթիվիսթ եւ 118 հոգի սպաննուած ահաբեկիչներու կողմէ: Գրաւուած են 2592 հրացան, 4772 ատրճանակ, 255.440 փամփուշտ եւ 2063 պայթուցիկ գործիք:

Էնթէռփոլ ձերբակալած է Դաշնակցային Գերմանիոյ մէջ, Էօզքան անուն Թուրք մը, որ հիմնադիրն է ծայրայեղ - ձախ՝ մարքս - լենինեան զինեալ քարոզչութեան Ջոկատին: Սեպտ. 12-ի յաջորդող օրերուն է որ յաջողած է Գերմանիա մտնել ապօրինի միջոցներով, 3 տարի Թաքսատոյ ապրելէ ետք, 1977-ին բանտէն փախելէն յետոյ: Նոյն շարժումին գործադիր մարմնին մէկ ուրիշ անդամը՝ Քէօփրիւլիւ, ան ալ փախստական բանտէն, ձերբակալուած է Պոլիս: Ըստ ոստիկանութեան այս «Ջոկատէն» անդամները ցարդ 100 քաղաքական ըսպանութիւն կատարած են, ի շարս որոնց 5 Ամերիկացիներու, մէկ Իսրայէլացիի սպանութիւնները:

×

Միւս կողմէ Անգարայի մէջ կատարուած է Սիտնէյի Թուրք հիւպատոսին՝ Շարըք Արըեաքի յուղարկաւորութիւնը: Մանտ արձագանգելով այս լուրին կը գրէ. – «Արարողութեան մը ընթացքին, որուն կը մասնակցէին Թուրք կառավարութեան բոլոր անդամներէն զատ, դիւանագիտական մարմնի ներկայացուցիչները ինչպէս նաեւ հազարաւոր բնակիչներ, Արտաքին նախարար՝ Թիւրքմէն դատապարտեց հիւրընկալող պետութեանց ընձեռած խախուտ պաշտպանութիւնը արտասահմանի Թուրք դիւանագէտներուն: Այս առընչութեամբ, յիշեցուցած է թէ վերջին տարիներուն 15 Թուրք դիւանագէտ սպաննուած է, մարդասպանութիւններ որոնց հեղինակները երբեք չեն ձերբակալուած: Աւելցուցած է «Պաղարիոնն ու իմաստուն դիրքը ցոյց տրուած Թուրք ազգին կողմէ, որուն սիրտը ոչ առելութիւն ունի ոչ ալ՝ ոխ պէտք չէ նկատուին տկարութեան որպէս նշան»:

Մոնտի թղթակիցը կ'աւելցնէ թէ Թուրք մամուլը յիշած է որ Թուրք դիւանագէտներու մահէն զատ, հաստատութիւններ, զբօսաշրջիկութեան գրասենեակներ, օդանաւային գիծերու գրասենեակներ 140 եղեռնափորձի թիրախ եղած են վերջին տարիներուն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓՈՒԷՆԹ'Ա - ՓԻԹՐԻ օդակայանը եղեռնափորձ մը կատարուած է մինչ Նախագահ Ժիսքար, ընտանիքով Կուատըլուփ կը գտնուէր 24 ժամէ: Մէկ վիրաւոր կար եւ բաւական մեծ նիւթական վնասներ: Ոչ ոք տէր եղած էր եւ կը կարծուի անջատ գործեր են: Պայթումէն քիչ առաջ Նախագահը ողեկոչած էր ահաբեկումը: Այս նոր եղեռնափորձը, որ 11-րդն է Մարտ 6-էն ի վեր մասնաւոր արձագանգ մը կը գտնէ, յիշեցնելով ԿԼԱ-ի (Կուատըլուփի Զինեալ Ազատագրման Խմբակ) վերջնագիրը, որ «Ֆըրանսացիք մեկնին կղզիէն մինչեւ Դեկտ. 31»:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ֆրանսական դեսպանատան դէմ եղեռնափորձ մը կատարուեցաւ աղջի օր ինչպէս նաեւ դիւանագիտական մարմնին պատկանող կառքի մը: Արարքին տէր եղած է իրանամէտ կազմակերպութիւն մը՝ «Իսան - Քասամի Ռազմիկները», որ կը մեղադրէ Ֆրանսան Միրաժ օդանաւեր յանձնելուն համար Իրաքի:

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ պատանդներու հարցը լուծուած չէ եւ չի թուիր թէ լուծումը մերձաւոր ըլլայ: Ալժերացի բանագնացները երկար խօսակցութիւններ ունեցած են Ուաշինկթըն եւ թէեւ Թեհրան աճապարանք մը ցոյց կուտայ հարցը կարգադրելու Ռիկընը չեկած բայց եւ այնպէս զիջում չեն ըներ եւ միշտ 24 միլիառ տոլար կը պահանջեն: 52 պատանդներէն՝ 41-ը ցոյց տրուած են հեռատեսիլէն քանի մը երկվայրկեան: Գալով Ռիկընի ոճրագործէն ետք «բարբարոս» որակած է Իրանցիք, մինչ Գարթըր, ըստ երեւոյթին, ողջ - առողջ պիտի չհասնի իր պաշտօնին մինչեւ ծայրը քանի ինկած է դահուկ ըրած ատենը եւ ուսոսկրը կոտրած:

ԻՏԱԼԻՈՑ մէջ կացութիւնը միշտ փափուկ է Կարմիր Ջոկատներու սպառնալիքէն ետք: Դատաւորը առեւանգելէ յետոյ, պահանջած էին որ կառավարութիւնը փակէ Ասինարայի «բարձր հսկողութեան» բանտը եւ որոշհետեւ կատարուեցաւ, կը կարծուի որ իշխանութիւնը տեղի տուած է մինչ կառավարութիւնը կ'ըսէ թէ հինէն նախատեսուած միջոց մըն էր: Ոչ ոք կը համոզուի: Ուրիշ բանտի մը մէջ ալ 100 բանտարկեալ, որոնց մէջ Թոնի Նեկրի, իտալական ինքնավար շարժումներէն մէկուն կարծեցեալ պետը, պատանդ բռնած են 10 բանտապահներ: Շէնքը պաշարուած էր զինեալ ուժերու կողմէ բայց Երկուշաբթի առտու կացութիւնը անփոփոխ էր:

ՎԻԹՐԻԻ մէջ բաւական իրարանցում ծագած է համայնավար «հակա - գաղթական» յարձակումէ մը ետք: Պատճառն այն է որ 300 Մալիցի, Սէն - Մօրէն եկած են Վիթրի, որու քաղաքապետը համայնավար է: Երբ Մալիցիք տեղաւորուած են նոր օջախը fomanso մը եկած թալանի տուած է: Այլ խօսքով ըսկզբունքով համայնավարները ցեղապաշտ չեն բայց իրենց արուարձաններուն մէջ շատ օտար չեն ուզեր (Վիթրի՝ 17 առ հարիւր է): Անշուշտ կուսակցութիւնը չուզեր ընդունիլ եւ Իումանիթէ յանցանքը կը բարդէ Սէն - Մօրի քաղաքապետին վրայ, որ «եւս չուզեր իր քաղաքը եւ կազմակերպած է Մալիցի աշխատաւորներու Վիթրի տեղաւորումը»:

ՉԱՀԼԷ միշտ պաշարուած է սուրիական ուժերու կողմէ եւ Դամասկոս կը սպառնայ «Ալ Պաաս» թերթին միջոցաւ լիբանանցի քրիստոնեաներուն, յայտնելով թէ վճռած է «դաս մը տալ»:

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ մէջ սպաննուած է յառաջդիմական ազգ. ճակատի ղեկավարը՝ Տարվիշ Ալ - Զունի: Իշխանութիւնները մահմետական Եղբայրներուն կը վերագրեն ահաբեկումը:

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԼՈՒՐԵՐ

Խուզիստանի Հայ Աղէտեալներու Օգն. Յանձնախումբի ընտրութիւն

Դեկտ. 25-ի մեր թիւով անդրադարձած էինք Իրան - Իրաք պատերազմի հետեւանքով Խուզիստանի շրջանի հայութեան դէպի Նոր Ջուղա, Արաք եւ Թեհրան գաղթին եւ անոնց հոգերուն: Թեհրանի մեր պաշտօնակից «Ալիք»ի Դեկտ. 9-ի թիւէն կ'իմանանք, թէ Խուզիստանի հայ աղէտեալներու օգնութեան յանձնախումբ մը կեանքի կոչելու նպատակով, Դեկտ. 8-ին, Թեհրանի Հայոց Ազգ. Առաջնորդարանին մէջ գումարուած է միջ - միութենական խորհրդակցական ժողով մը, մասնակցութեամբ իւրաքանչիւր միութենէ երկու ներկայացուցիչներու, Թեմական առաջնորդի եւ Թեմական Խորհուրդի անդամներու: Խօսք առնելով Արտակ Արք. դիտել տուած է, որ Խուզիստանի մէջ տեղի ունեցած դէպքերու սկզբնական օրերուն, երբ հանդանակութիւն կատարուած է պատերազմի ճակատին օժանդակելու համար, այն ժամանակ շրջանի Հայերու Թեհրան փոխադրութեան եւ անոնց պարէնաւորման հարցեր չկային: Նկատի ունենալով որ աղէտեալները առաւելաբար Նոր Ջուղա կեդրոնացած էին, Թեհրանի Թեմական Խորհուրդը խոստացած է հանդանակութենէն գոյացած գումարին մէկ մասը յատկացնել Խուզիստանի հայրենակիցներուն: Այդ ընթացքին Թեհրան սկսած են գաղթել մեծ թիւով հայ աղէտեալներ եւ այս անգամ Թեհրանի Ազգ. իշխանութեանց համար ստեղծուած են բնակարանի եւ պարէնաւորման հարցեր:

Թեմական Խորհուրդի ատենապետը՝ Լեւոն Ահարոնեան, յայտնելով որ ըստեղծուած պայմաններու մէջ Թեմական Խորհուրդը անկարող է մինակը կատարել բոլոր աշխատանքները եւ հասնիլ հայ աղէտեալներու ծով կարիքներուն, առաջարկած է կեանքի կոչել կեդրոնական յանձնախումբ մը: Ապա ժողովականները միտքերու փոխանակութիւն ունեցած են յանձնախումբի աշխատանքներու վերաբերեալ: Ներկայացուցիչներէն ոմանք ըսած են, թէ Պարսկաստանէն հեռացած Հայերու բնակարանները հարկ եղած պարագային պէտք է գրաւել: Այդ առթիւ արտայայտուած են թեր ու դէմ կարծիքներ: Ընտրուած է 8 հոգինոց կեդրոնական յանձնախումբ մը:

×

Թեհրանի Հայոց Ազգային Առաջնորդարանը հաղորդագրութեամբ մը, որ հրատարակուած է «Ալիք»ի Դեկտ. 11-ի թիւին մէջ, կը յայտնէ թէ Թեհրանի դատական բժշկութեան կողմէ Առաջնորդարանին դիակ մը յանձնուած է, զոհ՝ հարաւի ճակատին: Նահատակին անունը Սարեմի Եանիքեան կամ Ենովքեան է:

Fonds A.R.A.M

ԹՐՔԱԿԱՆ ՆԵՐԽՈՒԺՈՒՄՆԵՐ ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆ

Ա. Ամուրեան (Անդրէ Տէր – Օհանեան) իր հանրային հրապարակագրական աշխատանքներուն կողքին, տասնամեակներու ընթացքին լոյս կ'ընծայէ ուշադրաւ հատորներ. – Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը Պարսկաստանում՝ 1890 – 1918, Հ. Յ. Դաշնակցութիւն – Եփրեմ – Պարսկական Սահմանադրութիւն, Ցարական Օխրանայի արխիւը, Ատրպատականի հայութեան վիճակը թրքական բանակների ներխուժման օրերին, կանխամտածուած եւ նախօրօք ծրագրուած ցեղասպանութիւն եւայլն:

Ա. Ամուրեանի վերջին աշխատասիրութիւնը՝ աւելի քան երեք տասնեակ էջերով գրքոյկ մը, փաստագրական վկայութիւն մը կը բերէ: Ատրպատականի հայութեան վիճակը թրքական բանակների ներխուժման օրերին... խորագրուած գրքոյկին մէջ, ան կը մէջբերէ Թաւրիզի Ֆրանսական միսիոներութեան առաջնորդ Հայր Պ. Ֆրանսէնի (Համաշխարհային Ա. պատերազմին նաեւ հիւպատոս Սպանիոյ եւ Հոլանտայի) քանի մը դիմումնագիր – բողոքագիրները ուղղուած Թաւրիզի Թրքական բանակի հրամանատար Միւնիր պէյին) քրիստոնեաներու եւ, յատկապէս, Հայերու վրայ գործադրուած խժդժութիւններուն մասին, Թրքական ուժերուն կողմէ: Կը ներկայացնէ նոյնպէս անգլիացի ծանօթ պատմաբան Արնոլտ Թոյնպիի վկայութիւնները:

Թրքական բանակները 1914 – 1918 թուականներուն, երկու առիթներով Պարսկաստան կը խուժեն: Ատրպատականի մէջ՝ Ուրմիա, Սալմաստ, Խոյ, Մակու, Ղարադաղ (Դզմար), Ս. Թադէի վանք, վերջապէս Թաւրիզ, կը գործադրեն ցեղասպանական բնոյթի ծրագիրներ, պայմաններուն ընձեռած միջոցներով եւ տարողութեամբ:

Թրքական առաջին ներխուժումին՝ 1914 Հոկտեմբերին, անխնայ կը ջարդուին Հայեր եւ Ասորիներ Սալմաստի, Խոյի եւ Ուրմիոյ շրջաններուն մէջ: Խալիլ փաշա չարաչար կը պարտուի Դիլմանի ճակատամարտին՝ ռուսական բանակներուն եւ հայ կամաւորներուն կողմէ (Զօր. Թ. Նազարբէկեան, Անդրանիկ): Թրքական երկրորդ արշաւանքը տեղի կ'ունենայ 1917–ի վերջերը, այս անգամ Ալի Էհսան փաշայի հրամանատարութեամբ, նպատակ ունենալով յառաջանալ դէպի Անդրկովկաս: Սալմաստի եւ, յատկապէս, Ուրմիոյ ինքնապաշտպանութեան բուռն կռիւները կը սահմանափակեն արշաւին թափը: Այս մասին հետեւեալ կէտերը կ'արձանագրէ հեղինակը.

– Երբ ռուսական – բոլշեւիկեան յեղափոխութեան հետեւանքով կովկասեան ճակատը պարպւում է ռուս զօրքերից՝ դէպի տուն նշանաբանով, Վան – Վասպուրականի հայութիւնը ստիպուած է լինում լքել իր ծննդավայրը, գաղթել դէպի Կովկասեան Հայաստան: Ճամբաների կտրուած լինելու պատճառով (Քրդերի եւ Թիւրքերի յարձակումներ), Հայերի մի զանգուած ղեկավարութեամբ Կոստիա Համբարձումեանի եւ Լեւոն Շաղոյեանի, ճամբան թեքում եւ անցնում է Ուրմիա: Կազմակերպւում է ինքնապաշտպանութիւն, ղեկավարութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան. գործի են անցնում Կոստիա Համբարձումեանը, Լեւոն Շաղոյեանը, Սամսոնը (Թադէոսեան) եւ ուրիշներ. երիտասարդ տարրին զէնքի տակ են կոչում, պէտք եղած լրացուցիչ զինամթերքը ձեռք են բերում Շարաֆխանէի մէջ, ռուսական բանակի թողած զինամթերանոցից: Այնուհետեւ երեք հերոսական ճակատամարտեր են ունենում թուրք բանակի դէմ, յաջողութեամբ. սակայն ուժերի պակասի պատճառով վերջիվերջոյ դիմում են զանգուածային գաղթի դէպի հարաւ, միանալու համար անգլիական ուժերին, հասնում են Բաքքուբէ (Պաքուպա):

Կարեւոր է Ա. Ամուրեանի հաստատումը Ուրմիոյ կռիւներուն բախտորոշ դերին մասին: Կ'ընդգծէ, թէ Թրքական արշաւող բանակին աջ թեւին յառաջխաղացումը կը դանդաղի ամիսներ շարունակ, առնուազն 5 – 6 ամիս: Ասիկա հնարաւորութիւն կուտայ Արարատեան դաշտի, Երեւանի հայութեան ինքնապաշտպանութեան միջոցներ ապահովելու: Վերջապէս, Թուրքերը չեն յաջողիր բոլորովին մաքրագործել Սալմաստ – Ուրմիայի հայութիւնը:

×

Թուրքիոյ համար Թուրանի ճամբան բանալու գլխաւոր ուղղութիւններէն մէկը կը հանդիսանայ Պարսկաստան՝ Ատրպատականի հողամասով: Ամուրեանի գրքոյկը առիթ կուտայ մեզի անդրադառնալու Թրքական այլ ներխուժումներուն մասին, իբրեւ պատմական էջեր:

Սուլթան Համիտի քաղաքականութեան մէկնակէտերէն մէկը կ'ըլլայ Օսմանեան կայսրութեան տարածումը համիսլամութեան գաղափարախօսութեամբ: Այդ շրջագիծին մէջ իրենց կարեւորութիւնը կը ներկայացնեն պարսկական Քիւրտիստան, Ատրպատական եւ Կովկաս:

Առաջին փորձը կը կատարէ 1905 Նոյեմբեր – Դեկտեմբեր ամիսներուն՝ ներխուժելով Իրան: Բ. Դուռը, կանոնաւոր բանակին կողքին շարժման կը դնէ քրտական Համիտիէ գունդեր, ինչպէս նաեւ կը հրահրէ անջատողական տրամադրութիւնները Պարսկաստանի քրտական կարգ մը ցեղախումբերուն՝ Մանկուր, Մամաշ, Փիրան, Շէքքաք եւ ուրիշներ: Անոնք 1905–ին ջարդեր կը կազմակերպեն Ուրմիոյ, Սալմաստի, Խոյի եւ շարք մը այլ վայրերուն մէջ:

1907 Յուլիսին, Եավէր փաշա կը խուժէ Ուրմիոյ արեւմուտքը: Այս եւս նախաձեռնուած Սուլթանին կողմէ, առաւելաբար քաղաքական – ընկերային նպատակներ կը հետապնդէ, այն է՝ սանձել Սահմանադրական շարժումը Պարսկաստանի Թրքամերձ գօտիներուն մէջ, կանխելու համար անոր տարածումին վտանգը դէպի Թուրքիա, աւելի ճիշդ՝ Օսմանեան Կայսրութիւն:

Հարկ է արձանագրել, թէ 1906 Յուլիսին, Թեհրանի ազատախոհ տարրերը խաղաղ ցոյցով մը կը յաջողին Սահմանադրութեան մը, – համեստ իր բովանդակութեամբ, – խոստումը ապահովել օրուան Մոզաֆարէտտին Շահէն: Օգոստոս 5–ին, Շահին հրովարտակով, պահանջուած բարեփոխումները կը հաստատուին, իսկ Հոկտեմբեր 7–ին ալ, հանդիսաւոր կերպով բացումը կը կատարուի Իրանի անդրանիկ Խորհրդարանին (Մէճլիս): Սահմանադրութիւնը կը ստորագրուի Շահին կողմէ Դեկտեմբեր 30–ին:

Ատրպատական խուժած Թրքական բանակը, գործակցութեամբ տեղացի Քիւրտերուն եւ յետադիմական տարրերուն, որոշ յաջողութիւններ կ'արձանագրէ: Տերկեւերի մէջ, օրինակ, կ'ընկճէ Ատրպատականի սահմանադրական ուժերը: Ապտիւլ Համիտի վարչակարգին տապալումով, 1908 Յուլիսին, Երիտասարդ Թուրքերուն կողմէ, նոր փուլի մէջ կը մտնեն Թուրք – պարսկական յարաբերութիւնները: Իթթիհատի վարիչները, իրականութեան մէջ, կը հետապնդեն սուլթանական քաղաքականութիւնը, այս անգամ համաթուրանական առաջադրութիւններով: Առաջին նպատակը կ'ըլլայ ապահովել Ատրպատականի անջատումը Պարսկաստանէն եւ սոր կցումը Թուրքիոյ:

Ծրագիրը կը ձախողի, հակառակ ներքին դաւերուն եւ գործադրուած բռնութիւններուն: Ծանօթ է, որ Սահմանադրութիւնը վաւերացուցած Շահին զաւակը՝ Մէհմէտ Ալի, կը ձգտի վերահաստատել նախկին կարգն ու սարքը: Ռուսիա զօրավիգ կը կենայ այս վերջնոյն: Կառավարական բանակը, ռուս դնդապետ Լեախովի հրամանատարութեամբ, կը ռմբակոծէ Խորհրդարանի շէնքը: Ձերբակալութիւններ եւ մահապատիժները իրարու կը յաջորդեն: Սակայն սահմանադրական շարժումը կը տարածուի եւ, կը յաղթանակէ:

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը սկիզբէն զօրավիգ կը կենայ Սահմանադրական շարժումին: 1907 Փետրուարին, Վիէննա, 4րդ Ընդհ. Ժողովին յստակ կը բանաձեւուի հետեւեալը.– Պարսկաստանի դաշնակցական մարմիններին ու անհատներին բոլոր միջոցներով նպաստել այդ շարժման զարգացման, մտցնելով պարսկական արթնացման մէջ այն ազատագրական – ռամկավարական – աշխատաւորական ոգին, որը բխում է Դաշնակցութեան ծրագրից («Դրօշակ», 1907, թիւ 5):

Այս որոշումը, որ յետագային 5րդ, 6րդ եւ 7րդ Ընդհ. Ժողովներով օրուան կացութեան պատշաճ մշակումներու բովէն կ'անցնի, հիմնակէտը կը կազմէ Դաշնակցութեան զինական մասնակցութեան՝ պարսկական սահմանադրական շարժումին:

Համաշխարհային Ա. պատերազմի տարիներուն եւս Թուրքիա կը ծրագրէ իրագործել իր համաթուրանական ծրագիրները Ատրպատականի վրայ կատարած իր յարձակումներով: Այս մասին արդէն խօսուեցաւ Ա. Ամուրեանի գրքոյկին առիթով:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*) Անդրէ Տէր – Օհանեան, աւելի ծանօթ Անդրէ Ամուրեան անունով, մեռաւ Նոյեմբեր 23ին: («Յառաջ», Դեկտ. 4, 1980):

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ.–

ԻՐԱՆ - ԻՐԱՔ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Ընթացիկ տրամաբանութեամբ եւ պատերազմներու աւանդական ըմբռնումով, դիտել կու տան Պաղտատ եւ Թեհրան գտնուող արեւմտեան դէտեր, Իրաք յաղթական է իր մղած պատերազմին մէջ: Արդէն տէր է դարձած Պարսկաստանի համար տնտեսական – ռազմագիտական կարեւոր արժէք ներկայացնող հողերու, որոնց տարածութիւնը հարիւրաւոր քառակուսի քիլոմեթրներու կը հասնի: Անդին, սակայն, Իրան հակառակ իր կրած ծանր վնասներուն եւ պարտութիւններուն, կը մերժէ բանակցիլ եւ հաշտութեան եզր մը գտնել Իրաքի հետ:

Դէտերուն կարծիքով, Պաղտատ ներկայիս հիմնական ռազմավարութեան մը կը հետեւի, այն է պատերազմական գործողութիւնները սահմանափակել իրենց նուազագոյն տարողութեան մէջ: Միւս կողմէ վերստին զարկ եւ մղում տալ իր տնտեսութեան:

Այս ուղղութեամբ նկատելի կը մնայ այն իրողութիւնը, թէ Իրաք վերսկսած է առաքել իր քարիւղը նաւթուղիներու ճամբով: Նպատակը, ուրեմն, կը մնայ պարզ.– սպասել, որ այաթոլլա Խոմէյնի հեռանայ հրապարակէն՝ մահ կամ անկում: Կա'մ ալ սպասել, որ Իրանի փլուզումը անխուսափելի դառնայ: Երկուքին միջեւ նախընտրութեան հարց չկայ:

Պաղտատի մէջ, ինչպէս նկատել կու տան արեւմտեան թղթակիցներ, բնակչութեան բարոյական տրամադրութիւնները բարձր են: Իրաքցիք հպարտ են, որ իրենց ուժերը գրաւած են Խորամշահր նաւահանգիստը եւ պաշարած են քարիւղի մեծ զտարաններուն կեդրոնները՝ Ահուազ եւ Ապատան: Միւս կողմէ, ժողովուրդը աննշան չափով կը զգայ պատերազմին հետեւանքները:

Իրաքի իշխանութիւնները յատուկ ջանք կը թափեն, որպէսզի ժողովուրդը պատերազմին դառնութիւնները չկրէ: Շուկային մէջ, ընթացիկ գործածութեան ծառայող ապրանքները, պարէնը աւելցած են: Նոյնիսկ անցեալին անգտանելի նկատուած իրեր, ուտեստեղէնի որոշ տեսակներ, ներկայիս կը վխտան:

Զինուորական գետնի վրայ երկուստեք տարօրինակ պատերազմ մը կը մղեն: Մեծ ուժեր փոքր գործողութիւններու կը ծառայեցնեն: Իրաք, համաձայն հաւաստի տեղեկութիւններու, 12 զօրագունդ ճակատ հանած է, սակայն հազուադէպ կ'օգտագործէ իր օդուժը:

Պատերազմը նախաձեռնելէն ի վեր, Պաղտատ միշտ փորձած է ճակատի լայն չափի յարձակումներէ խուսափիլ: Նախընտրաբար օգտագործած է ծանր հրետանին, հրասայլերն ու զրահապատ կառքերը, կարեւոր քաղաքներն ու դիրքը պաշարելու եւ զանոնք անշարժութեան մատնելու համար: Անշուշտ, հոն ուր հնարաւոր եղած է:

Իրան, իր կարգին, ժամանակէ մը ի վեր կէս – արձակազէն բնոյթի պատերազմ մղելու ռազմավարութիւնը կը գործադրէ՝ համատեղ գործակցութեամբը կանոնաւոր բանակին եւ յեղափոխութեան պահակախումբերուն: Այս վերջինները՝ ուխտեալ, նուիրեալ մարտիկները կը մնան այաթոլլա Խոմէյնիի իսլամական իշխանութեան: Անոնց վճռակամութիւնը համազօր կը նկատուի իրաքեան զրահապատ ուժերուն:

Միշտ դէտերու սահմանումով, Իրաք կը նախընտրէ իր այժմու դիրքերուն վրայ ամուր մնալ եւ սպասել, որ Թեհրան «հիւծի» եւ ընդունի բանակցիլ: Անդին, Իրան մինչեւ այսօր դեռ հարկ եղած ուժը չունեցաւ, կամ՝ վճռակամ տրամադրութիւնը, ընդհանուր եւ ազդու հակայարձակումով նախաձեռնութիւնը ապահովելու ճակատին վրայ:

Իրաց այս կացութեան մէջ, մօտաւոր ելքի մը մասին կարելի չէ խօսիլ:

Թ. Ա. Թ.

ՓՐՈՖ. ՄԱՀԷԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

ԻՍԻ.– Դեկտեմբեր 11ին, Հինգշաբթի օր, ժամը 21ին, Իսի – լէ – Մուլինոյի Ս. Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցւոյ «Նուրհան Ֆրէնկեան Մշակութային Սրահ»ն էին հաւաքուած շուրջ 70 հոգի, ունկնդրելու օրուան դասախօսութիւնը:

Նախ խօսք առաւ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւը՝ Միւռոն Արեգայ եւ ըսաւ.– «Սիրելի Պ. Ֆրէնկեան, յարգելի դասախօս՝ Փրոֆ. Մահէ եւ ներկաներ: Բարի եկած էք այս յարկէն ներս, երբ այս երեկոյթով մշակութային այս սրահը նոր շրջան մը կը սկսի, որ պիտի երկարաձգուի մինչեւ 1981 թուականի վերջերը: Մարդ միշտ ալ խոր յարգանք եւ մասնաւոր հետաքրքրութիւն ցուցաբերած է բոլոր անոնց եւ այն դէպքերուն հանդէպ, որոնք ժամանակագրականօրէն կանխած են զինք: Մարդ երբ ձեռք բերաւ մտային զարգացման որոշ մակարդակ, միշտ ինքն իրեն հարց տուաւ,– ո՞վ եմ ես, ուրկէ՞ կու գամ ես: Ժողովուրդ մը, որ երեք հազար տարիներու հնութիւն ունի, ժողովուրդ մը, որ երկու հազար տարիներու հաւատքի վրայ հիմնուած կրօնաբարոյական արժէքներ ստեղծած է, ազգ մը, որ եւրոպական իմաստով կատարելութեան գագաթնակէտին հասնող մշակութային անդերազանցելի հարստութիւններ կերտելու կարողութիւնն ունեցած է, ազգ մը որ, իր ազգային ինքնուրոյնութիւնը պահպանելու համար տուած է իր ամէնէն թանկագինը՝ հոգին, ահա նոյն այդ ազգի «Պատմութեան Աղբիւրներ»ու մասին դասախօսելու այս իրիկուն հրաւիրած ենք հայագէտ՝ Փրոֆ. Մահէ»:

Դասախօսութիւնը տեղի ունեցաւ ֆրանսերէն լեզուով եւ տեւեց շուրջ մէկ ժամ տասը վայրկեան: Ամէն անգամ, երբ մասնագէտ անձ մը, լեզուագէտ – պատմաբան մը կամ ինչպէս այս պարագային՝ Ֆրանսացի ծանօթ հայագէտ մը որպէս դասախօսութեան նիւթ կ'ընտրէ «Հայ Ազգի Պատմութիւնը», բոլոր անոնք որոնք քիչ թէ շատ տեղեակ են նիւթին, կարդացած են հայ եւ օտար հեղինակներու գործեր, նամանաւանդ հայ նոր սերունդի համար մասնաւոր հետաքրքրութեան նիւթ կը դառնայ, գոնէ՝ առիթ մը ծանօթանալու իր իսկ նախնեաց անցեալին:

Ինչպէս արդէն սպասելի էր, օրուան դասախօսը, աւանդական շրջանի մեր պատմութիւնը ներկայացնելու համար իր թէզի պաշտպանութիւնը կը հիմնէ նախ օտարազգի հռչակաւոր պատմիչ – ճամբորդներու վկայութիւններուն, վիմագիր արձանագրութիւններուն եւ մեր անմիջական դրացիներուն մեր մասին ըրած յիշատակութիւններուն վրայ: Շղթան, կամայ – ակամայ կը հասնի՝ մինչեւ Մովսէս Խորենացին, որ մի քանի տարի առաջ Հայու եւ օտարի համար Հայոց Պատմութեան «հայրը» կը նկատուէր եւ թէ իր յաջորդները միշտ իբր ուղեցոյց ունեցած են անոր գործը. սակայն, յարգելի դասախօսը այն կարծիքը կը պաշտպանէ թէ՝ Խորենացին Հայոց Պատմութեան հիմքը սխալ դրած է եւ այսօր, բազում հեղինակներ կ'աշխատին այդ «դարաւոր սխալը» շտկել:

Հինգերորդ դարու հեղինակներուն եւ պատմիչներուն հերքումը կը յաջորդէին մէկը – միւսին: Կ'ուրացուի Ագաթանգեղոսի ո՛չ միայն գործը, այլեւ՝ ֆիզիքական գոյութիւնը: Կորիւնի գործին վաւերականութիւնն ու ամբողջականութիւնը: Կարգը հասաւ նաեւ՝ Ս. Մեսրոպին, անձին, գործունէութեան ու գիրերու գիւտին, բոլորիս ծանօթ պատմական մանրամասնութիւններուն: Կարծէք թէ՝ այս բոլոր փոփոխութիւններն ու տեղափոխութիւնները, նորութիւններն ու յայտնութիւնները այդքան չզարմացուցին ունկնդիրները, որքան երբ

Fonds A.R.A.M

փրոֆ. Մահէ յայտնեց թէ՝ Հայոց քրիստոնէութեան դարձի իրական եւ ճշգրիտ թուականը ոչ թէ 301 թ. է, այլ՝ 314 թուականը:

Ազգային պատմութեան համընթաց քալելը մեր դրացիներուն հետ՝ սաէպ նոր լոյս կը սփռէ իր վրայ եւ պատմական դէպքեր բնականոն եւ հասկնալի կը դառնան: Նոր ժողովուրդներու երեւումը պատմութեան թատերաբեմին վրայ եւ անոր զօրութեան անդրադարձումը մեր քաղաքական ու մշակութային կեանքին վրայ շատ բացայայտ է:

Միայն Հայերը չեն, որ տարուբերուած են պատմութեան այլազան հարուածներէն, միայն Հայը չէ որ ընկճուած ու վնասուած է, այլ՝ աշխարհակալ, հրակայական Պետութիւններ ինչպէս՝ Տիգրոն, Հռոմ, Բիւզանդիոն, Արաբներ ու Թուրք – Թաթարներ եւս:

Հայ ժողովուրդի պատմութիւնը տակաւին բաւականաչափ ուսումնասիրուած չէ: Զգալի պէտք կայ իւրաքանչիւր շրջան, աղբիւրներու եւ վաւերագիրներու հիման վրայ, մասնագէտօրէն ուսումնասիրելու, ո՛չ միայն քաղաքական, այլեւ՝ մշակութային եւ առեւտրական տեսակէտով, որպէսզի նոյն ժողովուրդի պատմութիւնը հանդէս գայ իր բոլոր ծալքերով»:

Երեկոյթին երկրորդ մասը տրամադրուեցաւ հարցումներու, որոնք գրեթէ բոլորն ալ կը դառնային նոյն հարցի շուրջ, թէ՝ ինկայէ՞ս հայ ժողովուրդը հնդեւրոպական ծագում ունի, թէ՝ մեր նախնիք ուրկէ՞ գաղթեցին, եւ Հայաստանի՞ը մասէն մուտք գործեցին, թէ՝ նոյն շրջանի այլ ժողովուրդներու պատմութիւնը եւս ենթակա՞յ է նոյնօրինակ թեւրութիւններու, եւայլն...:

Սակայն այս վերջին բաժնի ամէնէն հետաքրքրական մասը տեղի ունեցաւ դասախօսի եւ նոյնքան մասնագէտ եւ հայագէտ՝ Փրոֆ. Ֆէյտիի միջեւ, որոնք հայերէն լեզուով խնդրոյ առարկայ դարձուցին Հայոց լեզուի, բարբառներու եւ պատմութեան վերաբերեալ վիճելի հարցեր:

Իբրեւ եզրակացութիւն կարելի է ըսել թէ, Ժ. Փ. Մահէ խղճմտօրէն ու ձեռնհասօրէն պատրաստած էր իր դասախօսութիւնը: Պարզապէս կրկնութիւն մը չէր, այլ՝ բոլորովին նորութիւն, շահեկան եւ լուրջ, շնորհիւ՝ Հայոց լեզուի եւ պատմութեան մասին ունեցած իր լայն ծանօթութիւններուն: Ունի քննադատական ոգի, զերծ կանխակալ կարծիքներէ եւ աւանդական կաշկանդումներէն, եւ այս ամէնուն մէջէն ջանացած է դուրս բերել ստոյգն ու պիտանին:

Մաղթենք որ նման երկոյթներ կրկնուին, որպէսզի մեր սերունդը, ի՛ր իսկ պատմութեան, անցեալին մասին համառօտ, ընդհանուր, բայց միաժամանակ՝ ճշգրիտ գաղափար մը ունենայ, որ իրեն ներշնչէ ազգային արդար ու չինիչ հպարտութիւն մը եւ դէմ առ դէմ դնէ անցեալի պատմական անուրանալի արժէքներուն հանդէպ:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆՑԻՆԵՐՈՒ ԲԱԺԱԿԻ ՊԱՀԸ

Ամսոյս 14ին, Դեկտեմբերի աւանդական Բ. Կիրակին, Կեդրոնականցիներու շունչով լեցուած էր Քուրսէլ փողոցի հայկ. ակումբը: Փարիզի Կեդրոնականցիներուն հետ բաժակ բարձրացնել եկած էին նաեւ բազմաթիւ համակիրներ, 130ի հասցնելով ներկաներուն թիւը:

Սանուցի նախագահը՝ Պ. Ճէզվէճեան, որոշեալ ժամուն կ'աւետէր «Բաժակի Պահը» եւ անդրադառնալէ վերջ օրուան խորհուրդին եւ Կեդրոնականցիներու պարտականութիւններուն, կ'առաջարկէր պահ մը մէկդի դնել զուարթ տրամադրութիւնները եւ մէկ վայրկեան լռութեամբ յարգել յիշատակը՝ Երջանկայիշատակ Ներսէս Պատրիարք Վարժապետեանէն սկսեալ բոլոր այն կրթական մշակներուն եւ սաներուն, որոնք առ յաւէտ բաժնուած են այս աշխարհէն:

Ցարգանքի հաւաքական սրտայոյզ արտայայտութենէն ետք, Միութեան նախագահը կը հրաւիրէր ներկաները՝ բաժակները բարձրացնել Կեդրոնականին եւ Կեդրոնականցիներուն կենացը:

Հանդիսութեան ղեկավարութիւնը կը ստանձնէր Միութեան քարտուղարը՝ Վ. Նաւասարդեան, որ ընդհանուր խանդավառութեան մէջ կը կարդար Երեւանի Կեդրոնականցիներուն ուղերձը, գրուած Դեկտ. 1, 1980ին, եւ ստորագրուած փրոֆէսէօրներ՝ Կարպիս Կարագեանի եւ Տիրան Քրմոյեանի կողմէ, յանուն Դեկտ. 14ի հաւաքոյթին բոլոր մասնակցողներուն, «Արմէնիա» հիւրանոցի սրահներուն մէջ:

«Մեր յաւերժ նուիրական Կեդրոնական Վարժարանի «Բաժակի Պահ»ի մօտալուտ այս օրերին, հայրենաբնակ Կեդրոնականցիներս ջերմագին ողջոյն ենք յղում ձեզ, մեր չէն ու ծաղկած Հայրենիքի՝ Սովետ. Հայաստանի 60ամեակի բարձունքից:

«Դեկտեմբերի 14ին, «Բաժակի Պահ»ի ժամին, մենք կը բոլորուենք «Արմէնիա» հիւրանոցում, մեր աւանդական սեղանի շուրջը եւ կ'ոգեկոչենք մեր սիրելի ու անմոռանալի Վարժարանի երախտաւորների, նրա կազմակերպիչների ու մեր բազմավաստակ ուսուցիչների, ինչպէս նաեւ կեանքից հեռացած շրջանաւարտների յիշատակը: Վարժարանի տարբեր շրջանների ու տարիների սաներս, հաճելի ու զուարճալի դէպքեր կը պատմենք մեր դպրոցական երջանիկ օրերից եւ հայկական քաղցրանոյշ գինիով եւ արեւահամ կոնեակով բաժակ կը բարձրացնենք աշխարհով մէկ ցրուած Կեդրոնականցիներու առողջութեան, բարեկեցութեան ու երջանկութեան կենացը»:

Ուղերձը ստորագրողները՝ կը թուէին անունները բոլոր Կեդրոնականցիներուն, անոնք պիտի գրուէին իրենց աթոռները «Բաժակի Պահ»ուն, ինչպէս նաեւ՝ կարգ մը Մխիթարեանցիներու, Պէզազեանցիներու եւ Խաււեանցիներու, ինչպէս ՍՍՀՄ ժողովրդական արտիստ՝ Յովհ. Չէքիճեանի, ճանչցուած արձակագիր՝ Գեղամ Սեւանի, եւայլն, եւ կ'աւելցնէին.–

«Այս տարի, մենք դժբախտութիւնն ունեցանք կորսնցնելու Կեդրոնականցիներ ճանաչուած՝ գիտնական Գամէր Անտոնեանին եւ հասարակական գործիչ՝ Մարտիկ Մարտէնցին: Սեղանի շուրջ հաւաքուելուց առաջ մենք կ'այցելենք նրանց եւ ինչպէս միշտ՝ Կեդրոնականցու՝ Հրաչեայ Աճառեանի շիրիմներին եւ կ'ոգեկոչենք նրանց յիշատակը:

«Թանկագին հայրենակիցներ, օրերս մեծ ոգեւորութեամբ եւ խանդավառութեամբ տօնեցինք մեր Հայրենիքի՝ Սովետ. Հայաստանի փառապանծ 60–ամեակը եւ մի անգամ եւս անդրադարձանք այն հաճելի իրողութեան, որ Հայոց վերածնուած երկրի վերածնունդի ու վերաշինութեան, նրա սոցեալ, տնտեսական եւ մշակութային շինարարութեան մէջ ամէն մէկս ունեցել ենք մեր շատ համեստ, բայց եւ կարեւոր ու հայրենանուէր մասնակցութիւնը, որով եւ մենք հպարտ ենք ու երջանիկ»...:

«Մենք հպարտանում ենք նաեւ փարիզահայ Կեդրոնականցիների վառ հայրենասիրութեամբ, Մայր Հայրենիքի նըկատմամբ նրանց ազնիւ կեցուածքով ու նուիրականութեամբ»:

Փարիզի Կեդրոնականցիները երբ կը լսէին երեւանեան այս ողջոյնները, անտեղեակ չէին թէ Վոսփորի ափին չորցած էին այգիները եւ հետեւաբար՝ պարապ մնացած բաժակները: Լաւ որ անտեղեակ չէին, ապա թէ ոչ, անտարակոյս, պահ մը պիտի մթագնէր Քուրսէլ փողոցի Մշակութային Կեդրոնի պայծառ ու զըւարթ մթնոլորտը:

Այս առթիւ, քանի մը տող սակայն՝ սրտցաւ հայրենասէր բարեկամէս, գրաքննութեան սահմաններուն մէջ անշուշտ:

«Փարիզի Կեդրոնական Սանուց Միութեան հաւաքոյթներուն դրած ընդունելութիւնը՝ հպարտութեամբ կը լեցնէ մեզ, մենք որ սա միջոցին զրկուած ենք, բնականօրէն, հրապարակային հաւաքոյթներէ, մասնաւոր արտօնութիւն ձեռք բերելու ձեւակերպութիւններուն դըժուարութեանց պատճառաւ, հիմա որ երկիրը նեղ օրեր կ'ապրի եւ լրջօրէն կ'աշխատի վերջ տալ սա անտանելի կացութեան, չենք կրնար մեր շուրջինները անհանդիստ ընել մեր հանդիսութիւններով: Մեծ անփափկանկատութիւն պիտի ըլլար այդ: Այդ կարգին է նաեւ մեր «Ճաշի Օր»ը եւ «Բաժակի Պահ»ը, զոր զանց աըինք այս տարի:

«Դուք, անշուշտ, պատշաճ շուքով տօնեցիք այդ երկուքը, ինչպէս պիտի ընէին Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներուն եւ Գանատայի մէջ եւ այլուր»:

Մինչ բաժակաճառերը կը շարունակուէին, Կեդրոնականի նախկին միակ կին տնօրէնուհի՝ Էլիզ Այվազեանի, Խաււեանի նախկին տնօրէնուհի՝ Հերմինէ Գալուստեանի, գրող՝ Յակոբ Գրիգորի, Խաււեան – Բարեկամական Միութեան վարիչներէն՝ Զարեհ Սարեանի, Կեդրոնականի երիցագոյն սաներէն՝ Սահակ Սագաթէլեանի, դերասան՝ Միհրան Անտոնեանի եւ օրուան հանդիսավարին ելոյթներով եւ բաժակները կը բարձրանային հայ ժողովուրդին, բոլոր հայ ուսուցիչներուն կենացը, դեղարուեստական բաժինը կը բացուէր խմբովին երգուած՝ «Ո՛վ Մեծասքանչ Դու Լեզու»ով:

Ներկաները ծափահարութիւններով իրենց գոհունակութիւնը կը յայտնէին Փարիզի Կեդրոնական Սանուց Միութեան տեղեկանալով՝ 10.000 Ֆ.ի նուիրատուութիւնը ի նպաստ Պոլսոյ գաղթականներուն:

Պարսկահայ երգիչ՝ Սուրէն եւ իր ընկերները, ժողովրդական եւ հայրենասիրական երգերով ա՛լ աւելի կը հրահրէին ստեղծուած խանդավառութիւնը:

Ժամը 5ին վերջ կը դառնէր Կեդրոնականցիներու վայել, շնորհաւորելի այս ձեռնարկը, որ անկասկած՝ արժանի էր ամէն գնահատանքի:

Ս Ա Ր Դ

ԴՈՂՈՒԹԻՒ ԴՈՂՈՒԹ

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ Ազգ. Առաջնորդարանի դահլիճին մէջ, Դեկտ. 5–ին, տեղի ունեցած է ողջերթի երեկոյթ մը ի պատիւ դերասան եւ դերուսոյց Ժորժ Սարգիսեանի, Պէյրութի Համազգայինի թատերախումբի ղեկավար, որ աւելի քան հինգ ամիս հիւրը եղած էր շրջանի Համազգայինին աշխուժացնելով Պուէնոս Այրէսի հայկական թատերական կեանքը: Երեկոյթին ներկայ եղած են Հայ–րապետական պատուիրակ Դաւիթ Եպիսկ. Սահակեան, Հայ Կեդրոնի վարչութիւնը, զանազան կազմակերպութեանց եւ մամուլի ներկայացուցիչներ: Խօսք առնելով Համազգայինի կողմէ Վարուժան Գէորգեան շեշտած է այն կարեւոր նըպաստը, զոր բերած է Ժորժ Սարգիսեան տեղւոյն թատերական կեանքի վերաշխուժացման գծով: Թատերախումբին անունով խօսած է Գալուստ Ճանըրդեան եւ յիշատակի նուէր մը յանձնած դերուսոյցին: Արմենիա Մշակ. Ընկերակցութեան կողմէ Յովսէփ Օղուլեան, իսկ Հ. Մ. Ը. Մ.ի անունով Ստեփան Տիրատուրեան խօսք առնելով անդրադարձած են Ժորժ Սարգիսեանի դերասանական արժանիքներուն եւ նուիրումին: Դաւիթ Եպիսկ. գնահատած է Համազգայինի նախաձեռնութիւնը: Ժորժ Սարգիսեան Դեկտեմբեր 8–ին Պէյրութ վերադարձած է:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՖԷՏԱՅԻՆԵՐԸ

Վերը՝ Կարօն կանգնած էր մութին մէջ, ապառաժի մը վրայ, ճակատի մազերու փունջ մը հովին, եւ հրացանի կոթով քարի կտոր մը կը հրէր՝ վար ձգելու համար: Պարապին մէջ ինկած քարերու խորունկ ձայնին մէջ հաճելի բան մը գտած էր: Կը սիրէր ունկնդրել իր մէջ թափ առնող այն ահաւոր ալիքը, որ կը զարնուէր իր հոգիին ու ամէն օր մաս մը կը փրցնէր անկէ: Արիւնը ականջներուն մէջ ձայն կուտար, ու հրացաններու ձայները կուգային միջատի խուլ ձայներու պէս: Կարօն կը վախնար ալիքներու ահաւորութենէն, երբ կը զգար որ իր հոգիէն խոշոր հողամաս մը կը ճեղքուէր ու կը լուծուէր ծովի մանիշակագոյն ջուրերուն մէջ: Այդ երկիւղին հետ ան գաղտնի հաճոյք մը կ'ունենար՝ հոգի այդ ճեղքուած կտորներու լուծուիլը զգալով: Ցաճախ կը սիրէր իյնալ այդ ալիքներուն մէջ՝ խեղդուելու վտանգով:

– Կարօ, հէյ Կարօ:

Կարօն սթափեցաւ յանկարծ: Քեռի Սաքոյին ձայնն էր: Անոր այնպէս թուեցաւ, որ Սաքօն վարպետ լողորդի մը պէս եկած էր զինքը այդ կախարդական ու զօրաւոր ալիքներէն ազատելու:

– Այստեղ եմ, – քեռի, – ձայն տուաւ Կարօն:

Եւ իր ձայնին մէջ օտար ձայն մը ըզգաց: Այո՛, այո՛, նախկին Կարօն չէր, շատ էր փոխուեր: Կարծես փոխուեր էին իր ձեռքերը, մատներուն վրայ աւելի մազեր եկեր էին եւ առաջին անգամն էր, որ կօշիկներուն այնքան ծանր ըլլալը զգաց: Նոյն հագուստին, նոյն փամփշտակալներուն ներքեւ ուրիշ մարդ մը կար:

Արջ Սաքօ քալեց ձայնին ուղղութեամբ ու տեսաւ ապառաժի մը վրայ միս – մինակ Կարոյի կերպարանքը, ապառաժներուն մէջ ապրող կտրոն ու եզայ դըլուխ ունեցող առասպելական ոգիի մը երեւոյթով:

– Էդ դո՞ւ ես, Կարօ, տնաշէն, կարծեցի լերան վրայ արջ է պպզեր: Քթիդ արինը ինտո՞ր եղաւ:

– Չէ, քեռի, էդ ես չեմ, արջ եմ, ձի եմ, բայց իմ ու քու գիտցած Կարօն չեմ:

– Գիժացա՞ր, Կարօ, ի՞նչ կը զրուցես: Հայտէ, էլ տեսնեմ էստեղէն: Ինչո՞ւ էսպէս մինակ ես նստեր, խելքդ ու դատակդ քամուն տուած: Ի՞նչ ունիս, Կարօ. տարտդ քեռիիդ չըսես՝ ալ որո՞ւ պիտի ըսես: Ընկերները երեսս կ'առնեն ու կ'ըսեն, թէ ճահիլ տղան բերիր՝ ֆէտայի դարձուցիր: Կարօ, ճանս, – ըսաւ Սաքօն՝ նստելով Կարոյի մօտ: – Մինչեւ հիմա իմ ու քու ազգի երեսը ճերմակ ես պահեր: Էհ, մարդ ես, ֆէտայու կեանքը դժուար է: Էսօր՝ տեսնես՝ կը խօսին, կը խնդան. վաղը՝ Մուրատի ու Գնէլի պէս գերեզման կ'ունենան: Էդ, շատեր ալ գիտեմ, որ առանց գերեզմանի կորսուեցան: Ի՞նչ ունիս, Կարօ, էս քանի օր է քէֆդ տեղը չէ: Սերոբը կ'ըսէ, որ Պէքիրի տէրօրէն ասդին քէֆդ խարապեր է. կ'ըսեն, Կարօ, որ Պէքիրի գլխատումը ազդեր է քու վրայ: Էդքան երախայ չես, Կարօ:

– Լաւ էր՝ չերթայի, քեռի, որ գայի՝ էնտեղ ալ պէտք էր սպաննուէի:

– Ձեմ հասկնար էդ պիչիմ լեզուէդ: Ողորմած հոգի Մուրատը իրաւունք ունի. «Թանաք լիզողին խելքը ի՛նչ աչէ՝ էն կը քաշէ»: Ըսէ, ի՞նչ թիւրլի հիւնէր մտեր է էդ գլխիդ պուտուկին մէջ ու եփ կուգայ: Քերականութի՞ւն, Վարք Սըրբո՞ց, Կիպրիանո՞ս, Ցաճախապատո՞ւմ, ես ի՛նչ գիտեմ: Ճիշդ են, ճիշդ. յանցանքը իմս է: Չպէտք էր երթայիր: Մի՛ ըսեր, որ Կարօն հաւի պէս արիւն է տեսեր ու աչքերը վար են ինկեր:

– Չէ, քեռի քեզի հետ խօսիլ չըլլար. ա՛լ ի՞նչ մնաց որ չըսէիր ինծի, – ըսաւ Կարօն որ անոր ձայնին մէջ արցունքի թացութիւն կար. – Կարօն հաւ չէ, վախկոտ չէ, քեռի. սակայն ամենամեծ հերոսն իսկ երկչոտ է, երբ թշնամին ինքն իր անձին մէջ կը գտնէ: Էդպէս է, քեռի, էդպէս: Մարդ ինքն իր մէջի թշնամին սպաննելու համար է որ ինքնասպան կ'ըլլայ: Հայաստանի համար մեռնիլը հերոսութիւն է, բայց կայ ուրիշ մեծ հերոսութիւն մը, այդ՝ ինքնասպանութիւնն է, քեռի:

(Շար. 225)

Fonds A.R.A.M

ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻԻ «ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Րաֆֆի Սուլաքեան՝ մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր մեծ-հօր՝ Խորէն Համբարձումեանի (Մարսէյլ):

- ԾՆՈՒՆԴ -

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՏԷՍԻՆ

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 3, ճրագալոյցի արարողութիւն՝ ժամը 16·30ին:

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 4, Հանդիսաւոր պատարագ Ծննդեան տօնին առթիւ եւ Ջրօրհնէք:

×

ՍԷՆ-ԼՈՒ — Ս. ԳԷՈՐԳ

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 3, ճրագալոյց Ծընընդեան եւ Աստուածայայտնութեան: Սկիզբ ժամերգութեան՝ 17, պատարագ՝ 17·30ին:

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 4.— Տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան: Սկիզբ ժամերգութեան՝ 9·00, պատարագ՝ 10,00, Ջրօրհնէք՝ 11·30:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
Շահան խաչակիր Քհնյ. Տէտէեան

Ծանօթ.— Տարիներու սովորութիւնը պահելով, Յունուար 3էն 4ի գիշերը, եկեղեցւոյ դպրաց դասը պիտի շրջագայի հայաբնակ եւ հայամփոփ թաղերը, տուն տուն աւետելով Քրիստոսի ծընունդը:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 3, ճրագալոյց.— Կը պատարագէ՝ Գրիգորիս Քհնյ. Քէշիշեան: Սկիզբ ժամերգութեան՝ 17·15ին, պատարագ՝ 18·00ին:

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 4.— Սկիզբ ժամերգութեան՝ 8·30, պատարագ՝ 9·45 (կը պատարագէ՝ Գրիգորիս Քհնյ. Քէշիշեան): Ջրօրհնէք՝ 12·30ին:

ՓԱՐԻԶ Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

Համաձայն Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ աւանդութեան, տարին երկու առիթներով՝ Ս. Ծնունդին եւ Զատիկին, Հայոց տուները կ'օրհնուին, Տնօրհնէք կը կատարուի:

Այն ընտանիքները, որոնց եկեղեցական մը չայցելեր՝ Տներէց մը չունին, թող հաճին տեղեկացնել Փարիզի Մայր Եկեղեցւոյ Դիւանին՝ տալու իրենց հասցէն, որպէսզի եկեղեցական մը ուղարկուի անոնց:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue du Perche — Paris (3e)

Հինգշաբթի, 1 Յունուար, կաղանդ. Տօն Տնօրէնութեան Քրիստոսի

Ժամը 11-ին՝ Ջայնաւոր Ս. Պատարագ:

Կիրակի, 4 Յունուար, Յայտնութիւն եւ Մկրտութիւն Քրիստոսի

Ժամը 11-ին՝ Հայրապետական Ս. Պատարագ եւ Կարգ Մկրտութեան Քրիստոսի զոր կը կատարէ

ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ,
Առաջնորդ Կաթողիկէ Հայոց Ֆրանսայի:

Le Restaurant
EREVAN
a ouvert
son magasin
de TRAITEUR et de COMESTIBLES
29, RUE BERGÈRE - 75009, PARIS

RESTAURANT EREVAN	TRAITEUR EREVAN
26, Rue Bergère, 75009 Paris Tél. 770.85.81 - Fermé le Mardi	29, Rue Bergère, 75009 Paris Tél. 770.85.81
40 Sortes de Hors - d'œuvres 25 Sortes de Plats	Toutes sortes de Hors-d'œuvre, Charcuterie et Spécialités Arméniennes

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ

Լաւագոյն Մաղթանքներով

Կեսարիոյ եւ շրջանի Հայր. Միութիւնը սիրով կը հրաւիրէ ձեզ, ներկայ գըտնուելու աւանդական մոմավառութեամբ Ամանորի տօնին եւ ընդունելութեան:

Նախագահութեամբ՝
Տիկին Մարի Ֆէրմանեանի

Կիրակի, Յունուար 11, ժամը 16ին
Հ.Բ.Ը. Միութեան «Ալեք Մանուկեան» Մշակոյթի Տան մեծ սրահին մէջ՝
118, Rue de Courcelles, Paris 17e

Գեղարուեստական ճոխ բաժին
Սիրայօժար մասնակցութեամբ՝
Տիկին Է. ՖԷՆԷՐԼԵԱՆ
ՄԻՀՐԱՆ ԷԼՄԱՑԵԱՆ
եւ
ՐԱՖՖԻ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Կը յիշատակուին՝
Ողբ. Յովհաննէս Պօղոսեանի «Երգեր Փոթորիկի եւ Խաղաղութեան» գիրքը՝ Յակոբ Գրիգորի կողմէ:

Հին եւ Նոր Կեսարիոյ մասին, նորոգ այցելողներ՝ Մամաս - Վահէ Քիթապճեան (Լիոնէն) եւ Եփրեմ Եփրեմեան (Փարիզէ):

Տախքերու մասնակցութիւն՝ 30 Ֆ.
Հեռաձայն՝ 780·81·58

BOUC-BEL-AIR

ՀԱՅԿ. ՇԱԲԱԹ

Semaine Arménienne

Շաբաթ, Յունուար 3ին, Կաղանդի Ծառ: Երեքշաբթի, Յունուար 6, Պատարագ: Շաբաթ, Յունուար 10, Ճաշ:

Le 3 JANVIER, SAMEDI SOIR à 20h.30

UN ARBRE DE NOEL

Pour les enfants arméniens de la commune, suivi d'une tombola.

Le MARDI, 6 JANVIER, à 20h.30

En l'Eglise de Bouc - Bel - Air, une messe à l'occassion du Noël Arménien.

Le 10 JANVIER, Grande Soirée - Repas avec spectacles au Complexe culturel et sportif des Terres Blanches à Bouc - Bel - Air

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍ

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը, Ս. Ծընունդի առթիւ կը կազմակերպէ Տօնածառի հանդէս մը, Կիրակի, Յունուար 4, կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, Սալ տէ Ֆէթի մէջ, Վալանս:

Սիրով կը հրաւիրուի Վալանսի Հայութիւնը, յարգելու եւ քաջալերելու Դաւիթեան Դպրոցի աշակերտութիւնը:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը Տէսինի եւ Վիէնի իր մասնաճիւղերով, ցաւակցութիւն կը յայտնէ՝ Այրի Տիկին Շաքէ Բէյլէրեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Աշչիպաշեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Յարութիւնեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Ղազարեանի եւ զաւակներուն, եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իրենց սիրելի ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր, աներոջ, խնամիին եւ ազգականին՝ Աբրահամ Բէյլէրեանի մահուան առթիւ:

Imprimé Sur Les Presses Du Journal «HARATCH»-83, Rue D'Hauteville-75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

récital

PAUL BAGDADLIAN

From U. S. A.

LUNDI, 26 JANVIER, A 21 h.

Participation de l'Orchestre GAIDZAGS

Réservation:

PALOUYAN (Paris) 523. 24. 97
TELE-CONDORET (Clamart) 642. 56. 17
JANTEX, (Rue des Petits Carreaux-Paris)
LA CAPPADOCE (Alfortville) 375.05.30

Théatre de la ville d'Issy-les-Moulineaux

PRIX: 50, 70, 90 F.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն-Լուի Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները՝ Մանուշակ Տէմիրճեանի թաղման առթիւ.— Պօղոս Ջիլինկիրեան, Յովհաննէս Սարգիսեան, Անդրէ Պէռժ, Անժ Գաբբայի, Էլիզ Փափազեան եւ ընտանիքները 1·100, Մօռէթի եւ Ռոսինեու ընտ. 200, Ազատուհի Ջէրչեան, Գոնսթան Ժամկոչեան, Հայկազ Զուքուրեան 100-ական, Աճէմեան 300, Արմենակ Խոսուրեան 75, Աստուր Դարբինեան, Սարգիս Սարգիսեան 70-ական, Վրէժ Ելքովանեան, Հրայր Փիլիկեան, Կարապետ Սարգիսեան, Յակոբ Գորաճեան, Կիրակոսեան, Լոմպառ Ժ. 50-ական, Եփրատ Մուրատեան 40, Ոսկեան Ջիլինկիրեան, Լեւոնեան ընտ., Կիւլիզար Դարբինեան, Նարդուհի Պապուչեան 30-ական, Լուսաբեր Խըտըրլըեան, Մարի Ժամկոչեան 10-ական, Յակոբ Մինասեան 20 Ֆ.:

×

Մարսէյլի Տարօնի Հայր. Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Սարգիս եւ Աստղիկ Գույումճեանէ 100 Ֆ., հանգուցեալ՝ Սերովբէ Հայրապետեանի մահուան տարելիցին առթիւ: Նաեւ, Այրի Տիկին Արեգնազ Մըկըրտիչեանէ 100 Ֆ., հանգուցեալ՝ Արաքսի Սարգիսեանի (ծնեալ Մկրտիչեան) մահուան տարելիցին առթիւ:

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE — PARIS

Sous le haut patronage de
Monseigneur SEROBE MANOUKIAN
Délégué pour l'Europe du Catholicossat de tous les Arméniens
la Présidence d'Honneur de
Monsieur NAPOLEON BULLUKIAN
Président du Comité Régional de France de l'U.G.A.B.
et la Présidence effective de
Monsieur NOURHAN FRINGHIAN
Président d'Honneur du ComitéRég. de France de l'U.G.A.B.

La Section des Dames de l'U.G.A.B. vous invite au

DINER TRADITIONNEL

qu'elle organise à l'occasion du Noël Arménien
au profit de ses œuvres éducatives

LE MARDI, 6 JANVIER, A 20 h.
au Centre Culturel Alex Manoogian, 118, Rue de Courcelles, Paris 17ème

Frais de participation: 150 F.

Réservation des tables:
U.G.A.B., 11, Sq. Alboni, (16e) — Tél. 520. 03. 18

Chez Hagop

9, RUE DU NIL, 75002 — PARIS

TEL. 296. 37. 41

POUR LE REVEILLON DE LA ST. SYLVESTRE
LE MERCREDI, 31 DECEMBRE

une nuit à Léningrad

avec
SERGE et PIERRE CAMPS

MENU........
* *l'Apéritif d'HAGOP*
* *l'Assiétte de la Caspienne à la Vodka*
* *La Brochette de coquilles St. Jacques à l'Orientale.*
* *La Gigue de Chevreuil (façon Maître Queue «HAGOP»).*
* *Les delices de l'escargot aux noix.*
* *Les Fromages «Belle Fermière».*

l'Ananas givré (pour 2).
* *Les Gourmandises d'Orient.*
* *Le Café Arménien.*

1 Bouteille de:
Bordeaux Chateau La Terrasse — 1978
1/2 Bouteille de Champagne Brut.
«PIPER HEIDSIECK» par personne.

AU PRIX DE 460 T.T.C.
(VIN et SERVICE COMPRIS)

LE LUNDI SOIR, 5 JANVIER

Noël Arménien

320 T.T.C. Service Compris

* *Les 3 Caviars avec Vodka.*
* *Grillade de Maquereau (façon HAGOP)*
* *Brochettes mixtes, grillées au Pilav.*
* *Pissenlits aux Lardons.*
* *Les Fromages de la Ferme.*
* *Le Bouchon de Champagne Glacé.*
* *Les Sucreries d'Orient.*
* *Le Café Arménien.*

Saint Amour 1979, à volonté
1/2 Bouteille de Champagne Brut.
«PIPER HEIDSIECK» par personne.

×

SOIRÉE ARMÉNIENNE

Animée par
MELKON et SERGE et PIERRE CAMPS
Au Piano: JEAN MARTIN

RESERVEZ VOS TABLES!.. TEL. 296.37.41

Fonds A.R.A.M

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
31
MERCREDI
31 DECEMBRE
1980

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.809 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 56e ANNÉE — No 14.809

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

«Արեւմ. Գերմանիոյ մէջ ցեղուղ Հայեր՝ հակաթուրք ժողովներ կը կազմակերպեն»

— O —

«ՖՐԻՏՊԷՐԿԻ ՄԷՋ ՏԵՂԻ ՈՒՆԵՑԱԾ ՀԱՅԵՐՈՒ ՕՐ–ԻՆ, ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԴԷՄ ՄՂՈՒԱԾ ՊԱՅՔԱՐԻ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԹԵԱՆ ՈՒՂՂՈՒԹԵԱՄԲ ՈՐՈՇՈՒՄ ՏՐՈՒԵՑԱՒ»

Վերոյիշեալ խորագրերուն ներքեւ «Հիւրրիյէթ», Դեկտ. 29-ի իր թիւով «թղթակցութիւն» մը կը հրատարակէ (Արեւմտեան Գերմանիայէն), որու մասին տուած տեղեկութիւնները առնուազն «տարօրինակ» են, ըստ մեր գիտցածին, եղածը՝ դասախօսութիւն մըն է միայն…

×

«ՖՐԻՏՊԷՐԿ. – Արեւմտ. Գերմանիոյ մէջ գտնուող կազմակերպութեան անդամ Հայեր, Ֆրիտպէրկի Մշակոյթի Տան մէջ, հրապարակային ժողով մը գումարելով, Թուրքիոյ դէմ իրենց իրաւունքները պաշտպանեցին :

«Կիսէնցի Փրոֆ. Տոքթ. Կամինսկիի նախագահութեամբ եւ հարիւրաւոր գերմանացի ունկնդիրներու եւ մամուլի թղթակիցներու ներկայութեան գումարուած ժողովին մէջ՝ «Թուրքիան՝ Հայ ժողովուրդը անհայրենիք ձգած է : Քաջասիրտ Հայեր պայքարը պիտի շարունակեն» ըսուեցաւ :

«Թրքահպատակ Հայերու մեծամասնութիւն ներկայացնող՝ Ֆրիտպէրկի մէջ տեղի ունեցած ժողովին ընթացքին, հայ ղեկավար՝ Կամիսկիէ Սովետ. Հայաստանէն բերած նկարներն ու լուսապատկերները գերմանացի ժողովուրդին ցուցադրելով, Սովետ. Միութեան Հայերու խաղաղութեան մէջ ապրելուն հանդերձ, Թուրքիոյ մէջ բնակող Հայերու վրայ ճնշում գործուելուն ուղղութեամբ զրպարտութիւններ եղած են :

«Արեւմտ. Գերմանիոյ զանազան շըրջաններէն ժամանելով՝ Ֆրիտպէրկի մէջ համախմբուող Թրքատեաց Հայեր, իրենց կատարած ելոյթներուն մէջ միշտ Թուրքիան դատապարտելով՝ «Թուրք – Սովետ. սահմանագլուխին Հայերու անցքին փակուած ըլլալուն պատճառով, այս երկու երկիրներու մէջ ապրող մեր հայրենակիցները՝ Գերմանիոյ մէջ ապրող թրք. անցագիրի տէր Հայերու շնորհիւ միայն իրարու հետ կրնան յարաբերիլ : Թրքահպատակ ըլլալով հանդերձ, Ֆրիտպէրկէն մեր կաթողիկոսին հետ տեսակցելու համար Ռուսիա գացող մեր ցեղակիցներու բազմութիւնը մեր միասնակութեան նշանն է» :

«Ց. Ք.ի 300–ական թուականներուն, Հայաստանի աշխարհի առաջին քրիստոնեայ երկիրը եղած ըլլալը, եւ սակայն, իրենց հզօր դրացիներուն՝ Պարսիկներու, Սէլճուկներու, Հռոմայեցիներու, Արաբներու, Բիւզանդացիներու, Թուրքերու եւ Ռուսերու մշտական յարձակումին ենթակայ ըլլալով ցրուած ըլլալը, մինչ այդ, Թուրքիոյ մէջ մնացող հայ փոքրամասնութեան Թուրքերու կողմէ ջարդուիլը եւ Պատմ. Հայաստանին Թուրքիոյ սահմաններուն կցուած ըլլալը՝ գերմանացի հասարակութեան պատմուած զրպարտութիւններուն մաս կը կազմէին» :

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Դեկտ. 19–22)

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ՆՈՒԷՐԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

Հայաստանի Երիտասարդական Կազմակերպութիւններու Կոմիտէն Սուրիոյ Հայ Երիտասարդաց Միութիւններուն նուիրած է «Կոմիտաս» մակնիշով դաշնակներ : Կոմիտէն կապ կը պահէ ըՍփիւռքի շուրջ 60 կազմակերպութիւններու հետ, որոնց կը ղրկէ գիրքեր, թերթեր եւ Սփիւռքահայութեան հետ մշակութային կապի կոմիտէի միջոցով պանոյք կը հրաւիրէ Հայաստան մօտէն ծանօթացնելու համար անոնց հայրենիքի նուաճումները :

×

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ԲԼՈԿԻ 100–ԱՄԵԱԿԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւանի մէջ նշուած է Ալեքսանդր Բլոկի 100–ամեակը : Ռուս բանաստեղծը բազմաթիւ թարգմանութիւններ կատարած է հայ գրականութենէն, մասնաւորաբար Աւետիք Իսահակեանէն, որուն հետ մտերիմ էր : Ա. Բլոկի յոբելեանին առթիւ Երեւանի Պետական Համալսարանի հրատարակչականը լոյս ընծայած է «Գաղաթներ» («Ալեքսանդր Բլոկը Աւետիք Իսահակեանի թարգմանիչ») հաւաքածոն, ուր տեղ գտած են Իսահակեանէն երկու տասնեակ բանաստեղծութիւններ՝ հայերէն եւ անոնց ռուսերէն թարգմանութիւնը : Հատորին մէջ առնըւած են նաեւ Անդրէյ Ֆեոդորովի, Ստանիսլաւ Ռասադինի, Լեւոն Մկրտիչեանի եւ Սուրէն Զոլեանի յօդուածները, նըւիրուած Բլոկի թարգմանութիւններուն :

×

ՓՈՔՐԱՒԱՆԸ ԴԱՐՁԱԾ Է ԶՕՐԱՒԱՆ

Նայիրիի շրջանի Փոքրաւան գիւղը մեծ թափով կը յառաջդիմէ ու կը զարգանայ : Հինգ տարի առաջ տակաւին ամայի ու լերկ բլրալանջին սկսած էր կառուցումը անսանապահութեան համալիրին, որուն առընթեր կը բարձրանային երկյարկանի աւելի քան 70 տուփակերտ շէնքեր : Բնակիչները գիւղը կոչած են Փոքրաւան : Հոն կան ճարտարապետական յատուկ ոճով կառուցուած մշակոյթի տուն, միջնակարգ դպրոց, առեւտուրի կեդրոններ եւ մսուր – մանկապարտէզ : Աւանի բազմամարդ դառնալը եւ արձանագրուած զարգացումը պատճառ եղած են, որ Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի Պրեզիտիոմի որոշումով Փոքրաւանը այսուհետեւ կոչուի Զօրաւան :

×

ԵՐԵՒԱՆԻ ՕՓԵՐԱՅԻ ՆՈՐ ՑԱՐԴԱՐԱՆՔԸ ԵՒ ԳԼԽԱՒՈՐ ՋԱՀԸ

Երեւանի Օփերան, որ վերակառուցումէն ետք վերջերս բացաւ իր դռները, կատարած է բազմաթիւ փոփոխութիւններ : Երաժշտական մշակոյթի այդ տաճարը ներկայիս ունի սպասարկման աւելի մեծ կարելիութիւններ, աւելի շքեղ է եւ զարդարուն : Անոր գլխաւոր զարդն է բիւրեղապակիէ մեծ ջահը, որ ունի երկյարկանի շէնութեան մը բարձրութիւնը եւ բաղկացած է մետաղէ եօթը հազար մասերէ, հաւաքուած է ոչ թէ գործատունը, ուր պատրաստուած է, այլ Օփերայի դահլիճին մէջ : Եօթը հոգի երեք օրուան ընթացքին զայն զարդարած են բիւրեղապակիէ 27 հազար կախիկներով : Ջահին զանազան կողմերը դրուած են չորս փոքր ջահեր, որոնք աւելի կը պայծառացնեն ու կը հարստացնեն դահլիճին պերճանքը : Հայ մասնագէտներն ու վարպետները իրենց ամբողջ հնարամտութիւնը ի գործ դրած են Թատրոնին արժանի լուսաւորութիւն տալու համար : Այդ նպատակով ալ պատրաստուած են 550 եզակի ջահեր, որոնց իւրաքանչիւր խումբը պեղեցիկ ներդաշնակութիւն կը կազմէ շէնութեան ներքին յարդարանքներու հետ : Մասնագէտներու այդ աշխատանքը գնահատուած է Հայաստանի պետական մրցանակով :

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՌՕՅԻ այրիին դէմ, դատախազը մահապատիժ պահանջեց բայց վճիռը դեռ չէ տրուած եւ հաւանաբար ամիսէ մը առաջ չտրուի : Ամբաստանեալը, որ դատավարութեան սկիզբը շատ չէր խօսեր, բուռն յարձակողականի անցած էր վերջին նիստերուն, յայտնելով թէ ինչ որ ըրած է, Մաոյի հրահանգներով ըրած է, եւ պէտք չէ մոռնալ թէ անոր կինն եղած է, 38 տարի : Ամէն պարագայի գետինը լպրծուն է եւ քաղաքականօրէն վըտանգաւոր, քանի որ ինչ որ կ՚ըսուի ամբաստանութեան կողմէ տիկին Իանկ Քինկէն անդին կրնան Մաոյին երթալ :

ԹՐԱՆԻԻ (Իտալիա) բանտին ապըստամբութիւնը վերջ գտաւ ոստիկանութեան յարձակումէն ետք : Ծանօթ է, բանտարկեալները, մեծ մասամբ քաղաքական, պատանդ բռնած էին 19 բանտապահ : Ի վերջոյ իշխանութիւնները չվարանեցան ուժ գործածել եւ տէր դառնալ կացութեան, միաժամանակ ցոյց տալու համար, որ Իտալիա տրամադիր չէ տեղի տալու : Ապստամբներու մէջ էր կարմիր Ջոկատներու «գլուխ»ներէն մէկը՝ Թոնի Նեկրի, քաղաքական գիտութեանց դասախօս՝ Փատովա, ծայրայեղ – ձախ, որ բանտն է 1979–էն ի վեր Ալտօ Մօրօյի առեւանգման բերած իր մասնակցութեան համար : Բայց, Թըրանիի բանտին ապստամբութեան մէջ իր կատարած դերին շուրջ տեղեկութիւնները՝ հակասական են :

ՎԻԹՐԻԻ մալիցի աշխատաւորներու օժախին թալանի տրուիլը համայնավարներուն կողմէ, օրէ օր աւելի մեծ համեմատութիւններ կ՚առնէ եւ կը ծառայէ անշուշտ ընտրական հաշիւներու, մէկ կամ միւս կողմէն : Թերթերը, հարցը կը ներկայացնեն ըստ իրենց հակումին եւ այս ուղղութեամբ Իւմանիթէ մրցանիշը կը շարունակէ կոտրել ամէն բան խեղաթիւրելով : Ուրիշներ ալ յայտարարութիւններ կ՚ընեն մէկը փորձելով միւսը գերազանցել իրենց «համակրանքը» ցոյց տալու համար գաղթական աշխատաւորներուն նկատմամբ… : Խորքին մէջ, ոչ ոք շատ անկեղծ է այս պատմութեան մէջ… : Կ՚ըսուի թէ Ֆրանսայի մէջ, չորս միլիոն 236.994 օտարական կայ 1978–ի մարդահամարին համաձայն եւ տակաւին այս թիւին մէջ չկան «գաղտնիները» որոնց թիւը արհամարհելի չէ : Ներկայիս, նոր օրէնքին, համաձայն աշխատանքի իրաւունք չի տրուիր ոեւէ օտար գաղթող աշխատաւորի :

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆԻ ԵՒ ԹԵՀՐԱՆԻ միջեւ ձայնը բարձրացած է եւ ի պատասխան Ռիկընի «բարբարոս» որակումին Պարսիկներու հասցէին, Խորհրդարանի նախագահը՝ Ռաֆսանճանի մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, շեշտած է թէ «Ամերիկացիներէն աւելի վայրենի չկայ» : Անգամ մը եւս ըսած է թէ պատանդներու համար, պայմանները չեն փոխուած : «Ձեր (իմա՛ Ամերիկացիք) սպառնալիքներէն չենք վախնար : Մեր դրամը կ՚ուզենք եւ ա՛յդ է որ փրկագին կը կոչէք» : Միւս կողմէ, ըստ Պէյրութի Ալ Նահար թերթին Ծոցի քանի մը արաբական Պետութիւնները զգուշացուցած են Միացեալ – Նահանգները, որ չհամարձակին զէնք հայթայթել Իրանի եթէ պատանդներու հարցը լուծում մը գտնէ :

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ մէջ, թաքստոց մը ուր զէնք եւ փաստաթուղթ ալ կար, 7 «մահմետական Եղբայրներ» սպաննուած են յարձակումի մը ընթացքին, սուրիական ապահովութեան ուժերուն կողմէ :

ՆԱՏԵԶԱ ՄԱՆՏԷԼՍԹԱՄ, այրին խորհրդային բանաստեղծ՝ Օսիպ Մանտէլսթամի, մեռաւ անցի օր, 81 տարեկանին : Խորհրդանիշն էր Խորհ. – Միութեան Ինտէլլիկենցիային մտաւորական ընդդիմութեան : Ամուսինը՝ մեռած էր ստալինեան արգելափակման կայան մը, 1938–ին :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ երկու երիտասարդներու անձնասպանութիւնը մեծ յուզում ստեղծած է, այն ատենեան, որ Հիւրրիյէթէն ներշնչուելով երկու սիւնակ ալ նուիրած է Ինթէրնէշընըլ Հերըլտ Թրիպիւնը : Ալի Խաքի 22 տարեկան եւ Նուրան Այտօզմուշ՝ 16, նախընտրած են անձնասպան ըլլալ, վասնզի փեսացուն չէ կրցած, ըստ աւանդական օրէնքին, վճարել նշանածին գինը եւ երկուքն ալ ըմբոստացած են այս օրէնքին դէմ, որ ըստ աւանդապաշտներուն ոչ թէ նուաստացուցիչ է աղջկան համար այլ՝ երաշխիքը իր կուսութեան : Իրարու սիրահարած են անցեալ տարի եւ անկէ ի վեր բանակցութիւններ սկսած են, աղջկան հայրը հարիւր հազար թրք. ոսկի պահանջած է (1.100 տոլար), ուրեմն երիտասարդները փախած են բայց ետ բերուած եւ աղջիկը կրցած է վկայական մը առնել բժիշկէ մը, հաստատելով թէ կուսութիւնը անեղծ է : Գիւղը ամբողջ տակընուվրայ եղած է եւ փորձած խօսք հասկցնել աղջկան հօրը : Փեսացուն առաջարկած է 30 հազար կանխիկ տալ եւ 70 հազար ալ՝ մաս – մաս, իզուր : Ի վերջոյ տղաքը անձնասպան եղած են :

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԻՒՆԸ, որու բացերը առասպելական դարձած էին յանկարծ շատ դրամ ունի : Արդարեւ տարեգլխուն յայտնուեցաւ թէ 7 միլիառ աւելի ունի գանձին մէջ : Յունուար 1–էն սակայն սահմանափակ սակը 14,50 առ հարիւր կը բարձրանայ, այսինքն ամսական սահմանափակ սակը 5010էն կ՚անցնի 5730 Ֆր.ի :

Fonds A.R.A.M

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԴՄԷՋԷՆ

ՅԻՍՈՒՆ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

Պատրաստեց՝ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ – 1930

1930 տարին կը վերջանայ յոռետես հեռանկարներով:

Միջազգային մամուլը՝ ցնցող լուրեր կ'արձանագրէ Խորհ. Միութեան մասին: Համայնավար վարչաձեւը իր խելայնոր վազքը տասներեք տարիներէ ի վեր կը շարունակէ եւ իր քաղաքական ու տնտեսական անիրագործելի սկզբունքներով, պահանջներով համայն Ռուսաստանը՝ Չեկայի մորակներով դէպի անդունդ կը տանի: Ահաւոր ողբերգութեան մը ծանրութեան տակ, յուսահատօրէն կը տքան Խորհ. Միութեան բոլոր ժողովուրդները: Կատարեալ դժոխք: Այս դժոխքին մէջ, անշուշտ, Հայաստան կ'ապրի բացառիկ պայմաններու եւ վտանգներու շրջան մը: Թրքական արշաւանքի կամ սադրանքներու մշտական վտանգը կախուած է իր գլխուն:

Սպանիա կ'ապրի խռովութեան օրեր: Ըմբոստացման հոսանքին գլուխը կը գտնուի՝ Ֆրանքօ:

Հակաքէմալական ըմբոստութիւն՝ Թուրքիոյ մէջ: Վերջին տարիներուն կիրարկուած քաղաքականութիւնը, իրերու բերումով՝ յանգեցաւ տնտեսական, ելմտական տագնապի մը, ընդհանուր նեղութեան մը, զոր բոլոր դժգոհները կը մղուին շահագործելու ընդդէմ՝ ներկայ վարչաձեւին:

Սակայն, ամէնէն վտանգաւորը կը թուի ըլլալ այն հաստատումը թէ, Ժընեւի Խաղաղութեան Տաճարը, ուր 32 Պետութիւններ հաւաքուած են, տակաւին խաղաղութեան եւ զինաթափութեան մասին զրուցելու, դատապարտուած է դառնալու՝ ապահով ապաստան մը, ուր քաղաքական դաւեր կը նիւթուին, անվրդով եւ քօղարկուած՝ լաւագոյն ճըղտումներու հաստատումով: Կեդրոն՝ ուր Պետութիւնները կը փութան խաղաղութեան գանձանակին մէջ նետելու իրենց լուման ու թեթեւ սրտով, իւրաքանչիւրը կը մեկնի իր սարդի ոստայնը հիւսելու: Այսպէս, Ռուսիա, զինուորական տեսակէտով ամրացած է արտաքին աշխարհի հանդէպ՝ իր ուժեղ, կիրթ, մոլեռանդ բանակով, օժտուած՝ մահուան բոլոր գործիքներով: Իր տկար կէտը, պատերազմական նաւատորմը կը մնայ, եւ կը ձգտի զօրացնել Իտալիոյ տուած նաւերով, որոնք պիտի երթան Սեւ Ծովի եզերքներուն առջեւ պտըտցնելու կարմիր սպառնալիքը: Մոսկուա – Հռոմ – Էնկիւրի գիծը լաւ կը բանի: Միւս կողմէն, Ամերիկա կը սպառազինուի, եւ բանակի սպայակոյտի զօրավարը կը պահանջէ կառավարութենէն՝ 2·000·000 հոգինոց բանակ մը: Իսկ Ֆրանսա՞ն: Ֆրանսան ալ կը մտածէ խաղաղութեան եւ պատերազմի մասին, սակայն Դեկտեմբերի այս վերջին օրերուն՝ նախ պէտք է լուծէ նախարարական նոր տագնապ մը: Երկրորդը՝ նոյն տարուան մէջ:

×

Կաթողիկոսական ընտրութիւնները կը յետաձգուին անորոշ ժամանակի մը համար: Խորհ. կառավարութիւնը կ'ուզէ կաթողիկոս ընտրել տալ՝ միայն Խորհ. Միութեան սահմաններուն մէջ ընտրուած պատգամաւորներով, առանց արտասահմանի պատգամաւորներու մասնակցութեան: Այս հարցին առընթեր, Հայաստանէն հասած նամակներ կ'ըսեն թէ, կրօնական հալածանքը վերսկսած է բուռն թափով եւ միայն Տաճկաստանէն գաղթած քանի մը քահանաներ մնացած են Հայաստանի մէջ, եւ թէ յաջորդ տարիներուն՝ եկեղեցիները պիտի փակուին:

Ուղղագրութիւնը կը փոխուի Հայաստանի մէջ: Երեւանի Լուսաւորութեան գործավարի նախագահութեան տակ տեղի ունեցաւ՝ հայ լեզուի ուղղագրութեան մասնագէտներու յանձնաժողով, մասնակցութեամբ՝ Մալխասեանի, Ղափանցեանի, Աճառեանի եւ Աբեղեանի: Երկար վիճաբանութիւններէն յետոյ, յանձնաժողովը ընդունեցաւ՝ Գիտութեան եւ Արուեստի կաճառին մշակած ուղղագրութիւնը, որ բարեփոխուած է: Այդ ուղղագրութեան մասին տրուած որոշումը պիտի ներկայացուի Կեդր. Գործադիր Կոմիտէին, վաւերացուելու...: Շարունակութիւնը քաջ ծանօթ է բոլորիս համար, դժբախտաբար:

Ուղղագրութենէն զատ, 1930ի վերջին շաբաթներուն, նաեւ կը փոխուի՝ Հայաստանի վարիչներուն մեծ մասը, հետեւանք՝ կուսակցական վերջին վէճերուն: Կը փոխուի բառը թեթեւ է. պէտք է ըսել՝ չնորհազրկում, արտաքսում, մաքրագործում բոլոր անոնց, որոնք կատարեալ հաւատարմութեամբ, անշեղ կարգապահութեամբ, անձնուրաց ծառայութեամբ չեն լծուած բոլշեւիզմի յաղթանակին:

×

Գաղութները դեռ ունին անկայուն վիճակ: Միջազգային տնտեսական տագնապը, անգործութիւնը՝ առաւել կը դժուարացնէ անոնց հաստատումը երկրի մը, կամ շրջանի մը մէջ, ու կ'ազդէ բոլորին տրամադրութեան վրայ: Յունաստանի մէջ, արտագաղթի խօսքը անպակաս է: Հարաւ. Ամերիկայի երկիրներուն մէջ, քաղաքական անկայունութիւնը՝ կը բազմապատկէ դժուարութիւնները: Պելժիա, Գերմանիա, Իտալիա առաւելագոյն չափով կը կրեն Եւրոպայի տնտեսական տագնապի հետեւանքները: Միջին Արեւելք եւ մանաւանդ՝ Սուրիա եւ Լիբանան՝ կ'ապրին գաղթականութեան դաժան իրականութիւնը: Հիւս. Սուրիոյ, Գամըշլի շրջաններուն մէջ, գաղթականներու տեղաւորումը կը շարունակուի: Ճաղճաղ գետի բարեբեր տարածութիւններուն վրայ հաստատուած, Անատօլուի դժոխքէն փախած բեկորները՝ խաղաղօրէն կ'աշխատին: Կեդր. Խնամատարութիւնը ձեռնարկած է բնակարաններու շինութեան: Լիբանան, Պէյրութի մօտերը, Ֆրանսական քօմիսէրութեան եւ Ազգերու Դաշնակցութեան ծախքերով, Պուրճ – Համուտի մէջ, կը կառուցուի հայկ. թաղ մը: Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ, կը կազմուի «Համազգային Միութիւնը, նախագահութեամբ՝ Գասպար Իփէկեանի: Արտասահմանի իւրաքանչիւր գաղութին մէջ, կը տօնուի՝ Հ.Յ.Դաշնակցութեան 40-ամեակը: Մասնանշենք, Սելանիկի (Յունաստան) տօնակատարութիւնը, որուն ներկայ եղած են բազմահազար ժողովուրդ, կ'ըսէ թղթակիցը: Իսկ Վառնայի մէջ (Պուլկարիա), Դաշնակցութեան 40-ամեակը առիթ կ'ըլլայ՝ որ 100 երիտասարդներ մուտք գործեն Հ.Յ. Դաշնակցութեան շարքերը: Իսկ Պոլսոյ մէջ, կը տօնուի Պէզճեան Մայր Վարժարանի 100-ամեակը, հանդիսաւոր շուքով:

×

Ֆրանսա.– Գաւառէն եկած թղթակցութիւններն ու նամակները՝ երկու յատկանիշ ունին: Կազմակերպուիլ, բոլորուիլ միութիւններու շուրջ, մանաւանդ՝ հայրենակցական եւ օրուան ապրուստի, ապահովութեան մտահոգութիւնները, երբեմն մղձաւանջը դրսեւորել: «Յառաջ»ի երրորդ էջէն երկու նմոյշներ՝ պատկերացնելու համար կացութիւնը: «Մենք եւս» խորագրին տակ, նման յաղթանակի աղաղակի մը, Մարսէյլէն, Քէօթահեացի թղթակիցը կ'աւետէ կազմութիւնը «Քէօթահեայի Հայրենակցական Երկսեռ Միութեան», Քաֆէ Ֆրանսի մէջ, յետ երկար եւ խանդավառ ժողովի մը գումարման: «Ո՞ւր դիմենք», այլ խորագիր մը Լիոնէն, թղթակիցը՝ Կ.Յ., ձմեռնամուտին, կը պարզէ գործաւորական կեանքի մտահոգութիւնները, անձկութիւնները, մանաւանդ՝ գործազրկութիւնը եւ աշխատանքի ու ինքնութեան թուղթերու բարդութիւններն ու մերժումները, որոնք կը ցցուին որպէս առօրեայ մղձաւանջ, իւրաքանչիւր ընտանիքէ ներս: Ուրեմն՝ ո՞ւր դիմենք, ո՞ր դուռը պէտք է բախէ հայ աշխատաւորը, կ'ըսէ թղթակիցը:

Այս մտահոգութիւններուն հետ գաղութային կեանքը կը շարունակուի, միշտ խանդավառ, միշտ գօտեպնդիչ: Այսպէս, Փարիզի մէջ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան 40-ամեակը կը տօնուի՝ համազգային հանդէսի մը խանդավառութեամբ: Սալ Կավօն երեք անգամ պըզտիկ կու գայ, կ'ըսէ «Յառաջ»: Հանդիսութեան կը նախագահէ՝ Աւետիս Ահարոնեան. կը բանախօսեն՝ Միքայէլ Վարանդեան, Արշակ Ջամալեան, Մեսրոպ Գույումճեան եւ Ժան Լոնկէ՝ ընկերվարական եւ Հայութեան բազմավաստակ բարեկամ: «Յառաջ» կը նուիրէ Դեկտ. 21ի թիւը, 8 էջերով, Հ. Յ. Դաշնակցութեան 40-ամեակին:

Բացում, Փարիզի մէջ, Դեկտ. 16ին, Ուսանողական Ոստանի հայկ. բաժնին: Շէնքը արժած է մօտաւորապէս երեք միլիոն. նուիրած է՝ Պօղոս Նուպար Փաշա: Շէնքը կը բաղկանայ 70 սենեակներէ: Միշտ Փարիզի մէջ, հնգամեակի փառահեղ տօնակատարութիւն՝ Զ. Ե. Ռ. Միութեան, նախագահութեամբ՝ Աւետիս Ահարոնեանի: Տարեդարձ մը եւս, Ֆրանսայի Հայ Արիներու հնգամեակը:

×

Այլ լուրեր. – Հայր Ներսէս Ակինեան կը ժամանէ Փարիզ: Բանասէր – մատենագիրը եկած է պրպտելու համար Ֆրանսական Ազգ. Մատենադարանի հայկ. ձեռագիրները: Շաւարշ Միսաքեան, կը վերադառնայ՝ հինգ ամսուան բացակայութենէ մը յետոյ, որու ընթացքին այցելեց ամբողջ Յունաստանը, քաղաք առ քաղաք, թաղամաս առ թաղամաս, գաղթավայր առ գաղթավայր: Փարիզի մէջ, իր մահկանացուն կը կնքէ՝ իշխանուհի Սաթենիկ [illegible]

ԾՆՆԴԵԱՆ 80-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ.–

ՌՈՒՄԱՆԱՑԻ

ԲԱԶՄԱՎԱՍՏԱԿ ՀԱՅԱԳԷՏԸ՝

ՓՐՈՖ. ՎԼԱՏ ՊԸՆԸՑԵԱՆՈՒ

Հայագիտութիւնը, Ռումանիոյ մէջ մեծ ու հին աւանդութիւններ ունի: Սկսած Խոփեսկուլէն՝ Հաշտէու, Եոր – կայէն մինչեւ Պընըցեանու, Սիրունիէն՝ Պեզվիկոնի եւ Ծուրեսքու, հասնելով մինչեւ մեր օրերը, Կերլայի մէջ աշխատող փրոֆ. Փոփեսքու եւ դասախօս՝ Պըլթըշանու եւ ուրիշներ՝ կարեւոր աւանդ բերած են Ռումանիոյ մէջ Հայագիտութեան զարգացման:

Սակայն, յիշեալ հայագէտներու մէջ Վլատ Պընըցեանու՝ իր յատուկ եւ բացառիկ տեղը կը գրաւէ: Քանի որ ան, իր մեծ ուսուցիչ՝ Եորկայէն ժառանգելով իր բացառիկ նուիրումը դէպի հայագիտութիւնն ու հայասիրութիւնը, նոյն ատեն ստանալով Փարիզի մէջ հայագիտական ուսում, Ֆրանսացի ծանօթ հայագէտներ՝ Մէյէի եւ Մաքլէրի շունչին տակ, հմտացաւ հայերէն դասական լեզուի եւ աշխահարարի ու հայ մշակոյթի պատմութեան մէջ: Այսպէսով, Փրոֆ. Պընըցեանու, Ռումանիոյ բովանդակ պատմութեան մէջ առաջին ռումէն հայագէտն էր, որ երկրի համալսարանին ու ակադեմիային մէջ երկար գրաղեցաւ հայագիտական առարկաներու դասաւանդման գործով:

Պընըցեանուի գիտական ժառանգութիւնը կ'ընդգրկէ շուրջ 200 մեծ ու փոքր մենագրութիւններ, ուսումնասիրութիւններ ու յօդուածներ, որոնք լոյս տեսած են բազմաթիւ լեզուներով (ռումաներէն, հայերէն, ֆրանսերէն, անգլերէն, գերմաներէն, ռուսերէն, պարսկերէն եւայլն): Ունի բազմաբովանդակ ու բազմատեսակ գործեր, նուիրուած ռումանական մատենագրութեան եւ ձեռագիտութեան, լատիներէնի քերականութեան, իրլանտական բանասիրութեան, հին յունական անուններու ուսումնասիրութեան: Պընըցեանու անդամ ընտրուած էր Փարիզի Լեզուաբաններու Ընկերութեան (1926), Լոնտոնի Բնագրագիտական Ընկերութեան եւ Իրլանտական Ընկերութեան (1930), Պուքրէշի Լեզուաբանական Ընկերութեան (1948), որուն նախագահը եղած է երկու անգամ, հիմնադիր անդամ եղած է Ռումանիոյ Արեւելագէտներու Ընկերութեան (1948), որուն նախագահը մնաց մինչեւ իր մահը:

Յատկապէս Հայագիտութեան համար խիստ կարեւոր նշանակութիւն ունի այն հանգամանքը, որ Փրոֆ. Պընըցեանուի գիտական վաստակին մէջ կան շուրջ 100 հայագիտական գործեր, որոնք նուիրուած են հայ դասական լեզուին, հայ ժողովուրդի պատմութեան ու մշակոյթին, ինչպէս նաեւ՝ Ռումանահայ գաղութի անցեալին: Ցիշատակութեան արժանի են անոր աւարտաճառը՝ «Յունաբէն դերբայներով կազմուած դարձուածքներու հայերէն թարգմանութիւնը» աշխատութիւնը (1937, ֆրանսերէն), «Հայերը՝ Ռումանական Պատմութեան ու Կեանքին մէջ» մենագրութիւնը (1938, ռումաներէն), «Ուրարտական Անուններ Հայերէնի մէջ» (1960, անգլերէն), «Հայ Ժողովուրդի Ծագման քանի մը Հարցեր» (1960, ռուսերէն), «Ուրարտական Տեղանունները՝ Հայերէնի մէջ (1961, գերմաներէն), «Հայկական Ծագում Ունեցող Բարձրաստիճան Պաշտօնեաներ Հին Մոլտավիոյ մէջ» (1962, հայերէն), եւ այլ բազմաթիւ յօդուածներ եւ ուսումնասիրութիւններ: Ամբողջ քառորդ դար մնաց Հայոց Պատմութիւնն ու մշակոյթը ծանօթացնողը Ռումանիոյ մէջ: Փրոֆ. Պընըցեանու, դասախօսութիւններ կարդացած է «Հայերը՝ Ռումանիոյ մէջ», «Հին Հայաստանի Մշակոյթը», «Հայ Միջնադարեան Քնարերգութիւնը», «Մեսրոպ Մաշտոց», «Յովսէփ Օրբէլի» եւ այլ նիւթերու շուրջ: Հիմնած ու խմբագրած է «Ռըվիւ տէ վ'էթիւտ էնտօ – էօրոփէէն» ֆրանսերէն լեզուաբանական պարբերականը (1938 – 1947), որուն աշխատակցած են՝ Ն. Ադոնց, Փիզանի եւ ուրիշներ: Ինք է, որ ստեղծած եւ առաջին խմբագիր – հրատարակիչը եղած է Ռումանիոյ Արեւելագէտներու «Սթուտիա է Աքթա Օրիանթալիա» տարեգրքի (1958էն սկսեալ), որ կարեւոր նպաստ բերած է համաշխարհային արեւելագիտութեան զարգացման: Փրոֆ. Պընըցեանու, այդ տարեգրքին մէջ մեծ տեղ յատկացուցած էր նաեւ հայագիտութեան, որուն շուրջ սկսած էր համախմբել Ռումանիոյ եւ Հայաստանի հայագէտները:

Պընըցեանու՝ ռումանահայ գաղութի մեծ բարեկամն էր եւ հայ – ռումանական բարեկամութեան դարաւոր կապերու մեծագոյն խորհրդանիշը՝ մեր օրերուն: Եղած է Պուքրէշի «Սահակ Շահումեան» Մշակոյթի Տան պրեզիտիումի անդամ, «Նոր Կեանք» շաբաթաթերթի խմբագրական մարմնի անդամ ու մինչեւ իր կեանքին վերջը՝ անոր մնայուն աշխատակիցը:

1960ի աշնան, երբ Մոսկուա գումարուած Արեւելագիտական Համաշխարհային Համաժողովին Ռումանիոյ կողմէ մասնակցեցաւ Պընըցեանու, հրաւիրուեցաւ նաեւ Հայաստան, ուր հայագիտական քանի մը հիմնարկութիւններու մէջ հանդէս եկաւ դասախօսութիւններով եւ անջնջելի տպաւորութիւններով վերադարձաւ Ռումանիա: Մինչեւ վերջ, սերտ կապի մէջ կը գտնուէր Երեւանի հայագիտական հաստատութիւններուն եւ անուանի հայագէտներու հետ:

Պընըցեանու, կարգ մը ուսումնասիրութիւններով աշխատակցած է նաեւ Հայաստանի Ակադեմիայի «Պատմա – Բանասիրական Հանդէս»ին, որուն խմբագրական մարմնի անդամ ընտրուած էր (1961–էն ի վեր), եւ Մաշտոց Մատենադարանի «Բանբեր Մատենադարանի» տարեգրքին: Աշխատակցած է նաեւ արտասահմանի բազմաթիւ գիտական պարբերականներուն:

Պընըցեանու, անտիպ ձգած է հայագիտական արժէքաւոր գործեր: Մխիթարական է այն՝ որ Փրոֆ. Պընըցեանուի գործը շարունակուեցաւ իր կնոջ՝ Կլիա Պընըցեանուի կողմէ, որ հայկ. արուեստին նուիրեց բազմաթիւ ուշագրաւ յօդուածներ եւ իր միակ զաւկին՝ Պուքրէշի Ժողովրդական Արուեստի Թանգարանի տնօրէն՝ Թանդրէա Պընըցեանուի կողմէ, որ Պուքովինայի արուեստին նուիրուած իր ստուար հատորին մէջ կարեւոր տեղ յատկացուց նաեւ հայկ. արուեստի ազդեցութեան՝ ռումանական խեցեղէնի վըրայ:

Անհրաժեշտ է, որ մենք՝ Հայերս, արժանին հատուցանենք մեր մեծ բարեկամին եւ նուիրեալին յիշատակին, հրատարակութեան յանձնելով տպագիր ու անտիպ հայագիտական երկերը իր մէկ հաւաքածոն:

ՍՈՒՐԷՆ ՔՈՒԼԱՆՋԵԱՆ

«Նոր Կեանք»

Fonds A.R.A.M

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ .–

Սննդառութիւնը՝ Ձմրան

Ձմեռը, մարդու մարմինը ենթակայ է աւելի տկար ֆիզիքական ճիգերու, քան՝ միւս եղանակներուն։ Մասնաւորապէս ցած ջերմաստիճանին, կարգ մը մարդիկ կը խորհին փոփոխութեան ենթարկել իրենց սննդառութիւնը, սպառելով աւելի սնուցիչ եւ ջերմուժերով (քալորի) աւելի հարուստ ուտելիքներ։ Այս ուղղութեամբ կատարուած ուսումնասիրութիւնները ցոյց կու տան անհրաժեշտութիւնը՝ ապահովելու խիստ հաւասարակշիռ սննդառութիւն մը նաեւ ձմեռուան եղանակին։ Ասիկա կախում ունի կլիմայի սաստկութենէն, հագուստեղէնի եւ իւրաքանչիւր անձի ջերմուժի կազմէն։

Այսպէս, 19 ջերմաստիճանէն վար իւրաքանչիւր 5 աստիճանը՝ պէտք է փոխարինենք ջերմուժերու աճով, սակայն ոչ աւելի քան 3 առ հարիւր։ Ուրեմն, ձմեռը օրկանիզմին անհրաժեշտ են օրական մօտաւորապէս 300 ջերմուժ աւելի՝ բաղդատմամբ տաք եղանակին։ Սաստիկ ցուրտ եղանակին եւ բացօթեայ աշխատանքի պարագային, օրական յաւելումը կրնայ հասնիլ մինչեւ 600 ջերմուժի։ Հետեւաբար, բնականոն կերպով, ձմեռը չափահասի մը համար բաւարար են 3.300 ջերմուժ, փոխանակ միւս եղանակներու 3.000 ջերմուժի։ Անշուշտ, երբ տեղափոխութիւնը դէպի աշխատավայր կամ փոխադարձաբար կը կատարուի, նըւազագոյն ֆիզիքական ճիգով (կառքով) եւ երբ աշխատանքը կը կատարուի տաք սենեակներու մէջ, յաւելեալ ջերմուժը պէտք է զեղչել։

Ձմեռուան ընթացքին, անհրաժեշտ յաւելեալ ջերմուժը կարելի է դիւրաւ հայթայթել ալիւրայիններու, հացի, կարագի, միսի, ճարպի քիչ մը աւելի սպառումով, զոր պէտք է օգտագործել բացառիկ պարագաներու մէջ, տրուած ըլլալով որ մարմնին յաւելեալ ծանրութիւն մը զայն հակամէտ կը դարձնէ սրտի հիւանդութեան, գիրութեան, շաքարախտի,

Այսպէս, ձմեռուան եղանակին, պէտք է այլազանենք սննդառութիւնը, միսը սպառենք բանջարեղէններու հետ, որոնք շատ սննդարար են, հարուստ են կենսանիւթերով եւ հանքային աղերով։ Զափահասներու համար հաւասարապէս կարեւոր երկու ցուցանիշներ գոյութիւն ունին՝ քանակային եւ որակային երեւոյթով. առաջինը՝ գոյութիւնը ունի մարմնին բնականոն ծանրութիւնը անփոփոխ պահելու մէջ կամ թեթեւ փոփոխութիւններով բնականոն ծանրութիւն կը նշանակէ, միջին և փոքր տարիներու համար, այնքան քիլօ՝ որքան սանթիմեթր կ'անցնի մէկ մեթրը (օրինակ՝ 1.62 մեթրի համար ծանրութիւնը պէտք է ըլլայ 62 ք.)։ Երկրորդ յատկանիշը կամ սննդառութեան որակի ցուցանիշը նկատի ունի ֆիզիքական եւ մտաւորական ճիգի կարողութեան կատարեալ պահպանումը օրուան ընթացքին։

Ա. Վ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԿՈՓԱՄԱՐՏ .–

Հայաստանի կռփամարտիկներու խումբը, որ Աֆղանիստան գացած էր տեղւոյն ազգային խումբի մարզիկներու հետ բարեկամական հանդիպումներ ունենալու, վերադարձած է բոլոր մրցումներուն յաղթական հանդիսանալով։

×

ԾԱՆՐԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ .–

Լենինականի մէջ տեղի ունեցած ծանրաբարձութեան համամիութենական մըրցաշարքին, որ նուիրուած էր Խորհ. Միութեան ախոյեան՝ Նելսոն Ստեփանեանի յիշատակին, իրենց համապատասխան ծանրութեան դասակարգին մէջ յաղթական հանդիսացած են Լենինականցիներ՝ Յ. Ստեփանեան, Պ. Եղիկեան, Լ. Պօղոսեան, Ռ. Յովհաննիսեան։

×

ՀՐԱՆՏ ՄԱԹԵՒՈՍԵԱՆԻ ԵՐԿԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔԱԾՈՆ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ՝ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Մոսկուայի մէջ, հարիւր հազար տըպաքանակով լոյս տեսած է Հրանտ Մաթեւոսեանի ընտիր երկերու հաւաքածոն։ «Խուդոժեստվեննայա Լիտերատուրա» («Գեղարուեստական Գրականութիւն») հրատարակչականի լոյս ընծայած հատորին մէջ տեղ գտած են արձակագրին պատմուածքներն ու վիպակները՝ Անահիտ Բայանդուրի թարգմանութեամբ, «Մենք ենք մեր սարերը» եւ «Մայրը գընում է պսակելու որդուն» վիպակները, «Օգոստոս» պատմուածքներու շարքը, «Գոմէշը», «Արջը», «Պահակը» եւ այլ պատմուածքներ։ Գիրքին յառաջաբանը գրած է՝ Լեւոն Տէր-Ցակոբեան, իսկ ռուս նկարիչ՝ Սէրգէյ Դանիլով ձեւաւորած է զայն։

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐՈՂՆԵՐԸ ԼԻԹՈՒԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Լիթուանիոյ Կաունաս քաղաքին մէջ տեղի ունեցած է Հայաստանի եւ Լիթուանիոյ գրողներու հանդիպում մը։ Խօսք առած են Էդուարտաս Մեժելայտիս, Ա. Տէրտէրեան, «Յովհ. Թումանեան» Գրադարանի տնօրէն՝ Ֆելիքս Բախչինեան, եւ անդրադարձած հայ եւ լիթուան գրականութիւններու ամրապնդուող կապերուն։ Ընթացիկ հնգամեակին, Լիթուանիոյ մէջ հրատարակուած են հայ գրողներէ 10 մեծ գործեր, աւելի քան 100 հազար տպաքանակով։ Երեկոյթին հանդէս եկած է Էջմիածին քաղաքի երգչախումբը, որ համերգներ տալու նպատակով գացած էր Լիթուանիա։

×

ԼԻԹՈՒԱՆ ԱՄՍԱԹԵՐԹԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՀԱՅ – ԼԻԹՈՒԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ԿԱՊԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Վիլնիւս (Լիթուանիա) հրատարակուող «Լիտվա Լիտերատուրնայա» («Գրական Լիտվա») ամսաթերթը թիւ մը նուիրած է Հայաստանի եւ հայ-լիթուան գըրական կապերու։ Ամսագրին մէջ լոյս ընծայուած են Էդուարդաս Մէժէլայտիսի «Հայաստանի Քարերը» եւ «Մարտիրոս Սարեան» բանաստեղծութիւնները, զորս ռուսերէնի թարգմանած է Մ. Դըվինսկի։ Հրատարակուած է Եռնուրաս Սկլիւտաուսկասի «Սայաթ Նովա կամ Անանուն Ուղի» նորավէպը»։ Բանաստեղծ՝ Վացիս Ռէյմէրիս «Ինչպէս Լեռնային Գետ» խորագրին տակ յուշեր պատմած է Աշոտ Գրաշիի մասին, մինչ Ստասիս Լիպանիս «Բարեկամութեան Տարեգրութիւն» ակնարկով անդրադարձած է հայ-լիթուան գրական կապերուն։ Ցօդուածներ ստորագրած են նաեւ՝ Ֆելիքս Բախչինեան, Տիգրան Հախումեան եւ Եուոզաս Լաուրուշաս։

×

ՎԱԶԳԷՆ ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ ԴՈԿՏՈՐԱՅԻ ՏԻՏՂՈՍ ՍՏԱՑԱԾ

Երեւանի Պետական Համալսարանի բանասիրական ճիւղէն դոկտորայի տիտղոս ստացած է՝ Վազգէն Գաբրիէլեան, իբրեւ աւարտաճառ ունենալով «Դանիէլ Վարուժան» աշխատութիւնը։ Նոյն համալսարանի դասախօս՝ Վազգէն Գաբրիէլեանի հետաքրքրութիւններուն գլխաւոր առանցքը եղած է արեւմտահայ եւ Սփիւռքի հայ գրականութիւնը։ Իր «Արեւմտահայ Բանաստեղծներ» եւ «Սփիւռքահայ Գրողների Դիմանկարներ» գիրքերը լայն ընդունելութիւն գտած են ընթերցողներու եւ գրական քննադատներու կողմէ։

«Դանիէլ Վարուժան» մենագրութեան մէջ, հեղինակը կատարած է պատմական, տեսական, գեղագիտական, բանասիրական, քննադատական բազմաթիւ վերլուծումներ, կարեւոր զուգահեռներ ըրած գրողներու միջեւ, հայ եւ օտար գրականութիւններու մէջ յայտնաբերած եւ արժեւորած է հետաքրքրական կապեր եւ գրական առնչութիւններ, այդպէսով հրապարակ հանելով հայ գըրականութեան ամենէն տաղանդաւոր դէմքերէն մէկուն ստեղծագործութեան պատմութիւնը։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՅ մէջ, Դեկտ. 6-ին, սպաննըւած է Պալըքճըօղլու Երկաթ Հալածոններու Գործատան սեփականատէր Վարդգէս Պալըքճեան, իր գործատան պահակներէն Ալի Եումուքի կողմէ։ Շաբաթ երեկոյեան գործատէրը անակնկալ կերպով գացած է աշխատատեղին եւ ականատես եղած կատարուած գողութեան մը, որուն մեղսակից եղած է պահակը։ Ծայր տուած վիճաբանութեան միջոցին պահակը կրակած է գործատիրոջ վրայ ծանրօրէն վիրաւորելով զինք։ Վարդգէս Պալըքճեան փոխադրուած է հիւանդանոց, ուր երկու ժամ ետք մեռած է։ Ոճրագործը ձերբակալուած է։ Վարդգէս Պալըքճեան Պոլսոյ համայնական շրջանակներու մէջ սիրուած դէմք մըն էր. տարիներ նախագահած է մարզական բազմաթիւ միութիւններու, մանաւանդ իբրեւ Թաքսիմի տարիներու նախագահ մեծ օժանդակութիւն ցոյց տուած է անոր գոյատեւման։ Եղած է Թաղական եւ միշտ օժանդակած է հայկական բարեսիրական հաստատութիւններու։ Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Դեկտ. 11-ին, Աթոռանիստ Մայր Եկեղեցին։ Նախքան եկեղեցի երթալը դագաղը տարուած է ողբացեալին գործատունը, ուր բազմահարիւր բանուորներ իրենց յարգանքի տուրքը ընծայած են իրենց գործատիրոջ։

×

ՍԵԼԱՆԻԿԻ Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ հիմնադրութեան 77-րդ տարեդարձը տօնուած է Նոյ. 29-ին եւ 30-ին։ Նոյ. 29-ի կէսօրին «Մալաքեան Գասպարեան» սրահին մէջ տեղի ունեցած է ճաշ մը, մասնակցութեամբ Եկեղեցասէր Տիկնանց Միութեան, Թաղական Խորհուրդի անդամներու, ինչպէս նաեւ Աթէնքէն ժամանած Ազգ. Կեդրոնական Վարչութեան քարտուղար Օննիկ Օննիկեանի, որ դըրուատանքի խօսքեր արտասանած է Եկեղեցասէրի անդամուհիներուն տոհմիկ աւանդութեանց հանդէպ իրենց տածած յարգանքին համար։ Կէսօրէ ետք ժամանած է թեմին առաջնորդը՝ Սահակ Արք. Այվազեան, ընկերակցութեամբ Ազգ. Կեդր. Վարչութեան ատենապետ Ներսէս Յակոբեանի։ Երեկոյեան գումարուած է Ազգ. Վարչութեան եւ Թաղական Խորհուրդի խառն նիստը, որու ընթացքին քննուած են տեղական կարեւոր հարցեր։ Նոյ. 30-ի առաւօտեան պատարագած եւ քարոզած է Սահակ Արք. ներբողը ընելով հայ լեզուի ու հայ մշակոյթի, անդրադառնալով նաեւ հայ եկեղեցւոյ դերին մեր իրականութեան մէջ։ Յաւարտ պատարագի տեղի ունեցած է ճաշ մը։

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՖԷՏԱՅԻՆԵՐԸ

Արջ Սաքօ այս որ լսեց՝ յանկարծակիի եկաւ ու խոշորցած աչքերով ըսաւ.

– Կարօ, կը տեսնեմ որ լեզուդ բերնիդ մէջ սկսած է չարխի պէս դառնալ։ Է՞դ է քու հերոսութիւնդ, չան ցկնած, էդ քու թէմէլ դնող վարժապետին եօթը պորտը ... Հա, լեզուդ էնպէս կը դառնայ, կ'ըսես Մաքօ նէնէյի կարժարն է։ Կարօ, տղաս, – Սաքօն ցածցուց իր ձայնը, – իմ խօսքերէն մի նեղուիր, քեզ սիրելուս է, որ կ'ըսեմ. մտքէդ հանէ մելանի հոտ ունեցող էդ խօսքերը։ Ի՞նչ է պատահեր, որ ինքնապաշտպանութեան մասին կը մտածես։ Ինքնապաշտպանները, տղաս, աշխարհի էն արդահատելի ու վախկոտ մարդերն են։ Հայը աշխարհի էն արգահատելի ազգը պիտի ըլլար, եթէ թուրք անիրաւութիւններուն առջեւ թուլնալով՝ ինքնապաշտպան ըլլար։ Էդ պարագային, բոլորը պիտի ծիծաղէին մեր վրայ, ինչպէս երախայ մը կը ծիծաղի ջուրն ինկող կատուին վրայ։

–Քեռի, էդ բոլորը ի զուր Կարոյին կը խօսիս. Կարօն նոր ֆէտայի չէ։

– Էդ գիտեմ, Կարօ, լաւ կռուող եղած ես։ Հիմա էստեղ ես ու դուն ենք։ Ըսէ, էս քանի օր է կռուի մէջ չես, Ադամայ էշին պէս գլուխդ ծռեր՝ կը մտածես։ Ի՞նչ ունիս, տղաս, իմ ճանը քեզ զուրպան թող ըլլայ, միայն ըսէ թէ էդ գըլխիդ, էդ պուտուկիդ մէջ ի՞նչ է եփ առեր կ'եփի։ Որ էսպէս երթայ՝ մի քանի օրէն ականջդ ոսկորի վրայ պիտի տըրնկուի։ Էնպէ՞ս նիհարցեր ես։

Կարօն՝ իր ծանր ճակատը ափին մէջ առած՝ իր քունքերը կը սեղմէր այնքան ժիր ու ջղայնոտ, որ գլուխը կ'ըսես թոնիրի բոց մը բռնած էր։ Ճակատին վրայ տաքութիւն կը զգար։ Ի՞նչ ըսէր։ Ըսէ՞ր, որ կնոջ մը շատ գեղեցիկ ու գրեթէ մերկ մարմինը իր թեւերուն մէջ առած էր, անոր ուժեղ կուրծքը իր ուսերուն քսուած էր ու պատուհանէն ինկող լուսնի լոյսով տեսած էր անոր ալապաստրէ ողորկ գիստերն ու սպիտակութիւնը, զգացած էր անոր կուրծքին ու շունչին ջերմութիւնը ու ալ անկից յետոյ ամէն տեղ, նոյնիսկ Մուրատի գերեզմանին վրայ, էդ մերկութիւնը տեսած էր։ Նոյն կերպարանքը մութին մէջ, ամէն տեղ, ուժեղ սոինքներով այդ հասակը, աչքերը գեղեցիկ գոյն ու ժպիտ առած, զինք կը կանչէր կախարդական դրաւչութիւնով, կը կանչէր հեռուէն, կը կանչէր մօտէն։ Ան իր մարմնին մէջ էր, իր հոգիին կրկներեւոյթը, որ այսահար ուժի մը պէս զինք կը վարէր, հայհոյել ու աղօթել կուտար։ Այդ ուժը՝ իր թեւէն բռնած՝ կը տանէր զինքը անծանօթ ճամբաներէն, ինչպէս կոյր մուրացկան մը, որ ոչինչ կը տեսնէ, միայն գիտէ որ ոտքը քարերուն կը զարնուի։

Այն օրէն ի վեր Կարօն ինկած էր լուռ ու տանջող մենութեան մէջ։ Կ'ըսեն, որ Կարօն լուռ է, այն ուրախ տղան չէ։ Ո՞վ կը հասկնայ գաղտնիքը այն հոգին, որ վերէն անցնող թռչունի մը կտուցէն ինկած հունտ մը կը բեղմնաւորէ։ Այդ տեսակ հունտ մը ինկած էր Կարոյի հոգին, մարմնին մէջ ու իր ցաւատանջ երկունքը կ'ապրէր։

Կարօն վանքի թանձր պատերուն մէջ, տակաւին քսանամեայ սարկաւագ, հասունցաւ երեւակայական կիներու կերպարանքներով։ Աչքերուն տակ կապոյտի օղակներ կազմուեցան։ Կը զգար, որ քիթը առանձինն ծանրութիւն մը ստանար ու կիները տաճարին ետեւէն, անկողնին տակէն, խնկամանին մէջէն գոյնըզգոյն ծուխի ձեւով կը բարձրանային ու կը լուծուէին։ Այն օրերուն քսան տարեկան էր ու պատանիի բարկ երեւակայութիւնով տարուած էր նոյնպէս Րաֆֆիի վէպերով։ Այդ բոլորին մէջ, որպէս հին աւանդական հերոս կը բարձրանար Արջ Սաքօն իր խոշոր գլուխով, մանաւանդ որ իր մայրը գիտէր գեղեցիկ հէքեաթի մը պէս պատմել Սաքոյի հերոսութիւններն ու երգել անոր երգը։

(Շար. 226)

Fonds A.R.A.M

Այրի Տիկին Անահիտ Տէօվլէթեան, Տէր եւ Տիկին Արաբեան (Սելանիկ) եւ ընտանեկան պարագաները եւ բարեկամները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց քրոջ, եղբօր աղջկան, ազգականին եւ բարեկամուհիին՝

ՇԱՔԷ ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆԻ

կսկծալի մահը, որ պատահեցաւ 53 տարեկանին, Դեկ. 27-ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Չորեքշաբթի Դեկ. 31-ին: Մարմինը կը վերցուի Մոնմարանսիի հանգստեան տունէն (44 - 50՝ Ավընիւ Շառլ տը Կօլ) ժամը 14-ին եւ հայկ. ծէսով կրօնական արարողութիւնը կը կատարուի Մոնմարանսիի Սէն - Մարթէն Եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Անիէռի հին գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ». - Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Անահիտ Տէօվլէթեանի:

Այրի Տիկին Մարի Մարտիկեան, Այրի Տիկին Աննի Մարտիկեան, Քրիսթին եւ Ժան - Ժաք եւ Ալեքսի Մարտիկեան, Այրի Տիկին Անժէլ Մուխպիլեան, Այրի Տիկին Էլիզապէթ Պուլանժէ, Պ. Ժերար Մուխպիլեան, Տէր եւ Տիկին Հանս Ժորժ Ֆոն Մալինքլօտ եւ զաւակը խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց զաւկին, ամուսնոյն, հօր, մեծ - հօր, եղբօր, մօրեղբօր եւ ազգականին՝

ԺՈՐԺ ՄԱՐՏԻԿԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ յետ անողոք հիւանդութեան, Դեկտ. 27-ին, 48 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի Դեկտ. 31, ժամը 14ին Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Ռուասի - Ան - Պրիի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ». - Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Մարի Մարտիկեանի:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Զապէլ Սուրէն Ճերմակեան, զաւակներն ու թոռները կը ծանուցանեն թէ Կիրակի, Յունուար 4, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ - հօր՝

ՍՈՒՐԷՆ - ՄԱՔՍ ՃԵՐՄԱԿԵԱՆԻ

մահուան Գ. տարելիցին ի յիշատակ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

- ԾՆՈՒՆԴ -

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Հինգշաբթի Կաղանդ առաւօտեան ժամը 10.30-ին կը մատուցուի Ս. Պատարագ:

×

ՏԷՍԻՆ

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 3, Ճրագալոյցի արարողութիւն՝ ժամը 16.30ին:

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 4, Հոնդիսաւոր պատարագ Ծննդեան տօնին առթիւ եւ Ջրօրհնէք:

×

ՍԷՆ-ԼՈՒԻ — Ս. ԳԷՈՐԳ

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 3, Ճրագալոյց Ծընընդեան եւ Աստուածայայտնութեան: Սկիզբ ժամերգութեան՝ 17, պատարագ՝ 17.30ին:

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 4.— Տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան: Սկիզբ ժամերգութեան՝ 9.00, պատարագ՝ 10,00, Ջրօրհնէք՝ 11.30:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

Տահան խաչակիր Քհնյ. Տէտէեան

Ծանօթ.— Տարիներու սովորութիւնը պահելով, Յունուար 3էն 4ի գիշերը, եկեղեցւոյ դպրաց դասը պիտի շրջագայի Հայաբնակ եւ Հայամփոփ թաղերը, տուն տուն աւետելով Քրիստոսի ծընունդը:

×

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻՒ

ՍԷՆ ՄՈՐԻՍ. - Տէր եւ Տիկին Հաճի Յովսէփ Սահակեան 500 Ֆր.:

ՔԼԱՄԱՌ. - Պ. Համբարձում Մուրատեան 200 Ֆր. կը նուիրէ:

ՓԱՐԻԶ. - Օր. Միրէյլ Ղազարեան 100 Ֆր.:

ՊՈՒԱ - ՔՈԼՈՄԲ. - Տոքթ. Արամ Պէօյիւքեան 100 Ֆր.:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue du Perche — Paris (3e)

Կիրակի, 4 Յունուար, Յայտնութիւն եւ Մկրտութիւն Քրիստոսի

Ժամը 11-ին՝ Հայրապետական Ս. Պատարագ եւ Կարգ Մկրտութեան Քրիստոսի զոր կը կատարէ

ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ, Առաջնորդ Կաթողիկէ Հայոց Ֆրանսայի:

EREVAN

JOAILLERIE - BIJOUTERIE - HORLOGERIE

CREATION — REPARATION — REPRISE

HORLOGERIE:— Seiko - Arcin - Rosse - Duke - Sevan

×

10% sur les Montres et les Bijoux

%15 en Joaillerie (bagues, pendentifs, broches).

POUR LES FETES OFFREZ UN BIJOU

on se souviendra de vous...

EREVAN

17, RUE FONTANCE, 13006 MARSEILLE

TÉL. (91) 42, 40, 55

UGAB - JEUNES OUVERTURES

DINER — DEBAT

Le Jeudi, 8 Janvier

L'Evolution du Cinéma Arménien

par ARLEN PAPAZIAN

au Centre Culturel Alex Manoogian

118, Rue de Courcelles, Paris 17e

Bar ouvert à 20h., Repas servi à 20h30

Début du Débat 22 h.

(horaire strict)

Participation aux frais: 65 F.

Etudiants: 45 F.

Inscription à l'U.G.A.B.:

11, Sq. Alboni, (16e) - Tél. 520.03.18

ՀԱՅԵՐԷՆ ՖԻԼՄԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Ֆրանսահայ Մշակութային Միութեան Փարիզի Մասնաճիւղը

Փարիզի մէջ առաջին անգամ ըլլալով՝

Յունուար 9, Ուրբաթ օր, ժամը 20.45ին

SALLE DU MUSEE GUIMET

6, Place d'Iéna, 75016 Paris - M°: IENA

կը ներկայացնէ՝

«ՀԵՂՆԱՐ ԱՂԲԻՒՐ»

եւ

Շատ հետաքրքրական փաստանկար մը՝

« Ք Ա Ր Ա Կ Ե Ր Տ »

Մուտքը տոմսակով - գին՝ 20 Ֆ.

Տոմսերը կարելի է հայթայթել.—

- Ֆրանս. Մշ. Միութեան հաւաքատեղին

6, Cité du Wauxhall, 10e, Tél. 208.76.49

- Սուրէնեանէ

7, Rue Rollin, 5e, Tél. 325.04.13

- Պալթայեանէ

27, Rue Bleue, 9e

- Բալուեան Գրատունէն

9, Rue de Trévise, 9e, Tél. 523.24.97

- Ինչպէս նաեւ Միութեան անդամներէն

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE — PARIS

Sous le haut patronage de

Monseigneur SEROBE MANOUKIAN

Délégué pour l'Europe du Catholicossat de tous les Arméniens

la Présidence d'Honneur de

Monsieur NAPOLEON BULLUKIAN

Président du Comité Régional de France de l'U.G.A.B.

et la Présidence effective de

Monsieur NOURHAN FRINGHIAN

Président d'Honneur du ComitéRég. de France de l'U.G.A.B.

La Section des Dames de l'U.G.A.B. vous invite au

DINER TRADITIONNEL

qu'elle organise à l'occasion du Noël Arménien

au profit de ses œuvres éducatives

LE MARDI, 6 JANVIER, A 20 h.

au Centre Culturel Alex Manoogian, 118, Rue de Courcelles, Paris 17ème

Frais de participation: 150 *F.*

Réservation des tables:

U.G.A.B., 11, *Sq. Alboni,* (16e) — *Tél.* 520. 03. 18

Imprimé Sur Les Presses Du Journal «HARATCH»-83, Rue D'Hauteville-75010 Paris

Commission Paritaire: N° 55935

ՄԱՐՍԷՅԼ Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 3, Ճրագալոյց.— Կը պատարագէ՝ Գրիգորիս Քհնյ. Քէշիշեան: Սկիզբ ժամերգութեան՝ 17.15ին, պատարագ՝ 18.00ին:

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 4.— Սկիզբ ժամերգութեան՝ 8.30, պատարագ՝ 9.45 (կը պատարագէ՝ Գրիգորիս Քհնյ. Քէշիշեան): Ջրօրհնէք՝ 12.30ին:

×

ՊՈՒԼՎ. OSSO — Ս. ՅԱԿՈԲ

Շաբաթ 3 Յունուար Ճրագալոյց, ըսկիզբ ժամերգութեան ժամը 4.30-ին, Պատարագ ժամը 5.30-ին: Կիրակի 4 Յունուար սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8.30-ին, Պատարագ ժամը 10-ին, Քարոզ ժամը 11.30-ին, Ջրօրհնէք ժամը 12-ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Պետրոս Պալեան, զաւակները, թոռները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք մասնակից եղան իրենց սուգին՝

ՏԻԿԻՆ ՃՈՒՀԱՐ ՊԱԼԵԱՆԻ

(Ծնեալ Շամշոյեան)

կսկծալի մահուան առթիւ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Էլիզ Սիմէոնեան իր սիրելի բարեկամուհիին՝

Տիկին Մարիամ Գօստիկեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրէ 200 Ֆր. Աղքատախնամին, 200 Ֆր. Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆր. «Յառաջ»ին:

ՏՕՆԱԾԱՌ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Կիրակի, Յունուար 11,

ժամը 15-էն սկսեալ

Հովանաւորութեամբ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Կաթ. Պատ. Հայոց Եւրոպայի

եւ Առաջնորդ Փարիզի

Աշակերտութեան կողմէ երգ, պար եւ զաւեշտ:

Ճոխ Պիւֆէ:

Մուտքը ազատ է:

ԱՄԱՆՈՐԻ ՃԱՇ

Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի ընկերային յանձնախումբին կողմէ:

Տեղի կ'ունենայ 10 Յունուար Շաբաթ երեկոյեան ժամը 7ին Մխիթարեան վարժարանի սրահին մէջ:

Գեղարուեստական յայտագիր եւ հաճելի անակնկալներ:

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍ

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը, Ս. Ծընունդի առթիւ կը կազմակերպէ Տօնածառի հանդէս մը, Կիրակի, Յունուար 4, կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, Սալ տէ Ֆէթի մէջ, Վալանս:

Սիրով կը հրաւիրուի Վալանսի Հայութիւնը, յարգելու եւ քաջալերելու Դաւիթեան Դպրոցի աշակերտութիւնը:

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ

Լաւագոյն Մաղթանքներով

Կեսարիոյ եւ շրջանի Հայր. Միութիւնը սիրով կը հրաւիրէ ձեզ, ներկայ գըտնուելու աւանդական մոմավառութեամբ Ամանորի տօնին եւ ընդունելութեան:

Նախագահութեամբ՝

Տիկին Մարի Ֆէրմանեանի

Կիրակի, Յունուար 11, ժամը 16ին

Հ.Բ.Ը. Միութեան «Ալեք Մանուկեան» Մշակոյթի Տան մեծ սրահին մէջ՝

au Centre Culturel Alex Manoogian

118, Rue de Courcelles, Paris 17e

Գեղարուեստական նոխ բաժին

Սիրայօժար մասնակցութեամբ՝

Տիկին Է. ՖԷՆԷՐԼԵԱՆ

ՄԻՀՐԱՆ ԷԼՄԱՅԵԱՆ

եւ

ՐԱՖՖԻ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Կը յիշատակուին՝

Ողբ. Յովհաննէս Պօղոսեանի «Երգեր Փոթորիկի եւ Խաղաղութեան» գիրքը՝ Յակոբ Գրիգորի կողմէ:

Հին եւ Նոր Կեսարիոյ մասին, նորոգ այցելողներ՝ Մամաս - Վահէ Քիթապճեան (Լիոնէն) եւ Եփրեմ Եփրեմեան (Փարիզէ):

Ծախքերու մասնակցութիւն՝ 30 Ֆ.

Հեռաձայն՝ 780. 81. 58

ՓԱՐԻԶ Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

Համաձայն Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ աւանդութեան, տարին երկու առիթներով՝ Ս. Ծնունդին եւ Զատիկին, Հայոց տուները կ'օրհնուին, Տնօրհնէք կը կատարուի:

Այն ընտանիքները, որոնց եկեղեցական թող մը չայցելեր՝ Տներէց մը չունին, թող հաճին տեղեկացնել Փարիզի Մայր Եկեղեցւոյ Դիւանին՝ տալու իրենց հասցէն, որպէսզի եկեղեցական մը ուղարկուի անոնց:

Fonds A.R.A.M